LION FEUCHTWANGER

RĂZBOIUL EVREILOR

EDITURA AUROM

LION FEUCHWANGER

RĂZBOIUL EVREILOR

LION FEUCHWANGER

RĂZBOIUL EVREILOR

Traducerea
de
Brunea Fox

EDITURA AUROM
București • 1992

Coperta de Nicolae Corneliu

ISBN 973-9145-00-0

Cartea întîi

ROMA

Şase poduri încălecau Tibrul. Pe malul drept te simţeai în siguranţă; aici străzile erau înţesate de oameni, pe care-i recunoşteai după bărbi că erau iudei; pretutindeni vedeai numai inscripţii iudaice, arameene, însă cu ceva greacă o scoteai la capăt. Dar de îndată ce treceai peste unul din poduri, încumetîndu-te pe malul stîng al rîului, te vedeai, într-adevăr, singur cuc, un venetic pierdut în marele, sălbaticul oraş Roma.

Cu toate acestea, la podul Aemilius, Iosif îi dădu drumul tînărului Cornel, micul şi zelosul său ghid; ţinea, în sfîrşit, să se descurce singur, fără ajutorul altuia, ca să-şi dovedească sieşi aptitudinile şi isteţimea. Micul Cornel ar mai fi însoţit bucuros străinul. Iosif îl mai urmări cu privirea cum trecea, şovăind, podul şi, pe neaşteptate, cu un zîmbet şăgalnic şi cald, el, iudeul Iosif, întinse braţul cu palma deschisă ca să salute copilul, după tipicul roman, iar puştiul, zîmbind şi el, îi răspunse la fel, cu toate că taică-su îi interzisese gestul. O coti imediat la stînga, prin spatele acelei case mari, şi dispăru. Iosif era acum singur şi acum avea să se vadă cît de grozav e.

Ştie doar atît: că înaintea lui este oborul vitelor şi acolo, la dreapta, locul de alergare al cailor, că mai încolo, undeva pe Palatin, şi îndărăt, unde mişună oamenii, împăratul îşi clădeşte noua sa casă şi că de la stînga, prin Poarta Toscană, ajungi la Forum, mai ştie că Palatinul şi Forul sînt inima lumii.

A citit multe despre Roma, dar nu-i folosesc la nimic; incendiul de acum trei luni a schimbat mult oraşul. A distrus cele patru cartiere din centru, mai bine de trei sute de clădiri publice, aproape şase sute de palate şi locuinţe particulare şi cîteva mii de case cu chirie. Este o adevărată minune cît au reconstruit romanii aceştia într-un timp atît de scurt! Nu-i iubeşte, ba chiar îi urăşte, dar nu se poate să nu recunoască: au talent organizatoric, au o tehnică a lor. Chibzuieşte şi iar chibzuieşte la acest cuvînt străin:tehnică. Nu e prost, o să fure ceva din tehnica acestor romani.

Păşeşte energic. Adulmecă emoţionat şi curios aerul acestor case necunoscute, al oamenilor acestora străini, la discreţia cărora se află, care pot să-l înalţe sau să-l prăvale. La el, în Ierusalim, luna aceasta Tişri este, în ultima ei săptămînă, încă foarte călduroasă; aici ea se numeşte septembrie, iar astăzi, e drept, aerul este proaspăt şi foarte plăcut. O adiere uşoară î. flutură părul, cam lung pentru moda romană. De fapt, ar trebui să poarte pălărie, căci nu se cuvine ca un iudeu cu funcţia lui să umble altfel decît cu capul acoperit, spre deosebire de romani. Mofturi! Aici, la Roma, cei mai mulţi evrei umblă cu capul descoperit, ca şi ceilalţi, cel puţin atunci cînd au îndărătul lor podurile Tibrului. Simţămintele lui evreieşti rămîn tot atît de fierbinţi, chiar dacă el nu poartă pă[illegible].

Iată-l acum în faţa locului de alergare. Aici totul este o ruină, aici a început focul. Cu toate acestea, zidurile de piatră ale temeliei sunt intacte. Colosală construcţie acest loc! Îţi trebuie vreo zece minute ca să-l străbaţi de-a lungul. Stadionul din Ierusalim şi cel din Cezarea nu sînt nici ele mici, dar, comparate cu această construcţie, par nişte jucării.

În interiorul locului de alergare se munceşte, se pune piatra şi lemnul în straturi. Curioşii îşi fac de lucru, copii, gură-cască. Iosif încă nu şi-a potrivit îmbrăcămintea după moda din capitală;cu toate acestea, aşa cum se plimbă încoace şi încolo, pare tînăr, zvelt, prezentabil, cu ochi cărora nimic nu le scapă, pare elegant, nu un calic, e un domn. Oamenii se înghesuie pe lîngă el, i se oferă amulete, suveniruri, o imitaţie de

obelisc înălţat fals şi solemn în mijlocul arenei. Un ghid autorizat ţine cu tot dinadinsul să-i arate toate detaliile, loja imperială, macheta noului edificiu. Iosif refuză făcînd un gest nepăsător cu mîna. Urcă singur printre băncile de piatră, de parcă ar fi fost un spectator obişnuit al curselor de care.

Aici jos trebuie să fie băncile înaltei aristocraţii, ale Senatului. Nimeni nu-l opreşte să se aşeze pe unul din aceste locuri mult rîvnite. E bine aici, la soare. Iosif se aşează mai comod, îşi sprijină capul în palmă şi priveşte vag în direcţia obeliscului.

N-ar fi putut găsi o clipă mai potrivită pentru planurile sale decît lunile acestea de după incendiu. Oamenii sunt bine dispuşi, primitori. Energia cu care împăratul s-a dedicat reconstrucţiei oraşului îi însufleţeşte pe toţi. Pretutindeni e mişcare, de jur împrejur încredere şi activitate, un aer limpede şi proaspăt, totul se deosebeşte de atmosfera grea şi apăsătoare de la Ierusalim.

Lenevind pe o bancă a Senatului aici, în locul de alergare, în acest început de amiază plăcut şi însorit, în mijlocul agitaţiei Romei în plină reconstrucţie, Iosif îşi cercetează pătimaş şi totuşi cu luciditate rece sorţii de izbîndă. La cei 26 de ani ai lui are tot ce poate prevesti o frumoasă carieră: obîrşie nobilă, învăţătură temeinică, abilitate de om politic, o ambiţie nebună. Nu, nu vrea să mucegăiască la Ierusalim. Îi este recunoscător tatălui, care a crezut în el şi a făcut în aşa fel ca el să fie trimis la Roma.

E drept, misiunea lui aici este discutabilă. Din punct de vedere juridic, Înaltul Sfat al Ierusalimului nu are nici prilejul, nici temeiul să trimită la Roma în această chestiune un delegat special. De aceea, Iosif a trebuit să-şi stoarcă creierii pentru a găsi argumente în faţa cărora, şovăind, domnii din Ierusalim au cedat în cele din urmă.

Deci: cei trei membri ai Înaltului Sfat, tîrîţi acum doi ani de către guvernatorul Antonius Felix în faţa Tribunalului imperial din Roma ca răzvrătiţi, au fost pe nedrept osîndiţi la muncă silnică. Este adevărat că toţi trei se aflau în Cezarea atunci cînd evreii au smuls şi au spart în timpul unor tulburări

electorale emblema imperială de pe reşedinţa guvernatorului, dar ei n-au luat parte personal la acest act de revoltă. Fapta guvernatorului de a-i aresta tocmai pe aceşti trei bătrîni cu funcţii înalte este o măsură arbitrară împotriva unor nevinovaţi, un scandalos abuz de putere, o insultă adusă poporului evreu. Iosif vede aici prilejul dorit pentru a se afirma. A strîns noi mărturii pentru nevinovăţia celor trei şi nădăjduieşte să dobîndească din partea Curţii imperiale reabilitarea sau, cel puţin, graţierea lor.

Evreii de la Roma, a observat el lucrul acesta, nu se vor omorî să-l ajute în îndeplinirea misiunii sale. Fabricantul de mobile Caius Barzaarone, şeful comunităţii Agrippa, la care locuieşte şi pentru care tatăl său i-a dat bune recomandări, i-a explicat în termeni abili, binevoitori şi prudenţi cum stau lucrurile. Cei o sută de mii de evrei de la Roma n-au motiv să se plîngă. Trăiesc în pace cu restul populaţiei. Ei văd cu părere de rău că la Ierusalim partidul naţional, potrivnic Romei, Răzbunătorii lui Israel, capătă o influenţă din ce în ce mai mare. Evreilor de aici nici prin cap nu le trece să-şi primejduiască traiul tihnit amestecîndu-se în veşnicele fricţiuni ale domnilor de la Ierusalim cu Roma şi cu administraţia imperială. Nu, ceea ce e mai important Iosif va trebui să rezolve el singur.

In faţa lui se înalţă straturi-straturi piatră şi lemn, cărămizi, coloane de marmoră de toate culorile. Edificiul se înalţă văzînd cu ochii. Cînd va pleca de aici peste o jumătate de ceas sau peste un ceas ceva va fi deja construit, nu va fi mult, dar va fi exact măsura fixată pentru acest ceas. Dar în timpul acesta nici el n-a stat degeaba. Nerăbdarea lui de a se pune pe treabă a devenit şi mai fierbinte, de nestăpînit: fiecare lovitură de ciocan, fiecare hîrşîit de fierăstrău răzbătînd dinspre constructori are ecou în el, care stă tolănit la soare, cu o prefăcută nepăsare, un gură-cască la fel ca oricare altul. Va avea mult de furcă pentru a-i scoate din temniţă pe cei trei nevinovaţi, dar o va face.

A şi început să i se pară că nu mai e aşa de pipernicit şi de sărăntoc cum i se părea în prima zi. Respectul faţă de

chipurile cărnoase şi impenetrabile ale celor de aici a mai scăzut. A văzut că romanii aceştia sînt mai scunzi decît el. Se strecoară zvelt şi bine făcut printre ei, iar femeile întorc capul după el, la Roma la fel ca la Ierusalim sau în Cezarea. Irina, fiica lui Caius, şeful comunităţii, a intrat în odaie, deranjîndu-şi tatăl, fiindcă se afla el acolo, asta e sigur. Iosif are un fizic plăcut şi o minte vie şi ageră. La 21 de ani a şi dobîndit preţiosul titlu de doctor al Şcolii superioare a Templului de la Ierusalim şi stăpîneşte perfect interpretarea juridică şi teologică a Scripturilor. N-a petrecut doi ani încheiaţi ca schimnic pe lîngă esenianul Banus, în pustiu, pentru a se iniţia în contemplaţia pură, pentru a se scufunda în sine însuşi şi pentru a dobîndi intuiţia. Nimic nu-i lipseşte, decît să pună piciorul în scară, să prindă clipa potrivită. Dar ea va veni, nu se poate să nu vină.

Tînărul literat şi politician Iosif Ben Mattias îşi strînge buzele. Asteptaţi, domnilor din Înaltul Sfat, şi voi, trufaşi seniori ai Sălii Pătrate a templului. M-aţi împilat, m-aţi înjosit. Dacă tatăl meu n-ar fi adăugat ceva la subsidiile ce mi-aţi acordat din fondurile Templului, n-aş fi putut veni aici! Iată-mă însă la Roma ca delegat al vostru. Şi fiţi siguri, voi profita de aceasta. Am să v-o dovedesc, domnilor doctori.

Deodată oamenii aflaţi în locul de alergare începură să strige, se ridicară în picioare, privind toţi într-o singură direcţie. De pe Palatin cobora strălucind un grup mare, soli, paji, suită, lectică. Se ridică şi Iosif, curios. Imediat, lîngă el îşi făcu apariţia şi ghidul, şi de data aceasta Iosif nu-l mai respinse. Nu era împăratul, nici măcar comandantul gărzii, ci un senator sau vreun alt personaj important venit să viziteze noul edificiu, sub îndrumarea arhitectului Celer.

Curioşii se îmbulzeau, ţinuţi cu greu în loc de păzitori ai ordinii şi de slugile arhitectului şi însoţitorilor săi. Ghidul reuşi să se strecoare cu îndemînare făcîndu-i loc lui Iosif în rîndul din faţă. Da, aşa cum recunoscuse după livreaua pajilor, după soli şi lachei, era senatorul Marulle, venit să i se arate construcţia. Şi Iosif îl ştia oarecum, căci, la fel ca în toate provinciile, şi la Ierusalim se povesteau istorii năstruş-

nice despre acest Marulle, unul dintre cei mai renumiţi animatori ai Curţii, care-l călăuzea pe împărat în rafinamentele desfrîului. Pe de altă parte, el trecea drept autorul unor anumite farse populare, bunăoară revistele deşuchiate jucate de marele comic Demetrius Liban. Iosif îl sorbea din ochi pe faimosul personaj, care asculta alene din lectică lămuririle arhitectului, ducînd uneori la ochi strălucitorul smaragd al lornionului.

Iosif mai remarcă şi un alt personaj, tratat cu cea mai mare consideraţie. Să fie vreun patrician? Coborît din lectică, mergea cu pas greoi printre materialele îngrămădite, mătăhălos, prost îmbrăcat, cu un chip cărnos, neglijent bărbierit, cu nişte ochi grei şi adormiţi sub o frunte proeminentă. Abia asculta cuvintele arhitectului; ridica uneori cîte o bucată de marmoră şi o sucea între degetele lui butucănoase, o apropia de ochi, o mirosea, o arunca, lua de la un zidar o sculă şi o cumpănea în mînă. În cele din urmă se aşeză pe un bloc de piatră şi-şi legă gemînd cureluşele sandalei, după ce refuzase ajutorul sclavului. Şi pe acesta îl cunoştea ghidul: era Claudius Reginus. "Editorul?" întrebă Iosif. Ghidul habar n-avea, poate vindea şi cărţi. Îl ştia ca bijutierul Curţii, om cu trecere, mare financiar, deşi se îmbrăca aşa de sărăcuţ şi punea atît de puţin preţ pe numărul şi înfăţişarea suitei sale. Lucru de mirare, căci se născuse sclav, fiul unui tată sicilian şi al unei mame evreice. Mai ales că, de regulă, parveniţilor acestora le place să-şi dea aere. Claudius Reginus avusese o carieră fabuloasă, deşi nu trecuse de patruzeci şi doi de ani. Sub guvernarea actualului împărat foarte întreprinzător se învîrteau multe afaceri grase şi Claudius se băgase în toate. O însemnată parte a flotelor egiptene şi libiene pentru transportul grînelor îi aparţinea lui, silozurile sale din Puteoli şi Ostia meritau să fie vizitate.

Senatorul Marulle şi bijutierul Curţii se întreţineau cu glas tare şi fără fereală, aşa încît şirul curioşilor din faţă, printre care se afla şi Iosif, auzea totul. Iosif se aştepta din partea celor doi oameni, al căror nume era pomenit cu cinste în cercurile literare din lumea întreagă – Claudius Reginus

trecea drept cel mai renumit editor din Roma – la un schimb interesant de păreri estetice asupra noului edificiu. Era numai urechi. Nu le putea urmări latineasca lor rapidă, dar izbutea să înţeleagă că nu era vorba de estetică sau de idei generale, ci de preţ, valori şi afaceri. Desluşea clar glasul puternic şi fornăit al senatorului care, necăjindu-l în glumă, îl întreba atît de tare, încît se auzea hăt departe: "Tragi foloase băneşti şi de pe urma locului de alergare, Claudius?" Aşezat la soare pe un bolovan, cu mîinile sprijinite pe genunchi, bijutierul răspunse fără să se tulbure: "Din nefericire nu, senatorule Marulle, mi s-a năzărit că arhitectul nostru te-a luat pe dumneata tovarăş la aprovizionare." Iosif mai auzi şi altele, însă insuficienta cunoaştere a limbii îl împiedica să priccapă tot. Ghidul, nu prea informat nici el, se strădui să-l ajute. Claudius Reginus, precum şi senatorul Marulle, dobîndiseră pentru o nimica toată şi tocmai la timp imense terenuri în cartierele de la periferie, unde nu se prea construise. De cînd cu incendiul, împăratul ochise în inima oraşului locuri pentru clădirile oficiale şi muta casele cetăţenilor la mahala, unde terenurile se scumpiseră într-atîta, încît nici nu mai puteau fi evaluate cum trebuie.

"Nu sînt opriţi membrii Senatului de la a face negoţ?" întrebă deodată Iosif pe ghid. Acesta se uită la străin cu mirare . Nişte oameni din apropiere care auziseră întrebarea izbucniră în .îs, alţii îi imitară, bazaconia provincialului trecu din gură în gură şi deodată hohote răsunătoare umplură uriaşul spaţiu. Senatorul ceru să i se explice pricina. În jurul lui Iosif se făcu întrucîtva gol şi el se pomeni faţă în faţă cu cele două personaje simandicoase.

"Ce te frămîntă, tinere?" întrebă pe un ton arţăgos şi puţin cam batjocoritor bărbatul cel gras, aşezat pe bolovan, ca un rege egiptean. Un soare luminos strălucea fără să ardă, sufla un vînt uşor şi gloata asculta înveselită conversaţia celor două personaje simandicoase cu călătorul din provincie.

Iosif sta într-o atitudine modestă, dar cîtuşi de puţin stînjenită. "Am venit la Roma de-abia de trei zile", spuse într-o greacă chinuită, dar fără să se tulbure. "Vi se pare ceva nemai-

pomenit dacă încă nu m-am deprins cu obiceiurile acestui mare oraş?" "De unde eşti?" întrebă din lectică senatorul. "Din Ierusalim." Şi Iosif îşi spuse numele şi titlul: "Iosif Ben Mattias, preot de gradul întîi." "E mult pentru Ierusalim!" făcu senatorul, pe un ton care nu lăsa să se înţeleagă dacă vorbea serios sau glumea. Arhitectul Celer nu-şi ascundea nerăbdarea: abia aştepta să împărtăşească simandicoaselor personaje proiectele sale măreţe, pline de inventivitate şi îndrăzneală şi n-avea chef să fie stingherit de nătărăul acesta provincial. Numai financiarul Claudius Reginus, curios din fire, îl iscodea pe evreu cu unele întrebări, la care acesta răspundea binevoitor. Iosif ţinea să le povestească lucruri noi şi interesante, să se pună în valoare el şi poporul său. "Se întîmplă şi la Roma", întrebă el, "ca o casă să fie lovită de lepră?" I se răspunse că nu. "În Iudeea", continuă el, "se întîmplă uneori: atunci apar în ziduri mici adînciturі roşietice şi verzui, aşa că adesea trebuie să se dărîme casele. Preotul poate să intervină pentru a ajuta, însă ceremonia nu e simplă. Preotul porunceşte ca pietrele bolnave să fie sfărîmate, apoi ia două păsărele, lemn de cedru, lînă stacojie şi isop. Stropeşte casa cu sîngele uneia din păsărele şi celeilalte îi dă drumul afară, la cîmp. Casa e atunci împăcată şi purificată." Oamenii care-l înconjurau, îl ascultau cu luare-aminte, cei mai mulţi fără să-l ia în derîdere, căci aveau simţul miraculosului şi le plăcea fantasticul.

Cu ochii lui adormiţi, bijutierul Claudius Reginus privea grav la tînărul uscăţiv şi pătimaş. "Ai venit pentru treburi, doctore Iosif," îl întrebă, "sau vrei doar să vezi cum se reconstruieşte oraşul nostru ?" "Am venit cu treburi", răspunse Iosif. "Trebuie să eliberez trei nevinovaţi. Pentru noi e o treabă de mare însemnătate." "Mă tem doar", spuse căscînd senatorul, "că prea sîntem prinşi în clipa de faţă de reconstrucţia oraşului, ca să mai avem timp să ne îngrijim de istoria cu cei trei nevinovaţi."

Arhitectul interveni nerăbdător: "Pentru balustrada lojii imperiale folosesc această serpentină vopsită în verde şi negru: mi s-a trimis din Sparta o probă de o frumuseţe deosebită." "Cînd am trecut acum prin Alexandria, am văzut noile

construcţii," spuse Iosif, care nu voia să rămînă în afara conversaţiei. "Străzile sunt largi, luminoase şi drepte." Arhitectul replică dispreţuitor: "Orice pietrar e în stare să clădească Alexandria — loc cît vrei, suprafeţe netede." "Liniştește-te maestre," spuse Claudius cu vocea lui înaltă, unsuroasă: "Roma nu-i Alexandria, asta o vede orice orb."

"Lăsaţi-mă să-l lămuresc pe acest tînăr domn," interveni zîmbind senatorul Marulle, căruia îi plăcea să se pună în evidenţă. Era aferat, avea chef să se producă, la fel ca împăratul Nero şi ca mulţi alţi domni de la Curte. Puse să se tragă din nou la o parte perdelele lecticii, aşa ca toţi să-i poată vedea figura subţire, îngrijită, tivul de porfir al togei sale de senator. Se uită la bărbatul acela din provincie prin smaragdul lornionului său. "Da, tinere," spuse el cu un glas nazal, ironic. "De-abia am început reconstrucţia, n-am terminat. Totuşi nu se poate să nu-ţi dai seama chiar şi fără prea multă fantezie cum va arăta oraşul nostru înainte de sfîrşitul acestui an." Se înălţă puţin, întinse piciorul încălţat cu coturni înalţi, roşii, rezervaţi numai înaltei aristocraţii şi, parodiind uşor, luă tonul unuia din cei care strigă prin pieţe. "Îndrăznesc să afirm fără să exagerez: cine nu cunoaşte Roma de aur, nu poate spune că a trăit cu adevărat. Domnule, la Roma, oriunde te afli, eşti drept în centru, căci noi nu avem hotare, noi înghiţim mereu tot mai multe localităţi din preajmă. Auzi aici o sută de limbi. Poţi studia aici particularităţile tuturor popoarelor. Avem aici mai mulţi greci decît Atena, mai mulţi africani decît Cartagina. Găseşti aici fără să călătoreşti toate roadele lumii întregi, mărfuri din Indii şi Arabia în asemenea cantităţi, încît eşti convins că ţările acelea au fost despuiate pentru veşnicie şi că, dacă au nevoie de propriile lor produse, locuitorii lor trebuie să vină la noi. Ce-ţi pofteşte inima, domnule? Lînă spaniolă, mătase chinezească, brînzeturi din Alpi, parfumuri din Arabia, droguri medicinale din Sudan? Ai un premiu, dacă se-ntîmplă să nu găseşti ceva. Vrei, poate, ultimele noutăţi? Forul şi Cîmpul lui Marte sunt foarte exact informate cînd în nordul Egiptului scade cursul cerealelor, cînd un general de pe Rin ţine un discurs stupid, cînd trimisul

nostru la Curtea parţilor a făcut o impresie proastă stăpânutînd prea tare. Nici un învăţat nu poate lucra fără bibliotecile noastre. Avem tot atîtea statui cîţi locuitori şi noi suntem aceia care plătim cel mai mare preţ pentru virtute şi viciu. Tot ce fantezia dumitale e în stare să născocească, găseşti la noi şi încă ceva pe deasupra."

Senatorul se aplecase în afara lecticii; în jurul lui, un cerc larg de oameni îl asculta. Păstrase pînă la capăt poza ironică, imitînd un avocat sau unul care strigă prin pieţe, dar cuvintele-i erau străbătute de o notă caldă şi toţi simţeau că acest panegiric al oraşului era mai mult decît o parodie. Ascultau transfiguraţi cum era lăudat oraşul, oraşul lor, cu virtuţile şi viciile lui binecuvîntate, oraşul celor mai bogaţi şi celor mai săraci muritori, oraşul cel mai viu din lume. Cînd senatorul termină, îl aclamară aşa cum aclami la teatru un actor favorit. Senatorul Marulle însă nu mai asculta şi nici pe Iosif nu-l mai învrednici cu o privire. Dispăru în lectica lui şi-i făcu semn arhitectului, cerîndu-i să-i prezinte macheta noului edificiu. Nici bijutierul Claudius Reginus nu-i mai adresă vreun cuvînt lui Iosif, însă cînd acesta fu tîrît de vîrtejul mulţimii care se împrăştia, el îi făcu un semn de încurajare ironică, ce dădu feţei sale cărnoase o expresie de mirare şireată.

Îngîndurat, fără a privi la ceea ce se afla în jur, adesea înghiontit, Iosif îşi croia drum prin furnicarul oraşului. Nu înţelesese în întregime discursul în latină al senatorului, dar îşi simţise inima aprinsă şi gîndurile biciuite. Se urcă pe Capitoliu şi îşi umplu ochii cu priveliştea Templului, a străzilor, monumentelor, palatelor. În Casa de aur ce se construia aici domnea împăratul roman al lumii, iar de pe Capitoliu Senatul şi poporul roman anunţau decretele care transformau universul şi în arhive odihnea, gravată în bronz, rînduiala lumii, aşa cum o voia Roma. Roma însemna "forţă". Repetă în şoaptă cuvîntul Roma, Roma, apoi îl traduse în ebraică *'Gewurah'*, care suna mai puţin înfricoşător, şi apoi în arameică, *'Kochbah'*, cuvînt ce pierduse orice urmă de ameninţare. Nu, el, Iosif, fiul lui Mattias din Iesuralim, preot de gradul întîi, nu se temea de Roma.

Contemplă oraşul care se anima din ce în ce mai mult, căci era ceasul marii forfote de la amiază: strigăte, agitaţie, un întreg du-te-vino. Se lăsă pătruns de imaginea oraşului, însă mai presus de toate, mai adevărată decît această Romă autentică, îşi imagina patria, Sala Pătrată a templului, unde se întrunea Înaltul Sfat; şi mai real decît vuietul Forului auzea mugetul tunător al uriaşei trîmbiţe ce vestea la răsăritul şi apusul soarelui, din Ierusalim şi pînă-n Ierihon, că jertfa zilnică a fost adusă pe altarul lui Iahve. Iosif zîmbi. Numai cine s-a născut la Roma poate deveni senator. Acest domn Marulle priveşte semeţ şi de la înălţime din lectica sa şi poartă ghetele înalte şi roşii, tivite cu negru, ale celor patru sute de senatori. Însă el, Iosif, preferă să se fi născut la Ierusalim, deşi n-are nici măcar inelul aristocraţiei de rangul al doilea. Romanii aceştia rîdeau de el, dar mai tare rîdea el de ei. Ceea ce puteau să ofere aceşti oameni ai Occidentului, tehnica lor, logica lor, se putea învăţa; ceea ce nu se putea dobîndi era acea forţă vizionară a Orientului, sfinţenia lui: raţiunea şi Dumnezeu, omul şi Dumnezeu alcătuiau un tot. Însă un Dumnezeu nevăzut: el nu putea fi nici contemplat, nici învăţat: îl aveai sau nu-l aveai. El, Iosif, poseda acel "nu ştiu ce", care nu se capătă prin nici o învăţătură. Restul, tehnica şi logica Occidentului va învăţa, de asta nu se îndoia.

Coborî de pe Capitoliu. Ochii lui prelungi, pătrunzători ardeau pe chipul uscăţiv şi smead. Se ştia la Roma că printre orientali sumedenie erau posedaţi de dumnezeul lor. Unii priveau în urma lui batjocoritor, alţii cu invidie, însă celor mai mulţi, şi în special femeilor, tînărul care trecea pe drum plin de visuri şi ambiţii le plăcea.

Caius Barzaarone, şeful comunităţii Agrippa la care trăsese Iosif, era proprietarul celei mai înfloritoare fabrici de mobilă de artă din Roma. Prăvăliile lui principale se aflau de cealaltă parte a Tibrului, în oraşul propriu-zis, o dugheană mică în Subura şi două mari, de lux, sub arcadele Cîmpului lui Marte. În zilele de lucru, spaţioasa sa casă particulară din cartierul evreiesc, lîngă Poarta-celor-trei-drumuri, gemea de

produsele negoţului său. Astăzi însă, ajunul sabatului, nici urmă nu se mai vedea. Întreaga locuinţă şi mai ales vasta sufragerie îi părură lui Iosif schimbate. De obicei, casa este deschisă spre curte, acum însă o închidea o perdea grea şi Iosif recunoscu cu duioasă emoţie un obicei din patria sa, datina Ierusalimului. Atîta vreme cît perdeaua atîrna întinsă, oricine era primit ca oaspete, cînd era strînsă ca să pătrundă aerul, începea ospăţul şi cine se nimerea atunci, avea ghinion. În plus, încăperea nu era luminată în ziua aceea după moda romană, ci după moda Iudeii: din tavan atîrnau lămpi de argint împodobite cu ghirlande de violete. Pe bufet, pe platouri, cupe, solniţe, clondire cu ulei, oţet şi mirodenii străluceau ciorchinele de strugure, emblema Ierusalimului. Între numeroasele platouri – şi asta îl mişca pe Iosif mai profund decît tot luxul – tronau cutiile de încălzit îmbrăcate în pai, căci nu era îngăduit să găteşti în zi de sabat, aşa că toate mîncărurile se pregăteau dinainte şi mireasma lor umplea camera.

În ciuda acestei atmosfere familiare, Iosif nu era mulţumit. Chibzuise în sinea lui că, în calitate de preot de gradul întîi şi purtător al înaltului titlu de doctor de la Ierusalim, i se va oferi un loc pe una din cele trei laviţe de la masă. Dar, de cînd cu incendiul care-i sporise deverul, de bună seamă că succesul i se urcase la cap acestui pseudoroman, de vreme ce nu s-a gîndit să-i ofere un loc de cinste. E clar că va trebui să stea laolaltă cu femeile şi oaspeţii de rînd la masa mare comună.

Dar de ce stă lumea în picioare, în loc să se tragă perdeaua şi să înceapă ospăţul? Caius de mult şi-a pus mîna pe creştetul copiilor săi, binecuvîntîndu-i potrivit străvechii formule pentru băieţi: 'Dumnezeu să te ajute să ajungi precum Efraim şi Manase'. Şi pentru fiică: 'Dumnezeu să te facă precum Rahila şi Lea.' Toţi sunt nerăbdători şi înfometaţi: pe cine aşteaptă? Deodată răzbate din curte, prin perdea, un glas cunoscut şi îşi face apariţia un personaj rotofei, pe care Iosif îl mai văzuse cîndva: financiarul Claudius Reginus. Salută în glumă după moda romană pe stăpînii casei şi pe bătrînul

tată Aaron, adresează cîteva cuvinte binevoitoare musafirilor de mîna doua. Poftim! Iosif se umflă în pene de mîndrie: l-a recunoscut, îi aruncă o privire pe sub pleoapele grele şi somnolente, rostind cu glasul lui puternic şi gros, încît aude toată lumea: "Bună ziua, pacea fie cu tine, Iosif Ben Mattias, preot de'gradul întîi." Îndată perdeaua e strînsă, Claudius Reginus se întinde fără multe fasoane pe laviţa din mijloc, Caius pe cea de a doua, iar bătrînul Aaron – pe a treia. Apoi Caius rosteşte peste cupa cu vin iudaic de Eşcol rugăciunea din seara de sabat, binecuvîntează băutura, şi cupa pîntecoasă trece din gură în gură; binecuvîntează pîinea, o frînge, o împarte şi toţi rostesc 'Amin', şi abia atunci încep să mănînce.

Iosif este aşezat între durdulia stăpînă a casei şi frumoasa ei fiică de şaisprezece ani, Irina, care nu conteneşte să-l privească stăruitor, cu ochii ei blînzi. Mai sunt şi alţi meseni, tînărul Cornel, fiul lui Caius, şi fratele său mai mic, doi umili şi neînsemnaţi studenţi în teologie, care s-au înţeles să înfulece cît le va încăpea în burtă, şi un alt tînăr dezgheţat, cu un chip oacheş-gălbui, care, stînd în faţa lui Iosif, se uita la dînsul fără sfială. Află că şi acesta e de fel din Iudeea, din oraşul pe jumătate grecesc Tiberiada, că se numeşte Iustus din Tiberiada şi că situaţia lui e într-o privinţă aidoma cu a sa; ca şi el a învăţat teologia, jurisprudenţa şi literatura. Se îndeletniceşte îndeosebi cu politica şi locuieşte la Roma ca agent al regelui Agrippa. Mai prejos de Iosif în ce priveşte nobleţea familiei, cunoaşte însă mai bine, mulţumită originii sale, greaca şi latina. Şi apoi e aici de trei ani. Cei doi tineri se cercetează curioşi, politicoşi, plini de reciprocă neîncredere. Dincolo, pe laviţe, conversaţia se deapănă liber, cu glas ridicat. Cele două mîndre sinagoge înălţate chiar în inima Romei au ars, în vreme ce cele trei case de rugăciuni de pe malul drept al Tibrului sunt întregi. Fireşte, e dureros că cele două lăcaşuri ale Domnului sunt prefăcute în cenuşă, însă se pare că asta le merge la inimă căpeteniilor de pe malul drept. Cele cinci comunităţi iudee ale Romei aveau fiecare o căpetenie. Mare era dihonia dintre ele, mai ales între sinagoga din Velia aflată în cealaltă parte, teribil de exclusivistă, şi comu-

nitatea numeroasă, dar nu prea turbulentă a lui Agrippa, de sub Caius. Mai cu seamă tatăl acestuia, Aaron, ţipa cît îl ţinea gura împotriva dobitocilor înfumuraţi de pe malul celălalt. Oare nu legea şi datina străveche poruncesc să se clădească sinagogile pe locul cel mai ridicat din apropiere, precum templul din Ierusalim, care domină oraşul cu înălţimea sa? Însă fireşte, Iulian Alf, şeful comunităţii Velia, a ţinut să-şi aibă sinagoga în imediata apropiere a Palatinului, deşi pentru asta a fost nevoit s-o clădească pe un teren jos. Dumnezeu i-a pedepsit prefăcînd în scrum lăcaşurile acelea, pedeapsă dată îndeosebi pentru faptul că evreii de pe malul opus cumpărau sare de la romani, deşi toată lumea ştia că această sare, ca să arate mai bine, era unsă cu grăsime de porc! Aşa bodogănea bătrînul despre toţi şi despre toate. Iosif izbutea să prindă cîte ceva din mormăiala lui Aaron, pornit acum împotriva acelora care-şi schimbau sfintele nume ebraice cu altele latine sau greceşti. Caius, feciorul său, care înainte se numea Haim, zîmbea îngăduitor şi plin de înţelegere: e mai sănătos să nu audă copiii asemenea vorbe. Claudius Reginus însă îl bătu pe unchiaş pe umăr, zicînd că el întotdeauna s-a numit Reginus, căci s-a născut sclav, iar numele i-l dăduse stăpînul. De fapt, s-ar fi cuvenit să se numească Melek, aşa cum îi spunea adesea maică-sa, şi n-avea nimic împotrivă ca şi bătrînul să-i spună la fel.

În acest timp Iustus din Tiberiada îl cerceta pe Iosif. Iosif se simţise tot timpul privit. Avea impresia că acest Iustus se amuză pe ascuns pe seama lui, că îşi bate joc de conversaţia lui, de pronunţia lui, de obiceiurile de la masă după moda de la Ierusalim, bunăoară cum duce la gură scobitoarea din lemn de santal parfumat, apucînd-o între degetul gros şi cel mijlociu. Pe neaşteptate, Iustus îl întrebă, cu tonul superior al insului din capitală: "De bună seamă te afli aici cu vreo treabă politică, domnule doctor Iosif Ben Mattias?" Iosif nu se putu stăpîni; îi va arăta tînărului şi ironicului roman că a fost trimis într-o chestiune foarte importantă; îi povesti cazul celor trei nevinovaţi. S-a încălzit, vorbeşte puţin cam prea patetic pentru adunarea asta de romani sceptici; cu toate acestea se

aşterne liniştea peste cele două despărţituri ale încăperii, peste laviţe, peste masa mare şi toţi îl ascultă pe tînărul avîntat, care vorbeşte atît de convingător. Iosif vede bine cîtă înflăcărare e în privirile Irinei, vede cum se supără colegul său Iustus, cum însuşi Claudius Reginus zîmbeşte binevoitor pe sub mustaţă. Se aprinde, cuvintele cad mai grele, credinţa în misiunea lui e mai fierbinte, îşi pierde respiraţia, pentru ca, în cele din urmă, să fie întrerupt de bătrîn, supărat că se discută afaceri în ziua de sabat. Iosif tace, umil şi speriat. Dar în sufletul lui e mulţumit, simte că discursul a prins.

S-a terminat şi masa: Caius rosteşte o lungă rugăciune, de la masă toţi se împrăştie, afară de bărbaţii serioşi care rămîn pe loc. Acum Caius îi invită să se aşeze pe laviţă pe Iosif şi Iustus. Se aduce la masă mixerul ritual. De îndată ce severul bătrîn pleacă, toţi îşi scot tichiile impuse de ritual.

Iată-i pe cei patru bărbaţi aşezaţi laolaltă în faţa cupelor de vin, a dulciurilor şi fructelor, sătui, mulţumiţi, puşi pe vorbă. Încăperea e scăldată de o lumină aurie, perdeaua e trasă şi dinspre curtea umbroasă adie o boare răcoroasă, înviorătoare. Cei doi bărbaţi mai în vîrstă pălăvrăgesc cu Iosif despre Iudeea, îi pun fel de fel de întrebări. Caius n-a vizitat-o, din păcate, decît o singură dată, de mult, în tinereţe. Împreună cu mii de pelerini a dus la templu mielul de jertfă pentru sărbătoarea Paştelui. A văzut de atunci multe alaiuri triumfale, spectacole grandioase în arena circului, însă templul alb şi auriu al Ierusalimului, cu sutele de mii de credincioşi care umpleau uriaşa incintă, e tot ce a întîlnit mai copleşitor în viaţă. Deşi trăiesc la Roma, sunt legaţi de străvechea lor patrie. N-au ei, oare, la Ierusalim o sinagogă anume pentru pelerini? Nu trimit la templu ofrande şi daruri? Nu pun deoparte bani, ca trupurile lor să fie transportate în Iudeea, spre a fi îngropate în glia sfîntă? Însă domnii din Ierusalim fac tot ce pot ca să te scîrbească de patria străbună. De ce naiba nu vă înţelegeţi cu administraţia romană? Nu-i greu să trăieşti în pace cu slujbaşii romani, oameni îngăduitori. Avem dovezi în sprijinul acestor afirmaţii. Nu, voi, ceilalţi din Iudeea, faceţi numai cum vă taie capul, aveţi în sînge mania contrazi-

cerii şi într-o bună zi vă veţi lovi de pragul de sus – îi traduse Caius în arameică zîmbind, dar, în fond, foarte serios.

Bijutierul Claudius constată nemulţumit că Iosif nu-şi goleşte cupa dintr-o dată, potrivit severei etichete a Ierusalimului, ci în două rînduri. Claudius cunoaşte bine situaţia Iudeii, a vizitat-o cu doi ani în urmă. Nu-i vina administratorilor romani dacă Iudeea nu se astîmpără, nici a conducătorilor Ierusalimului, ci numai vina micilor uneltitori, Răzbunătorii lui Israel. Fiindcă nu găsesc alt mijloc să-şi croiască o carieră politică, ei împing la revoltă armată, care n-are nici un fel de sorţi de izbîndă. Niciodată evreii n-au fost mai bine cinstiţi ca sub cîrmuirea vrednicului împărat Nero. Ei s-ar bucura de influenţă în toate domeniile, o influenţă din ce în ce mai mare, dacă ar fi atît de abili, încît să nu scoată oamenilor ochii cu ea. Ce-i mai de folos, să deţii puterea sau să te făleşti cu ea? – încheie Claudius clătindu-şi gura cu vin călduţ.

Iosif socoti că e momentul să spună o vorbă în favoarea Răzbunătorilor lui Israel. "Domnii aceştia de la Roma n-ar trebui să uite", spuse el, "că în Iudeea nu domneşte numai raţiunea rece, inima are şi ea, în mod necesar, un cuvînt de spus. La fiecare pas te izbeşti de însemnele suveranităţii romane. Caius Barzaarone îşi aminteşte cu emoţie de Paştele sărbătorit la Templu. Dar cînd trebuie să vezi cît de brutal şi cinic se poartă în Templu poliţia romană, adusă să păstreze ordinea la sărbătoare, nici cel mai potolit ins nu se poate stăpîni. Nu-i uşor să sărbătoreşti eliberarea de sub jugul Egiptului, cînd la fiecare cuvînt simţi în spinare pumnul Romei. Să hălăduieşti tihnit aici, la Roma, e uşor şi nici mie nu mi-ar fi greu, însă e grozav de greu în ţara aleasă de Dumnezeu, unde Dumnezeu îşi are sălaşul – în ţara lui Israel."

"Dumnezeu nu mai este în ţara lui Israel, acuma e în Italia", interveni un glas tăios. Toţi se întoarseră spre tînărul cu faţa gălbuie, care rostise acele cuvinte. Ţinea în mînă cupa şi nu se uita la nimeni; fraza îi era adresată lui însuşi, nu ascundea nici o împotrivire, nici zeflemisire: constatase un fapt şi nu mai adăugase nimic.

Tăcuse: ce să răspunzi? Chiar Iosif simţea înciudat că afirmaţia cuprindea adevăr. –Dumnezeu este acum în Italia, îşi traduse în arameică şi fu adînc tulburat.

"S-ar putea să ai dreptate, tinere", spuse după o clipă financiarul Claudius. "Trebuie să ştii", urmă el adresîndu-se lui Iosif, "că sunt fiul unui sclav sicilian şi al unei mame evreice; stăpînul meu s-a ferit să mă circumcidă şi, sincer vorbind, îi sunt recunoscător. Sunt negustor şi mă feresc cît se poate de neajunsurile unei stări, iar pe de altă parte, trag foloase din toate împrejurările, oriunde le găsesc. Dumnezeul vostru Iahve mi se pare mai vrednic de crezut decît rivalii săi şi ce aceea simpatizez evreii."

Marele financiar era tolănit confortabil, cu cupa în mînă, ochii săi şireţi şi adormiţi erau îndreptaţi spre curtea întunecoasă. Purta pe inelar o magnifică perlă mată de la care Iosif nu-şi putea desprinde privirea. "Da, doctore Iosif," spuse Caius Barzaarone, "e cea mai frumoasă perlă a celor patru mări." "O port numai în zilele de sabat", spuse Claudius Reginus.

Dacă nu va folosi prilejul acesta, cugetă Iosif, dacă nu va folosi buna dispoziţie şi sentimentalismul care însoţesc o masă grozavă, pentru a se face remarcat de acest personaj atotputernic, e un netrebnic, incapabil să ducă la bun sfîrşit cauza celor trei nevinovaţi.

"Deoarece vă număraţi printre simpatizanţii noştri, senior Claudius Reginus", se adresă el smerit, dar ferm totuşi, financiarului, "n-aţi vrea să vă îngrijiţi de soarta celor trei nevinovaţi din Cezarea?"

Oaspetele trînti violent cupa. "Cezarea?" făcu el, şi ochii săi de obicei atît de somnoroşi scăpărară, glasul puternic răsună ameninţător. "Cezarea este un oraş înfloritor, are un ţărm magnific, uriaşe exporturi, un extraordinar tîrg de peşte, perspective uluitoare. A voastră-i vina, dacă vi se smulge mărgăritarul din mînă din pricina unor aspiraţii deşarte. Mi se urcă sîngele la cap cînd vă aud vorbind de Răzbunătorii lui Israel."

Speriat de izbucnirea neașteptată a unei persoane altminteri atît de calme, Iosif răspunse și mai umil că eliberarea celor trei evrei era o faptă strict morală, o faptă de omenie și nu de politică. "Nu vrem să invocăm motive politice sau juridice, știm că putem dobîndi ceva numai prin legături personale cu Curtea", spuse privindu-l pe Claudius cu un aer rugător. "Nevinovații voștri", întrebă acesta cu o sclipire în sfîrșit prietenoasă în priviri, "sunt într-adevăr fără prihană?" Iosif se grăbi să-l lămurească înfocat că toți trei se aflau la celălalt capăt al orașului cînd au izbucnit tulburările. "Dar", îl întrerupse Claudius, " nu asta am întrebat: vreau să știu cărui partid aparțin? Au ținut cuvîntări în Sala Albastră? (Acesta era locul de adunare a Răzbunătorilor lui Israel.) Iosif recunoscu că da. "Vezi", făcu Claudius și cu asta se păru că problema era încheiată.

Iustus din Tiberiada privi chipul frumos și înflăcărat al lui Iosif: suferise o înfrîngere vădită, nu-l invidia deloc. În același timp îl privea cu vrăjmășie și simpatie pe tînărul coleg care rîvnea, ca și dînsul, să ajungă mare scriitor cu trecere politică. Era înzestrat cu însușiri asemănătoare, mergea pe aceeași cale spre același țel. Mîndra Romă era coaptă pentru străvechea cultură a Orientului, după cum cu o sută cincizeci de ani în urmă fusese coaptă pentru cultura grecească. Să lucrezi pentru ca Roma să fie sedusă de această cultură a Orientului era pasionant, era o misiune înălțătoare. Simțînd aceasta, Iustus s-a grăbit să vină aici acum trei ani – la fel ca astăzi doctorul Iosif. Dar pentru el, Iustus, era și ușor și anevoios: el avea o voință mai pură, calități mai accentuate. Numai că alegea cu prea mare exigență mijloacele, se dovedea prea dificil. Studiase cu de-amănuntul mișcarea politică și literară a capitalei, compromisurile ei. Izbînzile ieftine îl scîrbeau: acest Iosif era fără doar și poate mai puțin scrupulos, nu s-ar da în lături de la mijloacele cele mai abjecte, voia să reușească cu orice preț, lingușea, juca teatru, cădea la învoială cu toată lumea; pentru un cunoscător era mai mare dragul să descopere atîta fățărnicie. Iudaismul lui Iustus e mai spiritual, vor fi conflicte. Intrecerea va fi dură, nu va fi întotdeauna

uşor să rămînă leal. Dar va acţiona pe faţă; nu-şi va lipsi adversarul de nici una din şansele ce i se oferă.

"V-aş sfătui, Iosif Ben Mattias, să vă adresaţi actorului Demetrius Liban," spuse el. Privirile tuturor se îndreaptă din nou spre tînărul smead. Cum de nu le-a venit şi lor o asemenea idee? Demetrius Liban, cel mai popular comic din capitală, favoritul răsfăţat al Curţii, evreul care-şi etalează în toate împrejurările iudaismul, iată omul de care avea nevoie Iosif. Împărăteasa nu-şi ascundea simpatia pentru el, îl poftea în fiecare săptămînă la sindrofiile ei. Cu toţii fură de acord: Demetrius este omul potrivit.

Puţin mai tîrziu oaspeţii plecară. Iosif se urcă în odaia lui. Adormi curînd, foarte mulţumit. Iustus din Tiberiada se întoarse singur acasă, orbecăind în întunericul nopţii. Zîmbi; şeful comunităţii, Caius Barzaarone, nu găsise de cuviinţă să-i dea cu el un om care să-i poarte torţa.

În zorii zilei, însoţit de un sclav al lui Caius Barzaarone, Iosif se îndrepta spre Poarta Tibur, unde-l aştepta un vizitiu al societăţii comerciale pentru transport în ţară. Docarul cu două roţi, micuţ şi strîmt, era tare incomod. Ploua. Vizitiul morocănos fu de părere că drumul le va lua vreo trei ore. Pe Iosif îl străbătu un fior rece. Sclavul pe care i-l dăduse Caius mai ales ca tălmaci nu părea prea vorbăreţ şi curînd adormi. Iosif se înveli mai bine cu mantaua. În Iudeea acum mai putea fi încă foarte cald. E mai bine totuşi că se află aici. De astă dată, are încredere că totul va ieşi bine.

Evreii din Roma au făcut mereu o legătură între cei trei nevinovaţi, politica Răzbunătorilor lui Israel şi episodul petrecut în Cezarea. Fireşte, este important pentru întreaga ţară să se ştie dacă iudeii din Cezarea vor fi despuiaţi de drepturile lor civice, dar el nu vrea să amestece povestea asta cu cei trei nevinovaţi. I s-ar părea un cinism. Pentru el contează numai principiul etic. A-i ajuta pe cei întemniţaţi este una din îndatoririle de căpetenie ale învăţăturii iudaice.

La drept vorbind, se prea poate ca cei trei vinovaţi să nu se fi aflat în Cezarea în timpul alegerilor. Dar, din punctul lui de

vedere, guvernatorul de atunci, Antonius Felix, a avut temeiurile lui să-i întemnițeze. Oricum el, Iosif, nu are de ce să se îngrijească de temeiurile acestui guvernator care, din fericire, a și fost între timp, revocat. Pentru el, cei trei prizonieri sunt nevinovați: trebuie să le vină în ajutor.

Docarul se poticnește. Drumul e mizerabil. Dar iată că se apropie de cărămidărie. Este o pustietate cenușiu-gălbuie, pretutindeni numai stîlpi și balustrade și iar stîlpi și balustrade. Prin fața porții se plimbă soldați de pază care-l privesc curioși, bănuitori și bucuroși de o variație. Sclavul parlamentează cu ei, le arată autorizația, în vreme ce Iosif stă deoparte, nu prea în apele lui.

Sunt conduși la administrator pe un drum sinistru, apăsător. De jur împrejur se aude un cîntec înăbușit, monoton; la lucru trebuie să se cînte, așa scrie în regulament. Supraveghetorii au ciomege și bice și privesc mirați la străini.

Administratorul este neplăcut surprins. De obicei e înștiințat din timp cînd urmează să sosească vizitatori. Presimte un control, neplăceri, nu pricepe sau nu vrea să priceapă latina doctorului Iosif, iar greaca lui e insuficientă. Pentru a se înțelege, trebuie să se facă mereu apel la sclavul-tălmaci. Apoi apare un slujbaș,îi șoptește ceva administratorului, a cărui purtare se schimbă pe loc. Începe să vorbească pe șleau. Sănătatea celor trei lasă de dorit, se teme că, cu toate acestea, au fost trimiși la muncă, acum a aflat că, din omenie, au fost lăsați în celule. E fericit că s-a întîmplat așa, de astă dată pricepe mai bine latina lui Iosif, se exprimă mai ușor în greacă, devine chiar flecar.

Iată actele celor trei. La început fuseseră trimiși la minele din Sardinia, dar n-au putut îndura munca de acolo. De obicei, condamnații la muncă silnică sunt folosiți la construirea de drumuri, la curățatul canalelor, la învîrtitul pietrei de moară sau la manevrarea pompelor de la băile publice. Treaba la cărămidărie e cea mai puțin dură. Administratorii fabricilor nu sunt bucuroși de prizonieri evrei. Ridică probleme cu mîncarea, refuză să muncească în zilele de sabat. El s-a arătat deosebit de omenos cu cei trei condamnați,își îngăduie a-

ceastă mărturisire. Dar şi bunătatea are marginile ei. Reconstrucţia Romei pune cărămidăriile statului la mari eforturi. Trebuie ca toată lumea să pună umărul. Cantităţile cerute trebuie furnizate cu orice preţ şi vă puteţi închipui, domnule, că antreprenorii romani sunt pretenţioşi. Cincisprezece ore de muncă, acesta-i acum minimul oficial. Din cei opt sute – o mie de oameni ai lui, crapă în medie pe săptămînă patru. E bucuros că cei trei nu se află pînă acum printre aceia.

Apoi, administratorul îl dă pe Iosif pe mîna unui slujbaş inferior. Şi iată-l umblînd din nou prin cărămidărie; trece pe lîngă paznicii înarmaţi cu ciomege şi bice, urmărit de cîntecul înăbuşit şi monoton, prin humă şi căldură, printre salahorii încovoiaţi, îngenunchiaţi, gemînd sub poveri. Îi vin în minte versete despre faraonul care i-a asuprit pe evrei în Egipt. *'De aceea Egiptenii sileau încă şi mai ştraşnic la muncă pe toţi fiii lui Israel. Şi le făceau viaţa amară prin munci grele, la lut, la cărămidă şi la tot felul de lucru de cîmp şi prin alte felurite munci, la care-i sileau cu străşnicie. De aceea au pus peste ei supraveghetori de lucrări, ca să-i împileze cu munci grele. Atunci a zidit Israel cetăţi tari lui Faraon: Pitom şi Ramses.'* La ce bun să prăznuieşti sărbătoarea Paştelui cu strălucire şi bucurie, dacă fiii lui Israel continuă aici să care cărămizi, pentru ca vrăjmaşii lor să construiască oraşe? Clisa se lipea grea de sandale, i se prelingea între degete şi în jurul lui răsuna neîncetat melopeea surdă şi monotonă.

Ajunseră, în sfîrşit, lîngă clădirea în care se aflau prizonierii. Soldatul se duse să-l caute pe gardianul-şef, în vreme ce Iosif aştepta în sălita pe a cărei uşă se putea citi o maximă a vestitului scriitor contemporan Seneca: *'Sunt sclavi? Dar şi oameni. Sunt sclavi? Dar şi oameni ai casei. Sunt sclavi? Dar şi prieteni de rang inferior.'* Găseşte şi o cărţulie cu preceptele lui Columella aplicate la marile exploatări: *'În fiece zi trebuie să se facă apelul condamnaţilor la muncă silnică şi trebuie cercetat în fiece zi dacă lanţurile sunt trainice şi celulele bine închise. Fiece celulă trebuie socotită pe cît e cu putinţă pentru cincisprezece deţinuţi.'*

E condus apoi la cei trei nevinovaţi, într-o temniţă subterană, ale cărei ferestre înguste sunt sus de tot, să nu poată fi ajunse cu mîinile. Una lîngă alta se înşiră cele cincisprezece rogojini şi, deşi în clipa aceasta acolo nu sunt decît cinci, Iosif, gardianul şi cei trei condamnaţi, înghesuiala e insuportabilă.

Cei trei nenorociţi stau înghesuiţi unul într-altul, pe jumătate goi, cîteva zdrenţe pe pielea lor vînătă. Deasupra gleznei poartă belciugul de care se prinde lanţul şi pe frunte au încrustată cu fierul roşu litera E. Ţeasta le e rasă chilug, iar stufoasele bărbi cu smocuri încîlcite de un coliliu gălbui, par groteşti. Iosif îi ştie pe toţi trei după nume: Natan, Gadia, Iehuda. Pe ultimii doi îi văzuse în treacăt, aşa că nu-i de mirare că nu i-a recunoscut, însă Natan Ben Baruh, doctor şi senior, membru al Inaltului Sfat, i-a fost dascăl: patru ani în şir a petrecut cîteva ore pe zi cu el şi ar fi trebuit să-l deosebească de ceilalţi, dar nu izbuti.

Îi salută pe toţi trei şi glasul lui puternic, pe care cu greu îl tempera, sună straniu în încăperea sordidă: "Pacea fie cu voi, domnilor doctori!" Toţi ridicară ochii şi atunci, după sprîncenele groase, îşi recunoscu dascălul. Îşi aminti ce fricâ îi era de căutătura lui aspră; nu o dată acest om l-a bruftuluit cînd n-avea [illegible] nouă sau zece ani şi nu-i putea urmări interpretările complicate; l-a umilit bătîndu-şi joc de el, i-a retezat avîntul. De cîte ori i-a dorit posomorîtului şi morocănosului dascăl cele mai cumplite nenorociri. Astăzi, cînd privirea stinsă a ochilor secătuiţi se odihneşte pe chipul lui, e ca o lespede ce-i striveşte inima, mila îi taie respiraţia.

E nevoit să vorbească îndelung şi cu mare grijă, ca să se facă înţeles de minţile acestea înceţoşate de epuizare. Răspund în cele din urmă, tuşind şi bîiguind. S-a sfîrşit cu ei! Căci, dacă n-au putut fi siliţi să încalce legile lui Iehova, nu-i mai puţin adevărat că au fost împiedicaţi să urmeze poruncile lui. Au pierdut, aşadar, viaţa de aici şi pe cea de dincolo. Să fie biciuiţi pînă se vor prăbuşi în noroi sau ţintuiţi pe cruce, că aşa îi place afurisitului neam roman să ucidă.

Dumnezeu trimite încercările acestea şi cu cît mai repede va veni sfîrşitul, mai binevenit va fi, lăudat fie numele Domnului.

În mica şi întunecata celulă aerul e înăbuşitor, umed şi rece, căci ploaia străbate prin ferestrele înguste, duhoarea nu se împrăştie, iar de afară pătrunde melopeea monotonă. Lui Iosif îi e ruşine de straiele în bună stare ce-i acoperă trupul sănătos, îi e ruşine că e tînăr şi în putere, că, oricînd are chef, poate pleca departe de vizuina asta scîrboasă şi înfricoşătoare. Aceşti trei nenorociţi nu-şi dau seama ce se petrece dincolo de sfîşietoarea lor viaţă zilnică. Ar fi o prostie să vorbească de misiunea lui, de demersurile plănuite pentru ei, de politică, de clicile binevoitoare de lá Curte. Pentru ei, cel mai cumplit lucru e că nu pot păzi legile purificării, regulile severe ale abluţiunilor rituale. Au avut tot felul de supraveghetori şi paznici; unii, mai răi, le luau filacterele, chipurile ca să nu se spînzure, alţii mai blajini li le lăsau, însă toţi erau nişte necircumcişi, nişte lifte şi nişte blestemaţi. Puţin le pasă lor trei dacă prizonierii sunt mai bine sau mai prost hrăniţi, căci ei nu mîncau carnea dobitoacelor care n-au fost tăiate după lege. Nu le rămînea pentru a se hrăni decît resturi de legume şi fructe. S-au sfătuit între ei dacă e îngăduit să primească tainul de carne şi să-l schimbe cu ceilalţi prizonieri pentru pîine şi fructe. Dezbaterea a fost aprinsă, doctorul Gadia dovedind mai întîi cu temeinice argumente că e îngăduit, pentru ca, în cele din urmă, să fie de acord cu ceilalţi doi că aveai voie numai în caz de primejdie de moarte. Dar cine poate şti dacă Domnul – fie-i numele binecuvîntat – le-a sorocit moartea în luna aceasta sau în cea următoare? Deci oricum ar fi sucit-o, era interzis. Cînd nu sunt prea trudiţi şi prea toropiţi, discută mereu cu argumente teologice ceea ce este îngăduit şi ceea ce nu este îngăduit, şi asta le aminteşte de Sala Pătrată a Templului.

Iosif bănuia că discuţiile deveneau adesea furtunoase, degenerau în certuri furibunde, dar, era neîndoielnic, asta-i ţinea în viaţă. Nu era cu putinţă să stai de vorbă cu ei cît de cît omeneşte. Făceai vreo aluzie la bunăvoinţa împărătesei faţă de iudei, ei răspundeau anapoda, că-i îndoielnic dacă se

cade să te rogi în această cloacă scîrboasă şi ticăloasă în care îşi duceau zilele. De altminteri, nu mai ştiau rostul calendarului, şi te pomeneşti că pîngăreau sabatul punîndu-şi filacterele şi pîngăreau zilele lucrătoare cînd nu şi le puneau.

Iosif se dădu bătut. Îi asculta şi, cînd unul din ei cita vreun pasaj din Scriptură, el riposta cu un text potrivnic, şi iată-i încingîndu-se şi începînd să se ciorovăiască, lansînd argumente cu glasul lor sleit, şi el lua parte la dispută şi asta însemna pentru bieţii bătrîni întemniţaţi o zi mare. Dar nu puteau să reziste multă vreme şi recădeau curînd în starea lor de buimăceală.

Iosif îi privea cum stăteau pe vine în clar-obscurul celulei lor. Bărbaţii aceştia trei, într-o stare fizică jalnică, fuseseră cîndva înalte personalităţi în Israel, iar numele lor strălucise printre juriştii Sălii Pătrate. Să vii în ajutorul acestor prizonieri... Nu, nu are nici o importanţă să ştii – asta e o chestiune fără rost şi rizibilă – dacă iudeii vor fi sau nu stăpîni în Cezarea; importantă e apărarea acestor nevinovaţi.

Vederea lor îl cutremură, îl înverşunează, îl cuprinde o smerită compătimire care-l sfîşie. Se simte tulburat şi, totodată, extaziat de aceşti nenorociţi care, în disperarea lor, mai aveau putere să se agaţe, să se cramponeze de Lege, singurul lucru ce-i menţinea în viaţă. Îl duceau gîndurile la vremea cînd fugise în pustiu, îndurînd sacre privaţiuni, printre esenieni, lîngă dascălul său Banus, şi cum în cele mai bune clipe trăite acolo se făcea lumină într-însul, nu prin mijlocirea inteligenţei, ci prin contemplaţia în care se scufunda prin mijlocirea lui Dumnezeu.

Să scape prizonierii! Strînse buzele cu hotărîrea fermă de a înăbuşi într-însul orice alt gînd, de dragul acestor nefericiţi. Peste melopeea tînguitoare a ocnaşilor, el auzea marile cuvinte ale poruncilor ebraice. Nu se afla aici din egoism, era trimis de Iahve.

Se întoarse acasă prin ploaia rece, pe care n-o simţea, după cum nu simţea noroiul ce i se lipise de sandale... Să scape prizonierii!

În Iudeea, un om cu ideile politice ale lui Iosif nu se putea duce la curse sau la teatru. O singură dată asistase pe ascuns şi cuprins de remuşcări la o reprezentaţie în Cezarea. Dar ce spectacol jalnic în comparaţie cu acela ce se desfăşoară acum înaintea ochilor la Teatrul Marcellus. Era uluit de dansuri, de intermediile comice, de balet şi de marea pantomimă dramatică, de fastul şi necontenitele schimbări de decor de pe vasta scenă, care, ceasuri de-a rîndul, n-a rămas o clipă goală.

Iustus, care stătea lîngă el, îşi traducea impresiile printr-un gest brutal cu mîna. Nu-i plăcea decît revista burlescă, după care se înnebunea pe drept cuvînt şi publicul; răbdase harababura dinaintea revistei, numai ca să-şi asigure locul în aşteptarea comicului Demetrius Liban.

Actorul acesta, deşi avea ceva nesuferit în el, era un artist cu chip omenesc. Născut sclav la curtea imperială şi eliberat de împăratul Claudius, dobîndise o avere nemăsurat de mare şi titlul de 'prim artist dramatic al vremii'.

Împăratul Nero, căruia îi dăduse lecţii de declamaţie şi mimică, îl iubea. Era un personaj greu de definit acest Liban, deopotrivă de impulsionat, ca şi stingherit de iudaismul său. Nici rugăminţile, nici poruncile împăratului n-au izbutit să-l facă să apară pe scenă în ziua de sabat sau la marile sărbători evreieşti. Şi nu înceta să discute cu doctorii universităţii ebraice acest punct: era cumva repudiat de Dumnezeu, fiindcă se îndeletnicea cu comedia? Îl apucau crize de nervi cînd trebuia să apară în veşminte muiereşti, încălcînd astfel opreliştea Scripturii: bărbatul nu trebuie să poarte veşminte muiereşti.

Cei unsprezece mii de spectatori ai Teatrului Marcellus, obosiţi de prima parte a programului, cereau cît îi ţinea gura să înceapă farsa. Direcţiunea se codea, şi pe bună dreptate, deoarece erau aşteptaţi împăratul sau împărăteasa, a căror lojă fusese pregătită. Însă publicul care înghiţise un spectacol de cinci ceasuri şi care era obişnuit să-şi impună drepturile la teatru, chiar împotriva Curţii, ameninţa, urla: fură nevoiţi să înceapă.

Cortina fu ridicată şi Demetrius Liban începu să-şi joace comedia intitulată *Focul*, care trecea drept opera senatorului Marulle. Eroul înfăţişat de Liban era Izidor, un sclav din oraşul egiptean Ptolemais, mult mai iscusit decît stăpînul său şi decît anturajul acestuia. Liban juca aproape natural, fără mască, fără costume, fără coturni înalţi: era pur şi simplu sclavul Izidor din provincia Egiptului, flăcău molatec, trist, şiret, care izbutea să scape din toate încurcăturile. Îşi scotea prăpăditul său de stăpîn din nenumărate bucluri, îi făcea rost de bani şi măriri, se culca cu nevastă-sa. Într-o zi, cînd stăpînul i-a ars o palmă, Izidor i-a declarat cu amărăciune, dar hotărît, că se vede silit să-l părăsească şi nu se va înapoia pînă cînd el nu va împînzi toate pieţele public cu cereri de iertare. Stăpînul îl puse la butuc, chemă poliţia, însă, fireşte, sclavul reuşi totuşi să scape spre marea bucurie a spectatorilor. Din păcate, tocmai în clipa cea mai palpitantă, cînd prinderea lui Izidor părea inevitabilă, reprezentaţia fu întreruptă de sosirea împărătesei. Întreaga asistenţă se ridică în picioare şi cele unsprezece mii de glasuri salutară eleganta blondă, care mulţumi cu braţul întins şi palma îndreptată spre public. De altfel, apariţia ei provocă de două ori senzaţie, căci era însoţită de stareţa vestalelor, pînă atunci nefiind obiceiul ca preotesele din aristocraţie să asiste la farsele populare ale Teatrului Marcellus.

Piesa a fost reluată spre nesfîrşita mulţumire a lui Iosif, pentru care acest joc realist de o nemaipomenită îndrăzneală era o noutate şi, a doua oară, o înţelese mult mai bine. Nu-l slăbea din ochi pe actorul Liban, gura lui tristă şi neruşinată, mîinile şi tot trupul atît de mobile şi expresive. Urmă cupletul, faimosul cuplet al incendiului, pe care Iosif îl auzise în scurtul răstimp petrecut la Roma cîntat de sute de ori, urlat, fredonat, şuierat. În faţa rampei, înconjurat de unsprezece măscărici, el intonă în sunetele darabanelor, fluierelor şi trîmbiţelor: 'Cine e stăpîn aici? Cine plăteşte untul? Cine plăteşte fetele? Şi cine, cine plăteşte parfumul sirian?' Spectatorii în picioare cîntau împreună cu el, şi chiar împărăteasa

cu obraji chihlimbarii mişca buzele, iar grava preoteasă rîdea din toată inima.

În cele din urmă, sclavul Izidor e încolţit: nu mai e chip să scape de poliţiştii care-l înconjoară. Declară că nu era el sclavul căutat... însă cum s-o dovedească? Dansînd. Da. Şi s-a pornit să danseze. Izidor mai purta lanţul la picioare şi trebuia să joace ascunzîndu-l: şi era teribil de chinuit, în acelaşi timp comic şi înduioşător omul acesta care dansa ca să-şi salveze libertatea şi viaţa. Iosif era, ca şi întregul public, entuziasmat. Fiecare mişcare a actorului Liban scutura capetele spectatorilor, aşa cum piciorul lui scutura lanţul. Iosif se simţea aristocrat şi n-avea nici o mustrare de cuget la gîndul că sclavii fac pentru el serviciile cele mai umilitoare; majoritatea celor aflaţi aici erau ca el şi, omorînd mii de sclavi, dovediseră că nu voiau să se şteargă deosebirea dintre stăpîni şi sclavi. Dar în clipa aceasta, cînd priveau dansul omului legat cu lanţ, care ţinea să treacă drept cetăţean liber, cu toţii îi luau partea împotriva stăpînului, şi toţi aceşti romani împreună cu împărăteasa lor îşi mărturiseau simpatia pentru isteţul flăcău, care trăsese încă o dată pe sfoară autoritatea, şi acum se pornise să fredoneze încetişor şi cu ironie: 'Cine e stăpîn aici? Cine [illegible]eşte untul?'

După aceea piesa deveni din cale-afară de îndrăzneaţă. Stăpînul lui Izidor afişase aşa cum se cuvine scuzele şi-şi regăsise sclavul. Dar, între timp, făcuse o serie de prostii, se certase cu chiriaşii lui, încît aceştia nu i-au mai plătit chiria. Din anumite motive, el nu putea să-i dea afară, aşa că frumoasele lui acareturi nu-i mai aduceau nici un venit. Nimeni altul în afară de şiretul Izidor nu era în stare să-l scoată din bucluc. Şi acesta îl scăpă. L-a scăpat aşa cum îşi închipuie norodul că se aranjează împăratul şi unii granguri mari: dădu foc cartierului unde se aflau casele care nu mai produceau valoare. Interpretarea lui Demetrius Liban era îndrăzneaţă şi grandioasă: fiecare replică ascundea o aluzie la speculanţii de terenuri, la nesăţioşii profitori de pe urma reconstrucţiei oraşului. Nimeni nu era cruţat, nici Celer şi Sever, nici faimosul bărbat de stat şi scriitor Seneca, cel ce face teoretic

elogiul sărăciei, în timp ce trăieşte în belşug; nici financiarul Claudius Reginus care poartă la inelar o uriaşă perlă, dar n-are cu ce-şi cumpăra şireturi pentru sandale; nici chiar împăratul. Fiecare cuvînt îşi atingea ţinta, tot teatrul înnebunise de plăcere, se strica de rîs şi cînd, în sfîrşit, Liban pofti publicul să prade pe scenă casa incendiată, se stîrni o larmă cum Iosif nu mai auzise vreodată. Un mecanism ingenios îndreptase spre spectatori interiorul ademenitor al casei incendiate. Se năpustiră cu miile pe scenă, aruncîndu-se asupra mobilei, vaselor şi alimentelor. Ţipau, se îmbrînceau, se călcau în picioare. Şi în tot teatrul şi în piaţa din faţa lui răsuna şi se revărsa peste imensele şi elegantele coloane, peste Cîmpul lui Marte: 'Cine e stăpîn aici? Cine plăteşte untul?'

Iosif îşi simţi inima bătîndu-i atunci cînd, prin mijlocirea lui Iustus, fu invitat la masă de Demetrius Liban. Era dezgheţat din fire, n-a fost intimidat nici cînd a fost prezentat Marelui Preot, regelui Agrippa, guvernatorului roman. Numai actorul îi insufla un adînc respect, iar comedia îl entuziasmase. N-avea egal acest Demetrius Liban, în stare să silească mii de oameni, de vază sau umili, romani sau străini, să gîndească şi să simtă ca el.

Îl găsi pe comediant tolănit pe divan, îmbrăcat cu un halat verde, uşor şi plăcut, întinzîndu-i degajat o mînă încărcată de inele. Iosif fu uimit de statura scundă a bărbatului care umplusese uriaşul Teatru Marcellus.

A fost o masă în cerc restrîns. Se mai aflau de faţă Antonius Marulle, fiul senatorului, un alt patrician tînăr, apoi un evreu, membru al comitetului de conducere a sinagogii Velia, un oarecare doctor Licinius, foarte aferat şi care-i deveni imediat nesuferit lui Iosif.

Aflat pentru prima oară într-o casă romană de asemenea grandoare, Iosif se acomodă uimitor cu tot ce era nou pentru el. Şi ar fi avut de ce să-şi piardă cumpătul în faţa nenumăratelor tacîmuri, sosuri de peşte şi mirodenii. Se deprinse însă repede cu toate, imitîndu-l pe urîciosul doctor Licinius, tolănit pe laviţă în faţa lui, iar după o jumătate de ceas refu-

za cu o mişcare elegantă şi semeaţă a capului felurile ce nu-i plăceau şi cerea doar mişcîndu-şi degetul mic tot ce-l ispitea.

Comediantul mînca puţin şi se plîngea de regimul impus de blestemata lui meserie; de asemeni şi de femei. Făcu cîteva observaţii deocheate despre modul în care unii organizatori de spectacole îi potolesc pe artiştii-sclavi cu ajutorul unor mecanisme ingenioase fixate pe corp. Ei se lăsau însă îmblînziţi la sunetul arginţilor vînturaţi de unele mari doamne şi îngăduiau ca nenorociţilor actori să li se scoată în unele nopţi mecanismele.

Apoi, brusc, începu să-şi bată joc de unii confraţi, reprezentanţi ai altei şcoli, de caraghioasele lor tradiţii, de măştile şi cataligele lor. Ridicîndu-se în picioare, îl imita pe actorul Stratocles, umblînd iute prin încăpere de-i flutura halatul şi, deşi era încălţat cu sandale fără călcîi, părea că poartă coturni înalţi şi că trupul i se lungeşte şi devine rigid.

Iosif îşi dădu drumul, lăudînd cu sfială felul discret şi totuşi absolut clar în care Demetrius Liban făcuse aluzie la financiarul Reginus. "Asta înseamnă că episodul ţi-a plăcut", rosti actorul ridicînd privirea. "Sunt fericit, fiindcă, mărturisesc, nu a lovit aşa cum sperasem."

Încîntat, însă în continuare rezervat, Iosif îi mărturisi cît de mult îl fermecase reprezentaţia. V˘zuse milioane de sclavi, dar abia acum a ıntuit şi înţeles ce este un sclav. Comediantul îi întinse mîna: pentru el – după cum îi spuse – era o dovadă de mare preţuire dacă o persoană abia sosită din Iudeea se arăta atît de impresionată de jocul său. Iosif se văzu silit să descrie pe larg efectul produs asupra lui de fiecare amănunt, în vreme ce Liban îl asculta îngîndurat, mestecînd încet o anume salată pe care i-o cerea sănătatea lui.

"Aşadar, vii din Iudeea, doctore Iosif", spuse el într-un sfîrşit, schimbînd subiectul. "Dragii mei evrei!" spuse cu un amestec de reproş şi resemnare. "Mă tratează într-un mod care-mi este cît se poate de penibil. Numele meu este blestemat în sinagogi numai pentru că folosesc darurile pe care mi le-a hărăzit Dumnezeu, şi sunt înfăţişat copiilor ca o sperie-

toare. Adesea văd roşu înaintea ochilor, într-atît mă scoate din sărite obtuzitatea lor. Dar cînd au de trimis vreo cerere la palatul imperial, la mine dau fuga. Atunci Demetrius Liban e şi el bun la ceva!"

"Dumnezeule", făcu tînărul Antonius Marulle, "evreii veşnic se plîng, cine nu-i ştie!"

"Aşa ceva nu permit", izbucni brusc actorul, ridicîndu-se furios. "Nu permit ca în casa mea să fie insultaţi evreii; sunt evreu."

Antonius Marulle se înroşi, încercînd zadarnic să zîmbească; bîigui apoi nişte scuze, pe care Liban nici nu le ascultă.

"Iudeea, ţara lui Israel, Ierusalim! N-am pus niciodată piciorul în ea, n-am văzut niciodată templul. Dar mă voi duce într-o zi şi voi aduce la altar mielul meu."

Pe faţa palidă şi cam puhavă, ochii săi trişti, de un albastru plumburiu, priveau melancolici şi nostalgici.

"Sunt în stare să fac mai mult decît aţi văzut", spuse, întorcîndu-se brusc spre Iosif cu un aer grav şi misterios. "Am eu un gînd şi, dacă voi reuşi, îmi voi merita cu adevărat renumele de 'prim artist dramatic al Romii'. Ştiu bine ce trebuie făcut, e doar o chestiune de curaj. Roagă-te, scumpe doctore Iosif Ben Mattias, să am suficientă îndrăzneală."

Antonius Marulle îşi petrecu braţele pe după gîtul actorului într-un gest graţios, ce dovedea încredere. "Mărturiseşte-ţi gîndul", îl rugă tînărul, "e a treia oară că vorbeşti de el." Liban rămase însă neclintit. "Împărăteasa mă îndeamnă şi ea să-mi înfăptuiesc planul şi cred că m-ar răsplăti din plin dacă aş face-o", spuse el cu zîmbet de o nemaipomenită insolenţă. "Dar nici nu-mi trece prin minte." "Povesteşte-mi de Iudeea", reluă el discuţia întreruptă, adresîndu-se lui Iosif. Acesta îi descrise Paştele, praznicul la care se aducea isop, slujba din Ziua împăcării, cînd – o singură dată în an – Marele Preot cheamă pe Iahve pe adevăratul său nume şi cînd, auzind acest teribil nume, poporul întreg se prosternează înaintea Dumnezeului nevăzut şi cincizeci de mii de frunţi ating lespezile templului.

Comediantul asculta cu ochii închişi.

"Da", spuse, "va veni o zi cînd şi eu voi auzi acest nume. Din an în an îmi amîn călătoria la Ierusalim, un actor nu are prea multă vreme forţa necesară artei sale şi trebuie să ţină seama de vîrsta lui. Dar, într-o zi, o voi porni la drum şi, la bătrîneţe, îmi voi cumpăra o casă şi un petic de pămînt lîngă Ierusalim."

În timp ce Demetrius vorbea astfel, Iosif cugeta rapid şi profund: acum este momentul potrivit. "Pot să mai povestesc cîte ceva despre Ierusalim, senior Demetrius?" Şi-i vorbi de cei trei condamnaţi pe nedrept. Fu evocată cărămidăria, celula subterană, umedă şi rece, cele trei schelete, între care nu-şi recunoscuse bătrînul său dascăl, Natan. Comediantul stătea cu capul în mîini, pleoapele coborîte, iar Iosif tot povestea şi istorisirea lui era plină de culoare şi înflăcărată.

Cînd sfîrşi, toţi rămaseră tăcuţi. Apoi doctorul Licinius, de la sinagoga Velia, exclamă: "Foarte interesant." Dar Demetrius îl scutură zdravăn: povestirea îl tulburase şi era dispus s-o creadă. Celălalt se apără. Ce dovadă exista că cei trei prizonieri erau, într-adevăr, nevinovaţi? E drept, doctorul Iosif Ben Mattias vorbea cu înflăcărată convingere, dar de ce ar preţui mărturia lui mai mult decît cea a guvernatorului Antonius Felix, pe care Tribunalul imperial o socotise întemeiată? Iosif îi aruncă o privire gravă şi plină de încredere comediantului şi replică abil: "Duceţi-vă la cei trei nenorociţi: sunt la cărămidăria din Tibur. Staţi de vorbă cu ei şi dacă şi atunci îi veţi găsi vinovaţi, nu voi mai rosti un cuvînt în plus în apărarea lor."

Actorul se plimba în lung şi-n lat, ochii nu-i mai erau tulburi şi toată epuizarea îi dispăruse. "Iată o propunere colosală", făcu el. "Sunt încîntat, doctore Iosif, că ai venit la mine. Ne vom duce la Tibur, vreau să-i văd pe cei trei nevinovaţi. Te voi ajuta, scumpul meu doctor Ben Mattias." Stînd în picioare în faţa celuilalt, părea mai înalt, deşi era mai scund. "Ştii", adăugă el cu un glas grav, "vizita asta se leagă perfect de ideea mea."

Se înflăcărase, era surescitat, se ocupa el însuşi de mixer, spuse fiecăruia un cuvînt amabil. Se bău mult şi, puţin mai

tîrziu, cineva propuse un joc. Se porni jocul cu cele patru zaruri de fildeş. Lui Demetrius îi veni o idee. Trebuie să fi păstrat el pe undeva, din copilărie, zaruri ebraice, ciudate, cu o tijă de care apucai, şi pe care puteai să le învîrţi ca pe un titirez. Iosif le cunoştea. Fură căutate şi găsite. Erau grosolane, primitive şi se învîrteau într-un chip comic, amuzant. S-a jucat cu plăcere, nu prea scump, şi totuşi pentru Iosif mizele erau enorme. Răsuflă uşurat cînd cîştigă primele trei lovituri.

Erau patru zaruri. Fiecare purta caracterele Ghimel, Heth, Nun, Sin, acesta din urmă fiind cel mai ghinionist, Nun cel mai norocos. Evreii habotnici interziceau cu severitate jocul acesta, susţinînd că litera Sin era străvechea reprezentare a zeului Saturn, litera Nun o imagine a zeiţei Noga-Istar, pe care romanii o numesc Venus. Cînd zarurile se opreau, erau puse în mijlocul mesei şi fiecare jucător avea voie să-şi aleagă pentru lovitura respectivă una din cele patru feţe. În cîteva rînduri Iosif l-a nimerit pe Nun, litera norocoasă. Ochiul lui ager obsevase că un anumit zar, cînd se oprea din învîrtit, rămînea la litera Nun; nu încăpea nici o îndoială că acest zar era turtit imperceptibil la unul din colţuri.

Cînd îşi dădu seama de acest lucru, pe Iosif îl trecură fiori. Dacă şi ceilalţi ajungeau să-şi dea seama că zarul cu muchea tocită se oprea mereu la litera Nun, nu-şi primejduia el astfel tot succesul acestei seri, cîştigarea bunăvoinţei acestui om mare? Deveni foarte prudent, reduse miza. Ceea ce îi rămînea îi ajungea ca de acum înainte să poată trăi la Roma fără să strîngă baierele pungii.

"M-aş arăta lipsit de modestie, domnule Demetrius", întrebă el cînd jocul se termină, "dacă v-aş ruga să-mi dăruiţi ca amintire aceste zaruri?" Actorul rîse. Pe unul din zaruri zgîrie stîngaci iniţiala numelui său.

"Cînd mergem să-i vedem pe cei trei nevinovaţi?" îl întrebă pe Iosif. "Peste cinci zile", propuse acesta şovăind. "Poimîne", hotărî actorul.

La cărămidărie, lui Demetrius Liban i se făcu o primire grandioasă. Detaşamentul de soldaţi de pază prezentă, în-

tr-un zăngănit, primului artist dramatic al vremii onorurile destinate personajelor celor mai importante. Supraveghetorii şi paznicii se înghesuiau pe la porţi, salutîndu-l cu braţul ridicat şi palma deschisă. Din toate părţile se striga: 'Te salutăm, Demetrius Liban'.

Cerul era strălucitor, lutul, condamnaţii arătau mai puţin demoralizator şi pretutindeni, împletit cu monotona melopee, răsuna cunoscutul cuplet: 'Cine-i stăpîn aici, cine plăteşte untul?' Iosif păşea buimăcit alături de actor; dovezile de veneraţie aduse lui Demetrius Liban pînă şi în acest loc de cea mai neagră mizerie îl impresionau aproape mai mult decît extazul miilor de spectatori din teatru.

Dar în spaţiul acela subteran, umed şi rece, toată găteala sărbătorească ce părea să fi acoperit cărămidăria pierise acum cu totul. Ferestre înalte, înguste, duhoare, o melopee monotonă. Cei trei stăteau, ca şi atunci, ghemuiţi, uscaţi, cu nelipsitul belciug de fier la picior, cu ţestele pe care era marcată cu fierul roşu litera E, cu bărbile lor ca o pîslă prelungind grotesc capetele pe jumătate rase.

Iosif încercă să-i facă să vorbească. Cu aceeaşi strădanie plină de afecţiune ca şi data trecută reuşi să le smulgă cîteva fraze de jelanie, de resemnare fără nici o nădejde.

Actorul, uşor emoţionat, înghiţi în sec. Nu-şi putea desprinde privirile de la bătrînii vlăguiţi, zdrobiţi, abia scoţînd cîteva jalnice cuvinte în timp ce mărul lui Adam li se mişca încet. Urechile lui recepţionau avide bolboroselile lor răguşite, mărunţite. Ar fi vrut să se mişte încolo şi-ncoace, dar ar fi fost prea greu în spaţiul acela îngust şi strîmt, aşa că împietri pe loc. Imaginaţia lui vie îi vedea pe aceşti bărbaţi păşind impunător, înveşmîntaţi în alb, solemni, în Sala Pătrată a Templului, pentru a vesti legea lui Israel. Îl podidiră lacrimile, nu şi le şterse, le lăsă să-i curgă pe obrajii uşor puhavi. Stătea încremenit, fără să se mişte, apoi, cu dinţii încleştaţi, ridică încet de tot mîna cu degetele acoperite de inele şi-şi smulse straiele, aşa cum fac evreii în semn de mare durere. Apoi se lăsă pe vine lîngă cei trei amărîţi, lipindu-se de zdrenţele lor împuţite, aşa încît le simţea suflarea

urît mirositoare, iar bărbile lor murdare îi gîdilau pielea. Incepu să vorbească cu ei în arameică; era o arameică destul de împiedicată, care parcă venea de departe, căci nu prea o vorbise de multă vreme. Erau însă cuvinte pe care ei le înţelegeau, care erau mai aproape de starea lor sufletească şi de situaţia lor decît cuvintele rostite de Iosif, de caldă participare la jalnica lor existenţă, şi ei plîngeau, şi îl binecuvîntară cînd plecă.

O bună bucată de timp, la întoarcere, Demetrius Liban rămase tăcut, apoi îşi rosti cu voce tare gîndurile. Ce înseamnă marea tragedie a unei nenorociri unice – a lui Hercule ars de viu sau a lui Agamemnon sugrumat – faţă de mizeria care roade lent pînă la os pe cei trei? Ce nesfîrşit de lungă şi anevoioasă cale au străbătut aceste mari figuri ale Sionului, care au dus mai departe flacăra ştiinţei, pentru ca acum să ajungă trei grămezi de nimicnicie, zdrobite, amorfe.

Ajunşi în oraş, la Poarta Tibur, cînd să-şi ia rămas bun, Demetrius îi mai spuse lui Iosif: "Ştii ce era cel mai cumplit? Nu ce spuneau, ci felul ciudat în care-şi legănau, cu o mişcare egală, trunchiul. Asta n-o fac decît oamenii care stau ghemuiţi pe jos şi multă vreme în întuneric. Cuvintele pot să mintă, însă mişcările acestea sunt cumplit de grăitoare. Trebuie să mă mai gîndesc la asta. Aici se ascunde o posibilitate de a înfăptui lucruri mari."

În noaptea aceea Iosif nu s-a culcat. A rămas în camera sa şi a scris un memoriu despre cei trei nevinovaţi. Uleiul din lampă i s-a terminat, fitilul a scăzut, turnă din nou ulei, puse alt fitil şi scrise mai departe. N-a scris prea mult despre povestea din Cezarea, ci mai mult despre mizeria celor trei bătrîni, foarte multe despre dreptate. Dreptatea, scria el, a fost din toate timpurile, pentru evrei, cea dintîi dintre virtuţi. Ei pot îndura nevoile şi împilarea, dar nu nedreptatea; îşi cinstesc chiar asupritorul, dacă le face dreptate. *'Dreptul, spune unul dintre proroocii lor, curge ca o apă vijelioasă, iar dreptatea ca un pîrîu care nu seacă niciodată'.* Un altul spune: *'Vremurile de aur vor fi atunci cînd şi în deşert va domni dreptatea.'* Iosif se aprinsese. Înţelepciunea străbunilor se aprinsese în propria

lui văpaie. Scria şi scria. Fitilul lămpii fumega, el scria înainte. Dinspre porţile oraşului răzbătea pînă la el uruitul carelor, care peste zi erau oprite să treacă pe străzi; nici nu lua seama la ele, scria şi-şi şlefuia studiul.

Trei zile mai tîrziu, un curier al lui Demetrius Liban îi aduse lui Iosif o scrisoare, în care actorul îi cerea în cîteva cuvinte, scurt şi sec, să fie pregătit poimîine dimineaţa la ora zece pentru a fi prezentat împărătesei, unde se va afla şi el, actorul.

Împărăteasa. Lui Iosif i se tăie respiraţia. Pe toate străzile se aflau busturile ei, venerate dumnezeieşte. Ce să-i spună? Cum să găsească pentru această femeie străină, a cărei viaţă şi gîndire domină de la o asemenea înălţime viaţa şi gîndurile tuturor celorlalţi oameni, cuvinte în stare s-o tulbure? Frămîntîndu-se astfel, ştia totuşi de pe acum că va găsi cuvintele nimerite, căci ea nu era decît o femeie, iar el avea pentru toate femeile un uşor dispreţ, şi tocmai de aceea, ştia el bine, va cîştiga.

Reciti manuscrisul. Îl citi cu glas tare şi gesturi nestăpînite, aşa cum l-ar fi citit la Ierusalim. Îl scrisese în arameică, iar acum îl traducea cu mare greutate în greacă. Este o greacă împestriţată cu cuvinte greoaie, cu greşeli, ştie el. Nu este o necuviinţă să te înfăţişezi împărătesei cu un manuscris nepus la punct, plin de greşeli? Sau poate că tocmai aceste greşeli vor face o impresie de o inocentă drăgălăşenie?

Evită să vorbească cu cineva despre audienţa iminentă. Bate străzile. Cum vede pe cineva cunoscut, se întoarce, aleargă la frizer, îşi cumpără un parfum nou, cade din cea mai fermă încredere în sine în cea mai adîncă disperare.

Busturile o înfăţişează pe împărăteasă cu o frunte îngustă, limpede şi delicată, ochii prelungi, o gură destul de mare. Chiar şi duşmanii ei recunosc că este frumoasă şi mulţi spun că îi zăpăceşte pe toţi care o văd prima oară. Cum să se poarte el, un om neînsemnat din provincie? Ar trebui să se poată sfătui cu cineva. Se întoarce acasă. Vorbeşte cu Irina şi-i spune strălucitoarei, respectatei tinere că are să-i împăr-

tăşească o taină, ceva foarte important, şi apoi varsă tot din el: cum îşi imaginează întîlnirea cu împărăteasa, ce-i va spune. Repetă totul în faţa Irinei, cuvinte şi gesturi.

A doua zi este condus cu mare pompă, în lectica de gală a lui Demetrius Liban, la Palatul imperial. Înainte aleargă gonaci să deschidă calea, urmează o suită impunătoare. Pe unde trece lectica, oamenii se opresc şi-l aclamă pe actor. Iosif remarcă pe străzi busturile împărătesei, albe sau colorate. Părul de culoarea chihlimbarului, faţa palidă, delicată, buzele foarte roşii. Popeea, îşi zice în gînd: Popeea înseamnă păpuşică, popeea înseamnă copilaş. Se gîndeşte la cuvîntul evreesc: *'Janiki'*. Aşa i se spusese şi lui odată. N-are ce să fie greu, o s-o scoată la capăt cu împărăteasa.

Potrivit descrierilor, Iosif se aştepta s-o găsească, aşa cum obişnuiesc prinţesele orientale, tolănită pe un maldăr de perne voluminoase,înconjurată de slugi cu evantaie, altele cu parfumuri, îmbrăcată în veşminte rafinate. În loc de toate acestea, ea stătea pur şi simplu într-un jilţ confortabil, îmbrăcată extrem de simplu, aproape ca o matroană, cu o stolă lungă; e drept, stola era dintr-un material neîngăduit în Iudea, un borangic subţire ca un abur, extrem de fină. Nici prea fardată nu era împărăteasa, iar coafura îi era simplă, părul despărţit cu cărare, adunat pe ceafă într-un coc greu; nimic nu amintea de acele construcţii înalte, ca nişte turnuri, presărate cu pietre preţioase, aşa cum se vedea la doamnele din pătura stăpînitoare. Împărăteasa stătea gingaşă ca o fetiţă şi le zîmbi oaspeţilor cu buzele sale rumene, mari, întinzîndu-le o mînă albă ca de copil. Da, i se potrivea numele de Popeea, păpuşa, Janiki; era şi în realitate tulburătoare şi Iosif nu mai ştia ce să-i spună.

"Luaţi loc, domnilor", spuse ea, şi cum actorul se aşează, Iosif se aşează şi el, şi apoi se lăsă o scurtă tăcere. Părul împărătesei era într-adevăr de culoarea chihlimbarului, aşa cum îl numeau versurile împăratului, dar genele şi sprîncenele ochilor ei verzi erau închise la culoare. Iosif gîndi cu o viteză nebună: este cu totul altfel decît o arată busturile, este un copil, dar un copil care n-ar sta mult la gînduri ca să trimi-

tă oamenii la moarte. Ce să vorbeşti cu un asemenea copil? Şi apoi pare să fie afurisit de deşteaptă.

Împărăteasa îl privea ţintă şi fără sfială, iar el păstra cu greu, transpirînd uşor, o înfăţişare smerită şi supusă. Uşor de tot, abia perceptibil, ea strîmbă buzele, şi dintr-o dată nu mai arăta deloc copilăroasă, ci neînchipuit de experimentată şi batjocoritoare. "Ai venit de curînd din Iudeea?" îl întrebă ea pe Iosif, adresîndu-i-se în greacă cu o voce puţin cam rece, foarte clară. "Spune-mi", îl rugă,"ce se crede la Ierusalim despre Armenia." Asta era, într-adevăr, o întrebare surprinzătoare; căci chiar dacă hotărîrea în privinţa Armeniei era cheia politicii romane în Orient, Iosif considerase Iudeea lui prea importantă pentru a nu fi luată în seamă prin ea însăşi, ci împreună cu o ţară atît de barbară cum e Armenia. La drept vorbind, nimeni în Iudeea, şi cel mai puţin el, se gîndea la Armenia, aşa că nu-i veni în minte ce ar putea răspunde la o asemenea întrebare. "Evreilor din Armenia le merge bine", spuse el după o tăcere prelungită, puţin cam stîngaci. "Chiar aşa?" făcu împărăteasa, de astă dată zîmbind larg şi fără să ascundă cît era de amuzată. Îi puse în continuare întrebări în acelaşi stil, se vedea bine că se delecta pe seama acestui tînăr cu ochi migdalaţi şi arzători, care, evident, habar n-avea care era miza ţării sale. "Mulţumesc", spuse în cele din urmă, după ce Iosif reuşi cu greu să ducă pînă la capăt o frază complicată despre situaţia strategică la hotarele parţilor, "acum sunt cu mult mai informată." Îi zîmbi pe deasupra lui Demetrius Liban, satisfăcută; ce creatură comică a Orientului îi mai adusese şi el? "Aproape sunt gata să cred", îi aruncă ea actorului uluit şi recunoscător, "că el se zbuciumă pentru cei trei nevinovaţi numai pentru că are o inimă atît de curată." Se întoarse apoi spre Iosif plină de bunăvoinţă şi foarte politicoasă. "Povesteşte-mi te rog, ceva despre protejaţii dumitale." Se aşeză bine în jilţ; gîtul îi era de o albeaţă mată; picioarele şi braţele se întrezăreau prin ţesătura fină a veşmîntului lipit de trup.

Iosif îşi scoase memoriul. Dar de îndată ce începu să-l citească în greacă, ea spuse: "Dar ce-ţi dă prin minte? Vor-

beşte în arameică." "Bine, dar mă veţi înţelege pe deplin?" întrebă prosteşte Iosif. "Dar cine ţi-a spus că vreau să înţeleg pe deplin?" replică împărăteasa. Iosif ridică din umeri, mai mult arogant decît jignit, şi apoi se porni în arameică, aşa cum îşi elaborase iniţial cuvîntul, da, iar citatele din scrierile vechi le reproduse netulburat în ebraică. Cu toate acestea, nu izbutea să se concentreze, observă că vorbea fără elan, se uită ţintă la împărătească, mai întîi umil, apoi puţin cam timid, apoi cu interes şi, în cele din urmă, de-a dreptul îndrăzneţ. Nu ştia dacă ea îl asculta şi nici dacă îl înţelegea. Cînd termină, aproape imediat după ultimul lui cuvînt, ea îl întrebă: "O cunoşti pe Cleo, soţia guvernatorului meu în Iudeea?" Iosif reţinu acel 'meu'. Cum venea asta: guvernatorul meu în Iudeea. El îşi închipuise că asemenea cuvinte trebuie să arate ca săpate în piatră, statuar, şi iată, avea în faţă un copil, care spunea zîmbind: guvernatorul meu în Iudeea, şi asta suna foarte firesc, căci era lucru ştiut, era adevărat: Gessius Flor era guvernatorul ei în Iudeea. Cu toate acestea, Iosif nu era dispus să se lase copleşit astfel. "Nu cunosc pe soţia guvernatorului", spuse şi adăugă îndrăzneţ: "Pot nădăjdui un răspuns la expunerea mea?" "Am luat act de expunerea dumitale", spuse împărăteasa. Cine putea şti ce însemnau aceste cuvinte?

Actorul socoti că sosise momentul să intervină. "Doctorul Iosif are puţin timp pentru viaţa de societate", îi veni el în ajutor protejatului. "Se ocupă de literatură." "Oh", exclamă Popeea, devenind foarte serioasă şi gînditoare, "literatură ebraică. O cunosc puţin. Ceea ce cunosc este frumos, dar foarte greu." Iosif se încordă, se mobiliză. Nu se poate să nu reuşească s-o înflăcăreze pe femeia aceasta, rece şi zeflemisitoare. Declară că singura lui ambiţie este să le facă accesibilă romanilor puternica literatură ebraică. "Aduceţi din Orient perle şi mirodenii şi aur şi animale rare", spuse el. "Dar cele mai mari comori, cărţile lui, rămîn neatinse."

Popeea întrebă cum credea el că va face accesibilă romanilor literatura ebraică. "Uite, tălmăceşte-mi una din bucăţile de acolo", spuse privindu-l atent cu ochii ei verzi.

Iosif coborî privirile, aşa cum văzuse că fac povestitorii din ţara lui, şi începu să povestească. Luă cea dintîi poveste ce-i veni în minte şi povesti despre Solomon, rege în Israel, despre înţelepciunea lui, puterea, construcţiile, templul, femeile şi idolatria sa şi cum a venit să-l vadă regina din Saba şi cu cîtă dibăcie a aplanat el o ceartă între femei pentru un copil, şi cum a scris două cărţi de o neînchipuită profunzime, una despre înţelepciune, numită *Predicatorul,* alta despre dragoste, numită *Cîntarea Cîntărilor.* Iosif încercă să redea cîteva strofe din această Cîntare a cîntărilor într-un amestec de greacă şi arameică. Nu era uşor. Acum nu mai ţinea ochii închişi şi nu mai traducea numai din gură, ci, mai degrabă, se străduia să facă înţelese versurile pătimaşe prin gesturi, suspine, prin tot corpul. Împărăteasa lunecă uşor în faţă, gura îi era întredeschsă. "Frumoase cîntece", spuse cînd Iosif se opri respirînd adînc din cauza efortului. Se întoarse către actor. "Prietenul dumitale e un tînăr drăguţ."

Demetrius Liban, care acum se simţea puţin în umbră, folosi prilejul să iasă din nou în faţă. "Tezaurul literaturii ebraice e nesecat", observă el. "Şi eu îl folosesc adesea, ca să-mi împrospătez arta."

"Ai fost extraordinar de vulgar, Demetrius", spuse împărăteasa recunoscîndu-i meritul, " ultima oară cînd te-am văzut în *'Izidor'*. Am rîs grozav", spuse ea. Demetrius Liban se strîmbă puţin. Împărăteasa ştia prea bine că asta era o observaţie pe care tocmai de la ea n-ar fi vrut să o audă. Bărbatul acesta tînăr, obraznic şi cam prostuţ de la Ierusalim nu-i aducea noroc. Întreaga audienţă fusese un fiasco, n-ar fi trebuit să se lanseze în aşa ceva. "De altfel, mi-ai rămas dator cu un răspuns, Demetrius", continuă împărăteasa. "Vorbeşti mereu de o măreaţă idee revoluţionară care-ţi umblă prin cap. Nu vrei, în sfîşit, s-o dai la iveală? Sincer vobind, eu nu mai cred aşa ceva."

Actorul sta cu o mutră sumbră şi iritată. "Nu mai am alt prilej să-mi tăinuiesc ideea", spuse iritat. "E legată de ceea ce am discutat tot timpul." Făcu o pauză mică, plină de subînţe-

lesuri, după care aruncă în treacăt: "Aş vrea să-l interpretez pe evreul Apella."

Iosif se cutremură. Evreul Apella era evreul din glumele populare romane cele mai răutăcioase, un tip absolut respingător, superstiţios, împuţit, de un grotesc greţos; marele poet Horaţiu îl introdusese în literatură cu cincizeci de ani în urmă. Şi acum voia Demetrius? Iosif se cutremură.

Dar aproape mai mult se cutremură la vederea împărătesei. Chipul ei de o albeaţă mată se îmbujorase. Era minunat şi era înfricoşător să vezi în ce fel se însufleţise.

Actorul gusta acum efectul spuselor sale. "Pe scenele noastre au fost înfăţişaţi greci şi romani şi egipteni şi barbari, dar niciodată n-a fost înfăţişat un evreu", fu explicaţia lui.

"Da ", spuse împărăteasa încet şi cu o micŭ sforţare, "iată o idee bună şi periculoasă." Toţi trei stăteau tăcînd, pe gînduri.

"O idee prea periculoasă", spuse, în cele din urmă, trist actorul, deja regretînd. "Mă tem că nu o voi putea realiza. Nu trebuia s-o exprim. Ar fi frumos să-l interpretez pe evreul Apella. Nu pe nebunul stupid, pe care l-a creat poporul, ci pe cel adevărat, cu toată tristeţea şi tot hazul lui, cu posturile şi dumnezeul lui nevăzut. Probabil că sunt singurul de pe lume care ar putea face aşa ceva. Ar fi grozav. Dar este prea periculos. Dumneavoastră, Maiestate, ne înţelegeţi într-o oarecare măsură pe noi, evreii: dar, în rest foarte puţini la Roma pot s-o facă. Se va rîde, doar se va rîde, toate strădaniile mele nu vor duce decît la un hohot de rîs răutăcios. Ar fi rău pentru toţi evreii." Şi, după o pauză, încheie: "Apoi ar fi primejdios pentru mine însumi în faţa dumnezeului meu nevăzut."

Iosif sta împietrit. În ce lucruri cumplite şi înfricoşătoare nimerise! Simţise el însuşi, pe propria-i piele, ce efect uriaş poate să aibă o asemenea reprezentaţie teatrală. Imaginaţia lui vie îşi şi reprezenta pe actorul Demetrius Liban stînd pe scenă, împrumutînd evreului Apella ceva din viaţa lui zbuciumată, dansînd, sărind, rugîndu-se, vorbind cu miile de graiuri ale trupului său expresiv. Tot globul ştia cît de arbitrare erau

capriciile unui public de teatru roman. Nimeni nu putea prevedea ce efect ar fi putut să aibă o asemenea reprezentaţie pînă la hotarele parţilor. Împărăteasa se ridică. Cu un gest ciudat îşi încrucişă mîinile după ceafă, aşa încît mînecile îi alunecară, se plimbă încoace şi încolo măturînd pardoseala cu trena veşmîntului ei sobru. Amîndoi bărbaţii săriră în picioare văzînd-o că se ridică. "Taci, taci," îi spuse înflăcărată actorului. "Să nu fii laş, o dată ce ai avut o idee cu adevărat bună." Se opri în faţa lui şi-i puse delicat mîna pe umăr. "Teatrul roman e plicticos," se plînse ea. "Ori sec şi simplist ori decăzut într-o tradiţie sterilă. Interpretează-mi-l pe evreul Apella, dragă Demetrius", îl rugă ea. "Convinge-l, tinere," i se adresă ea lui Iosif. "Crede-mă, toţi veţi avea ceva de învăţat, dacă el îl va interpreta pe Apella."

Iosif tăcea cuprins de o penibilă incertitudine. Chipul lui smead era cînd roşu, cînd palid. Să-i vorbească lui Demetrius? Ştia că întreaga fiinţă a actorului năzuia : ă-şi etaleze în faţa ochilor acestei mari Rome iudaismul său gol-goluţ. Un singur cuvînt al lui era suficient pentru ca piatra să se rostogolească la vale. Unde va ajunge rostogolindu-se, nu ştie nimeni.

"Sunteţi plicticoşi," constată fără chef împărăteasa. Se aşezase din nou. Cei doi bărbaţi rămaseseră în picioare, actorul – obişnuit să-şi controleze ţinuta – sta acum într-o atitudine stîngace şi lipsită de eleganţă. "Spune ceva, spune ceva," îl îmboldea împărăteasa pe Iosif.

"Dumnezeu se află acum în Italia", spuse Iosif. Actorul ridică privirile: se vedea cît îl impresionase acest cuvînt plin de înţelesuri, cum măturа din calea lui o grămadă mare de îndoieli. Împărăteasa era şi ea surprinsă. "Extraordinar cuvînt", spuse ea bătînd din palme, "eşti un om inteligent," spuse şi-şi memoră numele lui Iosif.

Iosif era în acelaşi timp strîmtorat şi fericit. Nu-şi dădea seama ce spusese. De fapt, el fusese cel care găsise aceste cuvinte? Le-a mai spus şi altă dată? În orice caz, erau cuvintele potrivite la locul potrivit. Nu are nici o importanţă dacă le-a găsit el sau altcineva: important este prilejul cu care sunt

rostite. Dumnezeu se află în Italia – iată o propoziţie care abia acum s-a născut, în această clipă de mare efect.

Dar avea, oare, într-adevăr, un efect? Actorul sta mai departe într-o atitudine de nehotărîre sau, cel puţin, aşa voia să pară. "Spune da, Demetrius," reluă împărăteasa. "Dacă-l convingi să spună da," zise întorcîndu-se spre Demetrius, "ţi-ai asigurat eliberarea celor trei nevinovaţi."

Ochii expresivi ai lui Iosif se aprinseră. Se înclină adînc, apucă cu delicateţe mîna albă a împărătesei de pe speteaza jilţului şi o sărută îndelung.

"Cînd mi-l interpretezi pe evreu?" îl întrebă împărăteasa pe actor. "N-am promis nimic," se apără grăbit şi speriat Demetrius.

"Faceţi-i o promisiune scrisă pentru protejaţii noştri," o rugă Iosif pe împărăteasă, care zîmbi auzind acel 'i' şi acel 'noştri'. Îşi chemă secretarul. Dictă: 'Dacă actorul Demetrius Liban îl interpretează pe evreul Apella, voi avea grijă ca cei trei condamnaţi evrei de la cărămidăria din Tibur să fie puşi în libertate.' Ceru tăbliţa şi puse jos P-ul ei. I-o întinse apoi lui Iosif, privindu-l cu ochii ei verzi, limpezi şi batjocoritori. O privi, la rîndul său, respectuos, dar atît de lung şi insistent, încît, curînd, batjocura pieri din ochii ei şi limpezimea lor se tulbură.

După audienţă, Iosif plutea în al nouălea cer. Ceilalţi slăveau busturile împărătesei, o femeie măreaţă, divină, care pusese cu zîmbetul pe buze să fie omorîtă puternica ei rivală, împărăteasa-mamă, şi cu acelaşi zîmbet silise Senatul şi întreg poporul Romei să îngenuncheze în faţa ei. Dar el vorbea cu această primă doamnă a lumii aşa cum vorbeşti cu o fată oarecare într-o zi obişnuită. *'Jildi, Janicki.'* N-a fost nevoie decît s-o privească lung în ochi şi ea i-a şi promis eliberarea celor trei bărbaţi, pe care Înaltul Sfat din Ierusalim, cu toată înţelepciunea şi diplomaţia lui, n-a izbutit s-o dobîndească.

Se foia prin cartierele de pe malul drept al Tibrului, printre evrei, de parcă îi crescuseră aripi. Se simţea privit cu multă

consideraţie. În spatele lui se şuşotea: este doctorul Iosif Ben Mattias din Ierusalim, preot de gradul întîi, favoritul împărătesei. Tînăra Irina îi aşternea la picioare, ca un covor, veneraţia ei. Trecuse vremea cînd, în ajunul sabatului, Iosif trebuise să stea printre mesenii de mîna a doua. Acum Caius Barzaarone se considera onorat dacă Iosif se aşeza pe locul de cinste de pe laviţă. Mai mult încă. Şiretul bătrîn ieşea din rezerva lui obişnuită şi-l făcea atent pe Iosif asupra unor dificultăţi pe care faţă de alţii le ascundea cu grijă.

Puternica lui fabrică de mobilă funcţiona, ca şi înainte, excelent. Dar pericolul pe care îl presimţea de ani de zile acum ameninţa din ce în ce mai grav. Printre romani prindea din ce în ce mai mult moda de a împodobi mobila – picioarele mesei, sculpturi – cu figuri de animale în nenumărate reprezentări. Dar iată că în cartea sfîntă scrie: *'să nu-ţi faci chip cioplit'*, iar evreilor le era interzis să înfăţişeze fiinţe vii. Deocamdată Caius Barzaarone reuşise să evite executarea ornamentelor animaliere. Dar toţi concurenţii lui profitau din ce în ce mai neruşinat de această interdicţie, susţineau că produsele lui sunt demodate şi era dureros să vezi cîţi dintre clienţii lui îl părăseau. Acum, după marele incendiu, Caius Barzaarone pierdea sute de mii refuzînd să fabrice ornamentele animaliere. Căuta soluţii, ieşiri. Declara că nu folosea personal produsele fabricii sale, ci le vindea mai departe. Ceruse avizul mai multor teologi; doctori de vază din Ierusalim, Alexandria şi Babilon declaraseră că fabricarea ornamentelor în discuţie era, în cazul lui, un păcat scuzabil, ba chiar îngăduit. Cu toate acestea, Caius Barzaarone şovăia. N-a vorbit cu nimeni de acest aviz. Ştia prea bine: dacă, bazîndu-se pe aceasta, trecea peste obiecţiile habotnicilor, poziţia sa în cadrul comunităţii Agrippa era serios periclitată. Se putea chiar ca bătrînul său tată, supărat de un asemenea liberalism, să-şi găsească, ferească Domnul, moartea. Omul acesta aparent atît de sigur pe sine era plin de griji şi de îndoieli.

Iosif nu respecta cu stricteţe riturile ortodoxe. Dar *'să nu-ţi faci chip cioplit'*, asta este mai mult decît o lege, era

unul din adevărurile de bază ale iudaismului. Cuvîntul și chipul se excludeau reciproc. Iosif era un literat pînă în măduva oaselor. Cultiva cuvîntul invizibil. Era lucrul cel mai minunat din lume; așa lipsit de formă cum era, avea un efect mai puternic decît orice formă. Numai acela putea stăpîni cu adevărat cuvîntul Domnului, sfînt și nevăzut, care nu-l întina cu reprezentări senzoriale, care renunța din adîncul inimii la orgolioasa deșertăciune a sculpturii. Asculta cuvintele lui Caius Barzaarone cu o figură împietrită, dar tocmai asta îi plăcu bătrînului. Iosif avu impresia că nu i-ar fi displăcut deloc bătrînului să-l aibă ginere.

Între timp, zvonul că eliberarea celor trei nevinovați era legată de o condiție se strecurase peste tot. Bucuria evreilor se spulberă brusc cînd aflară care era acea condiție. Ce? Actorul Demetrius Liban să-l interpreteze pe evreul Apella, dacă se poate la teatrul din Pompei, în fața a patruzeci de mii de spectatori? Evreul Apella. Pe evrei îi treceau fiorii cînd auzeau porecla răutăcioasă cu care Roma își exprima scîrba față de imigranții de pe malul drept al Tibrului. Batjocura aceasta jucase un rol nefast în pogromurile din timpul împăraților Tiberiu și Claudius, însemna măcel și jaf. Nu era posibil, oare, ca ura care acum mocnea să izbucnească în orice clipă? Nu era pe cît de prostesc, pe atît de criminal să stîrnești fiara ce se odihnește? Existau doar destule exemple înfricoșătoare de excese la care se dedase publicul roman de teatru. Era o nemaipomenită nesăbuință din partea lui Demetrius Liban să-l aducă pe scenă pe evreul Apella.

Împotriva actorului se ridicară din nou, cu și mai aprigă înverșunare, cei mai severi dintre doctori. Nu era și astă un păcat să apari pe scenă, vîrît în pielea și hainele altui om? Nu i-a dat, oare, Dumnezeu, slăvit fie-i numele, fiecăruia chipul și fața proprie? Nu e deci semn de răzvrătire să vrei să le schimbi? Dar să înfățișezi un evreu, unul din seminția lui Avraam, unul din cei aleși, pentru desfătarea necircumcișilor, asta era un păcat de moarte, asta era îngîmfare, asta aducea, negreșit, urgia pe capul tuturor. Așa că cerură anatema și izgonirea lui Demetrius Liban.

Cei mai liberali dintre doctori îl apărară cu toată căldura pe actor. Oare ceea ce plănuise el nu se înfăptuia spre binele celor trei nevinovaţi? Nu era singurul mijloc de a-i salva pe aceştia trei? Ajutorarea celor întemniţaţi nu era, oare, una din cele mai însemnate porunci ale Scripturii ? Putea cineva să-i spună actorului: nu fă asta, lasă-i pe cei trei să putrezească aşa cum au pierit mii de înaintaşi în cărămidăriile Egiptului?

Dezbaterile erau aprinse. Studenţii în teologie aduceau la seminarii citate din *Biblie*, pe care le opuneau subtil altor citate. Problema aceasta interesantă a fost pusă în faţa tuturor şcolilor superioare ebraice, şi era dezbătută la Ierusalim şi Alexandria, de către doctorii cei mai mari din Babilon, în Orientul Îndepărtat. Era un prilej ca nici un altul ca teologii şi juriştii să-şi arate măiestria.

Actorul însuşi nu-şi mai găsea locul şi arăta oricui ce conflict tragic exista între conştiinţa sa religioasă şi cea artistică. În sinea lui el se hotărîse de mult să-l interpreteze pe evreul Apella, indiferent cu ce preţ. Ştia foarte bine cum o va face. Libretiştii lui, dar în special finul şi spiritualul senator Marulle, îi concepuseră o acţiune zguduitoare, situaţii încărcate de efect. Ciudata legănare mecanică şi resemnată care se imprimase trupurilor celor trei nevinovaţi întemniţaţi îi prilejuise o idee grotesc de spectaculoasă. Ceea ce voia să arate era un amestec îndrăzneţ de tragic şi comic. Prudent, el interpreta în crîşmele populare din cartierul negustoresc, în cartierul depozitelor, în barăci scene disparate pentru a le urmări efectul. Se întrista însă apoi la gîndul că nu va putea reprezenta piesa, i-o interzicea conştiinţa. Află cu satisfacţie că toată Roma vorbea de asta: o să-l interpreteze actorul Demetrius Liban pe evreul Apella? Oriunde îşi făcea apariţia lectica lui, poporul aplauda şi striga: "Te salutăm Demetrius Liban, arată-ni-l pe evreul Apella."

Îi spuse şi împărătesei în ce aventură nebuloasă şi îndrăzneaţă avea să se vîre şi cît de greu cîntăreau scrupulele lui. Împărăteasa rîdea şi tot rîzînd îl privea pe cel cuprins de îndoieli. S-a dat de veste la cărămidăria din Tibur ca cei trei

osîndiţi evrei să fie bine trataţi, ca nu cumva să moară în răstimp. De altfel, Popeea aştepta un aviz din partea Ministerului pentru cereri şi plîngeri. Punerea în libertate a celor trei nu era o treabă grea; oricum însă, politica dusă de Roma în Orient era complicată şi Popeea era o prea bună romană pentru a renunţa imediat la amnistierea celor trei de îndată ce s-ar fi ivit cele mai vagi neajunsuri politice legate de ea. Dacă ar fi fost nevoie, şi-ar fi tăgăduit, cu un zîmbet, promisiunea.

Deocamdată îi făcea mare plăcere să-l tot îmboldească pe actor să-şi realizeze planul. Ea îi relată că opoziţia înaltei aristocraţii se şi pornise să obiecteze în Senat împotriva amnistierii. El trebuia să se hotărască odată, nu era drept să prelungească fără motiv suferinţele celor trei sărmani bătrîni. Zîmbi:"Cînd ni-l vei interpreta pe evreul Apella, Demetrius Liban?"

Ministrul Filip Talas, şeful secţiei orientale a Cancelariei imperiale, cheamă pentru a doua oară masorul să-i frece mîinile şi picioarele. E încă începutul toamnei, soarele rămîne destul pe cer, nimănui nu-i e frig; dar ministrul nu izbuteşte să se încălzească. Omul acesta mărunt, cu profil de vultur, zace în pat, învelit bine cu perne şi pături, în faţa cu nu mic bazinaş cu cărbuni aprinşi pentru mîini şi încă unul pentru picioare. De cealaltă parte a patului, sclavul-masor freacă speriat pielea străveche, zbîrcită, de sub care răzbat venele albastre şi uscate. Ministrul înjură şi ameninţă. Masorul se străduieşte să nu atingă locurile cicatrizate de pe umerii moşneagului; locurile acestea, ştie el, provin de la loviturile de bici, pe care ministrul Talas le-a încasat la Smirna cînd mai era încă sclav. Medicii încercaseră toate mijloacele pentru a-i îndepărta aceste cicatrici, l-au operat, marele specialist Scribon Largus folosise toate pomezile sale, dar rănile nu treceau.

Astăzi e o zi nefastă, o zi neagră, toată servitorimea din casa ministrului Talas a şi simţit-o. Secretarul ştie cine poartă vina pentru această proastă dispoziţie. Ea a început să se manifeste atunci cînd el i-a înmînat o scrisoare de la Minis-

terul pentru cereri şi plîngeri conţinînd o mică întrebare formală. Domnii de la acest minister, în special grăsanul şi şiretul Iunius Thrax, s-ar lipsi bucuros de ministrul Talas pe care nu-l agreează; dar, sub împăratul acesta, secţia orientală a devenit punctul central al întregii politici a imperiului şi ei ştiu ce scandal turbat face, de obicei, Filip Talas cînd nu este ascultat într-o problemă care ţine oricît de puţin de resortul lui. De aceea, domnii aceştia nu au dat un răspuns definitiv la o anumită întîmpinare a cabinetului împărătesei înainte de a avea şi consimţămîntul lui.

Nu e vorba de o problemă gravă. Este vorba de cîţiva evrei bătrîni, condamnaţi cu cîţiva ani în urmă la muncă silnică sub acuzaţia de a fi avut legătură cu tulburările din Cezarea. Probabil că era iarăşi unul din capriciile împărătesei, al cîtelea? care vrea să-i amnistieze pe criminali, Maiestatea-Sa avînd o suspectă slăbiciune pentru adunătura iudaică.'Stricata, blestemata!' gîndi ministrul, împungîndu-l fără să vrea pe masor cu cotul. Se prea poate ca ea însăşi să provină din vreo împerechere cu evrei în ciuda numelui ei de viţă veche. Aceşti aroganţi aristocraţi romani s-au umplut din străvechi timpuri de toate viciile şi sunt stricaţi pînă-n măduva oaselor.

Oricum, mare lucru nu se poate face împotriva capriciilor împărătesei. Numai nişte puncte de vedere generale: situaţia din Orient reclamă energie maximă chiar şi în lucruri aparent minore, şi altele de felul acesta.

Omul mărunt, cu profilul vulturesc se înfurie. Goneşte masorul; idiotul nu e în stare să-l ajute. Se culcă pe o parte, îşi îndoaie genunchii ascuţiţi aducîndu-i pînă aproape de piept şi cugetă profund, într-o dispoziţie mizerabilă.

Iarăşi evreii aceştia, peste tot te ciocneşti de ei.

De cînd cu victoriile generalului Corbulon la graniţele parţilor, politica în Orient a devenit îmbucurător de activă. Împăratul e mînat de ambiţia de a deveni un nou Alexandru, de a extinde sfera de influenţă a imperiului pînă la Ind. Marile şi misterioasele campanii în Extremul Îndepărtat, la care Roma visează de mai bine de un secol şi care, cu o generaţie

în urmă, păreau stupide fantezii copilăreşti, au intrat acum în stadiul proiectelor serioase. Autorităţile militare au elaborat planuri, Ministerul de finanţe, după ce a controlat cu grijă, a declarat că există posibilitatea de a strînge fondurile necesare.

Un singur punct vulnerabil avea acest plan îndrăzneţ al noii expediţii, şi acesta nu era altul decît provincia Iudeea. Aşezată chiar în inima teritoriului ce urma a fi străbătut, ea împiedică începerea acestei acţiuni grandioase atîta timp cît punctele incerte nu sunt anihilate. Ceilalţi domni din cabinetul imperial zîmbesc cînd ministrul Talas începe să vorbească despre toate acestea, li se pare că ura lui împotriva evreilor este o idee fixă. Dar el, Filip Talas, îi cunoaşte pe evrei din trecutul său asiatic. Ştie că nu poţi avea pace cu ei, sunt un popor fanatic, superstiţios, de o absurdă aroganţă şi nu se vor potoli pînă cînd nu vor fi pedepsiţi exemplar, pînă cînd capitala lor obraznică nu va fi făcută una cu pămîntul. Guvernatorii cad mereu în plasa promisiunilor lor de supunere, dar mereu se dovedeşte că aceste promisiuni nu sunt decît minciuni. Această mică şi stupidă provincie nu s-a încadrat niciodată în mod loial în imperiu aşa cum au făcut-o alte regiuni mai mari şi mai puternice. Dumnezeul lor nu se împacă cu Dumnezeul celorlalţi. De fapt, războiul din Iudeea datează de la moartea ultimului rege de la Ierusalim şi Iudeea va rămîne un teritoriu veşnic neliniştit, acolo va fi mereu război, o expediţie nu va fi posibilă atîta timp cît Ierusalimul nu va fi distrus.

Ministrul Talas ştie că aceste considerente sunt întemeiate. Dar mai ştie că nu numai ele sunt de vină că, ori de cîte ori aude de evrei, i se pune un nod în stomac şi-l trec toate apele. Se gîndeşte la trecutul lui: cum a ajuns, ca adaos la un candelabru de preţ, în posesia unui grec cultivat; cum, dovedind o perseverenţă ieşită din comun, a reuşit să parvină, graţie memoriei sale şi talentului său pentru limbi străine, ca stăpînul lui să-l dea la învăţătură; cum a ajuns să concureze cu cei care urmau să fie preluaţi în serviciul împăratului, cum apoi, după ce a fost examinat de şeful personalului împăratului Caius, tălmaciul evreu Teodor Zaheus şi-a bătut joc de

arameica lui, aşa că era cît p-aci să fie respins de Cancelaria imperială. Şi nu era vorba decît de o greşeală minusculă, nici nu e sigur că era chiar o greşeală. Dar împuţitul de evreu nu l-a combătut cu argumente, ci doar l-a corectat. El a spus *'Nablion'*, iar evreul l-a corectat: *'Nabla'* sau, eventual, *'Nebel'*, dar în nici un caz *'Nablion'*, şi toate astea le-a spus cu un zîmbet ordinar, josnic. Şi ce s-ar fi întîmplat, ce-ar fi făcut stăpînul lui, dacă, după atîţia ani de sudoare şi cheltuieli, n-ar fi fost primit la Roma? Ar fi pus să-l biciuiască la sînge. Amintindu-şi de zîmbetul evreului, ministrul se simţi scuturat de fiori reci de furie şi de teamă.

Dar nu era vorba, într-adevăr, numai de un resentiment personal, ci şi de un înţelept instinct politic, care-l ţinea la distanţă de evrei. Lumea era romană, lumea fusese pacificată prin sistemul unitar greco-roman. Numai evreii se împotriveau, nu voiau să recunoască binefacerile acestei uriaşe organizări care unea popoare. Marea cale comercială spre India menită să poarte pînă în Orientul Îndepărtat civilizaţia grecească nu putea fi deschisă atîta timp cît acest popor orgolios şi îndărătnic nu era definitiv înfrînt.

Din păcate Curtea nu prea dădea atenţie la pericolul Iudeii. La Palatul imperial sufla un vînt afurisit de prielnic evreilor. Grăsanul lui coleg Iunius Thrax, de la Justiţie, ţinea cu ei. Îi găseai şi în administraţia financiară. Numai în ultimii trei ani, douăzeci şi doi dintre ei fuseseră incluşi pe listele nobilimii. Îşi făceau loc cu forţa pe scenă, în literatură. Aproape că simţeai fizic cum destrămau imperiul cu cărţile lor stupide, pline de superstiţii. Iar acest Claudius Reginus aruncă acum pe piaţă corăbii întregi de mărfuri. De cum se gîndeşte la Reginus, bătrînul ministru îşi trage şi mai sus picioarele. Şiretenia acestui om, oricît i-ar fi de respingătoare, îi impune respect. Şi apoi, acest Reginus are în sipetul lui o perlă fabuloasă, desăvîrşită, de un roz delicat. Tare ar vrea să i-o cumpere ! Are impresia că, punînd-o pe deget, pielea nu i-ar mai fi atît de uscată. S-ar putea ca perla aceasta să-i vindece şi cicatricele de pe umeri; dar împuţitul de evreu e bogat, nu-l tentează banul, nu va da perla.

Ministrul Talas îşi face tot felul de gînduri. Tulburările din Cezarea. Reginus şi inelul lui. Să alerteze Senatul? Se poate invoca războiul parţilor. Şi totuşi se numeşte *'Nablion'*.

Se întoarce brusc pe spate, se întinde, fixează plafonul cu ochii lui înroşiţi şi uscaţi. Nu-l mai supără stomacul şi nici nu-l mai scutură frisoane. Are o idee, o idee excelentă. Nu, nu-şi va pierde vremea cu nimicuri. Ce cîştigă dacă cei trei cîini vor crăpa în cărămidăria din Tibur? Domnii evrei n-au decît să-şi scoată protejaţii, să şi-i pună la murat cu usturoi sau în cutiile lor de mîncare pentru sabat. El are ceva mai bun în vedere. Va cere evreilor să plătească pentru eliberarea celor trei un preţ atît de piperat, cum nici unul din domnii de la Ministerul de finanţe nu s-ar pricepe să calculeze. Edictul, edictul pentru Cezarea. O să lege chestiunea Cezareii de amnistierea celor trei. Mîine îi va prezenta din nou împăratului edictul privitor la Cezarea. De şapte luni aşteaptă să fie semnat: de data aceasta va avea semnătura. Nu se poate să se cedeze în faţa evreilor. Nu se poate să fie eliberaţi cei trei criminali şi pe deasupra şi oraşul Cezarea. Ori una, ori alta. Dacă aceasta este dorinţa împărătesei, dragii ei martiri vor fi eliberaţi. Dar atunci va trebui să renunţe definitiv la pretenţiile legate de Cezarea.

Îşi cheamă secretarul şi-i cere memoriul asupra Cezareii. Aşa cum îşi amintea, acesta este scurt şi cuprinzător. Aşa îi place împăratului; căci el nu vrea să-şi bată prea mult capul cu politica, pe el îl interesează alte lucruri. De altfel, împăratul pricepe uşor, are o minte ascuţită şi promptă. Important este să-l faci pe împărat să citească cu atenţie memoriul, pentru ca imediat să-şi pună şi semnătura. Iar cazul celor trei condamnaţi nu poate fi soluţionat definitiv, dacă nu se decide, în sfîrşit, toată istoria cu Cezarea. Da, de data aceasta împăratul va trebui să se decidă. Binecuvîntată fie ideea Popeii de a cere eliberarea celor trei.

Secretarul vine şi aduce memoriul. Talas îl mai parcurge o dată. Da, a prezentat lucrurile într-un mod clar şi convingător.

În Cezarea, populaţia care nu este formată din sclavi numără patruzeci la sută evrei şi şaizeci la sută greci şi romani. Dar în Consiliul municipal majoritatea sunt evrei. Ei sunt bogaţi, iar legea electorală stabileşte dreptul de vot în funcţie de principii economice. Dreptul de vot bazat pe asemenea principii s-a păstrat, în general, în provinciile Siria şi Iudeea. De ce toţi aceia care plătesc cea mai mare parte a taxelor comunale să nu fie şi cei care hotărăsc în privinţa folosirii lor? Dar în Cezarea această lege electorală implică pentru majoritatea locuitorilor restricţii deosebit de aspre. Căci în Consiliul municipal evreii îşi exercită puterea într-un mod nemaipomenit de arbitrar. Banii publici ei nu îi folosesc pentru nevoile populaţiei, ci ei trimit sume incalculabile la Ierusalim pentru templu şi în scopuri religioase. Nu e de mirare deci că, întotdeauna, cu prilejul alegerilor, se ajunge la ciocniri sîngeroase. Grecii şi romanii din Cezarea se gîndesc cu amărăciune la faptul că, atunci cînd oraşul a fost construit, pe timpul lui Irod, ei au fost primii lui locuitori, că ei au construit portul, ale cărui produse hrănesc astăzi oraşul. De altfel, în Cezarea se află reşedinţa guvernatorului roman, iar violentarea grecilor şi romanilor de către evrei devine insuportabilă în capitala provinciei. S-a avut, într-adevăr, prea mult în vedere sensibilitatea evreilor, cerîndu-li-se la Ierusalim autonomie absolută. Nu este admisibil ca acestui popor niciodată mulţumit să i se facă mereu pe plac. Istoria Cezareii, originea şi religia celei mai mari părţi a populaţiei, seminţia şi forţa lor nu sunt iudaice. Oraşul Cezarea, pe care se bazează liniştea şi siguranţa întregii provincii, nu va înţelege de ce partea cea mai loială, cea mai credincioasă imperiului a locuitorilor ei este în continuare lipsită de bine meritatul drept de vot.

În avizul său inteligent şi perfid, ministrul Filip Talas nu a trecut sub tăcere argumentele evreilor. El a atras atenţia asupra faptului că, în cazul unei modificări a statutului electoral, populaţia greco-romană ar căpăta dreptul de a dispune de toate impozitele plătite de evrei oraşului, ceea ce, practic, ar echivala cu continua deposedare a capitaliştilor evrei. Cu

multă abilitate el a demonstrat că aceasta ar reprezenta un inconvenient minor în comparaţie cu imensa nedreptate ce s-ar provoca dacă, de fapt, capitala oficială a unei provincii atît de importante pentru întreaga politică orientală cum este Iudeea ar ajunge dependentă, ca urmare a legii electorale existente, de voinţa cîtorva evrei bogaţi.

Citi încă o dată. Controlă cu atenţie manuscrisul: argumentele lui erau imbatabile. Era ferm hotărît, zîmbi. Da, va ceda ceva mai puţin important, cei trei condamnaţi, pentru a le smulge evreilor cu mult mai mult şi anume frumosul port Cezarea.

Îşi strigă slugile, înjură. Porunci să se scoată afară bazinaşele cu cărbuni aprinşi, pernele, păturile. Ce le trecea prin cap dobitocilor ăştia, voiau să-l vadă mort de căldură? Alerga încoace şi-ncolo pe picioarele lui subţiri, mîinile osoase se agitau. Ceru insistent o audienţă la împărat pentru dimineaţa următoare. Acum ştia pe ce cale va merge, n-avea cum să greşească.

Căci n-avea nici o grabă, putea să-şi savureze răzbunarea la rece. Trecuseră cîteva decenii bune de cînd tălmaciul evreu Teodor Zaheus zîmbise. 'Nablion', ei, bine, aşa, o dată pentru totdeauna: *'Nablion'*. Poate să aştepte. O dată ce va fi semnat edictul prin care evreii din Cezarea vor fi alungaţi de pe puternicele poziţii uzurpate, nu e neapărat nevoie ca el să fie imediat şi proclamat. Mai poate să zacă în linişte încă vreo cîteva luni sau chiar un an, pînă se va vedea limpede cum se prezintă marea expediţie alexandrină.

Da, aceasta va fi forma în care mîine îi va propune împăratului reglementarea situaţiei din Cezarea. Este sigur că în forma aceasta va izbuti. Zîmbeşte. Mai dictează încă înainte de masa de seară răspunsul la întrebarea Ministerului pentru cereri şi plîngeri privitor la avizul pentru Cabinetul împărătesei în problema amnistierii celor trei condamnaţi evrei de la cărămidăria din Tibur. Grăsanul Iunius Thrax se va minuna văzînd că ministrul Talas nu se opune eliberării celor trei, ba chiar nu are nimic de obiectat.

La masa de seară, invitaţii ministrului iau notă surprinşi de buna dispoziţie a bătrînului şi morocănosului domn.

Iosif îi plăcea din ce în ce mai mult lui Demetrius Liban. Actorul nu mai era chiar tînăr, viaţa şi arta sa îl costaseră mult, şi acum avea impresia că tînărul acesta plin de temperament, venit din Ierusalim, ar putea să-i insufle o nouă vitalitate. Oare nu Iosif fusese acela care îi prilejuise aducerea pe tapet a măreţei şi periculoasei sale idei de a-l înfăţişa pe evreul Apella? Îl chema tot mai des pe Iosif la el acasă. Acesta se dezbăra de manierele lui provinciale, deprindea, graţie minţii sale ascuţite, tactul şi acel savoir-vivre al locuitorului din capitală, supleţea omului de lume. Numeroşilor literaţi întîlniţi în societatea actorului le fura tehnica, ba chiar jargonul meseriei. Purta discuţii politice şi filozofice cu bărbaţi importanţi, avea legături amoroase cu femei care-i plăceau, tinere sclave sau doamne din aristocraţie.

Aşadar, Iosif ducea o viaţă respectabilă şi plăcută. Cu toate acestea, cînd era singur, îl cuprindea o nelinişte care nu-i da pace. Ştia că eliberarea celor trei nevinovaţi nu se putea face peste noapte. Dar treceau săptămîni, treceau luni, iar el aştepta şi aştepta, aşa cum aşteptase în Iudeea. Era ceva care-l rodea şi trebuia să se stăpînească cu orice preţ, pentru a nu lăsa să se vadă că îşi pierdea încrederea.

Claudius Reginus îi ceruse să-i trimită memoriul, a cărui expunere făcuse o asemenea impresie asupra împărătesei. Iosif trimise manuscrisul şi aştepta cu încordare ca marele editor să-şi exprime părerea. Dar acesta tăcea. Iosif aşteptă patru săptămîni; Reginus tăcea mai departe. Îi dăduse cumva manuscrisul lui Iustus ca să-l citească? Iosif nu se simţea în largul lui cînd se gîndea la colegul lui, rece şi necruţător.

În sfîrşit, Reginus îl invită la masă. În afară de Iosif nu mai avea ca invitat decît pe Iustus din Tiberiada. Iosif se cabră, presimţea că se va stîrni o discuţie. Nu trebui să aştepte prea mult. De îndată ce s-au servit aperitivele, gazda spuse că a citit memoriul. Talentul literar este remarcabil, dar fondul, argumentele erau slabe. La rîndul lui,şi Iustus îşi spusese, în

numele regelui Agrippa, părerea sa în cazul celor trei condamnaţi. Ar fi amabil din partea lui, dacă le-ar comunica şi lor opinia sa. Lui Iosif îi tremurau genunchii. Dintr-o dată opinia întregii Rome îi părea lipsită de importanţă pe lîngă cea a colegului lui, Iustus din Tiberiada.

Iustus nu se lăsă rugat. Cazul celor trei nu poate fi tratat altfel decît în contextul situaţiei din Cezarea. Situaţia din Cezarea nu poate fi tratată altfel decît în contextul întregii politici duse de Roma în Orient. De cînd în Orient comanda generalul Corbulon, Roma făcuse uneori concesii formale, dar niciodată de fond. Cu tot respectul pentru talentul literar al lui Iosif, el nu credea că memoriul acestuia ar putea avea vreun efect în Cancelaria imperială, ci doar ar provoca, mai degrabă, o cascadă de rapoarte şi note din partea oficiului financiar, a Marelui Stat Major. În memoriul înaintat de el, din însărcinarea regelui său Agrippa, secţiei orientale a Cancelariei, el, Iustus, pusese în lumină în special latura juridică a problemei Cezareii. Făcuse aluzie la exemplul oraşului Alexandria, unde Roma nu îngăduise manevrele duşmanilor evreilor. Dar el se temea că ministrul Talas, oricum un antisemit şi, probabil, uns bine de grecii din Cezarea, se va arăta părtinitor faţă de manevrele populaţiei neiudaice, în ciuda tuturor argumentelor juridice. Şi aceasta, din păcate, pe bună dreptate, dacă ne gîndim din punctul de vedere al întregii politici duse de Roma în Orient.

Iustus se aşezase pe laviţa de la masă; îşi expunea părerile într-o manieră subtilă, logică, persuasivă. Lungit şi el, Iosif îl asculta cu mîinile la ceafă. Deodată sări în sus, se aplecă peste masă şi-i spuse lui Iustus cu duşmănie: "Nu e adevărat că în cazul celor trei martiri de la Tibur e vorba de politică. E vorba de dreptate, de omenie. Numai dreptatea m-a adus aici. Dreptatea! Asta o strig în gura mare de cînd sunt în Italia. Am convins-o pe regină numai prin voinţa mea de dreptate."

Reginus îşi întorcea faţa sa cărnoasă de la unul la altul. Vedea chipul palid şi uscăţiv al lui Iosif şi cel smead şi

uscăţiv al lui Iustus. "Ştiţi oare, domnii mei", spuse, şi vocea lui înaltă, unsuroasă era emoţionată, "că voi doi semănaţi ?"

Cei doi rămaseră consternaţi. Se examinară reciproc: bijutierul avea dreptate. Se duşmăneau.

"De altfel, pot să vă spun în mod absolut confidenţial, domnii mei," continuă Reginus, "că vă certaţi într-un caz care e rezolvat. Da," le aruncă el celor doi care-l priveau uluiţi, "problema Cezareii este decisă. Va mai dura un timp pînă se va da publicităţii edictul; dar el a fost semnat şi trimis guvernatorului general al Siriei. Ai dreptate, doctore Iustus. Problema Cezareii a fost soluţionată în defavoarea evreilor."

Cei doi tineri priveau împietriţi la Claudius Reginus, care se uita, adormit, în gol. Erau atît de stupefiaţi, încît uitaseră unul de altul, ca şi de cearta lor. "Este cea mai grea lovitură dată Iudeii de mai bine de un secol," spuse Iosif. "Mă tem că acest edict va face să mai curgă ceva sînge," spuse Iustus. Băură în tăcere. "Ai grijă, doctore Iosif, ca evreii dumitale să-şi păstreze cumpătul." "E uşor să dai asemenea sfaturi aici, la Roma," spuse Iosif, şi vocea-i tremura de amărăciune. Stătea ghemuit, obosit, parcă vlăguit. Cele spuse de acest om gras, respingător, îl umpluseră de atîta tristeţe, încît în inima lui nici nu mai era loc pentru acel sentiment de injosire pe care i-l trezea gîndul la ridicolul lui şi al misiunii lui. Fireşte, rivalul său avusese dreptate, prevăzuse tot , iar el, Iosif, realizase ceva ce s-a dovedit a nu fi decît fum iar succesul lui – o nucă găunoasă.

Claudius Reginus vorbi iarăşi. "De altfel, eu voi publica imediat memoriul dumitale, doctore Iustus, înainte ca edictul să devină cunoscut. Ascultă acest memoriu," spuse el întorcîndu-se neobişnuit de sprinten spre Iosif, "este o mică operă de artă." Şi îl rugă pe Iustus să citească un capitol. Oricît era de abătut, urmări cu interes, fu captivat. Da, comparate cu aceste fraze clare, bine alcătuite, vorbăria lui jalnică, plină de patos n-avea nici o şansă.

Abandonă. Renunţă. Hotărî să se întoarcă la Ierusalim şi să ia acolo o slujbă modestă la templu. În noaptea aceea a dormit prost şi a doua zi s-a învîrtit abătut de colo-colo. A

mîncat puţin şi în silă, n-a mai vizitat-o pe Lucilla, tînăra cu care-şi dăduse întîlnire. Ar fi vrut să nu fi venit niciodată la Roma, să fi rămas la Ierusalim, să nu afle nimic de lucrurile acelea oribile şi ameninţătoare ce se pun la cale aici împotriva Iudeii. Cunoştea bine oraşul Cezarea, portul, marile cartiere de depozite, radele, sinagogile, magazinele şi bordelurile sale. Chiar şi clădirile ridicate acolo de romani, oricît de îngrădit era accesul la ele, colosalele statui ale zeiţei Roma şi ale primului împărat sporeau faima Iudeii atîta timp cît oraşul era guvernat de evrei. Dar dacă oraşul începea pe mîinile grecilor şi romanilor, capitala devenea romană şi atunci totul se transforma în contrariul său, atunci evreii din întreaga Iudee, chiar şi din Ierusalim, ajungeau toleraţi în propria lor ţară. Cînd se gîndea la toate acestea, Iosif simţea cum îi fuge pămîntul de sub picioare. Tristeţea şi mînia îi umpleau inima, se simţea pătruns pînă în toţi porii, se simţea aproape bolnav.

Dar atunci cînd Demetrius Liban îi împărtăşi solemn că e decis să interpreteze acum pe evreul Apella în schimbul eliberării celor trei martiri din Tibur, Iosif străluci din nou ca în clipa în care avusese primul său succes neîntunecat de nimic. Evreii din Roma primiră hotărîrea actorului ceva mai calmi decît te-ai fi putut aştepta după prima lor reacţie; căci era iarnă şi, deocamdată, reprezentaţia nu putea avea loc în faţa marelui public, ci doar în micul teatru particular din grădinile imperiale. Nu rămînea decît unul singur care bombănea, şi, anume, bătrînul Aaron; acesta mormăia, fireşte, necontenit blesteme împotriva blasfemiei actorului şi împotriva întregii generaţii criminale de modă nouă.

Evreul Apella a fost prima comedie muzicală populară reprezentată în teatrul particular imperial. Teatrul nu avea decît cîteva mii de locuri, marea societate a Romei îi invidia pe cei invitaţi la această premieră. Erau de faţă toţi miniştrii, uscătivul Talas, grăsanul, binevoitorul Iunius Thrax, ministrul pentru cereri şi plîngeri, ba chiar şi comandantul Gărzii, Tigellin. Apoi curioasa şi vitala stareţă a vestalelor. Bineînţeles că nici Claudius Reginus nu a fost uitat. Dintre evrei nu

erau prea mulţi de faţă; elegantul Iulian Alf, şeful comunităţii Velia, şi fiul său; cu mare greutate a procurat Iosif invitaţii şi pentru Caius Barzaarone şi pentru tînăra Irina.

Se ridică încet cortina. Pe scenă se află evreul Apella, un bărbat de vîrstă mijlocie cu o barbă lungă, ascuţită, care începe să încărunţească. Trăieşte undeva în Iudeea, are o căsuţă, într-o singură încăpere trăieşte el, soţia sa şi cei patru copii. Jumătate din cîştigul lui sărăcăcios îi e luat de marii granguri de la Ierusalim; din rest, romanii din Cezarea iau şi ei jumătate. Cînd îi moare soţia, o porneşte în pribegie. Ia cu sine pentru a fixa în canatul uşii micul sul al Legii, mai ia apoi filacterele, cutia de încălzit pentru mîncărurile de sabat, menorah, numeroşii săi fii şi dumnezeul nevăzut. O porneşte spre răsărit, spre ţara parţilor. Îşi clădeşte o căsuţă, fixează în canatul uşii micul sul al Legii, îşi pune filacterele în jurul capului şi al braţului, se aşează cu faţa spre apus, spre Ierusalim, acolo unde este templul, şi se roagă. Se hrăneşte cu mai nimic, nu prea-i ajunge, dar e strîngător, mai trimite şi cîte ceva la Ierusalim pentru templu. Dar iată că apar ceilalţi, cei unsprezece măscărici sunt parţii, care-şi bat joc de el. Îi iau de la uşă micul sul, apoi filacterele, le cercetează, găsesc pergamente scrise şi se amuză pe seama zeilor caraghioşi ai acestui om. Vor să-l silească să-i venereze pe zeii lor, pe seninul Ormuz şi pe întunecatul Ariman şi, cum el se împotriveşte, îl trag de barbă şi de păr pînă cade în genunchi, şi asta pare foarte comic. El nu recunoaşte zeii lor vizibili şi ceilalţi nu recunosc dumnezeul lui nevăzut. Dar pentru orice eventualitate, ei îi iau pentru altarele zeilor lor cei cîţiva gologani pe care el reuşise să-i pună deoparte şi-i ucid trei dintre cei şapte copii ai săi.Îşi îngroapă cei trei copii, se tîrăşte printre cele trei micuţe morminte, se aşează jos şi îngînă un cîntec vechi: *Pe malurile Babilonului ne-am aşezat şi-am plîns* şi mişcările lui, legănatul lui, sunt ciudat de groteşti şi triste. Apoi se spală pe mîini şi porneşte din nou la drum, de data aceasta spre sud, spre Egipt. Îşi lasă căsuţa pe care şi-o clădise singur, dar ia cu el sulul Legii, filacterele, cutia de încălzit mîncarea, menorah, copiii

care i-au mai rămas şi pe dumnezeul lui cel nevăzut. Îşi construieşte iar o căsuţă, îşi ia o nouă soţie, anii trec, cîştigă iar ceva bani şi în locul celor trei copii ucişi face alţi patru. Acum, cînd se roagă, se îndreaptă cu faţa spre nord, acolo unde se află Ierusalimul şi templul şi nu uită să trimită în fiecare an ţării lui Israel dania sa. Dar nici în sud duşmanii nu-i dau pace. Apar din nou cei unsprezece măscărici, de data aceasta sunt egiptenii şi-i cer să se închine la zeii lor, Isis şi Osiris, Taurul, Berbecul şi Şoimul. Dar iată că se arată guvernatorul roman şi le porunceşte să-l lase în pace. Cei unsprezece măscărici sunt teribil de comici atunci cînd îşi iau, dezamăgiţi, tălpăşiţa. Dar el, evreul Apella, e şi mai caraghios în bucuria lui triumfătoare. Iarăşi se pune pe legănat, mişcîndu-şi în chip ciudat trupul slăbănog; dar de data aceasta dansează înaintea lui Dumnezeu, în faţa lăzii cu cărţile sfinte. Îşi ridică grotesc picioarele pînă la barba decolorată, hainele lui zdrenţuite flutură, cu mîna uscată şi murdară scutură tamburina. Se leagănă, îl laudă pe Dumnezeu cel nevăzut cu toate oasele sale. Dansează aşa în faţa lăzii cu cărţi precum dansa odinioară regele David înaintea chivotului Legii. Înaltele personalităţi romane din teatru rîd cu poftă, iar printre hohotele generale se desluşeşte clar rîsul strident al ministrului Talas. Cei mai mulţi sunt însă derutaţi, iar cei cîţiva evrei, uluiţi, ba chiar înspăimîntaţi, nu-şi iau ochii de la bărbatul acela care ţopăia, dansa şi se legăna pe scenă. Îi poartă gîndul la leviţi stînd în picioare pe treptele înalte ale templului, într-o atitudine cucernică, în mîini cu trompete de argint, şi la Marele Preot, înfăţişîndu-se măreţ şi venerabil, împodobit cu nobilele lui veşminte şi cu odoarele templului, în faţa lui Dumnezeu. Şi atunci, ceea ce face omul acesta pe scenă nu este, oare, un sacrilegiu? Dar, în cele din urmă, nici guvarnatorul roman nu-l mai poate proteja pe evreu. Căci egiptenii sunt mult prea numeroşi, din cei unsprezece măscărici s-au făcut de unsprezece ori unsprezece, iar ei picură acuzaţii otrăvite în urechea împăratului şi dansează caraghios şi înţeapă şi ciupesc şi trag cu săgeţi mici ucigătoare şi iarăşi îi răpun pe trei dintre copii, ba chiar şi pe soţia lui.

În cele din urmă evreul Apella o ia iar din loc cu sulul şi filacterele şi cutia şi menorah şi copiii şi cu dumnezeul lui invizibil, şi de data aceasta iată-l ajuns la Roma. Dar acum jocul devine îndrăzneţ la culme şi obraznic. Măscăricii nu cutează să-l atace direct, stau retraşi la marginea scenii. E drept însă, că se caţără ca maimuţele pe acoperişul casei sale, pătrund înăuntru, se uită să vadă ce e sulul şi ce e în cutia de încălzit mîncare. Îl imită cum se roagă, de data aceasta cu faţa întoarsă spre răsărit, unde se află Ierusalimul şi Templul. Acum cei unsprezece măscărici principali poartă măşti de-a dreptul agresive, măşti-portret, în care recunoşti fără greutate pe ministrul Talas, marele jurist al Senatului Cassius Longin, pe filozoful Seneca şi alţi duşmani foarte influenţi ai evreilor. Numai că de data aceasta ei nu se pot atinge de evreul Apella, căci el este protejat de împărat şi împărăteasă. Dar ei îl pîndesc să-şi dea în petec. Şi uite că îşi dă în petec. Se căsătoreşte cu o romană, o sclavă eliberată. Atunci se ascund în spatele acestei femei şi-i umplu sufletul de batjocură. Îi cîntă cîteva cuplete cît se poate de răutăcioase despre cel circumcis, despre usturoiul lui, despre mirosul lui urît, despre suflarea lui în timpul postului, despre cutia de încălzit alimente. Se ajunge pînă acolo, încît soţia îşi bate joc de el în faţa copiilor, pentru că este circumcis. Atunci el o alungă şi rămîne singur cu copiii şi cu dumnezeul lui invizibil, sub oblăduirea împăratului roman. Resemnat şi cuprins de un dor sălbatic, se leagănă cîntîndu-şi cîntecul său vechi: *Pe malurile Babilonului ne-am aşezat şi-am plîns*; din depărtare, încet de tot, se aud glasurile celor unsprezece măscărici care-l imită.

Spectatorii se privesc şi nu ştiu bine dacă trebuie să fie veseli sau trişti. Toţi trag cu coada ochiului la loja imperială. Cu vocea sa clară de copil, împărăteasa spune desluşit, încît poate fi auzită pînă departe că,dintre toate piesele moderne, aceasta a interesat-o cel mai mult. Îl felicită pe senatorul Marulle, care neagă, cu o falsă modestie, paternitatea textului. Împăratul este rezervat; profesorul lui de literatură Seneca i-a predicat atît despre tradiţie, încît, deocamdată, nu prea înţe-

legé această nouă tehnică de joc. Împăratul este tînăr, blond, faţa sa inteligentă este uşor buhăită; ochii cercetează preocupat, puţin cam absent, spectatorii care nu pot părăsi teatrul înainte ca el să iasă. Evreii din teatru au încremenit stînjeniţi. Claudius Reginus îşi leagă oftînd cureluşele şi, cînd este întrebat, bîiguie ceva ininteligibil. Iosif se simte cuprins cînd de supărare, cînd de recunoştinţă. Crudul adevăr adus pe scenă de acest evreu Apella a fost atît de strident, încît aproape că îl supără ochii. Faptul că cineva a putut să amestece fără scrupule nemărginitul caraghioslîc al acestui evreu cu soarta sa gravă îl umple de nelinişte, ca şi de admiraţie. De fapt, majoritatea spectatorilor se simt la fel. Sunt preocupaţi şi nemulţumiţi, iar evreii sunt pur şi simplu îngrijoraţi. Cu adevărat mulţumit este doar ministrul Talas.

Împăratul îl cheamă la el în lojă pe ministrul de justiţie Iunius Thrax şi îi spune îngîndurat că aşteaptă încordat modul în care evreii vor primi o anume hotărîre. Cu puţin înainte de a părăsi loja, împărăteasa îi spune lui Iosif că cei trei nevinovaţi vor fi eliberaţi chiar în ziua următoare.

A doua zi, puţin după răsăritul soarelui, cei trei martiri au fost eliberaţi. În localitatea Tibur, în casa de la ţară a lui Iulian Alf, şeful comunităţii Velia, ei au fost îmbăiaţi, hrăniţi, îmbrăcaţi cu haine scumpe, în tot acest timp fiind supravegheaţi de medici. Apoi au fost urcaţi în frumoasa trăsură a lui Iulian Alf. Pretutindeni de-a lungul drumului ce ducea de la Tibur la Roma se aflau grupuri de evrei şi, la trecerea trăsurii, înaintea căreia alergau cei ce croiau drum, în spatele ei urmînd o suită impunătoare, aceştia rosteau cuvîntul de binecuvîntare care se spune după înlăturarea unui mare pericol şi le strigau celor trei: 'Binecuvîntaţi cei ce vin. Pace vouă, doctori şi maeştri.'

La Poarta Tibur se adunase o mulţime imensă. Aici, într-un spaţiu încercuit de poliţişti şi militari, cei trei martiri erau aşteptaţi de şefii celor cinci comunităţi evreieşti, de secretarul de stat Polib de la Ministerul pentru cereri şi plîngeri, un maestru de ceremonii al împărătesei, îndeosebi de

scriitorul Iosif Ben Mattias, delegatul Înaltului Sfat din Ierusalim, şi de actorul Demetrius Liban. Fireşte, şi aici actorul acapară atenţia; dar toţi, fără excepţie, romani, ca şi evrei, şi-l arătau unul altuia pe tînărul zvelt cu chipul uscăţiv şi fanatic, cu nasul semeţ şi ochi arzători; era doctorul Iosif Ben Mattias, cel care obţinuse amnistierea celor trei. Pentru Iosif acesta era un ceas măreţ. Arăta tînăr, grav, tulburat şi demn, făcea impresie bună chiar şi alături de actor.

În sfîrşit, sosi trăsura cu cei trei. Fură ajutaţi să coboare. Erau foarte slăbiţi, trupurile li se legănau într-o parte şi alta într-un chip mecanic, ciudat. Priveau fără să vadă nenumăratele figuri, hainele albe sărbătoreşti, ascultau inerţi cuvintele de laudă ce li se aduceau. Înfioratã, mulţimea arăta spre capetele pe jumătate rase cu litera E înscrisă cu fierul roşu, spre urmele de lanţuri de la glezne. Mulţi plîngeau. Actorul Demetrius Liban se lăsă în genunchi, îşi plecă în nisipul străzii capul şi sărută picioarele acestor bărbaţi care suferiseră pentru Iahve şi ţara lui Israel. Toţi îl ştiau drept un actor comic; poporul rîdea oriunde îl vedea, dar nimănui nu i se mai păru comic, aşa cum sta în nisip în faţa celor trei, sărutîndu-le picioarele şi plîngînd.

În sabatul care a urmat, slujba religioasă s-a ţinut în sinagoga comunităţii Agrippa. Cel mai în vîrstă dintre cei trei citi primele versete din capitolul din Scriptură închinat acelei sîmbete; cuvintele îi ieşeau cu greu din gîtlej, marea casă de rugăciuni era plină de oameni care se înghesuiseră în toate ungherele, iar alţii se înşiraseră de-a lungul străzii, unul lîngă altul, aproape striviţi, fără să scoată o vorbă. După ce s-a terminat cu cititul, Iosif fu poftit să ridice sulul Torei. Zvelt şi grav urcă pe estradă, ridică cu ambele mîini sulul, se întoarse ca toată lumea să îl poată vedea, privi cu ochi arzători mulţimea fără număr. Privirile evreilor din Roma erau aţintite asupra bărbatului acesta tînăr şi înfocat care înălţa în faţa lor sulul sfînt al Scripturii.

În iarna aceea, cei trei martiri fură mereu sărbătoriţi. Se refăceau încet, trupurile lor descărnate prindeau puteri, creştetele rase se acoperiră din nou de puţin păr, iar reţetele lui

Scribon Largus făcură să dispară cicatricele lăsate de lanţuri la glezne. Erau plimbaţi de la o comunitate la alta, de la unul dintre cei mai influenţi evrei la altul. Primeau onorurile ce li se făceau fără entuziasm, ca pe un prinos ce li se cuvenea.

Cu timpul, mai prinzînd puteri, începură să vorbească mai mult. Ieşi la iveală că martirii erau nişte bătrîni domni certăreţi, ambiţioşi şi cicălitori. Pentru ei nimic nu era destul de cucernic, potrivit prescripţiilor. Se certau între ei şi se certau cu alţii, se foiau printre evreii din Roma, de parcă erau la Ierusalim şi toţi aceşti evrei ar fi trebuit să se supună voinţei lor, porunceau şi interziceau. Pînă cînd Alf Iulian le atrase atenţia prevenitor, dar categoric, că sinagoga lui din Velia nu intră în zona templului lor. Pentru aceasta îl afurisiră şi vrură chiar să-l excomunice din comunitate şi să declare un boicot general împotriva lui. În cele din urmă, toţi răsuflară uşuraţi, cînd se reluă navigaţia şi cei trei fură conduşi la Puteoli spre a se îmbarca pentru Iudeea.

Misiunea lui Iosif la Roma se terminase. Şi totuşi mai rămase. Avea din nou clar în faţă ţelul pentru care venise la Roma; să cucerească acest oraş. Era din ce în ce mai evident pentru el că nu avea decît o singură cale: literatura. Îl tenta o bună parte din istoria ţării sale. De cînd se ştia fusese atras mai ales de această relatare din cărţile vechi ale poporului său: lupta pentru libertate a macabeilor împotriva grecilor. Abia acum îşi dădea seama ce îl atrăsese aici. Roma era pregătită să primească înţelepciunea şi tainele Orientului. Misiunea lui era să prezinte lumii acel episod patetic şi eroic din trecutul Israelului, aşa ca toţi să recunoască: această ţară a lui Israel era aleasă, în ea sălăşuia Dumnezeu.

Nu vorbi nimănui de intenţia sa. Aparent, ducea viaţa unui tînăr din înalta societate. Dar tot ce vedea, auzea, trăia, el punea în legătură cu lucrarea sa. Trebuia să fie posibil să fie înţeles atît Răsăritul, cît şi Apusul. Trebuia să fie posibil ca istoria macabeilor, cu credinţa lor şi miracolele lor să fie aşezate într-o formă aspră şi clară cerută de teoria celor mai tineri prozatori. Trăise în cărţile vechi martiriul celor de odinioară, care-l luaseră asupra lor, pentru a nu încălca legile

lui Iahve, iar în Forum, sub coloanele Liviei, pe Cîmpul lui Marte, la băile publice, în teatru trăise cu intensitate şi după tehnica acestui oraş Roma, care-şi vrăjea locuitorii făcîndu-i pe toţi să-l înjure şi să-l adore.

Încercase marea tentaţie a oraşului, atunci cînd i se ivise ocazia de a rămîne acolo pentru totdeauna. Aceasta s-a întîmplat atunci cînd Caius Barzaarone a vrut să-şi mărite fiica, Irina. La dorinţa mamei, şi-l luase drept ginere pe tînărul doctor Licinius de la sinagoga din Velia, dar inima sa nu dorea această legătură, iar ochii tinerei Irina erau aţintiţi cu aceeaşi înflăcărare nestăvilită ca şi în prima zi pe chipul tras, fanatic al lui Iosif. Căsătoria se tot amîna, nu era nevoie decît de un cuvînt din partea lui Iosif şi ar fi putut ajunge, pentru totdeauna, ginerele acestui bogătaş din Roma. Era ceva tentant, aceasta însemna o viaţă liniştită şi comodă, prestigiu şi abundenţă. Dar mai însemna şi inactivitate şi retragere modestă. Nu era, oare, un ţel prea mic?

Se aruncă cu o îndoită ardoare asupra cărţilor. Cu o nesfîrşită conştiinciozitate îşi pregătea *Istoria macabeilor*. Nu se sfia deloc să se ocupe, ca un şcolar, de gramatica latină şi greacă. Îşi exersă talentul în detalii dificile. Aşa a trudit toată primăvara, cu migală şi înverşunare, pînă cînd a simţit că, în sfîrşit, este destul de pregătit pentru a-şi începe propria sa lucrare.

Şi atunci se petrecu un eveniment care-l zgudui profund.

În primăvara aceea, muri pe neaşteptate, în plină tinereţe, împărăteasa Popeea. Ea îşi dorise să moară tînără, neofilită, vorbea adesea de moarte, şi iată, dorinţa i se împlinise. Atracţia ei pentru Orient se vădi şi după moartea ei ; căci în testament ceruse ca trupul să nu-i fie ars, ci îmbălsămat după obiceiul Orientului.

Împăratul îşi ascunse întreaga sa iubire şi durere într-o uriaşă ceremonie. Imensul cortegiu funerar străbătu tot oraşul, cu muzică, bocitoare, coruri vorbite. Nesfîrşita procesiune a strămunilor, care acum o primeau pe împărăteasă ca ultima în cortegiul lor. În acest scop fuseseră scoase din lăzile sfinte măştile de ceară ale strămunilor răposaţi. Erau purtate

de actori îmbrăcaţi cu fastuoasele veşminte de gală ale foştilor consuli, miniştri şi preşedinţi, în faţa fiecăruia din ei mergînd lictorii săi cu barde şi fascii. Apoi urma, în chip grotesc, un al doilea cortegiu, şi el format din dansatori şi actori, care-i parodiau pe cei dinaintea lor; şi chiar pe defuncta împărăteasă. Demetrius Liban nu lăsase nici el să treacă acest moment fără această ultima şi cumplită mărturie de recunoştinţă faţă de protectoarea sa. Iar evreii urlau şi ei, de plăcere şi de durere, atunci cînd prin faţa lor trecea, sărind şi ţopăind, această imagine dureros de ridicolă a puternicei lor binefăcătoare. Urma apoi servitorimea defunctei, uriaşul cortegiu al funcţionarilor, sclavilor şi dezrobiţilor, apoi ofiţerii din corpul de gardă şi la urmă de tot însăşi răposata, purtată de patru seniori, aşezată într-un jilţ, aşa cum îi plăcea ei, îmbrăcată cu unul din acele veşminte austere, dar revoltător de străvezii, aşa cum obişnuia ea, îmbălsămată artistic de vraci evrei şi învăluită într-un nor de parfum. În urma ei, împăratul cu capul acoperit, într-o togă simplă, neagră, fără însemnele puterii. Iar la urmă venea Senatul şi tot poporul Romei.

Cortegiul opri în faţa tribunei Forului. Bunicii coborîră din caleştile lor şi se aşezară în jilţurile de fildeş, iar împăratul rosti necrologul. Iosif se uita la Popeea, cum sta în jilţ, ca atunci în faţa lui, cu părul chihlimbariu, puţin cam batjocoritoare, iar apoi împăratul termină şi Roma-şi salută pentru ultima oară împărăteasa. Zeci de mii de oameni salutau cu braţul întins şi palma deschisă, bunicii se ridicaseră şi ei şi întinseră, de asemenea, braţul cu palma deschisă, şi rămaseră aşa, salutînd minute în şir, în picioare, şi numai răposata şedea.

Iosif îl evitase tot timpul pe colegul său Iustus. Acum îl caută. Cei doi tineri se plimbară pe sub arcadele Cîmpului lui Marte. Părerea lui Iustus era că acum, după moartea Popeii, domnii Talas şi ai lui nu vor mai aştepta mult cu publicarea edictului. Iosif ridică din umeri. Se plimbau în tăcere printre eleganţii trecători de la Colonade. Şi deodată, tocmai în faţa

frumosului magazin al lui Caius Barzaarone, Iustus se opri şi spuse: "Şi dacă acum evreii din Cezarea vor fi despuiaţi de drepturile lor, nimeni nu va spune nimic. Se va spune că în cazul acesta evreii n-au dreptate. Cînd vin cu reclamaţii pe jumătate îndreptăţite, Roma îi aude şi le vine în ajutor. N-au fost graţiaţi cei trei nevinovaţi? Roma este generoasă. Roma tratează Iudeea cu blîndeţe, chiar mai blînd decît propriile ei provincii."

Iosif păli. Oare omul acesta avea dreptate? Succesul lui, eliberarea celor trei dăunaseră, oare, politicii generale a evreilor, întrucît, în felul acesta, arătînd blîndeţe într-o cauză secundară, Roma îşi putuse îndulci în chip amăgitor asprimea deciziei principale? Privea fără să vadă mobila din faţa magazinului lui Caius Barzaarone.

Îşi luă curînd rămas bun, fără să comenteze nimic. Cele spuse de Iustus îi făcuseră rău. Nu se poate să fie aşa. Are şi el clipele lui de vanitate... cine nu le are? Dar în istoria celor trei nevinovaţi el acţionase cu inimă curată, nu prejudiciase cauza poporului său de dragul unui mic succes personal.

Se aruncă din nou, cu un zel înverşunat, în lucrarea sa. Se puse pe postit, pe asceză, jură să nu se atingă de nici o femeie, înainte de a-şi fi terminat lucrarea. Lucra. Închidea ochii pentru a pătrunde în elementele cărţii sale şi îi deschidea pentru a le pune în lumina lor adevărată. Povestea lumii istoria minunatului război pentru libertate al poporului său. Suferea o dată cu martirii cărţii, învingea o dată cu ei. Împreună cu Iuda Macabeul a sfinţit din nou templul. Credinţa îl învăluia dulce şi puternică. Credinţă, eliberare, triumf, toate sentimentele înalte pe care le simţise înaintea cărţilor sfinte fură turnate în cartea sa. Atîta timp cît scria, era războinicul ales al lui Iahve.

Uită Cezarea.

Îşi reluă viaţa de dinainte, mergea în societate, curta femeile, îşi dădea mari aere de erou. Citi cartea macabeilor în faţa unui cerc select de tineri literaţi. Primi felicitări. Trimise cartea editorului Claudius Reginus. Acesta se declară imediat dispus s-o tipărească.

Dar, în acelaşi timp şi tot în editura lui Claudius Reginus, apăru o carte a lui Iustus *Reflecţii despre ideea de iudaism*. Faptul că nici Reginus, nici Iustus nu-i spuseseră ceva despre asta i se păru lui Iosif o perfidie. Îi găsi tot felul de cusururi cărţii lui Iustus, o declară searbădă şi neavîntată. Dar în sinea lui i se păru că tocmai ce făcuse el era o vorbărie emfatică şi naivă în comparaţie cu înlănţuirile de idei noi, dense şi convingătoare ale celuilalt. Compară portretul lui Iustus pictat la începutul cărţii sale cu propriul său portret. Citi cărticica lui Iustus o dată, de două ori, de trei ori. Propria lui scriitură îi apăru copilăroasă, fără speranţă.

Dar vezi că nu numai tînăra Irina, acum soţia doctorului Licinius, şi cititorii binevoitori de pe malul drept al Tibrului, ba chiar şi literaţii şi tinerii snobi de la elegantele băi de pe malul stîng al Tibrului găseau cartea despre macabei ca fiind o carte bună. Faima lui Iosif se răspîndi, cartea sa despre războiul evreilor trecea drept o nouă formă, împrospătată, interesantă şi fructuoasă a epopeii eroice. Tineri literaţi îi dădeau tîrcoale, era imitat, trecea drept şef de şcoală. Marile familii îl rugau să le citească din cartea sa în cerc restrîns. Pe malul drept al Tibrului copiii erau instruiţi după cartea sa. Dar lucrarea lui Iustus din Tiberiada nu era cunoscută de nimeni, nu o citea nimeni. Contabilul editurii lui Claudius Reginus îi spuse lui Iosif că din cartea lui Iustus se vînduseră 190 de exemplare, iar dintr-a sa 4200, iar cererea din toate provinciile, în special din Orient, creştea continuu. De altfel, Iustus părea să se fi retras din Roma; în orice caz, în lunile acestea de succes literar Iosif nu-l întîlni nicăieri.

Iarna trecu şi primăvara timpurie aduse o impresionantă demonstraţie de forţă romană, triumful, de mult pregătit, al Romei asupra Orientului, mîndru preludiu la o nouă expediţie alexandrină. Imperiul vecin de la răsărit, Imperiul parţilor sub regele Vologes, singura mare putere din lumea cunoscută în afara Romei, era slăbit din cauza războiului de lungă durată şi cedase Armenia, teritoriul disputat. Împăratul însuşi închise într-o ceremonie solemnă templul lui Ianus, ca semn că pacea s-a instaurat acum în lume. Sărbători apoi, într-un spec-

tacol grandios, prima mare victorie asupra Orientului ce trebuia recucerit. Regele armenilor, Tiridat, trebui să i se înfăţişeze personal pentru a primi din mîna lui coroana ce-i chezăşuia învestitura. Luni de-a rîndul, suveranul oriental călători spre vest, însoţit de un uriaş alai, de călăreţi şi daruri bogate, aur şi smirnă, pentru a se închina împăratului roman. În tot Orientul s-au răspîndit legende despre trei regi de la Răsărit, care au plecat la drum pentru a se închina la steaua care se înălţa la apus. De altfel, ministrul de finanţe de la Roma îşi făcea mari griji în legătură cu cheltuielile pe care le necesita o asemenea etalare de fast şi care se făceau, firește, pe seama vistieriei imperiale.

Atunci cînd cortegiul regelui Tiridat păşi pe pămîntul Italiei, Senatului şi poporului Romei i se ceru printr-o proclamaţie să ia parte la omagiul pe care Orientul îl aduce împăratului. Pe toate străzile se înghesuia mulţimea curioşilor. Cei din Garda imperială flancau străzile. Printre rîndurile formate de ei trecu regele oriental înveşmîntat în port naţional, cu tiara pe cap, la cingătoare cu scurta spadă persană; dar arma, bine înţepenită în teacă, era inofensivă.Astfel trecu prin Forum, urcă pe estrada pe care trona împăratul roman şi se prosternă cu fruntea la pămînt. Împăratul îi luă tiara de pe cap şi aşeză în locul ei diadema. Şi atunci oştile zăngăniră scuturile şi lăncile şi strigară tare, aşa cum exersaseră zile de-a rîndul: 'Fii salutat, Cezar, rege, împărat, zeu!'

Într-o tribună de pe Calea sacră care duce peste Forum, asistau oaspeţii de onoare din provincii, iar printre ei se afla şi Iosif. Adînc tulburat îl privea pe Tiridat făcînd, umil, act de supunere.

Lupta dintre Răsărit şi Apus dura de veacuri. La vremea lor, perşii alungaseră departe Occidentul, dar apoi Alexandru a respins pentru veacuri Orientul. În ultimele decenii, în special de cînd, cu un secol în urmă, parţii zdrobiseră o mare armată romană, Orientul părea din nou în ascensiune. În orice caz, din punct de vedere spiritual, el se simţea superior şi o nouă nădejde cuprindea inimile evreilor: la Răsărit se va arăta Mîntuitorul, aşa cum anunţau vechile proorociri pentru a

face ca Ierusalimul să ajungă capitala lumii. Iar acum Iosif trebuia să vadă cu propriii lui ochi şi cît se poate de clar cum Tiridat, fratele celui mai puternic suveran din Orient, se ploconea în faţa Romei, cu fruntea în ţărînă. Regatul parţilor se afla departe, o expediţie militară în partea aceea era legată de dificultăţi uriaşe, acolo încă mai trăiau urmaşii celor care bătuseră crunt, cal şi călăreţ, pe marele general roman Crassus şi toată armata sa. Şi cu toate acestea, parţii făceau acest jalnic compromis. Acest prinţ part consimţise să i se ţintuiască spada în teacă. În felul acesta îşi mai păstrase o oarecare autonomie şi, chiar dacă era de împrumut, diadema. Dacă puternicul part se mulţumise cu atît, n-ar fi fost o nebunie ca în mica Iudee să se creadă că o confruntare cu puterea romană era posibilă? Iudeea era uşor accesibilă; înconjurată de provincii romanizate, Roma îşi plasase de mai bine de un veac acolo administraţia şi organizarea ei militară. Toate cele cîte le spuneau Răzbunătorii lui Israel în Sala Albastră a Ierusalimului erau pure stupizenii. Iudeea trebuia să se încadreze în lume ca toate celelalte, Dumnezeu era în Italia, lumea era romană.

Dintr-o dată lîngă el apăru Iustus. "Regele Tiridat face o figură foarte proastă lîngă macabeii dumitale, doctore Iosif, " spuse el. Iosif se uită la el, avea faţa gălbejită, un aer sceptic şi puţin amar, părea mult mai în vîrstă decît el, deşi nu era. Îşi bătea joc de el sau ce voiau să însemne aceste cuvinte? "În orice caz, mi se pare că o spadă înfiptă în teacă e mai puţin simpatică decît una trasă", spuse el. "Dar în mai multe cazuri e mai înţelept aşa şi uneori chiar mai eroic", replică Iustus. "Îţi spun cu toată seriozitatea", mai spuse apoi, "că e păcat ca un om atît de talentat ca dumneata să fie atît de vătămător." "Eu vătămător?" se indignă Iosif. I se urcă sîngele la cap, auzind că cineva îi spunea atît de clar şi deschis acele reproşuri nebuloase care-l bîntuiau şi pe el uneori noaptea. "Cartea mea despre macabei", spuse, "a arătat Romei că noi, evreii, suntem tot evrei şi nu romani. Asta ţi se pare vătămător?" "Şi crezi că acum împăratul îşi va retrage semnătura de pe edictul cu privire la Cezarea?" întrebă cu blîndeţe Iustus.

"Edictul încă n-a fost publicat", replică pe un ton iritat Iosif. "Sunt oameni care ştiu ce-i şopteşte Iupiter Iunonei", cită el. "Teamă mi-e", fu de părere Iustus, "că, după ce Roma va fi reglementat cazul parţilor, nu va mai trebui să aştepţi multă vreme publicarea edictului." Stăteau în tribună, prin faţa lor trecea cavaleria în uniforme de paradă, dar cu o ţinută degajată, lejeră, mulţimea aplauda, ofiţerii priveau trufaş drept înainte, nu la dreapta, nu la stînga. "În ce te priveşte, să nu te amăgeşti", spuse Iustus pe un ton aproape dispreţuitor. "Ştiu", spuse, oprindu-l cu un semn, "ai scris o relatare clasică a războaielor noastre de eliberare, eşti Titus Livius al evreilor. Numai că, vezi, atunci cînd grecii din zilele noastre citesc cele scrise despre răposatul Leonida, sunt cuprinşi de o plăcere nevinovată, academică. Dar cînd la Ierusalim Răzbunătorii lui Israel citesc istoria pe care ai scris-o despre Iuda Macabeul, ochii li se învăpăiază şi-şi pipăie armele. Ţi se pare că e bine aşa?"

În faţa lor, jos, tocmai trecea barbarul cu spada ţintuită. Toţi cei din tribune se ridicară în picioare. Poporul izbucni în strigăte frenetice.

"Cezarea", spuse Iustus, "ne-a fost definitiv smulsă. Într-un fel i-ai ajutat pe romani s-o facă. Vrei să le mai dai de multe ori prilejul să facă şi din Ierusalim un oraş roman?"

"Ce poate face astăzi un scriitor evreu? Nu vreau ca Iudeea să fie înghiţită de Roma", spuse Iosif.

"Un scriitor evreu", răspunse Iustus, "trebuie în primul rînd să înţeleagă că astăzi lumea nu mai poate fi schimbată cu ajutorul fierului şi aurului."

"Fierul şi aurul devin şi ele spirit, atunci cînd sunt folosite pentru lucruri ale spiritului", spuse Iosif.

"O frază frumoasă pentru cărţile dumitale, domnule Livius, dacă nu vei avea fapte de istorisit", replică ironic Iustus.

"Ce ar trebui să facă Iudeea, dacă nu vrea să decadă?" i-o întoarse Iosif. "Macabeii au învins, pentru că erau gata să moară pentru convingerile şi pentru ideile lor."

"Nu văd nici un rost", replică Iustus, "să mori pentru o idee. Să mori pentru o convingere este o faptă de luptător. A fi

scriitor înseamnă să împărtăşeşti şi altora această convingere. Nu cred", continuă el, "că dumnezeul nevăzut al Ierusalimului este astăzi atît de uşor de mulţumit ca dumnezeul macabeilor dumitale. Nu cred că înseamnă mult, dacă cineva moare pentru el. El cere mai mult. Este îngrozitor de greu să-i construieşti acestui dumnezeu nevăzut lăcaşul lui nevăzut. Atît de simplu precum ţi-ai imaginat dumneata, doctor Iosif, nu este în mod sigur. Cartea dumitale va aduce, poate, ceva din spiritul roman în Iudeea, dar, cu siguranţă, nu aduce nimic din cel iudeu la Roma."

Discuţia avută cu Iustus l-a preocupat pe Iosif mai mult decît ar fi vrut. În zadar îşi spunea că numai invidia îl făcea pe Iustus să vorbească astfel, cărţile lui avuseseră succes, iar cele ale lui Iustus nu. Tot ce-i reproşase Iustus i se înfipsese în minte, cu nici un chip nu putea scăpa de aceasta. Reciti *Cartea macabeilor*, chemă în ajutor toate marile sentimente din nopţile singuratice în care îşi scrisese cartea. Zadarnic. Trebuia să termine odată cu acest Iustus. Aşa nu se mai putea trăi.

Hotărî să-şi ia drept criteriu cazul Cezareii. De un an de zile îi tot flutură pe sub nas edictul acela stupid. Şi numai cazul Cezareii îi dă dreptate lui Iustus împotriva lui. Bine. Dacă el va fi decis într-adevăr în defavoarea evreilor, atunci el se va supune, atunci înseamnă că a greşit, iar cartea sa despre macabei nu reprezintă adevăratul spirit iudeu, atunci Iustus este un om mare, iar el un biet arivist vanitos.

Zile de-a rîndul se zbuciumă într-o aşteptare chinuitoare. În cele din urmă nu mai poate suporta această încordare. Scoate zarurile. Dacă vor cădea bine, înseamnă că decizia va fi în favoarea evreilor. Aruncă zarurile. Nu cad bine. Le mai aruncă o dată. Nici de data aceasta nu cad bine. Le aruncă a treia oară. Acum cad bine. A luat, fără să vrea, zarul tocit.

Ca întotdeauna, vrea să plece în Iudeea. În aceste optsprezece luni petrecute la Roma a cam uitat de Iudeea, n-o mai vede; trebuie să se întoarcă acolo şi să-şi recapete forţele.

Se pregăteşte în mare grabă de plecare. Jumătate din populaţia evreiască s-a strîns la Poarta-celor-trei-drumuri, de unde

porneşte trăsura lui, îndreptîndu-se spre Ostia unde urma să se îmbarce pentru Iudeea. Trei dintre cei prezenţi îl vor însoţi: Irina, soţia doctorului Licinius, actorul Demetrius Liban, scriitorul Iustus din Tiberiada.

Pe drum, Demetrius povesteşte că odată a vrut să plece în Sion, şi pentru totdeauna. Nu, n-o să mai aştepte mult momentul acesta. Nu crede că va mai putea juca mai mult de şapte-opt ani. Şi atunci, în sfîrşit, va pleca la Ierusalim. Visează la Templu, veghind strălucitor deasupra oraşului cu terasele sale, cu sălile sale albe şi aurii. Visează la draperia care luceşte mat acoperind Sfînta Sfintelor, cea mai minunată ţesătură din lume. Cunoaşte fiecare detaliu al lăcaşului, poate chiar mai bine decît cel care l-a văzut cu propriii lui ochi, de atîtea ori a cerut să i se povestească despre el.

Au ajuns în portul Ostia. Ceasul solar arată ora opt. Iosif calculează copilăreşte, cu mare greutate şi stăruitor. Iată, s-au împlinit un an, şase luni, douăsprezece zile şi patru ceasuri de cînd a plecat din Iudeea. Brusc, îl cuprinde un dor aproape fizic după Ierusalim, ar vrea să împingă cu propria sa suflare pînzele corăbiei,ca să înainteze mai repede.

Cei trei prieteni rămîn pe cheu. Irina e gravă şi liniştită, Iustus ironic şi trist, dar Demetrius Liban întinde, într-un gest larg, braţul cu palma deschisă, cu trunchiul uşor aplecat înainte. Este mai mult decît un semn de rămas bun către Iosif, este un salut adresat întregii ţări îndepărtate şi atît de fierbinte dorite.

Oamenii dispar. Dispar Ostia, Roma, Italia. Iosif este acum în largul mării. Se îndreaptă spre Iudeea.

Pe acelaşi vas se află şi curierul secret, care-i duce guvernatorului Iudeii ordinul de a anunţa oraşului Cezarea hotărîrea împăratului cu privire la statutul electoral.

Cartea a doua

GALILEEA

La 13 mai, pe la nouă dimineaţa, guvernatorul Gessius Flor l-a primit pe prefectul Cezareii şi i-a adus la cunoştinţă hotărîrea împăratului cu privire la statutul electoral, care-i lipsea pe evrei de dreptul de a stăpîni asupra capitalei oficiale a ţării. La ora 10 edictul a fost adus la cunoştinţă de către crainicul guvernului de la tribuna vorbitorilor din marele Forum. În atelierele fraţilor Zakynth se şi trecuse la turnarea în bronz a textului edictului, pentru a fi păstrat în această formă în arhivele statului pentru totdeauna.

Populaţia greco-romană a izbucnit în nesfîrşite urale. Statuile uriaşe de la intrarea în port, columnele cu stema Romei şi a ctitorului monarhiei, busturile împăratului domnitor plasate în colţurile străzilor erau împodobite festiv. Străzile erau străbătute de muzicanţi şi corişti, în port se împărţea, fără bani, vin, sclavilor li se dăduse liber.

În cartierele evreieşti însă, casele altminteri atît de gălăgioase încremeniseră albe şi pustii, magazinele erau închise, teama unui pogrom apăsa greu străzile încinse.

În ziua următoare, ziua de sabat, evreii care voiau să intre în marea sinagogă găsiră în faţa porţii un centurion grec care tocmai se pregătea să sacrifice împreună cu oamenii săi nişte păsări. Asemenea jertfe erau aduse, de obicei, de leproşi, şi modul cel mai agreat de a-i umili pe evrei în Asia Mică era tratarea lor drept descendenţi ai leproşilor egipteni. Personalul sinagogii îi pofti pe greci să-şi aleagă alt loc pentru jertfele pe care voiau să le aducă. Grecii răspunseră batjocori-

tor că timpurile în care evreii din Cezarea puteau să caşte gura trecuseră. Evreii se adresară poliţiei. Aceasta declară că trebuie, mai întîi, să primească instrucţiuni. Unii evrei, mai înfierbîntaţi, simţiră că nu mai pot privi multă vreme liniştiţi neobrăzata ceremonie a grecilor şi încercară să le ia cu forţa vasul de jertfe. Sclipiră ca un fulger stilete şi cuţite şi, în curînd, căzură morţi şi răniţi, şi interveniră trupele romane. Arestară un număr oarecare de evrei ca instigatori la încălcarea liniştii publice, iar grecilor le confiscară vasul de jertfe. Care dintre evrei avu posibilitatea, fugi din Cezarea cu bunuri cu tot; îşi ascunseră în siguranţă sulurile sacre cu scrierile sfinte.

Cele petrecute în Cezarea, edictul şi urmările sale făcură ca războiul surd purtat de Iudeea de un veac împotriva protectoratului roman să se aprindă acum din nou pretutindeni în ţară cu o furie sălbatică. Pînă acum, cel puţin la Ierusalim, cele două partide ale ordinii, cel aristocrat Neabătut loiali şi cel burghez Adevăraţii credincioşi, reuşiseră să zădărnicească actele de violenţă împotriva romanilor; acum, după edictul din Cezarea, pe primul loc se situa cel de-al treilea partid, Răzbunătorii lui Israel.

Tot mai mulţi dintre membrii Adevăraţilor credincioşi treceau acum la acest partid, ba chiar şi şeful administraţiei Templului, doctor Eleazar Ben Simon, trecu oficial la ei. Semnul lor, cuvîntul macabeu, putea fi văzut pretutindeni, la fel şi iniţialele formulei ebraice *Cine este ca tine, Doamne,* parola răzvrătirii. În Galileea îşi făcu apariţia pe neaşteptate agitatorul Nahum, fiul lui Iuda, conducătorul patrioţilor omorît de romani. Timp de un deceniu i se pierduse urma, se credea că pierise, pentru ca acum, brusc, să străbată satele şi oraşele provinciei din nord, întîmpinat pretutindeni de mulţime de lume. "Ce mai aşteptaţi?" îi întreba el pătimaş şi fanatic pe cei adunaţi în jurul lui, tăcuţi şi amărîţi. "Simpla prezenţă a necircumcişilor vă pîngăreşte ţara. Regimentele lor tropăie cu neruşinare pe lespezile Templului, trompetele lor acoperă strident muzica noastră sfîntă. Aţi fost aleşi ca să-l slujiţi pe Iahve: nu se cade să-l slăviţi pe Cezar, mîncătorul

de porci. Gîndiţi-vă la marii zeloţi, la Pincas, Eleazar, Iuda Macabeul. Nu sunteţi destul de oprimaţi de exploatatorii voştri proprii? Trebuie ca străinii să vă răpească ceea ce aveţi cu binecuvîntarea lui Iahve, pentru a le folosi la luptele de gladiatori şi la vînătorile de animale? Nu vă lăsaţi cuprinşi de teamă, impresionaţi de laşitatea Adevăraţilor credincioşi! Nu vă prosternaţi în faţa lăcomiei celor Neabătut loiali, care mîngîie mîna oprimatorilor, pentru că le protejează sacul lor cu bani. A sosit clipa. Împărăţia cerurilor este aproape. Acolo săracul preţuieşte tot atît cît pîntecosul. Mesia s-a născut şi nu aşteaptă decît ca voi să vă ridicaţi, şi atunci el se va arăta. Doborîţi-i pe laşii din Înaltul Sfat de la Ierusalim! Doborîţi-i pe romani."

În toată ţara au apărut din nou cetele înarmate ale Răzbunătorilor lui Israel despre care se crezuse că au fost exterminate. În Ierusalim s-a ajuns la ciocniri sîngeroase. În provincie, romanii care se încumetau să iasă la drum neînsoţiţi de pază militară erau atacaţi şi luaţi ostatici. Cum însăşi administraţia financiară imperială avea mari greutăţi cu strîngerea birurilor, tineri adepţi ai Răzbunătorilor lui Israel ieşeau pe străzi ţinînd în mîini o punguţă şi cerşeau jeluindu-se pe lîngă trecători: "Fie-vă milă, daţi ceva pentru sărmanul, nenorocitul guvernator." Gessius Flor a dat poruncă să se procedeze fără milă, a cerut să i se aducă neîntîrziat căpeteniile răzvrătiţilor. Autorităţile locale au declarat că nu pot să-i prindă. Guvernatorul a dat ordin trupelor să scotocească în fiecare casă din Bazarul Mare şi de pe străzile alăturate, unde se presupunea că s-ar afla cartierul general al Răzbunătorilor lui Israel. Cercetările s-au transformat în jafuri. Evreii s-au apărat, se trăgea de pe acoperişurile caselor. Şi printre romani au fost morţi. Guvernatorul a proclamat starea de asediu. Soldaţii înverşunaţi tîrau în faţa judecăţii vinovaţi şi nevinovaţi; era suficient să fii învinovăţit că faci parte din Răzbunătorii lui Israel. Ploua cu condamnări la moarte. Legea interzicea ca cetăţenii romani să fie executaţi în alt fel decît răpuşi de sabie. Gessius Flor porunci ca evreii să fie răstig-

niţi pe cruce, chiar dacă aveau titlul de cavaler şi purtau inelul de aur al aristocraţiei romane de rangul al doilea.

Atunci cînd doi membri ai Înaltului Sfat fură tîrîţi în faţa judecăţii, dinaintea ofiţerilor Curţii marţiale se înfăţişă prinţesa Berenice, sora regelui Agrippa, însoţită de o mulţime tăcută şi tulburată. Salvată dintr-o boală grea, ea făcuse un jurămînt solemn, şi de aceea purta părul scurt şi nici un fel de podoabe. Era o femeie frumoasă, foarte iubită la Ierusalim şi primită cu plăcere la Curtea din Roma. Felul ei de a merge ajunsese renumit în întreaga lume. De la graniţa germană pînă în Sudan, din Anglia pînă la Ind, nu se putea face unei femei un compliment mai frumos decît acela de a umbla la fel ca prinţesa Berenice. Acum, marea doamnă păşea smerită, desculţă precum orice năpăstuit al soartei, cu veşmîntul negru încins cu un şnur, capul tuns, plecat. Se înclină în faţa preşedintelui tribunalului şi ceru iertare pentru cei doi preoţi. La început ofiţerii fură politicoşi, făcură cîteva glume galante. Dar cum prinţesa nu ceda, deveniră reci şi tăioşi, mai la urmă chiar grosolani, iar Berenice, profund umilită, fu nevoită să se retragă.

În aceste cinci zile cuprinse între 21 şi 26 mai, la Ierusalim pieriră peste trei mii de oameni, printre care aproximativ o mie de femei şi copii.

Oraşul clocotea de o indignare surdă. Pînă acum, mai mult ţăranii şi proletarii se îndreptaseră spre Răzbunătorii lui Israel, acum, tot mai mulţi cetăţeni înstăriţi li se alăturau. Pretutindeni se şuşotea, ba chiar se striga în gura mare că poimîine, nu, chiar mîine toată ţara se va ridica împotriva puterii romane. Guvernul local, colegiul Marilor Preoţi şi Înaltul Sfat priveau cu îngrijorare întorsătura pe care o luau lucrurile. Toată pătura superioară dorea înţelegere cu Roma şi se temea de un război. Cei Neabătut loiali, mai ales aristocraţi şi oameni bogaţi, care ocupau posturile cele mai importante în stat, se temeau că un război împotriva Romei s-ar transforma în chip fatal într-o revoluţie împotriva propriei lor dominaţii; căci ei respinseseră dintotdeauna dur şi cu aroganţă modestele revendicări ale ţăranilor arendaşi, ale mi-

cilor burghezi, ale proletarilor. În schimb; Adevăraţii credincioşi, partidul doctorilor de la Templul din Ierusalim, învăţaţi, democraţi, cărora li se alăturase marea masă a poporului, credeau că trebuie lăsat în seama lui Dumnezeu să restabilească vechea libertate a statului şi sfătuiau să nu se comită nici o violenţă atîta timp cît romanii nu se atingeau de cele 613 legi ale lui Moise.

Conducătorii celor două partide se adresară stăruitor regelui Agrippa, care se afla în Egipt, şi îl rugară să le fie mijlocitor între rebeli şi guvernul de la Roma. Acestui rege romanii îi lăsaseră puterea de stăpînire numai asupra Transiordaniei şi a cîtorva oraşe din Galileea, în Iudeea atribuţiunile lui fuseseră limitate la supravegherea Templului. Dar mai avea încă titlul de rege, trecea drept personajul cel mai important dintre evrei şi era iubit. La rugăminţile compatrioţilor săi, el a pornit în grabă spre Ierusalim, în dorinţa de a vorbi el însuşi cu oamenii.

Au venit să-l asculte zeci de mii, adunaţi în marea piaţă din faţa Palatului Macabeilor. Stăteau înghesuiţi unul într-altul, în spatele lor era vechiul zid al oraşului şi defileul ce se închidea deasupra podului îngust şi apoi sala albă şi aurie a Templului înălţîndu-se la vest. Mulţimea salută regele deprimată, încordată, uşor bănuitoare. Apoi, printre ofiţerii care se înclinau, apăru pe poarta palatului prinţesa Berenice, din nou îmbrăcată în veşminte cernite, numai că de data aceasta nu ca orice năpăstuit al soartei, ci purtînd brocarturi grele. De sub părul tuns scurt, faţa ei prelungă, nobilă apărea şi mai îndrăzneaţă. La ieşirea ei din palat amuţiră cu toţii, aşa cum amuţesc cei ce se roagă atunci cînd aşteaptă să se iveas-că luna nouă, de după nori şi nevăzută, dar iat-o, a ieşit şi ei se bucură. Prinţesa a coborît încet treptele spre fratele ei, brocartul flutura în jurul ei, în timp ce păşea tăcută. Cînd ridică ambele mîini cu palmele întinse spre popor, strigară din tot sufletul, frenetic: 'Fii salutată, Berenice, prinţesă care vii în numele Domnului.'

Apoi regele îşi începu cuvîntarea. Le explică în fraze convingătoare că o revoltă împotriva protectoratului roman nu are

nici o şansă. Acest bărbat elegant ridică din umeri, care apoi căzură din nou, vrînd, parcă, să exprime prin gesturi lipsa de sens a unei asemenea acţiuni. Oare nu toate popoarele de pe pămînt s-au aşezat pe terenul faptelor? Grecii, care au putut odată să se ridice împotriva întregii Asii, macedonienii cu al lor Alexandru, care cu multă vreme înainte a împrăştiat sămînţa puternică a unui imperiu mondial: nu ajungeau acum 2 000 de soldaţi pentru a ţine sub ocupaţie ambele ţări? Galia număra 305 triburi, avea excelente fortăreţe naturale, producea în propria ţară toate materiile prime şi nu erau, oare, suficienţi 1 200 de oameni, nu mai mult decît cîte oraşe avea ţara, pentru a înăbuşi şi cel mai neînsemnat gînd de răzvrătire? Erau de-ajuns două legiuni pentru a asigura ordinea romană în Egiptul bogat, uriaş, cu o veche cultură. Împotriva germanilor, care, după cum se ştie, au o fire mult mai neîmblînzită decît cea a animalelor sălbatice, o scoţi la capăt cu patru legiuni, şi în toată regiunea, de partea aceasta a Rinului şi Dunării puteai călători tot atît de nestingherit ca în Italia însăşi. "Nu vă daţi seama", spuse regele dînd trist din cap, "cît sunteţi de slabi şi cît de puternică este Roma? Hai, spuneţi-mi, unde vă este flota, artileria, sursele financiare?. Lumea e romană: de unde vreţi să luaţi aliaţi şi ajutoare? Poate din pustiu, unde nu e picior de om?"

Regele Agrippa le vorbea evreilor cu blîndeţe, ca unor copii care nu înţeleg ce se întîmplă. Judecînd drept, birurile cerute de Roma nu erau exagerate. "Ia gîndiţi-vă, oraşul Alexandria plăteşte într-o lună biruri mai grele decît toată Iudeea într-un an. Şi, pentru aceste biruri, oare nu face şi Roma cîte ceva? Nu a construit ea drumuri excepţionale, moderne apeducte, nu a asigurat o administraţie bine instruită şi eficientă?" Conjura adunarea cu gesturi largi, stăruitoare. "Corabia e încă în port. Fiţi înţelegători. Nu vă aruncaţi în mijlocul înspăimîntătoarei furtuni, spre o pieire sigură."

Cuvintele regelui au făcut impresie. Mulţi strigară că ei nu sunt împotriva Romei, şi sunt doar împotriva acestui guvernator, împotriva lui Gessius Flor. Dar acum intrară în horă Răzbunătorii lui Israel. Folosind cuvinte de mare efect, tînărul şi

elegantul doctor Eleazar ceru regelui să fie primul care semnează un ultimatum către Roma în vederea revocării imediate a guvernatorului. Agrippa dădu înapoi, căuta să tergiverseze, să se dea la o parte. Eleazar insista să capete un răspuns clar, regele refuza. Tot mai numeroşi erau cei care strigau: 'Semnătura! Ultimatumul! Jos cu Gessius Flor!' Starea de spirit se schimbă. Se striga că regele e mînă-n mînă cu guvernatorul, că toţi nu vor altceva decît să exploateze poporul. Cîţiva indivizi părînd foarte hotărîţi se şi îndreptară spre rege. Acesta abia apucă să se pună la adăpost în palat, apărat de cei din gardă. În ziua următoare părăsi oraşul, foarte amărît, întorcîndu-se în provinciile mai sigure ale Transiordaniei.

După acest eşec al seniorilor feudali şi al guvernului, radicalii împinseră lucrurile la extrem prin toate mijloacele. De o sută de ani, de la întemeierea monarhiei, împăratul şi senatul din Roma trimiteau în fiecare săptămînă o jertfă pentru Iahve şi pentru templul său. Acum, doctorul Eleazar, şeful administraţiei templului, ceru preoţilor care oficiau slujbele să nu mai primească aceste jertfe. În zadar îl implorară arhiereul şi colegiul preoţilor să nu provoace în felul acesta nemaipomenit obiăduirea. Doctorul Eleazar înapoie cu dispreţ împăratului jertfa.

Pentru cetăţenii de rînd, ţărani şi proletari, acesta fu semnul să se ridice făţiş împotriva romanilor şi a propriilor lor seniori. Garnizoana romană era slabă. Răzbunătorii lui Israel puseră curînd stăpînire pe toate punctele importante sub aspect strategic ale oraşului. Incendiară vistieria, distruseră jubilînd listele cu biruri şi titlurile ipotecare. Distruseră şi jefuiră casele multor aristocraţi antipatizaţi. Închiseră trupele romane în Palatul Macabeilor. Romanii apărară acest ultim punct de sprijin, bine apărat, dînd dovadă de mult curaj. Dar n-aveau nici o şansă, şi atunci cînd evreii le promiseră să-i lase să plece, dacă predau armele, primiră bucuros oferta. Ambele tabere întăriră învoiala jurînd şi strîngîndu-şi mîinile. Dar de îndată ce asediaţii depuseră armele, Răzbunătorii lui Israel se năpustiră asupra celor lipsiţi de apărare şi se puseră să-i măcelărească. Romanii nu opuseră rezistenţă,

nici nu cereau să li se cruţe viaţa, ci doar strigau: "Jurămîntul! Trădare!" Strigau în cor, apoi fură tot mai puţini cei care strigau, corul era tot mai slab, în cele din urmă striga unul singur: "Jurămîntul! Trădare!" şi apoi amuţi şi el. Toate acestea s-au petrecut la 7 septembrie, la 20 Elul, după cum socotesc evreii, o zi de sabat.

De-abia trecuse beţia acestei fapte, că întreg oraşul fu cuprins de o adîncă întristare. Ca pentru a întări gîndurile lor negre, curînd sosiră ştiri, după care, în numeroase oraşe cu populaţie amestecată, grecii se năpustiseră asupra evreilor. Numai în Cezarea, fuseseră măcelăriţi într-o sîmbătă neagră 20 000 de evrei, iar pe ceilalţi guvernatorul îi alungase în docuri şi-i făcuse robi. Drept răspuns, în oraşele în care erau majoritari, evreii pustiiră cartierele greceşti. Grecii şi iudeii care trăiau în aceleaşi oraşe pe malul mării, în Samaria, la marginea Galileii, se urau şi se disprețuiau de secole. Iudeii se mîndreau cu dumnezeul lor nevăzut Iahve, erau convinşi că Mesia va veni numai pentru ei, mergeau încoace şi încolo ţanţoşi cu sentimentul că ei sunt cei aleşi. Grecii îşi băteau joc de ideile lor fixe, de împuţitele lor superstiţii, de obiceiurile caraghioase şi barbare ale iudeilor, şi fiecare îi pricinuia vecinului cît rău putea. Între ei au fost tot timpul certuri sîngeroase. Dar acum jafurile, omorurile şi incendiile trecuseră cu mult de graniţele Iudeii, şi ţara se sufoca sub cadavrele neîngropate.

Cînd lucrurile ajunseră atît de departe, Cestius Gall, superiorul lui Gessius Flor, şi guvernator general al Siriei, hotărî că trebuia să se intervină, în sfîrşit, în Iudeea. Era un bătrîn sceptic, convins că ceea ce nu s-a făcut se regretă mai rar şi mai puţin amarnic decît ceea ce s-a făcut. Dar cum lucrurile luaseră o întorsătură atît de proastă, nu mai putea fi tolerată slăbiciunea: Ierusalimul trebuia pedepsit aspru.

Cestius Gall mobiliză întreaga legiune a 12-a, în plus alte opt regimente de pedestraşi sirieni. Ceru şi statelor vasale însemnate contingente. Zelos să-şi dovedească fidelitatea faţă de Roma, regele evreu Agrippa oferi el singur două mii de călăreţi, apoi trei regimente de ţintaşi şi se puse el

însuşi în fruntea lor. Cestius Gall pregăti pînă în cele mai mici amănunte programul expediţiei de pedepsire. Nu uită să-şi asigure nici semnalele de foc pentru a-şi vesti victoria. Roma trebuia să afle în aceeaşi zi cum avea să intre el în Ierusalim ca judecător şi răzbunător.

Intră impetuos dinspre nord în ţara răsculată. Potrivit programului său, ocupă frumoasa colonie Zabulon, o jefui şi o dădu pradă flăcărilor. Tot potrivit programului, ocupă oraşul de la malul mării, Ioppe, îl jefui şi-l dădu pradă flăcărilor. Drumul său fu presărat cu oraşe jefuite şi incendiate, cu oameni măcelăriţi, pînă cînd, potrivit programului, ajunse la 27 septembrie în faţa Ierusalimului.

Dar aici se opri. Socotise că la 9 octombrie va fi pus stăpînire pe fortul Antonia, iar la 10 pe Templu. Acum era deja 14, şi fortul Antonia tot mai rezista. Răzbunătorii lui Israel nu şovăiseră să-i înarmeze pe nenumăraţii pelerini, veniţi la sărbătoarea corturilor, şi oraşul gemea de voluntari. Veni şi 27 octombrie, Cestius Gall se afla de o lună întreagă în faţa Ierusalimului, şi vestitorii victoriei aşteptau zadarnic pe lîngă posturile lor de semnalizare temîndu-se că aparatele lor nu vor funcţiona şi ei vor fi pedepsiţi. Cestius ceru noi întăriturі, puse cu mari eforturi toate maşinile de atac în poziţie de atac la ziduri şi pregăti pentru 2 noiembrie un atac decisiv printr-o desfăşurare de forţe atît de masivă, încît, după toate previziunile omeneşti, nu avea cum să eşueze.

Evreii rezistară eroic. Dar ce putea face eroismul individual în faţa organizării superioare a romanilor? La ce-ar fi putut ajuta, de pildă, mişcătorul gest făcut de trei moşnegi, care la 1 noiembrie, cu o zi înaintea atacului, porniră singuri spre ziduri spre a da foc artileriei romane? În plină zi ei apărură brusc în faţa posturilor romane, trei evrei uitaţi de vremuri cu însemnele Răzbunătorilor lui Israel, eşarfa cu literele macabeilor, iniţialele formulei ebraice *'Cine este ca tine, Doamne'*? La început fură luaţi drept parlamentari, veniţi să aducă vreo solie a celor asediaţi, dar nu erau parlamentari, ci iată-i aruncînd cu mîinile lor tremurătoare de bătrîni săgeţi aprinse împotriva maşinilor. Curată nebunie, iar romanii – ce

poţi să faci cu nebunii? – îi uciseră uluiţi, glumind binevoitor, aproape cu milă. Dar în aceeaşi zi reieşi că cei trei erau membri ai Înaltului Sfat, Gadia, Iehuda şi Natan, care, la timpul lor, fuseseră osîndiţi de tribunalul împăratului la muncă silnică, dar fuseseră eliberaţi în marea sa milă. Romanii dădeau mereu drept exemplu elocvent al propriei bunăvoinţe această amnistiere, vrînd mereu să demonstreze că vina principală pentru tulburările apărute nu trebuia căutată în asprimea romană, ci în îndărătnicia evreilor. Această amnistie servea drept dovadă a mărinimiei romane şi în cuvîntările celor Neabătut loiali şi ale Adevăraţilor credincioşi. Dar cei trei martiri nu mai voiau să umble încoace şi încolo prin oraşul lor în chip de pildă vie a nobilelor intenţii ale duşmanului de moarte. Ei aparţineau cu sufletul Războinicilor lui Israel. Aşa că s-au hotărît, ca fanatici pedagogi, să împlinească această faptă pilduitoare, cucernică şi eroică.

Conducătorii macabeicilor ştiau, desigur, că numai cu sufletul nu se poate face mare lucru împotriva maşinilor de asediu ale romanilor. Hotărîţi să nu cedeze oraşul, dar fără speranţe de a izbuti să-l păstreze, asistau la pregătirile pentru ultimul atac care urma să aibă loc a doua zi.

Atacul nu s-a dat. În timpul nopţii Cestius Gall a dat ordin să înceteze asediul şi să se înceapă retragerea. Arăta bolnav şi tulburat. Ce se întîmplase? Nimeni nu ştia. Îl asaltară cu întrebări pe legatul Paulin, mîna dreaptă a lui Cestius Gall. Ridică din umeri. Generalii clătinau capul. Cestius nu dădu nici o explicaţie pentru surprinzătorul lui ordin, şi disciplina interzicea să se pună întrebări. Armata se puse în mişcare, retrăgîndu-se.

Evreii asistară la plecarea asediatorilor mai întîi uluiţi, fără a le veni a crede, apoi respirînd uşuraţi şi, la urmă, jubilînd. Şovăitori, temîndu-se încă de o manevră tactică, apoi cu forţe sporite, ei porniră în urmărire. Retragerea romanilor fu cumplită. De la Ierusalim răzvrătiţii îi hăituiră fără milă. În zona de nord, pe care trebuiau s-o străbată romanii, un oarecare Simon Bar Giora, căpetenia unor partizani galileeni, organizase un mic război de hărţuială, deosebit de înverşunat.

Acum, după un marş rapid de împresurare, el ocupase cu grosul trupelor sale povîrnişul Bet-Horonului. Numele acesta suna plăcut în urechile partizanilor evrei. Aici Domnul oprise soarele în loc pentru ca generalul Iosua să cucerească victoria pentru Israel; aici Iuda Macabeul îi învinsese în chip strălucit pe greci. Manevra lui Simon Bar Giora reuşi şi ea: romanii suferiră o înfrîngere cum nu mai suferiseră de la războiul cu parţii în Asia. Evreii n-aveau nici măcar 1 000 de morţi, în timp ce romanii pierduseră 5680 pedestraşi şi 380 călăreţi. Printre morţi se afla şi guvernatorul Gessius Flor. Toată artileria, tot restul materialului de război, Vulturul de aur al Legiunii şi bogata trezorerie de război căzură în mîinile evreilor.

Toate acestea se petreceau pe data de 3 noiembrie după calculul roman, 8 Dios după cel grecesc, la 10 Marheşvan după cel evreiesc şi în al 12-lea an de guvernare a împăratului Nero.

Pe treptele Sfîntului Lăcaş leviţii stăteau solemni cu instrumentele lor, în spatele lor în Sfîntul Lăcaş preoţi de toate cele 24 de grade. După surprinzătoarea victorie asupra lui Cestius Gall, arhiereul Anan, deşi aflat în fruntea partidului celor Neabătut loiali, a trebuit să se îngrijească de slujba de mulţumire lui Dumnezeu, celebrîndu-se Marele Aleluia. Evenimentele din ultimele zile aduseseră în oraş pe toate străzile mulţime de străini, care priveau copleşiţi fastul sever. Uriaşele săli albe şi aurii clocoteau ca marea învolburată: aceasta este ziua Domnului. Să jubilăm şi să ne veselim. Şi iarăşi, şi iarăşi, cu cele 123 de variaţiuni prescrise: Lăudaţi-l pe Domnul!

Iosif stătea chiar în faţă, înveşmîntat în alb, în jurul taliei încins cu o cingătoare albastră brodată cu flori. Tulburat ca şi ceilalţi, îşi legăna trunchiul în ritmul prescris. Nimeni nu simţea mai profund decît el cît de minunată era această victorie, cucerită de partizani neinstruiţi asupra unei legiuni romane, asupra acestei capodopere de tehnică şi precizie, care, deşi compusă din mii şi mii, se mişca de parcă ar fi fost doar

unul singur, condus de un singur creier. Bet-Horon, Iosua, miracol. Era o confirmare strălucită a sentimentului pe care-l avea că în încercarea prin care trecea acum Ierusalimul, raţiunea singură nu era suficientă. Faptele cu adevărat mari nu se fac cu raţiunea, ele vin direct din inspiraţia divină. Miile de oameni din faţa treptelor priveau mişcaţi cu cîtă ardoare cînta acest preot tînăr şi înflăcărat imnurile de mulţumire.

Dar, cu tot entuziasmul lui pios, nu-l părăsea gîndul la urmările pe care le va avea asupra lui personal neaşteptata victorie a macabeicilor. Ierusalimul nu prea avusese timp să-l sărbătorească pentru succesul pe care-l avusese în cauza celor trei nevinovaţi. Tulburările începuseră chiar la o săptămînă de la întoarcerea sa. Oricum, succesul de la Roma îi adusese popularitate, guvernul moderat nu-l mai putea neglija pe tînărul aristocrat, deşi el putea fi văzut adesea în Sala Albastră a Răzbunătorilor lui Israel: i se încredinţă funcţia şi titlul de secretar particular în serviciul Templului. Mult prea puţin. Acum, după marea victorie, şansele lui crescuseră considerabil. Posturile înalte trebuiau reîmpărţite. Opinia publică va sili guvernul să permită accesul la putere şi cîtorva macabeici. Mîine sau poimîine va avea loc o adunare a celor trei corpuri legislative. Nu se poate ca la această împărţire să se sară peste el.

Lăudaţi-l pe Domnul!, cînta, Lăudaţi-l pe Domnul! Putea să înţeleagă că pînă acum guvernul a căutat să evite prin toate mijloacele războiul cu Roma. Încă mai ieri, după marea victorie, cîţiva dintre oamenii înţelepţi fugiseră în mare grabă din oraş, luîndu-se după guvernatorul general Cestius Gall, pentru a-l asigura, în ciuda înfrîngerii sale, că ei n-ar avea nimic de-a face cu mişelescul atac al răzvrătiţilor asupra armatei împăratului. Bătrînul şi bogatul Hanan, proprietarul marelui magazin de pe Muntele Măslinilor, s-a strecurat afară din oraş, secretarul de stat Zebulon îşi părăsise casa şi plecase la drum, preoţii Zefania şi Irod trecuseră de cealaltă parte a Iordanului în ţinutul regelui Agrippa. După victoria asupra lui Cestius Gall plecaseră din oraş şi mulţi esenieni şi acei sectanţi care îşi spun creştini, toţi au plecat cu

arme şi bagaje. Iosif n-avea decît dispreţ pentru evlavia searbădă a unora şi pentru înţelepciunea deşartă a altora.

Ceremonia se apropia de sfîrşit. Iosif îşi făcu loc printre oamenii care umpluseră uriaşa zonă a Templului. Cei mai mulţi purtau eşarfe cu însemnele Răzbunătorilor lui Israel, cuvîntul 'Macabeu'. Stăteau în grupuri mari în jurul maşinilor de război capturate, le pipăiau, atingeau berbecii de spart zidurile, catapultele uşoare şi maşinile grele de azvîrlit pietre, care-şi puteau trimite departe puternicele ghiulele. Pretutindeni în jur, sub soarele plăcut de noiembrie, oamenii se tocmeau voioşi, bine dispuşi, pentru bucăţi din prada de la romani, haine, arme, corturi, cai, catîri, obiecte de menaj, podoabe, suveniruri de tot felul, fascii şi secure de lictori. Curioşi şi maliţioşi îşi arătau unul altuia curelele purtate de fiecare soldat roman pentru a-i lega de prizonieri. Bancherii Templului aveau multă bătaie de cap cu schimbatul monezilor străine, luate de la cei învinşi.

Iosif se pomeni în faţa unui grup agitat, care discuta aprins: soldaţi, simpli cetăţeni, preoţi. Era vorba de Vulturul de aur cu portretul împăratului, stindardul legiunii a 12-a, care fusese cucerit. Ofiţerii partizanilor voiau ca vulturul să fie pus pe zidul exterior al templului, lîngă trofeele lui Iuda Macabeul şi Irod, la loc vizibil, ca stemă a oraşului şi ţării. Dar Adevăraţii credincioşi nu tolerau aşa ceva; figurile de animale erau interzise de lege, indiferent sub ce pretext apăreau. Atunci se propuse o cale de mijloc: vulturul urma să fie adăpostit în trezoreria templului, la dispoziţia doctorului Eleazar, şeful administraţiei Templului, care era şi el membru al 'Răzbunătorilor'. Nu, cu asta nu fură de acord ofiţerii. Oamenii care transportaseră vulturul şovăiau; şi ei ar fi preferat ca trofeul să nu dispară în trezoreria Templului. Puseră jos prăjina groasă care susţinea pajura. Văzut de aproape, semnul temut al armatei arăta grosolan şi necioplit, chiar şi portretul împăratului de pe medalion, bădăran şi urît, în nici un caz nu inspira groază. Oamenii se certau violent. Atunci asupra lui Iosif coborî duhul, vocea sa tînără răsună clar cerînd ascultare în toată hărmălaia. Vulturul nu

trebuie să ajungă nici pe zidul, nici în trezoreria Templului. El trebuie sfărîmat, făcut bucăţi. Trebuie să dispară. Propunerea fu pe placul tuturor. Dar treaba n-a fost uşoară. Vulturul era masiv, dură o oră bună pînă să fie sfărîmat şi fiecare putu să plece cu fărîma lui de aur. Iosif, eroul celor trei nevinovaţi din Cezarea, cîştigă şi mai multă simpatie.

Iosif se simte obosit, dar acum nu poate merge acasă, mai cutreieră prin preajma Templului. Cine este cel care vine acuma şi în faţa căruia mulţimea se dă de bunăvoie în lături? Este un ofiţer tînăr, nu prea înalt, deasupra bărbii scurte şi îngrijite, nasul apare puternic şi drept, ochii sunt înguşti şi căprui. Este Simon Bar Giora, căpetenia partizanilor din Galileea, învingătorul. I se aduce un animal imaculat, alb ca neaua, o jertfă de mulţumire, desigur. Dar Iosif îl priveşte cu o uimire stingheritâ, căci Simon Bar Giora este înarmat. Se va duce cu tot fierul de pe el la altarul pe care fierul nu l-a atins niciodată, nici în timpul construcţiei şi nici altădată după aceea? Asta nu se poate. Iosif îi iese în cale. "Numele meu e Iosif Ben Matthias", spune el. Tînărul ofiţer ştie cine e, îl salută cu mult respect şi cordial. "Vreţi să aduceţi o jertfă?" întreabă Iosif. Simon face semn că da. Zîmbeşte grav, radiază o mulţumire profundă şi încredere. Dar Iosif îl întreabă din nou: "Înarmat?" Simon roşeşte. "Aveţi dreptate", spune. Porunci oamenilor care purtau animalul să aştepte, pentru ca el să-şi lase armele jos. Dar apoi se mai întoarse o dată spre Iosif. Spuse cu bunăvoinţă şi sinceritate, aşa ca să-l audă toată lumea: "Dumneavoastră, doctore Iosif, aţi fost primul. Atunci cînd i-aţi scos din temniţa romanilor pe cei trei nevinovaţi, am simţit că imposibilul este posibil. Dumnezeu este cu noi, doctore Iosif." Îl salută cu mîna la frunte; ochii îi strălucesc de evlavie, îndrăzneală şi fericire.

Iosif trecea pe uliţele uşor povîrnite ale oraşului nou, prin bazarul negustorilor de haine, prin piaţa Fierarilor, prin uliţa Olarilor. Observa din nou cu plăcere cum creştea oraşul nou, devenind un cartier cu o viaţă comercială şi industrială plină. Avea aici nişte terenuri, pe care fabricantul de

sticlă Nahum Ben Nahum i le-ar cumpăra bucuros. Chiar se şi hotărîse odată să i le cedeze. Acum, după marea victorie, nu mai voia. Sticlarul Nahum aşteaptă un răspuns. Iosif se va duce acum să-i spună. Îşi va construi o casă, aici, în Oraşul Nou.

Fabricantul de sticlă Nahum Ben Nahum şade în faţa atelierului său, pe perne, cu picioarele încrucişate. Deasupra intrării spînzura un ciorchine de strugure din sticlă vopsită, emblema Israelului. Se sculă să-l salute pe Iosif, îl pofti să se aşeze. Iosif se aşeză jos pe pernă, cu destulă greutate, căci se dezobişnuise de felul acesta de a şedea.

Nahum Ben Nahum era un bărbat impozant, corpolent, în vîrstă de vreo cincizeci de ani. Avea ochii aceia frumoşi, vii, pentru care era renumit Ierusalimul, faţa frumos colorată era încadrată de o barbă deasă, pătrată şi neagră, în care răsăriseră doar cîteva fire cenuşii. Era curios să afle răspunsul lui Iosif, dar nu lăsa să se vadă cît e de curios, ci începu mai întîi o discuţie calmă despre politică. Poate că ar fi bine ca şi tinerii să mai vină la putere. Acum, după ce 'Răzbunătorii' au cucerit victoria, domnii guvernanţi din Sala Pătrată ar trebui să se unească cu ei. Vorbea cu vioiciune, dar în acelaşi timp demn şi categoric.

Iosif îl asculta cu atenţie. Era interesant să afle cum vedea Nahum Ben Nahum lucrurile după marea victorie de la Bet-Horon. Cele spuse de el reprezentau părerea celor mai mulţi cetăţeni ai Ierusalimului. Nu mai departe decît acum o săptămînă, erau cu toţii împotriva Răzbunătorilor lui Israel; acum nimeni nu-şi mai aduce aminte de aşa ceva, toţi sînt convinşi că de multă vreme ar fi trebuit să-i aducă la putere pe macabeici.

Din casă ieşi doctorul Nittai, un domn mai în vîrstă, morocănos, cu care Iosif era de departe înrudit dinspre partea mamei. Doctorul Nittai era rudă şi cu sticlarul, care îl luase ca asociat. Doctorul Nittai nu se pricepea deloc la afaceri; dar firma îşi sporea prestigiul dacă îşi lua un învăţat ca partener şi îl făcea părtaş la venituri, îi "dădea în gură", cum se spune cu cucernicie şi puţin cam dispreţuitor. Astfel, doctorul şi

domnul Nittai, zgîrcit la vorbă şi supărăcios, trăia în casa sticlarului. I se părea că face o faptă de mare bunăvoinţă îngăduindu-i fabricantului să ţină firma pe numele Doctor Nittai şi Nahum şi să se lase întreţinut de el. Cînd nu perora la universitatea Templului, stătea, legănîndu-se, în faţa casei la soare, cu sulul Legii în mînă, cîntărind pe un ton monoton argumentele şi contraargumentele tălmăcirii. Atunci nimeni n-avea voie să-l tulbure; căci dacă întrerupi studiul cărţilor sfinte, pentru a spune: ia te uită ce frumos e copacul acela, atunci meriţi să pieri.

De data aceasta însă nu era cufundat în studiu, aşa că Nahum îl întrebă dacă nu este şi el de părere că Răzbunătorii lui Israel ar trebui luaţi în guvern. Doctorul Nittai se încruntă: "Nu faceţi din sfînta învăţătură un hîrleţ cu care să săpaţi", spuse el morocănos. "Scriptura nu vă e dată pentru a scoate din ea lecţii politice."

În prăvălia şi în fabrica lui Nahum activitatea era în toi. Prada capturată de la romani vărsase mulţi bani în oraş, iar sticlăria lui Nahum vestită pînă departe era cumpărată cu mare plăcere. Nahum îşi saluta cu demnitate clienţii, le oferea băuturi răcite cu zăpadă, cîteva dulciuri. O victorie mare, teribilă, nu-i aşa? Afacerile merg strălucit, slavă Domnului. Dacă va merge tot aşa mereu, îşi va putea deschide curînd magazine la fel de mari ca cele ale fraţilor Hanan printre cedrii de pe Muntele Măslinilor. Cine se hrăneşte din munca mîinilor sale este mai presus de cel care rîvneşte întru Domnul, cită el nu prea exact. dar îşi atinse scopul: doctorul Nittai se supără.

Ştia şi el un citat, total opus, dar înghiţi în sec; pentru că, atunci cînd era iritat, nu-şi mai putea controla accentul lui babilonean şi lui Iosif îi plăcea să-l necăjească, e drept, cu toată deferenţa, din cauza accentului său. "Voi, babilonienii, aţi distrus templul", spunea el de obicei, iar doctorul Nittai nu ştia de glumă. Nu participa la discuţii, nu studia, stătea pe jos la soare şi visa. De cînd venise din oraşul său babilonean Nehardea la Ierusalim, preoţii de gradul opt din care făcea el parte, categoria Abiia, fusese desemnată prin tragere la sorţi

să facă slujbă la Templu. De multe opri i-a fost dat să ducă la altar o parte din animalul de jertfă. Dar visul său suprem, acela de a împrăştia în faţa altarului fumul de tămîie din cădelniţa de aur, nu i se împlinise niciodată. Ori de cîte ori răsuna 'magrefa' cu o sută de tonuri care vestea că se făcea jertfa fumului, îl cuprindea o invidie adîncă pe preotul, căruia îi fusese hărăzită această binecuvîntare. Îndeplinea toate condiţiile, n-avea nici unul din cele o sută patruzeci şi şapte de beteşuguri ale trupului, care-l împiedică pe preot să oficieze slujba. Numai că nu mai era tînăr. Va îngădui Iahve ca el să fie odată ales pentru jertfa de fum?

În timpul acesta Iosif îi anunţase sticlarului hotărîrea sa de a păstra terenurile. Nahum primi vestea fără să dea semn de supărare. "Fie ca hotărîrea dumneavoastră, domnule doctor, să fie spre binele amîndurora", spuse politicos.

Apăru tînărul Efraim, în vîrstă de paisprezece ani, fiul cel mai mic al lui Nahum. Purta eşarfa cu iniţialele macabeicilor. Era un tînăr frumos şi vioi, iar astăzi strălucea de bucurie, căci îl văzuse pe Simon Bar Giora, eroul. Ochii săi prelungi străluceau entuziasmaţi pe chipul smead, înflăcărat. Poate că nu făcuse bine că plecase astăzi de la atelier. Dar nu putea pierde Marele Aleluia de la templu. Şi fusese răsplătit din plin, îl văzuse pe Simon Bar Giora.

Iosif tocmai se pregătea să plece, cînd apăru şi fiul cel mare al lui Nahum, Alexas. Alexas era impunător şi masiv ca tatăl său, avea aceeaşi barbă deasă şi pătrată şi faţa frumos colorată; dar ochii îi erau mai tulburi, dădea mult din cap şi îşi mîngîia des barba cu o mînă aspră şi crăpată din cauză că apuca cu ea masa fierbinte de sticlă. Nu era calm ca tatăl său, părea mereu neliniştit, preocupat. Se învioră văzîndu-l pe Iosif. Acum Iosif nu mai putea pleca. Trebuia să-l ajute să-şi convingă tatăl să părăsească Ierusalimul acum, cît mai era timp. "Dumneavoastră aţi fost la Roma, cunoaşteţi Roma. Spuneţi, ceea ce fac acum macabecii nu va duce la prăbuşire? Eu am relaţii dintre cele mai bune, am prieteni de afaceri în Nehardea, în Antiohia, la Batna. Mă oblig pe viaţa copiilor

mei să deschid în orice oraş din străinătate în mai puţin de trei ani o firmă cu nimic mai prejos decît cea de aici. Convingeţi-l pe tatăl meu să plece de pe acest pămînt periculos!

Tînărul Efraim se repezi la fratele său, frumoşii lui ochi erau negri de furie. "Nu meriţi să trăieşti aceste vremuri. Toţi se uită la mine strîmb, pentru că am un asemenea frate. Du-te la mîncătorii de porc! Pe tine te-a scuipat Iahve din gură?" Nahum îl certă pe băiat, dar cu blîndeţe. Nici lui nu-i cădeau bine cuvintele fiului său Alexas. E drept că, uneori, faptele sălbatice ale Răzbunătorilor lui Israel îl înfricoşau şi pe el şi, la fel ca ceilalţi Neabătut loiali, îi dezaproba; dar acum, cînd tot Ierusalimul era de partea macabeicilor, cuvinte ca cele rostite de Alexas nu erau potrivite. "Nu-l ascultaţi pe fiul meu, Alexas, doctore Iosif", spuse el. "E un fiu bun, dar întotdeauna el trebuie să fie altfel decît ceilalţi. Întotdeauna e plin de idei sucite."

Iosif ştia că fabrica lui Nahum îşi datora prosperitatea tocmai ideilor sucite ale lui Alexas. Nahum Ben Nahum îşi conducea atelierul tot aşa cum îl conduseseră şi tatăl şi bunicul lui. Producea mereu aceleaşi lucruri, vindea mereu aceleaşi lucruri. Se limita la piaţa din Ierusalim. Se ducea la bursă, la cîntare, cu ajutorul unor notari pricepuţi întocmea contracte de vînzare formale, bine puse la punct şi avea grijă ca ele să fie depuse în arhivele statului. Mai mult decît atît i s-ar fi părut stupid. Cînd la Ierusalim s-a construit a doua fabrică de sticlă, cu principiile lui simpliste n-ar fi putut face faţă unei concurenţe aprige. Dar a intervenit Alexas. De unde pînă atunci, în atelierul lui Nahum se lucra numai manual, acum Alexas a modernizat întreprinderea, aşa încît acum se mai folosea doar ţeava lungă de suflat sticla şi cu ajutorul ei se suflau forme frumoase, rotunde, aşa cum Domnul suflă în trupul omului sufletul său. Apoi Alexas a importat mari cantităţi de cuarţ măcinat, a întemeiat în Oraşul de Sus o filială foarte rentabilă, în care se vindeau numai obiecte de sticlă de lux şi foarte scumpe. Trimisese mărfuri în marile pieţe de desfacere din Gaza, Cezarea şi la bazarul de la

Batna în Mesopotamia. Toate aceste înnoiri tînărul de nici treizeci de ani a trebuit să le impună luptînd întruna cu tatăl său.

Şi astăzi încă Nahum se mai pornea împotriva fiului şi împotriva spuselor sale imprudente, prea sofisticate. După această înfrîngere, romanii nu vor mai ataca niciodată Ierusalimul. Iar dacă îşi vor mai face apariţia, vor fi aruncaţi în mare. În orice caz, el, Nahum Ben Nahum, marele comerciant, nu-şi va părăsi niciodată fabrica sa de sticlă, plecînd din Ierusalim. S-a dat formă sticlei cu mîna, sticla a fost suflată cu ţeava, şi Iahve a binecuvîntat lucrarea. Noi, sticlarii, suntem de secole la Ierusalim şi vom rămîne la Ierusalim.

Şedeau pe perne, aparent calmi, dar amîndoi erau enervaţi şi amîndoi îşi mîngîiau bărbile pătrate şi negre. Băiatul Efraim îi arunca fratelui său priviri furibunde; era clar că numai respectul faţă de tată îl împiedica să se repeadă la Alexas. Iosif se uita de la unul la altul. Alexas sta calm şi stăpînit, ba chiar zîmbea, dar Iosif vedea bine cît era de amărît şi de trist. Cu siguranţă Alexas avea dreptate, dar spiritul lui de prevedere apărea jalnic şi sterp pe lîngă consecvenţa tatălui şi încrederea băiatului.

Alexas reveni. "Dacă romanii nu mai lasă să treacă transporturile noastre de nisip pe Belus, nu ne rămîne decît să închidem sticlăria. Dumneavoastră, doctore Iosif, sunteţi om politic, dumneavoastră trebuie să rămîneţi la Ierusalim. Dar simpli negustori ca noi – 'mari negustori', îl corectă cu blîndeţe Nahum, mîngîindu-şi barba, – n-am face mai bine s-o pornim cît mai repede din Ierusalim?"

Dar Nahum nu mai voia să mai audă vorbindu-se de lucrurile acestea. Schimbă subiectul, fără nici o trecere. "Familia noastră", îi explică el lui Iosif, "este perseverentă în toate cele. Cînd bunicul meu, fie-i amintirea binecuvîntată, a murit, mai avea în gură douăzeci şi opt de dinţi, iar tatăl meu, fie-i amintirea binecuvîntată, mai avea treizeci. Acum eu am trecut de cincizeci de ani şi mai am cei treizeci şi doi de dinţi, iar părul mi-e încă negru şi nu se răreşte."

Iosif vru să plece, dar Nahum îl invită să-i vadă atelierul şi să-şi aleagă un dar. Căci încă se mai sărbătoreşte victoria de la Bet-Horon şi ce sărbătoare e aceea fără daruri.

Cuptorul dogorea şi fumul din atelier era gros. Nahum voia cu tot dinadinsul să-i dăruiască lui Iosif o piesă superbă de sticlă, o cupă mare, de forma unui ou, cu partea exterioară scrijelită, aşa încît totul părea îmbrăcat într-o reţea de sticlă. Nahum intonă versurile vechiului cîntec: *'Dacă aş avea numai o dată, numai astăzi paharul meu festiv, mîine ar putea să se şi spargă'*. Iosif înapoie, aşa cum cerea buna-cuviinţă, preţiosul dar, mulţumindu-se cu ceva mai simplu.

Tînărul Efraim nu se putu opri să mai înceapă o nouă şi furtunoasă dispută politică cu fratele său Alexas în fumul şi căldura înăbuşitoare din atelier. "Ai fost la Marele Aleluia?" izbucni el supărat. "Bine-nţeles că nu. Iahve ţi-a luat ochii. Dar acum nu mă mai las îmbrobodit. Intru în Garda civică." Alexas strîmbă colţurile gurii. Nu putea riposta înflăcăratului băiat decît cu tăcerea şi cu un zîmbet stingherit. Ce bucuros ar fi fost să poată părăsi Ierusalimul cu soţia şi cu cei doi copilaşi ai lor! Dar era teribil de legat de familia lui, de frumosul şi nesăbuitul său tată Nahum şi de frumosul şi nesăbuitul său frate Efraim. El era singurul din ei care judeca cu înţelepciune. Trebuia deci să rămînă pentru a-i feri de ce era mai rău. În sfîrşit, Iosif putu să plece. Închise uşa deasupra căreia atîrna marele ciorchine de sticlă şi respiră cu nesaţ aerul proaspăt şi plăcut, după ce îndurase căldura şi fumul din atelier. Alexas îl însoţi un timp. "Vedeţi", spuse, "ce ravagii face lipsa de raţiune. Cu numai o săptămînă în urmă tatăl meu era un adversar convins al macabeicilor. Măcar dumneavoastră rămîneţi mai departe înţelept, doctore Iosif. Vă bucuraţi de simpatie. Puneţi la bătaie ceva din această simpatie şi păstraţi-vă înţelepciunea. Sunteţi o mare speranţă. Doresc din toată inima ca mîine, în Sala Pătrată, să fiţi numit în guvern." În sinea sa, Iosif se gîndea: Vrea să ajung şi eu la fel de puţin simpatic, ca şi el. Înainte de a-şi lua rămas bun, Alexas spuse mohorît: "Aş fi vrut să fi fost scutiţi de această victorie."

O jumătate de oră înainte de începerea fixată pentru adunare, Iosif intra în Sala Pătrată. Dar domnii din corpurile legiuitoare se şi instalaseră. Domnii din colegiul Marilor Preoţi în veşmintele lor albastre, domnii din Înaltul Sfat în veşmintele lor festive albe şi albastre, domnii din Tribunalul Suprem în cele albe şi roşii. Printre ei se detaşau ciudat Simon Bar Giora, înarmat, şi cîţiva dintre ofiţerii săi.

Nici nu intră bine Iosif, că prietenul său Amram se şi repezi la el. Fanatic adept al celor Neabătut loiali, de un timp încoace aderase la Războinătorii lui Israel. De cînd Iosif obţinuse eliberarea celor trei martiri, Amram se ţinea de el cu o pasiune îndoită.

Ceea ce putea el să-i spună acum prietenului său, trebuia să-i aducă o mare mulţumire. Partizani din Galileea prinseseră un curier roman şi-i luaseră o scrisoare care părea să fie de mare importanţă. Simon Bar Giora îi arătase scrisoarea doctorului Amram, pe care îl preţuia. În această scrisoare legatul Paulin, mîna dreaptă a lui Gestius, îi relata în mare grabă şi absolut confidenţial, unui prieten despre înfrîngerea legiunii a 12-a. Nu exista, scria el, nici un motiv raţional pentru nenorocitul ordin de retragere dat. Pe superiorul său pur şi simplu l-au lăsat nervii. Vina pentru această criză de nervi, un ciudat şi deprimant capriciu al soartei, era o aiurea-lă: sinuciderea celor trei smintiţi condamnaţi de la Tibur. Toată viaţa sa bătrînul crezuse în raţiune. Moartea stupidă şi eroică a celor trei îi luase minţile. Era absolut absurd să trimiţi o armată regulată împotriva unui asemenea popor de fanatici şi smintiţi. N-a mai luptat. A abandonat.

Iosif citi relatarea şi simţi că îi arde capul sub pălăria lui de preot, deşi era o zi de noiembrie cu aer proaspăt. Scrisoarea era o mare, minunată mărturie. Uneori existau momente cînd se îndoia dacă procedase bine la Roma. Atunci cînd romanii, ba chiar şi cei Neabătut loiali citaseră mereu amnistierea celor trei drept o dovadă a generozităţii administraţiei imperiale, se părea că Iustus, cu matematica lui rece, avusese în adevăr dreptate. Acum însă, devenise evident că acţiunea lui folosise. Da, domnule doctor Iustus din Tiberiada, poate că

n-am acţionat raţional, dar urmările acţiunii mele nu sunt o splendidă justificare?

Arhiereul Anan deschise şedinţa. Astăzi nu-i va fi uşor. Se afla în fruntea celor Neabătut loiali, conducea aripa dreaptă a aristocraţilor extremişti, care, apăraţi de armele romane, refuzaseră cu duritate şi aroganţă orice înlesnire pentru cetăţenii de rînd, ţărani şi proletari. Tatăl şi trei dintre fraţii lui îmbrăcaseră pe rînd haina de arhiereu, cea mai importantă funcţie în templu şi în stat. Minte clară, raţională şi dreaptă, el era omul potrivit pentru a trata cu romanii: şi iată că acum politica lui conciliantă eşuase ruşinos, războiul bătea la uşă sau, poate, chiar începuse? Şi ce va spune şi ce va face acum arhiereul Anan? Calm ca întotdeauna în veşmîntul său de culoarea hiacintului, fără să ridice glasul său profund, începu să vorbească şi de îndată se făcu linişte. Era, într-adevăr, un om curajos. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, spuse: "Sunt tare mirat să zăresc aici, în Sala Pătrată, pe domnul Simon Bar Giora. Eu cred că soldatul nu trebuie să apară decît pe cîmpul de luptă. Ce se va întîmpla mai departe cu acest templu şi cu această ţară a lui Israel, aceasta se află deocamdată în grija colegiului Marilor Preoţi, a Înaltului Sfat şi a Tribunalului Suprem. Îl rog, aşadar, pe domnul Simon Bar Giora şi pe ofiţerii săi să se îndepărteze." Din toate părţile răsunară proteste împotriva arhiereului. Căpetenia partizanilor se uită în jur, ca şi cînd nu înţelegea. Dar Anan continuă cu aceeaşi voce profundă, nu prea sonoră: "Dar, de vreme ce domnul Simon Bar Giora se află aici, aş vrea doar să-l întreb: cărei autorităţi i-a predat el banii capturaţi de la romani?" Obiectivitatea întrebării îi trezi brusc. Cu faţa roşie ca focul, ofiţerul răspunse scurt: "Banii se află în mîinile şefului administraţiei Templului." Toate capetele se întoarseră spre tînărul şi elegantul doctor Eleazar, care privea nepăsător drept înaintea lui. Apoi, salutînd scurt, Simon Bar Giora se retrase.

Nici nu plecă bine, că doctorul Eleazar izbucni. Nici un om din toată mulţimea nu va înţelege cum de a putut arhiereul să-l dea afară cu atîta aroganţă pe eroul de la Bet-Horon.

Răzbunătorii lui Israel nu mai sunt dispuşi să tolereze raţionalismul anost al acestor domni. Ei au declarat întotdeauna nevolnici şi meschini, că este cu neputinţă s-o scoţi la capăt cu trupele romane. Dar unde era acum legiunea a 12-a? Dumnezeu a fost, evident, de partea celor care nu mai vor să aştepte; a făcut o minune. "Roma are douăzeci şi şase de legiuni", strigă unul din tinerii aristocraţi, "şi voi credeţi că Dumnezeu o să mai facă douăzeci şi cinci de minuni?" "Vedeţi să nu răzbată asemenea cuvinte dincolo de zidurile acestea", spuse ameninţător Eleazar. "Poporul nu mai gustă acum glumele astea răsuflate. Situaţia cere ca funcţiile să fie reîmpărţite. Voi, cei de aici, care nu faceţi parte din Răzbunătorii lui Israel, veţi fi toţi măturaţi, dacă în guvernul de apărare naţională care se va forma nu-i veţi da un loc şi un vot lui Simon Bar Giora." "Eu n-am de gînd să-i ofer domnului Simon un loc în guvern", spuse arhiereul Anan. Se gîndeşte vreunul din domnii şi doctorii de aici la aşa ceva? Ochii săi cenuşii făcură încet înconjurul adunării, chipul său tras şi semeţ apărînd de sub fruntarul albastru şi auriu de arhiereu părea impasibil. Nimeni nu scotea o vorbă. "Cum te gîndeşti să foloseşti banii încredinţaţi de domnul Simon?" îl întrebă Anan pe şeful administraţiei Templului. "Banii sunt destinaţi exclusiv în scopul apărării naţionale", spuse doctorul Eleazar. "Nu şi pentru alte scopuri ale guvernului?" întrebă Anan. "Nu cunosc alte scopuri ale guvernului", ripostă doctorul Eleazar. "Îndrăzneaţa lovitură dată de prietenul dumitale", spuse arhiereul, "a creat anumite condiţii care fac să ni se pară potrivit ca unele din atribuţiunile noastre să fie cedate administraţiei Templului. Dar va trebui să înţelegi, că, din moment ce judeci atît de îngust lucrurile, nu putem împărţi aceste competenţe cu dumneata." "Poporul cere un guvern de apărare naţională", declară încăpăţînat tînărul Eleazar. "Vom forma un asemenea guvern, doctore Eleazar", răspunse arhiereul, "dar mă tem că va trebui să renunţăm la colaborarea doctorului Eleazar Ben Simon. În Israel, la vreme de restrişte, au existat guverne", continuă el, "în care nu se afla nici un financiar şi nici un oştean, ci numai preoţi şi oameni de

stat. Şi acestea n-au fost cele mai proaste guverne ale Israelului." Se întoarse către adunare: "Legea îi permite doctorului Eleazar Ben Simon să hotărască singur în privinţa rezervelor de bani ale administraţiei Templului. Casele de bani ale guvernului sunt goale, rezervele de bani ale doctorului Eleazar au sporit cu zece milioane sesterţi datorită pradei capturate la Bet-Horon. Doriţi, domnilor doctori şi maeştri, să-l cooptăm în guvern pe doctorul Eleazar?" Se ridicară o mulţime, ameninţară nemulţumiţi, cerură retractarea celor afirmate. "Nu am nimic de retractat şi nimic de adăugat", se auzi nu prea tare vocea profundă a arhiereului. "În vremurile acestea grele banii au o mare însemnătate, cooptarea temperamentosului doctor Eleazar în guvern mi se pare o grea povară. Voturile 'pentru' şi 'împotrivă' sunt clare. Trecem la vot." "Nu e nevoie să se voteze", spuse doctorul Eleazar, al cărui chip devenise cenuşiu de supărare. "Refuz să intru în acest guvern." Se ridică şi părăsi fără să salute adunarea care încremenise. "Noi n-avem nici bani, nici soldaţi", rosti pe gînduri doctorul Iannai, administratorul finanţelor Înaltului Sfat. "Avem pentru noi", spuse arhiereul, "pe Dumnezeu, dreptul şi raţiunea."

Se stabili programul de acţiune al guvernului pentru săptămînile următoare. Colegiul preoţilor, Înaltul Sfat, Tribunalul Suprem, după ce examinară exact situaţia, ajunseră la următorul rezultat: nu se aflau în război cu Roma. Acţiunile rebele erau provocate de persoane singulare, autorităţile nu purtau nici o răspundere pentru acestea. Dar aşa cum stăteau acum lucrurile la Ierusalim, guvernul central evreu trebuie să decreteze mobilizarea. Dar el respectă regiunea supusă direct administraţiei romane, Samaria, fîşia de coastă. El interzice cu toată severitatea orice acţiune care ar putea fi interpretată drept o agresiune. Programul lui se numeşte: pace înarmată.

Era greu să te ridici împotriva atitudinii reci şi calme a acestor domni bătrîni. Totodată s-a văzut că, în ciuda victoriei de la Bet-Horon, cei Neabătut loiali şi Adevăraţii credincioşi urmau să rămînă la putere. Iosif venise plin de încredere la şedinţă. Ştia că ţara va fi împărţită, că o bucată din ea

îi va reveni cu siguranţă lui, de data aceasta nu mai încape îndoială că va putea face salturi printre mai-marii ghiftuiţi şi totuşi lacomi şi-şi va putea înhăţa bucăţica lui. Nimic altceva în afara uriaşei, nestăpînitei dorinţe nu-i îndreptăţea gîndurile. Dar acum, pe parcursul acestor dezbateri cu privire la programul de activităţi, speranţa se scurgea parcă din el, aşa cum se scurge vinul dintr-un furtun găurit. Creierul i se golise. Atunci cînd a venit, era sigur că va avea ceva important de spus, care nu se poate să nu-i impresioneze pe aceşti bărbaţi în aşa măsură, încît să-i încredinţeze o slujbă înaltă. Acum era sigur că şi acest prilej se va irosi, şi el va fi nevoit să rămînă, ca şi pînă acum, undeva jos, un arivist foarte activ.

Pentru realizarea păcii înarmate fură numiţi, pentru cele şapte districte ale ţării, cîte doi comisari ai poporului cu depline împuterniciri dictatoriale. Iosif stătea inert pe locul său din ultimele rînduri din spate. Ce-l priveau pe el toate acestea? Nimănui nu-i va da prin minte să-l propună.

Ierusalimul, oraşul şi împrejurimile, fu dat, Idumea fu dat, Tamna şi Gofna date. Acum era rîndul zonei de graniţă din nord, bogatul ţinut agricol Galileea. Aici Răzbunătorii lui Israel aveau majoritatea adepţilor. Aici se născuse mişcarea pentru libertate, aici se aflau cele mai puternice unităţi de apărare. Se propuse ca în această provincie să fie trimis bătrînul doctor Iannai, un bărbat chibzuit şi practic, cel mai bun specialist în finanţe din Înaltul Sfat. Iosif se trezi din apatie. Ţinutul acesta minunat, cu bogăţiile sale, cu oamenii săi domoli şi cu capul pe umeri. Această provincie încîntătoare, dificilă, complicată. Pe aceasta voiau să o dea bătrînului Iannai? Un excelent teoretician, e drept, un economist reputat: dar nu un om pentru Galileea. Iosif vru să strige "nu", se ridică pe jumătate, se înclină, vecinii îl observară, dar el nu spuse nimic, era, desigur, degeaba, oftă doar, înghiţi ca unul care are multe de spus, dar se reprimă.

Cei din apropierea lui zîmbiră, privindu-l pe tînărul nestăpînit. Îl mai observase cineva, îi observase indignarea şi apoi renunţarea. Acesta nu zîmbea. Se afla cu mult în faţa lui Iosif. Numai printr-o întîmplare remarcase gesturile violente

ale tînărului; căci, conform obiceiului său, în cea mai mare parte a timpului ochii îi erau acoperiţi de pleoapele gălbejite, zbîrcite. Era un bărbat scund, uitat de vremuri, vestejit, judecătorul suprem al Iudeii, Marele Doctor Iohanan Ben Sakkai, rectorul universităţii Templului. Cînd, după votul unanim pentru comisarul Iannai, se aştepta o a doua propunere, el se ridică. Ochii îi luceau într-un fel frapant de viu şi vioi pe chipul minuscul şi zbîrcit. Spuse: "Propun ca al doilea comisar pentru Galileea să fie doctorul Iosif Ben Mattias."

Iosif, privit acum de toţi, sta ciudat de nemişcat. În ziua aceea trecuse de zece ori prin chinurile aşteptării şi renunţării, gustase în imaginaţie succesul şi recăzuse în dezamăgire: acum faptul că fusese pronunţat numele lui, nu-l mai impresiona. Sta inert, ca şi cum ar fi fost vorba de un al treilea.

Propunerea îi luă pe ceilalţi prin surprindere. De ce oare blîndul şi uscatul doctor Iohanan Ben Sakkai, reputatul legiuitor, îl propusese tocmai pe acest tînăr? Pînă acum el nu se afirmase în nici o funcţie de răspundere, ba, mai mult, de cînd cu neînsemnatul său succes în cauza celor trei nevinovaţi, cîştigase simpatia maselor şi cocheta în gura mare cu slăbiciunea lui pentru Sala Albastră. I se părea Marelui Doctor că e bine să-l pună alături de bătrînul Iannai pe acest tînăr care se bucura de trecere şi printre Răzbunătorii lui Israel? Da, era bună alegerea. De regulă, toată înflăcărarea macabeicilor se stinge repede, de îndată ce ei se văd instalaţi în funcţii şi acoperiţi de onoruri. Probabil că în Galileea doctorul Iosif se va purta mai blînd decît la Roma şi în Ierusalim, iar înţelepciunea inodoră şi incoloră ca apa a bătrînului teoretician al finanţelor putea să suporte foarte bine o mică infuzie de vin tînăr provenit de la acest tînăr focos.

În timpul acesta, Iosif se trezise din amorţeală. Parcă-i citase cineva numele? Cineva? Iohanan Ben Sakkai, Marele Doctor. Uneori, pe cînd mai era copil, simţise cu sfială pe capul său mîna uşoară a acestui om blînd care îl binecuvînta. La Roma aflase că şi acolo bătrînul se bucura de faima de a fi unul dintre cei mai înţelepţi oameni din lume. Iohanan o

dobîndise fără să facă cel mai mic efort, ci ea era, pur şi simplu, efectul strălucitei sale personalităţi. Felul acesta potolit, lipsit de ambiţie îi era străin lui Iosif, ba chiar îi displăcea, îl irita şi îl apăsa, mai degrabă se dădea la o parte din calea doctorului. Şi iată că acum tocmai el îl propusese.

Se simţi tulburat cînd adunarea aprobă propunerea. Oamenii care îi încredinţaseră mandatul erau înţelepţi şi buni. Va fi şi el înţelept şi bun. Nu se va duce în Galileea ca reprezentant al Răzbunătorilor lui Israel şi nici mînat de ambiţii. Va fi potolit şi smerit, aşteptînd cu încredere să se pogoare asupra lui duhul cel drept.

Îşi luă rămas bun împreună cu bătrînul Iannai de la arhiereu. În faţa lui stă Anan, rece şi calculat, ca întotdeauna. Îndrumările lui sunt clare. Galileea se află în cel mai mare pericol. Cu orice preţ, în această provincie trebuie menţinută liniştea. "În situaţii îndoielnice mai bine să nu faceţi nimic, decît să riscaţi. Aşteptaţi indicaţii de la Ierusalim. Fiţi tot timpul cu privirile îndreptate spre Ierusalim. Galileea are gărzi civice puternice. Dumneavoastră, domnii mei, aveţi misiunea de a ţine aceste forţe la dispoziţia Ierusalimului." Întorcîndu-se spre Iosif, adăugă măsurîndu-l fără bunăvoinţă: "Ţi s-a încredinţat o funcţie de foarte mare răspundere. Nădăjduiesc că nu ne-am înşelat."

Iosif ascultă îndrumările arhiereului politicos, aproape umil. Dar ele nu-i atinseră decît urechile. Desigur, atîta timp cît se află la Ierusalim, trebuie să-l asculte. Dar de îndată ce va fi trecut graniţele Galileii, nu mai răspunde decît în faţa unuia singur, şi acela este el însuşi.

Seara, Anan îi spuse lui Iohanan Ben Sakkai: "Să sperăm că nu ne-am pripit trimiţîndu-l în Galileea pe acest Iosif Ben Mattias. Nu mai cunoaşte nimic în afară de ambiţiile lui." "Se prea poate", răspunse Iohanan Ben Sakkai, "să existe unii mai de încredere decît el. Poate că încă mulţi ani va părea că acţionează numai pentru sine. Dar atîta vreme cît mai e încă în viaţă, vreau să cred că, pînă la urmă, tot spre binele nostru va acţiona."

Noul comisar Iosif Ben Mattias îşi străbătea provincia în lung şi-n lat. Anul acesta, sezonul ploilor era bun, Iahve era milostiv, fîntînile se umpleau, pe munţii din nordul Galileii era zăpadă, pîraiele din munţi se rostogoleau vesele la vale. Pe cîmpuri, ţăranii îngenuncheau pe pămînt şi-l miroseau ca să afle vremea. Da, era un ţinut bogat, mănos, cu un relief variat, cu văi, coline, munţi, cu lacul Ghenizaret, cu apa Iordanului, cu ţărmul mării, cu cele 200 de oraşe ale sale. Era cu adevărat grădina lui Dumnezeu cu aerul său mirific şi pur. Iosif respiră adînc. Şi-a văzut visul cu ochii, a urcat mult pe scara ierarhiilor, este minunat să fii stăpînul acestei provincii. Cel ce vine în această ţară învestit ca el cu puteri depline, acela trebuie să-şi acopere numele pentru totdeauna de cinste, de nu – este un netrebnic.

Dar numai după cîteva zile începu să-l roadă o senzaţie neplăcută care se accentua pe zi ce trecea. Studia actele, arhiva, îi chemă pe mai marii judeţelor, tratâ cu primarii, preoţii, cu cei din fruntea sinagogilor şi şcolilor. Încerca să organizeze, da indicaţii, era ascultat cu politeţe, indicaţiile îi erau respectate; dar simţea clar că totul se făcea fără convingere, măsurile lui rămîneau fără efect. Aceleaşi lucruri într-un fel arătau în Ierusalim, într-altul în Galileea. Dacă la Ierusalim ploua cu plîngeri, ce mult suferă ţara sub povara apăsătoarelor biruri, drept răspuns se ridica din umeri, se prezentau cifre, erau ironizate plîngerile Galileii, luate ca nişte văitături obişnuite şi, apărate de armele romane, birurile erau încasate ca şi pînă acum. Cu buzele strînse, Iosif compară acum realitatea din Galileea cu cifrele de la Ierusalim. Priveşte întunecat: plîngerile acestor ţărani, pescari, meşteşugari, muncitori din porturi şi din fabrici din Galileea nu sunt simple vaiete. Se află în ţara binecuvîntată, dar strugurii din vii nu cresc pentru ei. Grăsimea ţinutului ia drumul Cezareii spre romani, uleiul lui e trimis marilor domni de la Ierusalim. Iată cum se împart daniile pămîntului: din cereale a treia parte, din vin şi ulei jumătate, din fructe a patra parte. Apoi zeciuiala pentru Templu, contribuţia anuală plătită de fiecare pentru Templu, impozitul pentru pelerinaj. Apoi taxele

pe vînzări, impozitul pe sare, banii pentru drumuri şi poduri. Aici impozite, dincolo impozite, pretutindeni impozite.

Dar, mă rog, treburile acestea financiare îl privesc pe colegul său Iannai. Dar Iosif nu poate să le ia în nume de rău oamenilor din Galileea cînd se uită întunecaţi la doctorii din Sala Pătrată, care, făcînd trimiteri abile şi complicate la scrierile sfinte, îi jecmănesc de ceea ce au mai bun. La fel îl privesc şi pe el, reprezentantul lor. La Roma şi Ierusalim a învăţat cum trebuie trataţi nemulţumiţii, cu mici înlesniri, cu cuvinte grave şi blînde, cu promisiuni solemne şi onoruri ieftine. Dar aici asemenea metode nu sunt suficiente.

La Ierusalim se strîmbă din nas cu aroganţă cînd e vorba de locuitorii Galileii: oameni de la ţară, provinciali, fără învăţătură, cu deprinderi grosolane. Chiar din prima săptămînă Iosif trebui să se dezbare de această ieftină trufie. E drept, aici oamenii nu se ţin aşa de strîns de lege, nu pun mare preţ pe tălmăcirea savantă a Scripturii. Dar, pe de altă parte, sunt deosebit de severi şi de fanatici. Nu se mulţumesc deloc să lase lucrurile aşa cum sunt. Ei spun că statul şi viaţa trebuie schimbate din temelii; abia atunci cuvintele Scripturii pot fi înfăptuite. Toţi de aici cunosc pe de rost cartea profetului. Păstorii vorbesc de pacea veşnică, muncitorii din port de Împărăţia lui Dumnezeu pe pămînt; nu de mult, un ţesător l-a corectat cînd nu a citat textual un pasaj din Iezechiel. Sunt oameni înceţi, greoi, liniştiţi şi paşnici în purtări, dar în adîncul sufletului nu sunt deloc paşnici, sunt violenţi, aşteptîndu-se la orice şi fiind pregătiţi pentru orice. Iosif simte clar: aceştia sunt oamenii pe care şi-i doreşte. Credinţa lor înăbuşită, dar năvalnică, este o bază mai sigură pentru un om şi o acţiune mai măreaţă decît scepticismul sumbru şi erudiţia fadă a Ierusalimului.

Se străduieşte cu mult zel să se facă înţeles de oamenii din Galileea. El nu vrea să se afle aici pentru Ierusalim, ci pentru ei. Celălalt comisar, bătrînul doctor Iannai, îl lasă în voia lui, nu-i stă niciodată în drum. Pe el nu-l interesează decît administraţia financiară. S-a cufundat într-un maldăr uriaş de acte la Seforis, primitoarea şi liniştita capitală a ţinutului şi se

ocupă jovial, dar neînduplecat şi perseverent de noua rînduială a finanţelor. Pe toate celelalte le lasă în seama mai tînărului său coleg. Dar, deşi Iosif este lăsat să facă ceea ce crede de cuviinţă, nu prea face paşi înainte. Se scutură de orice urmă de înfumurare savantă, de toate aerele aristocratice şi preoţeşti; stă de vorbă cu pescarii, cu muncitorii din şantiere, cu ţăranii, meşteşugarii şi alţii ca ei. Oamenii sunt prietenoşi, se simt flataţi, dar, dincolo de cuvintele şi purtarea lor, el simte reţinerea lor prudentă.

Ţinutul Galileii are alţi conducători. Iosif nu vrea să ştie de ei, nu vrea să aibă nimic de-a face cu ei, dar îi ştie bine după nume. Sunt comandanţii gărzilor civice, pe care Ierusalimul nu-i recunoaşte, conducătorul ţăranilor, Iohan din Ghişala, şi un oarecare Sapita din Tiberiada. Iosif observă cum se luminează ochii oamenilor cînd sunt pomenite numele acestea. Vrea să se întîlnească cu cei doi, să-i audă vorbind, să afle cum au început . Dar se simte încă lipsit de experienţă, incapabil, ineficient. Îşi are funcţia sa şi titlul său, poate şi forţa: dar puterea o au alţii.

Munceşte pe ruptelea. Îl îmboldeşte mereu dorinţa de a cîştiga tocmai această Galileea. Dar ţara se închide în sine în faţa lui. De cinci săptămîni se află aici şi nu e cu un pas mai departe decît în prima zi.

Într-una din aceste seri de iarnă, Iosif trece pe străzile micului oraş Capernaum, unul din centrele Răzbunătorilor lui Israel. La una din casele acelea sărăcăcioase şi neîngrijite vede arborată o pînză, semn că stăpînul birtului a adus vin nou. La adunările Sfatului, în şedinţele comisiilor, în sinagogi, în şcoli Iosif îi văzuse destul pe galileenii săi. Ar vrea să-i vadă şi la un pahar de vin. Şi intră.

Încăperea e joasă, sărăcăcioasă, încălzită primitiv de la o vatră simplă în care arde bălegar. În fumul rău-mirositor Iosif desluşeşte chipurile a mai bine de o duzină de bărbaţi. Oamenii ridică privirile cînd intră acest domn bine îmbrăcat, îl măsoară rezervaţi, destul de prietenos. Îl întîmpină birtaşul, îl întreabă ce doreşte, îl asigură că a nimerit foarte bine, căci

tocmai a trecut pe acolo o caravană cu un negustor, acesta a comandat mîncare din belşug, a mai rămas ceva friptură de pasăre şi lapte. Este strict interzis să se mănînce carne cu lapte; dar populaţia Galileii este de părere că, de fapt, carnea de pasăre nu e carne, şi de aceea se abate de la obicei fierbînd sau frigînd carnea în lapte. Se fac glume binevoitoare despre politeţea cu care Iosif refuză delicatesele. Este întrebat cine este, la cine înnoptează, recunosc după dialectul lui că este din Ierusalim. Iosif răspunde şi el prietenos, dar mai rocolit; încă nu ştie dacă e recunoscut.

Birtaşul se aşează lîngă el şi începe să sporovăiască. Se numeşte Teofil, dar acum îşi spune Giora Străinul, pentru că este un simpatizant şi vrea să treacă la iudaism. În Galileea populaţia este foarte amestecată cu neevrei, sunt mulţi simpatizanţi, care se simt atraşi de Iahve, dumnezeul nevăzut. Şi pe acest Teofil-Giora doctorii l-au povăţuit, potrivit prescripţiilor, să nu treacă la iudaism; căci atîta timp cît este neevreu, nu pierde binecuvîntarea, chiar dacă nu păzeşte cele 613 porunci. Dar, o dată ce a făcut acest legămînt, sufletul îi este în primejdie dacă nu respectă legea, iar legea e aspră şi grea. Teofil-Giora nu era încă circumcis, cuvintele doctorilor l-au impresionat puternic; dar tocmai asprimea lor îl atrăgea.

Ceilalţi, stîngaci, lenţi, greoi, stîrniţi de prezenţa domnului de la Ierusalim, începură din nou să vorbească de principala lor grijă, cum[illegible]a asuprire a cîrmuirii. Tîmplarul Halafta a fost nevoit să-şi vîndă ultimul petic de viţă de vie. A adus capre de dincolo de Iordan; romanii au pus o vamă mare, el a vrut să le strecoare pe ascuns, dar a fost prins. Cu vameşii niciodată n-o nimereşti. Vai de cel ce-şi declară marfa, vai de cel ce n-o declară. Acum l-au pus să plătească de zece ori, pentru că l-au prins a doua oară. Aşa că a trebuit să-şi vîndă via. Ţesătorului Azaria controlorul bazarului din Magdala i-a luat cel de-al treilea război de ţesut pentru că rămăsese în urmă cu plata contribuţiilor sale. Toţi oamenii din ţara aceasta bogată arătau jerpeliţi şi trăiau mizerabil. În Galileea erau multe păsări, laptele de capră era ieftin; dar acum plescăiau pofticios cînd birtaşul Giora pomenea de friptura sa

de pasăre fiartă în lapte. Aveau parte de ea numai în zilele de mare sărbătoare. Se trudea din greu, nu pentru propria burtă, ci pentru îmbuibaţii din Cezarea şi Ierusalim. Erau timpuri grele.

Se împlinise ceasul? Agitatorul Iuda îl şi vestise aici, în Galileea, întemeiase partidul Răzbunătorii lui Israel, dar romanii îl răstigniseră. Acum fiul său, Nahum, cutreiera ţara şi proorocea. Şi profetul Teuda se ridicase în Galileea, făcuse minuni, apoi se retrăsese la Ierusalim şi declarase că va separa apele Iordanului. Dar romanii îl răstigniseră, iar domnii din Înaltul Sfat au încuviinţat această faptă.

Producătorul de ulei Teradjon fu de părere că profetul Teuda putea să fi fost cu adevărat un şarlatan. Tîmplarul Halafta dădu violent din cap, dus pe gînduri: "Şarlatan? Şarlatan? Poate că, într-adevăr, Iordanul nu se despicase la porunca omului. Dar asta nu înseamnă că el e un şarlatan. Atunci înseamnă că a fost un premergător. Şi cînd, dacă nu acum, s-a împlinit ceasul, acum cînd Gog şi Magog au apărut din nou pentru a se năpusti asupra Israèlului, aşa cum este scris la Iezechiel şi în Targum Ionatan?"

Ţesătorul Azaria observă subtil: acel Teuda nu putea fi cu siguranţă adevăratul Mesia: căci aşa cum auzise din surse sigure, Teuda era egiptean, iar un egiptean n-are cum să fie Mesia.

Vinul era bun, şi vin era destul. Oamenii uitaseră de domnul de la Ierusalim, şi, învăluiţi în fumul rău-mirositor al bălegarului ars în vatră, discutau pe îndelete, cu patimă şi gravitate despre Mesia, care trebuia să vină, astăzi sau mîine, dar fără îndoială anul acesta. Mesia putea foarte bine să fie un egiptean, susţinu îndărătnic tîmplarul Halafta. Căci nu stă scris despre mătura de fier care va mătura toată putreziciunea din Israel şi din lume? Iar Mîntuitorul nu este această mătură de fier? Dar dacă el este acela, va trimite Iahve un evreu să-i bată pe evrei, nu va trimite, mai degrabă, unul necircumcis? Aşadar, de ce să nu fie Mesia un necircumcis?

Negustoraşul Tarfon se jelui în gîlgîitul înfundat şi neclar al dialectului său: "Oi, vai, nici că se poate să nu fie evreu.

Doctorul Ben Natan ne-a învăţat doar că acesta va aduna toţi răzleţiţii şi că apoi, oi, vai, va fi omorît şi va zăcea neînmormîntat pe drumurile Ierusalimului şi că numele lui va fi Mesia Ben Iosif. Dar cum poate cineva care nu-i evreu să se numească Mesia Ben Iosif?"

Acum însă se amestecă în vorbă birtaşul Teofil-Giora şi sări în ajutorul tîmplarului Halafta. Se simţea lezat că un străin nu poate fi Mesia. Stărui întunecat şi încăpăţînat: numai un neevreu putea fi Mîntuitorul. Căci nu se spune în Scriptură că va răsuci cerul ca un pergament şi că abia atunci va veni pedeapsa şi măcelul cel mare şi focul în oraşul ucigaş?

Mai mulţi dintre ei îi ţinură partea, alţii îl contraziseră. Toţi erau înfierbîntaţi. Vorbeau toţi deodată, fără grabă, jeluindu-se posomorîţi, dezbăteau cu patimă proorocirile sumbre şi contradictorii. Aceşti galileeni credeau din tot sufletul în Mîntuitor. Numai că fiecare avea altă imagine despre el, şi fiecare îşi apăra această imagine, fiindcă văzuse, fiindcă ştia că avea dreptate, iar celălalt nu avea, şi fiecare căuta înfrigurat dovezi din Scriptură în sprijinul imaginii sale.

Iosif îi asculta încordat. Ochii şi nasul erau foarte sensibili, dar nu mai dădea atenţie la fumul înţepător şi cu un miros respingător. Se uita la oamenii aceştia care întorceau pe toate părţile argumentele în capetele lor tari. Pur şi simplu se putea vedea cum se chinuiau să le topească cu greu în cuvinte. Odinioară, cînd trăia în pustiu la pustnicul Banus, mesajele sfinte ale proorocilor îl învăluiau palpabile, fără încetare, le inspira o dată cu aerul din jur. La Ierusalim însă, făgăduinţele erau pale, iar dintre versetele Scripturii, cele în care era vorba despre Mîntuitor îi ajunseseră cele mai străine, mai lipsite de substanţă. Doctorii Sălii Pătrate nu erau bucuroşi cînd voiai să aplici la prezent aceste profeţii; mulţi împărtăşeau părerea marelui maestru al legii Hillel, după care Mesia şi-ar fi făcut de multă vreme apariţia, întruchipat de regele Hiskia, şi ştergeau din cele optsprezece rugăciuni pe cele privitoare la apariţia Mîntuitorului, şi dacă Iosif se gîndea bine, de ani de zile speranţa în Mîntuitor nu-şi mai avea loc nici în gîndu-

rile, nici în faptele sale: acum, în seara aceasta, în birtul întunecat şi plin de fum, aşteptarea Mîntuitorului căpăta iarăşi formă, devenea fericirea şi mîhnirea, piatra de încercare a întregii vieţi. Cu inima deschisă, era numai urechi la aceşti oameni, vederile acestor fiinţe simple, ţesători, mici negustori, tîmplari, producători de ulei erau pentru el mult mai importante decît comentariile subtile ale doctorilor din Ierusalim. Ce va aduce Mîntuitorul: ramura de măslin sau sabia? Îşi dădea bine seama că oamenii se încinseseră în focul contradicţiilor legate de năvalnica lor credinţă şi, cu toată cucernicia, deveneau din ce în ce mai ameninţători.

În cele din urmă se ajunse pînă acolo, încît tîmplarul Halafta fu cît pe-aci să se repeadă cu pumnii împotriva negustoraşului Tarfon. Atunci, deodată, unul dintre cei mai tineri spuse grăbit, dar stăpînindu-şi glasul: "Staţi, aşteptaţi, luaţi seama, el 'vede'." "Atunci toţi se întoarseră spre locul de lîngă vatră. Acolo sta un cocoşat, gălbejit, descărnat şi, după cît se părea, şi cam miop. Pînă atunci abia dacă deschisese gura. Acum se străduia să vadă prin fum, mijea ochii de parcă ar fi vrut să desluşească ceva nu mult mai departe de el, iar îi deschidea şi iar clipea.

Ceilalţi îl năpădiră cu întrebările: "Vezi ceva, Akavia? Spune ce vezi." Cizmarul Akavia, care le făcea sandale, privea mereu încordat; cu o voce răguşită de vin şi fum spuse sec, în dialect: "Da, îl văd." "Cum arată?" întrebară ceilalţi. "Nu e înalt", spuse scrutînd mai departe, "dar e spătos." "E evreu?" îl întrebară. "Nu prea cred", sună răspunsul. "N-are barbă. Dar cine poate să-şi dea seama după chip, dacă e evreu sau nu?" "E înarmat?" "Nu văd nici o sabie, dar nu cred să poarte arme." "Cum vorbeşte?" întrebă Iosif. "Mişcă buzele", răspunse cizmarul Akavia, "dar nu pot să-l aud. Cred că rîde", adăugă apoi plin de importanţă. "Cum să rîdă, dacă e însuşi Mesia?" întrebă nemulţumit tîmplarul Halafta. Vizionarul replică: "Rîde şi, cu toate astea, este înspăimîntător."

Apoi se şterse la ochi, declară că acum nu mai vede nimic. Se simţea obosit şi înfometat, se arătă ursuz, bău mult vin şi ceru să-i aducă şi din pasărea fiartă în lapte. Birtaşul îl lă-

muri pe Iosif în privinţa lui Akavia, care le făcea sandale. Era foarte sărac, dar asta nu-l împiedica să meargă în fiecare an în pelerinaj la Ierusalim şi să-şi ducă la Templu mielul de jertfă. În curţile interioare nu avea voie să calce, pentru că era infirm. Dar era foarte legat de Templu, din tot sufletul şi cu toate bunurile sale, iar curţile interioare le ştia mai bine decît cei care călcaseră acolo. Poate tocmai pentru că n-avea voie să vadă Templul, Iahve îi îngăduise să-l vadă altfel.

Oamenii mai rămaseră mult timp împreună, dar acum nu mai vorbeau de Mîntuitorul. Vorbeau mai mult de macabeici şi cît de tare se înmulţiseră şi despre organizarea şi înarmarea lor. Ziua începerii luptei nu era departe. Înviorat din nou, cizmarul Akavia îl zgîndărea pe necircumcisul birtaş, spunîndu-i că, atunci cînd va veni ziua aceea, va fi nevoit să creadă în marea purificare. Apoi se întoarseră din nou spre domnul din Ierusalim, luîndu-l peste picior în felul lor cam necioplit, dar fără răutate. Iosif nu se supără şi rîse împreună cu ei. În cele din urmă ei îl poftiră să le fie oaspete şi să se înfrupte din pasărea gătită cu lapte. În special cizmarul Akavia, vizionarul, insista. Răcnea întruna, îndărătnic: "Mănîncă, omule, trebuie să mănînci." La Roma, Iosif nu prea ţinuse cont de obiceiuri, dar la Ierusalim respectase cu stricteţe legile şi interdicţiile. Aici era Galileea. Se gîndi un pic. Apoi mîncă.

Iosif îşi alesese drept cartier general Magdala, o localitate mare şi foarte plăcută la lacul Ghenizaret. Cînd se plimbă cu barca pe lac vede strălucind la sud, alb şi maiestuos, un oraş, cel mai frumos oraş al ţinutului, dar nu face parte din provincia sa, ci este supus regelui Agrippa. Oraşul se numeşte Tiberiada. În acest oraş regele a pus guvernator pe Iustus. Oraşul nu e uşor de condus, o treime din locuitorii lui sunt greci şi romani, pe care regele îi răsfaţă, dar doctorul Iustus, ce-i drept, ţine ordinea. Cînd Iosif a venit în Galileea, Iustus l-a vizitat, aşa cum cerea eticheta. De politică însă n-au vorbit. Este evident că nu-l prea ia în serios pe împuternicitul

Ierusalimului. Pe Iosif asta îl roade. Şi tare ar vrea să i-o spună celuilalt.

Pe înălţimea care domină Tiberiada, străluceşte mare şi impunător palatul regelui Agrippa, în care locuieşte Iustus. Pe cheu se înalţă vile şi prăvălii luxoase. Dar în Tiberiada sunt şi mulţi oameni săraci, pescari şi luntraşi, hamali, meseriaşi. In Tiberiada grecii şi romanii sunt cei bogaţi, evreii sunt proletarii. E mult de muncă, birurile sunt mari, la oraş săracul simte mai amar decît la ţară ce multe îi lipsesc. În Tiberiada mulţi sunt nemulţumiţi. În toate cîrciumile se aud cuvinte duşmănoase la adresa romanilor şi a regelui Agrippa, care se lasă susţinut de ei. Purtătorul de cuvînt al acestor nemulţumiţi este acel Sapita, secretarul corporaţiei pescarilor. El se întemeiază pe cuvintele lui Isaia: *'Vai vouă care clădiţi casă lîngă casă şi grămădiţi ţarini lîngă ţarini'.* Iustus încearcă din răsputeri să frîneze mişcarea, dar puterea sa încetează la marginile oraşului Tiberiada şi el nu poate împiedica garda civică a lui Sapita să-şi creeze puncte de sprijin în restul teritoriului Galileii şi ca din aceste locuri să i se alăture tot mai mulţi oameni.

Iosif observă cu plăcere cum sporeşte numărul adepţilor lui Sapita şi cum bandele sale se întind peste tot, pînă şi în zona înaltă a guvernului de la Ierusalim. Oamenii lui Sapita cer comunelor subordonate lui Iosif contribuţii pentru cauza naţională, iar cînd întîmpină refuzuri organizează expediţii de pedeapsă, care seamănă îngrijorător de mult cu jaful şi tîlhăria. Poliţia lui Iosif intervine rareori, tribunalele sale îi tratează cu blîndeţe pe cei prinşi.

Iosif nu-şi mai încape în piele de bucurie, cînd Sapita vine la el. Galileea începe să aibă încredere în el, Galileea vine la el. Acum, o simte, nu va mai dura mult pînă cînd să-l scoată pe trufaşul Iustus din rezerva sa. Dar îşi ascunde inteligent bucuria. Îl priveşte pe Sapita. E puternic, îndesat, unul din umeri e lăsat în jos. Are o barbă rară, despicată, ochi mici, arzători. Iosif se întreţine cu el, tratează cu el, totul abia spus. Cu el se înţelege mult mai uşor decît cu Iustus. Nu se stabileşte nimic în scris; dar cînd Sapita pleacă, amîndoi ştiu

că s-a realizat o înţelegere mai eficientă decît un tratat formal. Dacă dintre oamenii lui Sapita, vreunul nu se mai simte în siguranţă în Tiberiada, se poate refugia fără grijă pe teritoriul lui Iosif; acolo va fi tratat cu discreţie. Iar Iosif nu va mai fi nevoit să transpire atîta ca să stoarcă ceva bani pentru fondul său de război de la calicul doctor Iannai; tot ce-i refuză acesta, el va primi de la Sapita.

Zis şi făcut. Şi acum Iosif era în situaţia în care îl putea face pe Iustus să discute despre politică. Într-o misivă el îi cere stăruitor ca domnii de la Ierusalim să nu-i mai zădărnicească strădaniile sale de a reprima bandele înarmate din Galileea. Bătrînul doctor Iannai trebuie să-i pună cîteva întrebări incomode lui Iosif. Acesta însă se preface mirat, Iustus are, fără îndoială, halucinaţii. Rămas singur, zîmbeşte satisfăcut. Se bucură de pe-acum de luptă.

Se convine asupra unei explicaţii verbale cu Iustus. Împreună cu bătrînul doctor Iannai, Iosif porneşte călare pe frumosul său cal arab, 'Săgeata', pe străzile îngrijite ale Tiberiadei, sub privirile curioase ale populaţiei. Ştie că arată bine călare, şi ia o poză epăsătoare, puţin cam trufaşă. Ajung călări sus, pe colina, unde se află palatul regelui Agrippa. În faţa intrării veghează, albă şi maiestuoasă, statuia-colos a împăratului Tiberiu, de la care şi-a luat oraşul numele. Pînă şi arcadele din faţă sunt împodobite cu statui. Toate acestea îl rîcîie pe Iosif. Nu ţine la vechile obiceiuri, dar inima sa e plină de Iahve, dumnezeul nevazut, şi e tulburat pînă-n adîncul sufetului, cînd este nevoit să privească în ţara lui Iahve chipurile interzise. A da chip rămîne numai la voia şi în mîna lui Dumnezeu creatorul. Omului el i-a permis doar să dea nume acestor chipuri: a dori însă să le plăsmuieşti tu însuţi, înseamnă aroganţă şi crimă. Statuile din jur îl batjocoresc pe dumnezeul nevăzut. Uşoara nelinişte, sentimentul vinovăţiei cu care Iosif a pornit în călătoria spre Iustus au dispărut; acum se simte cuprins de o emoţie pură, se simte superior lui Iustus. Acesta reprezintă o politică inodoră, incoloră; el, Iosif, vine ca oştean al lui Iahve.

Duşman declarat al tuturor formalităţilor, Iustus se străduie să degreveze convorbirea de orice caracter oficial. Cei trei domni stau faţă-n faţă la micul dejun. La început, Iustus a vorbit greceşte, dar apoi a trecut politicos în arameică, deşi are evident dificultăţi în această limbă. Încetul cu încetul se alunecă spre politică. Doctorul Iannai este conciliant şi jovial ca întotdeauna. Iosif îşi apără propria politică; se aprinde mai mult decît ar fi voit. Tocmai pentru a împiedica partidul războiului să se lanseze în atacuri necugetate, este necesar să i se vină în întîmpinarea unor doleanţe. "Vreţi să spuneţi că trebuie activată pacea?" întrebă Iustus, şi cuvintele lui avură o nuanţă de neplăcută ironie. "Nu pot să nu-l asigur pe autorul *Cărţii macabeilor* că, în politica practică, atitudinea macabeicilor, indiferent care i-ar fi scopul, mi se pare şi astăzi complet greşită." "Oare cei mai incomozi dintre macabeici nu se află în Tiberiada dumitale?' întrebă suav doctorul Iannai. "Din păcate", măiturisi deschis Iustus, "nu stă în puterea mea să-l arestez pe Sapita al meu. Dar dumneavoastră aţi putea s-o faceţi, domnii mei. Numai că, aşa cum v-am scris, blîndeţea tribunalelor dumneavoastră face ca numărul Răzbunătorilor lui Israel să fie atît de copleşitor." "Nici pentru noi nu este aşa de simplu", se scuză doctorul Iannai. "La urma urmei, oamenii aceştia nu sunt tîlhari ordinari."

Iosif interveni: "Oamenii aceştia îl invocă pe Isaia. Ei cred", adăugă pe un ton apăsat şi agresiv, "că a sosit ceasul şi că foarte curînd va veni Mesia." "Isaia ne învaţă", replică nu prea tare, dar înverşunat Iustus, *'Ţineţi-vă departe de putere. Ţineţi-vă departe şi aveţi încredere, ne învaţă Isaia'.*" Citatul îl irită pe Iosif. Voia acest Iustus să-i dea o lecţie? "Focarul neliniştilor este Tiberiada dumitale", spuse el aspru. "Focarul neliniştilor este Magdala dumitale, doctore Iosif", replică politicos Iustus. "Nu pot face nimic, dacă tribunalele dumneavoastră îi eliberează pe hoţii mei. Dar dacă veţi continua să vă umpleţi fondurile pentru război din prada acestor tîlhării, doctore Iosif", continuă el deosebit de politicos, "atunci nu mai răspund dacă, cumva, regele meu îşi va lua înapoi prin forţă aceste sume."

Doctorul Iannai sări ca ars. "Ai în casa dumitale bani de la Sapita, doctore Iosif?" Iosif clocotea. Afurisitul ăsta de Iustus trebuie să aibă un fantastic servici de spionaj; trimiterea banilor fusese mascată în o mie şi unul de feluri. Evită un răspuns direct, spuse doar că primise, într-adevăr, bani din Tiberiada pentru gărzile civice, dar nu poate să creadă că aceştia proveneau din prada bandei lui Sapita. "Credeţi-mă, asta e sursa", declară prietenos Iustus. "Vă conjur să nu mai sprijiniţi în felul acesta adunătura lui Sapita. Consider că îndatoririle ce-mi revin din funcţia mea nu-mi permit să admit ca Tiberiada mea să mai fie multă vreme atîţată de dumneavoastră." Şi acum mai vorbea foarte politicos; că se enervase reieşea mai mult din faptul că trecuse din nou la limba greacă. Cît despre bătrînul doctor Iannai, nici urmă nu mai rămăsese din indulgenţa lui. Sărise în sus şi gesticula mereu spre Iosif. "Ai bani de la Sapita?" striga el. "Ai bani de la Sapita?" Şi fără să mai aştepte un răspuns din partea lui Iosif, se întoarse spre Iustus. "În caz că au intrat bani din Tiberiada, sumele vor fi restituite", promise el.

Nici nu ieşiră bine din oraş, că cei doi comisari se şi despărţiră. "Îţi atrag atenţia", spuse Iannai şi vocea îi suna metalic, "că nu te afli aici ca unul dintre Razbunătorii lui Israel la Magdala, ci în calitate de comisar al Ierusalimului. Nu îngădui extravaganţele dumitale şi aceste aventuri pitoreşti", striga el. Palid de furie, Iosif nu era în stare să riposteze nimic. Vedea clar că îşi supraapreciase puterea. Acest doctor Iannai mirosea bine ce are o bază solidă şi ce nu. Dacă îndrăznise să-l muştruluiască aşa ca pe un învăţăcel, însemna că poziţia lui se clătina puternic. Ar fi trebuit să mai aştepte, n-ar fi trebuit să se lanseze în această luptă cu Iustus. Cu viitorul prilej, Ierusalimul îl va revoca, iar Iustus va zîmbi, va arbora acest zîmbet infam, pe care Iosif i-l cunoaşte bine.

Dar să nu zîmbească. Iosif va avea grijă să împiedice zîmbetele. Ce înţelege acest Iustus din Galileea? Dar el acum simte că are ceva experienţă. Nu se mai teme şi nu mai este inhibat de conducătorii Galileii. Sapita a venit la el nechemat, pe celălalt, pe Iohan din Ghişala, îl va chema el. Se va dovedi că

nu Ierusalimul, ci triumviratul Iohan, Sapita şi Iosif au adevărata putere în ţară. Indiferent că vor fi numiţi bande de hoţi sau adunătură sau cine mai ştie cum. Nici prin cap nu-i trece să rupă legătura cu Sapita. Dimpotrivă, va uni într-o singură uniune toate organizaţiile înarmate, recunoscute sau nu, din regiunea guvernului de la Ierusalim şi chiar şi în afara lui. Şi nu ca un comisar al Ierusalimului, ci în calitate de conducător al Răzbunătorilor lui Israel.

Iohan din Ghişala, căpetenia bine înarmatelor gărzi ţărăneşti din Galileea, se bucură vizibil cînd Iosif îl chemă la el. El avea în apropierea oraşului său natal, mica localitate montană Ghişala, de unde îşi luase şi numele, – în registre numele lui era Iohan Ben Levi – o mică proprietate nu prea rentabilă, care producea în special măsline şi smochine. Era un om îndesat, domol, binevoitor, foarte şiret, un om cu totul şi cu totul pe placul galileenilor. În timpul expediţiei lui Cestius, organizase în Galileea de sus un înverşunat şi subtil război de partizani împotriva romanilor. Era multă vreme pe drumuri, cunoştea fiecare colţişor de ţară. Cînd Iohan ajunse în cele din urmă la el, Iosif nu înţelese cum de nu se găsiseră mai demainte. Scund, dar de statură puternică şi solidă, Iohan stătea în faţa lui cu chipul său smead, umeri largi, o bărbuţă în furculiţă, nasul turtit şi ochii cenuşii, şireţi. Cu toată viclenia lui, un om de treabă, cu sufletul deschis.

De cum veni, trînti o propunere care nu lăsa loc la nici o îndoială. Pretutindeni în ţară regele Agrippa depozita grîne, evident pentru romani. Iohan voia să rechiziţioneze aceste cereale pentru gărzile sale, o măsură de necesitate pentru care cerea încuviinţarea lui Iosif. Sub influenţa "sacilor cu bani" şi a aristocraţilor, se plînse el, Ierusalimul neagă orice legătură cu gărzile sale. Iosif îi făcea impresia a nu semăna cu ceilalţi domni ipocriţi de la templu. "Dumneavoastră, doctore Iosif, sunteţi în adîncul inimii alături de Răzbunătorii lui Israel. Asta se simte de la o poştă. Dumneavoastră aş vrea să vă subordonez gărzile mele", spuse cu sinceritate şi îi dădu o

listă întreagă a organizaţiei sale. Erau 18 000 de oameni. Iosif îşi dădu consimţămîntul ca grînele să fie rechiziţionate.

Nu se temea deloc de furtuna pe care o va stîrni rechiziţionarea. Dacă se folosea de poziţia sa fără să-şi facă prea multe scrupule, dacă lua în mîna sa puterea reală în Galileea, atunci poate că Ierusalimul nu mai îndrăznea să-l revoce. Şi dacă totuşi se întîmpla aşa, atunci stătea în puterea lui să se lase rechemat sau nu. Aştepta să vadă ce se va întîmpla într-o stare de încordare aproape voioasă.

Iohan din Ghişala rămăsese şi el mulţumit de convorbirea cu Iosif. Era un om curajos şi nu-i lipsea nici humorul. Ştia toată Galileea că el era cel care sechestrase grînele regelui Agrippa. Făcea pe nevinovatul, habar n-avea de nimic. Ceea ce se întîmpla era din dispoziţia comisarului de la Ierusalim. Se duse în văzul lumii prin toată regiunea duşmanului la Tiberiada pentru a-şi trata reumatismele la izvoarele calde de acolo. Ştia că dacă Iustus ar fi făcut ceva împotriva lui, oamenii săi s-ar fi năpustit asupra oraşului Tiberiada. Iustus rîdea. Oricît de criminale i se păreau faptele acestei căpetenii de ţărani, felul său de a fi îi plăcea grozav.

Trimise însă la Ierusalim şi la Seforis o notă indignată. Scos din sărite, gîfîind de furie, bătrînul doctor Iannai se duse la Iosif. Fireşte, cerealele trebuiau imediat estituite. Iosif îl întîmpină cu multă politeţe pe zelosul bătrîn. Din păcate, cerealele nu pot fi restituite, căci le vînduse mai departe. Iannai trebui să se retragă, fără să fi obţinut nimic, din faţa lui Iosif, care ridica politicos din umeri în semn de regret. Rămăsese o mică mîngîiere: Iosif trimisese o parte însemnată din cîştig la Ierusalim.

În oraşul Tiberiada, unul din cele mai îndrăgite mijloace de agitaţie ale Răzbunătorilor lui Israel era lupta împotriva lipsei de pietate a păturii superioare, împotriva tendinţei ei de a se asimila romanilor şi grecilor. Cînd Sapita îi făcu o nouă vizită lui Iosif, acesta îi spuse cît de îndurerat fusese văzînd statuile care se lăfăiau provocatoare în soare, în faţa palatului regal. Omul acesta sumbru şi robust ridică şi mai mult un umăr, ochii săi mici priviră în sus, apoi din nou în jos,

se trase nervos de unul din capetele bărbii sale despicate. *'Viţelul e în cîmp, Iahve îi ia minţile. Mîna omului l-a făcut, el nu poate fi un Dumnezeu'.* Se aştepta ca Sapita să continue citatul faimos: *'Prin urmare viţelul trebuie prefăcut în praf'.* Dar Sapita se mulţumi să zîmbească, sări peste această parte şi cită încet de tot, mai mult pentru sine decît pentru Iosif: *'Cine seamănă vînt, culege furtună'.* Apoi, sec, făcu constatarea: "Noi protestăm mereu împotriva acestei criminale nelegiuiri. I-am fi recunoscători comisarului de la Ierusalim, dacă şi el ar interveni în Tiberiada."

Sapita nu era atît de deschis ca Iohan din Ghişala, dar te puteai încrede în aluziile lui discrete. Cine seamănă vînt, culege furtună. Fără să se mai înţeleagă cu doctorul Iannai, Iosif îi ceru lui Iustus o nouă întîlnire.

De data aceasta Iosif sosi în Tiberiada simplu de tot, însoţit de un singur servitor. Iustus întinse, după obiceiul roman, braţul cu palma deschisă în semn de salut, dar apoi îl lăsă să cadă din nou, zîmbind, corectîndu-se oarecum, şi rostind salutul ebraic: *'Pace'.* Apoi cei doi domni se aşezară faţă-n faţă, numai ei doi, măsurîndu-se reciproc, într-o cordială ostilitate. Cîştigaseră fiecare cîte ceva de cînd se despărţiseră la Roma, căpătaseră putere asupra unor oameni şi asupra soartei lor, se maturizaseră, trăsăturile li se înăspriseră, dar încă mai semănau între ei, Iosif cel smead şi palid şi Iustus cel smead şi gălbejit.

"Nu de mult, cînd am mai stat de vorbă, l-ai citat pe profetul Isaia", spuse Iosif. "Da", răspunse Iustus. "Isaia învaţă că mica Iudee nu trebuie să se lase tîrîtă într-o încleştare cu un adversar atotputernic." "Aşa a învăţat", spuse Iosif, "şi la sfîrşitul vieţii s-a ascuns într-un cedru găunos şi a fost tăiat o dată cu copacul." "Mai bine să fie tăiat un om decît o ţară întreagă", spuse Iustus. "De fapt, ce doreşti, doctore Iosif? Mă străduiesc să găsesc o legătură logică între măsurile pe care le iei. Dar fie că eu sunt prea prost ca să înţeleg, fie că ele toate nu au decît un scop: Iudeea îi declară Romei război sub conducerea noului macabeu Iosif Ben Mattias." Iosif se stăpîni. Cunoaşte încă de la Roma această idee fixă a lui Iustus, care

Il consideră un aţîţător la război. Dar el nu era. El nu vrea război. Dar nici nu se teme de el. De altfel, chiar situîndu-se pe poziţia lui Iustus, consideră metodele folosite de acesta drept greşite. A face mereu caz de pace duce cu necesitate la război, la fel ca a face mereu caz de război. Dimpotrivă, o atitudine de înţeleaptă prevenire ar lipsi partidul războiului de orice pretexte. "Şi nu asta facem noi în Tiberiada?" întrebă Iustus. "Nu", replică Iosif, "nu asta faceţi voi în Tiberiada." "Te ascult", spuse politicos Iustus. "Voi, cei din Tiberiada", declară Iosif, "aveţi, de pildă, acest palat regal cu statuile sale reprezentînd oameni şi animale, ceea ce constituie un permanent motiv de supărare pentru întreaga provincie, o permanentă instigare la război." Iustus îl privi lung, apoi începu să zîmbească larg. "Pentru asta ai făcut drumul pînă aici?" întrebă el. Iosif îşi adună toată obida adunată împotriva acestor statui neruşinate şi spuse: "Da".

Atunci Iustus îl pofti să-l urmeze. Îl conduse prin palat. Era un palat pe drept renumit, cea mai frumoasă construcţie a Galileii. Îl conduse prin săli, curţi, culoare şi grădini. Da, pretutindeni statui apărute o dată cu clădirea. Regele Agrippa, cei doi premergători ai săi adunaseră cu migală din toată lumea, cu efort, bani şi mult bun gust, lucruri frumoase, pe care le potriviseră cum nu se poate mai bine unele cu altele, vechi şi renumite opere de artă. Într-una din curţi, pavată cu piatră maronie, Iustus se opri dinaintea unei mici opere de artă, veche, roasă de vreme, o lucrare egipteană reprezentînd o ramură pe care se aşezase o pasăre. Era o lucrare foarte sobră, puţin cam severă, dar, cu toate acestea, micuţa pasăre părea chiar că se odihneşte, parcă vedeai fericita uşurime a zborului din aripile ridicate. Iustus se opri un timp în faţa lucrării, copleşit. Apoi, ca şi cînd s-ar fi trezit brusc, întrebă cu delicateţe: "Ar trebui s-o înlătur?" şi, arătînd de jur împrejur: "Şi pe asta? Şi pe asta? Atunci toată construcţia nu mai are nici un sens." "Atunci rade la pămînt construcţia", spuse Iosif, şi în vocea lui se adunase o ură atît de nestăvilită, încît Iustus nu mai spuse nimic.

Chiar a doua zi Iosif îl chemă la el pe căpetenia bandei, Sapita. Acesta se interesa dacă s-a ales cu ceva de la stăpînitorii Tiberiadei. "Nu", răspunse Iosif, "inima lor e împietrită". Dar, din păcate, domeniul de putere se sfîrşeşte la marginea oraşului. Sapita trase tare de unul din vîrfurile bărbii. De data aceasta el fu cel care rosti cuvintele peste care trecuse data trecută: *'Viţelul din Samaria trebuie prefăcut în praf'*. "Dacă cei din Tiberiada", spuse Iosif, "se leapădă de pricina supărării, atunci va avea înţelegere pentru aceşti oameni." "Şi un adăpost?" întreba Sapita. "Poate că şi un adăpost", spuse Iosif.

Cînd plecă Sapita, Iosif rămase îndoit. Acest Sapita este, în ciuda umărului lui ridicat, un tip zdravăn, nu umblă cu menajamente. Dacă el şi oamenii lui intră în palat, nu numai statuile vor fi înlăturate. Construcţia e frumoasă, tavanele sunt din lemn de cedru şi aurite, geme de raritaţi. Fără îndoială că îi aparţine regelui Agrippa şi se află incontestabil sub protecţia romanilor. Un timp, în ţară a fost linişte, şi la Ierusalim se speră că se va ajunge la o înţelegere cu Roma. Cizmarul Akavia, care face sandale, cel din birtul plin de fum de la Capernaum, l-a văzut pe Mesia: nu purta sabie. Anumiţi oameni de la Roma nu aşteaptă decît ca guvernul de la Ierusalim să întreprindă ceva care să poată fi interpretat ca agresiune. Cele spuse de el acum pot face să se rostogolească o piatră pe care pînă acum multe mîini au ţinut-o bine.

În noaptea următoare palatul regelui Agrippa fu devastat. Era o construcţie amplă, foarte solidă şi nu a fost deloc uşor să fie făcută una cu pămîntul. Nici nu s-a reuşit pe de-a-ntregul. Totul s-a petrecut la lumina palidă a lunii şi, ciudat, fără strigăte. Numeroşii oameni care s-au ocupat de treaba asta loveau cu îndîrjire pietrele tari, le smulgeau cu mîinile, le călcau în picioare. Călcară în picioare şi straturile de flori din grădină. Cu o deosebită furie distruseră fîntînile arteziene. Alergau încoace şi încolo, foarte activi, nu cruţau preţioasele covoare şi ţesături, încrustaţiile în aur ale plafonului, alesele blaturi de mese. Şi totul fără strigăte. Iustus înţelese imediat că trupele sale erau prea slabe, pentru a interveni cu

succes, şi interzise orice rezistenţă. Dar Răzbunătorii lui Israel măcelăriseră în jur de o sută de soldaţi şi locuitori greci ai oraşului, care, atunci cînd se pornise atacul, încercaseră să se apere. Construcţia însăşi mai arse încă o zi întreagă.

Devastarea palatului din Tiberiada făcu să înmărmurească de uimire toată Galileea. La Magdala, autorităţile îl asaltau pe Iosif cerîndu-i instrucţiuni, o luare de poziţie. Iosif tăcea cu înverşunare. Apoi, brusc, în mare grabă, încă în ziua incendiului, o porni spre Tiberiada, pentru a transmite lui Iustus mesajul de compasiune al guvernului de la Ierusalim pentru marea nenorocire, pentru a-i oferi sprijin. Îl găsi printre ruine, umblînd încoace şi-ncolo trist şi neajutorat. Iustus nu-i ceruse regelui său trupe, nu întreprinsese nimic împotriva lui Sapita şi a oamenilor lui. Acest om, altminteri atît de activ, acum stătea inert şi disperat. Nici cînd îl văzu pe Iosif nu-l batjocori, nu avu pentru el nici măcar o singură observaţie caustică. Vocea îi răsuna răguşit de supărare şi enervare, iar chipul îi era palid cînd îi spuse lui Iosif: "Nici nu ştii ce ai săvîrşit. Răul nu l-a constituit nici oprirea jertfelor aduse pentru templu, nici atacarea lui Cestius, nici măcar edictul din Cezarea. Asta, ceea ce s-a întîmplat aici, asta înseamnă categoric război." Ochii îi erau plini de lacrimi de furie şi tristeţe. "Ambiţia te orbeşte", îi spuse lui Iosif.

O mare parte din prada din palat Sapita i-o dădu lui Iosif. Aur, lemn scump, fragmente de statui. Iosif căută fără să vrea ramura cu pasărea din piatră maronie, dar n-o găsi; era dintr-un material fără valoare şi fusese distrusă cu uşurinţă.

Veştile din Tiberiada îi loviră pe domnii de la Ierusalim ca un pumnal în piept. Tocmai se obţinuse prin mijlocirea paşnicului legat Paulin o jumătate de promisiune din partea guvernului imperial. În caz că Iudeea va sta liniştită, Roma a declarat că se va mulţumi cu predarea cîtorva căpetenii, a lui Simon Bar Giora, a doctorului Eleazar. La Ierusalim oamenii erau bucuroşi să scape de aţîţători. Acum, fapta stupidă de la Tiberiada distrusese totul.

Răzbunătorii lui Israel, încolțiți, acum respirau mai liber. Sala Albastră, locul lor de adunare, deveni centrul Iudeii. Impuseră ca doctorul Eleazar să fie chemat la guvern. Arogant, savurînd din plin umilirea celorlalți, tînărul și elegantul domn se lăsă rugat înainte de a accepta. Cît despre rebelul guvernator al Galileii, care acționase atît de evident împotriva indicațiilor guvernului său, pe acesta Sala Albastră nu mai putu, desigur, să-l mai păstreze în funcție. Doctorul Iannai raportase personal Înaltului Sfat, cerînd revoltat destituirea și pedepsirea acestui criminal, Iosif Ben Mattias. Răzbunătorii lui Israel nu îndrăzneau să-i ia apărarea; se fereau să se manifeste în vreun fel. Printre domnii din guvern, unul singur găsi un cuvînt în favoarea lui Iosif, și acesta fu bătrînul și blajinul Mare Doctor Iohanan Ben Sakkai. Acesta spuse: "Nu osîndiți pe nimeni, înainte de moartea sa."

Bătrînul părinte al lui Iosif, uscățivul și sanguinicul Mattias, era tot atît de disperat, pe cît de fericit fusese la numirea fiului său. Îl implora stăruitor ca, încă înainte ca decretul de rechemare să ajungă în Galileea, să se întoarcă la Ierusalim, să se înfățișeze și să se justifice. Dacă va rămîne în Galileea, aceasta va însemna pieirea pentru toți. Inima lui era rănită de moarte. N-ar vrea să intre în mormînt înainte de a-și mai vedea o dată pe fiul său Iosif.

Primind această scrisoare, Iosif zîmbi. Tatăl său era un domn bătrîn pe care el îl iubea foarte mult, dar care era prea temător și prea pesimist. Propria sa inimă era plină de încredere. Din nou, lucrurile se vedeau din Galileea altfel decît de la Ierusalim. De cînd cu atacul împotriva statuilor din Tiberiada, Galileea îi ridica osanale; se știa în toată țara că, fără încuviințarea sa, această faptă nu s-ar fi putut întîmpla niciodată. Dărîmase zidul dintre el și poporul din Galileea, pentru țară el trece acum, într-adevăr, drept cel de-al doilea Iuda Macabeul, cum îl numea în batjocură acest Iustus. Unitățile armate ascultă de el. Nu el depinde de Ierusalim, ci Ierusalimul de el. Stă în puterea lui să sfîșie, pur și simplu, decretul de la Ierusalim, prin care era destituit.

În noaptea aceea avu un vis ciudat. Pe toate străzile veneau legiuni de romani, îi vedea apropiindu-se încet, de nestăvilit, într-o ordine desăvîrşită, în rînduri de cîte şase oameni, mii şi mii, dar toţi ca o singură fiinţă. Da, ceea ce venea acum spre el era războiul, era 'tehnica', o maşină uriaşă, copleşitoare, de o siguranţă oarbă, era nebunesc să încerci să te aperi împotriva ei. Văzu pasul egal al legiunilor, îl văzu bine de tot, dar, ceea ce era mai cutremurător, nu-l auzea. Gemu. Era un singur picior enorm încălţat într-o uriaşă cizmă soldăţească, piciorul se ridica, păşea, nu i te puteai opune, în cinci minute, în trei minute va zdrobi pe cineva. Iosif sta pe calul său, 'Săgeata', Sapita, Iohan din Ghişala, toţi îl urmăreau cu privirile, întunecaţi şi întrebători, şi aşteptau ca el să-şi tragă sabia din teacă. Apucă sabia, dar nu ieşea din teacă, era înţepenită, gemu, Iustus din Tiberiada rînji, Sapita se trăgea sălbatic şi furios de unul din capetele bărbuţei sale despicate, tîmplarul Halafta ridică pumnii lui zdraveni. Iosif trase de sabie, dura o veşnicie, trase şi trase şi nu reuşi s-o scoată. Cizmarul Akavia, care făcea sandale, scînci: "Mănîncă, omule, trebuie să mănînci" şi piciorul încălţat cu uriaşa cizmă soldăţească se ridică; păşi, se apropia tot mai mult.

Dar cînd Iosif se trezi, afară era o dimineaţă de iarnă, clară şi rălucitoare, iar înspăimîntătoarea veşnicie a aşteptării cizmei soldăţeşti fu dintr-o dată măturată. Tot ce se întîmplase era bun. Nu Ierusalimul, ci Dumnezeu însuşi îl pusese în ace[illegible]. Dumnezeu doreşte război.

Se apucă cu o patimă sălbatică să pregătească acest război sfînt. Cum se putuse ca la Roma să mănînce cu străinii la o masă, să doarmă într-un pat cu ei? Acum, şi el, ca şi alţii, se simţea scîrbit de mirosul pielii lor. Ei infestau aerul. Este posibil ca administraţia acestor romani să fie bună, străzile lor, apeductele. Dar această ţară sfîntă, Iudeea, era ca ciumată dacă în ea se trăia altfel decît evreieşte. Se simţi cuprins de acea patimă obsedantă cu care-şi scrisese atunci cartea despre macabei. Îşi scrisese, proorocind, propriul său viitor. Forţa lui creştea. Lucra neobosit, zi şi noapte. Punea ordine în administraţie, făcea provizii, disciplina unităţile armate,

întărea fortificaţiile. Cutreiera străzile Galileii, marile sale ţinuturi liniştite, munţii şi văile, malurile rîurilor, ţărmul mării, viile, livezile de măslini şi smochini. Cutreiera pe calul său 'Săgeata', tînăr, plin de putere, radiind de o veselie strălucitoare şi de încredere în sine, în faţa lui flutura flamura cu iniţialele macabeicilor, Cine este ca tine, Doamne', iar apariţia lui, cuvîntul şi flamura sa aprindeau inimile tineretului din Galileea.

Mulţi dintre cei care îi auzeau cuvîntările, învăpăiatele cuvinte pline de încredere în distrugerea Edomului, care ţîşneau din el ca pietrele şi focul dintr-un munte, strigau că în Israel a apărut un nou profet. 'Marin, Marin', Domnul nostru, Domnul nostru, strigau ei cu o pătimaşă dăruire, oriunde venea el, şi-i sărutau mîinile şi hainele.

Plecă la Meron în Galileea de sus. Era un oraş neînsemnat, renumit numai prin măslinii, universitatea şi mormintele sale străvechi. Aici odihneau tălmăcitorii Legii din vechi timpuri, severul Mare Doctor Şamai şi blajinul Mare Doctor Hillel. Cei din Meron treceau drept oameni deosebit de credincioşi. Se spunea că din mormintele tălmăcitorilor le era insuflată o mai profundă înţelepciune întru Domnul. Poate că pentru aceasta a plecat Iosif la Meron. Vorbi în vechea sinagogă; oamenii îl ascultau în linişte. Doctorii şi studenţii în special erau aici mai liniştiţi decît în alte părţi, îşi legănau trupurile ascultînd încordaţi şi respirau tulburaţi. Şi deodată, cînd, după o propoziţie lungă şi obositoare, Iosif tăcu, în tăcerea aceea cineva, un tînăr palid, şopti înăbuşit, apăsat: "Acesta este". "Cine sunt eu?" întrebă Iosif iritat. Tînărul repetă, ridicînd ochii săi de cîine credincios, puţin cam smintiţi: "Tu eşti, da, tu eşti." Se dovedi curînd că locuitorii micului oraş îl considerau pe acest tînăr un profet al lui Iahve şi că numai cu o săptămînă în urmă lăsaseră o noapte întreagă uşile caselor lor deschise, pentru că el prezisese că în noaptea aceea Mîntuitorul va veni la ei.

Auzind toate acestea, Iosif se înfioră. Se supără rău şi se porni cu cuvinte grele împotriva tînărului. Şi în fundul sufletului său alunga de la sine ca o blasfemie acest gînd. Dar se

simţea tot mai adînc pătruns de credinţa în caracterul divin al misiunii sale. Cei care îl numeau pe el Mîntuitorul erau copii şi nebuni. Dar el era chemat să pregătească împărăţia Mîntuitorului.

Celor din Meron nu puteai cu nici un chip să le scoţi din cap convingerea că l-au văzut pe Mesia. Puseră să fie turnate în aramă urmele copitelor calului 'Săgeata', şi aceste locuri le erau mai sfinte decît mormintele tălmăcitorilor Legii. Iosif se înfuria, rîdea şi îşi bătea joc de nebuni. Dar se simţea el însuşi din ce în ce mai legat de cel ce avea să vină şi aştepta cu un dor nestins, aproape cu voluptate, să-l vadă cu propriii săi ochi.

Cînd sosi comisia de la Ierusalim pentru a-i înmîna decretul de destituire, el declară zîmbind că trebuie să fie vorba de o greşeală, şi pînă cînd nu va avea un răspuns sigur de la Ierusalim, va trebui să-i ia în paza sa pe aceşti domni pentru a feri ţara de tulburări. Cei din Ierusalim îl întrebară cine îl împuternicise să declare război Romei. El a răspuns că misiunea lui a venit de la Dumnezeu. Cei din Ierusalim citară din lege: *'Cine cutează să spună în numele meu un cuvînt pe care nu l-am încuviinţat să-l rostească, acela trebuie să moară.'* Zîmbind într ına, arborînd un aer de aroganţă amabilă, Iosif ridică din um şi spuse că trebuiau să mai aştepte să vadă cine vo e în umele Domnului şi cine nu. Iradia, era sigur de sine şi ce umnezeul său.

Uni miliţiile sale cu pîlcurile lui Iohan din Ghişala şi o porni în marş spre Tiberiada. Iustus i-a predat oraşul fără să se apere. Din nou s-au aflat faţă-n faţă; dar de data aceasta, în locul bătrînului Iannai, se afla robustul şi binevoitorul Iohan din Ghişala. "Du-te liniştit la regele Agrippa al dumitale", îi spuse lui Iustus. "Eşti un om inteligent, prea inteligent pentru un război de eliberare. Pentru aceasta trebuie să ai credinţă şi urechea plecată spre chemarea lăuntrică." "Poţi lua tot ce-i aparţine regelui, aur şi valori", spuse prietenos Iosif. "Numai actele guvernului te rog să le laşi aici. Poţi pleca nestingherit." "Eu nu am nimic împotriva dumitale, dom-

nule Iohan", spuse Iustus. "Cred că îţi urmezi chemarea lăuntrică. Dar cauza voastră este pierdută, lăsînd cu totul la o parte motivele raţionale, chiar şi pentru faptul că-l aveţi drept conducător pe acest om." Nu se uita la Iosif, dar vocea îi era încărcată de dispreţ. "Doctorul Iosif al nostru nu pare să vă fie pe plac", spuse zîmbind Iohan din Ghişala. "Dar este un organizator strălucit, un orator minunat, un conducător înnăscut." "Doctorul Iosif al vostru este un mişel", spuse Iustus din Tiberiada. Iosif nu răspunse. Omul acesta lovit era amărît şi nedrept, nu merita să te pui cu el, să-l contrazici.

În această iarnă galileeană Iosif s-a simţit puternic şi fericit. Ierusalimul n-a cutezat să intervină cu forţa împotriva lui; da, se admise în mod tacit, ca, după cîteva săptămîni, să fie din nou comisar al guvernului central. Nu i-a fost deloc greu să-şi păstreze graniţele cu romanii, să pătrundă în interiorul lor, să-i smulgă regiunii regelui Agrippa malul de vest al lacului Ghenizaret şi să ocupe şi să-şi întărească oraşele. Organiza războiul. Aerul sfînt al ţării îi insufla uimitoare şi măreţe idei.

Roma tăcea, nici o veste nu sosea de la Roma. Legatul Paulin rupsese orice legătură cu prietenii săi de la Ierusalim. Această primă victorie fusese dobîndită prea uşor. Romanii s-au menţinut în Samaria şi în oraşele de pe ţărm, unde, sprijiniţi de majoritatea greacă a populaţiei, deţineau fără teamă puterea. Trupele regelui Agrippa evitau şi ele orice încăierare. În toată ţara era linişte.

Oricine avea bunuri imobile, dacă în fundul sufletului său nu ţinea cu Răzbunătorii lui Israel, căuta să-şi ducă avutul în zona romană, la loc mai sigur. Cu un asemenea prilej, soţia unui oarecare Ptolemeu, intendent al regelui Agrippa, fu atacată pe drum de oamenii lui Iosif. Aceasta se întîmpla în apropierea satului Dabarita. Această doamnă avea multe lucruri cu ea, lucruri de valoare, evident, unele aparţinîndu-i regelui, o pradă serioasă, şi cei care puseră mîna pe ele nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie. Dar fură serios dezamăgiţi. Iosif dispuse ca lucrurile să fie trimise pe teritoriul roman, însoţite

de o scrisoare politicoasă, pentru a ajunge în mîinile sigure ale legatului Paulin.

Nu era prima oară că proceda astfel, şi oamenii lui mîrîiau. Ei se plînseră lui Iohan din Ghişala. Se ajunse la o discuţie aprigă între Iohan, Sapita şi Iosif. Iosif le aminti că, în războaiele purtate mai înainte, de multe ori grecii şi romanii dădeau asemenea dovezi de cavalerism. Iohan însă turba. Ochii lui cenuşii, însîngeraţi aveau scînteieri răutăcioase, bărbuţa despicată împungea aprig aerul, omul părea un munte care s-a pus în mişcare. Strigă: "Aţi înnebunit, domnule? Ce vă-nchipuiţi că facem noi, participăm la Jocurile Olimpice? Îndrăzniţi să ne turnaţi tot felul de baliverne despre cavalerism, cînd e vorba de lupta împotriva romanilor? Ceea ce e aici e război, domnule, nu întreceri sportive. Aici nu e vorba de stejar. Aici sunt şase milioane de oameni care nu mai pot respira aerul ăsta otrăvit de romani şi se înăbuşă. Înţelegeţi, domnule?" Iosif nu putu face faţă ieşirii nestăpînite a acestuia, era uluit, se simţea pe nedrept lovit. Se uită la Sapita. Dar acesta sta şi el întunecat la faţă, fără să scoată o vorbă, dar era clar: Iohan nu făcuse decît să exprime ceea ce simţea el însuşi.

Cei trei bărbaţi erau însă prea deştepţi pentru a-şi primejdui misiunea din cauza unei certe. Folosiră iarna pentru a asigura, după puterile lor, apărarea Galileii.

Ţara rămase calmă, dar acest calm începea să devină apăsător. Iosif îşi păstra siguranţa şi buna dispoziţie. Dar, uneori, prin această siguranţă veselă pătrundeau cuvintele încărcate de ură ale lui Iustus. Tot mai des, în ciuda zilelor sale încărcate la maximum cu muncă, i se părea că aude încet, clar şi amar din cuvintele funcţionarilor şi ofiţerilor, din murmurul adunărilor populare: 'Doctorul Iosif al vostru este un mişel'. Aceste cuvinte i se întipăriseră în inimă, tonul lor, dispreţul lor, resemnarea lor, arameica lor chinuită.

În centrul lumii se afla ţara Israel, Ierusalimul se afla în centrul ţării, Templul se afla în centrul Ierusalimului, Sfînta Sfintelor în centrul Templului, buricul pămîntului. Pînă în

vremea regelui David, Iahve pribegise, în cort sau în vreo colibă improvizată. Regele David a hotărît să i se construiască o casă. A cumpărat *Tenne Arawna*, străvechiul munte sfînt Sion. Dar nu i se îngăduia decît să pună fundamentul; îi era interzis să construiască propriu-zis templul, căci în numeroasele lui bătălii vărsase prea mult sînge. Numai fiul său, Solomon, a fost învrednicit să înfăptuiască această sfîntă lucrare. Şapte ani a construit. Nici unul dintre muncitorii săi nu a murit în acest timp, nici unul nu s-a îmbolnăvit, nici o unealtă nu s-a stricat. Cum nu era voie să se folosească fier pentru sfînta construcţie, Dumnezeu îi trimise regelui un vierme miraculos, 'Shamir', care despica piatra. Se întîmpla adesea ca pietrele să se aşeze de la sine la locul lor, fără ajutorul omului. Altarul pentru jertfe se înălţa impunător şi sfînt, lîngă el era bazinul pentru abluţiunile preoţilor, marea de aramă, care se odihnea pe doisprezece tauri. În pronaos se înălţau doi copaci ciudaţi din bronz, numiţi Iahin şi Boas. Interiorul era lambrisat cu lemn de cedru, podeaua pardosită cu scînduri groase de chiparos, zidăria şi pietrele erau complet acoperite. De-a lungul fiecăruia dintre pereţi se aflau cinci sfeşnice de aur, apoi mesele pentru pîinea destinată jertfei. În Sfînta Sfintelor, ascunşi de priviri printr-o draperie, se aflau uriaşi oameni înaripaţi, Heruvimi, sculptaţi în lemn de măslin sălbatic; capetele lor de pasăre care te ţintuiau te umpleau de groază. Aripile lor uriaşe, acoperite cu aur, erau întinse protector asupra arcei lui Iehova, care îi purtase pe evrei în deşert. Această casă a dăinuit mai bine de patru sute de ani, pînă cînd regele Nabucodonosor a distrus-o, tîrînd în Babilon uneltele sfinte.

Întorşi din prizonieratul din Babilon, evreii au construit un nou templu. Dar, asemuit cu primul, acesta părea jalnic. Pînă cînd s-a ridicat un mare rege, pe numele lui Irod; în cei optsprezece ani ai săi de domnie a început reconstruirea templului. A folosit mii de muncitori ca să lărgească acea colină pe care se afla construcţia, a întărit-o cu o terasă în trei nivele, făcu totul cu atîta iscusinţă şi cu atîta muncă, încît templul său trecea, fără îndoială, drept cea mai frumoasă construcţie

din Asia, după mulţi chiar cea mai frumoasă construcţie din lume. Lumea, spuneau cei din Ierusalim, este ca un ochi: albul este marea, pămîntul este irisul, Ierusalimul este pupila; iar imaginea care apare în pupilă este Templul.

Podoaba templului nu era realizată nici cu pensula pictorului, nici cu dalta sculptorului; frumuseţea ei rezulta din armonia dimensiunilor ei măreţe, din calitatea aleasă a materialelor din care fusese construită. Era înconjurată din toate părţile de solide galerii duble, care ofereau trecătorilor adăpost pe timp de ploaie şi umbră pe arşiţă. Cea mai frumoasă dintre săli era Sala Pătrată, unde se întrunea Înaltul Sfat. Avea şi o sinagogă, multe prăvălii, spaţii de vînzare a animalelor pentru jertfe, pentru parfumuri sfinte şi laice, o curte mare pentru tăieri, apoi bănci pentru zarafi.

Un grilaj de piatră separa spaţiile profane de cele sacre. Inscripţii greceşti şi latine ameninţau cu moartea – şi nu se putea să nu le vezi – pe orice neevreu care trecea dincolo de ele. Cercul celor care aveau voie să intre era din ce în ce mai redus. Cei bolnavi nu aveau nici ei voie să intre, de asemenea nici infirmii şi nici cei care se aflaseră în apropierea unui cadavru. Femeilor li se îngăduia să intre într-un singur spaţiu, mare; dar nici aici nu puteau să calce cînd erau la menstruaţie. Curţile interioare erau rezervate preoţilor şi chiar şi în cazul acestora numai dacă n-aveau nici un cusur.

Templul alb şi auriu aşezat pe terase domina oraşul; din depărtare părea o colină acoperită de zăpadă. Acoperişurile erau înţesate cu suliţe ascuţite, poleite cu aur, pentru ca păsările să nu le murdărească. Curţile şi sălile erau pavate cu multă artă cu mozaicuri. Pretutindeni terase, porţi, coloane, cele mai multe din marmoră, multe îmbrăcate în aur şi argint sau cu acel metal preţios, arama de Corint, acel aliaj unic, rezultat în incendiul din Corint din topirea mai multor metale preţioase. Deasupra porţii care ducea la sanctuar Irod poruncise să se fixeze emblema Israelului, viţa de vie. Se lăfăia opulentă, toată din aur, ciorchinii îi erau de un stat de om.

Opere de artă renumite în întreaga lume împodobeau interiorul templului. Iată menorah, sfeşnicul cu cele şapte braţe reprezentînd cele şapte planete: soarele, luna, Mercur, Venus, Marte, Jupiter şi Saturn. Iată masa cu cele douăsprezece pîini expuse pentru jertfire, care semnificau zodiacul şi anul. Iată vasul cu cele treisprezece tipuri diferite de miresme, din mare, din pustiul nelocuit, de pe pămîntul locuit, arătînd că totul vine de la Dumnezeu şi este acolo pentru Dumnezeu.

În fund de tot, în locul cel mai ferit, în subteran, se aflau tezaurele Templului, care păstrau bogăţiile statului; o parte considerabilă din aurul şi din cele mai preţioase lucruri de pe pămînt. Tot aici erau păstrate odăjdiile arhiereului, pieptarul sfînt, bijuteriile Templului, diadema de aur care purta numele lui Iahve. În jurul acestor odăjdii se purtase o lungă ceartă între Roma şi Ierusalim, înainte ca trezoreria Templului să le poată păstra definitiv, şi în această ceară cursese mult sînge.

În inima Templului, separată şi ea printr-o draperie de purpură, se afla Sfînta Sfintelor. Era goală şi întunecată, o singură piatră brută se afla pe fundul ei gol, era o bucată din stînca Setiiah. După spusele evreilor, aici locuia Iahve. Nimeni nu avea voie să calce în acel loc. O singură dată pe an, în ziua în care Iahve s-a împăcat cu poporul său, Marele Preot intra în această Sfîntă a Sfintelor. În acea zi, toţi evreii de pe pămînt posteau, sălile şi curţile Templului erau pline de oameni. Aşteptau ca Marele Preot să-l strige pe nume pe Iahve. Căci acest nume nu trebuia rostit, simpla încercare de a o face atrăgea moartea. Numai în această unică zi Marele Preot îl invoca pe Dumnezeu după numele său. Cei care auzeau numele rostit de gura Marelui Preot nu erau mulţi, dar toţi credeau că l-au auzit, şi sute de mii de genunchi izbeau dalele Templului.

Ceea ce se petrecea dincolo de draperia Sfintei Sfintelor era un mister şi un prilej de şuşoteli. Iudeii declarau că Iahve este nevăzut, aşadar acolo n-ar fi chipul lui. Dar lumea nu voia să creadă că spaţiul acela era gol. Jertfele îi erau aduse unui dumnezeu, acolo era un dumnezeu, al cărui chip putea fi

văzut acolo. Cu siguranţă că şi acest dumnezeu Iahve era acolo, iar iudeii egoişti îl ascundeau pentru ca el să nu fie ademenit de alţii care să li-l fure. Duşmanii evreilor, în special grecii zeflemisitori şi sceptici, declarau că în realitate în Sfînta Sfintelor este proslăvită o căpăţînă de măgar. Dar batjocura nu-şi atingea ţinta. Dar atît romanii, cu spiritul lor limpede şi luminat, cît şi barbarii întunecaţi şi ignoranţi tăceau îngînduraţi cînd se vorbea de dumnezeul evreilor, mister şi groază rămînea în lume în jurul tainicului nevăzut din Sfînta Sfintelor.

Pentru evreii de pe tot mapamondul templul lor este adevărata patrie, izvorul nesecat al puterii lor. Fie că se aflau pe Ebro sau pe Ind, la ţărmul mărilor britanice sau pe cursul superior al Nilului, întotdeauna cînd se rugau, ei se întorceau cu faţa spre Ierusalim, acolo unde se afla Templul. Toţi donau cu dragă inimă o contribuţie pentru Templu, toţi mergeau în pelerinaj la el, sau aveau în plan ca, o dată, de Paşti, să ducă mielul lor la Templu. Dacă le reuşea vreo acţiune, aduceau la Templu mulţumiri celui nevăzut, erau slabi şi în nevoie îşi doreau ca el să-i ajute. Numai în preajma Templului pămîntul era pur şi aici trimiteau cei care trăiau în străinătate cadavrele lor, cu gîndul ca măcar în moarte să se regăsească. Oricît de împrăştiaţi ar fi fost, aici era patria lor.

Atunci cînd la Roma a sosit raportul despre devastarea palatului din Tiberiada, împăratul se afla în Grecia pentru a vizita monumente de artă. Pe durata lipsei sale, el îl însărcinase pe ministrul casei imperiale Claudius Hel cu conducerea treburilor guvernului. Acesta convocă imediat un consiliu de cabinet. Şi iată-i împreună pe cei treizeci şi şapte de domni, care aveau funcţiile hotărîtoare la Curte. Vestea că revolta izbucnise din nou în Iudeea îi zgudui profund. Cu zece ani în urmă un asemenea mesaj n-ar fi fost decît o ştire neimportantă dintr-o provincie neimportantă. Dar acum ea lovi guvernul în punctul său cel mai sensibil, îi puse în pericol proiectul cel mai important, o nouă expediţie alexandrină.

Ei, aceşti treizeci şi şapte de domni, erau cei care puseseră uriaşul proiect pe o bază solidă. Creaseră în sudul Arabiei puncte de sprijin pentru calea maritimă spre Indii, procuraseră mijloacele financiare pentru campania în Etiopia şi o expediţie şi mai îndrăzneaţă spre Marea Caspică. Potrivit planului de război al imperatorilor Corbulon şi Tiberiu Alexandru, trupele se puseseră în mişcare. Legiunea 22, ca şi toate trupele disponibile din Germania, Anglia şi Dalmaţia erau deja în drum spre est, legiunea 15 era în drum spre Egipt. Şi iată că acum tot acest măreţ plan era răsturnat de o rebeliune care se tot aprindea chiar în mijlocul zonei pe care ei o aveau de străbătut. Ah, ar fi fost fericiţi să poată da crezare promisiunilor făcute de autorităţile locale, că provincia se va linişti curînd de la sine. Acum însă, s-a dovedit că va fi nevoie de foarte mulţi oameni şi de foarte mult timp atît de preţios pentru a reprima răscoala.

Cei mai mulţi dintre miniştri nu erau romani, ci greci pătimaşi; doreau cu tot dinadinsul ca Grecia lor, Orientul lor să devină baza imperiului. Acum turbau de furie, aceşti sfetnici şi generali ai noului Alexandru, la gîndul că magnifica lor campanie putea fi amînată sau chiar zădărnicită pentru totdeauna de o asemenea stupizenie.

Aparent, erau calmi şi solemni. Unii dintre ei, cei mai mulţi, erau fii şi nepoţi de sclavi şi tocmai de aceea afişau acum, o dată ajunşi la putere, demnitatea glacială a vechilor senatori romani.

Claudius Hel expune situaţia dezastruoasă din Iudeea, importanţa ei pentru marile proiecte legate de Orient. El însuşi, Claudius Hel, este, prin naştere, sclav. S-a dezvoltat ireproşabil, face impresia unui om sobru şi impunător, chipul are trăsături regulate, toată fiinţa lui emană energie. Poartă inelul cu pecete al împăratului. Oricare altul în locul lui l-ar fi însoţit pe împărat în Grecia, este periculos să-l laşi atîta vreme pradă influenţelor străine. Claudius Hel a preferat însă să rămînă la Roma. Este aproape sigur că vreuna din măsurile luate de el îi va displace împăratului. Probabil că Claudius Hel va muri de tînăr, inspirînd pulbere de aur sau cu venele tăiate.

Dar nici un preţ nu e prea scump, atunci cînd vrei să stăpîneşti lumea.

Vorbeşte calm, concis, fără menajamente. Răscoala a fost luată prea în glumă, acum va trebui luată cu atît mai în serios. Ne-am înşelat cu toţii, recunoaşte deschis. Cu o singură excepţie. Îi cer celui care nu s-a înşelat să-şi spună părerea.

Oricît de nesuferit le-ar fi fost tuturor acestor domni Filip Talas, uscăţiv şi cu un nas vulturesc, acum priveau cu respect la şeful secţiei orientale. El atrăsese de la bun început atenţia ca nimeni să nu se lase amăgit de vorbăria vicleană, dulcefadă şi împăciuitoristă a Ierusalimului. Fusese puţin cam ridicul cu veşnica sa teamă de evrei, cu ura sa moşnegească. Iată, acum s-a dovedit că ochiul urii a văzut mai bine decît scepticismul tolerant al celorlalţi.

Ministrul Filip Talas nu lăsa să se vadă cît era de mulţumit. Mic, încovoiat, stătea nebăgat în seamă ca totdeauna. Dar pe dinăuntru se umflase de fericire; părea că nici cicatricea pe care o avea de pe timpul sclaviei nu se mai vedea. Acum, după jefuirea palatului din Tiberiada din voinţa binevoitoare a zeilor, după această nouă şi nemaipomenit de neruşinată încălcare a tuturor promisiunilor, sosise timpul pentru marea răfuială. Acum nu se mai putea accepta doar o condamnare uşoară, executarea cîtorva mii de răsculaţi, cîteva milioane despăgubiri şi cam aşa ceva. Asta trebuiau s-o înţeleagă acum şi ceilalţi. Ministrul Filip Talas spuse: "Ierusalimul trebuie distrus."

N-a ridicat glasul şi nici nu i-a tremurat deloc. Dar aceasta era cea mai măreaţă clipă a vieţii sale, şi oricînd va trebui să coboare în mormînt, o va face cu inima împăcată. În sinea lui jubila: Nablion. Visa la regimentele care se vor năpusti asupra Ierusalimului, cum îi vor trage de bărbi pe locuitorii lui şi îi vor omorî, cum le vor incendia casele, vor dărîma zidurile, vor face una cu pămîntul Templul care se înălţa atît de vanitos. Dar nimic din toate acestea nu răzbătea din glasul său, atunci cînd spuse ferm, ca pe ceva de la sine înţeles, aproape chiar puţin cam morocănos: "Ierusalimul trebuie distrus."

Se lăsă tăcere şi prin această tăcere se auzi un oftat. Claudius Hel îşi întoarse chipul frumos şi smead spre Reginus şi întrebă dacă directorul rezervaţiilor imperiale de perle are ceva de observat. Claudius Reginus nu avea nimic de observat. Galileenii aceştia se purtaseră prea prosteşte. Acum, într-adevăr, nu mai rămînea altceva de făcut în afară de folosirea armatei.

Claudius Hel făcu un rezumat. Aşadar, presupunînd că va avea consimţămîntul acestor domni, îl va ruga pe rege să pornească cît mai curînd expediţia împotriva Iudeii. Pînă acum, curierii spre Grecia au arborat mereu în vîrful lăncii coroana de laur care aducea veşti bune; de data aceasta, pentru a o face pe Maiestatea Sa să înţeleagă cît de gravă era situaţia la Roma, îi va da curierului, pentru a pune în vîrful lăncii, pana vestitoare de nenoroc.

La stăruinţele lui Claudius Hel, Senatul dispuse să se deschidă templul lui Ianus ca semn că imperiul se pregătea de război. Senatorul Marulle, care prezida, îşi exprimă faţă de Claudius, fără să-şi ascundă ironia, regretul său de a nu fi putut organiza această ceremonie cu un prilej mai strălucit. Lumea avusese parte de pace un an de zile. Oraşul Roma fu surprins cînd văzu aripile grele ale uşilor templului lui Ianus dîndu-se la o parte cu zgomot şi apărînd imaginea zeului cu două feţe, zeul îndoielii, se ştie începutul, dar nimeni nu ştie sfîrşitul. Mulţi se simţiră neliniştiţi cînd aflară că acum atît de bunul şi atît de marele Iupiter al Capitoliului lor începuse războiul împotriva dumnezeului nevăzut şi fără chip din Orient.

În mahalalele populare nimeni nu-i invidia pe evrei pentru faptul că regele se hotărîse, în sfîrşit, să acţioneze drastic împotriva lor. Se cuibăriseră peste tot, întregul cartier negustoresc era înţesat de evrei, era o mare bucurie să-ţi poţi da frîu liber urii împotriva concurenţei, afişînd patriotismul. Prin cîrciumi se povesteau iarăşi vechile şi răsuflatele istorii despre capul de măgar ţinut de evrei în Sfînta Sfintelor şi despre copiii greci pe care ei îi aduceau drept jertfă măgarului

sacru la sărbătorile lor pascale. Zidurile sinagogilor erau scrijelite cu inscripţii scîrboase, ameninţătoare. La Băile Flora cei circumcişi erau bătuţi, daţi afară. Într-o crîşmă ordinară de pe strada Subura cîţiva evrei au fost somaţi să mănînce carne de porc, iar celor care s-au opus li s-a vîrît pe gît cu forţa dezgustătoarea hrană interzisă. În apropiere de Poarta-celor-trei-drumuri se dădu buzna în dugheana unui negustor de sosuri de peşte 'coşer', îi sparseră sticlele şi cu conţinutul lor fură unse părul şi bărbile evreilor. De altfel curînd poliţia puse capăt acestor nelegiuiri.

Membrii Senatului, ai corpului diplomatic, ai marii finanţe nu-şi mai vedeau capul de treburi. Trebuiau create nenumărate posturi noi, trebuiau găsiţi oamenii care să le ocupe, căci în aer plutea mirosul prăzii. Bătrînii generali, retraşi de mult, se însufleţiră. Forfoteau peste tot şi trăgeau cu urechea la toate din jur cu ochi sclipitori. Forul răsuna de rîsete zgomotoase, colonadele Liviei, Cîmpul lui Marte, băile, toate se însufleţiseră. Fiecare îşi avea candidaţii săi, interesele sale speciale; pînă şi stareţa vestalelor se lăsa zilnic purtată pe Palatin, spre a le spune miniştrilor dorinţele ei.

Preţul aurului, al ţesăturilor scumpe, preţul sclavilor la bursele din Delos şi Roma scăzu, căci prada ce aştepta în Iudeea era masivă. Crescu preţul cerealelor, căci trupele luptătoare vor avea nevoie de multe provizii. În raza porturilor activitatea era în toi, în porturile din Ravenna, Puteoli, Ostia se muncea febril. În casele domnilor Claudius Reginus şi Iunius Thrax, în palatul senatorului Marulle curierii intrau şi ieşeau. Domnii aceştia priveau războiul din Iudeea cu sinceră îngrijorare. Dar dacă se puteau face afaceri mari, de ce să le sufle altul profitul?

Printre evrei domneau confuzia şi tristeţea. Existau veşti exacte din Ierusalim, rolul lui Iosif era cunoscut. Era de necrezut că omul acesta care trăise împreună cu ei, care se îmbrăcase ca ei, care ştia ce înseamnă Roma, era deci de necrezut ca acest doctor Iosif Ben Mattias să se afle în fruntea unei aventuri atît de lipsite de perspectivă. Claudius Reginus era supărat în special pe domnii din Înaltul Sfat. Cum au putut să

trimită în Galileea pe acest mărunțel eseist? Asemenea oameni pot fi lăsați să facă tărăboi în literatură, dar nu în marea politică. Mai mulți evrei de frunte de la Roma se grăbiră să exprime guvernului oroarea lor față de atitudinea acestor criminali fanatici din Galileea. Guvernul dădu acestor domni agitați asigurări liniștitoare. Cele cinci milioane de evrei din afara Iudeii, care trăiau împrăștiați prin tot imperiul, erau supuși loiali, își plăteau impozitele lor grase. Guvernul nici nu se gîndea să se atingă de ei.

Știrile din Galileea îl loviră greu pe actorul Demetrius Liban. Era deopotrivă tulburat și exaltat. Invită cîțiva prieteni evrei apropiați și le recită în spatele ușilor încuiate cu grijă cîteva capitole din *Cartea macabeilor*. Știuse întotdeauna ce foc uriaș ardea în tînărul doctor Iosif. Dar nimeni nu știa mai bine decît el ce nebunească și fără sorți de izbîndă era lupta împotriva Romei. De altfel, pentru moment, el era singurul de la Roma care avea de suferit serios din cauza tulburărilor din Iudeea. Căci, acum, pe străzile Romei se auzea din nou numele de ocară 'evreul Apella'. Încercau cu tot dinadinsul să-l facă să joace și în stradă acest rol. În caz că refuza, va fi înjurat cu tot atîta patimă cu cîtă îl aclamaseră pînă acum.

Marea masă a evreilor romani era zguduită, cutremurată, disperată. Citiseră în cărțile profeților: *'Aud țipetele unei femei în durerile facerii, gemetele uneia în dureri.Este fiica Sionului, care strigă și se plînge și-și frînge mîinile: Vai mie, trebuie să fug de cei ce mă sugrumă'.* Citeau acestea și erau cuprinși de spaimă. Casele se ferecau, se postea, în toate sinagogile se înălțau rugăciuni. Nici un roman nu le-a tulburat slujbele.

Printre evreii din Roma erau și unii care vedeau în răzvrătirea Iudeii mîntuirea, împlinirea vechilor proorociri despre Mîntuitor. Printre aceștia se număra și tînăra Irina, soția doctorului Licinius. Asculta fără să scoată un cuvînt cum soțul ei își exprima oroarea față de aceste crime smintite, dar în inima ei tresălta de bucurie. Nu căzuse pradă unui sentiment nedemn, știuse dintotdeauna: Iosif era o figură

importantă în Israel, unul din ceata profeţilor, un soldat al lui Iahve.

Curierul purtînd în vîrful lăncii pana care vestea nenorocirea îl ajunse pe împărat în capitala provinciei Grecia, în veselul Corint, care acum răsuna de sărbători.

Tînărul stăpînitor al lumii nu se simţise niciodată în viaţă atît de fericit ca atunci. Grecia, cea mai cultivată ţară a lumii, îl întîmpinase entuziastă, sincer cucerită de arta sa, de amabilitatea şi bunăvoinţa sa. Şi pentru a şti că această întreagă călătorie grecească este doar preludiul unei acţiuni cu mult mai mari. Acum el va adăuga jumătăţii sale cealaltă jumătate, mai nobilă, mai înţeleaptă. Împlinirea operei celui mai mare om care a trăit vreodată. A face bogate şi fericite amîndouă jumătăţile lumii sub semnul numelui lui imperial.

Astăzi încununase călătoria grecească cu o măreaţă acţiune. Cu o sapă de aur făcuse prima crestătură pentru străpungerea istmului Corintului. Mîine va sărbători printr-o solemnitate construirea acestui canal. Scrisese el însuşi versurile finale în care zeul înaintează impunător şi-i porunceşte vulturului să-şi desfacă aripile pentru marele zbor.

În această zi, la scurtă vreme după ce împăratul se întorsese la palatul din Corint după punerea pietrei de temelie a canalului, sosi curierul cu veştile din Iudeea. Împăratul citi raportul, aruncă mesajul pe masă, aproape acoperind cu el manuscrisul destinat solemnităţii. Privirile îi căzură pe versurile: *'Cel care face oceanul să se mişte şi pune soarele să se învîrtească după cum vrea el'.*

Se ridică şi-şi împinse înainte buza de jos. Asta este invidia zeilor. Nu pot să-i ierte expediţia alexandrină. Cel care face oceanul să se mişte şi pune soarele să se învîrtească după cum vrea el. Versurile finale au sens numai ca prolog la expediţia alexandrină. Acum nu au nici un sens.

Gessius Flor, guvernatorul Iudeii, a scăpat uşor. A murit. Cestius Gall, fireşte, va cădea în dizgraţie. Pentru această obraznică Iudee nu e bun un asemenea papă-lapte.

Împăratul cade pe gînduri: pe cine să trimită în Iudeea? Ierusalimul este cea mai puternică fortăreaţă a întregului Orient, poporul de acolo, – o ştie de la Popeea – este fanatic, îndărătnic. Războiul trebuie dus energic. Nu trebuie să dureze mult. Mai mult de un an nu va îngădui în nici un caz să se prelungească expediţia alexandrină. Pentru Iudeea are nevoie de un om dur şi cu o minte limpede. Fără imaginaţie. Trebuie să fie un om care să-şi folosească puterea cu care e învestit numai împotriva Ierusalimului şi nu, în final, împotriva împăratului.

Unde să găsească un asemenea om? I se recomandă diferite nume. Foarte puţine. După ce le examinezi mai exigent, rămîn şi mai puţine. La urmă rămîne unul singur: Mucian.

Împăratul clipeşte îngîndurat. Nici senatorul Mucian nu poate fi avut în vedere decît cu mari precauţii. Împăratul îşi aminteşte bine. Un bărbat scund, vlăguit de prea multele desfrînări, cu o faţă zbîrcită, foarte îngrijit. Deoarece şchioapătă uşor, poartă un baston; dar de regulă îl ţine cu o mînă la spate, ceea ce pe împărat îl scoate din fire. Nici permanentul său tremur al capului nu-l poate suporta împăratul. Este adevărat, Mucian are o minte limpede, ascuţită, o s-o scoată repede la capăt cu provincia răsculată. Dar omul acesta de o ambiţie nemăsurată, o dată răsturnat de la putere şi apoi cocoţat din nou în vîrful ei, ajuns acum în pragul bătrîneţii, se poate expune, dacă are o asemenea autoritate, unor experimente periculoase.

Împăratul suspină într-o dispoziţie proastă şi apoi se aşează din nou în faţa manuscrisului. Îl răsfoieşte mohorît. *'Cel care pune soarele să se învîrtească'*. Tocmai versurile cele mai reuşite vor trebui să cadă. Acum el nu mai poate să încredinţeze finalul unui actor, ci va trebui să-l joace el însuşi pe Dumnezeu. Nu, nu poate să-i lase prea multă putere acestui Mucian, nimeni nu trebuie să fie ispitit. S-a făcut tîrziu. Nu se poate concentra într-atît, încît să sudeze la loc pasajele fragmentate în urma renunţării la versurile finale închinate lui Dumnezeu. Împinge deoparte manuscrisul. Înfăşurat într-un halat se strecoară dincolo, în camera prietenei sale Cal-

via. Posomorît, cu fața buhăită acoperită de sudoare, oftînd ușor, se ghemuiește în fața patului ei. Cîntărește iarăși argumentele și contraargumentele. Asta și asta pledează în favoarea lui Mucian. "Atunci trimite-l", spune Calvia. Dar asta și asta pledează împotriva lui. "Atunci nu-l trimite. Poate că se mai găsește un altul." Împăratul nu mai vrea să se gîndească la toate acestea. A întors pe toate fețele argumentele. Acum totul depinde de inspirație, de noroc, de norocul lui. Acum nu se va mai ocupa decît de festivități. Iar mîine, după reprezentație, va lua o hotărîre.

La Roma se aștepta cu încordare hotărîrea.

Ea fu luată chiar înainte de încheierea festivităților. Împăratul avu marea inspirație în timp ce purta masca grea și coturnii înalți ai divinității și aștepta să-și facă intrarea pe scenă. Da, îl va numi pe Mucian: dar nu-l va numi numai pe el singur, ci îi va pune alături un al doilea om, care să-l controleze. Știe și pe cine. Este un general bătrîn, care-și face tot timpul de lucru prin preajma sa, care întotdeauna a aspirat la funcțiile cele mai înalte și de cum ajungea sus, se și rostogolea din nou; permanentul lui ghinion îi împrumutase ceva comic în toată ființa sa. Numele lui era Vespasian. Pare mai degrabă un prăvăliaș din provincie decît un general; dar s-a evidențiat în campania din Anglia și trece drept un excelent militar. Individul l-a supărat rău pe împărat. Întotdeauna cu greu s-a ascuns cît se plictisea să-l asculte pe împărat recitînd, iar deunăzi, acum trei zile, pur și simplu a adormit; da, în timp ce împăratul citea de pe foile bătute de vînt frumoasele versuri despre Danae, el s-a pus pe sforăit. Primul gînd al împăratului a fost să-l pedepsească, dar, de fapt, îi era milă de creaturile pe care zeii nu le-au înzestrat cu organe potrivite pentru ceea ce este înălțător. Pînă acum n-a luat nici o măsură împotriva lui. Dar nu i-a mai permis accesul în amfiteatru. Ieri și astăzi împăratul l-a văzut în calea sa, sta la distanță, abătut și dornic să-și dovedească zelul. Da, acesta e omul. Cu greu i-ar putea veni în minte gînduri prea temerare. Pe el îl va trimite în Iudeea. În primul rînd, scapă pentru multă vreme de mutra individului, și, în al doilea rînd, omul

acesta îndesat şi viclean este tocmai potrivit pentru a sta mereu cu ochii pe elegantul Mucian. Împăratul va împărţi împuternicirile, îl va numi pe Mucian guvernator general al Siriei, pe Vespasian imperator în Iudeea. Unul nu va avea atribuţiuni militare, celălalt nu va avea atribuţiuni politice, şi fiecare va fi spionul celuilalt.

Cu toată masca grea şi fierbinte a zeului, împăratul zîmbeşte. Într-adevăr, soluţia este excelentă, ea este inspiraţia însăşi. Intră în scenă, rosteşte versurile emfatice ale lui Dumnezeu. Rolul s-a scurtat: dar niciodată, după cum i se pare lui, nu a jucat atît de bine ca astăzi. Şi-a meritat aplauzele.

Generalul T. Fl. Vespasian s-a întors de la festivităţi în căsuţa de la periferie, pe care o închiriase de la negustorul Laches pe toată durata şederii în Corint. Îşi scoase mantia şi uniforma de gală, îşi înjură servitorul care nu împăturea cu destulă grijă veşmintele bine îngrijite, îmbrăcă o haină de casă curată, puţin cam uzată, iar pe dedesubt rufe călduroase; căci era o zi de primăvară timpurie, destul de rece, iar el avea cincizeci şi opt de ani şi-şi simţea din nou reumatismele.

Călca apăsat încoace şi încolo, într-o dispoziţie proastă, cu fruntea largă plină de creţuri adînci, cu tot chipul său rotund de ţăran mohorît, respirînd tare şi supărător, deşi ţinea gura închisă, cu buzele strînse. Reprezentaţia nu avusese pentru el nimic sărbătoresc. Oriunde se întorcea era o tăcere de gheaţă, abia dacă i se răspundea la salut, iar şambelanul Gortyn, acest porc de cîine spilcuit pe care-l întrebase dacă are vreo şansă să prezinte Maiestăţii Sale în ziua următoare omagiile sale, îi răspunsese în grecească lui insolentă de provincie: "Stai liniştit în banca dumitale."

Dacă sta să se gîndească bine, nici nu-i rămînea altceva de făcut. Trebuia să i se întîmple povestea aia prostească de acum trei zile! Acum toată această costisitoare călătorie în Grecia se dovedeşte a fi fost fără rost. Şi, de altfel, povestea petrecută cînd cu recitările împăratului nici nu fusese decît pe jumătate atît de îngrozitoare. Căci el a adormit, asta o recu-

noaşte. Dar de sforăit, asta era o neruşinată calomnie a acestui porc de cîine, şambelanul. Aşa e el din fire, respiră zgomotos.

Bătrînul general îşi mişcă braţele ca să se încălzească. Ca întotdeauna, cu siguranţă nu i se va mai permite să ajungă în faţa împăratului, asta a văzut astăzi cu ochiul liber la teatru. Ar trebui să fie bucuros dacă nu se va pomeni cu vreun proces de les maiestate din cauza pretinsului său sforăit. Cel mai bine ar fi să se întoarcă la proprietatea sa din Italia.

În sinea lui se gîndeşte că nici nu e chiar atît de rău că-şi va sfîrşi zilele în tihnă. Din propria lui pornire niciodată nu şi-ar mai fi adunat oasele lui bătrîne ca să-l urmeze pe împărat în Grecia, într-o ultimă încercare. A făcut-o numai pentru că doamna sa, Cenis, nu i-a dat deloc pace. Niciodată n-a avut parte de buna lui tihnă ţărănească. Tot timpul l-au hăituit, pînă cînd a izbutit să se caţere, pentru ca apoi să se prăbuşească din nou.

Totul a început încă din tinereţe, şi vina o poartă blestemata de superstiţie ţărănească a mamei sale. Dacă la naşterea lui, un bătrîn stejar sfînt închinat lui Marte dăduse la iveală o nouă mlădiţă de rădăcină, neobişnuit de viguroasă, zdravăna matroană luase aceasta drept un semn sigur de noroc: fiul ei, asta o hotărîse soarta, va dobîndi mai mult decît arendaşii de impozite, bancherii de provincie şi ofiţerii de rînd din care se trăgea. Copil fiind, îi plăcuse mult economia rurală şi ar fi fost bucuros să rămînă toată viaţa sa în gospodăria părinţilor săi, valorificînd cu un deosebit simţ financiar produsele proprietăţii lor. Dar energica sa mamă nu s-a lăsat pînă nu i-a vîrît şi lui în cap nestrămutata sa credinţă în viitorul lui măreţ, împingîndu-l, împotriva voinţei sale, spre cariera politico-militară.

Gîndindu-se la toate eşecurile pe care i le-a adus această carieră, bătrînul general sufla şi mai zgomotos şi-şi strîngea şi mai amarnic buzele. De trei ori la rînd se prăbuşise. În cele din urmă, cu chiu cu vai ajunsese primar al capitalei. Două luni de zile totul mersese strună. Poliţia lui funcţiona, serviciul de siguranţă îşi făcea treaba excelent la reprezenta-

ţiile sportive şi la teatru, aprovizionarea cu hrană şi pieţele erau bine reglementate, străzile Romei erau îngrijite exemplar. Şi tocmai la întreţinerea străzilor i se înfundase. Împăratul Claudius a avut odată nefericita inspiraţie de a dori să arate ambasadorilor străini capitala, şi, cu această ocazie, a ales una din puţinele străzi secundare nu prea îngrijite, aşa că tot alaiul oficial rămase împotmolit în murdărie. Fără să stea pe gînduri şi ca să dea o pildă, împăratul porunci ca primarului Vespasian, pe care îl invitase să facă parte din alai, să-i fie mînjite hainele de gală de sus şi pînă jos cu noroi şi balegă de cal.

Amintindu-şi de această întîmplare, faţa şireată de ţăran a generalului Vespasian se strîmbă într-o grimasă. Afacerea avusese totuşi o întorsătură destul de favorabilă. Probabil că, aşa cum stătea cu mînecile acoperite de murdărie, făcuse o impresie pe cît de jalnică, pe atît de caraghioasă, încît imaginea aceasta de un comic înduioşător i se întipărise împăratului în minte ca ceva amuzant. În orice caz, el, Vespasian, nu observase să fi căzut cumva în dizgraţie, ba chiar dimpotrivă. Demnitatea nu i-a prisosit niciodată, şi, de atunci, în mod conştient, se prezenta cu o mină inocentă în forul cel mai înalt al imperiului, Senatul, cu propuneri de un servilism de clovn, la vederea căruia acest organism uns cu toate unsorile nu ştia dacă trebuie să rîdă sau să plîngă. În orice caz, îi aproba toate cererile.

Dacă astăzi, după atît de mulţi ani, socotea cîte reuşise să facă şi cîte neglijase să facă, nu se putea învinui de inconsecvenţă. Se căsătorise cu Domitilla, amanta părăsită a cavalerului Capella şi ajunsese, graţie uneltirilor şi relaţiilor acestui domn deosebit de abil, în apropierea ministrului Narcis, favoritul împăratului Claudiu. Asta era un om pe placul inimii sale. Cu el se poate sta bine de vorbă în latină. Cerea şi el partea lui de cîştig, dar lăsa şi omul capabil să cîştige şi el. Acelea fuseseră vremuri bune, cînd Narcis îl trimisese ca general în neliniştita Anglie. Acolo duşmanii nu erau nişte curteni snobi, care luptă cu intrigi murdare, ci foarte reali barbari pe care-i puteai ţinti şi ciomăgi zdravăn, şi

trebuia să cucereşti lucruri foarte concrete, terenuri, ţărmuri, păduri, insule, şi le şi cucereai. Acesta a fost momentul în care s-a aflat cel mai aproape de proorocirea stejarului sfînt. Cînd s-a înapoiat, i s-a făcut o primire triumfală, două luni de zile a ocupat funcţia cea mai înaltă în stat.

Generalul suflă în degete, ca să le încălzească, îşi frecă mîinile. Şi apoi, bineînţeles, după ce se cocoţase atît de sus, după două luni se prăvăli din nou cu atît mai jos. Asta nu putea fi decît ursita. Veni un nou împărat, veniră noi miniştri, el căzu în dizgraţie. Între timp i-a murit şi mama şi acum, lipsit de credinţa ei fermă, sperase măcar să trăiască pînă la sfîrşitul zilelor în tihnă. Se instalase comod la ţară, fără să-l pizmuiască pe fratele său Sabinus, care ajunsese foarte sus şi-şi menţinea neatinsă poziţia sa înaltă.

Apoi, în viaţa lui intrase acea doamnă Cenis. Venea de jos, era fiica unor robi, împărăteasa-mamă Antonia dăduse la învăţătură fetiţa dezgheţată şi o numise secretara ei. A înţeles ce dorea Vespasian de la viaţă, i-a înţeles felul de a fi. Ca şi el, nu dădea o ceapă degerată pe fast şi mărire, în schimb, savura şi ea glumele deocheate şi : retenia soldăţească; la fel ca el, socotea rapid şi exact, la fel ca el îşi bătea joc şi se enerva din pricina fratelui lui, Sabinus, grav şi afectat. Dar – curînd avea s-o observe, suspinînd, dar şi bucurîndu-se – în ea se săpase şi credinţa nestrămutată a mamei sale în predestinarea sa, cu mult mai profund decît în el însuş. L-a tot hăituit, pînă cînd, oftînd şi blestemînd, s-a aruncat din paşnica viaţă de la ţară în agitaţia zgomotoasă a Romei. De data aceasta se văzu guvernator al provinciei Africa. O funcţie, care îi aduse cel mai mare rău din toată viaţa sa, în care anii răi n-au fost puţini. Această provincie bogată, şi anume masele nu mai puţin decît marii domni cu ifose, îşi dorea un guvernator reprezentativ, nu pe el, ţărănoiul grosolan. Măsurile lui erau sabotate. Oriunde se arăta, izbucneau scandaluri. În oraşul Hadrumetum aruncară în el cu napi stricaţi. Nu ar fi luat în tragic povestea cu napii stricaţi, după cum n-o luase pe cea cu balega de cal, pe vremea împăratului Claudiu, dar, din păcate, această demonstraţie a avut urmări practice foarte

concrete: a fost rechemat. O lovitură grea, căci își investise întreaga avere în această provincie, în afaceri tenebroase, din care guvernatorul provinciei ar fi putut scoate mulți bani, dar individul particular nimic. Iată unde se afla acum cu talentul lui financiar. Reîntors pe proprietățile care îi aparțineau atît lui, cît și fratelui lui, fu nevoit să dea o ipotecă enormă înfumuratului Sabinus, pentru a scăpa de cele mai împovorătoare datorii. În tot acel an, omul acesta vesel avusese o singură dată prilejul să rîdă. Provincia Africa îi înălțase în ironie o stelă funerară: Cinstitului guvernator. Mai rîdea și azi pe sub mustață, cînd se gîndea la acest unic rezultat pozitiv al activității sale în Africa.

De atunci totul mersese anapoda. Deschisese o casă de comision și, sprijinit de energica Cenis, se ocupase de mijlocirea de slujbe și titluri nobiliare. Dar, prins într-o afacere de mari fraude, scăpase de la o grea pedeapsă numai datorită intervenției nesuferitului său frate. Acum avea 58 de ani, nimănui nu-i mai dădea rin cap că va fi purtat prin Forum într-o caleașcă triumfală și că va primi un consulat. Oriunde se arăta, imediat se vedeau numai rînjete și se vorbea despre napi stricați. Nu i se mai spunea decît comisionarul. Fratele lui, Sabinus, numit acum prefectul poliției din Roma, strîmba din nas cînd se pomenea numele lui și spunea: "Tăceți. Miroase a balegă de cal cînd vine vorba de acest comisionar."

Acum, după acest eșec din Grecia, totul se terminase definitiv. De fapt, era chiar bine că atît cît îi mai rămăsese din viață putea să-l petreacă după cum îi era placul. Chiar mîine o va porni înapoi spre casă. Mai întîi trebuia să se socotească aici, în Corint, cu negustorul Laches, care îi închiriase casa. Acesta se poartă așa de parcă ar fi făcut o favoare închiriindu-i casa, pe bani grei, acestui general prăpădit. Vespasian se bucură de pe-acum la gîndul că îl va trata în bunul stil roman aspru pe acest grec nobil și afectat, care l-a jupuit și pe față și pe ascuns. O dată terminată și această treabă, se va întoarce mulțumit în Italia, va sta o jumătate de an la proprietățile lui din Cosa, o altă jumătate la proprietățile din Nursia, va crește măgari și-și va îngriji măslinii, va bea vin cu vecinii și

va spune glume, după-amiaza se va desfăta cu Cenis sau cu vreuna din slugile sale. Apoi, peste cinci sau peste zece ani, cînd va fi incinerat, Cenis va vărsa multe şi sincere lacrimi, Sabinus va fi bucuros că a scăpat de fratele lui care îl compromitea, ceilalţi participanţi la trista ceremonie vor şuşoti rînjind despre balega de cal şi despre napii stricaţi, iar viguroasele mlădiţe ale stejarului sfînt se vor dovedi răsărite în zadar.

Titus Flavius Vespasian, fost comandant al unei legiuni romane în Anglia, fost consul al Romei, fost guvernator al Africii, tras pe o linie moartă, căzut în dizgraţia Curţii, un om cu o datorie de 1 100 000 sesterţi şi oftit de şambelanul Gortyn să stea liniştit în banca sa, îşi terminase bilanţul. Era mulţumit. Acum se va duce în radă şi se va tocmi cu grecul acela hoţ pentru preţul călătoriei de întoarcere. Apoi, o va plesni pe Cenis peste fese şi-i va spune: "Ei, bătrînico, de-acum nu mă mai scoţi tu de după cuptor, orice ai face." Da, în fundul sufletului era bucuros. Cu un oftat de uşurare îşi puse mantia pe umeri.

Dar cînd să iasă, îi ieşi în întîmpinare negustorul Laches, buimăcit, neobişnuit de politicos, tot numai plecăciuni şi vorbe mieroase. În spatele lui, grav, cu o mină solemnă, oficială, un curier al împăratului, cu laurii aducători de veşti bune în vîrful suliţei.

Curierul întinse suliţa spre general, în semn de cinstire. Spuse: "Solia Maiestăţii sale către consulul Vespasian."

Vespasian nu mai auzise de mult rostindu-se titlul său prăfuit; surprins, luă în mînă scrisoarea sigilată, privi încă o dată bastonul solului. Erau lauri, nu pene; nu putea fi vorba de întîmplarea nenorocită cu adormitul în timpul recitării. Fără nici un protocol, chiar în prezenţa curiosului Laches şi a curierului, desfăcu sigiliul. Buzele i se întredeschiseră, toată fruntea lui înaltă şi bombată de ţăran se încreţi, rînji. Îl bătu grosolan pe umăr pe sol şi strigă: "Laches, excroc bătrîn ce eşti, dă-i băiatului trei drahme bacşis. Sau stai, două ajung." Alergă, fluturînd scrisoarea în sus pe scări, îi mai arse

una peste dos prietenei sale Cenis şi răcni: "Cenis, bătrînico, am reuşit."

Doamna Cenis şi el se obişnuiseră să ghicească exact chiar şi fără vorbe, ce gîndea sau ce simţea celălalt. Cu toate acestea, acum începură să vorbească de-a valma. Se apucară unul pe altul de după umăr, îşi rîdeau în faţă, se desprindeau iarăşi, tropăiau prin cameră, de unul singur şi iarăşi împreună. Putea să-i vadă oricine, nu le păsa, toate simţămintele lor erau la vedere.

Pe Iupiter: A meritat cu vîrf şi-ndesat călătoria asta. Reprimarea provinciei rebele Iudeea era ceva palpabil, ca turnată pe talentul lui Vespasian. Cu planuri utopice ca acea expediţie a lui Alexandru n-aveau decît să-şi bată capul strategi geniali ca Tiberiu Alexandru şi Corbulon. El, Vespasian, îşi trăgea mantia peste urechi cînd era vorba de proiecte atît de hazardate, imperialiste. Dar ceva atît de impunător ca această expediţie în Iudeea, aşa ceva îi mergea la inimă bătrînului general. Acum domnii imperatori puteau să mai aştepte, el era gălbenuşul oului. Binecuvîntaţi aceşti evrei! De mult ar fi trebuit să se răscoale.

Este peste măsură de încîntat. Doamna Cenis îl pune pe negustorul Laches să facă rost de bucatele preferate ale lui Vespasian, indiferent cît ar fi de scumpe. Tot el ar mai trebui să găsească pentru după-amiază o fetişcană cît mai atrăgătoare, nu prea slabă, cu care să se poată desfăta Vespasian. Dar se părea că pe Vespasian nu-l mai prea interesau toate atenţiile acestea, se pusese pe treabă. Nu mai era bătrînul ţăran, ci generalul, imperatorul, care trece cu sînge rece la îndeplinirea misiunii sale. Regimentele siriene au decăzut de ţi se face scîrbă să le vezi; o să-i înveţe el pe băieţii ăştia ce înseamnă disciplina romană. Probabil că guvernul va dori să-i vîre pe gît legiunea 15, care fusese aruncată în Egipt. Sau legiunea 22 care tot fusese pusă în mişcare pentru această utopică expediţie alexandrină. Dar n-o să înghită aşa ceva. Va trebui să se tocmească cu cabinetul militar pentru fiecare om în parte. Dar, dacă va fi nevoie, nu se va da în lături să bată cu pumnul în masă şi să-şi spună răspicat părerea. O să le spună aşa:

"Domnilor, aici nu e vorba de niște barbari primitivi cum sunt germanii, aici e vorba de un popor care s-a organizat pînă-n dinți din punct de vedere militar."

Se va înfățișa chiar astăzi la Palat. Zîmbește pe sub mustață cînd își vîră bătrînele sale oase în uniforma de gală, pe care, cu trei ceasuri în urmă, credea că n-o va mai îmbrăca niciodată.

La reședința imperială este întîmpinat de șambelanul Gortyn. Îl salută ceremonios, întinzînd înainte brațul cu palma deschisă. O discuție scurtă, rece. Da, domnul general îl poate vedea pe Maiestatea Sa, cam într-o oră. Dar comandantul Gărzii? Domnul comandant al Gărzii îi va sta imediat la dispoziție. Trecînd pe lîngă șambelanul Gortyn pentru a se duce să stea de vorbă cu comandantul Gărzii, Vespasian îi aruncă în treacăt primului pe un ton ușor, aproape bine dispus: "Ei, băiete, cine stă acum liniștit în banca lui?"

Iarna a trecut prea repede, o iarnă bună pentru Iosif.

A muncit febril. Își bătuse joc de tehnica romanilor, dar nu se dădea în lături s-o imite. La Roma acumulase experiență, era plin de idei. Își smulsese din inimă orice meschinărie; pentru el conta un singur lucru: pregătirea apărării. Credința i se întărea. Babilonul, Egiptul, Regatul seleucizilor, nu fuseseră toate imperii puternice la fel ca Roma? Și cu toate acestea, Iudeea le ținuse piept. Ce înseamnă cea mai puternică armată față de suflarea Domnului? El le suflă peste întinderi ca pe niște paie goale, iar mașinile lor de război le aruncă în mare ca pe niște nuci găunoase.

În orașe, în marile săli ale sinagogilor, în marile locuri de întrunire, la alergările de cai din Tiberiada și Seforis sau chiar sub cerul liber, Iosif aduna în jurul său mulțimile. 'Marin! Marin! Domnul nostru, Domnul nostru,' îi strigau cu toții. Iar el sta în fața unor uriașe întinderi, slab și zvelt, cu chipul încordat și ochi arzători, cu brațele înălțate spre cer, smulgîndu-și din piept cuvinte întunecate, grave de îmbărbătare. Această țară era sfințită de Iahve, iar acum era năpădită de lepra romanilor, viermi nesățioși. Trebuie călcați în

picioare, stîrpiţi, nimiciţi. De unde îşi luau romanii îndrăzneala de a înainta cu atîta neruşinare? Aveau armata lor, caraghioasa lor "tehnică". Legiunile lor pot fi înregistrate cu precizie, fiecare are cîte 10 000 de oameni, 10 cohorte, 60 de companii, 65 de catapulte. Israelul îl are pe dumnezeul lui, Iahve. El n-are chip, nu poate fi măsurat. Dar în faţa suflării lui se sfărîmă maşinile de asediu, iar legiunile se topesc în vînt. Roma are putere. Dar puterea ei aproape că s-a sfîrşit, căci a ridicat mîna ei spurcată împotriva lui Iahve şi a poporului său ales, care lui i-a adus multă vreme mulţumire, împotriva primului său născut, a primului moştenitor: Israelul. Vremea s-a împlinit, Roma ţine de trecut, dar împărăţia lui Mesia va fi, acum se ridică. Va veni, astăzi, mîine; poate că a şi sosit. Este de neînchipuit ca voi, cu care Iahve a încheiat legămîntul, să fiţi cei toleraţi în această ţară, iar mîncătorii de porc să fie stăpînii voştri. Lăsaţi-i să-şi aducă legiunile pe mare şi prin pustiu. Credeţi şi luptaţi. Aveţi companiile şi maşinile voastre de război: îl aveţi pe Iahve şi cetele lui de războinici.

A trecut şi iarna, o primăvară încîntătoare strălucea deasupra viilor, teraselor de măslini, a tufelor de smochini din Galileea. Malul lacului Genizaret din jurul oraşului Magdala, unde Iosif îşi avea cartierul general, era numai flori şi parfumuri. Oamenii respirau aerul proaspăt. Şi tocmai în aceste zile strălucitoare de primăvară veniră romanii.

Mai întîi avangărzile lor ţinură sub observaţie ţara, dinspre nord şi dinspre oraşele de pe ţărm, apoi nu se mai feriră din calea trupelor de hărţuială trimise de Iosif şi pe urmă veniră potop, trei legiuni întregi cu cai şi care de luptă şi puternice contingente ale statelor vasale. În frunte infanteria uşoară, regimentele de trăgători, trupele de recunoaştere. Urmau apoi primele trupe cu armament greu. Apoi pionierii, pentru a curăţa strada de obstacole, a nivela locurile dificile şi a înlătura tufişurile din cale, aşa încît trupele în marş să nu fie stînjenite. Venea apoi convoiul imperatorului şi statului major, garda comandantului şi el însuşi. Apoi cavaleria şi artileria, uriaşele maşini de asediu, berbecii de

spart zidurile, mult admiratele tunuri, baliste şi catapulte. Apoi stindardele, vulturul, slăvit ca o zeitate. Apoi grosul armatei în rînduri de cîte şase oameni. La urmă lucrurile personale ale trupelor, coloanele cu provizii, juriştii şi funcţionarii trezoreriei. Şi, la urmă de tot, mulţime de civili: diplomaţi, bancheri, nenumăraţi negustori, în special bijutieri şi samsari de robi, preţuitorii pentru capturi, curieri particulari pentru diplomaţi şi mari negustori ai împărăţiei, femei.

În ţară se lăsă liniştea la intrarea romanilor. Mulţi voluntari se împrăştiară care încotro. Armata înainta încet, cu neputinţă de oprit. Potrivit planului, Vespasian curăţa Galileea, pămîntul, ţărmul şi marea.

Pacificarea ţărmului apusean al lacului Genizaret fusese, de fapt, treaba regelui Agrippa; căci această limbă de pămînt împreună cu oraşele Tiberiada şi Magdala îi reveneau lui. Dar acest rege elegant era de o bunătate prea comodă; violenţele pe care le-ar fi adus cu sine reprimarea necesară a răsculaţilor îl dezgustau. Aşa că Vespasian împlini el rugămintea prinţului, prieten a' Romei şi profund devotat ei şi-i încredinţă propriei sale armate misiunea unei expediţii de pedepsire. Tiberiada se supuse fără să opună rezistenţă. Oraşul bine întărit Magdala încercă să se apere. Dar nu putu rezista mult artileriei romane; iar trădarea din interior făcu restul. La pătrunderea romanilor în oraş, mulţi dintre răsculaţi fugiră refugiindu-se în împrejurimile lacului Genizaret. Se îngrămădiră în mica flotă pescărească, aşa încît romanii fură nevoiţi să-i urmărească pe apă. Lupta de pe lac a fost grotească: romanii s-au prăpădit de rîs, iar iudeii s-au ales cu un mare număr de morţi; căci de jur împrejur malurile erau înţesate de romani. Romanii răsturnau bărcile lor uşoare şi porneau vînători amuzante de pe plutele lor grele împotriva celor care se înecau. Soldaţii urmăreau cu interes cum se zbăteau naufragiaţii şi puneau rămăşaguri dacă vreunul sau altul va prefera să se înece sau să se lase omorît de ei. Şi cum era de preferat, să-şi trimită săgeţile împotriva lor sau să mai aştepte pînă ce aceştia se vor agăţa de plute şi atunci să le

reteze mîinile? Frumosul lac, renumit pentru jocurile lui de culori, acum era roşu de sînge, malurile sale, renumite pentru miresmele lor, au umplut săptămîni de-a rîndul aerul cu duhoarea cadavrelor, iar apa sa bună se stricase, peştii se îngrăşară în lunile următoare şi fură pe placul romanilor. În schimb, evreii, şi chiar şi regele Agrippa, nu se atinseseră ani de-a rîndul de peştii din lacul Genizaret. Ba chiar mai tîrziu, evreii cîntau un cîntec care începea cu cuvintele: "Pînă departe este roşu de sînge lacul din apropierea Magdalei, pînă departe este plin de cadavre ţărmul din apropierea Magdalei". O socoteală exactă a arătat că în lupta de la lac şi-au pierdut viaţa 4 200 evrei. Ceea ce i-a adus 4 200 de sesterţi căpitanului Sulpiz. Căci el pariase că numărul morţilor va trece de 4 000. Dacă ar fi fost mai puţin, el ar fi trebuit să plătească 4 000 de sesterţi şi încă alţii pe deasupra, după cum numărul morţilor ar fi fost cu mult mai mic decît 4 000.

După două zile Vespasian şi-a convocat apropiaţii la un consiliu de război. Cu majoritatea locuitorilor oraşului socoteala era simplă: se putea uşor stabili cine se purta paşnic şi cine nu. Dar ce era de făcut cu numeroşii fugari prinşi, aruncaţi din toată Galileea în acest oraş bine fortificat? Erau în număr de vreo 38 000. Era prea complicat să afli care dintre ei erau rebeli şi care nu. Să-i eliberezi, pur şi simplu, nu se putea, căci erau prea suspecţi. Să-i mai ţii c vreme prizonieri era o povară. Pe de altă parte, ei se predaseră romanilor fără să opună rezistenţă, doar pe încredere, aşa încît nici lui Vespasian nu i se părea că ar fi fost cinstit să-i omoare.

Dar, după ce întoarseră problema pe toate feţele, domnii din consiliul de război ajunseră la concluzia unanimă că, faţă de evrei orice este permis şi, dacă tot nu pot cădea de acord, atunci să se prefere ceea ce e de folos, în locul a ceea ce e mai onorabil. După ce ezită un timp, Vespasian îşi însuşi acest punct de vedere. Vorbind într-o greacă echivocă şi greu de înţeles, el le promise prizonierilor că le va lăsa viaţa, dar nu le permise să se retragă decît pe drumul spre Tiberiada. Prizonierii crezură ceea ce doreau şi se retraseră pe drumul indicat. Dar romanii ocupaseră drumul spre Tiberiada şi nu ac-

ceptară să se pornească pe un drum lăturalnic. Cînd cei 38 000 ajunseră în oraş, fură îndrumaţi spre marele loc de alergări. Se ghemuiră pe jos şi aşteptară încordaţi ce le va spune căpetenia romană. Curînd apăru Vespasian. El dădu ordin ca cei trecuţi de 55 de ani şi bolnavii să fie separaţi. Mulţi se înghesuiră printre cei selecţionaţi, crezînd că ceilalţi vor merge pe jos, iar ei vor fi transportaţi în patrie în care. Mare eroare. Cînd se termină separarea, Vespasian ordonă ca aceştia să fie masacraţi; la altceva nu erau buni. Dintre ceilalţi, puse să se aleagă 6 000 mai puternici şi-i trimise, împreună cu o scrisoare politicoasă, împăratului în Grecia pentru a fi folosiţi la construirea canalului din Corint. Ce mai rămase îi scoase sa robi la licitaţie în folosul armatei. Cîteva mii din ceilalţi îi făcu cadou regelui Agrippa.

În timpul tulburărilor, 109 000 de evrei fuseseră deja scoşi la licitaţie ca robi, iar preţul acestor robi începu să scadă îngrijorător; în provinciile din est scăzu de la, în medie, 2 000 de sesterţi la 1 300 bucata.

Dintr-unul din turnurile micii şi puternicei fortăreţe Iotapat, Iosif vedea apropiindu-se acum legiunea 10. Geometrii militari deja măsuraseră locul pentru campare. Iosif cunoştea aceste tabere romane. Ştia cum, exersînd timp de secole, legiunile învăţaseră să-şi aşeze tabăra chiar în ziua în care se opreau. Ştia că, la două ore după începerea lucrului, totul va fi gata. Douăsprezece sute de corturi pentru fiecare legiune, între ele străzi, valuri, porţi şi turnuri de jur împrejur, un oraş bine fortificat.

Întunecat şi pregătit pentru orice, Iosif privea cum romanii se apropiau încet într-un cerc larg, cum ocupaseră munţii din jur, cum înaintaseră prevăzători în trecători şi văi. Şi acum, iată că închiseseră cleştele.

Acum, în afara acestui Iotapat, în toată Galileea mai rămăseseră în mîinile iudeilor doar două locuri fortificate: muntele Tabor şi Ghişala, aflată sub comanda lui Iohan. Dacă romanii luau aceste trei locuri, atunci drumul spre Ierusalim le era deschis. Căpeteniile au hotărît ca fortăreţele să fie menţinu-

te cît mai mult posibil, iar în ultima clipă ei să-şi facă drum spre capitală; acolo, e drept, exista o miliţie numeroasă, dar erau puţini conducători şi organizatori.

Văzînd că acum şi legiunea 10 se afla in faţa fortăreţei sale, Iosif fu cuprins de un soi de bucurie feroce. Generalul Vespasian nu era acel nervos Cestius Gall, avea nu una, ci trei legiuni cu el, întregi, legiunea 5, 10 şi 15, cu greu va reuşi Iosif să pună mîna pe unul din cei trei vulturi de aur, pe care îi purtau cu ei legiunile. Dar şi fortăreaţa lui avea ziduri şi turnuri bune, e aşezată la înălţime, cu pante abrupte, are uriaşe provizii alimentare, oamenii săi, mai ales cetele lui Sapita, sunt într-o formă bună. Imperatorul Vespasian va trebui să se străduiască mult pentru a dărîma zidurile acestei fortăreţe şi să poată smulge sulurile Legii din casa de rugăciuni.

Vespasian nu porni la atac. Armata sa îşi aşează în tihnă tabăra statică precum buşteanul şi tot atît de neclintită. Se pare că aştepta ca, disperat, Iosif să iasă din gaura sa sau să crape, vlăguit.

Pe o cale ocolită Iosif primi o scrisoare din Ierusalim. Tatăl Mattias îi transmitea că din capitală nu-i vor sosi nici un fel de trupe de rezervă. Doctorul Eleazar Ben Simon ceruse insistent trimiterea unor rezerve. Dar la Ierusalim sunt unii care ar fi bucuroşi să vadă căzînd Iotapatul numai ca şi Iosif să piară o dată cu el. Cel mai bine ar fi să predea fortăreaţa care, fără sprijin din afară, n-ar putea rezista mai mult de două săptămîni. Iosif cugetă îndărătnic. Erau în mai. Dacă Iotapatul se putea menţine pînă în iulie, atunci poate că pentru romani ar fi fost prea tîrziu s-o mai pornească spre Ierusalim. Oare cei din Sala Pătrată nu pricep lucrul acesta? Atunci va salva acest oraş orbit, împotriva voinţei sale. Îi scrise tatălui său că nu va ţine Iotapatul două săptămîni, ci de şapte ori şapte zile. De şapte ori şapte zile: cuvintele îi veniseră de la sine. Era acea siguranţă vizionară cu care profeţii îşi anunţaseră prezicerile. Dar scrisoarea lui Iosif nu ajunse la tatăl său. Romanii o interceptară, iar domnii din statul major rîseră pe

seama înfumuratei căpetenii iudaice: era exclus ca Iotapat să mai poată rezista.

Sosi şi cea de a doua săptămînă şi romanii tot nu atacau. Oraşul era bine aprovizionat cu alimente, dar rezervoarele de apă erau cam pe sfîrşite, Iosif fu nevoit să introducă raţionalizarea strictă. Era o vară călduroasă, asediaţii sufereau din zi în zi tot mai rău din cauza setei. Ca să facă rost de apă, mulţi se strecurau pe căi subterane afară din oraş; căci creştetul muntelui era străpuns de un uriaş şi complicat sistem de drumuri subterane. Dar încercările de felul acesta erau acţiuni temerare. Cine cădea în mîinile romanilor cu aceste prilejuri, era răstignit pe cruce.

Comanda în cazul execuţiilor o avea căpitanul Lucian. Era, în fond un om de treabă, dar suferea cumplit din cauza căldurii şi, din această cauză, era adesea prost dispus. Cînd era într-o asemenea dispoziţie, dădea ordin ca cel care urma să fie executat să fie legat de cruce, ceea ce însemna o moarte mai lentă, mai chinuitoare. Cînd era mai bine dispus, îi punea pe jandarmii regimentului să-i bată în cuie mîinile condamnatului, astfel că rana care se forma imediat să ducă la o moarte mai rapidă.

Seară de seară, jalnicele procesiuni urcau înălţimile, condamnaţii purtau bîrnele crucilor lor pe grumaz, braţele desfăcute erau legate de ele. Noaptea răcorea trupurile atîrnate, dar nopţile erau scurte şi de îndată ce răsărea soarele, apăreau muştele şi alte insecte. De jur împrejur se adunau păsări şi cîini fără stăpîn şi-şi aşteptau prada. Bărbaţii de pe cruce îşi îngînau rugăciunea de moarte: 'Ascultă, Israel, Iahve este dumnezeul nostru, Iahve este unul'. O spuneau atîta timp cît mai ieşeau cuvintele din gura lor, o spuneau de la o cruce la alta. Curînd, formula ebraică circula şi în tabăra romană, binevenit prilej pentru tot felul de glume. Doctorii militari întocmeau statistici, cît dura pînă murea unul bătut în cuie, cît dura pînă murea unul legat. Îşi alegeau pentru cercetările lor prizonieri deosebit de viguroşi şi deosebit de slăbănogi şi constatau care era contribuţia arşiţei din plină vară la accelerarea sfîrşitului letal. Pe toate înălţimile, de jur împrejur,

se ridicau cruci, iar cei ce atîrnau de ele, se schimbau în fiece seară. Romanii nu-i puteau da fiecăruia crucea sa specială, trebuiau să mai economisească lemnul, oricît de împădurită era regiunea.

Aveau nevoie de lemn pentru valuri artificiale şi şanţuri care să ducă la acest oraş îndărătnic. Au tăiat toate pădurile din jur şi au făcut din ele asemenea valuri. Lucrau protejaţi de construcţiile ingenioase din piele de vită şi din piele argăsită, care făceau ineficiente proiectilele incendiare ale asediaţilor. Cei din Iotapat îi invidiau pe romani, care puteau folosi pentru asemenea scopuri apa. Îşi făceau nişte ieşiri speciale, şi de mai multe ori reuşiră să dea foc lucrărilor inamice. Dar ceea ce era distrus se completa rapid, iar valurile şi şanţurile se apropiau din ce în ce mai mult.

Seară de seară Iosif cerceta din turnurile zidului cum înaintau. Dacă galeriile ajungeau într-un anumit punct din nord, Iotapatul era pierdut, chiar dacă Ierusalimul ar fi trimis trupe de rezervă. Privirile lui Iosif se roteau încet. Pretutindeni pe creştetele munţilor erau cruci, drumurile de pe munte erau tivite de cruci. Cei executaţi aveau capetele plecate în faţă, într-o parte, falca le atîrna. Iosif privea, încerca mecanic să numere crucile. Buzele îi erau uscate şi umflate, cerul gurii ars, ochii injectaţi; nu-şi lua pentru sine o raţie de apă mai mare ca a celorlalţi.

La 20 iunie, 18 Sivan după calculul iudaic, valurile atinseră acel periculos punct din nord. Iosif rîndui pentru ziua următoare o slujbă religioasă. Îi puse pe cei adunaţi acolo să-şi mărturisească păcatele. Înfăşuraţi în mantiile lor cu firele pentru rugăciune purpuriu-albastre, oamenii se băteau sălbatic în piept şi strigau pătimaş: 'O Adonai! Am păcătuit, am săvîrşit greşeli şi nelegiuiri în faţa ta.' Iosif sta în faţă, ca preot de gradul întîi, şi la fel ca ceilalţi, îi mărturisea lui Dumnezeu: 'O Adonai! Am păcătuit, am săvîrşit greşeli si nelegiuiri', şi se simţea murdar, josnic şi chinuit de remuşcări. Dar iată, cînd înălţa a treia frază a spovedaniei, ceva îl făcu să ridice capul, simţi cum din rîndurile din spate ochi mici şi fanatici îndreptau spre el priviri răutăcioase şi stărui-

toare şi mai zări o gură ce nu rostea în cor cu ceilalţi: 'am săvîrşit greşeli, am păcătuit', ci pronunţa cu asprime şi patimă cuvintele: 'tu ai păcătuit, tu ai săvîrşit greşeli'. Era gura lui Sapita. Şi atunci cînd, la sfîrşitul slujbei, împreună cu ceilalţi preoţi Iosif rosti binecuvîntarea, cînd cu braţele ridicate şi degetele depărtate sta în faţa mulţimii, care plecase capetele la pămînt, căci deasupra preoţilor care binecuvîntau plutea spiritul lui Dumnezeu, atunci, din nou, văzu o pereche de ochi, care-şi îndreptau spre el privirile cu obrăznicie şi răutate şi stăruinţă, iar faţa lui Sapita hohoti clar în batjocură: "Închide-ţi gura, Iosif Ben Mattias. Preferăm să crăpăm fără binecuvîntarea ta, Iosif Ben Mattias."

Iosif era uluit. Nu s-a dat în lături în faţa nici unui pericol, îndurase setea şi lipsurile ca ultimul dintre soldaţi, măsurile lui se dovediseră bune şi eficiente, era clar că Dumnezeu era cu el, uite că menţinuse oraşul mai mult decît ar fi fost posibil să-l menţină oricine altcineva. Ce mai voia acest Sapita? Iosif nu-l învinuia de nimic. Omul era orb, ce spunea, curată defăimare.

Atacul dat de Iosif a doua zi împotriva valului din nord fu săvîrşit cu un fanatism sălbatic. Să mori în luptă era mai bine decît pe cruce şi această năzuinţă sumbră spre o moarte în luptă îi făcu pe evrei, în ciuda ploii dese de săgeţi, să înainteze pînă la acel punct în primejdie. Doborîră soldaţii de pază, dădură foc zăplazurilor şi maşinilor. Romanii cedară. Cedară nu numai în acel loc, ci şi în sud, unde abia dacă fuseseră încolţiţi. În curînd cei din Iotapat aflară şi cauza: îl nimeriseră pe Vespasian, imperatorul roman fusese rănit. Oraşul jubila, Iosif dispuse să se împartă raţii duble de apă. Era cea de-a cincea săptămînă. Dacă va reuşi să ajungă pînă în cea de-a şaptea săptămînă, atunci vara va fi prea înaintată şi asta însemna că Ierusalimul va fi salvat pentru anul acesta.

A durat aproape o săptămînă pînă cînd romanii şi-au asigurat din nou punctul din nord. Între timp, e drept, îşi puseseră în poziţie de luptă pe cele trei părţi ale zidului maşinile pentru asediat, berbecii de spart zidurile. Aceştia erau nişte grinzi puternice, aidoma catargelor de corăbii, prevăzute în

față cu un solid bloc de fier ca un cap de berbec. În mijloc, de o grindă orizontală sprijinită pe piloni zdraveni atîrnau catarge legate cu funii. Un mare număr de artileriști trăgeau înapoi grinda cu capul de berbec și apoi îl repezeau înainte. Nici un zid, oricît de gros, nu putea rezista multă vreme forței de șoc a acestei mașini.

Acum, în sfîrșit, după ce berbecii fuseseră folosiți o bucată de timp, Vespasian socoti că a sosit momentul ca fortăreața să fie supusă unui atac general. Atacul începu în zori. Cerul se întunecă de săgeți, trompetele legiunilor răsunau înfricoșătoare neîncetat, din toate catapultele zburau deodată mari bile de piatră, zgomotele înfundate ale balistelor erau răsfrînte de ecoul munților. Pe valuri lucrau trei turnuri căptușite cu fier, avînd cîte 17 m înălțime, pe care se aflau sulițași, arcași, luptători cu praștia, chiar și baliste. Asediații erau lipsiți de apărare în fața acestor coloși blindați. Sub protecția lor, prin galerii se tîrîră uriașe, înfricoșătoare broaște țestoase, formate din trupele lor de elită a cîte o sută de romani, care, împingîndu-și unul lîngă altul deasupra capetelor scuturile aidoma unor țigle, înaintau fără a putea fi nimeriți de proiectile. Turnurile blindate, împreună cu aceste broaște țestoase, făcură o treabă bună, își îndreptară țintele împotriva acelor locuri din ziduri pe care și le aleseseră broaștele, așa încît apărătorii fură nevoiți să le părăsească. Asediatorii atinseseră deja deodată cinci puncte ale zidurilor și aruncau punți de asalt. Și tocmai în acest minut, cînd romanii nu puteau trage fără să-și primejduiască propriii lor oameni, apărătorii turnară asupra năvălitorilor ulei fierbinte, care pătrunse sub fierul armurilor, și vărsară pe punți o fiertură alunecoasă din fîn grecesc, așa că asediatorii alunecară.

Se lăsă noaptea, dar romanii nu slăbeau deloc ritmul. Toată noaptea răsunară înfundat loviturile berbecilor, cupolele blindate și balistele lucrară fără oprire. Oamenii loviți se prăvăleau de pe ziduri în chip grotesc. Pretutindeni strigăte, gemete și oftaturi. Zgomotele erau atît de înspăimîntătoare, încît căpeteniile evreilor îi puseră pe soldații de pe ziduri să-și înfunde urechile cu ceară. Cît despre Iosif, el asculta tot acest

vacarm infernal aproape cu o bucurie săbatică. Era cea de-a 46-a zi: va ţine oraşul de şapte ori şapte zile. Apoi va veni ziua a 50-a şi atunci va fi o linişte deplină. Poate că această linişte va fi chiar moartea. Ca întotdeauna, fericit în mijlocul bubuiturilor dezlănţuite, gusta dinainte liniştea celei de a 50-a zi, şi se gîndea la cuvintele tradiţionale: 'Mai întîi este furtuna şi marele bubuit, apoi se lasă liniştea şi apare Dumnezeu.'

Unul dintre apărători reuşise să prăvălească de pe ziduri cu atîta furie un bloc uriaş asupra unuia din berbeci, încît capul de fier al acestuia se desprinse. Evreul sări de pe zid, luă chiar din mijlocul duşmanilor capul de berbec, îl duse înapoi, sub ploaia de proiectile, se căţără pe zid şi se prăbuşi, lovit în cinci locuri, încovoindu-se de dureri, de cealaltă parte a zidului, la ai săi. Omul acesta era Sapita.

Iosif se aplecă asupra muribundului. Sapita nu putea trece dincolo ducînd în inimă ocara. În jurul lui se aflau 10 oameni. Ei şcpteau muribundului: "Ascultă, Israel, unul şi veşnic este dumnezeul nostru, Iahve," pentru ca el să poată intra în moarte cu cuvintele credinţei mărturisite. Sapita se trăgea chinuindu-se, de unul din vîrfurile bărbii sale în furculiţă. Mişca buzele, dar Iosif vedea bine că acele cuvinte pe care le rostea nu erau cuvintele căinţei. Iosif se aplecă şi mai mult asupra lui. Ochii mici, fanatici ai muribundului clipeau răutăcios şi plini de durere, el se străduia vădit să spună ceva. Iosif îşi lipi urechea de buzele sale uscate, nu-l putea înţelege, dar era clar că Sapita voia să spună ceva plin de dispreţ. Iosif era pe cît de uluit, pe atît de mîhnit, că omul acesta orbit pleca astfel pe lumea cealaltă. Se hotărî repede şi spuse încet şi pătimaş: "Ascultă-mă Sapita, voi împiedica romanii să intre în vara aceasta în Ierusalim. Voi mai menţine oraşul trei zile. Şi nu-mi voi face drum spre Ierusalim, aşa cum ne-am înţeles, ci voi rămîne în oraş pînă în cea de a patra dimineaţă." Ceilalţi bărbaţi murmurau monoton în cor, pentru a ajunge pînă la urechile muribundului: "Ascultă, Israel". Iosif nu-şi lua ochii de la Sapita, aproape implorîndu-l. Acesta trebuia să vadă că a fost nedrept, trebuia să moară împăcat. Dar ochii

injectaţi ai lui Sapita erau daţi peste cap, falca îi căzuse: Iosif făcuse legămîntul în faţa unui mort.

Din ziua aceea, Iosif nu mai ştiu ce e somnul. Era pretutindeni pe ziduri. Faţa îi ardea, pleoapele îl dureau, cerul gurii era umflat, urechile îi asurziseră de zgomotul maşinilor de asediat, vocea îi era aspră şi răguşită. Dar nu se cruţa, se dăruia fără economie. Aşa rezistă timp de trei zile, pînă cînd ajunseră în a 49-a zi. Atunci căzu într-un somn ca de moarte.

În zorii zilei de 1 iulie, în cea de a 50-a zi de la începerea asediului, romanii cuceriră fortăreaţa Iotapat.

Nu trecuseră nici două ceasuri de cînd Iosif se culcase, că fu scuturat şi trezit, au sosit. Se sculă clătinîndu-se, apucă ce-i cădea în mînă, carne, piine, cordonul brodat cu flori al preotului, ordinul prin care era numit comisar, zarurile pe care i le dăruise odată la Roma actorul Demetrius Liban. Se împleticea pe stradă în zorii care abia mijeau. Cîţiva din jurul lui îl tîrîră cu ei într unul din şanţurile subterane, spre un rezervor de apă părăsit, care se lărgea formînd un fel de grotă destul de încăpătoare.

Era . vreo doisprezece în această grotă, printre ei cineva grav rănit, aveau cu ei provizii, dar doar o singură căldare mică cu apă. Peste zi nădejdea nu-i părăsi, dar noaptea se dovedi că nici vorbă nu putea fi de scăpare. Galeria subterană era întortocheată şi plină de crăci, dar ducea chiar la această grotă şi avea ieşirea în oraş unde romanii puseseră străji severe.

În cea e a doua zi rănitul îşi dădu duhul. În cea de a treia zi li se termină apa, în cea de a patra, bărbaţii slăbiţi de îndelungatul asediu se îmbolnăviră şi erau ca nebuni de sete.

În cea de a cincea zi, Iosif Ben Mattias zăcea într-un ungher al grotei, îşi pusese sub cap cordonul albastru de preot, îşi trăsese veşmintele ca să-i acopere faţa şi aştepta să vină romanii şi să-l omoare. Stomacul parcă îi ardea, încerca mereu să înghită, deşi ştia cît de dureros şi cu neputinţă era, pulsul bătea neregulat, în toate încheieturile simţea furnicături şi înţepături. Pleoapele lăsate frecară ochii infla-

maţi, în întuneric jucau puncte şi cerculeţe, se măreau mult, se micşorau, sclipeau, se încolăceau. I se părea ademenitor şi dulce să grăbeşti moartea, să-ţi iei zilele; dar rămînea o speranţă: poate că înainte de asta s-ar putea bea ceva. Poate că, dacă vin romanii, îi vor da să bea, înainte de a-l răstigni pe cruce. La Ierusalim există o asociaţie a unor doamne caritabile, care le dau osîndiţilor, pe drumul lor spre moarte, să bea o băutură preparată din vin şi smirnă. Asta ar fi o moarte frumoasă. Îşi trage peste cap veşmintele şi zîmbeşte cu buze uscate.

Chiar în faţa lui, la îndemînă, vede marele rezervor de apă, cu apa raţionalizată, cu cantităţi mici, mici de apă raţionalizată. Dacă tot au venit romanii, nu mai e nevoie să economisească apa. Cum de nu s-a gîndit pînă acum la asta? Se şi vede pornind spre rezervor. Mulţi merg la rezervor. Dar el merge chiar printre evreii care strigă şi printre romanii, care urcă strada pe pipăite, iată, el este conducătorul, oamenii îi fac loc să treacă, el merge mereu neabătut spre rezervor, fără să se oprească, lacom. Să bea! La rezervor nu mai sunt străji. Dar acolo e unul care nu-l lasă să bea. Dă-te, te rog, la o parte, Sapita. Te omor, dacă nu mă laşi să beau. Am fost oare un laş? Am avut grijă de mine, în timp ce în jur zburau săbiile, fiarele, torţele aprinse, cînd de pe ziduri se prăvăleau oameni? Nu te opinti prosteşte să ridici cu braţul sănătos capul de berbec. Ştiu bine ca eşti mort. Eşti un mincinos ordinar, Sapita, poţi să fii de o sută de ori mort, dar tot trebuie s-o ştergi de aici.

Pentru că înghite atît de greu şi în gol, Iosif îşi simţi gîtlejul umflat, parcă sfîşiat, şi asta îl smulge din aiureli. Îşi trage iarăşi veşmintele peste faţă, acoperind-o. Vrea să nu mai vadă nimic din toate astea. Atunci cînd se afla în pustiu la esenianul Banus şi cînd îşi mortifica trupul, atunci a avut nevoie de năluciri, dar acum vrea ordine în minte, limpezime. Nu se mai gîndeşte deloc să crape, pentru că n-a putut să bea apă cîteva zile. E adevărat, dacă nu bei nimic cîteva zile, îţi pierzi minţile, e lucru ştiut. Dar asta nu i se va întîmpla lui. Ceilalţi, da, ceilalţi vor muri de sete. Dar el nu, este cu

neputinţă. Mai are încă multe de făcut, şi-aşa a întîrziat prea mult. Unde sunt femeile pe care nu le-a avut, vinul, pe care nu l-a băut, frumuseţile pămîntului pe care nu le-a văzut, cărţile, pe care nu le-a scris? De ce n-a pus mîna pe Popeea atunci? Acoperămîntul ei era din borangic de Kos, subţire ca fumul, se întrezărea părul. Cu siguranţă era de culoarea chihlimbarului. Atîtea femei pe care le pierduse. Vede coapse, sîni, chipuri.

Dar acestea nu sunt chipuri, sunt grămezi de fructe, aşa cum se vînd în pieţe, fructe rotunde, zemoase, smochine, mere, struguri uriaşi. Vrea să muşte din ele, să le strivească, să le soarbă; dar de îndată ce vrea să pună mîna pe ele, ele îşi iau imediat chipul acela gălbejit, infam, pe care îl cunoaşte foarte bine. Nu, cîine blestemat, eu n-o să mor, n-o să-ţi fac plăcerea asta. Mai ales dumitale. Dumitale, jalnic pedant, dumitale, maimuţă a raţiunii cu statuile şi toate simetriile şi tot sistemul dumitale. Vrei să spui ceva despre Iudeea? Dar ce înţelegi din ea? Ai fost vreodată acolo? Ai făcut vreodată ceva pentru ea? N-ai strop de sînge în vene, ticălosule. Dacă Iudeea va face odată una cu pămîntul afurisitul dumitale palat, să ştii că a avut dreptate, a avut de zece ori dreptate, şi eu, voi pune şi eu mîna ca să-l dărîm.

Nu bat cîmpii, domnule. Mi-e îngrozitor de sete, dar ştiu bine: este josnic ca, de la Roma, să-ţi baţi joc de macabeici. Este murdar şi meschin. Eşti o apariţie jalnică, Iustus din Tiberiada.

Capul îi e plin de glasuri: Marin, Marin. Şi printre ele, o voce subţire, de o îndărătnică supunere, care rosteşte: 'el e'.

Nu, n-a îngăduit acestei voci să pună stăpînire pe el, niciodată nu s-a suprapreţuit, întotdeauna s-a scuturat de blasfemie. Cel care acum abuzează de slăbiciunea lui este ispititorul, el îl face să audă din nou glasul acela. Da, cu siguranţă că nu e nimic altceva decît neruşinata uneltire a ispititorului, care vrea să întoarcă de la el faţa lui Iahve.

Cu mare greutate se ridică în genunchi, atinge cu fruntea pămîntul, torturat, îşi mărturiseşte păcatele, torturat. Vorbeşte ales şi cu mîndrie: 'O Adonai, nu am păcătuit, nu am

săvîrşit greşeli. Trebuie să-mi dai să beau, numele tău ţi l-am slăvit. Vreau apă. Nu-l lăsa pe robul tău să piară de sete, căci te-am slujit cu credinţă şi tu trebuie să-mi dai apă.'

Deodată, în grotă răsună o voce ca un scîrţîit, o voce de ofiţer pe care Iosif o cunoştea bine. Ceilalţi îl scuturară. Era o voce foarte reală, asta era clar. Vocea vorbea greceşte şi spuse că se ştie că în grotă se află căpetenia galileenilor, şi dacă cei închişi acolo se predau, le va fi cruţată viaţa. "Daţi-mi să beau", spuse Iosif. "Ai un ceas de gîndire", răspunse vocea, apoi vom afuma grota.

Un zîmbet fericit înflori pe chipul lui Iosif. Biruise. L-a tras pe sfoară pe răposatul Sapita şi chiar şi pe neruşinatul Iustus cel viu, care nu voia să-l lase să se atingă de fructe. Acum va bea şi va trăi.

Numai că, printre tovarăşii lui Iosif, erau unii care nici nu voiau să audă să se predea. Aveau în minte cele petrecute la Magdala, şi se gîndeau că, dacă romanii puneau mîna pe ei, în cel mai bun caz l-ar fi oprit pe Iosif pentru alaiul triumfal, iar pe ceilalţi i-ar fi răstignit pe cruce sau i-ar fi scos la licitaţie ca robi. Hotărîră să lupte. Pe jumătate nebuni de sete, i se aşezară în cale lui Iosif. Mai degrabă l-ar fi omorît, decît să rabde ca el să-i predea romanilor.

Dar Iosif nu voia decît un singur lucru: să bea. Dacă romanii îl vor cruţa într-adevăr sau nu, asta rămînea de văzut mai tîrziu. În orice caz, îi vor da să bea, şi nebunii ăştia nu voiau să-l lase. Erau smintiţi, nişte cîini turbaţi. Era ridicol ca, după atîta chin, să se omoare fără să fi apucat să bea. Din toate colţurile creierului său secătuit îşi aduna puterile, pentru a se putea impune celorlalţi, pentru a bea, a trăi.

Multă vreme le vorbi în zadar. Abia mai avea voce, într-atît era de aspră şi de răguşită, pentru a le face o ultimă propunere: să nu se sinucidă, ci să se omoare unul pe altul; era un păcat mai mic. Asta au înţeles, au acceptat propunerea, şi aceasta a fost salvarea. Lăsară soarta să hotărască cine pe cine să omoare, şi aruncară cu zarurile pe care Iosif le primise în dar de la actorul Demetrius Liban. Îşi cereau unul altuia iertare şi mureau, cu mărturisirea păcatului pe buze. Cînd, la

sfîrşit, rămase Iosif cu ultimul din ei, el o apucă pur şi simplu pe drumul spre romani. Celălalt rămase fără vlagă un timp pe loc, apoi se tîrî după el.

Legatul Paulin fu cel care-l întîmpină pe Iosif. Întinse spre el, salutînd voios, braţul cu palma deschisă, ca un sportiv care-şi salută adversarul învins. Iosif nu mulţumi. Căzu jos şi spuse: "apă". Îi aduseră de băut, iar el, făcînd fapta cea mai cucernică din viaţa sa, se sili să rostească formula de binecuvîntare: 'Slăvit fii Iahve, Dumnezeul nostru, care ai făcut totul prin cuvîntul tău', şi abia după aceea bău. Fericit, lăsă apa să i se prelingă pe buze, în gură, apoi în gîtlej, ceru iarăşi apă şi încă o dată şi-i părea rău că trebuie să se oprească şi să-şi tragă sufletul; şi iarăşi bău. Zîmbi larg, prosteşte, cu toată faţa, şi iarăşi bău. Soldaţii stăteau de jur împrejur, îl priveau cu bunăvoinţă.

Iosif fu lăsat să se cureţe în grabă, i se dădu de mîncare şi fu dus în lanţuri în cartierul general al imperatorului. Drumul trecea prin toată tabăra. Soldaţii se înghesuiau pretutindeni, toţi voiau să-l vadă pe conducătorul duşman. Mulţi îl cercetau fără răutate: aşadar, acesta era omul, care le dăduse de furcă timp de şapte săptămîni. Tare tipul! Unii, înverşunaţi pentru că le pieriseră camarazii, ameninţau şi înjurau sălbatic. Alţii făceau glume, văzîndu-l atît de tînăr, subţire şi slab: "Ei, ovreiaşule, cînd o să atîrni pe cruce, n-o să prea aibă ce mînca din tine păsările şi muştele". Iosif, aşa neîngrijit cum era, cu părul încîlcit ca o pîslă, cu tuleie murdare pe obraz, trecea liniştit prin toată agitaţia, ameninţările şi glumele îl lăsau nepăsător, unii coborau privirile văzîndu-i ochii trişti şi înroşiţi. Cînd unul îl scuipă, n-avu nici un cuvînt pentru cel care-l umilise, rugă doar, el, cel în lanţuri, pe cei ce-l însoţeau să-i şteargă scuipatul, căci nu se cădea să apară astfel în faţa imperatorului.

Drumul prin tabără a fost lung. Corturi, corturi, soldaţi curioşi. Apoi, altarul taberei. În faţa lui, greoi, auriţi, duşmănoşi şi puternici vulturii celor trei legiuni. Apoi iarăşi, corturi şi corturi. Omul acesta slăbit cu greu fu în stare să se

ţină pe picioare, dar îşi adună toate puterile şi parcurse fără să se înconvoaie tot lungul drum al ruşinii.

Cînd ajunse, în sfîrşit, la cortul imperatorului, în afară de legatul Paulin Iosif nu mai văzu la început decît un tînăr cu însemnele de general, nu prea înalt, dar cu o statură robustă, bine legată, cu o faţă rotundă, deschisă, cu bărbia scurtă proeminentă, aşa că semăna cu un triunghi ascuţit. Iosif înţelese imediat că acesta era Titus, fiul imperatorului. Tînărul general îi ieşi înainre. "Îmi pare rău", spuse el deschis şi amabil, "că aţi avut ghinion. V-aţi bătut extraordinar. V-am subapreciat pe voi, evreii, sunteţi excelenţi soldaţi." Observînd cît era de epuizat, îl pofti să stea jos. "Aveţi veri foarte fierbinţi", mai spuse. Dar aici în cort e o răcoare plăcută."

Între timp, de după draperia care împărţea cortul, intră însuşi Vespasian, îmbrăcat foarte comod, împreună cu impunătoarea şi hotărîta lui doamnă. Iosif se ridică şi încercă să salute după tipicul roman. Dar imperatorul îi făcu semn, binevoitor, să renunţe. "Nu te mai obosi. Arăţi al naibii de tînăr, ovreiaşule. Cîţi ani ai?" "Treizeci", răspunse Iosif. "Vezi, Cenis", făcu Vespasian zîmbind, "cît de departe poţi ajunge la numai treizeci de ani?" Doamna Cenis îl măsură fără bunăvoinţă pe Iosif. "Nu prea-mi place evreul ăsta", declară ea brutal. "Nu poate să te sufere", îi explică Vespasian lui Iosif, "pentru că s-a speriat îngrozitor cînd mi-aţi trîntit ghiuleaua de piatră pe picior. Dar a fost alarmă falsă, nu se mai observă nimic". Dar, în timp ce se îndrepta spre Iosif, se văzu clar că mai şchiopăta puţin. "Lasă-mă să te pipăi", spuse el şi-l cercetă ca pe un sclav. "Slab, slab", constată el respirînd profund. "A trebuit să înduri de toate. Aţi fi scăpat mai uşor. Dar se pare că ai un trecut foarte frămîntat, tinere. Mi s-a povestit istoria cu cei trei aşa-zişi nevinovaţi, care pe urmă i-a măcinat nervii lui Cestius Gall: cum am spus, de toate". Era mulţumit. Se gîndea că, fără cei trei moşnegi ai acestui tînăr curajos, guvernatorul Cestius cu greu ar fi fost revocat, iar el nu s-ar fi aflat acum aici.

"Ce crezi, tinere", întrebă el jovial, "să mă îndrept încă de pe acum spre Ierusalim? Aş avea chef să văd un Mare Sabat

la templu. Dar voi, cu Iotapatul vostru, m-aţi ţinut multă vreme deoparte. Acum e cam tîrziu. Şi dacă cei din Ierusalim sunt tot nişte capete pătrate ca cei de aici, înseamnă că va fi o treabă de durată."

Asta fusese spus aşa, în treacăt, aproape în glumă. Dar Iosif văzu ochii luminoşi şi atenţi ai acestui bărbat, faţa lui lată şi încreţită de ţăran, îi auzi respiraţia zgomotoasă şi deodată, cu o intuiţie strălucită, avu o străfulgerare: în fundul sufletului său, romanul acesta nu doreşte cîtuşi de puţin să ajungă la Ierusalim, nu-l interesează deloc o victorie rapidă asupra Iudeii. Nu pare să fie omul care, de îndată ce are ceva, se grăbeşte să-l lase din mînă. El vrea să-şi păstreze armata sa, cele trei grandioase legiuni care acţionează coordonat. De cum se va termina expediţia, ele îi vor fi luate fără doar şi poate, şi atunci s-a zis cu comanda sa. Iosif înţelege bine: generalul Vespasian nu vrea să ajungă anul acesta la Ierusalim.

Această constatare l-a înaripat. Mai simţea încă în stomac emoţiile pe care le încercase în grotă. Ştia că abia acum sosise momentul decisiv pentru a-şi salva viaţa, iar constatarea că romanul nu dorea deloc Ierusalimul îi oferea un avantaj nemaiauzit. Vorbi încet, dar foarte hotărît: "Vă spun, generale Vespasian, că nu veţi ajunge anul acesta la Ierusalim. Probabil că nici anul viitor." Continuă apoi privind încordat şi scoţînd cu greu vorbele: "Sunteţi menit pentru fapte mai măreţe."

Toţi fură izbiţi de acest neaşteptat răspuns: acest ofiţer evreu, care s-a bătut ireproşabil, făcea o afirmaţie atît de stranie. Închizînd pe jumătate ochii, Vespasian îşi privea prizonierul. "Ia te uită", îl ironiză el, "n-au pierit toţi profeţii din Iudeea?" Dar batjocura din vocea sa bărbînă, hîrîită era abia perceptibilă, mai degrabă era o încurajare, un semn de bunăvoinţă. Existau multe lucruri ciudate în ţara aceasta, Iudeea. În lacul Ghenizaret era un peşte care striga; ceea ce se planta pe cîmpiile Sodomei se înnegrea şi se prefăcea în cenuşă; Marea Moartă îl ţinea la suprafaţă pe tot omul, fie că ştia să înoate, fie că nu. Totul aici era mai bizar decît

oriunde altundeva. De ce să nu fi existat şi în acest tînăr evreu, oricît de bun politician şi soldat era, un grăunte de nebunie şi de duh profetic?

În acest timp, mintea lui Iosif lucra febril. În faţa acestui roman, în a cărui mînă se afla viaţa sa, îl năpădeau subit fraze, pe care de mult le îngropase în sine, frazele acelor oameni gravi şi simpli din cîrciuma din Capernaum. Îşi încordă agitat spiritul, în joc era viaţa sa, şi ceea ce aceia bănuiseră tulbure, el vedea dintr-o dată, la lumina unui fulger, clar şi pregnant. "Nu sunt mulţi profeţi în Iudeea", replică el, "iar spusele lor sunt întunecate. Ei au vestit că Mesia va veni din Iudeea. Noi i-am înţeles greşit şi am pornit războiul. Acum, cînd mă aflu în faţa dumneavoastră, domnule consul Vespasian, în acest cort, ştiu interpretarea corectă". Se înclină plin de respect, dar vocea îi rămase calmă şi măsurată. "Mesia vine din Iudeea: dar el nu este evreu. Sunteţi dumneavoastră, domnule consul Vespasian."

Această minciună extravagantă şi neruşinată îi ului pe toţi cei aflaţi în cort. Auziseră de Mesia, tot Orientul vorbea de el. Mesia era pe jumătate zeul la care visa această parte a pămîntului, crezînd că se va ridica pentru a răzbuna asupra Romei Orientul subjugat. O fiinţă tenebroasă, misterioasă, suprapămînteasc㠄, mai degrabă demnă de luat în rîs, ca toate produsele superstiţiilor orientale, dar şi foarte ademenitoare şi ameninţătoare.

Cenis se ridică, gura îi era întredeschisă. Să fie Vespasian al ei Mesia? Se gîndea la povestea cu mlădiţa stejarului sfînt. Nu se putea ca evreul să ştie ceva despre asta. Îl ţintuia cu privirea pe Iosif, suspicioasă, tulburată. Cele spuse de el erau măreţe şi îmbucurătoare şi cu totul în sensul celor sperate de ea: dar omul acesta din Orient rămînea pentru ea un prilej de nelinişte.

Tînărului general Titus, un fanatic al preciziei, îi plăcea să-i prindă pe oameni după cele afirmate de ei: îşi făcuse obiceiul mecanic de a stenografia convorbirile. Şi de data aceasta notase totul. Acum privea consternat. Ar fi fost o dezamăgire pentru el ca acest tînăr şi viteaz soldat să se dovedească a fi

un şarlatan. Nu, nu arăta deloc a şarlatan. Poate că, cu toată purtarea sa simplă şi firească, era un posedat, aşa cum sunt mulţi în Orient. Poate că-şi pierduse minţile din cauza foamei şi a setei.

Vespasian privea cu ochii săi luminoşi şi şireţi de ţăran în ochii plini de respect ai lui Iosif. Acesta îi susţinu privirea multă vreme. Transpirase, deşi în cort nu era, într-adevăr, prea cald, lanţurile îl rodeau, hainele îi juleau pielea. Dar susţinu privirea. Ştia că acesta era momentul decisiv. Poate că romanul îi va întoarce spatele, furios sau scîrbit, şi va pune să-l răstignească pe cruce sau să-l urce pe o corabie cu sclavi pentru minele din Egipt. Dar s-ar putea şi ca romanul să-l creadă. Trebuie să-l creadă. În timp ce aştepta răspunsul, se ruga înfrigurat: 'Doamne, fă ca romanul să mă creadă. Dacă nu o faci pentru mine, fă-o pentru templul tău. Căci dacă romanul va crede, dacă anul acesta nu se va mai duce, într-adevăr, în oraşul tău, atunci, pînă la anul viitor, oraşul tău şi templul tău vor fi salvate. Trebuie să faci, Doamne, aşa, încît romanul să mă creadă. Trebuie, trebuie.' Astfel sta, rugîndu-se, tremurînd pentru viaţa sa, susţinînd privirea romanului, aşteptînd încordat ca un arc răspunsul romanului.

Romanul spuse doar atît: "Ei, ei. Ia-o mai domol, tinere".

Iosif respiră adînc. Omul nu-i întorsese spatele, nu pusese să fie tîrît undeva, aşadar, el cîştigase. Continuă deci încet, grăbit, plin de încredere şi stăruitor: "Vă rog să mă credeţi. Numai pentru că eram menit să vă spun toate acestea nu mi-am făcut drum pînă la Ierusalim, aşa cum era planul nostru, ci am rămas pînă la sfîrşit în Iotapat."

"Prostii", mîrîi Vespasian. "N-ai fi putut niciodată să-ţi faci drum pînă la Ierusalim." "Eu am primit scrisori de la Ierusalim şi am trimis scrisori", i-o întoarse Iosif, "aşadar, puteam şi eu să ajung acolo." Zîmbind, Titus spuse de la masa unde se afla: "Am interceptat noi scrisorile dumitale, doctore Iosif." În acel moment, interveni cu modestie legatul Paulin: "Într-una din scrisorile interceptate se spune: voi păstra fortăreaţa Iotapat de şapte ori şapte zile. Am rîs de asta. Dar evreii au menţinut fortăreaţa şapte săptămîni."

Toţi căzură pe gînduri. Vespasian îi spuse, rînjind, doamnei Cenis. "Ei, Cenis. La drept vorbind, tînărul acesta cu cei trei nevinovaţi ai săi este pricina pentru care, încă înainte de închiderea porţilor, zeul Marte nu s-a înşelat prea tare în privinţa mlădiţei stejarului sfînt." Imperatorul este un om luminat. Oricum, din moment ce nu-i stînjeneşte planurile, de ce să nu creadă în preziceri? Uneori interpretarea acestor preziceri a fost greşită, dar, pe de altă parte, există istorii dovedite despre veridicitatea stupefiantă a anumitor clar-văzători. În ce-l priveşte pe dumnezeul fără chip al iudeilor, care sălăsluieşte la Ierusalim în întunecata Sfînta Sfintelor, de ce i-ar nesocoti vorbele, dacă acest zeu iudaic îi împărtăşeşte lucruri care se potrivesc atît de bine cu planurile sale? Pînă acum nici el însuşi n-a ştiut exact dacă vrea sau nu să ajungă la Ierusalim. Cîrmuirea îl tot zoreşte să încheie încă în vară expediţia. Dar ar fi cu adevărat o jale, nu numai pentru el, ci şi pentru stat, ca această armată din est, pe care acum a instruit-o atît de bine, să fie bătută, după o victorie prea rapidă, şi să încapă pe mîini nepotrivite. De fapt, flăcăul acesta cu dîrzul lui Iotapat i-a făcut un mare serviciu, iar zeul care vorbeşte prin el nu este un rău sfătuitor.

Iosif înflorea ca un cîmp uscat sub ploaie. Dumnezeu fusese îngăduitor; era evident că imperatorul îl crezuse. Şi, la urma urmei, de ce nu? Cel ce sta în faţa sa era, într-adevăr, omul despre care se spunea că va porni din Iudeea pentru a rîndui lumea. Nu se spune în Scriptură: Libanul va cădea în mînă puternică? 'Adir', cuvîntul ebraic pentru 'puternic' nu înseamnă exact acelaşi lucru ca Cezar, imperatorul? Exista un cuvînt mai bun, mai potrivit, pentru bărbatul acesta scund, viclean şi limpede la minte? Îşi înclină capul în faţa romanului, adînc, cu mîna la frunte. Cuvîntul pentru Mesia şi vechiul cuvînt sumbru, după care Iahve va lovi Israelul, pentru a-l face să-şi ispăşească păcatele, era unul singur, şi romanul acesta venise pentru a-l împlini. Aşa cum măslinul ne dă uleiul lui numai strivindu-i fructul, tot astfel Israelul dă tot ce are mai bun numai dacă este apăsat, iar cel care îl stoarce ca un teasc şi îl striveşte se numeşte Vespasian. Da, acum Iosif găsise

ultimul argument, argumentul concluziv. O adîncă siguranţă puse stăpînire pe el, simţea în sine acea putere în stare să-l facă capabil de a-şi susţine interpretarea în faţa celui mai rafinat doctor de la Şcoala Superioară a Templului. Grota din Iotapat fusese plină de încordare intelectuală şi de umilinţă, dar, aşa cum fructul omului vine pe lume înconjurat de sînge şi murdărie, tot aşa şi de aici apăruse un fruct bun. Era plin de încredere în sine pînă-n toţi porii pielii.

Dar Cenis îi tot dădea tîrcoale stînjenită prizonierului. "Frica de cruce", mormăi ea îmbufnată, "vorbeşte din omul acesta. Eu l-aş trimite la Roma sau în Corint. Să-l judece împăratul."

"Nu mă trimiteţi la Roma", se rugă stăruitor Iosif. "Voi sunteţi cei care aveţi de hotărît în privinţa soartei mele şi a tuturor."

Era sfîrşit de efort; dar această epuizare era fericită, nu mai simţea nici un pic de teamă. Da, în fundul sufletului se simţea chiar superior romanului. Sta în faţa romanului, îi spunea cuvinte îndrăzneţe şi linguşitoare, se înclina în faţa lui, dar avea de pe-acum sentimentul că el este cel care îl dirijează pe celălalt. Fără să-şi dea seama, romanul era un bici în mîna lui Dumnezeu: el, Iosif, era în mod conştient şi cucernic unealta lui Iahve. Ceea ce simţise atunci cînd de pe Capitoliu privise asupra Romei, s-a împlinit într-un mod ciudat. Pusese şi el umărul la soarta Romei. Vespasian este omul pe care l-a ales Dumnezeu, dar el, Iosif, este cel care trebuie să-l conducă după voia Domnului.

Imperatorul spuse, iar în vocea lui se simţea o uşoară ameninţare: "Ovreiaşule, ia seama. Titus, fiule, stenografiază bine. S-ar putea să ne vină vreodată poftă să-l luăm pe cuvînt pe acest domn. Ai putea să ne spui", zise întorcîndu-se spre Iosif, "cînd va fi asta cu suveranitatea mea ca Mesia?"

"Asta nu ştiu", răspunse Iosif. După care brusc, într-un avînt neaşteptat: "Ţineţi-mă pînă atunci în lanţuri. Puneţi să fiu executat, dacă vi se va părea că durează prea mult. Am fost un bun slujitor al Răzbunătorilor lui Israel atîta timp cît am crezut că Dumnezeu este în Ierusalim, iar aceşti oameni

sunt împuterniciţii lui. Vă voi fi un bun slujitor, domnule consul Vespasian, căci acum ştiu că Dumnezeu se află în Italia şi dumneavoastră sunteţi împuternicitul lui."

Vespasian spuse: "Te iau în slujba mea personală, ca parte ce mi se cuvine din captură." Şi, cum Iosif voia să spună ceva: "Nu te grăbi să te feliciţi, ovreiaşule. Poţi să porţi mai departe cordonul de preot, dar îţi vei purta şi lanţurile pînă nu se va adeveri profeţia ta."

Imperatorul le scrise împăratului şi Senatului că, pentru anul acesta, va trebui să se mulţumească să asigure ceea ce deja dobîndiseră.

Telegrafiştii mai aşteptau şi acum în locurile unde îi pusese Cestius Gall ca să vestească prăbuşirea Ierusalimului. Vespasian îi rechemă pe toţi.

Cartea a treia

CEZAREA

Trăind în imediata apropiere a lui Vespasian, Iosif era tratat simplu, dar nu rău. Imperatorul îl consulta în lucruri care priveau obiceiuri iudaice şi relaţii personale cu evreii şi-i făcea plăcere să-l aibă aproape. Dar îi arăta că nu se încrede pe deplin în spusele lui, punea adesea să fie verificate, îşi bătea joc de el şi uneori îl umilea vizibil. Iosif primea batjocura şi umilinţa cu o modestie docilă şi căuta în toate chipurile să fie de folos. Stiliza decretele către populaţia evreiască date de imperator, era considerat expert în litigiile dintre autorităţile de ocupaţie şi autorităţile iudaice, în curînd nu se mai puteau lipsi de activitatea lui.

În ochii evreilor din Galileea, deşi el se trudea după puterile sale în folosul lor, el trecea drept un trădător laş. Cel puţin la Ierusalim era urît de moarte. E drept că, din capitală, în regiunea ocupată de romani pătrundeau doar ştiri vagi; un lucru era însă sigur: macabeicii ajunseseră acolo stăpîni absoluţi, instauraseră o domnie a groazei şi trimiseseră împotriva lui Iosif marele blestem: "Blestemat, zdrobit, izgonit fie Iosif Ben Mattias, mai înainte preot de gradul întîi din Ierusalim. Nimeni să nu aibă de-a face cu el. Nimeni să nu-l salveze de la foc, prăbuşire, apă, din orice l-ar putea distruge. Toţi să refuze să-i ajute. Cărţile lui să fie luate drept lucrările unui profet mincinos, copiii lui drept bastarzi. Fiecare să se gîndească la el cînd va rosti cea de a douăsprezecea din cele optsprezece rugăciuni, cea a afuriseniei, şi de-l va întîlni cineva în cale, să stea la şapte paşi depărtare de el, ca de un lepros."

Deosebit de impresionant şi-a manifestat comunitatea din Meron din Galileea de sus oroarea faţă de Iosif, deşi ea se afla în regiunea ocupată de romani şi asemenea fapte nu erau lipsite de primejdii. Aici, la Meron, strigase odată cineva: "El este", şi cei din Meron turnaseră în aramă urmele copitei calului 'Sageata' şi considerau locul acela sfînt. Acum făcuseră dintr-un drum ocolit calea principală, deoarece pe aceea o împodobiseră odată cu flori şi frunziş în cinstea lui Iosif. Într-o ceremonie solemnă ei au semănat iarbă peste ceea ce fusese înainte strada principală, pentru ca iarba să crească pe calea pe care a păşit trădătorul, iar amintirea lui să se şteargă.

Iosif strîngea din dinţi, ochii i se îngustau. Jignirea nu făcea decît să-l întărească în hotărîrile sale. Veni la Tiberiada o dată cu suita lui Vespasian. Aici săvîrşise fapta hotărîtoare a vieţii sale, pe străzile acestea trecuse măreţ şi strălucitor, pe calul său 'Săgeata', un erou, conducătorul ţării. Îşi adună toate puterile. Îşi purta cu mîndrie lanţurile pe străzile Tiberiadei, nu lua seama la oamenii care scuipau dinaintea lui şi se fereau cu ură şi scîrbă din calea lui. Nu se ruşina de soarta care făcuse din dictatorul Galileii sclavul răsfăţat cu dispreţ de romani.

Dar în faţa unuia singur mîndria sa artificială cedă; în faţa lui Iustus şi a discursului lui impersonal. Iustus se opri în mijlocul frazei, atunci cînd intră Iosif în cameră, şi-şi întoarse faţa de la el arborînd o mină plină de suferinţă. Iosif vru să se justifice. Omul acesta cunoştea atît de bine inima omenească, trebuia să-l înţeleagă. Dar Iustus nu-l lăsă pe Iosif să i se adreseze.

Regele Agrippa se pornise să-şi refacă palatul său distrus. Iosif află că Iustus îşi petrece aproape toată ziua umblînd prin vastul şantier. Adesea se urca şi el pe colina, unde urma să se înalţe noul palat, şi căuta un prilej de a-l întîlni pe Iustus. În sfîrşit, odată îl găsi singur. Era o zi clară de iarnă timpurie. Iustus stătea pe o muchie de zid şi privea în sus în clipa în care Iosif începu să-i vorbească. Dar imediat îşi trase mantia peste cap, ca şi cînd l-ar fi scuturat frigurile şi Iosif

nu mai ştiu dacă îl aude sau nu. Îi vorbi, îl rugă, îl imploră, încercă să-l lămurească. Oare, o greşeală gravă nu e de preferat unui adevăr neputincios? Nu trebuie mai întîi să fi trecut prin toate sentimentele macabeicilor înainte de a-i putea repudia?

Iustus însă tăcea. Cînd Iosif termină, el se ridică, grăbit, puţin cam stîngaci. Trecu fără să scoată un cuvînt pe lîngă cel care-l implorase în aerul acela îmbibat de mirosul puternic de tencuială şi lemn crud. Umilit şi amărît, Iosif privi în urma lui şi-l văzu cum se căţăra puţin cam obosit şi cam cu greu pe pietrele acelea mari ca să iasă cît mai repede de pe şantier.

În oraşul Tiberiada erau mulţi care nu-l puteau suferi pe Iustus. Raţiunea, în asemenea vremuri de război, nu era că' tată nici de populaţia autohtonă greco-romană şi nici de evrei' din Iudeea. Iustus însă era un om raţional. Cînd era comisa' al oraşului, mijlocise cu o raţiune pătimaşă între evrei ş neevrei, pentru a menţinea pac a. Dar fără succes. Evreii îl găseau prea grec, grecii prea evreu. Grecii i-au luat în nume de rău că nu a procedat împotriva lui Sapita şi că nu a putut împiedica distrugerea palatului. Ştiau că regele Agrippa îşi preţuia mult secretarul şi, după recu erirea oraşului, tăcuseră. Acum însă, încurajaţi de prezenţa imperatorului roman, se plînseră că evreul Iustus este principalul vinovat pentru tulburările din Galileea şi din oraşul lor.

Dator de două ori în aceste vremuri incerte să-şi dovedească devotamentul faţă de romani, regele Agrippa nu îndrăznea să-şi apere omul său. Pe de altă parte, legatul Longin, judecătorul suprem în armata lui Vespasian, avea ca maximă că e de preferat să execuţi un nevinovat decît să laşi în libertate un vinovat. Prin urmare, situaţia nu se arăta prea favorabilă lui Iustus. Şi apoi chiar Iustus, cu dispreţul lui faţă de oameni, arogant şi plin de fiere, se apăra fără convingere. N-avea decît să-l lase în plata Domnului regele său. Destul că el ştia cine e de vină pentru tot răul care se petrecea în Galileea. Individului acela schimbător şi superficial îi reuşea tot ce

făcea. Acum, n-aveau decît să-l cocoloşească romanii. Totul era orgoliu. Iosif era pînă-n toţi porii pielii îmbibat de un fatalism amar.

Din consideraţie faţa de regele Agrippa, legatul Longin lua lucrurile foarte în serios. El îl chemă pe Iosif ca martor. Avînd în mîna sa soarta lui Iustus, Iosif se simţea sfîşiat de contradicţii. Iustus văzuse în ungherele inimii sale ce era mai murdar: şi acum stătea în puterea lui să-l distrugă sau nu pe acest om. Iustus acesta avea pentru toţi şi pentru toate o explicaţie suficientă, o justificare. Pentru el – nu. Pentru el avea doar tăcere şi dispreţ. Iosif cedase mult din demnitatea sa, învăţase ce înseamnă răbdarea, mersese în lanţuri, dar dispreţul pătrunde şi carapacea unei broaşte ţestoase. Era atît de simplu să-l facă pe cel care-l înjosise să dispară pentru totdeauna. Iosif nici măcar n-avea pentru asta nevoie să mintă, ajungea ca mărturia lui să fie potrivită, nici caldă, nici rece.

Mărturia lui fu pătimaşă şi în favoarea lui Iustus. El arătă cu o convingere răscolitoare şi cu argumente bine gîndite că nimeni nu a reprezentat cauza păcii şi a romanilor mai consecvent decît acest doctor Iustus. Iar cei care îl acuzau, erau mincinoşi sau nebuni.

Legatul Longin îi transmise mărturia imperatorului, Vespasian sforăi zgomotos. Îl supraveghea bine pe prizonierul său şi mirosise că între cei doi erau lucruri de natură personală. Dar pînă acum nu dăduse de urmă nici unei date false provenind de la înţeleptul lui evreu. De altfel, acest Iustus era un literat şi un filozof tipic, deci nepericulos. Imperatorul opri cercetarea şi îl puse pe doctorul Iustus la dispoziţia suveranului său, regele Agrippa.

Regele Agrippa se arătă politicos şi-şi asumă vina faţă de prea încercatul său secretar. Iustus vedea clar cît de mult îl incomoda. Rînji, cunoştea oamenii. Se oferi să meargă pentru domnul său la Ierusalim pentru a apăra drepturile lui Agrippa în timpul iernii, cînd încetau activităţile militare, să acţioneze pentru pace. Acum, cînd Răzbunătorii lui Israel tăiau şi spînzurau la Ierusalim, o asemenea acţiune era pe cît de

lipsită de şanse, pe atît de primejdioasă. Nimeni nu se aştepta ca secretarul regelui să se întoarcă viu.

Iustus porni la drum cu acte false. Iosif îi apăru în cale, dar Iustus trecu pe lîngă el, ca şi pînă acum fără să-l învrednicească cu o privire, tăcînd.

In Cezarea, la marele tîrg care avea loc tîrziu vara, Iosif îl văzu pe meşterul sticlar Alexas din Ierusalim, fiul lui Nahum. Iosif crezu că acesta îl va ocoli de la depărtare, la fel ca cei mai mulţi dintre evrei. Dar ce să vezi, Alexas veni drept spre el, îl salută. Lanţurile lui Iosif şi marele blestem nu-l opriră să vorbească cu el.

Alexas merse pe lîngă el, impunător şi corpolent ca întotdeauna, dar ochii săi erau mai tulburi şi mai îngrijoraţi. Numai punîndu-şi viaţa în primejdie, reuşise să plece din Ierusalim; căci macabeicii vegheau cu arma în mînă ca nimeni să nu părăsească oraşul şi să se pună sub protecţia romanilor. Da, era domnia nebuniei şi a violenţei crase la Ierusalim. După ce Răzbunătorii lui Israel i-au înlăturat pe aproape toţi Moderaţii, începură să se măcelărească între ei. Simon Bar îl contesta pe Eleazar, iar Eleazar pe Iohan în Ghişala, iar Iohan, la rîndul lui, pe Simon, iar împreună aveau un singur adversar: raţiunea. Privită la rece, această călătorie în Cezarea nu avea nimic de-a face cu cîştigul, căci el, Alexas, intenţiona ferm să se întoarcă din nou la Ierusalim. Îşi asumase riscul de a trăi mai departe în acest oraş, care se sufoca în absurdul şi ura oarbă a macabeicilor. Era o nebunie din partea lui. Dar îşi iubea tatăl şi fraţii, nu putea trăi fără ei, nu voia să-i lase la nevoie. Numai că în ultimele zile nu mai suportase nebunia oraşului. Trebuia să respire un aer mai liber, trebuia să vadă cu propriii săi ochi că exista şi o lume mai raţională.

De fapt, aici era interzis să te opreşti şi să stai de vorbă cu Iosif, iar dacă aşa ceva se afla la Ierusalim, macabeicii l-ar face să plătească scump pentru fapta sa. Iosif îşi are şi el partea sa de vină pentru mersul lucrurilor. În Galileea ar mai fi putut preîntîmpina cîte ceva. Dar Iosif a îndreptat şi el

multe lucruri. Cel puţin el, Alexas, consideră ca un mare merit, ca o victorie a raţiunii, faptul că Iosif nu a pierit o dată cu ceilalţi la Iotapat, ci s-a predat, cu capul plecat, romanilor. Mai bine un cîine viu decît un leu mort.

La Ierusalim se gîndeşte, desigur, altfel, continuă el cu amărăciune, şi-i povesti lui Iosif cum s-a primit la Ierusalim vestea căderii fortăreţei Iotapat. Mai întîi acolo s-a anunţat că Iosif a pierit atunci cînd a fost luat Iotapatul. Tot oraşul a luat parte la uriaşa şi măreaţa solemnitate funerară în memoria eroului care a izbutit să menţină atît de mult timp fortăreaţa. Alexas îi istoriseşte cu toate amănuntele cum în casa bătrînului Mattias, într-o atmosferă solemnă şi în prezenţa arhiereilor şi a membrilor Înaltului Sfat, a fost întors patul în care a dormit Iosif. Propriul său tată, Nahum Ben Nahum, împuternicit de cetăţeni, cu cenuşă pe cap şi hainele sfîşiate, îi înmînase bătrînului Mattias tradiţionalul coş de răchită împletită cu mîncarea de linte, care se mănîncă la mort. Şi tot Ierusalimul fusese de faţă cînd bătrînul Mattias rostise pentru prima dată 'Kadeşul', rugăciunea pentru morţi, adăugînd cele trei cuvinte care se pot spune numai dacă în Israel a murit un om mare.

"Şi apoi?" întrebă Iosif.

Alexas avu atunci zîmbetul acela sinistru al lui. Apoi, firește, povesti el, cînd s-a aflat că Iosif trăieşte şi s-a predat romanilor, reacţia a fost cu atît mai violentă. Prietenul din tinereţe al lui Iosif, doctorul Amram, a fost cel care a cerut blestemul asupra lui Iosif şi numai foarte puţini dintre domnii din Înaltul Sfat au cutezat să se pronunţe împotrivă, iar printre ei, bineînţeles, Marele Doctor Iohanan Ben Sakkai. Atunci cînd, de pe treptele altarului, s-a rostit blestemul şi anatema asupra lui Iosif, galeriile templului erau înţesate de oameni ca la sărbătorile Paştelui. "Nu vă faceţi sînge rău pentru asta", îi spuse el lui Iosif şi-i zîmbi cu prietenie, arătîndu-şi dinţii mari, albi şi sănătoşi în mijlocul bărbii negre şi pătrate. "Cine se mărturiseşte întru raţiune, trebuie să sufere."

Se despărți de Iosif. Silueta lui impunătoare, corpolentă, fața viu colorată, dar îngrijorată, dispărură printre prăvălioare. Mai tîrziu Iosif îl văzu cumpărîndu-și de la un negustor pulbere de cuarț și mîngîind delicat cu mîna praful fin; probabil că de multă vreme fusese lipsit de prețiosul material al meșteșugului său iubit.

Iosif s-a gîndit adesea la această discuție și sentimentele îi erau împărțite. Încă de la Ierusalim fusese de părere că Alexas are o judecată mai clară decît tatăl său Nahum, dar inima lui, a lui Iosif, era alături de nebunul de Nahum și împotriva înțeleptului Alexas. Și iată că acum toți erau împotriva lui și numai înțeleptul Alexas rămăsese lîngă el. Lanțurile cu care credea că s-a obișnuit, începură să-l apese, să-l roadă. Cu siguranță că preotul avea dreptate: mai bine un cîine viu decît un leu mort. Dar uneori parcă ar fi vrut să fi pierit la Iotapat împreună cu ceilalți.

Marcus Lavinius Crassus Mucianus, guvernator general al Siriei, se plimba nervos prin vastele încăperi ale palatului său din Antiohia. Era convins că de data aceasta Vespasian nu va mai găsi nici o scuză pentru a tărăgăna campania. După ce teroarea instaurată de Răzbunătorii lui Israel îi eliminase pe Moderați din Ierusalim, rebelii se năpustiră unul asupra altuia. La Ierusalim era război civil, știrile erau clare și sigure. Era absurd să lași să-ți scape o asemenea șansă. Acum, în sfîrșit, Vespasian trebuia să se ducă la Ierusalim, să ia orașul, să încheie războiul. Mucian aștepta încordat la maximum raportul cu privire la consiliul de război, care-acum, la sfîrșitul iernii, trebuia să stabilească liniile directoare pentru campania din primăvară. Și acum iată, avea în fața lui raportul. Majoritatea covîrșitoare a consiliului de război, chiar și fiul lui Vespasian, tînărul general Titus, fuseseră de părere că ar trebui pornit imediat spre Ierusalim. Însă comisionarul, țăranul acela nerușinat, greoi, tipul cu balega, găsise o nouă chichiță. Certurile interne ale evreilor, explica el, vor face, într-un timp previzibil, ca orașul să fie pregătit pentru a fi luat cu mult mai puține jertfe decît acum. A o

porni acum în marş spre Ierusalim însemna să verşi degeaba sîngele bunilor legionari romani, care putea fi foarte bine cruţat. Era de părere să se mai aştepte, să se invadeze deocamdată doar Sudul care încă nu fusese ocupat. Vespasian acesta era un om şiret. Oricît era de cărpănos, cu tertipurile nu era deloc aşa. Unul ca el n-o să dea niciodată uşor din mînă comanda.

Firavul Mucian, cu bastonul la spate, cu chipul slab atîrnîndu-i într-o parte, măsura furios sala. Nu mai era tînăr, trecuse de cincizeci de ani, o viaţă de destrăbălare în stil mare, de care niciodată nu s-a căit, dar şi bogată în studii cu privire la nesecata abundenţă a ciudăţeniilor naturii, o viaţă bogată în măriri şi prăbuşiri, în opulenţă şi ruină. Acum încă în deplinătatea puterilor, iată-l suveran în această străveche Asie plină de ispite; fierbea de mînie că tînărul şi perfidul împărat îl pusese să împartă asemenea grandioase delicii cu acest respingător ţărănoi. Aproape un an de zile a trebuit să-l rabde pe lîngă el, ca pe un egal al său, pe acest viclean comisionar. Dar acum era prea mult; gata. Bine-nţeles că-şi dădea seama de intenţiile imperatorului la fel de bine ca şi de cele ale împăratului. Individul nu mai trebuia să-i stea multă vreme în cale. Trebuia să dispară din Asia lui, trebuia, trebuia: să termine odată cu acest ridicol război evreiesc.

Mucian dictă în grabă şi foarte furios un întreg morman de scrisori, către împărat, către miniştri, către senatorii cu care era prieten. Era de neconceput ca, după atît de multe pregătiri şi după ce duşmanul era slăbit de lupte interne, generalul să considere la începutul verii că oraşul Ierusalim încă nu e destul de potrivit pentru un asalt de succes. Nu mai voia să facă nici un fel de meditaţii amare asupra măsurii în care această conducere atît de puţin energică a războiului primejduia planurile campaniei alexandrine. Dar un lucru e sigur, şi anume că, atîta timp cît se va continua strategia amînării, prestigiul împăratului, al Senatului şi al armatei va fi compromis în tot Orientul.

Clipa în care au ajuns la Roma aceste scrisori era cît se poate de nefavorabilă intenţiilor lui Mucian. Provinciile din

vest anunţaseră şi ele lucruri mult mai importante şi mai supărătoare. Guvernatorul Lyonului, un oarecare Vindex, protestase şi părea să se bucure de simpatiile întregii Galii şi Spaniei. Depeşele erau îngrijorătoare. Aşa stînd lucrurile, raportul întocmit de Mucian găsi o înţelegere reală şi deplină numai într-un singur loc, la ministrul Talas. Bătrînul general socotea ca un afront adus lui personal de către generalul Vespasian faptul că nimicirea Ierusalimului se prelungea atît de mult. Îi trimise lui Mucian un răspuns plin de înţelegere, dîndu-i din toată inima dreptate.

Cu acest răspuns în mînă, guvernatorul general hotărî să se răfuiască el însuşi cu comisionarul, drept care se duse la cartierul general al lui Vespasian din Cezarea.

Imperatorul îl primi zîmbind, vizibil încîntat. Au stat la masă în trei, Vespasian, Titus, Mucian, iar discuţiile au fost cordiale. Încet-încet, la desert, se alunecă spre probleme ale politicii. Mucian ţinu să sublinieze cît de departe de el este intenţia de a se amesteca în treburile altuia; dar Roma, miniştrii romani, insistau ca expediţia să se sfîrşească. În ce-l priveşte pe el, înţelege foarte bine motivele imperatorului, dar, pe de altă parte, pentru el dorinţa Romei este atît de importantă, încît se declară gata să cedeze trupe din propriile lui legiuni din Siria în cazul în care Vespasian s-ar îndrepta spre Ierusalim. Tînărul general Titus, care ardea de nerăbdare să-şi arate, în sfîrşit, calităţile sale militare, se entuziasmă imediat pentru idee: "Acceptă, tată, acceptă! Ofiţerii mei ard de nerăbdare, toată armata arde de nerăbdare să distrugă odată Ierusalimul."

Vespasian observă cu plăcere cum pe chipul inteligent, devastat de vicii, patima banilor şi ambiţie al lui Mucian înflorea o mare admiraţie pentru fiul său Titus, un amestec de simpatie sinceră şi individie. Imperatorul zîmbi pe sub mustaţă. Oricît îi era de apropiat fiul lui, el nu-i spusese nimic despre motivele lui reale. În sinea lui era convins că tînărul ştia tot atît de bine ca vicleanul Mucian sau ca evreul Iosif despre ce era vorba; dar se bucură văzînd că Titus se

aprinde atît de tare. Cu atît mai uşor i-a fost lui să-şi mascheze argumentele personale prin unele obiective.

Mai tîrziu, rămas singur cu Mucian, acesta scoase scrisoarea ministrului Talas. Vespasian se simţi de-a dreptul cuprins de respect faţă de tenacitatea acestuia. Omul acesta era infect, dar inteligent: cu el puteai să discuţi deschis. Aşadar, Vespasian făcu un gest de refuz: "Lăsaţi, excelenţă. Ştiu, acuma vreţi să-mi împărtăşiţi părerea unui om de nimic, dar foarte influent de la Roma, care vă asigură că Roma se duce de rîpă, dacă eu n-o pornesc în clipa următoare spre Ierusalim." Se apropie de Mucian, îi suflă în faţă respiraţia lui grea, încît Mucian avu nevoie de toată politeţea de care era în stare, pentru a nu se trage înapoi, şi spuse prietenos: "Nici dacă-mi arătaţi zece asemenea scrisori, stimate domn, nu-mi schimb gîndurile." Se ridică, îşi mîngîie oftînd braţul atins de gută, se vîrî cu totul în celălalt şi spuse confidenţial: "Ascultaţi-mă, Mucian, noi doi am trecut prin multe, nu trebuie să ne mai prefacem. Mie mi se-apleacă atunci cînd văd cum vă tremură capul şi văd şi bastonul acela la spate, iar dumneavoastră aveţi rău de mare cînd îmi auziţi respiraţia zgomotoasă şi-mi mirosiţi pielea. Aşa e?" Mucian răspunse politicos: "Continuaţi, vă rog." Vespasian continuă: "Dar iată-ne înhămaţi la aceeaşi căruţă. Grozav de şireată a fost ideea Maiestăţii Sale. Numai că n-ar trebu să fim şi noi la fel de şireţi? Un dromader şi un bivol înhămaţi la aceeaşi căruţă n-o scot prea bine la capăt, grecii şi evreii ar putea fi foarte bine folosiţi unii împotriva altora: dar doi haruspicii bătrîni ca noi, ce părere aveţi?" Mucian clipea violent şi nervos. "Vă urmăresc cu atenţie ideile, consule Vespasian", spuse el. "Aveţi veşti de la apus?" întrebă deschis Vespasian, iar ochii săi luminoşi nu se dezlipeau de Mucian. "Din Galileea, vreţi să spuneţi?" întrebă, la rîndul lui, Mucian. "După cum văd, sunteţi în temă", spuse cu viclenie Vespasian. "Nu e nevoie să-mi arătaţi scrisoarea personajului de la Roma care se află în spatele dumneavoastră. Roma are acum cu totul alte griji."

"Cu cele trei legiuni ale dumneavoastră nu puteţi face mare lucru", spuse stînjenit Mucian. Pusese bastonul deoparte şi cu

dosul mîinii lui mici şi îngrijite îşi ştergea sudoarea de pe buza superioară. "Exact", constată bine dispus Vespasian. "Tocmai de aceea vă propun un acord. Cele patru legiuni ale dumneavoastră din Siria sunt mizerabile, dar împreună cu cele trei ale mele reprezintă oricum şapte. Să ne punem laolaltă cele şapte legiuni ale noastre şi să le ţinem pînă ce în vest lucrurile se mai limpezesc. "Şi, cum Mucian tăcea, i se adresă făcînd apel la raţiune: "Atîta timp cît în vest situaţia nu se limpezeşte, nu va descotorosiţi de mine. Fiţi înţelept." "Vă mulţumesc pentru explicaţiile dumneavoastră deschise şi logice", răspunse Mucian.

După cît se pare, Mucian rămase în săptămînile următoare în Iudeea, mînat de interesele sale ştiinţifice; căci lucra la o operă vastă, o expunere asupra geografiei şi etnografiei imperiului, şi Iudeea puţea de ciudăţenii. Tînărul Titus îl însoţea pe guvernator plin de zel în excursiile sale; adesea stenografia ceea ce le povesteau băştinaşii. Aşa era, de pildă, izvorul Ierihonului, care pe vremuri distrugea nu numai fructele pămîntului şi ale pomilor, ci şi cel al pîntecului femeilor şi, în general, aducea moarte şi rău tuturor celor vii, pînă ce un anume profet Eliseu l-a scăpat de păcat prin evlavia şi arta sa preoţea.., aşa încît acum efectul lui era contrar. Mucian vizită şi Lacul de Asfalt, Marea Moartă, care ţine la suprafaţă chiar şi cele mai grele obiecte, ba chiar le aruncă îndată afară cînd sunt scufundate cu forţa. Mucian făcu şi experienţa de a arunca în adîncuri persoane care nu ştiau să înoate şi cu mîinile legate la spate şi privea cu interes cum erau din nou scoşi la suprafaţă. Vizită apoi Cîmpiile Sodomei, căută urmele focului trimis din cer, văzu în apă contururile umbrite ale celor cinci oraşe pierite în adîncuri, culese fructe care semănau ca formă şi culoare cu cele comestibile, dar care se prefăceau în pulbere şi cenuşă chiar cînd erau culese.

Puse pretutindeni întrebări, voia să ştie foarte multe lucruri, îşi nota şi punea să se noteze totul. Într-o zi găsi asemenea note scrise cu scrisul său, deşi ştia foarte bine că aceste note nu-i aparţineau lui. Ieşi la iveală că fuseseră scrise de Titus. Da, tînărul domn avea darul de a imita uşor

şi temeinic scrisul altora, aşa încît aceştia nu mai puteau deosebi propriul lor scris de imitaţie. Căzut pe gînduri, Mucian îl rugă pe Titus să scrie cîteva rînduri cu scrisul tatălui său. Titus se conformă şi era cu adevărat imposibil să deosebeşti aceste rînduri de cele adevărate.

Dar lucrul cel mai ciudat ce-i fu dat lui Mucian să vadă şi să trăiască în aceste săptămîni iudaice fu învăţatul general prizonier Iosif Ben Mattias. Încă din prima zi petrecută în Cezarea guvernatorul fu frapat de evreul prizonier, de felul modest şi totuşi foarte vizibil în care îşi purta lanţurile pe străzile Cezareii. Vespasian răspunsese ciudat de evaziv la întrebările privitoare la evreu. Dar n-a putut să împiedice ca, împins de curiozitate, Mucian să se întreţină pe larg cu acest preot Iosif. Şi a făcut des acest lucru; curînd a observat că Vespasian îşi transformase prizonierul într-un fel de oracol, după care se orienta în cazurile îndoielnice, fără a îngădui, firește, prizonierului să bănuiască cît era de important. Pe Mucian gîndurile acestea nu-l părăseau; pentru că îl considera pe imperator un raţionalist convins. Vorbea cu Iosif despre toate lucrurile posibile, cuprinse între cer şi pămînt şi nu contenea să se minuneze cît de straniu modificase înţelepciunea orientală cunoştinţele multilaterale de influenţă greacă ale evreului. Cunoscuse preoţi de toate felurile, preoţi ai lui Mithra şi ai lui Aumu, preoţi barbari ai lui Sulis din Anglia şi ai Rosmertei germanice: acest preot al lui Iahve, oricît de puţin se deosebea în interior de un roman, îl atrăgea mai mult decît toţi ceilalţi.

Cu toate acestea, nu scăpa prilejul de a-şi lămuri, pe cît era posibil, relaţiile sale cu imperatorul. Vespasian avusese dreptate: atîta timp cît nu există o viziune clară asupra a ceea ce se petrecea în vest şi la Roma, cei doi suverani din Orient, guvernatorul Siriei şi comandantul suprem al Iudeii, aveau aceleaşi interese. Cu francheţea lui destul de brutală, Vespasian socoti în ce măsură trebuia să se transpună în practică această comunitate de interese. Nici unul din ei nu putea trece la importante acţiuni politice sau militare fără consimţămîntul celuilalt; dar în rapoartele lor oficiale către Roma vor ţese

ca şi pînă acum intrigi unul împotriva altuia, dar acum, firește, de comun acord.

Vespasian, care nu era prea generos din fire, se gîndea cu spaimă la darul pe care urma să i-l ceară, la plecare, acest guvernator risipitor şi lacom. Mucian ceru un singur lucru: prizonierul evreu Iosif. Surprins de modestia cererii, imperatorul fu gata să spună pe loc "da". Dar se mai gîndi; nu, nu-i va da evreul. "Ştiţi doar", rîse el cu prietenie, "că bătrînul comisionar este un zgîrciob."

Guvernatorul se alese măcar cu consimţămîntul ca Vespasian să i-l dea pentru cîtva timp, în vizită în Antiohia, pe Titus. Imperatorul şi-a dat seama că Titus era un fel de ostatic în schimbul căruia el, Vespasian trebuia să respecte învoielile convenite. Dar nu fu jignit. Îl escortă pe Mucian pînă la corabia cu care pleca spre Antiohia. Luîndu-şi rămas bun, Mucian spuse cu politeţea lui caracteristică: "Fiul dumneavoastră, Titus, domnule consul, are toate însuşirile bune ale dumneavoastră, mai puţin cele rele." Vespasian sforăi zgomotos, după care răspunse: "Din păcate, dumneavoastră nu aveţi un Titus, excelenţă."

Vespasian inspecta în docurile din Cezarea prizonierii de război care urmau să fie scoşi la licitaţie. Centurionul Fronto, care avea în subordine depoul, întocmise în grabă o listă a prizonierilor, care erau în număr de vreo trei mii. Fiecare purta la gît o tăbliţă pe care erau trecute numărul, vîrsta, greutatea, bolile de care suferise, calităţi deosebite de un fel sau altul. Negustorii treceau prin faţa lor, îi puneau să se ridice, să se ghemuiască, să ridice membrele, le deschideau gura, îi pipăiau. Negustorii strîmbau din nas: marfa nu era bună, mîine va fi o licitaţie slabă.

Vespasian luase cu el cîţiva ofiţeri, o luase şi pe Cenis, chiar şi pe evreul Iosif, de care avea nevoie pentru a se înţelege mai bine cu prizonierii. Ceruse din toată captura zece sclavi pe care voia să şi-i aleagă înainte ca toată marfa să fie dusă la piaţă. Cenis avea nevoie de o coafeză şi de un tînăr cu aspect plăcut care să servească la masă. În schimb, practi-

cul Vespasian voia să-şi găsească nişte flăcăi zdraveni pe care să-i folosească pe proprietăţile lui din Italia ca muncitori agricoli.

Era bine dispus, glumea pe seama sclavilor evrei. "E al naibii de greu cu sabaturile voastre, cu zilele de sărbătoare, cu mîncărurile voastre complicate şi cu toate celelalte. Dacă tolerezi toate astea, ca să fie respectate toate aşa-zisele voastre prescripţii religioase, atunci trebuie să te uiţi cum jumătate din viaţă nu fac nimic; dacă nu tolerezi, atunci nu te mai înţelegi cu ei. De fapt, nu sunt buni la altceva, în afară de a fi revînduţi altor evrei. M-am întrebat," spuse întorcîndu-se brusc spre Iosif, "dacă n-ar trebui să te vînd şi pe dumneata compatrioţilor dumitale. Dar au oferit nişte preţuri mizerabile, se vede că au prea mulţi profeţi."

Iosif zîmbea tăcut şi modest. Din frînturi de conversaţie, pe care le prinsese din zbor, dedusese că doamna Cenis, care nu-l putea suferi, încerca, în spatele lui Vespasian, să-l vîndă guvernatorului general Mucian. Politicosul Mucian, cu interesul lui pentru literatură, nu şi-ar fi permis, cu siguranţă, glume atît de grosolane cu el ca Vespasian. Dar Iosif se simţea întrucîtva îndatorat acestui Vespasian. Dumnezeu îl legase de acesta, aici era marea lui şansă. Zîmbi slab, uşor crispat, auzind glumele lui Vespasian privitor la vînzarea lui.

Ajunseră la un pîlc de femei. Tomai li se dăduse să mănînce; mîncau lacom, dar în tăcere supa de linte şi mestecau roşcovele. Era prima zi caldă, era zăpuşeală şi duhoare. Femeilor mai în vîrstă, care nu mai erau bune decît pentru muncă, li se îngăduise să stea îmbrăcate, cele mai tinere erau goale de tot. Printre ele se afla şi o tînără, subţire, fără a fi slabă. Nu mînca, sta cu picioarele încrucişate sub ea, cu umerii aduşi, cuprinzîndu-şi cu mîinile gleznele, aplecată înainte pentru a-şi ascunde goliciunea. Stătea aşa ghemuită, grozav de sfioasă şi privea în jur cu ochi mari, atenţi, îngrijoraţi şi mustrători.

Vespasian o observă şi trecu printre femei spre ea, respirînd zgomotos. O apucă de umeri, desfăcîndu-i. Ridică spre el o privire înspăimîntată, îngrozitor de temătoare. "Ridică-te",

îi porunci centurionul Fronto. "Las-o jos", spuse Vespasian. Se aplecă spre ea, ridică tăbliţa de lemn care-i atîrna pe piept şi citi tare: "Mara, fiica lui Lachiş, angajat la teatrul din Cezarea, paisprezece ani, fecioară. Mda", spuse el şi se ridică din nou cu un geamăt. "Nu vrei să te ridici, javră?" răcni un paznic. Probabil că, de frică, fata nu înţelegea nimic. "Cred că ar trebui să te ridici, Mara", îi spuse blînd Iosif. "Lăsaţi-o", spuse cu jumătate de glas Vespasian.

"Nu mergem mai departe?" întrebă doamna Cenis. "Sau vrei să ţi-o iei? Nu ştiu dacă e potrivită la grajduri." Doamna Cenis nu avea nimic împotrivă ca Vespasian să se desfete după pofta inimii, dar îi plăcea să aleagă ea însăşi obiectele plăcerilor lui. Acum fata era în picioare. Chipul rotund, delicat şi pur se desprinse dintre şuviţele negre, foarte lungi, gura cu buze pline, cu dinţi mari, era uşor proeminentă. Îşi mişca într-o parte şi alta capul, neajutorată, goală, tînără, jalnică. "Întreab-o dacă ştie să facă ceva deosebit", se adresă Vespasian lui Iosif. "Marele domn întreabă dacă ai vreo iscusinţă deosebită", îi spuse Iosif prietenos şi prevenitor. Mara respira precipitat, în spasme şi îl privea stăruitor pe Iosif cu ochii ei migdalaţi şi adînci. Brusc, duse mîna la frunte şi se înclină adînc, dar nu spuse nimic. "Nu mergem mai departe?" întrebă doamna Cenis. "Cred că ar trebui să ne răspunzi, Mara", spuse cu bunătate Iosif. "Stăpînul întreabă dacă cunoşti vreun meşteşug deosebit", repetă el cu răbdare. "Ştiu pe dinafară multe rugăciuni", spuse Mara. Vorbea cu sfială, vocea ei avea un timbru ciudat de grav, plăcut. "Ce spune?" se interesă Vespasian. "Ştie să se roage", sosi răspunsul lui Iosif. Domnii se puseră pe rîs. Vespasian nu rîdea. "Mda", spuse el. "Pot să vă trimit fata?" întrebă centurionul Fronto. Vespasian ezita. "Nu", spuse el în cele din urmă, "eu am nevoie de muncitori pentru proprietăţile mele."

Seara Vespasian îl întrebă pe Iosif: "Femeile voastre se roagă mult?" "Femeile noastre nu sunt oprite să se roage", îl lămuri Iosif. "Sunt obligate să respecte interdicţiile, nu poruncile. Noi avem 365 de porunci, cîte zile are anul, şi 248 de

interdicţii, cîte oase sunt în corpul omului." "E destul", fu de părere Vespasian.

"Crezi că este într-adevăr fecioară?" întrebă el după un timp. "Legea noastră pedepseşte cu moartea neruşinarea femeii", spuse Iosif. "Legea", făcu Vespasian ridicînd din umeri. "De legea voastră, doctore Iosif, se sinchiseşte poate o fată, dar soldaţii mei cu siguranţă – nu. Trebuie să spun că am făcut totul pentru ca şi în această privinţă să fie respectată legea. Dar ochii aceştia mari de junincă te fac să crezi că ascund tot felul de mistere. Probabil că nu ascund nimic, aşa cum se întîmplă mereu în ţara voastră. Totul e un decor patetic şi, cînd te apropii mai mult, vezi că după el nu e nimic. Cum e cu oracolul dumitale, domnule profet?" întrebă el devenind pe neaşteptate răutăcios. "Dacă te-aş fi trimis la Roma, probabil că de mult erai condamnat şi trudeai din greu într-una din minele din Sardinia, în loc să te întreţii aici cu drăgălaşe tinere evreice."

Glumele imperatorului nu-l mai necăjeau acum pe Iosif decît prea puţin. Observase de la un timp că nu era singurul în lanţuri. "Guvernatorul general Mucian", replică el cu o politeţe îndrăzneaţă," ar fi plătit pentru mine preţul a cel puţin o duzină de mineri, dacă m-ar fi cedat lui. Nu cred că mi-ar fi mers rău în Antiohia." "Te-am lăsat să te obrăznicească, ovreiaşule", spuse Vespasian. Iosif schimbă tonul. "Viaţa mea ar fi fost distrusă", spuse el înfrigurat, umil şi cu convingere, "dacă m-aţi fi trimis de aici. Credeţi-mă, domnule consul Vespasian. Dumneavoastră sunteţi salvatorul, Iahve m-a călăuzit spre dumneavoastră ca să vă spun mereu acelaşi lucru. Sunteţi salvatorul", repeta el cu încăpăţînare, patimă şi înverşunare. Vespasian îl privi batjocoritor, cu un umor sceptic. Nu putea împiedica nicicum ca înfocatele asigurări ale tînărului să-i pătrundă în sîngele său bătrîn. Îl irita că storcea mereu din evreu asemenea profeţii. Se obişnuise prea mult cu glasul tainic, plin de încredere, se legase prea mult de evreu. "Să ştii că, dacă dumnezeul tău nu se grăbeşte, ovreiaşule", îl luă el peste picior, "Mesia va arăta destul de şovăitor, atunci cînd îşi va face, în sfîrşit, apariţia." Fără să-şi

dea nici el seama de unde îi venea atîta siguranţă, Iosif răspunse calm şi neabătut: "Dacă încă înainte de miezul verii nu se va întîmpla ceva care să schimbe din temelii situaţia dumneavoastră consule Vespasian, atunci vă rog să mă vindeţi în Antiohia."

Vespasian gustă cu mare plăcere aceste cuvinte. Dar nu voia s-o şi arate, aşa că schimbă vorba: "Regele David al vostru îşi aducea în pat fete tinere cu sînge cald. Nu era un mofturos. Cred că nici unul din voi nu e mofturos. Ia spune, ovreiaşule, ar fi ceva de povestit?" La noi", explică Iosif, "se spune că, dacă un om e împreună cu o femeie, Dumnezeu nu mai vorbeşte prin el timp de şapte luni. Atîta timp cît am scris Cartea macabeilor, nu m-am atins de nici o femeie. De cînd am preluat comanda supremă în Galileea, nu m-am atins de nici o femeie." "Dar nu ţi-a fost de prea mare folos", fu de părere Vespasian.

În ziua următoare, imperatorul puse să-i fie cumpărată la licitaţie tînăra Mara, fiica lui Lachiş. În aceeaşi seară îi fu adusă. Mai purta pe cap coroana celor care, potrivit dreptului războiului, erau scoşi la licitaţie "sub lance", dar, din dispoziţia centurionului Fronto, fusese îmbăiată, unsă cu alifii şi îmbrăcată cu veşminte din voal de Kos, transparent. Vespasian o măsură din creştet pînă-n tălpi cu un ochi aspru şi pătrunzător. "Tîmpiţii", înjura el, "creiere îmbibate de grăsime! Au aranjat-o ca pe o tîrfă spaniolă. Pentru aşa ceva n-aş fi plătit o sută de sesterţi." Fata nu înţelegea vorbele bătrînului. Se întîmplaseră atîtea cu ea, acum sta sfioasă şi tăcută. Iosif îi vorbi în arameica ei maternă, blînd, prevenitor, iar ea îi răspunse timid cu vocea ei gravă. Vespasian asculta răbdător discuţia celor doi într-o limbă guturală, străină lui. În sfîrşit, Iosif îi explică: "Ea se ruşinează pentru că este goală. Goliciunea la noi este socotită ca un păcat mare. O femeie nu se poate arăta goală, nici dacă doctorul i-ar spune că astfel şi-ar salva viaţa." "Prostii", constată Vespasian. Iosif continuă: "Mara îl roagă pe suveran să pună să i se aducă o rochie dintr-o singură bucată şi încheiată pînă la gît. Mara îl roagă pe

suveran să pună să i se dea o plasă pentru păr şi sandale parfumate." "Pentru mine miroase destul de bine", fu de părere Vespasian. "Dar mă rog. Poate să le aibă."

O trimise afară, astăzi nu mai trebuia să revină. "Pot să aştept", îi declară confidenţial lui Iosif. "M-am învăţat să aştept. Îmi place să pun deoparte lucrurile bune înainte de a mă bucura de ele. Asta în ceea ce priveşte mîncarea, patul şi toate celelalte. A trebuit să învăţ să aştept ceva timp şi pînă ce să ajung în acest post." Îşi frecă gemînd braţul gutos şi deveni şi mai confidenţial: "Găseşti, de fapt, şi tu ceva deosebit la ovreicuţa asta? E sfioasă, e prostuţă, nici să vorbesc nu pot cu ea. Fructul necopt e foarte atrăgător, dar aici se pot găsi, să mă bată Dumnezeu, femei şi mai frumoase. Ştie Domnul ce poate fi găsit atrăgător la o vietate atît de fragedă." Tînăra Mara îl atrăgea şi pe Iosif. Le ştia pe femeile din Galileea, erau lente, sfioase, ba chiar triste, dar, cînd se dăruiau, erau senzuale şi exuberante. "Spune", îi explică el romanului cu o francheţe neobişnuită, "că a venit după roşcove. Are dreptate. Această Mara, fiica lui Lachiş, n-are de ce să rostească formula de blagoslovire dacă i se dă o rochie nouă, închisă pînă la gît." Vespasian se supără. "Eşti sentimental, ovreiaşule? Începeţi să mă cam enervaţi. Vă daţi prea mare importanţă. Cînd ţi se aduce o fetişcană în pat, voi vreţi să se facă pregătiri ca pentru o expediţie. Am să-ţi spun ceva, profetule. Învaţ-o ceva latinească. Vorbeşte cu ea mîine dimineaţă. Dar să nu-mi iei caimacul, fiindcă o încurci cu profeţiile tale cu tot."

A doua zi Mara îi fu adusă lui Iosif. Purta îmbrăcămintea obişnuită dintr-o singură bucată, închisă pînă-n gît, de un cafeniu închis cu dungi roşii. Imperatorul intuise bine. Puritatea feţei ei rotunde, fruntea mică, uşor lucioasă, ochii migdalaţi, buzele voluptoase frapau mai tare în îmbrăcămintea tradiţională atît de simplă decît în goliciunea aceea împopoţonată.

Iosif îi puse cu multă delicateţe o seamă de întrebări. Tatăl, întreaga familie fuseseră omorîţi. Mara credea că toate acestea s-au întîmplat pentru că el şi-a petrecut viaţa în

păcat; acum ispăşea şi ea păcatele lui. Lachiş Ben Simon era angajat la teatrul din Cezarea. Înainte de a primi acest post întrebase mai mulţi preoţi şi doctori şi, după oarecari şovăieli, i se permisese să-şi cîştige în felul acesta pîinea. Alţii însă protestaseră cu pioşenie împotriva activităţii sale. Mara credea în aceşti oameni pioşi, ascultase cuvîntările macabeicilor, ceea ce făcuse tatăl ei era păcat, ea era repudiată. Acum a trebuit să stea goală în faţa necircumcişilor, romanii s-au desfătat văzînd-o goală. De ce n-o lăsase Iahve să moară mai înainte? Se plîngea încetişor cu vocea ei gravă, cuvintele picurau umile de pe buzele ei pline, stătea în faţa lui Iosif tînără, dulce ca un fruct copt. Via ei e acum în floare, se gîndi el. Se simţi cuprins deodată de o dorinţă năvalnică, genunchii i se înmuiară, la fel ca atunci, în grota din Iotapat. Privi fata, iar ea nu-şi întoarse privirile ochilor ei prelungi şi adînci, gura-i era uşor întredeschisă, respiraţia ei proaspătă şi parfumată se revărsa asupra lui, o dorea cumplit. Ea continuă: "Ce trebuie să fac, doctorul şi stăpînul meu? Pentru mine este o mare mîngîiere, o mare binecuvîntare, că Domnul m-a lăsat să aud glasul dumneavoastră." Şi zîmbi.

Acest zîmbet stîrni în Iosif o furie sălbatică, fără margini, împotriva romanului. Îşi scutură lanţurile, se potoli, le scutură, se potoli. Era obligat să-i arunce el însuşi un braţe nesăţiosului roman, animalului acela, biata copilă.

Mara se ridică brusc. Se plimba prin încapere zîmbind întruna şi plutind uşor în sandalele ei împletite şi parfumate. "Întotdeauna am purtat de sabat sandale parfumate. Este o vrednicie de care Dumnezeu ţine seama, dacă te îmbraci îngrijit de sabat. Am făcut, oare, bine cerîndu-i romanului sandale parfumate?" Iosif spuse: "Ascultă-mă, Mara, fiică a lui Lachiş, tînără fecioară", şi încercă să-i explice cu multe precauţii că ei doi, el şi ea, fuseseră trimişi de Dumnezeu la acest roman în acelaşi scop.

Îi vorbi despre tînăra Estera, pe care Dumnezeu o trimisese regelui Ahaşver pentru ca ea să-şi poată salva propriul ei popor, şi despre tînăra Irina menită regelui Prolemeu. "Este misia ta, Mara, să-i placi romanului." Dar Mara se temea.

Necircumcisul, nelegiuitul, care va fi judecat în valea Hinomului, bătrînul de care îi era scîrbă, de care îi era groază. Cu inima plină de furie împotriva lui însuşi şi împotriva celuilalt, Iosif îi vorbi cu cuvinte prevenitoare, delicate, pregătind trufandaua pentru roman.

A doua zi dimineaţă, Vespasian povesti în stilul lui grosolan şi deschis cum s-au petrecut lucrurile cu Mara. Puţină teamă şi puţină ruşine nu i-ar fi displăcut deloc, dar fata tremura din tot trupul, cît pe ce să leşine, apoi rămăsese multă vreme ţeapănă şi nemişcată. El e un om bătrîn, puţin cam reumatic, pentru el e prea obositoare. "Pare să fie toată numai superstiţii: cînd o ating, o apucă toţi demonii sau cam aşa ceva. Trebuie să ştii tu mai bine cum vine treaba asta, ovreiaşule. Ascultă-mă, îmblînzeşte-o, vrei? Încă ceva, cum se spune în arameică: 'fii drăguţă, fetiţo, nu fi proastă, porumbiţa mea, sau ceva de-astea'?"

Cînd Iosif o revăzu pe Mara, aceasta era într-adevăr ţeapănă şi împietrită. Cuvintele îi veneau mecanic pe buze, era ca o moartă sulemenită. Cînd Iosif vru să se apropie de ea, se trase îndărăt, strigînd disperată şi îngrozită ca o leproasă: "Sunt spurcată! Sunt spurcată!"

Înainte de mie[illegible] verii, de la Roma sosiră veşti importante. Răzmeriţa din vest avusese succes, Senatul îl detronase pe împărat, Nero, cel de-al cincilea împărat, se sinucisese, cu onorurile cuvenite, oferind celor din preajma sa un spectacol grandios. Stăpînii lumii erau acum căpeteniile armatei. Vespasian zîmbea. Nu era un om pătimaş, dar acum ţintea mai sus. Era bine că urmase glasul inimii şi nu încheiase atît de repede expediţia. Acum avea trei legiuni puternice, împreună cu cele ale lui Mucian şapte. O apucă pe Cenis de umeri şi spuse: "Nero a murit. Evreul meu nu e deloc prost, Cenis." Se uitară unul la altul, legănîndu-şi încet şi monoton trupurile mătăhăloase, zîmbind.

Aflînd vestea morţii lui Nero, Iosif se ridică încet de tot. Era încă un om tînăr, n-avea decît treizeci şi unu de ani, şi trecuse prin mult mai multe decît un om de vîrsta lui. Acum

se ridicase, respira adînc, îşi cuprinsese pieptul cu mîinile, gura îi era întredeschisă. Crezuse ferm că Iahve sălăşluieşte în el, jucase un joc foarte riscant, nu pierduse nimic. Îşi puse cu greu pe cap, cu mîna legată cu lanţuri, tichia de preot şi rosti formula de binecuvîntare: *'Lăudat fii Iahve, Dumnezeul nostru, care ne-ai îngăduit să trăim şi să ajungem şi să apucăm ziua aceasta.'* Apoi, încet, greoi, ridică piciorul drept, apoi stîngul, dansînd aşa cum la Purim marii stăpînitori dansează în templu, în faţa norodului. Lovea din picior, lanţurile zornăiau, sărea, ţopăia, iar mai lovea cu piciorul, încerca să bată din palme, se bătea peste şolduri. Tînăra Mara intră în cortul lui şi rămase locului înmărmurită, îngrozită. El nu se opri, dansă mai departe, era ca ieşit din minţi, striga: "Poţi să-ţi baţi joc de mine, Mara, fiică a lui Lachiş, aşa cum duşmanii ca rîdea de David care dansa. Nu-ţi fie teamă. Cel care dansează nu este Satana, nu este dansatorul din infern, ci regele David dansînd în faţa Chivotului Domnului." Aşa petrecea doctorul Iosif Ben Mattias, preot de gradul întîi, pentru că Dumnezeu îngăduise ca profeţia lui să nu fie făcută în van.

Seara, Vespasian îi spuse lui Iosif: "Acum poţi să-ţi scoţi lanţurile, doctore Iosif." Iosif replică: "Cu voia voastră, voi purta mai departe lanţurile, consule Vespasian. Voiesc să le port pînă ce împăratul Vespasian mi le va scoate." Vespasian zîmbi. "Eşti un om îndrăzneţ, evreule", spuse el. Întorcîndu-se acasă, Iosif fluiera încet printre dinţi, ceea ce făcea foarte rar, numai atunci cînd îi mergea deosebit de bine. Dar ceea ce fluiera, era cupletul sclavului Isidor: *'Cine e stăpîn aici? Cine plăteşte untul?'*

Curierii alergau de la Antiohia la Cezarea, de la Cezarea la Antiohia. Mesaje urgente soseau din Italia, din Egipt. Senatul şi Garda numiseră împărat pe foarte bătrînul general Galba, un om bolnav de podagră, morocănos şi ţîfnos. Ăsta n-o să rămînă multă vreme împărat. Cine va fi noul împărat, asta hotărăşte armata, armata de la Rin, cea de la Dunăre, cea din Orient. Guvernatorul general al Egiptului, Tiberiu Alexandru,

propuse o legătură mai strînsă între el şi cei doi stăpînitori din Asia. Pînă şi strepezitul frate al lui Vespasian, prefectul poliţiei, Sabinus, se puse în mişcare, intră în legătură cu el, făcu oferte nebuloase.

Erau multe de făcut, iar Vespasian n-avea timp de studii de arameică pentru relaţiile sale cu tînăra Mara. Pe Jupiter: Tîrfişoara asta trebuia să înveţe să fie drăguţă pe latineşte. Dar Mara nu învăţa. Ba mai mult, abia a putut fi împiedicată să nu se înjunghie cu un ac lung din părul ei.

Atîta lipsă de înţelegere l-a supărat pe imperator. Se simţea într-un fel obscur îndatorat dumnezeului iudeilor şi nu voia ca fata asta să-l despartă de acest dumnezeu. Într-o asemenea chestiune nu-i venea să se încredinţeze lui Iosif; aşa că încercă printr-un alt mijlocitor să afle ce anume o rănea atît de mult în adîncul inimii. Fu surprins cînd află. Această bucăţică de nimic era tot atît de naiv înfumurată ca şi evreul lui. Vespasian avu un zîmbet larg, destul de maliţios. Ştia cum o va scoate la capăt cu fata şi cu Iosif.

"Voi, evreii", îi declară el lui Iosif chiar în aceeaşi zi, în prezenţa doamnei Cenis, "sunteţi cu adevărat plini de superstiţii neruşinate, barbare. Închipuie-ţi, doctore Iosif, această micuţă Mara este ferm convinsă că este spurcată, pentru că mi-am luat-o în pat. Poţi să înţelegi aşa ceva?" "Da", spuse Iosif. "Eşti mai viclean decît mine", cugetă Vespasian, "crezi că ar exista vreun mijloc pentru ca ea să fie din nou pură?" "Nu", sună răspunsul lui Iosif. Vespasian trase un gît din straşnicul vin de Eşcol; apoi explică calm: "Dar ea ştie un mijloc. Dacă o ia în căsătorie un evreu, atunci, cel puţin aşa ne-a asigurat ea, ea devine din nou pură." "Astea sunt copilării", declară Iosif. "Nu e o superstiţie mai tîmpită decît prima", aprecie conciliant Vespasian. "Cu greu veţi găsi un evreu", spuse Iosif, "care să se căsătorească cu ea. E oprit de lege." "Eu o să găsesc unul", replică bine dispus Vespasian. Iosif ridică întrebător privirile. "Pe tine, ovreiaşule", zîmbi romanul. Iosif păli. Vespasian îl mustră cu blîndeţe: "Nu eşti deloc politicos, profetule. Puteai să spui măcar 'mulţumesc'." "Eu sunt preot de gradul întîi", spuse Iosif cu o voce răguşită,

ciudat de slabă. Vespasian se întoarse spre Cenis: "Afurisit de complicaţi mai sunt evreii ăştia. Ce e atins de unul de-ai noştri, nu le mai place. Dar împăratul Nero şi unul ca mine poate să se căsătorească cu o femeie părăsită de altul. Ce zici, Cenis, bătrînico?" "Mă trag din asmoneeni", spuse foarte încet Iosif, "neamul meu îşi întinde ramurile pînă la regele David. Dacă mă căsătoresc cu această femeie, pierd pentru totdeauna drepturile mele de preot, iar copiii dintr-o asemenea unire sunt nelegiuiţi, n-au nici un fel de drepturi. Sunt preot de gradul întîi", repetă el încet, stăruitor. "Eşti un gunoi", încheie răspicat Vespasian. "Dacă vei avea un copil, vreau să-l văd peste zece ani. Atunci voi cerceta dacă este fiul tău sau al meu." "Te căsătoreşti cu ea?" se interesă curioasă doamna Cenis. Iosif tăcea. "Da sau nu?" întrebă cu o neaşteptată violenţă Vespasian. "Nu spun nici da, nici nu", replică Iosif. "Dumnezeu care a hotărît că imperatorul va ajunge împărat i-a dat imperatorului acestă dorinţă. Mă înclin înaintea lui Dumnezeu." Şi se înclină adînc.

Iosif a dormit prost în noptile care au urmat; lanţurile îl rodeau. Pe cît de sus îl urcase adeverirea profeţiei sale, pe atît de adînc îl prăbuşise neruşinata batjocură a romanului. Îşi aminti de învăţăturile esenianului Banus din pustiu. Poftele trupeşti alungă duhul lui Dumnezeu; pentru el era de la sine înţeles că va trebui să se lase de femei pînă cînd i se va împlini profeţia. Tînăra Mara era pe placul inimii şi a simţurilor sale, iar el trebuia acum să plătească pentru asta. Dacă se căsătorea acum cu această fată, pe care captivitatea în război şi poftele neînfrînate ale romanului o prefăcuseră într-o curvă era repudiat în faţa lui Dumnezeu şi risca să fie biciuit în public. El cunoştea exact prescripţiile; aici nu exista nici un fel de excepţie, nici o eschivare şi nici o interpretare. *'Viţa de vie nu trebuie să se caţere pe mărăcini'*; acesta era principiul. Iar în completarea frazei *'Blestemat cel ce se împreună cu un animal'*, comentariul autentic al doctorilor spune că preotul care se încurcă cu o curvă nu este mai bun decît cel care se împreună cu un animal.

Iosif sorbi paharul pînă la fund. O partidă mare cere un joc mare. S-a legat de acest roman, va lua ruşinea asupra sa.

Vespasian puse la bătaie mult timp şi toată îndărătnicia lui pentru a savura pe de-a-ntregul gluma. Se interesă exact de ritualul matrimonial iudaic, pretenţios şi complicat, precum şi de ceremonialul logodnei şi al cununiei, care în Iudeea era altul decît în Galileea. Avu grijă ca totul să se petreacă potrivit ritualului. Ritualul cerea ca, în locul tatălui decedat, tutorele să trateze cu mirele preţul de vînzare al miresei. Vespasian se declară tutore. Obiceiul era ca mirele să plătească două sute de piese de aur dacă mireasa era fecioară şi o sută, dacă era văduvă. Vespasian puse să se treacă în document ca preţ de vînzare pentru Mara, fiica lui Lachiş, o sută cincizeci de piese de aur şi stărui ca Iosif să-i semneze personal un act de recunoaştere a sumei. Chemă ca martori la cununie doctori şi studenţi de la şcolile din Tiberiada, Magdala, Seforis şi alte notabilităţi din regiunea ocupată. Mulţi refuzară să contribuie la această oroare. Imperatorul îi ameninţă cu pedepse pentru ei şi contribuţii băneşti pentru comunităţile lor.

Crainicii poftiră la solemnitate toată populaţia. Pentru alaiul nupţial trebui adus din Tiberiada cel mai scump scaun pentru mireasă, aşa cum se obişnuia la cununiile celor mai mari personaje. Cînd Mara părăsi casa sa, aşezată în scaunul pentru mireasă împodobit cu mirt, Vespasian rosti în locul tatălui: *'Dea Dumnezeu ca niciodată să nu te întorci aici.'* Apoi fu purtată prin oraş, iar scaunul pentru mireasă fu dus de cei mai nobili evrei din Galileea, împodobiţi şi ei cu mirt. Înainte mergeau tinere purtînd torţe, apoi studenţi care clătinau vase de alabastru cu miresme. Pe străzi se stropea cu vin şi ulei, erau aruncate nuci şi spice prăjite. De jur împrejur răsuna cîntecul: *'Tu n-ai nevoie nici de sulimanuri, nici de pomezi şi nici de ierburi tămăduitoare, drăgălaşă gazelă'.* Pe toate străzile se dansa; matroana de şaizeci de ani trebuia să ţopăie în sunetele cimpoiului la fel ca fetiţa de şase ani şi pînă şi doctorii bătrîni trebuiră să danseze, cu ramuri de mirt

în mîini, căci Vespasian ţinea ca perechea sa de miri să fie cinstită după vechiul obicei.

Astfel Iosif fu purtat prin tot oraşul Cezarea, un drum lung şi nu mai puţin chinuitor decît cel prin tabăra romană, cînd fusese adus pentru prima oară lui Vespasian. În sfîrşit, iată-l alături de Mara în cortul nupţial 'Huppa'. Cortul nupţial era din in alb ţesut cu fir auriu, din vîrful lui atîrnau ciorchini de struguri, smochine şi măsline. Vespasian şi o seamă de ofiţeri ai săi, ca şi unele notabilităţi evreieşti fuseseră martori ai cununiei lui Iosif cu tînăra Mara. Îl auziră rostind clar şi cu o mînie stăpînită formula care în gura lui suna nelegiuit: *'Mărturisesc aici că îmi eşti încredinţată după legea lui Moise şi a lui Israel'*. Pămîntul nu s-a darîmat cînd preotul a rostit aceste cuvinte ce-i erau interzise. Fructele atîrnate de vîrful cortului nupţial se clătinau încet. În jur se cînta: *'Eşti grădină încuiată, sora mea, mireasa mea, fîntînă acoperită şi izvor pecetluit'*. Şi tînăra Mara, drăgăstoasă şi ruşinată să se sfiască, nu-şi lua ochii ei prelungi şi stăruitori de pe chipul palid al lui Iosif şi răspundea cu versul: *'Iar iubitul meu să vină, în grădina sa să intre şi din roadele ei scumpe să culeagă, să mănînce'*. Vespasian punea să i se traducă totul, şi zîmbea mulţumit". "Un lucru aş vrea să te rog, dragul meu, "îi spuse el lui Iosif, "să nu te strecori prea repede din grădină."

Prinţesa Berenice, fiica primului şi sora celui de al doilea rege Agrippa, a ieşit din meditaţiile ei în pustiu şi acum se întorcea în Iudeea. Cum punea patimă în toate sentimentele, atunci cînd romanii au devastat oraşele Galileii ea a suferit, pur şi simplu, fizic şi se retrăsese în deşerturile din sud. Trupul îi ardea, respingea cu scîrbă orice hrană şi băutură, îşi mortifica corpul, îşi lăsa părul să se încîlcească şi pielea să-i fie zgîriată de cămaşa din păr de capră, se lăsa cu totul pradă arşiţei din miezul zilei şi frigului nopţii. Aşa a trăit săptămîni, luni, singură, într-o pocăinţă deznădăjduită, fără a vedea pe nimeni în afara sihaştrilor, fraţilor şi surorilor ei esenieni.

Abia atunci cînd, în chip de neînţeles, vestea despre lucrurile grave ce se petreceau la Roma, despre moartea lui Nero şi despre tulburările de sub domnia lui Galba a pătruns în pustiu, prinţesa s-a aruncat în politică cu aceeaşi patimă cu care se prăbuşise în marea fără fund a pocăinţei. De multă vreme i se clătinaseră convingerile; ba se cufunda în Sfintele Scripturi, căutîndu-l pe Dumnezeu cu o rîvnă frenetică, ba îşi îndrepta toată forţa spiritului ei îndrăzneţ şi abil spre problemele complicate ale guvernării împărăţiei şi provinciilor.

Începu să lucreze încă în timpul călătoriei, îşi făcea note, trimitea şi primea nenumărate scrisori, depeşe. Cu mult înainte de a ajunge din nou în Iudeea, ea era lămurită asupra firelor care duceau din est spre vest, asupra împărţirii puterii în imperiu, făcuse planuri, adoptase o atitudine. Erau multe lucruri de cumpănit: armata de la Rin, armata de la Dunăre, armate din est: Senatul, bogaţii stăpînitori de la Roma şi din provincii; felul de a fi şi puterea guvernatorilor din Anglia, Galia, Spania, Africa, al înalţilor funcţionari din Grecia, de la Marea Neagră; străvechea, cărpănoasa şi morocănoasa persoană a împăratului; numeroşii candidaţi potoliţi sau gălăgioşi la succesiune. Cu cît era mai mare confuzia în lume, cu atît era mai bine. Se şi vedea cum, datorită acestor tulburări, Ierusalimul şi Templul scăpaseră întregi şi neatinse. Poate că se va reuşi ca punctul de greutate al guvernării lumii să fie mutat spre est, aşa încît lumea să nu fie dirijată de la Roma, ci de la Ierusalim.

Prinţesa cîntăreşte, socoteşte, caută punctul unde poate interveni. În est, în estul ei, trei oameni deţin puterea: suveranul din Egipt, Tiberiu Alexandru; suveranul din Siria, Mucian; imperatorul din Iudeea, Vespasian. Aşa că acum se îndreaptă spre cartierul lui general, pentru a sta de vorbă cu acest imperator. Are o mulţime de prejudecăţi împotriva lui. I se spune comisionarul, omul cu balega, se pare că e viclean, un ţărănoi prefăcut, grosolan şi necioplit, cu ţara ei, Iudeea, s-a purtat brutal şi sîngeros. Atunci cînd se gîndeşte la el, gura mare i se strîmbă dezgustată într-o grimasă. Din păcate, trebuie să se gîndească adesea la el, căci este bine văzut şi

are succes. Tot Orientul răsună de preziceri şi profeţii divine care îl au ca subiect pe el.

Vespasian întîrzie nepoliticos de mult, înainte de a se prezenta prinţesei. La rîndul lui, vine şi el plin de prejudecăţi. A auzit de această doamnă preţioasă, de capriciile ei, de amorurile ei extravagante, de legăturile deloc frăţeşti cu fratele ei. Îi repugnă purtarea snoabă, sofisticată a acestei doamne orientale. Dar ar fi absurd să şi-o facă, gratuit, duşmană.Ea are nenumărate legături cu Roma, se pare că e foarte frumoasă, este nemăsurat de bogată. Nici măcar furia sălbatică de a construi – de altfel, ea şi fratele ei împînziseră tot Orientul cu palate – nu-i ştirbise cît de cît din averi.

Berenice se îmbrăcase în vederea acestei primiri sobru şi ceremonios. Capul ei mare şi nobil, încă ars de soare, apare marţial din veşmintele pline de cute, în părul scurt şi rebel nu străluceşte nici o podoabă, mînecile de brocart cad peste degetele ei lungi, frumoase, arămii de la soarele deşertului. După cîteva cuvinte de introducere, ea trecu direct la ceea ce o interesa: "Vă mulţumesc, consule Vespasian, pentru că aţi cruţat atîta vreme Ierusalimul." Vocea îi este profundă, plină, gravă, dar în ea se simte totuşi un mic tremur nervos, ea sună oarecum frîntă, învăluită de o răguşeală uşoară, care emoţionează. Vespasian o măsoară din creştet pînă-n tălpi, privind-o rece, cu ochii săi severi, luminoşi, după care spune fornăit şi rezervat: "Ca să vorbesc deschis, nu am cruţat Ierusalimul dumneavoastră, ci ostaşii mei. Dacă şi compatrioţii dumneavoastră vor face la fel, sper că voi putea lua oraşul fără jertfe prea mari." Berenice răspunde politicos: "Vă rog să continuaţi, consule Vespasian. Îmi place mult să aud dialectul dumneavoastră sabin." Ea însăşi vorbeşte o latină uşoară, fără nici un accent. "Da", spune Vespasian binevoitor, "sunt un ţăran bătrîn. Asta are avantajele, dar şi dezavantajele sale. Pentru dumneavoastră, vreau să zic."

Prinţesa Berenice s-a ridicat; cu un pas elastic şi uşor, cu renumitul ei mers, se apropie de imperator: "De ce sunteţi, de fapt, atît de ţepos? Probabil că vi s-au povestit despre mine cine ştie ce năzbîtii. Nu trebuie să le daţi crezare. Eu

sunt evreică, coborîtoare din Irod şi din asmoneeni. Asta este o situaţie mai complicată cînd legiunile dumneavoastră stau în ţara mea." "Îmi dau seama, prinţesă Berenice", spuse Vespasian, "că vă visaţi implicată în tot felul de complicaţii încîntătoare, atîta vreme cît la Roma cîrmuieşte un împărat bătrîn care nu şi-a desemnat încă succesorul. Mi-ar părea rău să fiu silit să vă consider duşmană." "Fratele meu Agrippa se află la Roma pentru a-şi prezenta omagiile împăratului Galba." "Fiul meu, Titus, a plecat la Roma în acelaşi scop." "Ştiu", spuse calm Berenice. "Fiul dumneavoastră îşi prezintă omagiile împăratului Galba, deşi aţi aflat din scrisorile interceptate, că acest împărat a tocmit oameni care să vă omoare." "Dar cînd un suveran foarte bătrîn stă pe un tron care se clatină tare", replică şi mai calm Vespasian, "atunci face tot felul de mişcări pentru a-şi păstra echilibrul. Este firesc? Cînd noi doi vom fi la fel de bătrîni, vom proceda, probabil, la fel. Dar unde vreţi să ajungeţi, prinţesă Berenice?" "Unde vreţi să ajungeţi dumneavoastră, consule Vespasian?" "Voi, orientalii, vreţi întotdeauna să aflaţi de la celălalt care e preţul." Chipul însufleţit şi nobil al prinţesei Berenice se lumină brusc de o mare şi cutezătoare încredere. "Eu vreau", spuse ea cu voce gravă şi emoţionată, "ca acest străvechi şi sfînt Orient să-şi ia partea ce i se cuvine din dominaţia asupra lumii." "Este un mod de exprimare prea general pentru mintea mea de ţăran sabin. Dar mă tem că fiecare din noi vrea exact contrariul. Eu vreau să se termine odată cu teribila dezordine care a pătruns din Orient în imperiu. După cum văd, planurile împăratului Nero în Orient şi înclinaţiile evident orientale au adus imperiului mai multe miliarde de datorii. Cu asta cred că a plătit un preţ cam piperat pentru străvechea sfinţenie." "Dacă împăratul Galba va muri", întrebă de-a dreptul Berenice, "armata din Orient nu va încerca să influenţeze numirea noului împărat?" "Eu sunt pentru lege şi dreptate", declară Vespasian. "Aşa suntem toţi", replică Berenice, "dar uneori interpretarea legii şi a dreptăţii este diferită." "Eu v-aş fi cu adevărat recunoscător, doamnă, dacă mi-aţi spune clar ce doriţi de fapt."

Berenice se concentră; faţa-i deveni imobilă. Spuse cu o voce înceată, dar cu o convingere neclintită: "Vreau ca Templul lui Iahve să nu fie distrus."

Vespasian fusese trimis în Iudeea cu mandatul de a îmblînzi, prin toate mijloacele, care i se par potrivite, Iudeea. Preţ de o clipă fu ispitit să răspundă: "Din păcate, menţinerea dominaţiei asupra lumii nu permite întotdeauna să se ţină seama de considerente arhitectonice." Dar văzu chipul ei nemişcat, încordat cu patimă, şi mormăi evaziv: "Nu suntem barbari."

Ea nu replică nimic. Încet, cu tristeţe şi îndoială, ea-şi cufundă ochii ei prelungi într-ai săi, şi el nu se simţi la largul său. Nu era perfect indiferent dacă această evreică îl considera un barbar? Şi iată că, ciudat, nu-i era indiferent. Simţi că îl apucă o uşoară ameţeală aşa cum îl apuca şi în prezenţa evreului Iosif. Căută să treacă peste toate acestea: "N-ar trebui să-mi provocaţi ambiţia. Nu mai sunt destul de tînăr pentru asta."

Lui Berenice comisionarul i se păru un individ aspru şi dificil, afurisit de viclean cu tot felul lui deschis de a fi. Schimbă vorba: "Arătaţi-mi un portret al fiului dumneavoastră, Titus", se rugă ea. Generalul trimise după portret. Ea se uită la el cu mult interes şi spuse multe lucruri care cad bine în inima unui părinte. Dar Vespasian era în vîrstă şi cunoştea oamenii şi văzu bine că portretul nu-i plăcuse deloc. Despărţirea fu cordială, iar romanul şi evreica ştiau bine că nu se vor putea suferi unul pe altul.

Cînd Iosif Ben Mattias o vizită la dorinţa ei, Berenice întinse mîna ca spre a se apăra: "Nu vă apropiaţi. Rămîneţi acolo. Între dumneavoastră şi mine trebuie să rămînă şapte paşi." Iosif păli, pentru că ea se ţinea la depărtare de el ca de un lepros.

Berenice fu cea care începu: "Am citit cartea dumneavoastră, de două ori." Iosif răspunse: "Cine nu scrie cu plăcere şi entuziasm cînd are de povestit despre strămoşi ca ai noştri?". Berenice îşi scutură violent părul scurt, rebel. Aşa era, omul era rudă cu ea. "Regret, vere Iosif", spuse ea, "că suntem

rude." Vorbea foarte calm, vocea îi era uşor răguşită. "Nu înţeleg cum de aţi rămas în viaţă, cînd Iotapatul a căzut. De atunci, în Iudeea nu mai există nimeni care să nu se îngreţoşeze la auzul numelui Iosif Ben Mattias." Iosif se gîndi la cuvintele lui Iustus din Tiberiada: 'Doctorul Iosif al vostru este un mişel'. Dar vorbele femeilor nu-l atingeau. "Cu siguranţă vi s-au povestit multe lucruri rele despre mine", spuse el, "dar nu cred că cineva v-a povestit că aş fi laş. Gîndiţi-vă, vă rog, că uneori nu este foarte greu să mori. Moartea era uşoară şi ispititoare. Era nevoie de hotărîre ca să trăieşti. Era nevoie de curaj. Am rămas în viaţă pentru că ştiam că sunt o unealtă a lui Iahve." Buzele Berenicei se strîmbară, toată faţa ei exprima batjocură şi dispreţ. "Prin Orient umblă un zvon", spuse ea, "cum că un profet evreu ar fi prezis că romanul ar fi Mesia. Dumneavoastră sunteţi acel profet?" "Ştiu că Vespasian este omul despre care vorbesc Sfintele Scripturi", spuse calm Iosif.

Berenice se aplecă în faţă, dincolo de graniţa de şapte paşi pe care o trăsese ea. Între ei era tot spaţiul încăperii, chiar şi bazinaşul cu cărbuni, căci era o zi rece de iarnă. Se uită la omul care încă mai purta lanţuri, dar arăta foarte îngrijit. "Trebuie să mă uit şi eu bine la acest profet, care, la porunca romanului, i-a lins de bunăvoie scuipatul. Mi s-a făcut greaţă cînd am auzit cum doctorii din Seforis au fost nevoiţi să asiste la 'cununia' dumneavoastră". "Da", spuse liniştit Iosif, "am înghiţit-o şi pe asta."

Dintr-o dată părea mic şi strivit. Mai mult decît faptul că se cununase cu această tînără, era apăsat şi înjosit de altceva. Atunci, sub cortul nupţial, jurase solemn să nu se atingă de Mara. Numai că Mara venise la el, se aşezase pe pat, tînără, cu pielea netedă, fierbinte, aşteptînd cu tot trupul. El a luat-o, a fost nevoit s-o ia, aşa cum atunci, cînd a ieşit din grotă, a fost nevoit să bea. De atunci tînăra Mara era mereu în preajma lui. Ochii ei mari îl urmăreau cu aceeaşi patimă atunci cînd o poseda şi cînd, după aceea, o arunca la o parte mînios şi plin de dispreţ. Berenice avea mai mult decît drep-

tate. Nu numai că linsese scuipatul romanului, dar îi şi plăcuse.

Iosif răsuflă uşurat, căci Berenice nu stărui pe această temă. Vorbea de politică, se înverşunase împotriva imperatorului: "Nu vreau ca acest ţărănoi să se aşeze în mijlocul lumii. Nu vreau".Vocea ei gravă ardea de patimă. Iosif sta calm, stăpînit. Dar era plin de ironie faţă de neputinţa ei. Ea observă aceasta. "Du-te, vere Iosif", îl iròniză ea, "spune-mă. Trădează-mă. Poate că vei primi o răsplată mai bogată decît sclava Mara."

Stăteau în picioare, despărţiţi prin toată lăţimea încăperii, cei doi evrei, amîndoi tineri, amîndoi frumoşi, amîndoi mînaţi de aceeaşi voinţă fierbinte spre scopurile lor. Nu se pierdeau din ochi, plini de dispreţ unul faţă de celălalt, şi totuşi, în fond, înrudiţi. "Dacă i-aş spune imperatorului", o ironiză, la rîndul lui, Iosif, "că sunteţi adversara lui, verişoară Berenice, s-ar prăpădi de rîs." "Atunci faceţi-l să rîdă pe stăpînul dumneavoastră roman", sp ıse Berenice. "Probabil că în acest scop vă ţine pe lîngă el. Iar eu, vere Iosif, mă voi spăla bine pe mîini şi voi face o baie bună, de vreme ce am stat atît împreună."

Pe drumul de întoarcere Iosif zîmbea. Prefera să fie înjurat de o femeie ca Berenice, decît privit cu indiferenţă.

La cartierul general al lui Vespasian din Cezarea apăru, întîmpinat cu multe onoruri de autorităţile romane, un evreu bătrîn ca lumea, foarte mărunt, de mare faimă, Iohanan Ben Sakkai, rectorul universităţii Templului, judecător suprem în Iudeea, Mare Doctor la Ierusalim. El informă cu vocea lui veştejită, în cercul iudeilor din Cezarea, despre ororile îndurate de capitala iudaică. Cum căpeteniile Moderaţilor fuseseră toate măcelărite, arhiereul Anan, cei mai mulţi aristocraţi, dar şi mulţi dintre Adevăraţii credincioşi; cum acum macabeicii se treceau unii pe alţii prin foc şi sabie. Chiar şi în pridvorul templului aduseseră arme, iar oamenii care voiseră să-şi aducă jertfele la altar fuseseră ucişi cu toţii. Cîteodată, bătrînul îşi întărea spusele după moda veche: "am văzut cu

ochii mei". El însuşi putuse să se strecoare din Ierusalim numai expunîndu-se unor mari primejdii.Făcuse să se răspîndească zvonul că a murit, elevii săi îl scoseseră într-un sicriu ca pentru a fi îngropat dincolo de zidurile Ierusalimului.

El îi ceru imperatorului o întrevedere, şi Vespasian îl pofti imediat la el. Marele Doctor evreu sta, uitat de vremuri şi gălbejit, în faţa romanului; ochii albaştri străluceau frapant de proaspeţi pe faţa zbîrcită, înconjurată de o barbă mică şi decolorată. Spuse: "Am venit, consule Vespasian, pentru a vorbi cu dumneavoastră despre pace şi supunere. În spatele meu nu se află nici o putere. Puterea la Ierusalim o au Răzbunătorii lui Israel; numai că legea nu este moartă, şi eu aduc pecetea judecătorului suprem. Nu e mult. Dar nimeni nu ştie mai bine ca Roma că un imperiu mare nu poate fi menţinut multă vreme decît prin dreptate, lege şi pecete, şi de aceea, nu e puţin." Vespasian răspunse: "Sunt bucuros să pot sta de vorbă cu omul care, în Iudeea, poartă numele cel mai vrednic de cinste. Dar, din păcate, am fost trimis ca să scot sabia din teacă. Pacea poate fi tratată numai de împăratul de la Roma şi de senatul său." Iohanan Ben Sakkai clătină capul lui bătrîn şi mic, şi continuă încet, în ritmul predării şcolare orientale: "Sunt unii care se numesc împăraţi. Dar este numai unul cu care aş vrea să fac schimb de pecete şi documente. Libanul a căzut sub domnia lui Galba? Numai cel prin care cade Libanul este cel puternic, Adir. Libanul nu a căzut prin Galba." Vespasian îl privea neîncrezător pe bătrîn. Întrebă: "Aţi vorbit cu prizonierul meu, Iosif Ben Mattias?" Iohanan Ben Sakkai tăgădui, uşor uluit. Vespasian spuse plin de căinţă şi stîngaci: "Iertaţi-mă, într-adevăr n-aţi vorbit cu el."

Se aşeză, se ghemui, aşa încît să nu trebuiască să se uite în jos la bătrîn: "Vă rog, spuneţi-mi ce vreţi să daţi şi ce vreţi să luaţi." Iohanan întinse mîinile sale veştejite, răspunzînd: "Vă dau scrisoare şi pecete, că Înaltul Sfat şi doctorii din Ierusalim se supun Senatului şi poporului Romei. În schimb vă cer un singur lucru: Lăsaţi-mi un orăşel, ca să înfiinţez acolo o universitate, şi daţi-mi libertatea de a preda." "Ca să alcătuiţi cele mai straşnice reţete împotriva

Romei", zîmbi Vespasian. Iohanan Ben Sakkai se făcu şi mai mic şi mai neînsemnat: "Ce doriţi? Voi planta un bob minuscul de orez din marele copac Ierusalim. Daţi-mi, să zicem, oraşul Iabne. Iabne va fi o universitate mică". Îi vorbi romanului cu iscusinţă, îi arătă prin gesturi cît de mică va fi universitatea lui: ah, va fi atît de mică, această universitate Iabne, şi închise şi deschise mîna lui minusculă.

Vespasian replică: "Bun, voi trimite la Roma propunerea dumneavoastră." "N-o transmiteţi", se rugă Iohanan. "Eu n-aş vrea să am de-a face decît cu dumneavoastră, consule Vespasian." Şi repetă cu încăpăţînare: "Dumneavoastră sunteţi Adir."

Vespasian se ridică; robust şi bine legat ca un ţăran se înfipsese în faţa doctorului care sta jos. "Ca să fiu sincer", spuse el, "nu înţeleg pe de-a-ntregul de ce vă daţi în vînt după mine. Sunteţi un om în vîrstă, înţelept şi, după cît se pare, relativ cinstit. N-aţi vrea să-mi explicaţi? Nu e cam greu de crezut că, tocmai în ţara pe care v-a promis-o dumnezeul Iahve, tocmai eu trebuie să fiu Adirul? După cîte aud, dintre toate popoarele, voi sunteţi cei care vă daţi înapoi cu cea mai mare groază de la contactul cu alţii." Iohanan închisese ochi. "Cînd îngerii lui Dumnezeu", explică el didactic, "au vrut, după căderea Egiptului, să intoneze un cîntec de bucurie, Iahve a grăit: 'Creaturile mele se îneacă şi voi vreţi să cîntaţi cîntec de bucurie?'" Imperatorul se apropie de învăţatul cel mărunţel, îl atinse uşor, prietenesţe, pe umăr şi-l întrebă şiret: "Un lucru însă este sigur: aşa e că pe noi nu ne recunoaşteţi drept oameni cu adevărat, în deplinătatea cuvîntului?" Ţinînd întruna ochii închişi, Iohanan răspunse calm, ca de undeva de departe: "La sărbătoarea corturilor vom sacrifica şaptezeci de tauri pentru împăcarea neevreilor în faţa lui Dumnezeu."

Vespasian spuse cu o neobişnuită politeţe: "Dacă nu sunteţi prea obosit, doctore Iohanan, vă rog să-mi mai daţi o lămurire." "Vă răspund cu plăcere, consule Vespasian", spuse Marele Doctor.

Vespasian se sprijini cu mîinile în masă. Aplecat peste masă, el întrebă încordat: "Neevreul are un suflet nemuritor?" Iohanan răspunse: "Există 613 porunci, pe care noi, evreii, suntem obligaţi să le respectăm. Neevreul nu are de păzit decît şapte porunci. Dacă le ţine, atunci Duhul Sfînt se pogoară şi asupra lui." "Care sunt acsete şapte porunci?" întrebă romanul. Iohanan ridică sprîncenele stufoase, ochii săi albaştri priveau luminaţi şi cu o expresie tinerească în ochii cenuşii ai lui Vespasian. "Este un Da şi şase Nu", spuse el. "El trebuie să facă dreptate, să nu-l tăgăduiască pe Dumnezeu, să nu se închine la idoli, să nu omoare, să nu fure, să nu se dedea desfrînărilor şi să nu chinuiască dobitoacele." Vespasian se gîndi puţin; apoi spuse cu părere de rău: "Din păcate am puţini sorţi ca Duhul Sfînt să se pogoare asupra mea."

Marele Doctor întrebă pe un ton persuasiv: "Vi se pare foarte periculos pentru Roma ca în mica mea universitate Iabne să predau asemenea lucruri?" Vespasian răspunse cu oarecare înfumurare: "Primejdios sau nu, mare sau nu, ce motiv aş avea să vă vin în întîmpinare?" Bătrînul luă o expresie şireată, îşi ridică mîna micuţă, o flutură prin aer, apoi grăi, reluînd tonul monoton al dascălului oriental: "Atîta vreme cît nu sunteţi Adir, nu aveţi nici un motiv să cuceriţi Ierusalimul; căci s-ar putea să aveţi nevoie de trupe ca să deveniţi Adir. Dar oricum vi s-ar spune pe nume, probabil că nu mai aveţi timp să cuceriţi Ierusalimul. Dar poate că pentru dumneavoastră n-ar fi lipsit de interes, dacă nu cuceriţi Ierusalimul, măcar să luaţi cu dumneavoastră la Roma un titlu juridic. Poate că acest titlu face cît mica mea concesie pe care v-am cerut-o."

Tăcu; părea epuizat. Vespasian îi urmărise cu mare atenţie expunerile. "Dacă şi ceilalţi potentaţi ai dumneavoastră ar fi tot atît de subtili ca dumneavoastră", spuse el cu un zîmbet în încheierea întrevederii, "atunci, probabil, n-aş ajunge niciodată în situaţia de a fi desemnat de dumneavoastră Adir."

Existau păcate, pentru care Marele Doctor, cu toată bunăvoinţa lui, nu avea îngăduinţă; de aceea lui Iosif îi bătea tare inima, cînd apăru în faţa celui ce-l chemase. Dar Iohanan nu

păstră distanţa de şapte paşi. Iosif se plecă adînc, cu mîna la frunte şi bătrînul îşi binecuvîntă elevul preferat.

Iosif spuse: "Am tălmăcit cuvîntul profetului într-un chip tulbure, sunt vinovat de limbuţie. De aici a pornit mult rău." Bătrînul spuse: "Ierusalimul şi Templul erau gata să cadă înaintea faptei dumitale. Porţile templului se fac ţăndări de îndată ce sufli în ele. Eşti vrednic de iertare, cu toată greşeala săvîrşită. Vreau să stau de vorbă, doctore Iosif, ucenicul meu", spuse în continuare." La Ierusalim se crede că ai o inimă schimbătoare şi asupra dumitale a fost aruncat blestemul. Dar eu cred în dumneata şi vreau să-ţi vorbesc." Aceste cuvinte îl înviorară pe Iosif, aşa cum roua împrospătează cîmpul, iar el îşi deschise inima.

"Imperiul e pierdut", repetă Iohanan. "Dar nu imperiul este ceea ce ne ţine uniţi. Imperii au întemeiat şi alţii, şi ele s-au prăbuşit, vor apărea noi imperii, se vor destrăma şi ele. Nu imperiul este lucrul cel mai important."

"Care este lucrul cel mai important, părinte?"

"Comunitatea nu o creează poporul şi statul. Sensul comunităţii noastre nu este imperiul, sensul comunităţii noastre este legea. Atîta timp cît există legea şi învăţătura, avem ceva care ne ţine laolaltă, ceva mai puternic decît statul. Legea dăinuie atîta timp cît există un glas care să o vestească. Atîta timp cît răsună vocea lui Iacov, braţele lui Esau sunt neputincioase."

Iosif întrebă timid: "Am acest glas, părinte?" "Ceilalţi cred", veni răspunsul lui Iohanan, "că ţi-ai pierdut calitatea de evreu, Iosif Ben Mattias. Dar chiar dacă sarea se dizolvă în apă, ea tot există, şi atunci cînd apa se evaporă, sarea rămîne."

Aceste cuvinte ale bătrînului îl înălţară şi-l umiliră într-atît, încît multă vreme nu fu în stare să scoată o vorbă. Apoi, încet, sfios, îşi aminti de dascălul său: "Aţi vrea să-mi spuneţi care vă sunt planurile, părinte?"

"Da", răspunse Iohanan, "acum vreau să ţi le spun. Cedăm Templul. În locul casei vizibile a lui Dumnezeu vrem să punem una invizibilă, vrem să îngrădim suflarea Domnului cu ziduri din cuvinte în locul zidurilor din granit. Ce este suflarea Dom-

nului? Învăţătură şi lege. Nu vom putea fi despărţiţi atîta vreme cît avem o limbă sau hîrtie pentru lege. De aceea l-am rugat pe roman să-mi dea oraşul Iabne, pentru ca acolo să pot întemeia o mică universitate. Cred că mi-l va da."

"Planul dumneavoastră, părinte, cere o muncă de multe generaţii."

"Avem timp", răspunse bătrînul.

"Dar romanii nu se vor pune împotrivă?" întrebă Iosif.

"Cu siguranţă vor încerca să ne împiedice: puterea priveşte întotdeauna cu neîncredere spiritul. Dar spiritul este elastic. Nimic nu poate fi ferecat, aşa încît să nu poată ieşi la iveală. Ei ne distrug statul şi templul: în locul lor noi clădim învăţătura şi legea. Ei ne interzic cuvîntul: ne înţelegem prin semne. Ne interzic scrisul: născocim cifruri. Ne stăvilesc calea dreaptă: Dumnezeu nu va fi mai mic, dacă credincioşii săi vor trebui să ajungă la el pe căi ocolite cu dibăcie."

Bătrînul închise ochii, apoi îi deschise din nou şi spuse: "Nu ne este dat să desăvîrşim lucrarea, dar avem ca menire să nu o părăsim. Pentru asta am fost noi aleşi."

"Şi Mesia?" întrebă Iosif cu o ultimă speranţă. Marelui Doctor începu să-i vină greu să mai vorbească, dar îşi adună puterile, era important să-i transmită elevului său preferat cunoştinţele. Îi făcu semn lui Iosif să se aplece şi gura lui veştejită şopti în urechea tînără. "Este îndoielnic", şopti el, "dacă Mesia va mai veni vreodată. Dar trebuie s-o credem. Nu trebuie niciodată să te bizui pe faptul că Mesia va veni, dar trebuie să crezi mereu că va veni."

Pe drumul de întoarcere Iosif era cu inima strînsă. Aşadar, credinţa acestui bătrîn nu era ceva strălucitor, care să-i poată ajuta, ci ceva anevoios, subtil, întotdeauna amestecat cu erezuri, întotdeauna apărîndu-se de erezuri, o povară. Oricît de diferiţi păreau cei doi, între Iohanan Ben Sakkai şi Iustus din Tiberiada nu era o distanţă prea mare. Iosif se simţea copleşit.

Despre căsătoria lui Iosif Marele Doctor auzise multe şi rele. O chemă deci la el pe Mara, fiica lui Lachiş, şi stătu de

vorbă cu ea. Simţi parfumul sandalelor ei. Ea spuse: "Cînd mă rog, pun întotdeauna aceste sandale. Vreau să apar în faţa Domnului bine mirositoare." Ştia pe dinafară multe rugăciuni: nu era îngăduit să notezi rugăciunile, ele trebuiau să izvorască din inimă şi trebuiau purtate în inimă. Plină de încredere în el, ea îi mărturisi: "Am auzit că de la pămînt la cer sunt 500 de ani şi de la un cer la altul sunt iarăşi 500 de ani,şi grosimea fiecărui cer este de 500 de ani. Şi cu toate acestea, mă ascund după cîte o coloană a sinagogii şi şoptesc şi mi se pare că-i şoptesc lui Iahve în ureche. Este înfumurare şi păcat, Mare Doctor, dacă eu cred că Iahve este atît de aproape de mine, pe cît e urechea de gură?" Iohanan Ben Sakkai asculta cu interes gîndurile care clocoteau în spatele frunţii mici, de copil, şi discută cu ea grav, aşa cum ar fi discutat cu unul din doctorii din Sala Pătrată. Cînd ea îşi luă rămas bun, el îşi puse mîna sa moale şi zbîrcită pe ceafa ei, binecuvîntînd-o cu vechea formulă: *'Iahve să te facă precum Rahila şi Lea'.*

Auzi că Iosif, de îndată ce nu se va mai teme de mustrările lui Vespasian, se va despărţi de Mara. Nu era greu să te desparţi. În Scriptură este scris clar şi simplu: *'De va lua cineva femeie şi se va face bărbat ei, dar ea nu va afla bunăvoinţă în ochii lui, pentru că va găsi el ceva neplăcut la ea şi-i va scrie carte de despărţire, i-o va da în mînă şi o va slobozi din casa sa'.* Iohanan spuse: "Sunt două lucruri, al căror vaiet nu se aude cu urechea de la distanţă de o poştă şi, cu toate acestea, răsunetul lor ajunge de la un capăt al pămîntului la celălalt. Este copacul pe care-l dobori cînd poartă fructe şi femeia care suspină cînd o alungă bărbatul pe care-l iubeşte." Iosif spuse egoist: "Nu am găsit la ea ticăloşie?" Iohanan spuse: "Nu ai *găsit* ticăloşie: ticăloşia a fost înainte de a fi luat-o dumneata. Fă-ţi un examen de conştiinţă, doctore Iosif. Nu-ţi voi fi martor, dacă vei trimite scrisoare de despărţire împotriva acestei femei."

Relaţiile dintre Vespasian şi împăratul Galba nu erau atît de simple, precum i le expusese el prinţesei Berenice. Titus plecase la Roma nu numai pentru a-şi aduce omagiile, ci, mai

ales, pentru a dobîndi înaltele funcţii care-i mai lipseau. Acest ultim scop ţintea mult mai sus. Fratele lui Vespasian, morocănosul şi rigidul Sabinus, lăsase să se înţeleagă că n-ar fi exclus ca bătrînul împărat, care nu avea copii, să-l înfieze pe fiul lui Vespasian, pentru a-şi ataşa armatele din Orient. Această scrisoare făcuse ca tratativele dificile dintre Vespasian şi Mucius să se încheie prematur. Atît unul, cît şi celălalt dăduseră cu generozitate asigurări că nu se gîndesc să cucerească puterea; dacă unul dintre ei era pe punctul de a face acest lucru, atunci nu putea fi decît celălalt. În realitate amîndoi ştiau foarte bine că nici unul din ei nu se simţea destul de puternic pentru a lupta împotriva celuilalt şi astfel scrisoarea lui Sabinus oferise o soluţie binevenită.

Numai că, în plină iarnă, sosi o veste care puse capăt tuturor acestor planuri. Sprijinindu-se pe Senat şi pe Garda romană, cineva pusese mîna pe putere, unul pe care Orientul nu-l avusese în vedere: Othon, primul soţ al Popeii. Bătrînul împărat fusese omorît, acest împărat tînăr avea curaj şi talent, prestigiu, multe simpatii. Nu se ştia dacă Telus îşi va continua călătoria şi-şi va aduce omagiile noului împărat sau dacă se va întoarce. Aici, în Orient, în orice caz, nimeni nu se simţea atît de puternic, încît să se opună cu unele şanse tînărului împărat şi cine ar fi fost, de altfel, alesul Orientului? Lichidarea bătrînului Galba venise prea repede, încă nu apucaseră să se pună de acord; atît Vespasian, cît şi Mucian ordonară trupelor să depună jurămîntul solemn către noul împărat Othon.

Dar nimeni nu credea că această nouă domnie va fi de durată. Othon se putea bizui pe trupele italiene, dar n-avea nici o legătură cu cele din provincii. Tronul acestui împărat tînăr nu era mai trainic decît cel al bătrînului împărat.

Prinţesa Berenice primea zilnic un raport amănunţit de la Roma. După privaţiunile din pustiu, acum se arunca cu o pasiune sporită în politică. Coresponda cu miniştrii imperiului, cu senatorii, cu guvernatorii şi generalii Orientului. Orientul nu mai trebuia pus încă o dată în faţa faptului împlinit. Acum, în această primăvară timpurie, el trebuie pregătit pen-

tru a putea cuceri capitala. Nu trebuia să fie fărîmiţat, trebuia să aibă neapărat un conducător, iar acest conducător trebuia să fie Mucian. În primul rînd era nevoie să se obţină acordul clar al lui Mucian, dacă se punea problema de a-l opune ca pretendent imperatorului.

Berenice o porni spre Antiohia cu mare pompă şi alai numeros. Începu să se apropie de Mucian cu multe precauţii. Om cu experienţă, acesta ştia să preţuiască avantajele prinţesei evreice, frumuseţe, spirit, gust, bogăţie, o dăruire neînfrînată spre politică. Cele două făpturi cultivate se înţeleseră foarte repede. Dar Berenice nu a reuşit să-l aducă pe Mucian acolo unde voia ea. Cu mare sinceritate el o lăsă să-i afle gîndurile sale intime. Da, este ambiţios. Nu-e laş, dar e puţin obosit. A cuceri Roma venind dinspre Orient e o acţiune afurisit de anevoioasă. El nu este omul potrivit pentru o asemenea sarcină. Poate trata cu diplomaţi, cu senatori, guvernatori, cu aşi ai economiei. Dar, din păcate, astăzi militarii dau tonul, şi îi repugnă să pactizeze cu aceşti generali care se ajunseseră. Privirea lui inteligentă, tristă, nesăţioasă era aţintită asupra prinţesei. "A scoate ochiul acestor Polifemi este un lucru care, cu vremea, îşi pierde farmecul. Primejdia şi cîştigul nu sunt într-un raport direct. Aşa cum se prezintă situaţia astăzi, omul potrivit este, într-adevăr, Vespasian. El are grosolănia şi primitivismul necesare pentru a fi popular în timpurile noastre. Recunosc că, în fundul sufletului, şi mie-mi este la fel de respingător ca şi dumneavoastră, prinţesă Berenice. Dar este o încarnare atît de pură a spiritului vremii, încît aproape că devine simpatic. Faceţi-l împărat, prinţesă Berenice, iar pe mine lăsaţi-mă să-mi termin în linişte istoria naturală a imperiului."

Berenice nu se dădu bătută. Nu lupta numai cu cuvîntul, ci împărţea aur cu dărnicie, pentru a cîştiga voturi pentru candidatul ei. Pe Mucian nu-l slăbea deloc, îl îndemna, îl măgulea. Un om, care pe dinăuntrul său era atît de activ, nu putea să se lase atîta rugat, nu avea voie să lenevească. I-l răspundea zîmbind: "Dacă o doamnă ca dumneavoastră, alteţă, m-ar dori, într-adevăr, pe mine, asta m-ar putea stimula să trec

peste toate obstacolele şi să mă lansez în această aventură. Dar dumneavoastră nu mă vreţi pe mine, ci nu-l vreţi pe Vespasian." Berenice roşi, refuză să recunoască cît de mult avea dreptate, vorbi mult şi iscusit, pentru a-i influenţa părerea. El asculta politicos, şi se prefăcea că se lasă convins. Dar în timp ce vorbea cu ea pe un ton confidenţial şi cald, ea-l vedea desenînd cu bastonul pe nisip cuvinte, cuvinte grecesti, care, desigur, nu-i erau adresate ei, deşi ea le putu descifra: "Unuia Dumnezeu îi dă talentul, altuia norocul." Ea citi cuvintele şi rămase mută.

Cînd în Antiohia sosi Iosif Ben Mattias, Berenice ştiu cu certitudine că vizita ei la Mucian va rămîne fără rezultat. Ea simţi, şi nu fără temei, că Iosif fusese trimis de Vespasian, pentru a-i zădărnici încercările ei.

Iosif îşi îndeplini misiunea cu delicateţe. A lăsă pe celălalt să facă primii paşi. Mucian fu bucuros să audă din nou vocea ciudată, repezită şi stăruitoare a profetului evreu. Petrecu ceasuri întregi întrebîndu-l de tradiţiile, obiceiurile, vechimea poporului său. Cu acest prilej ajunseră să vorbească şi despre regii evrei, şi Iosif îi povesti lui Mucian istoria lui Saul şi David. "Saul a fost primul rege al Israelului", spuse Iosif; "dar la noi puţini se numesc Saul şi foarte mulţi Samuel. Pentru noi Samuel e mai important decît Saul." "De ce?" întrebă Mucian. "Cel care cedează puterea", replică Iosif, "este mai mare decît cel care are puterea. Cel care îl numeşte pe rege este mai mare decît regele." Mucian zîmbi: "Sunteţi oameni trufaşi." "Poate suntem, într-adevăr, trufaşi", recunoscu fără supărare Iosif." Dar nu vi se pare şi dumneavoastră că puterea care dirijează din umbră este mai rafinată, mai spirituală, mai atrăgătoare decît puterea care se lăfăie în faţa ochilor întregii lumi?" Mucian nu spuse nici da, nici ba. Iosif continuă şi cuvintele sale erau o cunoaştere dobîndită după multe experienţe nefericite. "Puterea prosteşte. Niciodată n-am fost mai prost decît atunci cînd am avut puterea. Samuel e mai mare decît Saul". "Eu cred", spuse zîmbind Mucian, "că în istoria pe care mi-aţi povestit-o cel mai simpatic este tînărul David. Păcat", oftă el, "că a eşuat planul cu tînărul Titus."

La scurt timp după ce Iosif sosi în Antiohia, Berenice îşi luă rămas bun de la Mucian. Pierduse orice speranţă. Se ducea înaintea fratelui ei, care în următoarele zile era aşteptat în Galileea. Pînă acum rămăsese în Roma, dar, cum nu dădea decît cîteva săptămîni domniei lui Othon, voia să dispară la timp şi pe neobservate din Roma, pentru a nu trebui să se îndatoreze faţă de un nou împărat. Berenice respiră adînc la gîndul că urma să-şi revadă fratele dorit cu atîta ardoare; amărăciunea insuccesului fu atenuată de această bucurie.

Îşi întîlni fratele în Tiberiada. Noua construcţie a palatului era gata. Strălucea şi mai mîndru ca înainte deasupra oraşului şi lacului. Unele săli fără ferestre erau construite din piatră de Capadocia, atît de transparentă, încît chiar cînd erau închise uşile ele rămîneau luminoase. Totul era uşor, aerat, nimic nu era supraîncărcat, cum era moda la Roma. Arhitecţii făcuseră din sufragerie o capodoperă. Cupolele ei erau atît de înalte, încît privirea obosită abia mai ajungea la casetele de plafon din fildeş; aceste casete erau turnante, lăsînd să plouă asupra mesenilor flori şi apă parfumată.

Fraţii se plimbau prin casă, se ţineau de mînă, bucurîndu-se din tot sufletul unul de celălalt. Începuse o primăvară timpurie, zilele se lungiseră, cei doi tineri frumoşi străbăteau cu pieptul larg deschis sălile aerisite; buni cunoscători, apreciau fericiţi măsurile echilibrate ale construcţiei, aleasa ei eleganţă. Agrippa povesti ironizînd uşor despre noile palate pe care le văzuse la Roma, de dimensiunile lor steril-monstruoase, de bogăţia adunată în ele fără gust. Othon a aprobat cincizeci de milioane pentru realizarea Casei de Aur a lui Nero; dar probabil că nici el nu va supravieţui desăvîrşirii construcţiei. Berenice făcu o strîmbătură. "Barbarii aceştia nu ştiu decît să jefuiască. Ei îşi închipuie că dacă încastrează o bucată de marmoră deosebit de rară într-o alta, la fel de rară, şi mai pun şi ceva aur pe deasupra, au atins culmea arhitecturii. N-au nici un alt talent în afară de cel al puterii." "Un talent foarte avantajos, oricum", fu de părere Agrippa.

Berenice se opri. "Trebuie, într-adevăr, să-l suport pe acest Vespasian", se plînse ea. "Ai putea să-mi impui aşa ceva, frăţioare? Este atît de greoi şi atît de necioplit, fornăie ca un cîine care şi-a pierdut răsuflarea." Agrippa povesti întunecat: "Cînd am fost la el, în Cezarea, mi-a oferit nişte peşte, spunîndu-mi întruna că este din lacul Ghenizaret. Cum n-am mîncat mortăciunile acelea, m-a luat rău de tot peste picior. Aş fi putut să-i zic cîteva, dar mi-am înghiţit cuvintele."

Berenice se indignă: "Mă face să urlu de nervi. Cînd îi aud glumele grosolane, parcă m-aş afla în mijlocul unui roi de ţînţari. Iar noi trebuie să dăm o mînă de ajutor ca să ajungă împărat." Agrippa încerca s-o înduplece: "Un împărat numit de Occident ar distruge totul aici, orbeşte. Imperatorul este inteligent şi echilibrat. Îşi va lua ce-i trebuie lui, restul ni-l va lăsa nouă." Ridică din umeri: "Armata îl numeşte pe împărat, armata nu jură decît pe Vespasian. Fii înţeleaptă, surioară", o rugă el.

Pe tînărul Titus vestea uciderii lui Galba îl ajunsese în Corint, încă înainte ca el să fi venit la Roma. Ar fi fost absurd să mai plece. Era convins că va fi adoptat de Galba, iar faptul că împăratul fusese prematur ucis era o grea lovitură pentru el. Nu voia să-i prezinte omagiile acestui Othon, în locul căruia se visa pe el însuşi. Rămase dar în Corint, petrecu în acest oraş al plăcerilor uşoare paisprezece zile turbate, pline numai de femei, băieţi, orgii de tot felul. Apoi se smulse şi, deşi anotimpul nu era bun, se întoarse în Cezarea.

Pe vas fu tot timpul chinuit violent şi răvăşitor de visurile ambiţioase ale bunicii sale. Generalul Titus, aşa tînăr cum era, avea în spate o viaţă agitată. Măririle şi prăbuşirile tatălui său, trecerile de la consul la comisionar, de la funcţii înalte şi strălucite la o sărăcie apăsătoare, îi marcaseră destinul. Fusese crescut împreună cu prinţul Britannicus, stătuse la aceeaşi masă cu acest tînăr şi strălucitor pretendent la tron, mîncase aceleaşi bucate atunci cînd îl otrăvise Nero, se îmbolnăvise atunci şi el. Cunoştea splendoarea Palatinului şi casa modestă a tatălui său, viaţa limitată la ţară şi campa-

niile aventuriere la hotarele Germaniei sau Angliei. Îşi iubea tatăl, înţelepciunea lui rece, precizia sa, cunoaşterea sigură a oamenilor; dar adesea îl ura pentru felul lui ţărănos de a fi, pentru circumspecţia şi lipsa lui de demnitate. Titus putea îndura săptămîni, luni de-a rîndul mizerii şi privaţiuni, pentru ca apoi, pe neaşteptate, să-l apuce o poftă nebună de lux şi opulenţă. Era sensibil la demnitatea degajată a vechilor familii nobile romane, iar fastul hieratic somptuos al străvechilor generaţii de regi orientali îl tulbura. La îndemnul unchiului său Sabinus, se căsătorise de tînăr cu o fată uscată şi aspră dintr-o familie bună, Marcia Furnilla, care-i dăruise o fiică, fără însă a-i deveni astfel mai dragă; Marcia trăia la Roma o existenţă searbădă şi meschină, el n-o vedea, nu-i scria.

Bătrînul Vespasian îşi întîmpină fiul rînjind, cu o părere de rău amestecată cu mulţumire: "Este clar, fiule Titus, că avem aceeaşi traiectorie, în sus şi-n jos. Va trebui să avem grijă ca data viitoare să ne trezim mai din timp şi să punem lucrurile la cale cu mai multă înţelepciune. Mîntuitorul vine din Iudeea. Eşti tînăr, fiule, nu trebuie să-l blamezi pe evreul meu."

Agrippa şi sora lui au dat o serbare pentru inaugurarea noului lor palat din Tiberiada. Imperatorul n-o simpatiza pe prinţesă, aşa că îl trimise pe fiul său.

Lui Titus această misiune nu i-a displăcut. El îndrăgise Iudeea. Era un popor vechi şi înţelept şi oricîte lucruri nesăbuite pusese la cale, avea instinctul lumii de dincolo, al eternităţii. Ciudatul, nevăzutul dumnezeu Iahve îl atrăgea şi îl copleşea. Apoi îi impunea regele Agrippa, eleganţa lui, inteligenţa lui melancolică. Titus se duse cu plăcere în Tiberiada.

Pe cît i-a plăcut Agrippa şi casa sa; pe atît de tare l-a dezamăgit prinţesa. I-a fost prezentat cu puţin înainte de a se aşeza la masă. Era obişnuit să stabilească repede un contact cu femeile; ascultă primele sale propoziţii cu o politeţe moderată şi nimic mai mult. Găsi că e rece şi distantă, vocea ei gravă şi uşor răguşită îl surprinsese. În timpul mesei nu se

prea sinchisi de Berenice, în schimb se interesă mai mult de restul societăţii. Era vesel, povestea cu haz, era ascultat cu atenţie şi plăcere. Uită de prinţesă şi în tot timpul cît dură masa nu mai schimbară decît puţine cuvinte.

Masa se apropia de sfîrşit. Berenice se ridică; era îmbrăcată după gusturile ei, o rochie dintr-o singură bucată după cum era obiceiul aici, dintr-un brocart scump, care cădea greu. Se înclină în faţa lui Titus, cu o amabilitate indiferentă, începu să coboare scările sprijinindu-şi uşor mîna de umărul fratelui ei. Titus o urmări maşinal cu privirea. Era angajat într-o discuţie aparent înverşunată pe teme de tehnică militară. Deodată, în mijlocul unei propoziţii, se întrerupse, ochii săi curioşi şi jucăuşi deveniră imobili, rămînînd aţintiţi asupra celor doi care păşeau prin sală. Gura cu dinţi mici sclipind pe faţa sa mare rămase întredeschisă prosteşte. Genunchii îi tremurau. Îşi abandonă nepoliticos partenerii de conversaţie şi o porni grăbit pe urmele celor doi fraţi.

Ce mers avea femeia aceasta! Nu, nu mergea, pentru asta exista un singur cuvînt, grecesc, homeric: luneca. Era cu siguranţă ridicol să foloseşti marele cuvînt homeric în viaţa de toate zilele, dar pentru mersul acestei femei nu mai exista un altul. "Te grăbeşti", spuse ea cu vocea aceea profundă. Pînă acum glasul ei puţin cam răguşit îl surprinsese, ba chiar îl respinsese, acum i se părea tulburător şi plin de ademeneli tainice. Spuse ceva oarecare despre graba proprie militarilor, nu era foarte potrivit, de obicei găsea răspunsuri mult mai bune. Se purta copilăreşte, cu o înfrigurare stîngace. Berenice îşi dete foarte bine seama de impresia pe care o făcea asupra lui şi i se păru atrăgător, cu un anumit farmec cam colţuros.

Trăncănirăm despre fizionomii, de grafologie. Era ceva foarte la modă în est, ca şi în vest. Berenice vru să-i vadă scrisul lui Titus. Titus îşi scoate tăbliţa sa de ceară cu rame aurite, zîmbeşte ştrengăreşte, scrie. Berenice se minunează: scrisul tatălui lui pînă la ultima trăsătură de condei. Titus recunoaşte că a făcut o glumă; de fapt, nu mai are un scris propriu, atît de des s-a amuzat imitînd scrisul altora. Dar acum e rîndul ei. Berenice citeşte ce scrisese el. Este un vers dintr-un poem

modern: 'Vulturii şi inimile legiunilor îşi deschid aripile pentru zbor'. Ea devine gravă, şovăie o clipă, apoi şterge cuvintele lui şi scrie: 'Zborul vulturilor nu poate acoperi nevăzutul din Sfînta Sfintelor'. Tînărul general priveşte cele scrise; sunt corecte şcolăreşte, puţin cam copilăroase. Rămîne pe gînduri, nu şterge propoziţia, scrie dedesubt: 'Titus ar dori să vadă nevăzutul din Sfînta Sfintelor'. Apoi îi întinde tăbliţa şi condeiul. Ea scrie: 'Templul din Ierusalim nu trebuie distrus'. Acum n-a mai rămas decît puţin loc pe micuţa tăbliţă. Titus scrie: 'Templul din Ierusalim nu va fi distrus'.

El vrea să-şi vîre tăbliţele în tunică. Ea îl roagă să i le lase ei. Ea îi pune o mînă pe umăr, întreabă cînd se va sfîrşi, în sfîrşit, îngrozitorul război. Cel mai rău i se pare aşteptarea fără speranţă, care zdrobeşte inima. Un sfîrşit rapid ar fi un sfîrşit dulce. Fie ca, în cele din urmă, el să ia Ierusalimul. Titus ezită, măgulit: "Nu depinde de mine". Berenice – cum de i s-a părut rece şi distantă? – îi vorbeşte implorator şi persuasiv: "Ba da, depinde de dumneata."

După plecarea lui Titus, Agrippa o întreabă confidenţial pe sora sa ce impresie i-a făcut tînărul: "Nu ţi se pare că are o gură moale, neatrăgătoare?" Berenice zîmbeşte: "Sunt multe lucruri care nu-mi plac la acest tînăr. Seamănă în multe privinţe cu tatăl său. Dar s-a mai întîmplat ca femei evreice s-o scoată bine la capăt cu barbarii. Ca, de pildă, Estera cu Ahaşver. Sau Irina cu Prolemeu al şaptelea." Agrippa ripostă – şi Berenice simţi un uşor avertisment în glţma lui. "Dar pe străbunica noastră Mariamna jocul acesta a costat-o capul." Berenice se ridică, făcu cîţiva paşi. "Fii fără grijă, dragă frate", spuse, vocea îi rămase stinsă, dar suna foarte sigur şi triumfal, "tînărul acesta nu va pune să mi se taie capul." De îndată ce reveni din Cezarea, Titus îl asaltă pe tatăl său cu îndemnuri de a începe odată asedierea Ierusalimului. Era neobişnuit de înflăcărat. Nu mai suportă aşteptarea. Îi este ruşine de ofiţerii săi. O amînare atît de lungă nu poate fi interpretată altfel decît drept slăbiciune. Prestigiul Romei este periclitat, precauţiunile lui Vespasian se învecinează cu laşitatea. Doamna Cenis asculta impunătoare şi dezaprobatoare:

"Ce doreşti, de fapt, Titus? Eşti prost sau te faci?" Titus răspunse violent că doamnei Cenis nu i se pot lua în nume de rău proastele socoteli pe care le face; nu poţi să-i ceri să înţeleagă ce înseamnă onoarea militară. Vespasian îşi scutură zdravăn fiul: "Dar de la tine, tinere, cer să te scuzi cît mai repede faţă de Cenis". Cenis rămase detaşată. "Are dreptate, într-adevăr nu prea am sentimentul demnităţii. Printre tineri demnitatea este întotdeauna mai populară decît raţiunea. Dar un lucru ar trebui totuşi să-l înţeleagă şi anume că numai un nerod ar renunţa la armată într-o asemenea situaţie". Vespasian întrebă: "Te-au hărţuit rău în Tiberiada, băiete? Unul după altul. Abia am trecut de şaizeci. O să trebuiască să mai rabzi vreo zece ani."

După ce plecă Titus, Cenis se dezlănţui împotriva adunăturii din Tiberiada. Cu siguranţă că evreii ăia îl împingeau din spate pe Titus. Vicleanul Agrippa, împăunata Berenice, alunecosul, periculosul Iosif. Vespasian ar face mai bine să scoată din joc toată clica orientală, să trateze ca un roman, direct, cu Mucian. Imperatorul o asculta cu atenţie. Apoi spuse: "Eşti o doamnă înţeleaptă şi hotărîtă, bătrînico. Dar nu te pricepi la Orient. În acest Orient, fără banii şi fără abilitatea evreilor nu fac nimic. În acest Orient drumurile cele mai întortocheate sunt cele mai drepte."

Sosi ştirea că armata din nord proclamase împărat pe conducătorul ei, Vitellius. Othon fusese răsturnat, Senatul şi poporul din Roma recunoscuseră ca împărat pe Vitellius. Lumea privea încordată spre Orient, iar noul suveran, desfrînat şi flegmatic, tresărea ori de cîte ori era numit conducătorul oriental. Vespasian însă se prefăcea că nu observă nimic. Degajat, fără să ezite, depuse împreună cu legiunile sale jurămîntul faţă de noul împărat şi, cu unele ezitări, exemplul său fu urmat fără tragere de inimă de guvernatorul Tiberiu Alexandru pentru Egipt şi guvernatorul Mucian pentru Siria. Vespasian era asaltat din toate părţile. El se prefăcea însă că nu înţelege nimic, rămînea loial în toate.

Împăratul din Occident fu nevoit, ca să-şi asigure tronul, să aducă în capitală detaşamente puternice, patru legiuni de pe

Rinul inferior, două din Mainz şi, în plus, patruzeci şi şase de regimente auxiliare. Vespasian mijea ochii, pîndea. Era un militar bun, ştia că nu era bine să stea într-un oraş ca Roma cu o sută de mii de soldaţi de carieră demoralizaţi. Aceşti soldaţi care-l proclamaseră împărat pe Vitellius îşi aşteptau răsplata. Bani erau puţini şi cu bani, aşa cum cunoştea el mentalitatea celor din armată, ei nu se vor mulţumi. Aveau în spate campania epuizantă din Germania, acum se aflau la Roma şi se aşteptau la slujbe mai uşoare şi la solda mai mare a celor din garda pretoriană. La nevoie, Vitellius putea încartirui douăzeci de mii de oameni la Roma, dar ce e de făcut cu ceilalţi? În armatele din est circulau mereu anumite zvonuri, cum că Vitellius intenţiona să-şi trimită aceste oştiri în frumosul şi caldul Orient ca mulţumire pentru sprijinirea lui. Legiunile din est îşi arătaseră încă de la prestarea jurămîntului nemulţumirea prin uralele anemice la adresa noului suveran: acum îşi manifestau faţiş ostilitatea. Ţineau adunări, făceau scandal, ameninţau în fel şi chip pentru cazul în care se va încerca trimiterea lor în aspra Germanie sau în blestemata Anglie. Domnilor din Orient le făceau mare plăcere asemenea ştiri. Întrebaţi insistent de ofiţerii lor ce este cu zvonurile despre regruparea armatei, ei tăceau şi ridicau din umeri mimînd un regret ce spunea multe. Veştile venite de la Roma erau tot mai neliniştitoare. Finanţele erau într-o stare de haos desăvîrşit, economia stagna în toată Italia, dar mai ales în capitală, se ajunsese la jafuri, noua curte imperială, prost organizată, era delăsătoare, desfrînată, pusă pe excese, imperiul era pe cale să se ducă de rîpă. Revolta în Orient creştea. Tiberiu Alexandru, regele Agrippa o întreţineau cu ajutorul banilor şi al zvonurilor. Vastul ţinut dintre Nil şi Eufrat era ecoul profeţiilor privitoare la Vespasian; extraordinara prezicere pe care generalul evreu prizonier Iosif Ben Mattias o făcuse imperatorului în prezenţa unor martori era pe buzele tuturor: "Mîntuitorul va veni din Iudeea". Atunci cînd trecea pe străzile Cezareii, încă în lanţuri, în jurul lui Iosif plutea un aer încărcat de respect şi sfială.

În această vară timpurie, pe ţărmurile Mării Iudeii aerul era fermecător de proaspăt şi de minunat. Vespasian privea cu ochii săi cenuşii şi luminoşi apele sclipitoare, pîndea, aştepta. Devenise din ce în ce mai tăcut, chipul lui aspru se asprise şi mai mult, era şi mai autoritar, trupul său foarte drept era şi mai încordat, întreaga sa făptură parcă tot creştea. Studia veştile sosite de la Roma. Pretutindeni haos, finanţele la pămînt, armata deslînată, cetăţenii nu mai aveau nici o siguranţă. Mîntuitorul va porni din Iudeea. Dar Vespasian îşi strîngea buzele, se domina. Lucrurile trebuie să se coacă, le lasă să-i cadă de la sine în gură.

Cenis se tot învîrtea în jurul lui, privindu-l. Niciodată pînă acum nu avusese faţă de ea secrete; acum era ascuns, de nepătruns. Ea nu mai ştia ce să mai facă, şi îl iubea atît de mult.

Îi scrise lui Mucian o scrisoare stîngace, de soţie îngrijorată. Toată Italia aşteaptă ca armata din est s-o pornească pentru a salva patria. Dar Vespasian nu se mişcă deloc, nu spune nici un cuvînt, nu face nimic. În Italia, cu siguranţă s-ar fi întreprins ceva împotriva acestei ciudate pasivităţi; dar în această blestemată şi sinistră Iudeea nimeni nu se mai recunoaşte pe sine. Îl ruga stăruitor pe Mucian, romana îl ruga pe roman, să-l trezească pe Vespasian cu metodele lui înţelepte şi energice.

Scrisoarea aceasta fusese scrisă la sfîrşitul lui mai. La începutul lui iunie Mucian veni în Cezarea. Observă şi el schimbarea petrecută în purtarea lui Vespasian. Observă cu un respect plin de invidie şi de surprindere cum acest om creştea mereu cu cît se apropia mai mult de evenimente măreţe. Se amuză, nu fără o undă de admiraţie, pe seama statorniciei, a gravităţii, a întinderii preocupărilor sale. "Eşti filozof, prietene", îi spuse. "Dar te rog insistent, nu mai filozofa multă vreme." Împunse cu bastonul un duşman invizibil.

Se simţea ispitit să tulbure liniştita siguranţă a imperatorului prin tot felul de intrigi. Era ros de vechea invidie. Dar acum era prea tîrziu. Acum armata ţinea cu altul, acum nu mai putea merge decît în umbra celuilalt. Recunoştea aceasta,

se stăpînea şi-l sprijinea pe celălalt. Avu de grijă să sporească zvonurile cu privire la deplasări ale trupelor din Siria şi Iudea. Erau deja precizate termene. La începutul lui iulie legiunile trebuiau să se pună în mişcare.

Pe la mijlocul lui iunie Agrippa se înfăţişă la Vespasian. Fusese din nou în Alexandria la prietenul şi ruda sa Tiberiu Alexandru. Îi spuse imperatorului că tot Orientul se ridică împotriva lui Vitellius. Cutremurate de veştile neliniştitoare de la Roma, Egiptul şi cele două Asii aşteaptă într-o încordare teribilă şi nerăbdătoare ca Mîntuitorul binecuvîntat de Dumnezeu să se pună, în sfîrşit, pe treabă. Vespasian n-a răspuns nimic, îl privea pe Agrippa, tăcea îndărătnic. Atunci Agrippa continuă cu o neaşteptată energie: existau oameni care erau ferm hotărîţi să ajute intenţiile divine. După cîte ştia el, guvernatorul general Tiberiu Alexandru era hotărît ca, la 1 iulie, trupele sale să depună jurămîntul pentru Vespasian.

Vespasian se stăpînea, dar nu putea să împiedice ca fornăitul lui să devină îngrijorător de puternic şi precipitat. Se plimbă de cîteva ori încoace şi-ncolo; în cele din urmă spuse, dar spusele lui sunau mai degrabă ca o mulţumire decît ca o ameninţare: "Ascultaţi-mă, rege Agrippa, va trebui, într-un asemenea caz, să-l consider pe ruda voastră Tiberiu Alexandru vinovat de înaltă trădare." Se apropie mult de rege, îi puse ambele mîini pe umeri, îi suflă în faţă respiraţia sa aspră şi spuse cu neobişnuită cordialitate: "Îmi pare rău, rege Agrippa, că mi-am bătut joc de Maiestatea Voastră, pentru că n-aţi mîncat peşte din lacul Ghenizaret." Agrippa răspunse: "Vă rog, împărate Vespasian, să vă bizuiţi pe noi, pe întreaga noastră participare afectivă şi pe întreaga noastră avere."

Se apropia luna iulie. Pretutindeni în Orient soseau zvonuri despre scrisoarea lăsată de împăratul Othon cu puţin înaintea morţii sale, în care îl ruga pe Vespasian să-i urmeze la tron şi să salveze imperiul. Într-o zi, Vespasian găsi, într-adevăr, această scrisoare în corespondenţa sa. Defunctul Othon îi adresa imperatorului îndemnuri stăruitoare de a-l răzbuna în faţa mişelului Vitellius, de a instaura ordinea şi de a nu lăsa Roma să decadă. Vespasian citi scrisoarea cu atenţie. Îi spuse

fiului său Titus că este cu adevărat un mare artist; iscusinţa lui îl băga în sperieţi. Se temea ca nu cumva, într-o bună dimineaţă, să se trezească şi să găsească un document, prin care el îl numea pe Titus împărat.

Veni şi ultima săptămînă din iunie. Încordarea devenise insuportabilă. Cenis, Titus, Mucian, Agrippa, Berenice, toţi îşi pierduseră nervii, îl hărţuiau nestăpîniţi pe Vespasian, cerîndu-i să se hotărască odată. Omul acesta greu nu era de urnit din loc. Dădea răspunsuri în doi peri, zîmbea, făcea glume, aştepta.

În noaptea de 27 spre 28 iunie, Vespasian îl chemă în mare taină la sine pe Iohanan Ben Sakkai. "Sunteţi om foarte înţelept", spuse el. "Vă rog, să mă mai instruiţi cu privire la firea poporului dumneavoastră şi la credinţa dumneavoastră. Aveţi o lege de bază, o Regulă de aur, la care pot fi reduse numeroasele dumneavoastră porunci?" Marele Doctor clătină din cap, închise ochii şi povesti: "Cu o sută de ani în urmă trăiau printre noi doi doctori vestiţi, Şamai şi Hillel. La Şamai veni odată un neevreu, care îi spuse că ar vrea să treacă la credinţa noastră, dacă, în timpul cît el va putea sta într-un picior, îi va putea arăta esenţa acestei credinţe. Furios, doctorul Şamai îl alungă. Atunci neevreul se duse la Hillel. Doctorul Hillel îi făcu pe plac. El îi spuse: ceea ce tu nu vrei să ţi se facă, nu face altuia. Asta e totul." Vespasian se gîndi încordat: "Asemenea maxime sunt bune; dar un mare imperiu cu greu s-ar putea ţine cu ele. Dacă tot aveţi asemenea maxime, aţi face mai bine să scrieţi cărţi bune şi să ne lăsaţi nouă politica." "Exprimaţi o intenţie, consule Vespasian", fu de acord evreul, "pe care sluga dumneavoastră, Iohanan Ben Sakkai, o reprezintă de multă vreme." "Eu cred, doctore şi maestre", continuă romanul, "că sunteţi cel mai bun om din ţara aceasta. Ţin mult să-mi înţelegeţi motivele. Credeţi-mă, am fost destul de rar un mişel, şi asta numai atunci cînd era neapărat nevoie să fiu. Lăsaţi-mă să vă spun că n-am nici cea mai mică ranchiună împotriva ţării dumneavoastră. Numai că, ştiţi, un ţăran gospodar îşi face un gard în jurul

proprietății sale, iar noi trebuie să ne facem și noi un gard în jurul imperiului. Iudeea este gardul nostru cu arabii și parții. Din păcate, dacă sunteți lăsați singuri, sunteți rele proptele de sprijin. Așa că trebuie să ne punem noi în locul vostru. Asta e totul. Ce faceți în rest, nu ne interesează. Ne lăsați în pace, vă lăsăm în pace." Ochii lui Iohanan priveau luminoși și vii pe chipul lui zbîrcit și veștejit. "Este neplăcut", spuse el, "că gardul vostru trece tocmai pe pămîntul nostru. Este un gard foarte gros, așa că nu mai rămîne mult din teritoriul nostru. Dar foarte bine, faceți-vă gardul. Numai că și noi avem nevoie de un gard. Alt gard, unul în jurul legii. Acest gard este ceea ce v-am rugat eu nu de mult, consule Vespasian. Este modest și prăpădit, dacă îl compari cu al vostru: cîțiva savanți și o mică universitate. Noi nu-i stînjenim pe soldații voștri, voi ne dați universitatea din Iabne. O universitate atît de mică", adăugă el persuasiv, după care făcu cu mîna un gest prin care arătă cît era de mică.

"Cred că propunerea dumneavoastră nu e rea", spuse încet Vespasian. Se ridică, dintr-o dată foarte schimbat. Cu instinctul lui sigur, Iohanan înțelese imediat această schimbare. Pînă acum vorbise un țăran sabin bătrîn și pașnic cu un savant de la Ierusalim bătrîn și pașnic: acum vorbea Roma cu Iudeea. "Să fiți pregătit", spuse imperatorul, "ca poimîine să primiți de la mine un document prin care se aprobă cele cerute de dumneavoastră. Vă rog, doctore și maestre, să-mi predați punct cu punct documentul de supunere cu pecetea Înaltului Sfat."

Pentru ziua următoare Vespasian convocă o adunare festivă în Forul din Cezarea. Erau invitați autoritățile regiunii ocupate de Roma, deputați ai tuturor regimentelor. Toți așteptau să audă, în sfîrșit, mult doritele aclamații ale oștirii, salutîndu-l pe Vespasian împăratul. În loc de toate acestea, la tribuna vorbitorilor apărură imperatorul împreună cu Iohanan ben Sakkai. Luă cuvîntul un înalt funcționar de justiție și apoi un crainic rosti cu glas tunător că provincia rebelă recunoaște că a greșit și se întoarce plină de căință sub tutela Senatului și a poporului din Roma. Drept chezășie, Marele

Doctor Iohanan Ben Sakkai îi va înmîna acum imperatorului documentul şi pecetea celei mai înalte instanţe a Ierusalimului. În felul acesta, războiul evreilor, cu a cărui conducere imperiul îl însărcinase pe imperatorul Titus Flavius Vespasian, se încheie. Ce mai rămîne de făcut, pedepsirea oraşului Ierusalim, este treaba poliţiei. Soldaţii se priveau uimiţi, dezamăgiţi. Se aşteptaseră să-şi poată saluta imperatorul ca împărat, să-şi capete siguranţa destinului lor viitor şi, eventual, şi unele gratificaţii. În loc de toate acestea, erau chemaţi ca martori ai unui act juridic. Ca romani ce erau, ştiau că documentele şi actele juridice sunt un lucru important, dar nu pricepeau defel sensul acestor acte. Doar cîţiva, Mucian, Cenis, Agrippa interpretară cum se cuvine ceremonia. Ei înţelegeau că omul ordinii Vespasian, înainte de a se întoarce la Roma ca împărat, trebuia să primească de la partea adversă scrisoarea cu pecete dovedind că el şi-a îndeplinit misiunea.

Aşadar, soldaţii erau dezamăgiţi, se auzeau şoapte de nemulţumire. Dar Vespasian îşi disciplinase bine trupele şi acum, cînd li se cerea să salute printr-o mare paradă încheierea păcii, afişau o figură bucuroasă, aşa cum le fusese prescrisă în regulamentul lor militar pentru asemenea ocazii. Armata defilă prin faţa micului doctor din Ierusalim. Prin faţa lui trecură flamurile şi stindardele. Legiunile romane îl salutau cu braţul întins şi palma deschisă.

Oare Iosif nu mai văzuse ceva asemănător? Văzuse odată un rege oriental cinstit în oraşul Roma în faţa împăratului Nero, dar sabia lui îi era bine ţintuită în teacă. Acum armata romană cinstea înţelepciunea divină a iudeilor, dar abia după ce frînsese sabia Iudeii. Iosif privea spectacolul dintr-un colţ al marii pieţe, în spate de tot, printre oameni mărunţi şi sclavi, care îl împingeau, îl îmbrînceau, strigau. El privea ţintă înaintea lui, nici nu se mişca.

Micuţul bătrînel însă sta la tribună; mai tîrziu, cînd era evident că obosise, i se aduse un jilţ. Ducea mereu mîna la frunte, mulţumea, saluta. Dădea mereu din cap, zîmbind uşor.

O dată ceremonia terminată, armata fierbea. Mucian şi Agrippa erau siguri că imperatorul sporise intenţionat indignarea trupelor. Ei îl asaltară, îi spuseră că fructul era de mult copt, trebuie să se proclame, în sfîrşit, ca suveran. Dar atunci cînd, şi de această dată, el se purtă naiv şi şovăitor, îl trimiseră la el pe Iosif Ben Mattias.

Era o noapte răcoroasă şi plăcută, un vînt proaspăt sufla dinspre mare, dar Iosif era răscolit de emoţii fierbinţi, tulburătoare. Lucrurile stăteau astfel: romanul lui va fi împărat, şi el contribuise mult la aceasta. Nu se îndoia că va reuşi să-l convingă pe Vespasian, care încă mai şovăia, să ia o hotărîre. Bine-nţeles că această şovăială nu era altceva decît o iscusită comedie. Aşa cum alergătorii poartă cu zece zile înaintea întrecerii încălţări de plumb pentru a se antrena, tot astfel şi candidatul la tron îşi îngreuna prin tot felul de stratageme şi refuzuri trucate ascensiunea, pentru ca, în cele din urmă, să-şi atingă cu atît mai sor ţinta. Aşadar, Iosif îşi etală înaintea lui Vespasian devotamentul şi încrederea în cunoaşterea viitorului într-un chip atît de stăruitor, încît acestuia nu-i mai rămînea alteva decît să se închine în faţa lui Dumnezeu şi a soartei sale şi să spună 'da'.

Dar Vespasian putea proceda şi altfel. Omul acesta era cu adevărat înfumurat şi tare ca o stîncă. Nu voia să facă nici cel mai mic pas de la sine; voia să se lase cît mai mult împins şi tras. "Eşti nebun, ovreiaşule", spuse el. "Mărunţii voştri regi orientali n-au decît să-şi încropească din sînge şi murdărie coroanele; pentru mine e altceva. Eu sunt un ţăran roman, eu nu mă gîndesc în felul acesta. La noi armata, Senatul şi poporul sunt cei care-l proclamă pe împărat, nu bunul plac. Împăratul Vitellius are învestitura legală. Eu nu sunt un rebel. Eu sunt pentru ordine şi lege." Iosif îşi încleştă fălcile. Vorbise cu toată convingerea, dar cuvintele lui se sfărîmaseră de încăpăţînarea acestui om. Acesta voia, într-adevăr, imposibilul, el voia în acelaşi timp legalitatea şi ilegalitatea. N-avea nici un rost să mai încerce să-l convingă, nu-i rămînea altceva de făcut decît să renunţe.

Dar Iosif încă nu se putea hotărî să plece şi Vespasian nu-l concedia. Timp de cinci nesfîrşite minute, cei doi bărbaţi au stat în întunericul nopţii fără să-şi spună un cuvînt. Iosif era sleit şi resemnat, Vespasian sigur de sine, respirînd regulat.

Brusc, imperatorul reluă discuţia, încet, cîntărind fiecare cuvînt: "Poţi să-i spui prietenului dumitale Mucian că nu mă voi supune, că voi ceda numai sub presiunea cea mai puternică." Iosif ridică repede capul, se uită la el, respiră adînc. Se mai asigură o dată: "Dar veţi ceda presiunii?" Vespasian ridică din umeri: "Fireşte că nu mă las de bună voie omorît. Pentru un ţăran robust ca mine şaizeci de ani nu înseamnă o vîrstă."

Iosif îşi luă rămas bun cît putu mai repede. Vespasian ştia sigur; Iosif se va duce de îndată la Mucian, el însuşi se va vedea silit mîine, din păcate, să accepte, din fericire, să fie împărat. Era un om foarte raţional, el şi Cenis îşi interziseseră cu mare severitate să se bucure de acest ţel, atîta timp cît nu fusese încă atins. Aşadar, acum se bucura de el. Respira profund pe nas. Încă nu găsise răgaz il să se facă comod şi bocănea cu cizmele lui grele de soldat pe podeaua rece de piatră. "T.F. Vespasian, împărat, suveran, zeu", rînji el, apoi se strîmbă şi chipul i se aspri apoi din nou. "Ei, da", spuse el. Amesteca vorbele latine cu cele orientale: Cezar, Adir, Imperator, Mesia. De fapt era comic că primul care îl aclamase fusese evreul lui. Ceva îl supăra totuşi: se simţea şi mai puternic legat de omul acesta decît ar fi dorit.

Avea chef s-o trezească pe Cenis, femeia care împărţise cu el de atîta amar de vreme căderi şi măriri, ca să-i spună: "Da, acum s-a făcut." Dar această dorinţă nu dură decît o clipă. Nu, acum trebuia să fie singur, nu putea vedea pe nimeni.

Ba da, pe unul da. Cineva absolut străin, care nu ştia nimic despre el şi de care el nu voia să ştie nimic. Chipul i se destinse iarăşi, se lăţi, răutăcios, fericit. În creierii nopţii trimise pe cineva la casa lui Iosif şi-i porunci soţiei lui Iosif, Mara, fiica lui Lachiş, din Cezarea, să vină la el.

Iosif tocmai se întorsese acasă de la convorbirea cu Mucian, într-o dispoziţie foarte înflăcărată la gîndul că avusese o mare

contribuţie în proclamarea de mîine a romanului său ca împărat.

Cu atît mai dureroasă îi fu acum prăbuşirea. Ce cumplită ruşine şi dezamăgire era felul în care îl răsplătea romanul, umilindu-l, pe omul care îi insuflase marea idee. Neruşinatul necircumcis nu-i va permite niciodată să se ridice din mizeria acestei căsătorii. În sinea lui, repeta, scrîşnind din dinţi, toate poreclele cu care era denumit imperatorul: comisionar împuţit, ţăranul cu balega de cal! Mai adăugă la ele cele mai grobiane înjurături, arameice, greceşti, care-i veniră în minte.

Tînăra Mara, înspăimîntată şi ea nu mai puţin decît el, întrebă încet: "Iosif, stăpîne, ar fi mai bine să mor?" "Proasto", spuse Iosif. Ea se ghemui în faţa lui, palidă, vrednică de plîns, îmbrăcată într-o cămăşuţă subţire. Spusă: "Sîngele care ar fi trebuit să-mi vină acum trei săptămîni, n-a venit. Iosif, soţul meu, pe care Iahve mi l-a dat, ascultă-mă: Iahve a binecuvîntat trupul meu." Cum el tăcea, ea adăugă încet de tot, umilă, aşteptînd răbdătoare: "Nu vrei să mă ţii?" "Pleacă!" spuse el. Ea se prăbuşi. După un timp îşi adună puterile şi se ridică, se tîrî spre uşă. Cînd ea vru să iasă, el adăugă posomorît şi poruncitor: "Pune-ţi pe tine cele mai bune haine ale tale." Ea se supuse temătoare, şovăind. El o cercetă cu privirea şi văzu că-şi luase sandalele de toate zilele. "Şi sandalele parfumate", porunci.

În ceasul petrecut împreună, Vespasian se simţi foarte mulţumit, se bucură de ea prin toţi porii. Ştia că mîine va fi acea zi, în care va fi aclamat şi apoi va părăsi pentru totdeauna acest Orient, ducîndu-se acolo unde e locul său, în oraşul său Roma, pentru a instaura acolo ordinea şi disciplina. În sinea lui, dispreţuia acest Orient, dar cu un fel de dragoste protectoare. Această Iudeea, în orice caz, i-a făcut mare plăcere, această ţară stranie, aducătoare de noroc, violată, fusese un bun scăunel pentru picioarele lui, s-a dovedit a-i fi pe potrivă, s-a lăsat supusă şi exploatată, iar această Mara, fiica lui Lachiş, îi plăcea şi ea tocmai pentru că era atît de cuminte şi plină de o blîndeţe dispreţuitoare. Îşi îndulci glasul hîrîit, puse capul ei care strălucea în bătaia lunii pe pieptul lui păros,

mîinile sale atinse de podagră se jucau cu părul ei negru, îi spunea cele cîteva cuvinte în arameică pe care le cunoştea: "Fii drăguţă, fetiţo. Nu fi proastă, porumbiţa mea!" Spuse cuvintele de mai multe ori, cît putu de blînd, dar totuşi puţin cam absent şi dispreţuitor. Respiră sforăitor, simţea o oboseală plăcută, îi spuse să se spele şi să se îmbrace, îl chemă pe cameristul său şi-i spuse s-o conducă acasă şi după un minut uitase de-a binelea de ea şi adormise împăcat în aşteptarea zilei de mîine.

Noaptea era foarte scurtă şi zorii abia mijeau cînd Mara se întoarse la Iosif. Mergea greu, de parcă-şi purta în parte fiecare oscior, faţa ei era ştearsă şi schimonosită, dintr-un material prost şi umed. Îşi scoase veşmintele. Încet, cu greu, le suci, le răsuci, le sfîşie, cu totul, cu greu, în o mulţime de petice mărunte. Luă apoi sandalele, sandalele parfumate, atît de îndrăgite, le făcu şi pe ele bucăţi, cu unghiile, cu dinţii, şi totul încet, fără un sunet. Iosif o urî pentru că nu se plîngea, pentru că nu se revoltase furioasă împotriva lui! Nu mă mai ridic niciodată atîta timp cît respir acelaşi aer cu ea.

Cînd ieşi din dormitorul său, Vespasian fu salutat de soldaţii de pază cu onorurile şi salutul cuvenite împăratului. Vespasian rînji: "Aţi înnebunit, băieţi?" Dar acolo erau şi ofiţerul de serviciu şi alţi ofiţeri, şi ei repetară, la rîndul lor, salutul cuvenit împăratului. Vespasian se înfurie. Dar iată că acum apărură şi cîţiva ofiţeri superiori şi generali, cu Mucian în frunte. Toată clădirea se umplu brusc de soldaţi, soldaţii umpleau piaţa largă din faţă şi toţi repetau mereu din ce în ce mai tare salutul împărătesc, în timp ce întregul oraş fremăta de entuziasm. Între timp, Mucian îl asaltă pe imperator într-o cuvîntare stăruitoare şi foarte abilă, cu cererea de a nu lăsa patria să decadă. Ceilalţi îi susţinură cuvîntarea cu strigăte sălbatice, ostaşii se împingeau tot mai îndrăzneţ în faţă, da, în cele din urmă, traseră săbiile şi ameninţară – acum erau şi ei răzvrătiţi – că îl vor omorî, dacă nu se va pune în fruntea lor. Vespasian li se adresă cu cuvin-

tele lui preferate: "Ei, ei, ei, nici chiar aşa de violent, copii. Dacă ţineţi cu tot dinadinsul, atunci nu mai zic nici eu nu."

Celor unsprezece soldaţi din pază, care nu salutaseră conform regulamentului, le administră o pedeapsă de treizeci de lovituri şi o gratificaţie de şapte sute de sesterţi. Dacă doreau, puteau să-şi răscumpere cele treizeci de lovituri cu trei sute de sesterţi. Pe cei cinci soldaţi, care încasară şi loviturile şi sesterţii, îi avansă subofiţeri.

Lui Iosif îi spuse: "Eu cred, ovreiaşule, că acum poţi să-ţi scoţi lanţurile." Iosif duse mîna la frunte, fără a mulţumi prea mult, chipul lui palid-arămiu era, fără să se mai ascundă, ursuz, încărcat de revoltă. "Te aşteptai la mai mult?" îl luă peste picior Vespasian. Şi cum Iosif tăcea, adăugă răstit: "Deschide-ţi gura! Eu nu sunt profet." Ghicise de mult ce dorea Iosif, dar îi făcea plăcere să-l lase pe evreu să se roage pentru asta. Binevoitorul Titus interveni: "Doctorul Iosif aşteaptă, cu siguranţă, să-i fie rupte lanţurile." Acesta era felul în care erau eliberaţi oamenii ţinuţi pe nedrept prizonieri. "Mă rog", spuse Vespasian ridicînd in umeri. Puse ca sfărîmatul lanţului să se facă cu mare pompă.

Odată liber, Iosif se înclină adînc şi întrebă: "Mi se îngăduie să port de-acum înainte numele de familie al împăratului ?"

"Dacă crezi că-ţi foloseşte la ceva", spuse Vespasian, "eu n-am nimic împotrivă." Şi Iosif Ben Mattias, preot de gradul întîi de la Ierusalim, se numi de-aci înainte Flavius Iosefus.

Cartea a patra

ALEXANDRIA

Pe un dreptunghi lung şi îngust se întinde la mare capitala Orientului, Alexandria din Egipt, cel mai mare oraş, după Roma, al lumii cunoscute şi, cu siguranţă, cel mai modern. Avea o suprafaţă de douăzeci şi cinci de kilometri; şapte străzi mari o tăiau pe lungime, douăsprezece pe lăţime; casele erau înalte şi încăpătoare, toate aveau apă curentă.

Aşezată la răspîntia a trei părţi ale lumii, la încrucişarea Orientului cu Occidentul, pe drumul spre India, Alexandria se dezvoltase, devenind primul centru comercial al lumii. Pe toată porţiunea de nouă sute de kilometri lungime a ţărmului asiatic şi african, între Ioppe şi Paretoniu, portul ei era singurul care oferea un adăpost sigur. Aici praful de aur, fildeşul, bagaua, mirodeniile Arabiei, perlele Golfului Persic, pietrele preţioase din India, mătasea chinezească stăteau mormane. O industrie care lucra cu cea mai modernă tehnică trimitea pînă în Anglia renumitul ei in, ţesea covoare şi goblenuri de mare preţ, producea îmbrăcăminte tradiţională pentru triburi arabe şi indiene. Fabrica sticlărie fină, renumite parfumuri. Aproviziona tot mapamondul cu hîrtie, de la cea mai fină hîrtie pentru scrisorile doamnelor pînă la cea mai grosolană hîrtie de împachetat.

Alexandria era un oraş în care se muncea mult. Aici pînă şi orbii aveau ce face, iar moşnegii fără vlagă nu stăteau nici ei degeaba. Era o muncă aducătoare de cîştig, iar oraşul nu-şi ascundea cîştigurile. În timp ce pe străzile înguste ale Romei şi pe cele înclinate ale Ierusalimului peste zi era inter-

zisă circulaţia oricăror care, la Alexandria străzile largi răsunau de zgomotul produs de zeci de mii de roţi, iar un şir nesfîrşit de trăsuri de lux străbătea în sus şi-n jos cele două alei de promenadă. În mijlocul unor parcuri întinse se înălţau, uriaşe, palatul vechilor regi, muzeul, măreaţa bibliotecă, mausoleul cu sicriul de sticlă, în care se afla Alexandru cel Mare. Străinul avea nevoie de săptămîni întregi pentru a vizita numeroasele minunăţii. Mai erau acolo sanctuarul lui Serapis, teatre, locul de alergări, insula Faros cu renumitul ei far alb, uriaşe instalaţii industriale şi portuare, bazilica, bursa, care stabilea preţurile mărfurilor din întreaga lume şi nu la urmă de tot marele cartier al plăcerilor, care se întindea pînă la opulenta staţiune balneară Canope.

La Alexandria se trăia uşor şi bine. Erau nenumărate ospătării şi cîrciumi, unde se vindea direct de la butoi renumita bere de orz fabricată în ţară. În fiecare zi permisă de lege, în teatre, la palatul sporturilor şi în arene aveau loc întreceri. În palatele lor din oraşe, în vilele lor din Eleusis şi Canope, pe corăbiile lor de lux, bogaţii dădeau petreceri de o rafinată ingeniozitate. Malul canalului de douăzeci de kilometri, care lega Alexandria de staţiunea Canope, era înţesat de hanuri. Bărcile străbăteau canalul în sus şi-n jos; cabinele erau astfel dispuse, încît să poată fi uşor garnisite cu perdele; pretutindeni pe ţărm, la umbra vrejurilor fasolei egiptene, erau ancorate asemenea corăbii. Aici, la Canope, par să fi fost Cîmpiile Elizee ale lui Homer; micii burghezi din provincii nu visau decît la orgiile de la Canope şi făceau economii pentru o călătorie la Alexandria.

Bogăţia oraşului servea şi unor desfătări mai nobile. Muzeul depăşea colecţiile de artă de la Roma şi Atena, impecabila bibliotecă avea nouă sute de scribi care lucrau permanent. Instituţiile de învăţămînt ale Alexandriei erau mai bune decît şcolile Romei. În ce priveşte ştiinţa războiului, poate chiar şi jurisprudenţa şi economia politică, capitala imperiului o întrecea, dar în celelalte discipline, Academia din Alexandria deţinea neîndoielnic locul de frunte. Familiile romane ale păturii dominante preferau medici care studiaseră

anatomia la Alexandria. De asemenea, la stăruinţele medicilor săi, oraşul practica un gen uman de execuţie, recurgînd la muşcătura cu efect rapid a unei vipere otrăvitoare crescute special în acest scop.

Cu tot modernismul lor, alexandrinii ţineau la tradiţie. Aveau grijă de templele şi lăcaşurile lor de cult cu faimă de deosebită sfinţenie şi cu puteri tămăduitoare, n-au lăsat să se piardă străvechea magie egipteană moştenită de la străbuni, rămîneau legaţi de obiceiurile lor tradiţionale. Ca în timpurile de demult, îşi venerau animalele sacre, taurul, şoimul, pisica. Dacă, din greşeală, un soldat roman omora o pisică, nici o putere din lume nu-l putea salva de la execuţie.

Astfel trăiau cei un milion două sute de mii de oameni, care de la muncă se năpusteau asupra plăcerilor, de la plăceri asupra muncii, căutînd mereu noul şi agăţîndu-se cu o rigiditate pioasă de tradiţie, foarte capricioşi, trecînd brusc de la favoruri supreme la o sălbatică respingere, lacomi de bani, spirituali, cu un umor variat şi maliţios, obraznici fără pereche, prieteni ai muzelor şi interesaţi de politică pînă-n vîrful unghiilor. Din toate părţile pămîntului afluaseră spre oraş; dar curînd îşi uitaseră patria şi acum se simţeau alexandrini. Alexandria era oraşul Orientului şi Occidentului, al filozofiei meditative, al artei pentru artă, al comerţului speculativ, al muncii neobosite, al plăcerilor excesive, al celei mai vechi tradiţii, al celei mai moderne forme de viaţă. Erau teribil de mîndri de oraşul lor şi nu le păsa cîtuşi de puţin că patriotismul lor local nemăsurat şi înfumurat era pentru toţi prilej de supărare.

În mijlocul acestei colectivităţi trăia un grup de oameni şi mai de demult, şi mai bogaţi, şi mai cultivaţi, şi mai înfumuraţi decît ceilalţi: evreii. Aveau în spate o istorie agitată. Se aflau în această ţară de cînd, cu şapte sute de ani în urmă, viteji lăncieri pedestraşi evrei cîştigaseră în luptă o mare victorie pentru regele Psammetic. Mai tîrziu, Alexandru din Macedonia, apoi Ptolemeii atrăseseră sute de mii. Acum numai în Alexandria trăiau aproape o jumătate de milion. Particularităţile cultului lor, bogăţia lor, aroganţa lor au dus

mereu la pogromuri devastatoare. Abia cu trei ani în urmă, cînd a izbucnit răscoala din provincia Iudeea, la Alexandria muriseră groaznic măcelăriţi în jur de cincizeci de mii de evrei. Chiar şi astăzi o bună parte din cartierul Delta, unde se aflau concentraţi cea mai mare parte din ei, avea porţiuni întregi pustiite. Multe distrugeri le-au lăsat intenţionat neatinse şi nici de pe zidurile sinagogilor lor nu şterseseră sîngele vărsat atunci. Se mîndreau pînă şi cu aceste atacuri, ele erau o confirmare a puterii lor. Căci în realitate ei erau cei care conduceau ţara Egiptului, aşa cum odinioară Iosif, fiul lui Iacov, condusese ţara sub Faraon. Imperatorul Tiberiu Alexandru, guvernatorul general al Egiptului, era de origine iudaică, şi evrei erau şi oamenii cei mai importanţi din provincii, avocaţi, fabricanţi de textile, arendaşi de impozite, traficanţi de arme, bancheri, mari angrosişti de cereale, armatori, fabricanţi de hîrtie, medici, profesori la Academie.

Sinagoga principală din Alexandria era una din minunile lumii. Spaţiul ei era suficient pentru mai bine de o sută de mii de oameni; după templul din Ierusalim era cea mai mare construcţie evreiască din lume. Şaptezeci şi unu de jilţuri din aur curat erau destinate Marelui Maestru şi preşedinţilor Consiliului comunal. Nu exista nici un glas omenesc atît de puternic încît să poată străbate întreaga clădire: trebuia să se semnalizeze cu fanioane cînd urma să răspundă comunitatea prin 'amin' celui care se ruga în faţa lor.

Evreii alexandrini se uitau de sus la cei romani, la aceşti evrei occidentali, care trăiau, în majoritatea lor, modest şi n-aveau cum să se ridice din existenţa lor de proletari. Ei, alexandrinii, împăcaseră într-un chip înţelept şi armonios iudaismul lor cu modul de viaţă şi imaginea despre lume a Orientului elen. Traduseseră *Biblia* în greceşte încă cu o sută cincizeci de ani în urmă şi considerau că această *Biblie* se integrează bine în lumea greacă.

Cu toate acestea şi deşi aveau la Leontopolis propriul lor templu, Muntele Sion era pentru ei centrul. Iubeau Iudeea şi priveau cu profundă compasiune cum, din cauza incapacităţii politice a Ierusalimului, statul iudaic ameninţa să se destra-

me. Nutreau o mare grijă: ca măcar Templul să rămînă în picioare. Ca şi toţi ceilalţi evrei plăteau taxe pentru Templu, mergeau în pelerinaj la Ierusalim, aveau acolo propriile lor hoteluri, sinagogi, cimitire. Multe dintre ofrandele Templului, uşi, coloane, săli, erau înălţate de ei. Nici evreii alexandrini nu-şi puteau imagina o viaţă fără Templul din Ierusalim.

Umblau cu capul sus şi nu lăsau să se vadă cît de mult îi tulburau cele petrecute în Iudeea. Afacerile înfloreau, noul împărat avea înţelegere pentru ei.Treceau strălucitori pe Corso în trăsurile lor de lux, se lăfăiau ca nişte prinţi în jilţurile lor înalte din bazilică, la Bursă, dădeau serbări grandioase la Canope, pe insula Faros. Dar cînd erau între ei, atunci adesea chipurile lor înfumurate se întunecau. Respirau cu greutate, umerii lor trufaşi se înmuiau.

Evreii din Alexandria îl primiră pe Iosif foarte prietenos şi cu consideraţie, atunci cînd el coborî de pe corabie în alaiul noului împărat. Părea să se ştie exact ce contribuţie avusese el la aclamarea lui Vespasian, ba chiar această contribuţie era supraapreciată. Tinereţea lui Iosif, energia lui stăpînită, frumuseţea gravă a chipului său slab şi pătimaş mişcară toate inimile. Aşa cum se strigase la timpul său în Galileea, aşa se striga acum în Alexandria cînd se arăta Iosif pe străzi: 'Marin, Marin, Domnul nostru, Domnul nostru!'

După fanatismul sumbru din Iudeea, după asprimea sistemului militar roman, acum el inspira cu nesaţ aerul liber al marelui oraş. Viaţa mohorîtă şi agitată, ca şi soţia Mara le lăsase în Galileea. Domeniul său nu îl formau intrigile politicii actuale, nici misiunile grosolane ale organizării militare, domeniul său îl forma spiritualul. Purta cu mîndrie la cingătoare unealta de scris aurită, pe care i-o dăruise tînărul general Titus atunci cînd părăsise Iudeea.

Trecea pe Corso alături de Marele Maestru Teodor Bar Daniel. Se arăta în biblioteci, la băi, în restaurantele de lux din Canope. Evreul cu unealta de scris aurită era cunoscut pretutindeni. În unele săli de curs, atunci cînd intra, dascălii şi studenţii se ridicau. Fabricanţii, negustorii erau mîndri

dacă el le vizita atelierele, prăvăliile şi depozitele lor de mărfuri, literaţii erau onoraţi, dacă asista la lecturile lor. Ducea viaţa unui om superior. Bărbaţii îi dădeau ascultare, femeile i se ofereau.

Da, avusese dreptate cu profeţiile lui. Vespasian era, într-adevăr, Mesia. E drept că mîntuirea prin acest Mesia se petrecuse altfel decît îşi imaginase el, încet, limpede şi raţional. Ea consta în aceea că acest om spărsese coaja iudaismului, astfel încît conţinutul lui se revărsa asupra pămîntului şi elenismul şi iudaismul se contopeau. Viaţa şi concepţia despre lume a lui Iosif erau tot mai mult pătrunse de spiritul luminos, sceptic al acestor greci orientali. Nu mai putea înţelege cum de înainte simţise scîrbă faţă de tot ce nu era evreu. Eroii mitologiei greceşti şi profeţii *Bibliei* nu se excludeau, nu era nici o contradicţie între cerul lui Iahve şi Olimpul lui Homer. Iosif începu să urască graniţele, care înainte însemnaseră pentru el evidenţiere, distanţare. Problema se punea de a revărsa asupra celorlalţi bunurile proprii şi de a absorbi în sine bunurile străine.

Era primul om care trăia exemplar o asemenea concepţie despre lume. Era un nou fel de om, nu mai era evreu, nu era grec, nu era roman: un cetăţean al întregului mapamond, un cetăţean al lumii civilizate. Dintotdeauna oraşul Alexandria era centrul duşmanilor evreilor. Aici Apion, Apollonius Molo, Lisimah, Manele Preot egiptean Manetho, toţi îi învăţaseră pe ceilalţi că evreii se trag din leproşi, că adorau în Sfînta Sfintelor un cap de măgar, că în templele lor îngrăşau tineri greci pentru a-i tăia de Paşti şi că, în fiecare an, bînd sîngele acestor jertfe, încheiau o alianţă secretă iudaică împotriva tuturor celorlalte popoare. Cu treizeci de ani în urmă, doi directori ai Şcolii superioare de sport, Dionys şi Lampon, organizaseră cu profesionalism mişcarea antisemită. Sandaua albă a Şcolii superioare de sport a devenit cu timpul simbol, iar acum antisemiţii din întreaga ţară a Egiptului se numeau 'cei cu sandalele albe'.

O dată cu evreul Iosif, o nouă plagă se abătuse asupra Alexandriei după părerea 'celor cu sandale albe'. Aşa cum umbla

el plin de sine prin tot oraşul şi se lăsa sărbătorit, el reprezenta pentru ei încarnarea aroganţei iudaice. În cluburile lor, la întrunirile lor, se cîntau cuplete, unele din ele de-a dreptul comice, despre eroul evreu al libertăţii care trecuse în tabăra romanilor, despre macabeul foarte întreprinzător, care se înfigea peste tot şi se întorcea după cum bătea vîntul.

Într-o zi, cînd Iosif tocmai voia să intre la Baia lui Agrippa, fu nevoit să treacă prin faţa unui grup de tineri din cei cu sandale albe. De cum îl văzură, începură să fredoneze pe nas, gîlgîit şi chiţăit: 'Marin, Marin', evident pentru a parodia strigătele entuziaste cu care evreii îl întîmpinau pe Iosif.

Chipul palid-arămiu al lui Iosif păli şi mai tare. Merse însă drept înainte, fără să întoarcă capul nici la dreapta, nici la stînga. Cei cu sandale albe, cînd văzură că nu-i bagă-n seamă, strigară şi mai tare. Unii dintre ei strigară: "Nu vă apropiaţi prea mult de el, să nu vă molipsiţi." Alţii: "Cum vă place carnea noastră de porc, domnule macabeu?" Din toate părţile se urla, se chiuia: "Iosif, macabeul! Livius circumcis" şi Iosif văzu în faţa lui un zid de figuri haine, turbate de ură. "Ce doriţi?" îl întrebă el pe primul care-i ieşi înainte, unul măsliniu, şi vocea lui suna liniştit. Cel interogat spuse cu o nerușinată şi exagerată smerenie: "N-aş vrea să vă întreb decît un singur lucru. Tatăl dumneavoastră a fost lepros?" Iosif i se uită în ochi, nu spuse nimic. Un al doilea din cei cu sandale albe arătă spre unealta de scris aurită a lui Iosif şi interveni: "Vreunul din strămoşii dumneavoastră a putut să ia asta cu el, atunci cînd au fost alungaţi din Egipt?" Iosif continua să tacă. Deodată, cu o mişcare înfricoşător de rapidă, trase din cingătoare unealta grea de scris şi-l lovi în cap pe cel cu întrebarea. Acesta se prăbuşi. De jur împrejur se lăsă liniştea. Arogant, fără să se sinchisească de cel căzut, Iosif întră în baie. Cei cu sandale albe încercară să se ia după el, dar servitorii de la baie şi vizitatorii se vîrîră între ei.

Cel lovit, un oarecare Hereas, dintr-o familie de vază, era grav rănit. Începură cercetările împotriva lui Iosif şi curînd fură abandonate. Împăratul îi spuse lui Iosif: "Aşa da, tinere, a fost grozav. Dar nu pentru asta ţi-am dăruit unealta de scris."

În fiecare an evreii alexandrini serbau pe insula Faros o mare sărbătoare în amintirea desăvîrşirii *Bibliei* greceşti. Cel de al doilea Ptolemeu şi şeful bibliotecii sale, Demetrius din Phaleron, iniţiaseră cu trei secole înainte traducerea Sfintei Scripturi în limba greacă. Şaptezeci şi doi evrei, cunoscători ai limbilor greacă şi ebraică, au desăvîrşit această dificilă lucrare, care a adus cuvîntul Domnului către evreii din Egipt, care nu mai înţelegeau textul originar. Cei şaptezeci şi doi de doctori trudiseră din greu separat şi, cu toate acestea, la sfîrşit, textul fiecăruia corespundea cuvînt cu cuvînt cu cel al celorlalţi. Această minune, prin care Iahve a arătat că încuviinţează împăcarea evreilor şi convieţuirea lor cu grecii, era sărbătorită de cei din Alexandria printr-o festivitate anuală.

Toţi bărbaţii şi toate femeile de frunte din oraş, chiar şi neevreii, se arătau în această zi pe insula Faros; numai cei cu sandale albe se ţineau de-o parte. Lua parte şi împăratul, prinţul Titus, numeroşii mari stăpînitori de la Roma şi din toate provinciile, care erau atraşi la Alexandria de prezenţa Curţii.

Lui Iosif îi revenise misiunea să exprime mulţumirea străinilor care fuseseră invitaţi la festivitate. O făcu într-un chip agreabil, dar fără a pierde din importanţă, cinstind în cuvinte emoţionate Scriptura care unea popoarele, oraşul universal Alexandria care unea popoarele.

Pentru a putea vorbi cu succes, el trebuia să urmărească pe feţele auditoriului efectul spuselor sale şi obişnuia, pentru a reuşi să culeagă impresia, să aleagă la întîmplare o figură din mulţimea celor prezenţi. De data aceasta îşi fixă privirile asupra unui cap cărnos şi totuşi sever, tipic roman. Dar capul se închise privirilor lui, rămînînd nemişcat în tot timpul cît durase cuvîntarea sa. Acest cap roman privea acru, ciudat de inexpresiv, prin el, peste el, cu o aroganţă straniu de neroadă, care aproape că-l scoase din minţi,

O dată cuvîntarea încheiată, Iosif se interesă cine era domnul căruia îi aparţinea acel cap. Află că era Caius Fabulus, pictorul Curţii împăratului Nero, căruia i se datorau frescele

Casei de Aur. Iosif îl privi atent pe acest om, care-i ascultase cuvîntarea cu o indiferenţă atît de bădărană. Un cap puternic şi sever aşezat pe un trup îndesat, gras, aproape diform. Altminteri Caius Fabulus era îmbrăcat cu grijă, avea o ţinută dreaptă şi plină de demnitate, ceea ce, dată fiind corpolenţa lui, avea un efect destul de comic.

La Roma Iosif auzise multe despre ciudăţeniile acestui Caius Fabulus. Pictorul, elenist convins, care practica o artă uşoară, senzuală, era, în fond, de o gravitate profundă; picta numai îmbrăcat în costum de gală, era extrem de înfumurat, nu vorbea cu sclavii săi, se întelegea cu ei numai prin semne şi gesturi. Aşa de renumită şi căutată cum era arta sa – nu exista oraş de provincie, oricît de mic, care să nu deţină fresce şi tablouri în maniera sa –, el totuşi nu reuşise să pătrundă în marile familii romane. În cele din urmă se căsătorise cu o egipteancă elenizată, barîndu-şi astfel pentru totdeauna intrarea în rîndurile păturii dominante.

Iosif se mira că Fabulus era aici; i se spusese că se numără printre adepţii cei mai zeloşi ai celor cu sandale albe. Lui Iosif nu-i plăcea pictura, nu-i spunea nimic. În el se săpase adînc prescripţia dogmei: 'să nu-ţi faci chip cioplit'. Şi la Roma scriitorul se bucura de mare preţuire, pictorul însă era o fiinţă dintr-o castă inferioară, pe acest artist Fabulus Iosif îl privea cu o repulsie îndoit de dispreţuitoare.

Împăratul i se adresă lui Iosif. Într-un exemplar deosebit de frumos al *Bibliei* în limba greacă, care îi fusese înmînat ca un dar de onoare, dăduse cu privirea sa sigură peste anumite pasaje erotice şi acum, cu o voce hîrîită, îi cerea explicaţii lui Iosif. "Ai cam pus grăsime pe dumneata, ovreiaşule", îi spuse el fără înconjur, mirat. Se întoarse către Fabulus, care se afla în apropiere. "Trebuia să-l fi văzut pe evreul meu în Galileea, maestre. Atunci era fantastic. Plin de tuleie, slab, neglijent. Era tocmai bun de pictat ca profet." Fabulus sta ţeapăn, acru; Iosif zîmbea politicos. "Aici", continuă Vespasian, "mi l-am luat pe doctorul Hecateus. Asta mă pune să postesc în fiecare săptămînă o zi. Asta îmi prieşte grozav. Ce părere ai, Fabulus? Dacă-l lăsăm pe băiatul ăsta o săptămînă la post, vrei să

mi-l pictezi apoi?" Fabulus sta ţeapăn, ca un băţ, cu faţa puţin cam schimonosită. Iosif spuse abil: "Mă bucur, Maiestate, că astăzi puteţi glumi cu atîta plăcere pe seama Iotapatului." Împăratul rîse. "Cînd se schimbă vremea", spuse el, "îmi simt întotdeauna piciorul, pe care oamenii dumitale mi l-au lovit, aruncînd cu bolovani." Arătă spre doamna care stătea lîngă pictor. "E fiica dumitale, Fabulus?" "Da", spuse pictorul sec, rezervat, "fiica mea Dorion." Toţi se uitară la fată. Dorion era destul de înaltă, zveltă şi delicată, cu o piele gălbuiarămie, un chip prelung şi îngust, fruntea înaltă, ochii de culoarea mării. Pomeţii proeminenţi, nasul cîrn, puţin cam lat, profil fin şi pur; gura mare se detaşa obraznică de pe chipul delicat, arogant. "Frumoasă fată", spuse împăratul. Iar la despărţire: "Ei bine. Mai gîndeşte-te, Fabulus, dacă vrei să-l pictezi pe evreul meu." Plecă.

Ceilalţi rămaseră un timp tăcuţi şi stînjeniţi. Fabulus venise la festivitate numai de dragul noului regim. Cu greu o făcuse pe Dorion să vină şi ea. Acum regreta că se afla acolo. Nici prin cap nu-i trecea să-i facă portretul acestui literat evreu, leneş şi vanitos. La rîndul său, nici Iosif n-avea de gînd să se lase pictat de acest pictor trufaş şi mărginit. Oricum, nu se poate nega că tînăra Dorion era o apariţie frapantă. Frumoasă fată, spusese împăratul. Cuvinte banale şi, pe deasupra, nepotrivite. Aşa cum sta acolo, delicată pînă la fragilitate, frivolă şi totuşi distantă, un zîmbet mic, triumfător şi obscen în jurul gurii mari. Iosif fu cucerit fără voia lui de graţia ei puţin cam sălbatică.

"Ei, bine", repetă tînăra Dorion puţin ironic cuvintele preferate ale împăratului. "Nu mergem şi noi, tată?" Avea o voce înaltă, subţire, răutăcioasă. Iosif deschise gura să-i spună ceva, însă el, care era aşa de versat, nu găsi nimic potrivit de zis. În clipa aceea simţi că de picioarele sale se freca ceva. Privi în jos, era o pisică mare, roşcată. În Egipt, pisicile, animale sacre, erau răsfăţate, romanii şi evreii nu puteau să le sufere. Iosif vru s-o gonească. Ea nu se mişcă din loc, îl incomoda. Se aplecă şi apucă pisica. Deodată se auzi glasul fetei: "Lăsaţi în pace pisica!" Era o voce stridentă, neplăcută.

Ea deveni ciudat de blîndă cînd se adresă pisicii: "Vino, micuţul meu! Draga mea, mica mea zeitate! Omul ăsta nu te înţelege. Te-a speriat?" Şi mîngîie pisica. Nesuferitul animal torcea.

"Vă rog să mă iertaţi", spuse Iosif, "n-am vrut să mă apropiu prea tare de pisică. Sunt animale folositoare, în anii cu mulţi şoareci." Dorion auzi bine ironia din glasul său. Ea avusese o mamă egipteancă şi o bonă egipteancă. Pisica este de esenţă divină, în ea mai sălăşluieşte o parte din zeiţa-leoaică Bastet, forţa epocii primitive. Evreul voia să-i minimalizeze divinitatea, dar evreul era prea neînsemnat pentru ea pentru a-i răspunde. N-ar fi trebuit să vină la festivitatea aceasta. Arta tatălui era unică, nici o cîrmuire, nici un împărat nu se poate lipsi de ea, n-ar fi avut nevoie să facă concesii noului regim. Ea nu spuse nimic, stătea doar cu pisica în braţe şi forma un tablou atrăgător: fată împodobită, jucîndu-se cu o pisică. În timp ce, plăcut mişcată, simţea multe priviri aţintite asupra sa, ea se gîndea. Împăratul spusese "frumoasă fată". Tatăl ei trebuie să-l picteze pe acest evreu. Ce glumă grosolană şi fără haz. Împăratul este bădăran, un adevărat roman. Păcat că tatăl ei nu a avut destulă prezenţă de spirit ca să riposteze la asemenea glume. El nu este în stare să le opună altceva în afară de o gravitate acră. De aceea, cu ironia lui servilă, evreul a scos-o mai bine la capăt. Ea observase că Iosif, deşi făcuse remarca aceea obraznică în legătură cu pisica, o plăcuse. Dacă acum ea va spune cîteva cuvinte, cu siguranţă că el va răspunde cu multe vorbe linguşitoare şi împăciuitoare. Se hotărî să nu spună nimic. Dacă el va începe din nou să-i vorbească, atunci s-ar putea să aibă chef să-i răspundă. Dacă el nu-i va vorbi, atunci ea va pleca şi aceasta va fi ultima ei întîlnire cu evreul.

La rîndul său, Iosif cugeta: Tînăra aceasta Dorion este batjocoritoare şi trufaşă. Dacă am o legătură cu ea, vor apare complicaţii, neplăceri. Cel mai bun lucru ar fi s-o las în pace cu nesuferita şi tîmpita ei pisică. Ce ciudat străluceşte arămiul mîinilor ei pe lîngă roşcatul arămiu, foarte urît, al pisicii. Mîinile ei sunt neobişnuit de subţiri şi lungi. Pare

una din statuile acelea vechi, colţuroase şi aspre, de care e plină ţara aceasta. "Nu vi se pare exagerat ca eu să mai slăbesc pentru ca tatăl dumneavoastră să-mi facă portretul?" spuse el, şi, în timp ce rostea aceste cuvinte, deja regreta că nu plecase." Eu cred că puţin post nu este un preţ prea mare pentru a rămîne în eternitate", spuse Dorion cu vocea ei înaltă de copil. "Eu cred", replică Iosif, "că dacă e să rămîn în eternitate, atunci voi trăi prin cărţile mele."

Acest răspuns o supără pe Dorion. Uite, iarăşi, cunoscuta înfumurare evreiască. Căută un cuvînt care să-l atingă pe acest tînăr; dar înainte de a-l găsi, Fabulus spuse uscat în latină: "Să mergem, fata mea. Nu depinde nici de noi, nici de el dacă îl voi picta. Dacă împăratul va porunci, atunci voi picta şi hoitul unui porc în putrefacţie."

Iosif privi în urma celor doi, care dispăreau în galeria ce lega digul de ţărm. Nu fusese prea inspirat în final, dar nu-i părea rău pentru cele spuse.

În acele zile Iosif scrise psalmul, care mai tîrziu deveni cunoscut sub titlul *Psalmul cetăţeanului lumii*:

"O, Iahve, dă-mi mai multe urechi şi mai mulţi ochi
Ca să aud şi să văd nemărginirea lumii tale.
O, Iahve, dă-mi mai multă inimă
Ca să înţeleg varietatea lumii tale.
O, Iahve, dă-mi mai mult glas
Ca să mărturisesc măreţia lumii tale.

***

Ascultaţi, popoare, luaţi aminte naţiuni.
Nu vă scumpiţi, spune Iahve, la spiritul pe care l-am revărsat asupra voastră.
Risipiţi, vă cere glasul Domnului,
Căci îl scuip pe acela care, zgîrcit, piteşte.
Iar de la cel care-şi ferecă inima şi punga
Eu întorc faţa mea.

***

Desprinde-te de ancora ta, sfătuie Iahve.
Nu-i iubesc pe cei care se-mpotmolesc în port.

Mi-e scîrbă de cei care putrezesc în duhoarea lenevici lor.
I-am dăruit omului coapse care să-l poarte pe pămînt,
Şi picioare pentru alergat,
Ca să nu stea locului ca un copac în rădăcinile sale.

***

Căci copacul nu are decît o singură hrană.
Dar hrana omului vine din toate
Cîte am creat sub bolta cerului.
Un copac nu are cunoştinţă decît de aceleaşi lucruri mereu,
Dar omul are ochi ca să înghită ceea ce vine din afară,
Şi piele pentru a pipăi şi gusta.

***

Lăudaţi-l pe Domnul şi risipiţi-vă asupra ţărilor,
Lăudaţi-l pe Domnul şi împrăştiaţi-vă asupra mărilor,
O slugă este cel care se leagă de o singură ţară."

Astfel, Iosif ajunse dintr-un cetăţean al Iudeii un cetăţean al lumii şi din preotul Iosif Ben Mattias scriitorul Flavius Iosefus.

Şi în Alexandria existau adepţi ai Răzbunătorilor lui Israel. În ciuda pericolului la care se expuneau, pe străzi apăreau oameni purtînd eşarfa interzisă cu iniţialele macabeilor: 'Cine este ca tine, Doamne'. Macabeicii îi arătaseră lui Iosif, trădătorul cauzei lor, încă de la sosirea lui, în fel şi chip dispreţul lor. După ciocnirea lui cu Hereas, cel cu sandale albe, aceştia se mai liniştiseră puţin. Acum însă, după *Psalmul cetăţeanului lumii*, se înverşunaseră cu îndoite răcnete împotriva acestui om alunecos, pătat.

La început Iosif rîsese. Dar curînd fu nevoit să observe că agitaţia Răzbunătorilor lui Israel îi cuprinsese şi pe Moderaţi, iar domnii din Marele Consiliu comunal începură să se îndepărteze de el. Nu încape îndoială că, în sinea lor, conducătorii evrei ai Alexandriei gîndeau ca el: dar pentru majoritatea

comunității *Psalmul cetățeanului lumii* era erezie deșănțată și nu trecură bine două săptămîni de la publicarea acestui psalm, că în sinagoga principală se ajunse la scandal.

Dacă un evreu din Alexandria era de părere că Marele Maestru și funcționarii săi ar fi pronunțat într-o cauză importantă o sentință nedreaptă, respectivului i se permitea, potrivit unui vechi obicei, să facă apel la întreaga comunitate și anume de sabat, în fața sulului Legii deschis. Serviciul divin din ziua de sabat, citirea Scripturii se opreau pînă ce întreaga comunitate lua o hotărîre imediată în legătură cu plîngerea adusă. Dar a cere o asemenea hotărîre era periculos; căci, în cazul în care comunitatea nu dădea dreptate reclamantului, atunci asupra lui cădea marea anatemă pentru trei ani de zile. Din cauza acestor rigori, doar arareori se făcea uz de acest drept: în ultimele trei decenii se întîmplase numai de trei ori.

Acum, cînd, după publicarea versurilor sale, Iosif se arătase pentru prima dată în marea sinagogă principală, se întîmpla pentru a patra oară. Era sabatul în care se citește capitolul care începe cu cuvintele: *'Și i se arătă Iahve printre terebintii din Mamres'*. Abia fusese pus sulul Scripturii pe amvonul de unde urma să se citească acel capitol, abia fusese scos din învelitoarea lui de preț și deschis, că în amvon năvăli căpetenia macabeicilor cu cîțiva dintre adepți și opriră citirea. Ei ridicau plîngere împotriva lui Iosif Ben Mattias. E drept că juriștii comunității, citînd tot felul de clauze complicate, declarară că acum blestemul dat la Ierusalim nu era valabil și pentru Alexandria. Dar cei mai mulți dintre evreii din Alexandria erau de altă părere. Acest om Iosif Ben Mattias era vinovat pentru nenorocirea din Galileea și Ierusalim, era de două ori trădător. Chiar și numai căsătoria sa rușinoasă și slugarnică cu țiitoarea lui Vespasian ar fi de ajuns pentru a-l exclude din comunitatea sinagogii. Vorbitorul, susținut zgomotos, ceru ca Iosif să fie alungat din sfîntul locaș.

Iosif sta foarte liniștit, cu buzele strînse. Miile de oameni adunați aici, în sinagogă, erau aceiași care, cu cîteva săptămîni în urmă, îl întîmpinau entuziast cu 'Marin, Marin'. Atît

de puţini erau acum cei care să-l apere? Se uită la Marele Maestru Teodor Bar Daniel şi la cei şaptezeci de domni din jilţurile de aur. Stăteau, mai palizi decît şalurile lor de rugăciune, şi nu deschideau gura. Nu, nu puteau să-l apere şi nici nu l-au apărat. Nu-l ajuta nici faptul că era prietenul împăratului. Fu alungat ruşinos din sinagogă.

Unii, care-l vedeau ieşind atît de nenorocit, îşi spuneau: "Asta e roata lumii. Este ca o roată cu cupe, care ba urcă, ba coboară, şi găleata goală se umple şi cea plină se goleşte. Acum a venit rîndul acestuia; căci ieri încă mai era mîndru, iar astăzi s-a acoperit de ruşine."

Iosif nu părea să ia toată povestea prea în serios. Îşi ducea, ca şi pînă acum, mai departe viaţa lui strălucitoare, înconjurat de femei, oameni de litere şi actori, invitat de onoare al cercurilor risipitoare din Canope. Prinţul Titus îl proteja şi mai mult şi se arăta aproape mereu în societatea lui.

Dar cînd era singur, Iosif îşi petrecea nopţile bolnav de amărăciune şi ruşine. Gîndurile lui se întorceau spre el însuşi. Era pătat, pe dinăuntru şi pe dinafară era atins de lepră, nici un Titus nu-i putea curăţa jegul ce se lipise de dînsul. Ruşinea lui era la vedere, oricine o putea vedea. Avea un nume, se numea Mara. Trebuia să se scutere de această sursă a răului, şi încă pentru totdeauna.

După cîteva săptămîni, fără să se fi sfătuit cu cineva, se duse la judecătorul suprem al comunităţii, doctorul Basilid. De cînd fusese alungat, Iosif nu se arătase la nici unul din mai marii evreilor. Această vizită îl tulbură pe judecător. Căuta cuvinte împăciuitoare, se sucea, se răsucea, făcu cîteva observaţii nereuşite. Dar Iosif îşi scoase pălăria de preot, aşa cum o cerea, în cazul său, ritualul, o puse jos în faţa demnitarului, îşi sfîşie hainele şi spuse: "Doctore şi maestre, sunt sluga şi supusul dumneavoastră Iosif Ben Mattias, înainte preot de gradul întîi la Ierusalim. Am săvîrşit păcatul instinctelor rele. M-am căsătorit cu o femeie, de la care eram oprit să mă căsătoresc, o prizonieră de război, care a preacurvit cu romanii. Sunt vinovat şi merit pedeapsa exterminării." Docto-

rul Basilid păli cînd Iosif pronunţă aceste cuvinte; el ştia bine ce însemna aceasta. A durat un timp pînă ce să dea un răspuns, cel prescris de formulă: "Pedeapsa exterminării, păcătosule, nu e în mîna oamenilor, ci a lui Dumnezeu". Iosif merse mai departe şi întrebă potrivit formulei: "Există vreun mijloc, doctorul şi maestrul meu, prin care păcătosul poate scutura de pe sine şi de pe neamul său pedeapsa exterminării?" Judecătorul suprem răspunse: "Dacă păcătosul ia asupra sa pedeapsa celor 40 de lovituri, atunci Iahve se milostiveşte. Dar păcătosul trebuie să se roage pentru această pedeapsă". Iosif spuse: "Eu cer, doctore şi maestre, această pedeapsă."

Cînd se află că Iosif voia să ia asupra sa pedeapsa flagelării, se stîrni vîlvă mare în oraşul Alexandria, unde flagelarea era rară şi, de regulă, era rezervată sclavilor. Macabeicii ridicară din sprîncene şi amuţiră, iar unii, care în sinagogă strigaseră cît îi ţinea gura ca Iosif să fie gonit, acum regretau în adîncul inimii lor. Cei în sandale albe, în schimb, mînjiră toţi pereţii caselor cu caricaturi înfăţişîndu-l pe Iosif flagelat; iar în cîrciumi se cîntau cuplete.

Autorităţile iudaice n-au făcut cunoscută data execuţiei. Cu toate acestea, în ziua stabilită, curtea sinagogii era plină de oameni, iar străzile din jur erau înţesate de curioşi. Palid-arămiu şi slab, cu ochii săi pătimaşi aţintiţi drept înainte, Iosif străbătu drumul spre judecătorul suprem. Duse mîna la frunte; spuse foarte tare, ca să se audă pînă în cel mai îndepărtat colţ: "Doctorul şi maestrul meu, am săvîrşit păcatul instinctelor rele. Cer pedeapsa celor 40 de lovituri." Judecătorul suprem răspunse: "Te încredinţez deci slugii tribunalului, păcătosule."

Ajutorul de călău Ananias Bar Acaşia făcu semn ajutoarelor sale şi acestea smulseră hainele de pe trupul lui Iosif. Apăru doctorul, îl consultă, dacă e în stare să suporte flagelarea în aşa fel, încît, în timpul flagelării, să nu piardă urina şi fecalele, căci aceasta însemna înjosire şi legea prevedea: "Fratele tău nu trebuie înjosit în ochii tăi." Medicul şef al comunităţii, Iulian, fu cel care-l consultă. Îl pipăi, îi examină

în special inima şi plămînii. Mulţi spectatori credeau că medicul îl va declara pe Iosif incapabil de a suporta pînă la capăt flagelarea, sau cel mult capabil de a suporta mai puţine lovituri. În sinea sa, Iosif însuşi spera un asemenea diagnostic. Dar medicul îşi spălă mîinile şi declară: "Păcătosul este în stare să îndure cele 40 de lovituri."

Ajutorul de călău îl puse pe Iosif să îngenuncheze. Ajutoarele sale îi legară amîndouă mîinile de un stîlp, aşa încît genunchii să fie depărtaţi de stîlp, şi toţi văzură întinzîndu-se pielea netedă şi palidă a spinării. Apoi îi atîrnară la piept o piatră grea, în aşa fel încît trunchiul îi era tras în faţă. Ajutorul de călău Ananias Bar Acaşia apucă biciul. Cu tot dichisul, în timp ce se vedea bine cum inima lui Iosif se lovea de coaste, ajutorul de călău fixă de băţ cureaua lată din piele de bou, o cercetă, o lăsă mai slobodă, apoi o strînse, apoi din nou o mai slobozi. Vîrful cozii trebuia să ajungă la burta osînditului. Aceasta era prescripţia.

Judecătorul suprem începu să citească ambele versuri despre flagelare: "Trebuie să se întîmple astfel: dacă păcătosul merită lovituri, atunci judecătorul va pune ca el să fie întins jos şi bătut în faţa sa după măsura păcatelor sale. I se vor da 40 de lovituri şi nu mai mult. Să nu se dea mai multe lovituri peste numărul statornicit şi fratele tău să nu fie înjosit în ochii tăi." Ajutorul de călău dădu 13 lovituri. Cel de la doilea judecător numără, apoi ajutoarele îl stropiră pe păcătos cu apă. Apoi grăi cel de al treilea judecător: "loveşte", şi ajutorul de călău îi dădu 13 lovituri pe piept. Apoi ajutoarele din nou îl stropiră cu apă pe păcătos. La urmă ajutorul de călău îi mai dădu 13 lovituri pe spinare. Era o linişte teribilă, în timp ce el lovea. Loviturile se auzeau pocnind tare, se auzea răsuflarea grea, şuierată a lui Iosif, se vedea cum îi zvîcneşte inima.

Iosif zăcea legat şi încerca să respire sub loviturile de bici. Loviturile erau scurte şi puternice, dar durerea era ca o mare nesfîrşită, agitată; venea în valuri mari, îl smulgea pe Iosif, se retrăgea, îl ridica iarăşi, venea din nou şi se spărgea asupra lui. Iosif gîfîia, şuiera, simţea mirosul sîngelui. Toate acestea

se întîmplau din cauza Marei, fiica lui Lachiş, o dorise, o ura, acum o izgonea din sîngele său cu lovituri de bici. Se rugă: din adîncuri strig către tine, Doamne. Număra loviturile, dar cifrele i se învălmăşeau în cap, erau multe sute de lovituri şi ei loveau mai departe. Legea prescrie să nu fie 40 de lovituri, ci 39; căci e scris: 'după număr' şi asta e totuna cu 'cam', aşa că trebuiau să fie doar 39. O, cît de blîndă era legea doctorilor. O, cît de aspră Scriptura. Dacă nu vor înceta acum, va muri. I se părea că Iohanan Ben Sakkai le spunea să înceteze. Marele Doctor se afla în Iudeea, la Ierusalim sau la Iabne, dar, cu toate acestea va fi aici, va deschide gura. Totul e ca el să reziste pînă atunci. În faţa lui pămîntul şi stîlpul plutesc, dar Iosif îşi adună puterile. I se cere să vadă clar pămîntul şi stîlpul pînă ce va veni Iohanan Ben Sakkai. Dar Iohanan Ben Sakkai n-a venit şi, în cele din urmă, Iosif îşi pierdu cunoştinţa şi nu mai văzu nimic. Da, la cea de a 24-a lovitură, leşină, prăbuşindu-se neînsufleţit între frînghiile cu care era legat. Dar după ce fu stropit cu apă, îşi reveni şi medicul spuse: "este în stare", iar judecătorul spuse: "loveşte mai departe."

Printre spectatori se afla prinţesa Berenice. Nu existau tribune, nici locuri rezervate. Dar ea îl trimisese încă din noaptea trecută pe sclavul ei din Capadocia să-i oprească un loc. Acum se afla în rîndul al doilea, strivită între mulţi alţii, cu gura mare întredeschisă, respirînd greu, ochii întunecaţi aţintiţi asupra flagelatului. În curte nu se auzea un zgomot. Se auzea doar vocea judecătorului suprem, care citea versurile din Scriptură, foarte încet, în total de trei ori, iar mai departe răsunau strigătele de bucurie ale maselor. Berenice privea atent felul în care acest trufaş Iosif primea loviturile, pentru a scăpa de prostituata căreia fusese nevoit să-i dea numele său. Da, era cu adevărat vărul ei. Nu se mulţumea cu păcate mărunte şi cu virtuţi mărunte. Să te umileşti adînc şi apoi să te ridici cu atît mai mîndru, era ceva ce înţelegea foarte bine. Ea însăşi gustase în pustiu delectarea unor asemenea umilinţe. Era foarte palidă; nu era uşor să priveşti, dar ea privea. Mişca buzele fără a scoate un sunet, număra mecanic

împreună cu ceilalţi. Fu bucuroasă cînd căzu ultima lovitură; dar ar fi putut să mai stea încă multă vreme privind. În spatele buzelor cărnoase dinţii i se uscaseră.

Iosif fu dus în Casa comunităţii fără cunoştinţă şi plin de sînge. În prezenţa doctorului Iulian, fu spălat, uns, i se turnă o băutură din vin amestecat cu smirnă. Cînd îşi reveni, spuse: "Daţi-i ajutorului de călău 200 de sesterţi."

În timpul acesta, Mara, fiica lui Lachiş, umbla fericită, bucurîndu-se de copilul pe care îl va aduce pe lume, ocrotindu-l cu multă grijă. Muncea foarte mult, dar acum nu mai învîrtea moara de mînă, pentru ca nu cumva copilul ei să fie un beţiv. Nu mînca smochine necoapte, pentru ca nu cumva copilul ei să aibă ochi urduroşi, nu bea deloc bere, pentru a nu-i strica pieliţa obrazului, nu mînca muştar, pentru a-l feri de desfrîu. În schimb, mînca ouă, pentru ca micuţa făptură să aibă ochi mari, mreană de mare, pentru ca să placă oamenilor şi zeamă de lămîie zaharată, pentru a mirosi frumos. Plină de teamă se dădea la o parte din calea a orice era urît, pentru a nu fi înrîurită, căuta cu nesaţ privirea oamenilor frumoşi. Cu mare greutate îşi făcu rost de miraculoasa 'piatră a vulturilor', care deşi de la natură era găunoasă, cuprindea totuşi o piatră mai mică, înfăţişînd mitra, iar acea, deşi deschisă în afară, nu lăsa să cadă fructul.

Cînd veni timpul, Mara fu aşezată pe un scaun pentru născut, un stativ din şipci, în care ea putea sta pe jumătate culcată, pe jumătate sprijinită, iar de stativ fu legată o găină, pentru ca, bătînd din aripi, să grăbească naşterea. Naşterea fu grea, trecuseră multe zile şi Mara tot mai simţea răceala dureroasă de la şolduri. Moaşa îi vorbea, descîntînd-o, o chema pe nume, iar număra.

Şi iată, copilul apăru, era un băiat. Pielea lui era albastru-negricioasă, murdară, plină de mucozităţi şi sînge, dar el striga, şi striga atît de tare, încît strigătul avea ecou în perete. Acesta era un semn bun , la fel ca faptul că micuţul venise pe lume într-o zi de sabat. Se încălzi apă pentru a-l îmbăia, deşi era sabat, iar în apa de îmbăiat se turnă vin, vin scump de

Eşcol. Membrele copilului fură frecate cu multă grijă, iar craniul său moale fu uns cu un terci din struguri necopţi, pentru a nu avea paraziţi. Fu uns cu ulei călduţ, presărat cu pulbere de smirnă, înfăşat în in fin; Mara făcuse economie cu îmbrăcămintea ei, pentru a avea in de cea mai bună calitate pentru copil.

Janik, Janiki sau chiar Jildi, copilul meu, micuţul meu, puişorul meu, spunea Mara, iar a doua zi, mîndră, puse să se planteze un cedru, pentru că avea un băiat.

În toate cele nouă luni se tot gîndise ce nume să-i dea băiatului. Dar acum, în săptămîna dinaintea circumciziei, cînd trebuia să se hotărască, şovăia mereu. În cele din urmă se hotărî. Îl puse pe scrib să scrie şi-i dictă o scrisoare:

"Mara, fiica lui Lachiş, salută pe domnul şi stăpînul ei, Iosif, fiul lui Mattias, preot de gradul întîi, prietenul împăratului.

O, Iosif, stăpîne, Iahve a văzut că sluga ta era neplăcută privirii tale şi a binecuvîntat trupul meu şi m-a învrednicit să-ţi nasc un fiu. S-a născut în ziua de sabat şi cîntăreşte 7 litre şi 65 zuz, iar peretele i-a întors strigătul. I-am dat numele Simeon, aceasta înseamnă fiul împlinirii, căci Iahve mi-a împlinit rugămintea, atunci cînd nu am mai plăcut. Iosif, stăpîne, te salut, să devii mare în soarele împăratului, iar Dumnezeu să-şi arunce strălucirea asupra ta.

Şi să nu mănînci muguri de palmier, căci atunci o să te apese pe piept."

În acelaşi timp, înainte de a fi primit această scrisoare, Iosif se afla în sala de ceremonii a comunităţii din Alexandria. Era încă palid şi foarte slăbit din cauza flagelării, dar se ţinea bine. Lîngă el stăteau ca martori Marele Meastru Teodor Bar Daniel şi preşedintele comunităţii augustilor, Nicodim. Judecătorul suprem Basilid conducea el însuşi adunarea şi trei doctori făceau oficiul de judecători. Primul secretar al comunităţii scria după cum îi dicta judecătorul suprem, scria, potrivit prescripţiilor, pe pergament din piele de viţel, scria cu pană de gîscă şi cerneală neagră, şi avea de

grijă ca documentul să cuprindă exact douăsprezece rînduri după valoarea în cifre a cuvîntului 'get', cuvîntul ebraic pentru scrisoare de despărţire.

În timp ce pana de gîscă scîrţîia pe pergament, Iosif auzea în inima sa un foşnet mai puternic decît acest scîrţîit. Era foşnetul acela tare, cu care Mara, fiica lui Lachiş, îşi sfîşiase hainele şi sandalele, fără să scoată un sunet, tacticos, atunci cînd s-a întors în zori de la romanul Vespasian. Iosif credea că a uitat acest foşnet, dar iată că îl auzea din nou şi era foarte puternic, mai puternic decît scîrţîitul penei. Dar se prefăcu că nu aude şi îşi potoli inima.

Secretarul scrise următoarele: "Pe data de şaptesprezece ale lunii Chislev, în anul 3830 după crearea lumii în oraşul Alexandria la Marea Egiptului.

Eu, Iosif Ben Mattias, numit Flavius Iosefus, iudeul, care mă aflu astăzi în oraşul Alexandria la Marea Egiptului, am hotărît din voinţa mea şi nesilit să te las, să mă desfac de tine şi să mă despart de tine, soţia mea Mara, fiica lui Lachiş, care te afli astăzi în oraşul Cezarea la Marea Iudeii. Pînă acum ai fost nevasta mea. Dar acum eşti liberă, despărţită de mine, aşa încît îţi este îngăduit să faci ce vrei în viitor şi să aparţii oricui.

Prin aceasta primeşti documentul de lăsare şi scrisoarea de despărţire după legea lui Moise şi a lui Israel."

Documentul fu predat unui reprezentant special cu însărcinarea sacră de a i-l duce Marei, fiica lui Lachiş şi de a i-l înmîna în prezenţa preşedintelui comunităţii din Cezarea, ca şi a altor nouă bărbaţi evrei adulţi.

Chiar a doua zi după sosirea curierului în Cezarea, Mara primi invitaţia. Nu bănui deloc despre ce era vorba. În prezenţa preşedintelui comunităţii reprezentantul lui Iosif îi înmînă scrisoarea. Ea nu ştia să citească şi rugă să i-o citească cineva. Scrisoarea fu citită, ea nu pricepu nimic, i se mai citi o dată, ea se prăbuşi. Secretarul comunităţii rupse documentul pentru a dovedi că fusese înmînat şi citit potrivit regulii, îl puse între actele sale şi-i dădu curierului un certificat. Mara se duse acasă. Pricepu că nu găsise har în ochii lui Iosif.

Dacă o femeie nu găseşte har în ochii bărbatului, atunci bărbatul are dreptul de a o izgoni. Nici unul din gîndurile ei nu se răzvrătea împotriva lui Iosif.

Din acea zi ea îşi dedică tot timpul, plină de o grijă temătoare, micuţului Simeon, primul născut al lui Iosif. Se lipsea, nu fără greutate, de orice i-ar fi putut dăuna laptelui ei, se ferea de peşte sărat, ceapă şi anumite legume. Nu-i mai spunea fiului ei Simeon, ci mai întîi Bar Mëir, adică fiul celui luminat, apoi Bar Adir, adică fiul celui puternic, apoi Bar Niphli, adică fiul norilor. Dar preşedintele comunităţii o mai chemă o dată şi-i interzise să mai dea copilului ei asemenea nume, căci norii şi puternicul şi luminatul erau nume ce i se dau lui Mesia. Ea duse mîna la fruntea ei mică, se înclină, promise că va asculta. Dar cînd era singură, noaptea, cînd n-o auzea nimeni, atunci îl chema din nou pe micul Simeon cu aceste nume.

Păstra cu fidelitate lucrurile pe care odată le atinsese Iosif, şervetele cu care se ştersese, farfuria din care mîncase. Voia ca fiul ei să fie vrednic de tatăl său. Presimţea că vor fi mari greutăţi. Căci fiul născut din căsătoria unui preot cu o prizonieră de război nu era recunoscut, era un bastard, exclus din comunitate. Dar, cu toate acestea, trebuia să găsească o cale. De sabat, de sărbători, arăta micuţului Simeon ceea ce rămăsese de la tatăl său, şervetele, farfuria, şi-i povestea despre măreţia tatălui său şi-l implora să ajungă ca el, doctor şi maestru.

După ce a predat certificatul de despărţire funcţionarului comunităţii din Alexandria, Iosif a fost invitat solemn în Sinagoga Mare pentru a i se citi din Scriptură, potrivit rangului său de preot de gradul întîi. Pentru prima oară după multă vreme purta din nou pălăria de preot şi cingătoarea albastră, ţesută cu flori, a preoţilor de gradul întîi. Se urcă în amvon înaintea sulului desfăcut al Scrierii Sfinte, de unde cu cîteva săptămîni înainte fusese izgonit. În tăcerea desăvîrşită a miilor de credincioşi, rosti formula de binecuvîntare: 'Lăudat fii, Iahve, Dumnezeul nostru, care ne-ai dat adevărata învăţătură

şi ai sădit în noi viaţă veşnică.' Apoi citi el însuşi cu o voce tare capitolul din Scriptură scris pentru sabatul acela.

În miezul iernii, pe la începutul noului an, Vespasian ştia că de-acum ţine bine în mînă imperiul. Sarcina soldaţilor fusese înfăptuită: acum începea sarcina mai grea, cea a administraţiei. Ceea ce se petrecea deocamdată la Roma în numele său era prost şi lipsit de raţiune. Mucian storcea din Italia cu o lăcomie rece toţi banii care existau, iar fiul mai mic al împăratului, Domiţian, pe care el nu-l putuse suferi niciodată, un destrăbălat, o pomicică, ca regent, împărţea nesăbuit soarele şi luna de pe cer. Vespasian îi scrise lui Mucian să nu administreze ţării prea multe purgative, căci sunt unii care mor şi de diaree. Pomicicăi îi scrise întrebîndu-l dacă îi va face hatîrul să-l mai lase în funcţie şi anul următor. Apoi chemă la Alexandria trei bărbaţi de la Roma, străvechiul ministru de finanţe Etrusc, bijutierul C[illegible]ţii şi directorul rezervaţiei imperiale de perle, Claudius Reginus şi pe administratorul bunurilor sale sabine.

Cei trei experţi îşi trecură unul altuia cifrele, le cercetară. Politica imperialistă dusă de împăratul Nero în Orient şi tulburările de după moartea sa distruseseră valori imense, suma datoriilor imperiului, calculată de cei trei bărbaţi, era ridicată. Reginus îşi asumă misiunea nu prea plăcută de a-i numi împăratului această sumă.

Vespasian şi ministrul de finanţe nu se văzuseră niciodată. Acum se aşezaseră în jilţuri comode faţă-n faţă. Reginus clipea, părea somnoros, şi stătea cu picioarele sale grase încrucişate, şireturile desfăcute ale sandalelor atîrnau. Înţelesese repede că nu se poate face o treabă importantă cu acest Vespasian. Intrase în legătură cu doamna Cenis şi, mai tîrziu, cînd fu vorba de furnituri masive pentru armatele din Iudeea şi din Europa ale lui Vespasian, îi plătise în plocoane substanţiale. Vespasian ştia că ministrul de finanţe se arătase a fi un tip de primă mînă în calculele sale. Privea cu ochii săi luminoşi şi aspri chipul cărnos, trist şi de nepătruns al lui Reginus. Cei doi oameni se măsurau reciproc şi nu o făceau rău.

Reginus îi comunică împăratului cifrele sale. 40 de miliarde. Vespasian nu tresări. Poate că sforăi ceva mai tare, dar vocea îi suna liniştit, cînd răspunse: "40 de miliarde. Sunteţi un om curajos, dar nu cumva aţi apreciat prea sus unele posturi?" Claudius Reginus insista detaşat, cu vocea sa unsuroasă: "40 de miliarde. Cifrele trebuie privite în faţă." "Eu le privesc în faţă", spuse împăratul fornăind mai tare.

Discutară despre măsurile practice. Se puteau primi sume uriaşe, dacă se confiscau averile celor care mai ţinuseră cu împăratul dinainte chiar şi după aclamarea lui Vespasian. Asta se întîmpla în ziua în care, potrivit prescripţiilor doctorului Hecateus, împăratul obişnuia să postească şi într-o asemenea zi simţul afacerilor era deosebit de ascuţit. "Sunteţi evreu?" întrebă el pe neaşteptate. "Pe jumătate evreu", răspunse Claudius," dar pe măsură ce trece timpul seamăn tot mai mult cu un evreu." "Eu aş şti un mijloc de a scăpa dintr-o dată de jumătate din cele 40 de miliarde", spuse Vespasian mijind ochii. "Sunt curios", spuse Claudius Reginus. "Dacă aş da dispoziţie", reflectă Vespasian, "ca în Marea Sinagogă să fie expusă o statuie a mea." "Atunci evreii ar protesta violent", completă Claudius Reginus. "Exact", spuse împăratul. "Şi atunci le-aş putea lua banii." "Exact", spuse Claudius." Asta ar însemna vreo 20 de miliarde." "Socotiţi rapid", îl lăudă împăratul. "În acest caz aţi acoperi jumătate din datorii", fu de părere Claudius Reginus. "Dar a doua jumătate n-aţi mai putea s-o acoperiţi niciodată; căci afacerile şi creditul vor fi pentru totdeauna distruse şi nu numai în Orient." "Mă tem că aveţi dreptate", oftă Vespasian. "Dar trebuie să recunoaşteţi că ideea e ademenitoare." "Recunosc", zîmbi Claudius Reginus. "Păcat că suntem amîndoi prea deştepţi pentru aşa ceva."

Reginus nu-i putea suferi deloc pe evreii din Alexandria. I se păreau prea plini de ei, prea eleganţi. Îl mai supăra şi faptul că ei priveau la evreii din Roma ca la nişte rude sărace şi compromiţătoare. Dar ceea ce propunea împăratul i se părea prea radical. Mai tîrziu va născoci pentru evreii din Alexandria metode de stoarcere, nu dintr-acelea de pe urma cărora să sîngereze, ci dintr-acelea care să-i facă să se gîndească la el.

Deocamdată îi recomandă împăratului un alt impozit, care îi atingea pe toţi şi pe care, pînă acum, nu îndrăznise nimeni să-l impună în Orient: un impozit pe peşte sărat sau conservat. Nu ascunse riscurile pe care le implica un asemenea impozit. Cei din Alexandria au botul ca peştele-sabie, iar împăratului îi va fi dat să audă tot felul de lucruri. Dar Vespasian nu se teme de mîrîieli.

Simpatia celor din Alexandria faţă de împărat căzu brusc de îndată ce se fixă impozitul pe peştele sărat. Ei înjurau turbaţi scumpirea acestui aliment apreciat, şi odată, cînd împăratul trecea în trăsură, aruncară în el cu peşte stricat. Împăratul rîse cu hohote. Noroi, balegă, napi, acum peşte stricat. Îl distra faptul că nici ca împărat nu scăpa de toate acestea. Ordonă cercetări şi instigatorii fură nevoiţi să verse către administraţia bunurilor sale tot atîţia peşti de aur cîţi fuseseră găsiţi în caleaşca sa.

Pe Iosif Vespasian îl văzuse rareori în zilele acelea. Crescuse o dată cu funcţia, se depărtase de evreul său, devenise un străin, un occidental, un roman. Odată îi spuse în treacăt: "Aud că, din cauza uneia din superstiţiile voastre, ai primit să ţi se aplice 40 de lovituri de bici. Aş vrea să pot şi eu să scap de cele 40 de miliarde prin 40 de lovituri de bici", oftă el.

Iosif şi Titus se aflau în sufrageria deschisă a vilei din Canope, în care prinţul obişnuia să petreacă o mare parte din timpul său. Nu erau decît ei. Era o zi blîndă de iarnă; deşi era spre seară, se mai putea sta în sala deschisă. Marea era liniştită, chiparoşii nu se mişcau. Păunul favorit al prinţului trecea grav prin sală, ciugulind resturile de mîncare.

De pe sofaua sa Iosif putea vedea prin cea de a doua deschizătură a peretelui terasa care se afla ceva mai jos şi grădina. "Tunzi gardul de merişor în formă de litere, prinţe?" întrebă el şi arătă cu capul spre grădinarii care lucrau jos. Aşezat pe un scăunel, Titus mesteca o prăjitură. Era foarte bine dispus, foarte franc; chipul său lat de copil pe un trup puţin prea scund era numai zîmbet. "Da, evreul meu" spuse, "pun să se taie gardul în forma unei litere; merişorul de la

'vila mea din Alexandria e tăiat în forma unei litere, chiar şi chiparoşii." "În formă de B?" zîmbi Iosif." Eşti isteţ, profetule", spuse Titus. Se apropie mai mult; Iosif stătea aşezat, Titus era culcat, şi privea în sus spre el. "I se pare", spuse el pe un ton confidenţial, "că seamăn cu tatăl meu. Nu-l înghite. Pot să înţeleg lucrul acesta; dar părerea mea este că îi seamăn din ce în ce mai puţin. Nu-mi e uşor cu tatăl meu", se plînse el." Este un om care cunoaşte oamenii şi cine, dacă nu el care-i cunoaşte, să nu se distreze pe seama lor? Dar merge cam prea departe. De curînd, la masă, cînd generalul Priscus a negat că ar fi prea gras, el i-a cerut, pur şi simplu, să-i arate şezutul. Era uluitor felul în care prinţesa privea drept înaintea ei, sta perfect liniştită, nu vedea nimic, nu auzea nimic. Noi nu suntem în stare de aşa ceva", oftă el. "Noi ne pierdem cu firea, ori ne purtăm grosolan. Cum se poate ca ceva atît de grobian să nu te atingă?" "Nu e greu", spuse Iosif privind spre grădinarii care-şi făceau de lucru pe lîngă gardurile de merişor." Nu trebuie decît să domneşti 300 de ani peste un imperiu şi atunci totul vine de la sine". Titus spuse:" "Eşti foarte mîndru de verişoara ta, dar ai şi pentru ce. Acum cunosc femei din toate cele opt direcţii ale vîntului. În fond, toate sunt la fel şi, cu puţină rutină, le aduci exact în punctul pe care-l doreşti. Pe ea nu o pot aduce în acel punct. Ai ştiut că un bărbat de vîrsta mea şi cu poziţia mea poate fi timid? Acum cîteva zile i-am spus: 'De fapt ar trebui să fiţi declarată prizonieră de război; căci cu sufletul ţineţi de răzbunătorii lui Israel.' Ea a spus simplu – da. Ar fi trebuit să merg mai departe, ar fi trebuit să-i spun: 'Dacă tot eşti o prizonieră de război, te iau ca prada mea privată de război.' Oricărei alte femei i-aş fi spus-o, şi aş fi luat-o." Faţa lui de copil răzgîiat era de-a dreptul tristă.

Iosif se uită în jos la prinţ. Chipul lui Iosif era acum mai aspru şi, cînd nu era observat, arăta o semeţie îngrozitor de mohorîtă. Acum ştia ceva mai bine ce înseamnă puterea, ce este supunerea şi umilinţa, ce este desfătarea, durerea, moartea, succesul, măririle, căderile, libera voinţă şi violenţa. Era o cunoaştere care-şi merita preţul, deşi era cu greu

dobîndită. Prinţul îi plăcea. Găsise repede la el înţelegere şi sensibilitate, şi avea multe lucruri pe care i le datora. Acum însă, cu toată simpatia pe care o nutrea faţă de el, de la înălţimea acestei cunoaşteri scump plătite, îl privea cu un sentiment de superioritate. El, Iosif, sfîrşise cu femeile, pentru el Berenice nu fusese niciodată o problemă, şi, în locul prinţului, ar fi rezolvat de mult toată povestea. Dar era bine că lucrurile stăteau aşa cum stăteau şi cînd, acum, prinţul l-a rugat pe Iosif, copilăreşte, confidenţial şi uşor jenat, să-l sfătuiască cum să se poarte cu Berenice pentru a ajunge totuşi cu ea la un liman, el a consimţit abia după un oarecare timp de gîndire şi arătînd că e o treabă complicată.

Nu era deloc o treabă complicată. De la flagelarea lui, Berenice se schimbase. În locul acelui torent de ură şi atracţie, între ei era acum o calmă comunitate sufletească, provenită din înrudirea dintre fiinţe şi asemănarea dintre ţeluri.

Berenice nu făcu nici un fel de fasoane în faţa lui Iosif; îl lăsă fără nici o reţinere să privească în intimitatea vieţii ei. O, niciodată nu se lăsase mult rugată atunci cînd îi plăcuse un bărbat. Se culcase cu destui bărbaţi, avea experienţă. Dar niciodată o asemenea legătură nu durase mult. Doar doi bărbaţi care-i marcaseră viaţa. Unul este Tiberiu Alexandru, cu care este şi rudă. Nu mai era un bărbat tînăr, nu mai tînăr ca împăratul. Dar ce extraordinară flexibilitate, cît de curtenitor şi de afectuos, cu toată asprimea şi tăria lui de caracter! La fel de ferm ca împăratul, însă niciodată atît de grobian şi ţărănoi. Este un mare soldat, îşi ţine legiunile într-o disciplină cît se poate de severă şi, cu toate acestea, îşi poate permite orice gest de curtoazie sau de gust. Apoi era fratele ei. Egiptenii sunt înţelepţi atunci cînd îi cer reginei să împerecheze frate şi soră. Nu este Agrippa omul cel mai înţelept din lume şi cel mai nobil, blînd şi tare ca vinul din struguri culeşi tîrziu? Devii înţelept şi bun numai gîndindu-te la el, iar ataşamentul faţă de el te îmbogăţeşte. Iosif nu remarcă pentru prima oară cum chipul ei cutezător se îmblînzeşte atunci cînd vorbeşte de el şi ochii ei prelungi se întunecă.

Zîmbeşte, nu e invidios. Există femei care se schimbă la fel atunci cînd vorbesc de el, Iosif.

Cu multă precauţie aduce vorba de Titus. Imediat ea îl întreabă: "Aveţi vreo presimţire, doctore Iosif? Titus poate fi afurisit de deştept, însă cînd este vorba de mine devine stîngaci, iar stîngăcia lui este molipsitoare chiar şi pentru un om atît de abil cum sunteţi dumneavoastră. Titus al meu e puţin cam greoi, un copil mare. Într-adevăr, nu-i poţi spune altcumva decît Janik. S-a gîndit pentru acest cuvînt la un semn stenografic propriu, atît de des îl pronunţ eu. De fapt, îşi notează cam tot ce spun eu. Speră să găsească propoziţii cu care să mă înfunde. Este un roman, un bun jurist. Spuneţi-mi, este, în fond, de treabă? Aproape toată ziua este de treabă. Apoi, brusc, din curiozitate, face experimente în urma cărora se duc de rîpă mii de existenţe, oraşe întregi. Atunci ochii îi lucesc de o răceală dezagreabilă şi eu nu mă încumet să-i vorbesc." "Eu ţin la el foarte mult, suntem prieteni", spuse Iosif grav.

"Adesea mă tem pentru Templu", spuse Berenice. "Dacă Dumnezeu i-a insuflat această pornire pentru mine, spuneţi-mi dumneavoastră înşivă, Iosif, n-a făcut-o numai în scopul de a salva oraşul său? Am devenit foarte modestă. Nu mă mai gîndesc că lumea trebuie condusă de la Ierusalim. Dar oraşul trebuie să rămînă. Casa lui Iahve nu trebuie distrusă." Calmă şi temătoare, cu un gest simplu şi mare, întorcînd palmele spre afară, spuse: "E prea mult?"

Iosif se posomîrî. Se gîndea la Demetrius Liban, se gîndea la Iustus. Se gîndea însă şi la Titus, cum şezuse lîngă el, privindu-l cu ochi mari, prietenoşi şi copilăroşi. Nu, era cu neputinţă, ca acest tînăr prietenos, cu respectul pe care-l avea faţă de o lucrare străveche şi sfîntă, să ridice mîna asupra Templului. "Cu Ierusalimul Titus nu va face nici un experiment nelegiuit", spuse el cu o încredere de nezdruncinat.

"Sunteţi foarte încrezător", spuse Berenice. "Eu nu sunt. Nu ştiu dacă el nu mi-ar scăpa din mînă, dacă aş spune vreun cuvînt împotriva experimentelor sale. Priveşte în urma mea cînd merg, i se pare că trăsăturile mele sunt mai frumoase

decît ale altora, şi ce-i cu asta, cine nu face la fel?" Se apropie mult de Iosif, îi puse mîna pe umăr, o mînă albă, îngrijită, pe care nu se mai vedea nimic din crăpăturile şi asprimea provocate de pustiu. "Noi cunoaştem lumea, vere Iosif. Noi ştim că instinctul omului dăinuie veşnic, că este puternic şi că un înţelept poate obţine mult dacă ştie să valorifice acest instinct. Îi mulţumesc lui Dumnezeu că i-a dat romanului această dorinţă. Dar credeţi-mă, dacă astăzi mă culc cu el, atunci nu va mai da deloc atenţie cuvintelor mele." Se aşează: zîmbi, şi Iosif trebui să recunoască cît de departe în viitor vedea prinţesa. "O să-l ţin din scurt." "Eşti o femeie înţeleaptă", recunoscu Iosif. "Nu vreau ca templul să fie distrus", spuse Berenice.

"Ce să-i spun prietenului meu Titus?" cugetă cu glas tare Iosif. "Ascultaţi-mă bine, vere Iosif", îi ceru Berenice. "Aştept un semn. Cunoaşteţi satul Tecoa, lîngă Bethlehem. La naşterea mea, tatăl meu a plantat acolo un crîng de pini. Deşi în timpul războiului civil s-au dat lupte grele în jurul satului Tecoa, crîngul n-a avut de suferit. Ascultaţi-mă bine. Dacă crîngul rămîne neatins atunci cînd romanii vor intra în Ierusalim, Titus poate să-mi facă un pat nupţial din lemnul pinilor mei."

Iosif se gîndi bine. Oare acesta este un semn pentru persoana lui Titus sau pentru soarta ţării? Ea vrea ca de cruţarea ţării să depindă căsătoria ei sau vrea să se pună la adăpost de cruzimea plină de dorinţe a acestui bărbat? Şi, oare, ar fi bine ca el să-i împărtăşească lui Titus această mărturisire sau nu? De fapt, ce voia ea?

Se pregătea s-o întrebe. Dar chipul prelung, semeţ al prinţesei se închisese trufaş, ora de sinceritate trecuse şi Iosif ştia că nu avea nici un sens să mai pună întrebări.

Într-o zi, cînd Iosif se afla la palatul imperial pentru primirea de dimineaţă, văzu în dormitorul lui Vespasian un portret al doamnei Cenis creat de pictorul Fabulus în mare taină din porunca împăratului. Tabloul era destinat biroului administraţiei imperiale a averilor. Iniţial, Vespasian dorise

ca, lîngă doamna Cenis, zeul Mercur să stea ca protector, să mai apară şi zeiţa fericirii cu cornul abundenţei şi poate că şi cele trei parce ţesîndu-şi firele de aur. Dar pictorul Fabulus declarase că aşa nu merge şi o zugrăvise pe doamna Cenis în maniera lui realistă, stînd la masa ei de scris şi verificînd calculele. Ochii ei căprui, pe faţa lată şi dură, aruncau priviri aspre şi hotărîte. Stătea foarte liniştită, dar părea tulburător de vie; împăratul spuse în glumă că noaptea tabloul ar trebui să fie legat, pentru ca Cenis să nu iasă din el. Trona astfel peste masa casierului principal, veghind cu ochii ei aprigi ca să împiedice orice neglijenţă şi orice înşelătorie. Împăratului îi părea rău că în tablou nu apărea şi Mercur al său, dar, cu toate acestea, tabloul îi plăcea. Doamna Cenis era şi ea mulţumită; un singur lucru o supăra şi, anume, că pictorul nu-i îngăduise o pieptănătură mai impunătoare.

Cine privea cu mai multă pătrundere, îşi dădea seama fără greutate că portretul fusese pictat de un maestru, dar nu şi prieten al doamnei Cenis. Era o mare afaceristă, în stare să supravegheze şi să pună în ordine finanţele întregului imperiu, iubindu-l din tot sufletul pe Vespasian şi poporul Romei. În tabloul pictorului Fabulus ea semăna cu o mamă calculată şi şireată. Iar ceea ce era ferm şi impunător la această femeie în tablou nu depăşea limitele grosolăniei? Era ca şi cînd pictorul Fabulus, un admirator al vechilor senatori, pusese în cele zugrăvite în acest tablou ura sa împotriva mărunţilor cetăţeni parveniţi.

Din vasta sală de primire o uşă impunătoare, deschisă, ducea în dormitorul împăratului. Aşa cum cerea obiceiul, el se îmbrăca aici sub privirile tuturor. Şi aici, lîngă Cenis pictată, stătea Cenis cea vie. Prietenul ei, bărbatul în care crezuse, pe vremea cînd era încă un personaj neînsemnat, ajunsese împărat, iar ea se afla lîngă el. Ceea ce o caracteriza se afla pe pînză şi ea ştia că aşa este. Curtenii intrară încet din sala de primire în dormitor, se înghesuiră în faţa tabloului, trecură prin faţa lui, încet, un şir nesfîrşit; fiecare găsi cîteva cuvinte bine alese de admiraţie şi adorare. Doamna Cenis le primea grav, iar Vespasian zîmbea.

În faţa tabloului Iosif avu o senzaţie neplăcută. Se temea de doamna Cenis, şi vedea bine că fuseseră zugrăvite lucruri de natură să-i sporească şi să-i justifice aversiunea. Cu toate acestea considera o insultă adusă creaţiunii recrearea lucrurilor create de nevăzutul dumnezeu. Iahve îi insuflase acestei femei grosolănia ei, calculul ei rece; pictorul Fabulus se preamărise pe sine, voind să-i împrumute el aceste calităţi. Se uită cu repulsie la pictorul, care stătea în preajma împăratului. Faţa lui cărnoasă, aspră, foarte romană, privea prin spectatori; primea cuvintele linguşitoare ale vizitatorilor cu o expresie acră, îngîmfată, distantă.

Tînăra Dorion se afla şi ea acolo. Zîmbea cu gura ei mare, cu buze groase, în jurul chipului ei gingaş, trufaş, strălucea un nimb luminos. Tatăl ei avea capriciile lui, nimeni nu ştia acest lucru mai bine decît ea, dar tabloul era o capodoperă, o probă de artă şi cunoaştere, iar această doamnă va trăi de-acum înainte aşa cum o văzuse şi o voia tatăl său; grosolănia, zgîrcenia ei dezgustătoare ieşeau acuma la iveală, o lume întreagă le va putea veşnic vedea. Tablourile îi plăceau nebuneşte lui Dorion, de altfel se şi pricea pînă în cele mai mici amănunte la tehnica lor. Poate că tatăl ei executase tablouri de mai mare efect, dar acesta era cel mai bun portret al său; aici atinsese culmea, şi această culme era foarte înaltă.

Sala de primire era arhiplină. Dorion era rezemată de o coloană înaltă, zveltă, delicată, capul mic şi arămiu aruncat pe spate. Respira uşor cu nasul ei cîrn, dezvelindu-şi dinţii micuţi, gusta efectul tabloului, gusta stînjeneala puţin cam consternată a spectatorilor, nu mai puţin ca admiraţia lor. Se bucură văzîndu-l pe Iosif. Era departe, dar privirea ei fugitivă şi piezişă observase că şi el o descoperise şi ea ştia că acum el va veni spre ea.

De la sărbătoarea de pe insula Faros nu-l mai văzuse pe tînărul evreu. Atunci cînd i s-a povestit de flagelarea lui, făcuse cîteva glume răutăcioase şi uşuratice pe seama lui, dar în străfundul inimii s-a simţit ca într-un scrînciob, cînd eşti sus de tot şi aştepţi ca imediat să te răstorni; căci era ferm convinsă că acest impertinent, frumos şi talentat bărbat luase asupra sa flagelarea numai pentru a-şi croi drum spre dînsa.

Zgîndărită de aşteptare, privea cum el îşi făcea loc spre ea. Dar cînd o salută, trebui să-şi amintească cine era. Apoi ştiu: da, tînărul evreu, pe care împăratul voia să-l imortalizeze înrt-un portret făcut de tatăl ei. Acum toate condiţiile preliminare cerute de împărat se împliniseră, auzise că, în timpul acesta, se supusese de bunăvoie la tot felul de mortificări cumplite. În orice caz, chipul i se subţiase mult, iar ea putea, desigur, să-şi imagineze că nu mai era nevoie de multe pentru a găsi la el acel ceva profetic, pe care-l cerea împăratul. Îl privea cu o curiozitate stăpînită, provocatoare, măsurîndu-l din creştet pînă-n talpă şi-l întreba cu vocea limpede şi înaltă dacă cicatricele flagelării se mai vedeau.

Iosif se uită la mîinile ei subţiri şi arămii, apoi privi la tabloul doamnei Cenis, apoi din nou la Dorion, făcînd evident o comparaţie, şi spuse: «Aici, la Alexandria, dumneavoastră şi doamna Cenis sunteţi singurele femei care nu mă puteţi suferi.» Aşa cum urmărise şi el, Dorion fu supărată de această asemănare. «Eu cred», continuă el, «că mie nu-mi va fi făcut portretul. Tatăl dumneavoastră nu ţine la mine mai mult ca la hoitul unui porc în putrefacţie, iar dumneavoasrtă, Dorion, sunteţi de părere că am nevoie de posturi şi flagelări pentru a deveni un model demn. Cred că urmaşilor nu le va rămîne altă cale de a mă cunoaşte în afară de cărţile mele, oricum nu din opera lui Fabulus». Spuse vorbele acestea înţepătoare pe un ton mai blînd, semănînd aproape cu o linguşire, iar lui Dorion nuanţarea cuvintelor lui i se păru mai importantă decît conţinutul. «Da, aveţi dreptate», răspunse ea, «tatăl meu nu vă înghite. Dar ar trebui să vă daţi osteneala să-l faceţi să-şi schimbe sentimentele. Credeţi-mă, merită s-o faceţi. Un om ca dumneavoastră, doctore Iosif, care a luat asupra sa cele 40 de lovituri, n-ar trebui să-i poarte sîmbetele pictorului Fabulus pentru un cuvînt răutăcios». Vocea nu-i mai răsuna strident, ci era tot atît de blîndă ca atunci cînd vorbise cu pisica.

Din cauza înghesuielii Iosif stătea atît de aproape de ea, încît aproape o atingea. El îi vorbea încet, de parcă ceilalţi nu trebuiau să-l audă, confidenţial. Deveni grav,

«Tatăl dumneavoastră poate să fie un om mare, Dorion», spuse el, «dar noi, evreii, îi urîm arta. Nu este o prejudecată, avem motive întemeiate.» Îl privi batjocoritoare cu ochii ei de culoare mării şi spuse tot atît de încet şi de confidenţial: «N-ar trebui să fiţi atît de laş, doctore Iosif. Căci totul se petrece numai fiindcă sunteţi laş. Ştiţi, doar, foarte bine că nu există nici un mijloc mai bun de la pătrunde în esenţa lucrurilor decît arta. Nu îndrăzniţi să vă măsuraţi cu arta, asta este.» Iosif zîmbea compătimitor de la înălţimea convingerilor sale. «Noi am pătruns pînă la nevăzutul de dincolo de ceea ce se vede. Nu mai credem în ceea ce se vede numai pentru că este ieftin.» Dar tînăra Dorion protestă din adîncul inimii sale, iar patima făcea ca glasul ei să răsune strident: «Arta este vizibilul şi invizibilul în acelaşi timp. Realitatea imită prost arta, este o imitare nedesăvîrşită, greşită a artei. Credeţi-mă, un mare artist îi prescrie realităţii legile ei. Tatăl meu a făcut de mai multe ori acest lucru, cu sau fără voia lui.» Îşi apropie de el capul mare, de copil, vorbindu-i aproape în ureche, ca o taină: «Vă amintiţi cum a murit Drusilla, soţia senatorului? Dintr-o lovitură dinspre umărul stîng spre inimă. Nimeni nu ştie cine e făptaşul. Cu un an înainte, tatăl meu îi făcuse portretul. Îi pictase o pată pe umărul gol, un fel de cicatrice; era o chestie tehnică, avea nevoie de acea pată. Acesta a fost locul loviturii.» Stăteau în spaţiul acela mare şi luminos, în jurul lor erau domni şi doamne bine îmbrăcaţi, stînd de vorbă, era o zi obişnuită de marţi, dar în jurul celor doi tineri plutea un aer de mister. Dorion ieşi zîmbind din această semiobscuritate. «De fapt», spuse ea pe un ton îndatoritor şi convenţional, «aceste lucruri ar trebui să-l unească pe profetul Iosif cu pictorul Fabulus.»

Tocmai pentru că argumentele fetei îl atinseseră, Iosif susţinea cu încăpăţînare superioritatea celor spuse despre tablou. În special superioritatea cuvîntului iudaic pătruns de Dumnezeu. Tînăra Dorion se strîmbă, zîmbi, rîse tare, un rîs răsunător, ascuţit, răutăcios. Cele ştiute de ea din cărţile ebraice, explică ea, nu-i dovedeau mare lucru: erau pline de superstiţii stupide. Pusese să i se citească pasaje

din cartea lui despre macabei. Regretă, dar erau doar cuvinte goale, răsunătoare. Dacă omul Iosif ar fi tot atît de gol ca această carte, ea n-ar ţine ca acestuia să i se facă portretul. În ultima vreme, Iosif însuşi tăgăduise din toate puterile cartea macabeilor. Acum, judecata ei i se părea impertinentă şi neghioabă, îl supăra. Ripostă interesîndu-se prietenos despre zeii ei, anumiţi zei-animale, dacă şi ei lingeau hămesiţi strachinile şi furau lapte. Ea replică violent, aproape grosolan; probabil că această convorbire dintre ei era cea mai nepoliticoasă din toată sala.

Fiindcă prinţul Titus comandase un portret al Berenicei, tînăra Dorion intră în cercul prietenilor de la vila din Canope. Acum era aproape zilnic împreună cu Iosif. El observase cum o tratau ceilalţi, foarte curtenitor, foarte galant şi, în fond, dispreţuitor, aşa cum obişnuiau domnii din Alexandria să le trateze pe femeile drăguţe. În alte cazuri făcuse şi el la fel; dar cu ea nu-i reuşea. Asta îl aţîţa. Se aruncă nebuneşte în patima sa. În prezenţa altora o ironiza, pentru ca apoi, faţă de alţii să o adore, la fel de lipsit de măsură. Cu siguranţa unui copil inteligent, ea intuia foarte bine ce se petrecea cu el, îi ghicea ardoarea de a străluci, vanitatea, ca şi lipsa de demnitate. Ea învăţase ce înseamnă demnitatea. Vedea bine cum îl rodea pe tatăl său faptul că aristocraţia îl ţinea la distanţă, vedea cum romanii se uitau de sus la egipteni. Mama ei egipteancă, la fel şi doica ei, îi spuseseră din ce sînge vechi şi sfînt se trage, strămoşii ei dormeau sub ascuţitele şi imensele piramide. Iar evreii nu erau oamenii cei mai demni de dispreţ, caraghioşi ca nişte maimuţe, nu cu mult mai buni decît animalele necurate? Şi iată că tocmai de acest evreu nu putea să scape şi tocmai lipsa lui de demnitate o atrăgea, dăruirea fără margini pentru ceea ce îl pasiona pentru moment, brusca schimbare a dispoziţiei lui pătimaşe, lipsa de ruşine cu care îşi afişa sentimentele. Dorion îşi mîngîie pisica ei, Immutfru: «El nu te înţelege. Nu are inimă, nu ştie ce eşti tu, şi ce sunt tablourile, şi ce este ţara Kemet. Immutfru, mica mea zeitate, zgîrie-mă, să-mi curgă sînge, căci sîngele meu trebuie să fie prost, de vreme ce eu ţin la omul acesta,

şi eu trebuie să fiu caraghioasă, de vreme ce ţin la el.» Pisica sta în poala ei şi o privea cu ochii ei rotunzi şi strălucitori.

Odată, certîndu-se crunt cu Iosif, îi spuse în prezenţa altora pe un ton plin de ură şi triumfător: «Dacă eu sunt atît de proastă, de ce v-aţi lăsat flagelat pentru a fi liber pentru mine?» El o privi consternat, vru s-o ironizeze, dar imediat se simţi iarăşi stăpîn pe sine, tăcu.

Cînd fu singur, se simţi sfîşiat de stări contradictorii. Era mîna soartei, era un semn prevestitor faptul că egipteanca interpretase în felul acesta flagelarea lui? El se purtase corect auzind această interpretare; faţă de o femeie, pe care o doreai, era permis să minţi tăcînd. Dar era oare o minciună? Întotdeauna vrusese s-o aibă pe această femeie, dar se putuse vreodată gîndi că ea s-ar culca cu el fără sacrificii şi fără ceremonii? Îl tenta teribil s-o ia de nevastă. Lui, ca preot, îi era interzis s-o ia, chiar dacă ea ar fi trecut la iudaism. De ce îndurase flagelarea, dacă curînd avea să încalce din nou legea? Macabeicii vor face scandal, mai rău, îşi vor bate joc de el. N-au decît. Jertfa de dragul egiptencei va fi dulce, va fi o voluptate. Păcatul de a se fi căsătorit cu cea pe care o lepădase romanul fusese scîrbos, murdar. Acest păcat însă strălucea măreţ. Era un păcat foarte mare. «Să nu iei de nevastă fiica străinului» spune Scriptura, iar Pincias, care văzuse cum unul din comunitatea lui Israel preacurvea cu o madianită, a luat o suliţă, s-a dus după acel bărbat în mahalaua stricatelor şi i-a înjunghiat pe amîndoi, bărbatul şi femeia. Da, era un păcat mare. Dar, pe de altă parte, omonimul său Iosif se căsătorise cu fiica unui preot egiptean. Moise cu o madianită, Solomon cu o egipteancă. Muritorilor de rînd li se impuneau legi meschine, căci era primejdios să se strice pe lîngă fiicele veneticilor şi să se închine la zeii lor. El, Iosif, se numără printre cei destul de tari pentru a prelua ceea ce era străin fără a se pierde pe sine. «Smulge-te de lîngă ancora ta», spune Iahve. Dintr-o dată înţelese cuvîntul întunecos: trebuia să-l iubeşti pe Dumnezeu cu ambele instincte, cu cel bun şi cu cel rău.

La următoarea întîlnire cu Dorion vorbi de logodnă și căsătorie ca de un proiect vechi, discutat adesea. Ea nu făcu decît să rîdă, cu acel rîs al ei înalt, tremurat. El însă se prefăcu că nu aude nimic, era cu totul robit proiectului său și medita la păcatul său. Deja începuse să vorbească despre amănunte, despre data, despre formalitățile trecerii ei la iudaism. Nu se întîmplase adesea la Roma sau la Alexandria ca femei din pătura superioară să treacă la iudaism? Toată povestea era destul de complicată, dar, cu toate acestea, nu dura prea mult. Ea nici nu mai rîdea, se uita la el ca la un nebun.

Dar poate că tocmai nebunia acestui proiect era ceea ce o atrăgea. Se gîndea la figura pe care ar face-o tatăl ei pe care îl iubea și îl adora. Se gîndea la strămoșii mamei ei, care dormeau îmbălsămați sub piramidele ascuțite. Dar evreul acesta alunga cu fanatismul unui nebun orice obiecții. Pentru el nu existau greutăți, orice contraargumente aduse de rațiune nu însemnau nimic. Strălucind de fericire, cu ochi pătimași, îi povestea lui Titus, ca și oaspeților de la vila din Canope despre logodna lui cu tînăra Dorion.

Tînăra Dorion rîdea. Tînăra Dorion spunea: e nebun. Dar pe Iosif toate acestea nu-l tulburau. Oare nu tot ce era măreț și însemnat era considerat la început ca o nebunie? Încetul cu încetul, asaltată de înflăcărarea lui, de îndărătnicia lui fără margini, ea ceda. Atunci cînd ceilalți declarau că tot acest proiect era o nebunie, ea îi contrazicea. Aducea argumentele lui Iosif. Ideea aceasta deja nu i se mai părea absurdă. Deja începuse să asculte cu luare-aminte atunci cînd Iosif îi expunea amănuntele, începea să se tîrguiască cu Iosif în legătură cu aceste amănunte.

Trecerea la iudaism nu era grea. Femeile nu erau obligate să respecte numeroasele porunci, erau ținute să respecte doar opreliștile. Iosif era gata să-i facă și alte concesii: s-ar fi mulțumit și cu asigurarea că ea nu va încălca cele șapte porunci pentru neevrei. Ea rîdea, i se împotrivea. Cum, să se lepede de zeii ei, de Immutfru, de mica sa zeitate-pisică? Iosif încerca s-o convingă. Își

spunea că, ceea ce vrei să înmoi trebuie mai întîi să lași să se întărească bine, iar ceea ce vrei să comprimi trebuie mai întîi să lași să se dilate bine. Se stăpînea, avea multă răbdare. Nu obosea să poarte mereu aceleași discuții.

În fața lui Titus însă își dădea drumul, se plîngea tare de îndărătnicia tinerei fete. Titus îi era binevoitor. El n-avea nici un fel de repulsie față de învățătura și de obiceiurile iudaice; un neam care dă din mijlocul său femei ca Berenice cere pe bună dreptate considerație. Dar nu era oare cam mult să-i ceri cuiva care, prin naștere, era legat de o altă credință, să-și lase zeii văzuți ai strămoșilor săi și să se supună zeului nevăzut al iudeilor? Prințul scotoci prin însemnările sale stenografice, undeva își notase niște precepte deosebit de absurde, ca și niște păreri doctrinare ale doctorilor evrei. Nu, nu i se putea pretinde tinerei Dorion să se convertească la asemenea superstiții. Stăteau la masă toți trei, Iosif, prințul, tînăra Dorion, și dezbăteau aprins, grav, ce se putea cere, fără exagerare, unui prozelit, și ce nu. Mica zeitate Immutfru sta pe umărul fetei, închidea și deschidea ochii strălucitori, căsca. Să renunți la Immutfru, nu, și Titus era de părere că asta era prea mult. După multe discuții, Iosif fu de acord ca iudaismul tinerei Dorion să se limiteze la o declarație formală de trecere, dată în fața funcționarilor comunității însărcinați cu asemenea misiuni.

Dar acum apărură pretențiile opuse ale egiptencei. Sta întinsă, o ființă înaltă, diafană, delicată pînă la fragilitate; de sub nasul cîrn, gura ieșea voluptoasă. Zîmbea, era relaxată, vocea îi era subțire și politicoasă, dar nu ceda cu nimic. Se gîndea la tatăl ei, la lupta lui de o viață pentru recunoaștere în societate și cerea copilărește, liniștită, meschină și egoistă ca Iosif să dobîndească cetățenia romană.

Susținut de Titus, Iosif i se împotrivea, indiferent cît de complicată și de îndelungată ar fi fost această acțiune. Ea ridica din umeri. «Este cu neputință», strigă el în cele din urmă, cu amărăciune. Ea ridică din umeri, păli, încet, așa cum era felul ei, întîi în jurul gurii, apoi paloarea îi cuprinse întreaga față. Și insistă: «Eu vreau să fiu soția

unui cetățean roman.» Văzu ochii întunecați ai lui Iosif și rosti cu glasul ei subțire și înalt: «Vă rog, doctore Iosif, ca pînă în zece zile să fiți cetățean roman. Atunci voi fi gata să declar în fața funcționarilor comunității dumneavoastră că trec la zeul dumneavoastră. Dar dacă în zece zile nu veți fi cetățean roman, atunci voi considera că este mai bine să nu ne mai vedem.» Iosif îi privea mîinile subțiri, arămii, care, mîngîiau părul lung și foarte negru al pisicii Immutfru, îi privea fruntea bombată, de copil, profilul delicat, pur. Era plin de amărăciune, și o dorea arzător. Știa acum cu precizie: da, așa va fi. Dacă nu va avea în zece zile cetățenia, nu va mai vedea, cu siguranță, niciodată această fată arămie, care sta tolănită în fața lui atît de degajată și destinsă.

Titus interveni. I se părea că pretenția lui Dorion era mare, dar, oare, pretenția lui Iosif era mică? Cîntări cu un aer expert șansele lui Iosif, evaluă totul sportiv, ca pe un fel de întrecere. Nu era exclus ca împăratul, care-i era foarte binevoitor lui Iosif, să-i acorde cetățenia romană. Desigur, nu va fi o treabă simplă. Probabil că doamna Cenis va fi cea care va fixa tariful și, așa cum știe toată lumea, doamna Cenis nu face nimic gratis. Zece zile sunt un interval scurt. «Trebuie să te zbați mult pentru asta, dragă evreule,» spuse el și adăugă: «Suflecă-ți mînecile! Și scoate-ți plumbul din încălțări!» îl încurajă el zîmbind, făcînd aluzie la alergătorii de la jocurile sportive.

Tînăra Dorion asculta reflecțiile celor doi. Ochii ei de culoarea mării treceau de la unul la altul. «Lui nu trebuie să-i fie mai ușor decît mie», spuse ea. «Te rog, prințe, să nu fii părtinitor și să nu intervii nici pentru unul, nici pentru celălalt.»

Iosif se duse la Claudius Reginus. Dacă cineva putea să capete în zece zile cetățenia, acesta nu putea fi altul decît el.

La Alexandria Claudius Reginus devenise și mai retras, și mai nevăzut, și mai sters. Nu mulți cunosc rolul pe care-l joacă el. Dar Iosif îl știe. El știe că acest Reginus este cauza pentru care acum, de pildă, domnii din comunitatea evreiască privesc la evreii din vest cu alți

ochi decît înainte. El știe că, atunci cînd nimeni n-o mai scoate la capăt, lui Reginus îi mai vine în minte un ultim șiretlic. Prin ce mijloace simple a reușit el să facă din Vespasian, atunci cînd, punînd impozitul pe pește sărat, devenise nepopular la Alexandria, favoritul poporului. L-a pus pe împărat pur și simplu să facă minuni. Întotdeauna în Orient minunile aveau darul să-l facă îndrăgit pe făptaș, dar a fost nevoie ca acest om să vină din Occident, pentru a fi folosite mijloacele de atîta vreme încercate. Iosif a fost personal de față atunci cînd împăratul, punîndu-le o mînă pe cap, l-a făcut pe un paralitic cunoscut în tot orașul să meargă și pe un orb să vadă. De atunci Iosif este convins într-un mod din ce în ce mai neliniștitor de capacitățile lui Reginus.

Gras, slinos, privindu-l dintr-o parte cu ochii săi somnoroși, editorul asculta cum Iosif îi explica puțin cam înțepat și puțin cam stingherit că trebuie să capete cetățenia. Tăcu puțin, cînd Iosif termină de vorbit. Apoi, dezaprobator, făcu observația că întotdeauna Iosif avusese dorințe atît de costisitoare. Veniturile provenite din acordarea cetățeniei erau una din cele mai importante surse de venit în provincii. Tocmai pentru a nu deprecia cetățenia era nevoie ca ea să se acorde cu mare zgîrcenie și contra unor tarife înalte. Încăpățînat, Iosif replică: «Eu trebuie să am cetățenia rapid.» «Cît de rapid?» întrebă Reginus. «În nouă zile», spuse Iosif. Reginus era tolănit alene în jilțul său, mîinile grase îi atîrnau de pe spetează. «Am nevoie de cetățenie, pentru că vreau să mă căsătoresc», spuse Iosif cu buzele strînse. «Cu cine?» se interesă Reginus. «Cu Dorion Fabulus, fiica pictorului», spuse Iosif. Reginus clătină din cap dezaprobator: «O egipteancă. Și să te căsătorești imediat. Și trebuie să ai și cetățenia.» Iosif sta în fața lui, trufaș, cu o figură impenetrabilă. «Tocmai ai scris psalmul despre cetățeanul lumii», se gîndi cu glas tare Reginus, «a fost ceva bun. Apoi, prin mijloace foarte severe ți-ai recăpătat cingătoarea de preot, asta a fost ceva și mai bun. Acum vrei din nou s-o arunci. Ești un tînăr furtunos», constată el. «Vreau această femeie», spuse Iosif. «Totdeauna vrei să ai totul», îl

mustră Reginus cu glasul său unsuros. «Vrei să ai întotdeauna totul deodată. Iudeea şi universul, cărţi şi cetăţi, legea şi plăcerea. Îţi atrag foarte politicos atenţia că trebuie să fii foarte bogat ca să poţi plăti toate acestea.» «Vreau să am această femeie», insistă mărginit, sălbatic şi prosteşte Iosif. Devenea din ce în ce mai insistent. «Ajutaţi-mă, Claudius Reginus. Făceţi-mi rost de cetăţenie. Îmi datoraţi şi mie puţină recunoştinţă. Nu este, oare, o binecuvîntare pentru noi toţi şi pentru dumneavoastră faptul că acest om este împărat? Nu am făcut şi eu ceva pentru asta? Am fost un profet mincinos, atunci cînd l-am numit Adir?»

Reginus îşi privi palmele, apoi întoarse mîinile, apoi îşi privi din nou palmele. «O binecuvîntare pentru noi toţi», spuse el, «e adevărat. Un alt împărat ar fi ascultat, poate, mai mult de părerile ministrului Talas decît de cele ale bătrînului Etrusk şi ale mele. Dar crezi», spuse el învăluindu-l brusc pe Iosif cu o privire surprinzător de pătrunzătoare, «că Ierusalimul va rămîne în picioare pentru că el e împărat?» «Cred», spuse Iosif. «Eu nu cred», spuse obosit Claudius Reginus. «Dacă aş crede, nu te-aş ajuta să te căsătoreşti cu această doamnă şi să te lepezi de cingătoarea de preot.» Iosif fu scuturat de un frison. «Împăratul nu este un barbar», se apără el. «Împăratul este un om politic», veni răspunsul lui Claudius Reginus. «Poate că ai dreptate», continuă el, «poate că este, într-adevăr, o binecuvîntare pentru noi toţi că el este împărat. Poate că nutreşte, cu adevărat, dorinţa sinceră de a salva Ierusalimul. Dar», spuse făcîndu-i semn lui Iosif să se apropie mai mult şi şoptindu-i încet de tot cu vocea sa unsuroasă, viclean şi misterios, «vreau să-ţi spun ceva în cea mai mare taină. În fond nu are nici o importanţă cine e împărat. Din zece decizii politice pe care trebuie să le ia un om, nouă îi sunt impuse de împrejurări, indiferent care i-ar fi poziţia lui. Şi cu cît se află pe o poziţie mai înaltă, cu atît libertatea lui de decizie este mai limitată. E vorba de o piramidă, în vîrful căreia se află împăratul, iar întreaga piramidă se roteşte, dar nu el este cel care se roteşte, ci ea se roteşte de la bază. Din afară, se pare

că împăratul acţionează după cum doreşte. Dar acţiunile lui sunt dictate de cele 50 milioane de supuşi ai săi. Nouă acţiuni din zece ar trebui făcute de orice alt împărat exact aşa cum le face acest Vespasian.»

Cele auzite nu-i făcură mare plăcere lui Iosif. Întrebă brutal: Vreţi să mă ajutaţi să dobîndesc cetăţenia?» Reginus se depărtă de el, puţin cam dezamăgit. «Păcat că nu poţi fi un partener serios într-o discuţie între bărbaţi», spuse. «Îi simt foarte mult lipsa colegului dumitale Iustus din Tiberiada.»

La urmă îi făgădui că îl va pregăti pe Vespasian pentru cele dorite de Iosif.

Acum cînd domnia sa părea asigurată şi cînd clipa plecării în Italia se apropia, Vespasian îşi zăvorea din ce în ce mai mult inima faţă de Orient. Era un mare ţăran roman, care, de la Roma, va aduce ordine în întreaga lume. Pămîntul lui se numea Italia, conştiinţa — Cenis. Se bucura că se întoarce. Se simţea puternic, bine înfipt pe picioarele sale. La Roma nu se afla departe de proprietăţile sale sabine. În curînd va putea adulmeca aerul bun al pămînturilor sabine, îşi va vedea cîmpiile, viile şi măslinii.

Mai mult decît oricînd împăratul ţinea acum la ordine şi în viaţa sa particulară. Se ţinea pedant de planul stabilit pentru fiecare zi. În fiecare zi de luni postea, după cum îi prescrisese doctorul Hecateus. De trei ori pe săptămînă, duminica, marţea, vinerea, întotdeauna după ce mînca, i se aducea o femeie, de fiecare dată alta. În orele care urmau, era, de regulă, într-o dispoziţie foarte bună. Pentru audienţe fixate de Cenis în acele ore, ea cerea sume grase.

Tocmai era una din acele ore, şi anume într-o vineri, cînd, prin mijlocirea lui Reginus, Iosif fu primit de împărat. Împăratul fu bucuros să-şi vadă evreul; îi plăceau experimentele de domesticire de tot felul. Acum, de pildă, va încerca să aclimatizeze pe proprietăţile sale sabine specii de fazani şi flamingo africani, specii deosebite de lămîi şi pruni din Asia. De ce să nu-i acorde evreului cetăţenia romană? Dar pentru asta tînă-

rul va trebui să transpire mult. «Ești foarte pretențios, Flavius Iosefus,» îl mustră el pe gînduri. «Voi, evreii, sunteți al naibii de exclusiviști. Dacă, de pildă, eu aș intenționa să aduc jertfe în templul vostru, sau dacă, aici, la Alexandria, aș vrea să mi se îngăduie să ascult cînd se citește din Cartea Sfîntă, mi-ați pune o mie de piedici. Ar trebui, cel puțin, să mă las circumcis, pe Iupiter și pe Hercules, Dumnezeu mai știe cîte altele. Dar mie îmi ceri să-ți dau cît ai clipi din ochi cetățenia romană. Crezi că meritele dumitale în slujba statului sunt atît de mari?» «Cred», răspunse cu modestie Iosif, «că este un merit faptul de a fi fost primul care a declarat că dumneavoastră sunteți omul care va salva acest imperiu.» «Nu te dai prea mult în vînt după femei, ovreiașule?» rînji împăratul. «Și, fiindcă veni vorba, ce face micuța aceea? I-am uitat numele.» Căuta cuvintele arameice: «Fii blîndă, porumbița mea, fii drăguță, fetițo. 'Știi doar. Are vreun copil?» «Da», spuse Iosif. «E cumva băiat?» «Da», spuse Iosif. «40 de lovituri», rînji împăratul. «Voi, evreii, sunteți, într-adevăr exclusiviști. Nimic nu-i prea ieftin pentru voi.»

Așezat comod, îl privea pe Iosif, care sta în fața lui în picioare, plin de respect. «De fapt, n-ai nici un drept», spuse el, «să faci mereu aluzie la isprăvile dumitale din trecut. Mi se spune că alergi de-ți scapără călcîiele după femei. Prin urmare, după propria dumitale teorie, ți-ai pierdut cu totul înzestrarea.» Iosif tăcea. «Hai să mai vedem», continuă Vespasian, sforăind încîntat, «dacă ți-a mai rămas ceva din darul profeției. Dă-i drumul. Fă o profeție, dacă îți voi acorda sau nu cetățenia.» Iosif șovăi foarte puțin, apoi se înclină adînc: «Mă folosesc de rațiune și nu de darul profeției atunci cînd cred că un suveran înțelept și bun nu are nici un temei să-mi refuze cetățenia.» «Ocolești un răspuns, alunecînd ca un țipar evreule», insistă împăratul. Iosif văzu că cuvintele lui nu erau de-ajuns. Trebuia să găsească ceva și mai bun. Căută înfrigurat, găsi. «Acum, cînd toți au înțeles cine este salvatorul, misiunea mea este împlinită. Am o misiune nouă.» Împăratul făcu ochii mari. Privindu-l cu ochii săi arză-

tori și stăruitori, Iosif continuă îndrăzneț, cu o hotărîre neclintită: «Mi se cere să nu mai dezvălui viitorul, ci trecutul.» Încheie hotărît: «Voi scrie o carte despre faptele lui Vespasian în Iudeea.»

Surprins, Vespasian ridică spre petiționarul din fața lui o privire aspră și limpede. Se apropie mult de el, îi suflă în față respirația lui. «Hm, nu e o idee rea, tinere. Desigur, mi-l închipuisem altfel pe Homerul meu.» Cu mîna la frunte, Iosif spuse umil, dar plin de încredere: «Nu va fi o carte nevrednică de Maiestatea Voastră.» Văzu că ideea îl încîntase pe împărat. Continuă cu înfocare, dezvelindu-și pieptul și implorînd: «Dați-mi cetățenia. Ar fi o mare, o covîrșitoare favoare, pentru care voi cînta în genunchi pînă la sfîrșitul vieții mele și din străfundul inimii un imn de recunoștință Maiestății Voastre.» Dezvăluindu-se cu totul, imploră pe un ton de confidență pătimașă și umilă: «Trebuie să am femeia aceasta. Nimic nu voi izbuti, dacă n-o am. Nu mă pot apuca de lucru. Nu mai pot trăi.»

Împăratul rîdea. Răspunse, nu fără bunăvoință: «O iei năvalnic, evreule. Am băgat de seamă că tot ce faci, e plin de înverșunare. Răzvrătit, soldat, scriitor, agitator, preot, pocăit, curvar, profet: ce faci, faci pînă la capăt. Spune-mi, de fapt, cum a rămas cu asta? Măcar îi trimiți micuței din Galileea destui bani? Să fii larg, evreule. Nu vreau ca fiul meu să sufere de foame.»

Iosif își pierdu dintr-o dată umilința. Replică sfidător și prostește: «Eu nu sunt zgîrcit.» Vespasian miji ochii. Iosif se temu că în clipa următoare va izbucni furios, dar nu-și pierdu cumpătul. Împăratul însă se stăpîni. «Nu ești zgîrcit, tinere? Asta e o greșeală», îl certă el părintește. «O greșeală, care se va răzbuna imediat. Căci eu sunt zgîrcit. Intenționam să-ți cer pentru cetățenie 100.000 de sesterți. Dar acum îmi vei plăti mie acești 100.000 de sesterți și vei trimite, în plus, micuței în Cezarea, alți 50.000.» «Atîția bani nu voi putea strînge niciodată», spuse moale Iosif.

Vespasian veni spre el. «Trebuie să scrii o carte. O carte foarte promițătoare. Pune-o amanet», îl sfătui el.

Iosif sta încremenit. Vespasian îl bătu uşor pe umăr şi rînji; «Capul sus, evreule. Peste şase sau şapte ani vom aduce din Cezarea la Roma băiatul şi ne vom uita la el. Dacă seamănă cu mine, vei primi cele 50.000 înapoi.»

Iosif nu-şi făcuse niciodată griji din pricina banilor. Este adevărat că terenurile sale din Oraşul nou al Ierusalimului fuseseră confiscate de masabeici; dar cînd romanii vor potoli tulburările, ele îi vor fi înapoiate. Deocamdată trăia din leafa pe care o primea ca tălmaci şi funcţionar al secretariatului imperial. O parte din leafă o trimitea Marei. Cum mai tot timpul era oaspetele lui Titus, putea trăi la Alexandria fără prea mulţi bani şi chiar foarte confortabil. Dar nici vorbă să adune din propriile lui mijloace cei 150.000 de sesterţi pe care-i cerea împăratul.

Ar fi putut, la nevoie, să împrumute de la marii domni din comunitatea evreiască aceşti bani; dar se temea de bîrfeli, de insultele pătimaşe şi patetice ale macabeicilor, de glumele grosolane ale celor cu sandale albe. Fantezia lui febrilă se şi pornise să vadă pe pereţii caselor desene în care era împerecheat în chip murdar cu tînăra Dorion. Nu, trebuia să caute o altă cale.

După o noapte întreagă de gînduri amare, se hotărî să se ducă la Claudius Reginus. Editorul clătină din cap. «Nu pot să cred», spunea el cu încăpăţînare, «că inima dumitale mai crede în existenţa Templului. Altminteri nu ţi-ai putea arunca astfel cingătoarea de preot.» Iosif răspunse. «Inima crede în existenţa Templului, şi inima mea tînjeşte după egipteancă.» «Am fost de şase ori în Iudeea,» spuse Reginus. «Am fost de şase ori la Templu, desigur, numai în curtea neevreilor; şi am stat în faţa porţii, care nu-i lasă pe necircumcişi să intre. Eu nu sunt evreu, dar aş sta pentru a şaptea oară în faţa acestei porţi.» «Veţi sta acolo», spuse Iosif. «Eu, poate», rînji Reginus. «Dar poarta va mai fi acolo?» «Vreţi să-mi daţi cei 150.000 de sesterţi?» întrebă Iosif. Reginus îi aruncă o privire neplăcut de înceţoşată, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare: «Vino cu mine afară din oraş», propuse el. «Mă voi mai gîndi acolo.»

Cei doi bărbaţi se duseră în afara oraşului. Ajunşi acolo, Reginus dădu drumul trăsurii şi porniră mai departe pe jos. La început Iosif nu-şi dădu seama unde se aflau. Apoi observă răsărind o clădire, nu prea mare, albă, cu un acoperiş în trei colţuri. Nu fusese niciodată aici, dar ştia din tablouri că acesta era mormîntul profetului Ieremia. Răsărea din cîmpul de nisip pustiu lucind strident în soarele orbitor, fără nici un fel de podoabe, apăsător. Înainte de amiază mulţi pelerini obişnuiau să viziteze mormîntul acestui mare bărbat, care prevăzuse pierea primului templu şi-l plînsese într-un chip sfîşietor. Acum însă era după-amiază şi cei doi bărbaţi erau absolut singuri. Reginus se duse drept spre mormînt, iar Iosif îl urmă, stînjenit, prin nisip. La douăzeci de paşi de mormînt Iosif se opri; ca preot nu avea voie să se apropie mai mult de un mort. Reginus însă se duse mai departe şi, o dată ajuns, se ghemui pe pămînt, în atitudinea celui ce jeleşte. La cei douăzeci de paşi depărtare Iosif aştepta să vadă ce va face sau ce va spune celălalt. Reginus însă nu spunea nimic, sta mai departe ghemuit, el, un om greoi într-o poziţie incomodă, în nisip şi-n praful alb, legănîndu-şi uşor trunchiul mătăhălos. Încet Iosif pricepu că acest om jelea Ierusalimul şi Templul. La fel ca profetul, care zăcea îngropat aici, cu mai bine de şase sute de ani în urmă, pe vremea cînd Templul încă mai strălucea şi Iudeea era încă semeaţă, care propovăduise supunerea şi citise acele pasaje din Cartea Sfîntă, pline de cea mai adîncă jale pentru oraşul distrus, care mai stătea totuşi în toată strălucirea sa, la fel stătea acum în nisip marele financiar, o grămadă de jale şi de nimicnicie, jelind fără cuvinte oraşul şi Templul. Soarele apuse, se făcu de-a binelea frig, dar Reginus încă mai zăcea ghemuit. Iosif sta în picioare şi aştepta. Îşi strîngea buzele, se muta de pe un picior pe altul, îngheţa de frig, stătea în picioare şi aştepta. Era o nerușinare din partea acestui om să-l silească să-l asiste cum jelea. Era, cu siguranţă, o învinuire. Iosif se revoltă împotriva acestei învinuiri. Dar se afla aici din cauza banilor, nu putea spune nimic. Încetul cu încetul, gîndurile lui se abătură de la acest om şi de

la bani şi, fără voia lui, inima îi fu cotropită de plînsetele, rugile fierbinţi şi blestemele profetului, care zăcea îngropat aici, cele bine ştiute de toţi, citate mereu, cele mai arzătoare, mai dureroase pe care le strigase un om vreodată. Frigul devenea înţepător, gîndurile lui erau din ce în ce mai amare, frigul şi gîndurile îl ardeau şi îl goneau. Cînd, în sfîrşit, Reginus se ridică, Iosif avu impresia că trebuia să-şi tîrască mai departe fiecare oscior în parte. Reginus nu spunea nici acum nimic. Iosif se strecura în urma lui ca un cîine, faţă de celălalt şi chiar şi în propriii lui ochi se părea că e mic şi dispreţuit ca niciodată în viaţă. Odată ajunşi la trăsură, cînd Reginus îl pofti cu vocea sa obişnuită, unsuroasă, să se urce, Iosif refuză şi se întoarse pe drumul acela lung şi prăfuit, plin de amărăciune şi de chin.

A doua zi, Reginus îl pofti la el. Ca întotdeauna, editorul era de o familiaritate puţin cam grobiană. «N-ai mai scris de mult», spuse el. «Aud de la împărat că ai de gînd să scrii o carte despre războiul din Iudeea. Îţi fac o propunere, Flavius Iosefus. Dedică-mi mie această carte.»

Iosif făcu ochii mari. Cele spuse de Reginus erau formula uzuală a unei oferte de editare, şi, oricît de respingător îi era acest om, ţinea la judecata lui şi era mîndru de această propunere. Norocul îi surîdea. Dumnezeu era cu el. Numai el era prilej de supărare pentru Iohanan Ben Sakkai, pentru împărat, pentru Claudius Reginus. Dar, la o adică, ei credeau în el şi-l sprijineau.

«Vreau să scriu această carte», spuse el. «Vă mulţumesc.»

«Banii sînt la dispoziţia dumitale», spuse Claudius Reginus, unsuros, puţin cam brutal.

După ce se văzu clar că Iosif îi va îndeplini condiţiile, tînăra Dorion îşi ţinu şi ea cuvîntul, oricît de caraghioasă şi de neconceput părea această căsătorie. Se apucă cu o energie debordantă de pregătirile necesare pentru căsătorie. Mai întîi, şi acesta fu lucrul cel mai greu, îi împărtăşi tatălui ei hotărîrea pe care o luase. Făcu aceasta pe un ton prozaic, ca şi cum era vorba de ceva lipsit de însemnătate, ca şi cînd ea însăşi se amuza de toată

treaba. Timp de o fracțiune de secundă, pictorul Fabulus păru că nu înțelege despre ce e vorba. Apoi pricepu. Ochii săi rotunzi priveau speriați de pe chipul lui sever; dar nu se clinti din loc, strînse buzele, pînă ajunseră ca o dungă. Dorion îl cunoștea, nu se așteptase ca el să înjure sau să blesteme, dar crezuse că va face doar o observație aspră, ironică. Dar văzîndu-l cum stătea cu buzele strînse, fără să scoată o vorbă, înțelese că era mai rău decît se așteptase. Ieși din casă repede de tot, aproape fugind, luă cu ea pisica Immutfru, se duse la Iosif.

Suportă liniștită și trufașă formalitățile convertirii și căsătoriei. Se mulțumi să spună cu vocea ei subțire de copil «da» și «nu», după cum era cazul, Împăratul tare ar fi vrut să celebreze căsătoria evreului lui cu egipteanca la fel de pompos cum făcuse, la timpul său, cu Mara. Titus i-ar fi organizat și el lui Iosif o cununie fastuoasă. Dar Iosif refuză. În liniște și fără nici o vîlvă se închiseră în căsuța frumoasă din Canope, pe care Titus le-o cedase pentru perioada în care el se afla la Alexandria. Se mutară în catul de sus. Acesta era aranjat ca un cort, și în acest cort rămaseră pentru prima oară împreună. Iosif simțea cumplit de tare că păcătuia unindu-se cu această femeie. «Să nu ți-o iei de nevastă.» Dar păcatul era ușor și dulce. Pielea fetei mirosea frumos ca lemnul de santal, respirația ei părea aidoma aerului din Galileea primăvara. Dar, ciudat, Iosif nu știa cum se numește. Sta cu ochii închiși și nu putea să-și amintească numele. Deschise cu mare greutate ochii. Ea era lîngă el, înaltă, zveltă, arămie, ochii ei de culoarea mării erau mijiți. Îi plăceau ochii ei, sînii, pîntecul și respirația ce scăpa printre buzele întredeschise, întreaga ei făptură, dar nu-și mai putea aminti numele ei. Acoperișul era subțire, noaptea se făcea răcoare, pielea ei era netedă și călduță. O mîngîie ușor de tot, la Alexandria mîinile lui deveniseră moi și netede și, cum nu mai știa care-i e numele, îi șoptea în ebraică, în greacă, în arameică cuvinte de dezmierdare: dragostea mea, păstorița mea, mireasa mea, Janiki.

De jos urca spre ei ușor, gutural, monoton, cîntecul slujitorilor ei egipteni, cîteva note doar, mereu aceleași.

Căci aceşti oameni nu aveau nevoie să doarmă mult şi adeseori noaptea stăteau ghemuiţi şi nu oboseau cîntînd mereu cele cîteva cîntece. Cîntau astfel, «O, iubitule, e aşa de plăcut să merg la iaz şi să mă scald în faţa ta. Lasă-mă să-ţi arăt frumuseţea mea, cămaşa mea din cel mai fin in imperial, cînd este umedă şi se lipeşte de trup.»

Iosif sta liniştit, lîngă el soţia lui, şi se gîndea, egiptenii ne-au silit să le construim oraşe, oraşele Piton şi Ramses. Egiptenii ne-au silit să zidim în zidurile caselor, de vii, primii noştri născuţi. Dar apoi fiica lui Faraon l-a scos pe Moise din apele fluviului şi, atunci cînd noi am plecat din Egipt, copiii au ieşit din ziduri şi erau vii. Mîngîia pielea egiptencei.

Dorion îi sărută cicatricele de pe spinare şi de pe piept. Era un bărbat plin de vlagă, dar pielea îi era netedă ca cea a unei fete. Poate că aceste cicatrice ar putea fi vindecate după reţeta doctorului Scribon Largus. Dar ea nu vrea ca aceste cicatrice să dispară vindecate. Asta nu trebuie să se întîmple niciodată. El s-a ales cu aceste cicatrice numai de dragul ei, sunt un omagiu adus ei, trebuie să le păstreze.

Nu primiră pe nimeni, nici măcar servitorii, pe nimeni, toată ziua. Nu-şi spălară pielea, pentru ca nici unul din ei să nu piardă mirosul trupului celuilalt, nu mîncară nimic, pentru ca nici unul să nu piardă gustul celuilalt. Se iubeau, pe lume nu mai exista nimic în afară de ei. Ceea ce era în afara pielii lor, nu era în lume.

În noaptea următoare, înaintea zorilor, stăteau întinşi unul lîngă altul, trezi, şi totul era foarte schimbat. Iosif se gîndea: În tablourile revoltătoare ale tatălui ei, Dorion apărea împreună cu zeitatea ei care lingea străchinile şi fura lapte, şi era absolut străină. Mara fusese o lepădătură, Mara fusese lăsată de roman, dar ea nu-i era străină, nu i-a fost niciodată. Ea a născut un fiu, un bastard, firesc. Dar cînd o îmbrăţişa pe Mara, îmbrăţişa o inimă care bătea. Şi ce îmbrăţişa acum, cînd ţinea în braţe această egipteancă?

Dorion sta întinsă, cu gura ei mare şi provocatoare pe jumătate deschisă: printre dinţii ei unul şi unul, se simţea

respirația ei ușoară și proaspătă. De jos, încet, urca cîntecul monoton, gutural, al servitorilor egipteni. Acum cîntau: «Cînd îmi sărut iubita și buzele ei sunt deschise, atunci inima mea se veselește chiar și fără vin.» Din cînd în cînd, mecanic, îngîna și Dorion aceeași melodie. Cîte îi jertfise acestui om, acestui evreu, dar mulțumea zeilor, era foarte bine. S-a lăsat cumpărată potrivit dreptului iudaic cît se poate de caraghios și cît se poate de vrednic de dispreț și mulțumea zeilor, era foarte bine. Și-a renegat tatăl, cel mai mare artist al epocii, de dragul unui om care e mărginit și orb și nu este în stare să deosebească un tablou de o masă și mulțumea zeilor, era foarte bine. Făcuse legămînt cu absurdul demon din Ierusalim, în a cărui Sfînta Sfintelor este adorat un cap de măgar sau, poate, ceea ce ar fi și mai rău, chiar nimic, iar dacă i-ar cere acestui om să-i aducă jertfe micuței și dragei ei zeități Immutfru, el ar rîde, pur și simplu, și, cu toate acestea, mulțumea zeilor, era foarte bine.

Iosif o vedea stînd întinsă, goală și într-o atitudine de fetiță mică-mică, iar fața ei arămie era suptă de oboseala dragostei. Era palidă, trupul îi era rece, ochii aveau culoarea mării și-i era foarte străină.

Veni o după-amiază strălucitoare. Dormiseră cîteva ceasuri, erau proaspeți, se văzură, se plăcură și li se făcu o foame de lup. Au mîncat zdravăn, bucate de rînd, pe care slujitorii le pregătiră după gustul lor, un terci din făină și linte, o pastetă dintr-o suspectă carne tocată cu cuțitul, apoi băură bere. Erau mulțumiți, împăcați cu sine și cu soarta lor.

După-amiază cotrobăiră prin toată casa. Printre lucrurile lui Iosif, Dorion găsi cîteva zaruri ciudate cu litere ebraice. Iosif căzu pe gînduri cînd ea îi arătă zarurile. El îi spuse că erau o amuletă aducătoare de noroc, dar acum, dacă o are pe ea, nu mai are nevoie de ele. Hotărî în sinea lui să nu mai joace niciodată cu zaruri false. Chiar și pentru Dorion jucase cu zaruri false, căci n-a lăsat-o să înțeleagă că de dragul ei se lăsase biciuit? Aruncă zarurile în mare rîzînd, sub privirile ei.

Vespasian îl ţinea foarte strict sub observaţie pe fiul său, iar doamna Cenis nu-l slăbea nici ea din ochi. Multe limbi şi mîini aveau de lucru pentru a-l împinge pe tînăr în locul bătrînului. Tînărul dovedea curaj şi sînge rece, trupele lui ţineau la el. Se înfrupta din el şi prinţesa aceea evreică, isterică, al cărei fanatism îşi promitea mai multe foloase pentru Iudeea de la tînărul prinţ, îndrăgostit pînă peste urechi, decît de la recele Vespasian. Împăratul vedea bine toate acestea. Găsea că e mai bine să spună lucrurilor pe nume. Adesea îl încuraja pe fiul său, calcula cît va mai trebui să aştepte acesta. Adesea ajungeau la centuri aprinse. Arătînd că fratele său, pomicica de Domiţian, avea la Roma largi puteri depline, Titus insista ca şi el, la rîndul lui, să aibă aici, în Orient, mai multe atribuţiuni. Tonul discuţiilor era aspru, tăios. Vespasian îl punea în gardă pe fiul său împotriva evreicei folosind cuvinte muşcătoare, ironice, părinteşti. Atunci cînd Antonius preacurvea cu egipteanca şi cînd a decăzut, avea cel puţin la activul său cucerirea Romei; el, Titus, nu cucerise pînă atunci decît cîteva viziuni de munteni în Galileea şi n-avea deci de ce să pretindă să se strice pe lîngă doamnele din Orient. Titus ricana. Declara că aplecarea spre doamnele din Orient nu-i veni brusc, din senin, ci o avea în sînge. Îi aminti tatălui său de Mara. Vespasian se bucură vizibil. Mara se numea tîrfa aceea. Acum ştia cum o cheamă. Îi uitase complet numele, iar evreul lui, Iosif, cîinele, îl lăsase să orbecăiască zadarnic, atunci cînd vorbise cu el, nu de mult.

De altfel, avea încredere în înţelepciunea fiului. N-o să fie atît de prost, să năzuiască acum, cu şanse îndoielnice, spre putere, care va trebui să-i revină cu siguranţă în cîţiva ani ca un fruct care s-a copt. Îşi iubea fiul, voia să asigure dinastia, hotărî să-i aducă faimă fiului. În ce-l privea pe el, învinsese ceea ce era mai dificil în Iudeea. Îi va trece lui Titus rămăşiţa mai strălucitoare a misiunii.

Dar şi de data asta îi lăsă pe cei din preajma sa să aştepte cumplit de mult, înainte de a-şi anunţa hotărîrea. Iarna din Alexandria era pe sfîrşite. O dată cu terminarea iernii trebuiau reluate operaţiunile în Iudeea, dacă nu

se voia ca acolo să existe riscul unor serioase reculuri. Va duce împăratul însuşi la bun sfîrşit expediţia sau va însărcina pe cineva cu ea? De ce întîrzia atîta?

Cam în acest timp Iosif fu chemat la împărat. Mai întîi Vespasian îl tachină după cum îi era felul. «Căsătoria dumitale este, desigur, fericită, evreule», spuse el. «Arăţi tras de tot şi nu prea cred că slăbitul ţi se trage de la contemplarea lăuntrică şi de la extaz.» Păstră mai departe tonul zeflemisitor, dar Iosif simţea că partea serioasă abia urma. «Cu toate astea», continuă el, «va trebui să-ţi mai asculţi o dată glasul interior. Asta presupunînd că mai vrei să descrii cele petrecute în Iudeea. Acestea vor fi lichidate în lunile următoare. Dar desăvîrşirea acţiunii de reprimare a răzvrătiţilor o voi lăsa fiului meu Titus. Depinde de dumneata dacă peste cîtva timp vei veni cu mine la Roma sau dacă vei vrea să mergi cu Titus la Ierusalim.»

Pieptul lui Iosif se umflă. Hotărîrea care era aşteptată cu o încordare atît de chinuitoare de ceilalţi, bătrînul i-o împărtăşea lui primul. Dar, în acelaşi timp, simţea ascuţit şi dureros cît de dură era hotărîrea în faţa căreia îl punea împăratul. Să meargă în Iudeea ca să vadă el însuşi ceea ce încercase deja în faţa mormîntului lui Ieremia? Să culeagă cu propriii lui ochi amărăciunea pieirii oraşului său? Omul din faţa lui are din nou avea privire dură în ochii mijiţi. Ştie că e o hotărîre cumplită, îl cercetează, aşteaptă.

Există un lanţ interior care-l leagă de acest roman de cînd l-a văzut întîia oară. Dacă va merge la Roma, lanţul îi va lega şi mai strîns, omul acesta va asculta de cele spuse de el, iar el va urca şi va dobîndi multe. Există un lanţ care-l leagă de egipteancă. Pielea ei e netedă şi arămie, mîinile sunt subţiri şi arămii, pielea lui tînjeşte după ea. E gelos cînd ea mîngîie cu mîinile ei subţiri şi arămii pisica Immutfru. Într-o zi nu se va mai putea stăpîni şi-i va omorî zeitatea ei, Immutfru, nu din ura idolatriei, ci din gelozie. Trebuie să plece de lîngă egipteancă. Dacă mai rămîne mult lîngă ea, decade. Ochiul său interior este aproape orb, iar inima lui e amorţită şi nu mai ajunge

la spirit. El trebuie să se smulgă de lîngă acest bărbat, căci dacă mai rămîne împreună cu el, va tînji tot mai mult după putere. Iar puterea prosteşte şi glasul interior amuţeşte.

Puterea este încîntătoare. Picioarele se ridică singure, atunci cînd ai putere. Pămîntul ţi se pare uşor, respiri adînc şi bine cu tot pieptul. Pielea lui Dorion este netedă şi arămie. Membrele ei sunt lungi şi delicate şi totuşi ca ale unei fetiţe, iar păcatul săvîrşit cu ea este uşor şi plăcut. Dacă va merge la Roma, va avea zile bune, căci îl va avea pe împărat şi nopţile vor fi şi ele bune, căci o va avea pe Dorion. Dar dacă merge la Roma, nu va apuca să vadă căderea oraşului, şi ţara sa şi lăcaşul lui Dumnezeu vor pieri fără ca nimeni să scrie despre toate acestea, se vor prăbuşi pentru totdeauna şi nimeni dintre urmaşi nu le va vedea sfîrşitul.

Brusc se simte copleşit de un dor uriaş de Iudeea. Doreşte nebuneşte să fie acolo, să-şi umple ochii şi inima văzînd cum măreţia albă şi aurie a templului este făcută una cu pămîntul, cum preoţii sunt tîrîţi de păr şi cum splendidele lor veşminte azurii sunt sfîşiate, iar ciorchinele de aur de deasupra porţii topit, picurînd înrt-o baltă de sînge şi noroi şi murdărie. Şi tot poporul lui se va prăbuşi o dată cu templul în fum şi în crîncen măcel, o jertfă de fum pentru Domnul.

În feţele lor hăituite el pare să audă glasul hîrîit al împăratului. «Aştept hotărîrea dumitale, Flavius Iosefus.»

Iosif duce mîna la frunte, se înclină adînc, după obiceiul evreiesc. Răspunde: «Dacă împăratul îngăduie, aş vrea să văd cu propriii mei ochi desăvîrşirea acestei acţiuni, pe care a început-o împăratul.»

Împăratul zîmbeşte subţire, resemnat şi răutăcios; dintr-o dată pare foarte bătrîn. Ţine la evreul lui, i-a făcut ceva bine evreului. Acum evreul s-a hotărît, alegîndu-l pe fiul lui. Da , Titus e tînăr, iar el mai are zece ani de trăit, sau poate doar cinci, iar dacă soarta va zîmbi, poate chiar cincisprezece.

Dorion trăia pentru sine o viaţă liniştită în micuţa vilă din Canope, pe care le-o lăsase Titus. Iarna era o fru-

museţe, Dorion se bucura prin toţi porii de prospeţimea aerului. Zeitatea Immutfru se înţelegea cu şoimul ei, iar păunul domestic păşea ţanţoş şi maiestuos prin încăperile micuţe. Dorion era fericită. Înainte trebuia să vadă mereu în preajma ei o mulţime de oameni; ambiţia tatălui ei o cuprinsese şi pe ea, trebuia să strălucească, să stea de vorbă, să fie admirată. Acum societatea lui Titus, care venea rar, era pentru ea o povară şi toată ambiţia ei se numea Iosif.

Cît era de frumos! Ochii lui erau atît de arzători şi vii, mîinile lui atît de delicate şi puternice, respiraţia lui proaspătă şi parfumată, era cel mai înţelept om din lume. Le povestea despre el animalelor ei. Cu vocea ei subţire, care nu era cu mult mai frumoasă decît cea a păunului ei, le cînta vechi cîntece de dragoste, pe care le învăţase de la doica ei. O, mîngîie-mi coapsele, iubitule! Dragostea mea pentru tine îmi umple fiecare locşor din trupul meu, aşa cum uleiul sfînt pătrunde pielea. «Îl ruga mereu pe Iosif să-i spună strofele din **Cîntarea Cîntărilor** şi atunci cînd le-a învăţat pe dinafară, el a trebuit s-o înveţe vechi cuvinte ebraice, iar ea le repeta după el, fericită, cu o intonaţie stîngace. Zilele, oricît de scurte erau, i se păreau lungi, iar nopţile, oricît de lungi, i se păreau prea scurte.

Va fi greu s-o fac să înţeleagă că voi pleca acasă şi pe ea o voi lăsa aici. Va fi pentru mine sfîşietor, dar am s-o fac imediat şi fără să şovăi.

Cînd îi spuse, mai întîi ea nu pricepu nimic. Cînd înţelese, păli, încet de tot, după cum îi era felul, întîi în jurul gurii, apoi paloarea urcă în obraji şi pe frunte. Apoi se prăbuşi în faţă, uşor, ciudat de lent şi fără zgomot.

Cînd îşi reveni, el se afla lîngă ea şi-i vorbea cu multe menajamente. Ea îl privi, ochii ei ca marea erau tulburi şi sălbăticiţi. Apoi sumeţi buzele într-un mod care o urîţea şi-i spuse acele vorbe de ocară pe care le ştia, cele mai groaznice, egiptene, greceşti, latine, arameice. Era fiul unui sclav împuţit şi al unei curve leproase. Era făcut din toată putreziciunea lumii, cele opt vînturi adunaseră toate gunoaiele pămîntului ca să-l zămislească pe el. Iosif se uita la ea. Era urîtă aşa cum stătea acum ghemui-

tă, răvășită și se năpustise asupra lui cu vocea ei tremurată. Dar el înțelegea aceasta bine, îi era milă de el ca și de ea, și o iubea foarte mult. Apoi deodată ea se schimbă, începu să-l dezmierde, chipul îi era rugător, delicat și deznădăjduit. Îi repeta toate cuvintele de dragoste pe care i le spusese el, rugător, lingușitor, cu toată dăruirea și disperarea.

Iosif nu spunea nimic. O mîngîia ușor, iar ea zăcea moale lîngă el. Apoi, cu mare atenție, încercă, pe departe, s-o facă să înțeleagă. Nu, nu voia s-o piardă. Ceea ce cerea el era greu și anume ca ea, o ființă atît de plină de viață, să stea și să aștepte, dar el o iubea și nu voia s-o piardă și o ruga să se înduplece. Nu, nu era laș și nestatornic și nici nu era lipsit de sensibilitate ca un butuc, așa cum îi spusese ea. Era în stare să prețuiască o ființă atît de deosebită ca ea, s-o înțeleagă, s-o guste, să se umple de ea. S-o iubească. Nu va rămîne multă vreme departe de ea, cel mult un an.

«Asta este o veșnicie», îl întrerupse ea.

Și dacă pleacă, continuă el grav, stăruitor, îndepărtîndu-i obiecțiile, o face nu mai puțin pentru ea decît pentru el însuși. În ochii ei sclipi încordare, speranță și o ușoară suspiciune. Mîngîind-o mereu, cu multă delicatețe, el îi explică planul lui, făcîndu-l cît mai suportabil pentru ea. El crede în puterea cuvîntului, a cuvîntului lui. Cuvîntul lui va avea forța de a cuceri ceva la care și ea năzuiește. Da, cartea lui îi va oferi locul și rangul printre stăpîni, pentru care tatăl ei se zbătuse o viață întreagă în zadar. Ea protestă violent, dar părea destul de ademenită de acest gînd. El îi vorbea ușor, fanatic, la ureche, la gură, la piept. Imperiul va porni din Orient, Orientului îi este menită dominația. Dar, pînă acum, Orientul a început-o într-un fel prea greoi, prea grosolan, prea material. Dominația și puterea nu sunt același lucru. Orientul va da tonul în lume, dar nu din afară, ci din interior. Prin cuvînt, prin spirit. Iar cartea lui va fi o însemnată piatră de marcaj pe acest drum. «Dorion, fetița mea, dulcea mea, păstorița mea, nu vezi că între noi este o comunitate mai adîncă? Tatăl tău e aproape gata să-și dea duhul văzînd că romanii îl con-

sideră un animal ciudat, un păun imperial sau un elefant alb. Eu, soțul tău, voi avea inelul de aur al aristocrației de rangul al doilea. Tu, o egipteancă, disprețuită de romani. eu, un evreu, privit de romani cu suspiciune, neliniște și ceva respect noi împreună vom cuceri Roma».

Dorion asculta, îi auzea cuvintele cu inima și cu urechea, le înghițea în sine. Asculta ca un copil căruia îi ștergi lacrimile, din cînd în cînd își trăgea ușor nasul, dar îl credea, era doar atît de înțelept, iar cuvintele lui îi făceau mare plăcere. Tatăl ei nu făcuse toată viața lui altceva decît să picteze, asta era, desigur, ceva măreț, dar iată că cel din fața ei ridicase poporul său, dusese lupte, iar apoi îl convinsese el însuși pe învingător că era legat de dînsul. Soțul ei, frumosul, puternicul, înțeleptul ei soț, imperiul lui se întindea de la Ierusalim pînă la Roma, pentru el lumea este vinul pe care-l toarnă în propriul lui pocal: tot ce face este minunat.

Iosif o mîngîie, o sărută. Ea-i soarbe respirația, mîinile, pielea și, după ce el o posedă cu totul, ea este pe deplin convinsă. Oftează fericită, se ghemuiește în el, se strînge ghem, cu genunchii îndoiți ca pruncul în pîntecele mamei, adoarme.

Iosif e treaz. A convins-o ușor, mai ușor decît se așteptase. Lui nu-i va fi atît de ușor. Cu băgare de seamă îi desprinde brațele și capul, ea murmură ușor, dar doarme mai departe.

El rămîne treaz și se gîndește la cartea sa. Cartea stă în fața lui, mare, amenințătoare, o povară o misiune și totuși ceva care îl face fericit. Cuvintele lui Vespasian în legătură cu Homer îl impresionaseră. Nu va deveni Homerul lui Vespasian și nici al lui Titus. Își va cînta propriul popor, marele război al poporului său.

Dacă, într-adevăr, va fi amărăciune și distrugere, atunci el va fi gura acestei amărăciuni și distrugeri, dar de pe-acum nu se mai gîndește la amărăciune și distrugere, ci la bucurie și perpetuare. Va mijloci el însuși pacea dintre Roma și Iudeea, o pace bună, cu cinste, rațiune și fericire. Cuvîntul va învinge. Cuvîntul îi cere ca acum să meargă în Iudeea. O privește pe Dorion care doarme. Zîm-

bește, îi mîngîie delicat pielea. O iubește, dar e tare departe de ea.

Întrevederea în cursul căreia Vespasian i-a împărtășit lui Titus hotărîrea sa de a-l însărcina cu încheierea campaniei în Iudeea a fost dură și cordială. Vespasian și-a apucat fiul pe după umeri, l-a condus în sus și-n jos, i-a vorbit cu toată încrederea ca un bun tată de familie. Împuternicirile pe care i le-a cedat erau largi și se extindeau asupra întregului Orient. În afară de aceasta i-a dat pentru Iudeea patru legiuni în loc de trei, cu care a trebuit să se mulțumească el însuși. Plin de bucurie și de recunoștință, Titus i se dezvăluia din toată inima. Nu năzuia, într-adevăr, să preia înainte de vreme tronul. Nu era stăpînit de pofta de putere a pomicicăi, el avea o inimă romană. Mai tîrziu, după o bătrînețe fericită a lui Vespasian, să vină în fruntea unui imperiu bine rînduit, iată ce nădăjduia cu multă încredere și nu era un nebun să lase un teren atît de bun pentru a se arunca într-o mlaștină. Vespasian îl asculta mulțumit, îl credea. Își privea în față fiul. Această față, care, sub soarele verii iudaice, era maronie, devenise albă în timpul iernii din Alexandria, dar rămăsese pe placul armatei și al mulțimii. Fruntea frumoasă, bărbia scurtă, aspră și milităroasă, doar obrajii ce-i erau cam moi. Uneori în ochii tînărului creștea ceva tulbure și smintit, care nu-i prea plăcea tatălui. Mama tînărului, Domitilla, avusese și ea, uneori, asemenea ochi; apoi făcea tot felul de prostii, crize de isterie și, probabil că din această cauză cavalerul Capella, de la care își luase Vespasian nevasta, voise de pe atunci să scape de ea. În orice caz, băiatul nu e prost și o s-o scoată la capăt cu ceea ce i-a mai rămas din misiunea iudaică, mai cu seamă că Vespasian îi da cu el un șef de stat major deosebit de inteligent, pe Tiberiu Alexandru. Pe Iupiter și Hercules! Totul ar merge bine, dacă tînărul s-ar ține mai mult de bărbații decît de femeile din Orient.

În această atmosferă de intimitate, Vespasian a atacat cu mult tact vechea și supărătoarea temă: Berenice. «Eu pot să înțeleg», începe el această discuție între bărbați. «că această doamnă iudaică are mult farmec la pat, așa

cum nu găsești la o femeie greacă sau romană». Titus ridică din sprîncene, acum arată exact ca un copilaș, vrea să-i răspundă ceva, vorbele îi rămîn pe limbă, nu este în stare să-i spună tatălui că încă nu s-a culcat cu evreica; acesta ar revărsa asupra lui o întreagă cascadă de batjocură. Așadar, Titus strînge buzele și tace. «Eu recunosc», continuă bătrînul, «că orientalii ăștia au primit de la zeii lor anumite înzestrări pe care noi nu le avem. Dar, crede-mă, nu sunt importante.» Îi puse fiului mîna pe umăr, îi vorbi cu bunătate: «Vezi tu, zeii Orientului sunt bătrîni și slabi. Dumnezeul nevăzut al acestor evrei, deși le-a dat credincioșilor lui cărți bune, nu poate, de pildă, să lupte decît pe apă. N-a putut face nimic împotriva faraonului din Egipt decît să sloboade apele asupra lui și chiar de la începutul domniei sale n-a fost în stare s-o scoată la capăt cu oamenii decît trimițînd un potop cumplit asupra lor. Pe uscat e slab. Zeii noștri, fiule, sunt tineri. Ei nu cer atîtea mustrări de cuget ca cei orientali; sunt mai puțin rafinați, se mulțumesc cu cîțiva boi și porci și un cuvînt de nădejde al unui bărbat. Sfatul meu este să nu te prea încurci cu evreii. Uneori e bine să știi că pe lume mai există și altceva în afară de gîndurile din Forum și de pe Palatin. Nu strică să te freci puțin de profeții evrei și de femeile evreice: dar, crede-mă, fiule, regulamentul militar roman și manualul politic al împăratului Augustus sunt lucruri cu care ai să te descurci mai bine în viață decît cu toate sfintele scrieri ale Orientului."

Titus asculta în liniște. Multe din cele spuse de tatăl său erau corecte. Dar o vedea în minte pe prințesa Berenice urcînd treptele terasei și în fața pasului ei orice înțelepciune de stat romană se spulbera în văzduh. Dacă ea spune: "Lăsați-mi timp, Titus, pînă vom fi în Iudeea și pînă voi simți sub tălpi pămîntul iudaic. Abia atunci mă voi lămuri ce pot să fac și ce nu" — cînd spunea aceasta cu glasul ei grav, tulburător, ușor răgușit atunci nici o voință romană de învingător și împărat nu mai ajuta la nimic. Puteai să ai dominația asupra întregii lumi și puterea de a arunca legiunile de la un capăt al pămîntului la altul: imperiul acestei femei era de multe generații mai

legitim, mai imperial decît o dominație stabilă, fără strălucire. Tatăl lui era un om bătrîn. Ceea ce se ascundea în spatele acestor vorbe era teama. Teama că un roman nu va fi la înălțimea tentațiilor din interiorul Orientului, a logicii sale mai rafinate, a moralei mai profunde. Dar Roma și-a însușit înțelepciunea greacă și simțirea greacă. Acum era destul de pregătită pentru a înghiți, fără nici o primejdie, simțirea iudaică și înțelepciunea iudaică. În orice caz, el, Titus, se simțea destul de puternic pentru a le uni pe amîndouă: obscuritatea și profunzimea orientală cu spiritul dominator roman care mergea drept la țintă, fără șovăire.

Vestea că Titus va încheia expediția iudaică și că împăratul se va întoarce în curînd la Roma stîrni senzație la Alexandria. Cei cu sandale albe răsuflară ușurați. Erau bucuroși să scape de împărat și, pe deasupra, de severul lor guvernator, Tiberiu Alexandru, și erau satisfăcuți, că, în sfîrșit, nerușinata Iudee va fi atacată de patru legiuni. Vechea batjocură "evreul Apella" reînvie. Oriunde se arătau evreii, în urma lor se auzea: Apella, Apella. Dar apoi această batjocură fu înlocuită cu o alta, mai scurtă, mai dură, care se răspîndi repede în tot orașul, în Orient, în lume. Hereas cel cu sandale albe o descoperise, tînărul acela pe care Iosif îl lovise odată cu unealta lui de scris. Erau inițialele formulei: Hierosolyma est perdita, Ierusalimul este pierdut. Hep, hep, răsuna acum oriunde apăreau evrei. Hep, hep, strigau în special copiii și cuvintele se alăturau și tot orașul jubila strigînd: Hep Apella, Hep Apella, Apella Hep.

Iosif nu se lăsă impresionat de acest strigăt. El, Berenice, Agrippa, generalul de origine evreiască Tiberiu Alexandru, erau speranța evreilor și oriunde apăreau erau salutați cu cuvintele: 'Marin, Marin'. Radia de încredere în sine. Îl cunoștea pe Titus. Era cu neputință ca generalul Tiberiu Alexandru, al cărui tată adusese Templului cele mai frumoase ofrande, să admită ca acesta să fie distrus. Va fi o expediție dură, scurtă. Apoi, Ierusalimul se va preda, țara curățată de Răzbunătorii lui Israel va înflori din nou. El se și considera ca unul din primii oameni apar-

ţinînd fie administraţiei provinciei romane, fie guvernului de la Ierusalim.

Desigur, misiunea care sta în faţa lui era grea. El va fi un mijlocitor cinstit între evrei şi romani. Nici unul din partide nu va avea încredere în el. Dacă romanii vor suferi un eşec, îi va fi imputat, dacă iudeilor le va merge prost, de vină va fi el. Dar, ca totdeauna, nu va purta ranchiună nimănui şi va rămîne fără amărăciune, cu inima deschisă. "O, Iahve, dă-mi mai multă inimă, pentru a înţelege bogăţia lumii tale. O, Iahve, dă-mi mai mult glas, pentru a recunoaşte măreţia lumii tale». El va vedea, va simţi, iar acest război, stupiditatea lui, oroarea şi măreţia lui vor trăi mai departe prin urmaşi.

Iarna egipteană era pe sfîrşite, trecuse şi perioada în care apele Nilului se umflă. Ploile, care făceau ca drumurile prin ţinutul mlăştinos spre Pelusium să fie şi mai greu de străbătut, încetaseră, armata din Nicopolis putea fi transportată pe Nil în sus, pentru a o porni apoi în marş pe vechile drumuri din deşert spre Iudeea.

Conducătorii evreilor din Alexandria umblau ca întotdeauna mîndri, cu pasul măsurat şi chipul liniştit; înăuntrul lor însă erau foarte frămîntaţi. Participaseră ei înşişi şi la mobilizare, făceau afaceri bune cu înarmarea şi aprovizionarea armatei. Mai erau şi foarte înverşunaţi împotriva răzvrătiţilor din Iudeea şi doreau din tot sufletul ca Roma să se urnească în sfîrşit pentru a-i strivi pe aceşti răzvrătiţi. Dar o asemenea lovitură putea atît de uşor să-i atingă nu numai pe răzvrătiţi ci şi oraşul sau chiar Templul. Ierusalimul era cea mai puternică fortăreaţă a lumii, răzvrătiţii erau atît de orbiţi, încît ar fi fost în stare să se lase jupuiţi de vii, iar atunci cînd un oraş trebuie luat prin forţă, unde încetează violenţa şi cine poate s-o oprească?

Faţă de evreii din Alexandria, Roma se purta corect şi binevoitor. Războiul era dus împotriva rebelilor din provinciile Iudeii, nu împotriva evreilor din imperiu. Dar dacă cei de la cîrma ţării făceau această distincţie, masele nu o făceau. Oraşul Alexandria trebuia să cedeze o mare parte a garnizoanei sale pentru expediţie. Evreii, deşi nu

lăsau să se vadă aceasta, se temeau de un pogrom, așa cum mai fusese unul cu patru ani în urmă.

De aceea se străduiau cu atît mai mult să-i arate împăratului și fiului său întreaga lor loialitate. Deși mulți din comunitate nu priveau cu ochi buni acest gest, Marele Maestru Teodor Bar Daniel dădu un banchet de rămas bun în onoarea prințului Titus. Participară împăratul, Agrippa, Berenice, șeful statului major al lui Titus, Tiberiu Alexandru. Au fost invitați și Iosif și Dorion. Erau foarte gravi, de o paloare frapantă și toți se uitau la ei.

Așadar, aproape o sută de persoane, evrei și romani, adunați la această masă pentru a sărbători plecarea de a doua zi a oastei întărite, numărînd patru legiuni — a cincea, a zecea, a douăsprezecea și a cincisprezecea — venite din Siria și din Egipt, pentru a pune stăpînire pe trufașa capitală a evreilor și pentru a o umili pentru totdeauna. «Menirea ta, romane, este să guvernezi lumea, cruțîndu-i pe cei supuși și doborîndu-i pe răzvrătiți». Astfel cîntase poetul atunci cînd întemeietorul monarhiei supusese imperiul și ei erau hotărîți să-i împlinească zisa, romani și evrei, s-o împlinească cu sabia și cu cuvîntul.

Ospățul nu dură mult. Marele Maestru ținu o scurtă cuvîntare, la care răspunse Titus. Era în uniforma de gală de general, nu mai părea chiar atît de tinerel, ochii îi erau aspri, reci și limpezi și toți observară cît de mult îi seamăna tatălui său. El vorbi despre soldatul roman, despre disciplina, blîndețea, asprimea și tradiția lui. «Alții», spuse el, «au gîndit mai profund, alții au avut simțăminte mai frumoase: nouă zeii ne-au dat darul de a face la timpul potrivit ceea ce este potrivit. Grecul își are statuia lui, evreul cartea sa, noi avem tabăra. Ea este puternică și mobilă, renaște în fiecare zi, este un mic oraș. Ea este protectoarea celor supuși, care respectă legea, și groaza celor răzvrătiți, care se împotrivesc legii. Îți făgăduiesc, tată, făgăduiesc Romei și întregii lumi, că în tabăra mea va fi Roma, vechea Romă, aspră, așa cum trebuie să fie și blîndă, așa cum poate să fie. Nu va fi un război ușor, dar va fi un război serios, condus după modelul roman». Cele spuse de tînărul general nu erau numai cuvinte, ci erau sensul și

esența neamului său, bărbăția, virtutea virilă, care făcuse din locuitorii micuței așezări de pe înălțimile Tibrului stăpînitorii Latiumului, ai Italiei, ai mapamondului.

Împăratul își asculta fiul cu plăcere și aprobare; încît, mecanic, își freca piciorul cuprins de podagră. Nu, evreica nu-i va abate gîndurile acestui tînăr. Și privi cu un mic zîmbet interior spre Berenice. Ea asculta, fața ei smeadă și îndrăzneață se sprijinea în palmă, imobilă. Era copleșită de tristețe. Omul acesta uitase acum de-a binelea de ea o scosese din ultimul colțișor al inimii sale. Nu este altceva decît un soldat, a învățat să înjunghie, să tragă, să omoare, să calce în picioare. Va fi greu să-i oprească mîna, atunci cînd o va ridica.

În sala luminată liniștea fu deplină în timp ce vorbea prințul. Pictorul Fabulus se afla și el acolo. Portretul prințesei Berenice era gata. Dar prințul nu voia să-l ia cu el și aceasta însemna o mare confirmare a pictorului; căci, după cum spusese prințul, tabloul era atît de viu, încît l-ar fi tulburat mereu cînd s-ar fi aflat în apropierea lui, iar el avea de dus acum o expediție și nu are nevoie de asemenea stări tulburi. Pictorul Fabulus îmbătrînise, capul îi era și mai sever, iar corpul și mai slăbit. Privea țintă înaintea lui, fără să vadă, așa cum îi era obiceiul, dar aceastăă orbire aparentă era pură înșelătorie. Omul care îmbătrînise în aceste săptămîni vedea foarte bine. Vedea sutele de fețe, romani, stăpînitori, care porneau să îmblînzească sclavii leproși, și evrei, cei îmblînziți, care lingeau mîna stăpînilor. Pictorul Fabulus era zgîrcit la vorbă, nu se pricepea la cuvinte, dar era un maestru, pricepea și fără cuvinte ce se ascundea în spatele acestor fețe, oricît de impenetrabile păreau. Îl vedea pe imperatorul Tiberiu Alexandru, stînd la masă, rece și elegant, el care reușise pe deplin ceea ce el, Fabulus, se străduise în zadar o viață întreagă să obțină și vedea cum acest bărbat aspru, inteligent și puternic nu era fericit. Nu, cu siguranță că nici unul dintre acești evrei nu era fericit, nici regele și nici Claudius Reginus, și nici Marele Maestru. Fericiți și mulțumiți cu sine și cu soarta lor nu erau decît romani. Nu erau profunzi, înțelepciunea și frumusețea nu însemnau nimic pentru ei. Drumul lor era

drept și simplu. Era un drum anevoios și foarte lung, dar aveau picioare zdravene și inimi viteze: mergeau pe drumul lor pînă la capăt. Aveau dreptate evreii și calculul egiptenii și grecii de aici, din sală, să-i sărbătorească acum ca pe niște stăpîni.

Vedea și chipul celui la care alergase fiica lui, mizerabilul, cîinele, lepădătura, în brațele căruia se aruncase ea. Dar ia te uită, nu era chipul unui mizerabil, ci al unui luptător, care s-a împotrivit multă vreme puterii, a dobîndit clarviziune și se adaptează, care recunoaște puterea, dar cu o mie de rezerve abile, al unui luptător care înțelege, dar nu se supune. Pictorul Fabulus nu se pricepe la literatură, nici nu vrea să știe nimic de ea, o urăște, e înverșunat pe încăpățînarea Romei de a-i ține la preț pe literați, nu și pe artiști. Numai pictorul Fabulus se pricepe la chipuri. Îl vede pe Iosif ascultîndu-l pe Titus care vorbește și știe că acest om, cu care se culcă fiica sa, mizerabilul, cîinele, va pleca și îl va însoți pe Titus și va privi cum piere orașul său și va descrie acest sfîrșit. Vede toate acestea în spatele chipului bărbatului. Și, de îndată ce Titus își încheie cuvîntarea, se duce la Iosif, șovăind puțin, fără gravitatea și fermitatea lui obișnuită. Dorion îl vede, se teme de ce va urma. Dar nu se întîmplă nimic. Pictorul Fabulus îi spune lui Titus, iar vocea sa nu este atît de sigură ca altădată: «Vă doresc noroc, Flavius Iosefus, la cartea pe care vreți s-o scrieți despre război».

A doua zi, la Nicopolis, Iosif se urca pe lunga corabie care îi va purta în susul Nilului. Cheiul e plin de soldați, Lăzi, cufere, bagaje. Nu sunt îngăduiți decît puțini civili, căci, din porunca conducerii armatei, despărțirea se făcuse în Alexandria. Unul singur ținuse să-l însoțească neapărat pe Iosif pînă la Nicopolis: Claudius Reginus. «Deschide-ți larg ochii și inima, tinere», spusese el cînd Iosif urcase pe corabie, "pentru ca ceea ce vei scrie să fie o carte mare. O sută cincizeci de mii de sesterți sunt un avans fără egal».

Puțin înainte de a se urca pe corabie, Titus porunci să se instaleze din nou posturile de semnalizare prin focuri, care urmau să vestească Romei căderea Ierusalimului și pe care Vespasian le desființase.

IERUSALIM

De la 1 Nisan, pe drumurile Iudeii începură să se arate pelerinii, care mergeau la Ierusalim pentru a jertfi mielul pascal la altarul lui Iahve şi a cinsti în oraşul sfînt Cina cea de taină. Era război civil, drumurile erau pline de tîlhari şi de soldaţi, dar «neînţeleşii» nu renunţaseră la pelerinajul de Paşti. Veneau toţi bărbaţii peste treisprezece ani, cîte unul sau în convoaie mari. Cei mai mulţi veneau pe jos, încălţaţi, cu un toiag pe umăr, cu burduful plin cu apă şi plosca de corn pentru merinde. Unii veneau călare pe asini, pe cai, pe cămile, bogaţii în trăsuri sau în lectică. Cei foarte bogaţi îşi aduceau cu ei şi copiii şi soţiile.

Veneau aici din Babilon pe calea regală, mare şi largă. Veneau din sud, pe drumurile proaste de ţară. Veneau pe cele trei drumuri strategice bune făcute de romani. Treceau scrîşnind din dinţi pe lîngă stelele zeului Mercur înălţate de-a lungul acestor drumuri, plăteau scrîşnind din dinţi taxele mari pentru drumuri şi poduri. Dar se înseninau apoi imediat şi mergeau mai departe veseli, aşa cum scrie la lege. Seara îşi spălau picioarele, se ungeau, rosteau formula de binecuvîntare, se bucurau la vederea templului şi a oraşului sfînt, de plăcerea mielului pascal, fără meteahnă, nu mai mare de un an şi neapărat de parte bărbătească.

Dar în urma pelerinilor veneau romanii. Patru legiuni complete, pregătite de luptă, apoi contingentele de vasali, în total o sută de mii de oameni. La 2 aprilie, 10 Nisan după calculul evreiesc, ei au pornit din Cezarea, pe 25 şi-au făcut tabără la Gabatsaul, următoarea localitate mai mare de lîngă Ierusalim.

Trecînd în rînduri de cîte şase, soldaţii ocupau toată lăţimea străzii, împingîndu-i pe pelerini pe drumurile de ţară. Altminteri nu aveau nici o treabă cu pelerinii. Îi prindeau doar pe cei care aveau eşarfa cu iniţialele macabeilor. Pelerinii se scuturau ca de friguri cînd vedeau cum se tîra spre oraş şarpele uriaş al legiunilor. Poate că vreunul mai şovăia o clipă, dar nu se întorceau din drum, grăbeau pasul 'neînţeleşii' aceştia. Privind într-o parte, plini de teamă, îşi făceau loc mai departe, în cele din urmă totul semăna mai mult cu o fugă. Şi cînd, la 14 Nisan, o zi înainte de sărbătoare, ziua Cinei cea de taină, ultimii pelerini ajunseră în oraş, atunci porţile se închiseră; căci în spatele lor, pe înălţimi, apăruseră avangărzile romane.

Întotdeauna faptul că Ierusalimul nu era prea strîmt pentru pelerinii care veneau de Paşti trecuse drept una din cele zece minuni cu care Iahve îşi binecuvîntase poporul lui Israel. În acel an, înghesuit între zidurile sale, cu legăturile cu satele din jur tăiate, care altminteri mai puteau oferi şi ele adăpost, oraşul gemea de lume. Dar pelerinilor nu le păsa de înghesuială. Ei umpleau spaţiile uriaşe din sălile şi curţile templului, admirau splendoarea Ierusalimului. Aduseseră cu ei bani, se îmbulzeau prin bazare. Se loveau unii de alţii fără supărare, îşi făceau loc unul altuia plini de bunăvoinţă, se tocmeau bine dispuşi cu neguţătorii, le făceau cunoscuţilor daruri. În această lună Nisan Iahve îi salvase pe evrei din mîinile egiptenilor. Îi priveau pe romanii care se apropiau cu mirare şi curiozitate, dar fără teamă. Simţeau sub picioare pămîntul sfînt. Erau la adăpost, erau fericiţi.

Titus şi domnii din alaiul lui se opriseră pe colina Belvedere. La picioarele lor, scăldat în soare, brăzdat de ponoare adînci, zăcea oraşul.

Văzînd acum pentru prima oară vestitul Ierusalim răzvrătit, prinţul gusta frumuseţea oraşului. Acesta privea în sus spre el, alb, semeţ, de pe colinele lui cutezătoare. În spate, un peisaj întins şi pustiu, multe culmi golaşe, povîrnişurile acoperite cu cedri şi pini, văile cu ogoare, terasele de măslini, viile, Marea Moartă lucind în depăr-

tare: în față însă era orașul care gemea de lume, abia dacă mai rămînea loc pentru străzile lungi, fiecare palmă de pămînt era locuită. Și așa cum peisajul liniștit se vărsa în orașul plin de freamăt, tot astfel orașul trepidant se vărsa, la rîndul lui, în albul și auriul de dincolo, în patrulaterul Templului, care, deși puternic, plutește în aer nesfîrșit de diafan și pur. Da, cele mai înalte puncte ale Ierusalimului, fortul Antonia și acoperișul Templului, sunt mult mai jos decît locul unde se află Titus și, cu toate acestea, el și calul său par lipiți de pămînt, în timp ce orașul și Templul plutesc în aer ușor și de neatins.

Prințul remarcă frumusețea orașului. În același timp, ochiul lui de soldat vede că este inabordabil. Din trei părți rîpe. Totul împrejmuit de un zid uriaș. Și dacă acesta e cucerit, orașul mai are un al doilea zid, Orașul de Sus al treilea, iar Templul pe colina sa înaltă și abruptă și Orașul de Sus, pe colina sa, sunt iarăși două fortărețe de sine stătătoare. Numai dinspre nord, acolo unde se află el acum, terenul coboară fără a pătrunde adînc în oraș și în Templu. Dar acolo zidurile și forturile sunt foarte puternice. Ele privesc în sus, spre el, trufașe, sfidătoare. Simte o poftă nebună să pună la pămînt aceste palate mari, provocatoare, să-și croiască drum prin foc și spadă prin zidurile groase pînă în trupul acestui oraș ostil.

Prințul face cu capul o ușoară mișcare de îngrijorare. Simte ațintită asupra sa privirea lui Tiberiu Alexandru. Titus știe că imperatorul este cel mai bun soldat al epocii, cel mai de nădejde stîlp al Casei Flavienilor. Îl admiră pe acest om; figura lui cutezătoare, mersul lui elastic îi amintesc de Berenice. Dar în prezența lui, el se simte ca un școlar, superioritatea curtenitoare a imperatorului îl copleșește.

În ciuda anilor săi, imperatorul are o ținută frumoasă pe armăsarul său arab. Chipul prelung, cu nasul ascuțit, e împietrit, privește în jos spre oraș. Ce plin de meandre e totul. E o nebunie ce fac acești oameni cu serbările lor de pelerini, atît de numeroși, încît par presați ca peștii sărați. Fusese mulți ani guvernator la Ierusalim, cunoaște

lucrurile. Cum să-i poţi aproviziona pe aceşti sute de mii de oameni, timp mai îndelungat? Îşi închipuie aceste căpetenii, domnii aceştia Simon Bar Giora şi Iohan din Ghişala, că vor scăpa aşa de repede de el? Îşi închipuie că vor putea, cu cei douăzeci şi patru de mii de oameni ai lor să alunge sute de mii? Se gîndeşte la artileria lui, la berbecii legiunii 10, în special la 'Iulius cel gros', această minunată maşină de lovit modernă. Bătrînul şi încercatul soldat priveşte aproape cu milă oraşul.

Între zidurile lor, oamenii aceştia, care nu se mai învaţă minte, se luptă mereu între ei. Se urăsc unii pe alţii mai mult decît îi urăsc pe romani. În acel stupid război civil al lor şi-au ars uriaşele lor provizii de cereale, în galeriile Templului Iohan şi-a instalat artileria împotriva lui Simon. Liniştită, puţin cam obosită, familiară, salutînd, privirea imperatorului alunecă de-a lungul patrulaterului Templului. Propriu său tată meşteşugise podoabele de metal ale celor nouă uşi interioare, aur, argint, aramă de Corint, valorînd cît încasările din biruri ale unei întregi provincii. Cu toate acestea, chiar tatăl său, Marele Maestru al evreilor din Alexandria, admisese ca el, Tiberiu Alexandru, să renunţe încă de copil la iudaism. Pentru aceasta îi era recunoscător înţeleptului său tată. Este o nebunie criminală să te excluzi singur din domeniul plin de măsură şi de sens al culturii greceşti.

Priveşte cu un mic zîmbet ironic la secretarul şi tălmaciul prinţului, care se uită cu o expresie consternată în jos, spre oraş. Acest Iosefus le vrea pe amîndouă deodată, iudaismul şi elenismul. Aşa ceva nu se mai poate, dragul meu. Ierusalim şi Roma. Isaia şi Epicur, aşa ceva nu se poate. Fiţi amabil şi hotărîţi-vă pentru una sau pentru alta.

Lîngă el, regele Agrippa păstrează obişnuitul său zîmbet politicos pe chipul frumos, puţin cam gras. I-ar fi plăcut mai mult să fi venit aici ca pelerin decît în fruntea a cinci mii de călăreţi. De patru ani n-a mai văzut oraşul, de cînd poporul acesta stupid îl izgonise după marea sa cuvîntare pacifistă. Acum, acest admirator pătimaş al construcţiilor priveşte cu multă dragoste şi cu un profund

regret în jos, spre Ierusalim, care s-a întins alb și harnic spre coline. El însuși a construit mult aici. Atunci cînd cei optsprezece mii de muncitori de la Templu terminaseră construcția și rămăseseră fără pîine, el îi pusese să pietruiască din nou tot orașul. Acum macabeicii îi siliseră pe unii dintre acești constructori să se facă soldați. Pe unul din ei, un oarecare Fanias, îl făcuseră chiar arhiereu spre batjocura aristocraților. Ce-au făcut din casele sale, din Palatul lui Irod, vechiul palat al macabeilor. Este greu ca inima și chipul să-ți rămînă liniștite la vederea acestor lucruri.

Împrejur lucrează soldați. În timp ce, pe înălțimi, nemișcați, ofițerii superiori nu scot o vorbă, în vîntul slab răsună sapele și cazmalele soldaților. Își ridică tabăra, nivelează terenul în vederea asediului, umplu o groapă, sapă alta. Împrejurimile Ierusalimului sunt o unică grădină mare. Doboară măslinii, pomii fructiferi, retează viile. Culcă la pămînt vilele de pe Muntele Măslinilor, magazinele fraților Hanan. Fac tot ținutul una cu pămîntul. Solo adaequare, una cu pămîntul, acesta este termenul tehnic. Toate acestea trebuie făcute la începutul unui asediu, este o regulă elementară, orice învățăcel în arta ducerii războiului o deprinde prima. Regele evreu stă pe calul său într-o atitudine frumoasă și degajată, chipul îi strălucește puțin cam obosit, e ca întotdeauna tăcut. Acum are patruzeci și doi de ani. Întotdeauna a spus 'da' la toate cîte sunt în lume, deși aceasta e plină de barbarie și prostie. Astăzi îi vine greu.

Iosif este singurul care nu-și poate ascunde impresiile. La fel văzuse odată, din Iotapat, cum legiunile închideau inelul împresurării. Știe că o rezistență n-are nici o șansă. Creierul lui lucrează pentru cei în mijlocul cărora se află. Dar inima sa este lîngă ceilalți, trebuie să facă un efort pentru a suporta zgomotul ciocanelor, sapelor, cazmalelor, cu care soldații transformă într-un pustiu strălucitoarele împrejurimi ale orașului.

Un vuiet uriaș răzbate dinspre zona Templului. Caii tresar nervoși. «Ce este asta?» întreabă prințul. «Este magrefa, trîmbița cu o sută de tonuri», explică Iosif. «Se

aude pînă în Ierihon.» «Zeul vostru Iahve are un glas puternic», recunoaşte Titus.

Apoi, în cele din urmă el întrerupe tăcerea lungă, stînjenitoare. «Ce credeţi, domnilor?» şi vocea lui e răsunătoare, aproape ca un scrîşnet, mai degrabă o poruncă decît o întrebare. «Cît timp ne va lua? Eu cred că, dacă totul merge bine, trei săptămîni, dacă merge prost, două luni. În orice caz, la sărbătoarea cailor, din octombrie, aş vrea să fiu înapoi la Roma.»

Trei comandanţi de oşti îşi împărţiseră pînă acum dictatura în Ierusalim. Simon Bar Giora stăpînea Oraşul de Sus, Iohan din Ghişala Oraşul de Jos şi partea cea mai sudică a zonei Templului, doctorul Eleazar Ben Simon centrul acestei zone, casa Templului şi fortul Antonia. În această zi dinaintea sărbătorii Paştelui, cînd pelerinii se îndreptau în cîrduri spre Templu pentru a-i jertfi lui Iahve mielul lor, Eleazar nu a îndrăznit să le interzică să intre în curţile interioare. Dar Iohan din Ghişala strecurase printre pelerini mulţi soldaţi de-ai săi şi aceştia, o dată ajunşi în zona Templului, în faţa uriaşului altar pentru jertfe îşi aruncară de pe ei hainele de pelerini, se arătară înarmaţi, măcelăriră pe ofiţerii lui Eleazar, iar pe el însuşi îl luară pirzonier. Punînd astfel stăpînire pe toată zona Templului, Iohan din Ghişala îi propuse lui Simon Bar Giora să lupte de-acum înainte împreună împotriva duşmanului din faţa zidurilor, îl invită în cartierul lui general, palatul principesei Grapte, ca să se ospăteze cu mielul pascal. Simon primi.

Aşadar, către seară, Iohan stătea, mic, şiret şi mulţumit, între aripile deschise ale porţii casei principesei Grapte şi-şi aştepta fostul duşman de moarte şi noul tovarăş de arme. Simon trecu pe lîngă străjile lui Iohan, care îi dădură onorul, şi urcă treptele casei. Atît el, cît şi însoţitorii lui erau înarmaţi. Preţ de o clipă lucrul acesta îl supără pe Iohan, căci el n-avea arme, dar se stăpîni imediat. Făcu, cu respectul cuvenit, aşa cum cerea tradiţia, trei paşi îndărăt, se înclină adînc şi spuse: «Mulţumesc din inimă, scumpul meu Simon, că ai venit.»

Intrară. Casa principesei Grapte, o prinţesă transior-

daniană, aranjată pe vremuri cu mare pompă, era acum devastată, o cazarmă. În timp ce zornăia alături de Iohan prin sălile pustii, Simon Bar Giora își măsura cu ochii săi înguști și căprui însoțitorul. Omul acesta, Iohan, îi făcuse mult rău, pusese să i se răpească nevasta pentru a stoarce de la el unele concesii, se încăieraseră ca fiarele sălbatice, iar el îl urăște. Cu toate acestea simte respect pentru șiretenia celuilalt. Poate că Iahve nu-i va ierta acestui Iohan că, în fața altarului său făcut din piatră necioplită, pentru că fierul nu trebuie să-l atingă, el scoase de sub veșmintele de pelerin săbiile dosite; dar era îndrăzneț, viclean, curajos. Morocănos, dar plin de respect, pășește alături de Iohan.

Mielul fu fript de-a dreptul pe foc, așa cum cerea legea, animalul întreg, picioarele și măruntaiele așezate deasupra. Spuseră rugăciunile, povestirile prescrise privitoare la fuga din Egipt, mîncară cu poftă mielușelul, mîncară azimă nedospită, potrivit datinei și apoi ierburi amare, ca să-și amintească de amărăciunea robiei în țara Egipt. De fapt, toate plăgile cu care Iahve lovise Egiptul erau puțin cam caraghioase în comparație cu plăgile ce le reveniseră chiar lor, iar armata romanilor era, cu siguranță, mai cumplită decît cea a egiptenilor. Dar, ce să-i faci? Acum stăteau împreună în aceeași încăpere, destul de împăcați. Vinul era și el bun, era un vin de Esșcol, le încălzea inimile lor săltăticite. Simon Bar Giora sta, e drept, grav, dar ceilalți erau mulțumiți.

După ce mîncară, se adunară la un loc, băură împreună ultimele patru pocale de vin prescrise. Apoi cele două căpetenii trimiseră afară femeile și oamenii lor și rămaseră singuri.

«Ați vrea să-mi lăsați mie și oamenilor mei o parte din armele voastre» începu, după un timp, Simon Bar Giora acea discuție serioasă, neîncrezător, cerînd mai mult decît rugînd. Iohan se uită la el. Erau amîndoi trași la față, neîngrijiți, amărîți din cauza numeroaselor cazne, trude și dezamăgiri. Cum se poate să fii atît de tînăr și atît de ursuz? se gîndea Iohan. Nu sunt nici trei ani de cînd în jurul omului acesta strălucea un nimb ca în jurul

templului. «Puteți lua toate armele mele», spuse el cu sinceritate, aproape delicat. «Eu nu vreau să rezist în fața lui Simon Bar Giora, ci în fața romanilor.» «Vă mulțumesc», spuse Simon și acum, în ochii lui înguști și căprui, lucea ceva din vechea, pătimașa încredere. «E o seară de Paști bună, în care Iahve a deschis pentru mine inima dumneavoastră. Vom apăra Ierusalimul, iar romanii vor fi zdrobiți». Sta, zvelt și drept, în fața rotofeiului Iohan și se vedea bine că era foarte tînăr.

Mîna noduroasă de țăran a lui Iohan din Ghișala se juca cu cupa mare de vin. Era goală și mai mult de patru cupe nu era voie să se bea. «Nu vom apăra Ierusalimul, dragă domnule Simon, frate», spuse el. «Nu romanii, ci noi vom fi zdrobiți. Dar e bine că există bărbați cu o asemenea credință ca dumneavoastră.» Și îl privi prietenos, cu bunătate.

«Știu», spuse pătimaș Simon, «că Iahve ne va da victoria. Și credeți și dumneavoastră, Iohan. Altminteri de ce ați fi început acest război?» Iohan se uită atent la eșarfa cu inițialele macabeilor. «Nu vreau să mă socotesc cu dumneata, frate Simon», spuse el împăciuitor, «de ce credința mea de la Ierusalim nu mai este tot atît de fermă ca în Galileea.» Simon se stăpîni. «Să nu mai pomenești de sîngele și focul care au fost între noi», spuse el. «Nu dumneata ai fost de vină și nici eu n -am fost. De vină au fost aristocrații și doctorii.» «Ei», spuse confidențial Iohan dîndu-i un ghiont, «i-ați făcut să plătească scump pentru asta. Săreau domnii doctori în antereele lor lungi ca dansatori pe frînghie sirieni. Bătrînul arhiereu Anan, care, în Înaltul Sfat își dădea niște aere de parcă era Dumnezeu Iahve la mînie, zăcea mort și gol și murdar, nu era nici o plăcere să te uiți la el. Ăsta n-o să vă mai dea a doua oară afară din Sala Pătrată». «Ei», spuse Simon și de data aceasta și pe fața lui muncită trecu un mic zîmbet, «nici voi, Iohan, n-ați fost mai blînzi. Felul cum le-ați venit de hac ultimilor fii de arhierei aristocrați și cum apoi l-ați ales prin tragere la sorți pe muncitorul de la construcții Fanias ca arhiereu și cum i-ați pus apoi pe flăcăii aceia proști și nerozi să celebreze ceremonia in-

vestiturii şi tot restul mizeriei, astea n-ar putea fi date ca pildă într-o singură lecţie de viaţă cucernică.» Iohan rînjea. «Să nu spui nimic împotriva arhiereului meu Fanias, frate Simon", spuse el. "Este puţin cam greoi, recunosc, dar e un om de treabă şi e un muncitor, nu un aristocrat. Este de-al nostru. Şi, la urma urmei, a fost alesul soartei." "N-aţi dat şi voi o mînă de ajutor la tragerea la sorţi?" întrebă Simon. "Suntem din acelaşi ţinut", rîse Iohan. "Gherasa ta şi Ghişala mea nu sunt departe una de alta. Vino, frate Simon, compatriotule, sărută-mă." Simon şovăi o clipă. Apoi deschise braţele şi se sărutară.

Apoi, spre miezul nopţii, făcură un tur pe afară, pentru a inspecta zidurile şi străjile. Adesea se împiedicau de pelerini care dormeau; căci casele erau neîncăpătoare şi sub toate porţile şi pe toate drumurile zăceau pelerini, uneori sub corturi primitive, adesea doar acoperiţi cu mantalele lor. Noaptea era plăcută, în aer plutea gros o duhoare amestecată de oameni, fum, lemn, carne prăjită, pretutindeni se vedeau urme ale războiului civil, în jurul zidurilor se afla duşmanul, străzile Ierusalimului nu erau un pat comod. Dar pelerinii dormeau bine. Era noaptea ocrotirii şi, la fel ca odinioară egiptenii, acum Iahve îi va arunca în mare pe romani, oameni, cai şi care. Simon şi Iohan se străduiau să păşească încet şi făceau adesea ocoluri largi ca să nu trezească pe cineva care dormea.

Şi unul şi altul aveau curiozitatea oamenilor de meserie care se interesează de măsurile de apărare luate de fiecare. Găsiră peste tot ordine şi disciplina, se auzeau strigătele străjilor, aşa cum trebuia.

Se crăpa de ziuă. De dincolo de ziduri răsunară semnalele romanilor. Dar apoi, dinspre Templu, veni acel vuiet uriaş, cu care se deschide poarta spre Lăcaşul sfînt şi sunetul puternic al magrefei, care anunţa începerea slujbei la Templu şi el acoperi semnalele romanilor.

Legiunile se puseră pe săpat, dinspre ziduri se trăgea asupra lor şi ele răspunseră. De cîte ori vîjîiau ghiulele grele ale romanilor, se auzea monoton strigătul arameic al străjilor: «Vine ghiuleaua», rîzînd, soldaţii se băgau în adăposturi.

Din Turnul Psefinus, Simon şi Iohan urmăreau lupta care începea. «O să fie o zi bună, frate Iohan», spuse Simon. «O să fie o zi bună, frate Simon», spuse Iohan.

Ghiulelele romanilor veneau, albe, vîjîind, vizibile de la depărtare. Se striga «Vine ghiuleaua» şi soldaţii rîdeau şi se aruncau la pămînt. Dar apoi veniră ghiulele care nu mai erau vizibile, pe care romanii le vopsiseră. Ele măturară de pe ziduri un grup de apărători, şi acum nu mai rîse nimeni.

La 11 mai sticlarul Alexas plecă din casa care servea drept locuinţă şi prăvălie în strada Producătorilor de alifii, pentru a se duce la tatăl său, în Oraşul nou. Noaptea trecută, cu toată rezistenţa opusă, romanii îşi aduseseră berbecii la poalele zidurilor şi tot Oraşul nou era zguduit de loviturile înăbuşite ale lui 'Iulius cel gros', cel mai mare berbec al lor. Acum Alexas trebuia să reuşească să-şi convingă tatăl să fugă luînd cu el pe-ai lui şi tot ce avea mai bun din Oraşul nou, care era în pericol, la el, în Oraşul de Sus.

Nahum Ben Nahum era aşezat pe perne, cu picioarele încrucişate, în faţa prăvăliei sale, sub marele ciorchine de sticlă. Erau pe-acolo ceva cumpărători, se tîrguiau pentru o operă de artă din sticlă aurită, un Ierusalim de aur, o podoabă pentru părul femeilor. Mai la o parte, netulburat de tocmeală, doctorul Nitai îşi mormăia clătinînd din cap, veşnica litanie a principiilor sale. Nahum Ben Nahum împinse fără o vorbă cumpărătorii. Aceştia plecară în cele din urmă, nehotărîţi.

Nahum se întoarse spre fiul său: «O să vină din nou, treburile o să meargă. În cel mult o săptămînă scrisoarea de comandă cu pecete se va afla la arhivă.» Barba pătrată a lui Nahum era îngrijită, obrajii aveau ca întotdeauna o culoare plăcută, vorbele lui erau pline de încredere. Dar Alexas îi simţea neliniştea ascunsă. Dacă tatăl său se prefăcea că treburile merg la fel ca înainte, acum, auzind bubuiturile lui Iulius cel gros', trebuie să recunoască clar că tot oraşul nou, casa lui şi fabrica lui sunt în primejdie. În cîteva săptămîni, poate chiar cîteva zile, aici, unde

acum stau de vorbă liniştiţi, vor apărea romanii. Tatăl trebuie să înţeleagă aceasta şi să se mute la el. Nu trebuie decît să facă cîţiva paşi şi acolo, pe ziduri, va vedea ce treabă fac maşinile romanilor.

În acest timp, Nahum Ben Nahum îşi vedea liniştit de pălăvrăgeala lui optimistă. Nu ar fi o nebunie şi o crimă, dacă, cedînd insistenţelor fiului său, ar fugi din oraş înaintea sărbătorii Paştelui? Niciodată n-a fost un sezon mai bun decît acesta. Nu este, oare, o binecuvîntare că, deocamdată, pelerinii nu pot ieşi din oraş? Nu le rămîne altceva de făcut decît să umble toată ziua prin magazine şi bazare. Mare noroc că nu s-a lăsat tulburat de palavrele fiului.

Alexas îl lasă pe tatăl său să vorbească. Apoi, liniştit şi stăruitor, reia atacul: «Acum şi cei din fortul Fasael recunosc că nu mai pot apăra zidul exterior. Pe străzile Fierarilor şi Croitorilor o mulţime de magazine s-au închis. Toţi s-au mutat în Oraşul de Sus. Fii om cu judecată, stinge cuptorul şi vino la mine."

Tînărul Efraim veni spre ei. Se porni imediat împotriva fratelui său: "Vom apăra Oraşul nou", se aprinse el. "Ar trebui să fii denunţat în fortul Fasael. Eşti mai rău decît ăla cu faţa gălbejită". Cel cu faţa gălbejită era un profet, care chiar şi acum îşi mai bătea joc de macabeici, sfătuindu-i să treacă la negocieri şi supunere. Alexas zîmbi sinistru: "Aş fi vrut să am puterea şi cuvintele celui cu faţa gălbejită."

Nahum Ben Nahum mîngîia, dînd din cap, părul des şi foarte negru al fiului său mai mic. Dar, în acelaşi timp, cîntărea în fundul sufletului cuvintele fiului mai mare, ale înţeleptului. Loviturile lui 'Iulius cel gros' se auzeau, într-adevăr, înspăimîntător de monoton. Era adevărat şi că mulţi locuitori ai Oraşului nou se înghesuiseră în Oraşul de Sus, mai sigur. Nahum văzuse cu propriii lui ochi aceasta, iar faptul că Răzbunătorii lui Israel, actualii stăpîni ai oraşului, admiteau aceasta, însemna ceva. Căci Răzbunătorii lui Israel erau foarte aspri. Prea aspri, după cum găsea sticlarul Nahum Ben Nahum. Dar asta n-o spunea cu glas tare. Macabeicii aveau urechi fine şi Nahum

Ben Nahum văzuse adesea cum ei dusese-ră în fortul Fasael, ca prizonieri, sau chiar îi puseseră la zid pentru a-i executa pe unele cunoştinţe ale lui, cetăţeni onorabili care spuseră cîteva vorbe nesocotite.

Nahum se întoarse spre doctorul Nittai: "Fiul meu Alexas ne sfătuieşte să ne ducem sus, la el, în Oraşul nou. Fiul meu Efraim declară că Oraşul nou va fi apărat. Ce avem de făcut, doctore şi maestre?" Uscăţivul doctor Nittai îşi aţinti asupra lui ochii lui înguşti, plini de patimă. «Toată lumea e o cursă şi o capcană», spuse el, "numai în templu este siguranţă."

În această zi sticlarul Nahum nu se putu hotărî. Dar în ziua următoare îşi îmbracă vechea sa haină de lucru dintr-o singură bucată, n-o mai purtase de ani de zile, mulţumindu-se să se tîrguiască cu cumpărătorii. Aşadar, acum scoase vechea haină de lucru, o îmbrăcă şi se aşeză pe vine în faţa cuptorului. Fiii şi ajutoarele sale stăteau în jurul lui. După tipicul vechi, pe care fiul său Alexas îl abandonase de mult pentru atelier, el luă cu lopata masă fluidă şi subţire de nisip de Belus care se topise în cuptor, smulse cu un cleşte o bucată şi formă cu mîna o cupă frumoasă, rotuîndă. Apoi porunci să se stingă cuptorul mare, oval, care arsese decenii de-a rîndul. Privea cum se stingea şi rostea formula care se spune atunci cînd afli de o moarte: 'Fii lăudat, tu, Iahve, dreptule judecător'. Apoi îşi luă soţia, fiii, ajutoarele, robii ,caii, asinii şi ce avea mai bun prin casă şi porni spre Oraşul de sus, la casa fiului său Alexas. "Cine umblă după primejdie, o păţeşte. Cine aşteaptă prea mult, de la acela Iahve îşi ia mîna. Dacă vrei să ne faci loc, vom locui în casa ta pînă cînd vor pleca romanii." Ochii sticlarului Alexas îşi pierdură expresia lor tulbure, îngrijorată. Pentru prima oară după ani de zile, arăta proaspăt, la fel ca tatăl său. Se dădu respectuos trei paşi înapoi, duse mîna la frunte şi spuse plecîndu-se adînc: "Vrerile tatălui meu sunt şi vrerile mele. Casa mea smerită este fericită cînd tatăl meu intră în ea."

După trei zile romanii luară zidul exterior. Jefuiau Oraşul nou, devastau magazinele şi atelierele croitorilor,

ale fierarilor, potcovarilor, olarilor, fabrica sticlarului Nahum. Făcură tot cartierul una cu pămîntul, pentru a putea apropia şanţurile şi maşinile lor de cel de al doilea zid.

Sticlarul Nahum Ben Nahum îşi mîngîia barba sa deasă, pătrată şi neagră, în care acum apăruseră cîteva fire cenuşii, clătină din cap şi spuse: «Cînd vor pleca romanii, vom face un cuptor mai mare". Dar cînd fu singur, ochii lui frumoşi se tulburară, toată fiinţa lui exprima îngrijorare, semăna foarte mult cu fiul lui, Alexas. "Ah şi oi", se gîndea. "Fabrica de sticlă a lui Nahum era de o sută de ani cea mai bună din tot Israelul. Doctorii mi-au îngăduit să-mi scurtez barba pe care Iahve mi-a dăruit-o lungă şi frumoasă, pentru ca să n-o pîrlesc de la masa clocotindă, iar doctorul Nittai a trăit de pe urma fabricii de sticlă a lui Nahum. Şi unde este acum fabrica de sticlă a lui Nahum? Se prea poate ca macabeicii să fie curajoşi şi cu frica lui Dumnezeu. Dar binecuvîntarea lui Iahve n-o poate avea o faptă prin care fabrica de sticlă a lui Nahum este distrusă. Trebuia să se ducă tratative. Fiul meu, Alexas, a spus mereu asta. Trebuia să se ducă tratative. Dar, din păcate, toate astea nu pot fi spuse cu glas tare, căci odată te şi vezi dus în fortul Fasael."

În acest timp, preţurile alimentelor crescuseră foarte mult în oraşul Ierusalim. Alexas cumpăra tot ce putea să găsească. Tatăl său, Nahum, clătina din cap. Fratele său, Efraim, îi asalta cu o vorbărie pătimaşă pentru că vedeau totul în negru. Dar Alexas cumpăra întruna, orice alimente putea găsi. O parte din aceste provizii le ascunse şi le îngropă.

La 30 mai romanii atacară cel de al doilea zid. Această victorie o plătiră cu mari pierderi în oameni şi material; căci Simon Bar Giora apărase zidul cu înverşunare şi iscusinţă. Timp de o săptămînă, romanii au stat zi şi noapte cu arma în mînă.

Titus le acordă oamenilor săi epuizaţi o pauză. În acest timp împărţi soldele, organiză o paradă şi înmînă solemn ofiţerilor şi trupelor distincţiile meritate.

De cînd plecase din Cezarea își interzisese s-o vadă pe Berenice. Nici măcar frumosul tablou al pictorului Fabulus nu și-l pusese în cort, temîndu-se ca prezența ei în tablou să nu-l sustragă de la misiunea lui de soldat. Acum își acordă și lui o abatere și o destindere și o rugă, printr-un curier rapid, să-i facă o vizită.

Dar chiar din clipa în care porni călare în întîmpinarea ei, știu că procedase greșit. Numai departe de această femeie gîndurile îi erau clare și ferme, numai atunci era un bun soldat. Dar cum apărea în fața lui, gîndurile i se împrăștiau. Chipul ei, parfumul ei, pasul ei, ușoara răgușeală a glasului ei grav îl făceau să-și piardă cumpătul.

În dimineața de 3 iunie, avînd-o pe prințesa Berenice lîngă el, Titus trecu trupele în revistă. Defilară departe de bătaia armelor asediaților, dar totuși destul de aproape ca să fie văzuți. Legiunile se perindau în rînduri de cîte șase, complet înarmate, cu săbiile trase. Călăreții își duceau de căpăstru caii frumos împodobiți. Stindardele sclipeau în soare, cît vedeai cu ochii numai au și argint. Pe zidurile Ierusalimului, cei asediați asistau la spectacol. Tot zidul din nord, acoperișurile colonadelor și chiar ale Templului erau pline de oameni, care stăteau pe vine în plin soare, privind forța, numărul, strălucirea dușmanului.

După defilare, Titus împărți decorațiile. Se făcu mare economie de steguțe, lancii, lanțuri de aur și de argint. Dintre cei o sută de mii de oameni ai armatei asediatoare, nici măcar o sută n-au fost decorați. În special sărea în ochi unul, un ofițer inferior, centurionul Pedan, din primul manipul al primei cohorte a legiunii 5, un om îndesat, de vreo cincizeci de ani, cu o față spînă, roșcovană, blond ușor încărunțit. Deasupra nasului său obraznic, cu nări largi, avea un ochi albastru lucitor și unul mort, de sticlă. Centurionul Pedan purta de pe-acum cea mai înaltă distincție pe care o putea dobîndi un soldat, coroana de iarbă, pe care nu imperatorul, ci armata i-o acorda și ea se acorda acelor oameni, a căror vitejie și tact salvase de la primejdie întreaga armată. Centurionului Pedan i se împletise coroana din ierburile de pe un platou înalt ar-

menesc, o regiune în care el, sub comanda generalului Corbulon, prin viclenie şi sînge rece scosese corpul său armată din încercuirea forţelor superioare ale parţilor. Cu obrăznicia, curajul său nebun, limbajul grobian, dar inteligent, centurionul Pedan era favoritul armatei.

Lanţul de onoare pe care i-l înmîna Titus nu era ceva foarte important. Primul centurion al celei de a cincea legiuni rosti alene formula uzuală de mulţumire. După care adăugă cu o voce piţigăiată, care se auzea pînă departe: "O întrebare, imperatore. Aveţi şi dumneavoastră păduchi? Dacă nu terminăm curînd, o să aveţi precis şi dumneavoastră. Dacă vreţi să-i faceţi o favoare centurionului Pedan, luaţi înapoi lanţul şi îngăduiţi-i să fie primul care să arunce torţa aprinsă în gaura împuţită, în care l-au ascuns aceşti evrei scîrboşi pe dumnezeul lor." Prinţul simţi cît de încordată aştepta Berenice răspunsul lui. Spuse cu greutate: "Ceea ce se va întîmpla cu Templul hotărăşte tatăl meu, împăratul. În rest, nimeni nu se va bucura mai mult decît mine să-ţi înmînez o a doua distincţie." Se necăji pentru că nu fusese în stare decît de un răspuns atît de jalnic.

Iosif primi şi el o decoraţie, o mică medalie ce se purta pe platoşă. "Primeşte, Flavius Iosefus", spuse Titus, "mulţumirile generalului şi ale armatei." Frămîntat de sentimente contradictorii, Iosif nu-şi lua ochii de la placheta mare, de argint, pe care i-o întindea prinţul. Reprezenta capul meduzei. Cu siguranţă că Titus voise să-i facă o plăcere, luîndu-l printre puţinii, pe care-i decorase, şi pe el, evreul. Însă îşi dădea atît de puţină osteneală să-l înţeleagă, încît alesese tocmai pentru el un cap de meduză, reprezentarea interzisă nu numai a unui chip omenesc, ci şi un simbol de idolatrie. Între evrei şi romani nu era posibilă înţelegerea. Cu siguranţă că prinţului, care-i era binevoitor, nici nu-i dăduse prin minte că pentru evreu o asemenea medalie însemna mai mult jignire decît distincţie. Iosif era foarte trist şi încurcat. Dar se stăpîni. "Eu sunt acela", răspunse respectuos, potrivit uzanţei, «care trebuie să mulţumesc generalului şi armatei. Mă voi strădui să fiu vrednic de această deco-

rație." Luă decorația. Berenice sta semeață, cu chipul ei cutezător împietrit. Pe zid, cap în cap, evreii priveau fără o vorbă sub soarele arzător.

În timpul acesta prințul se simțea cuprins din ce în ce mai mult de o profundă nemulțumire. Ce dorise cu această paradă? Berenice știa tot atît de bine ca și el ce era armata romană. Felul trufaș în care i-o prezentase era lipsit de tact, era o harbarie. Și evreii ăștia care stăteau pe ziduri, pe acoperișuri, care se înghesuiau cu miile, priveau, tăceau. Dacă ar fi strigat, dacă și-ar fi bătut joc. Dar tăcerea lor era o dezaprobare mai profundă. Și Berenice nu scosese o vorbă în tot timpul defilării. Această tăcere evreiască îl tulbura pe Titus.

Încurcat și nemulțumit, avu o idee. Va întreprinde o nouă și serioasă acțiune de mediere. Ca o introducere la o asemenea acțiune, parada lui capătă sens și logică. Comandantul unei asemenea armate își poate îngădui să invite adversarul la tratative, fără ca aceasta să i se pară un semn de slăbiciune.

Desigur, o asemenea hotărîre nu-i cade bine. Tatăl său încă mai ține la ficțiunea că nu ar fi vorba de o expediție militară, ci de o măsură polițienească. Dar aceasta nu este și părerea lui, a lui Titus. El și armata sa întrevăd ca răsplată și încununare a eforturilor lor triumful lor la Roma, un spectacol strălucitor, glorios. Dar dacă acțiunea sa se va încheia printr-o învoială, s-a zis cu triumful. Cu toate acestea, el nu se află aici pentru cauza sa. Roma duce o politică de amploare. Va face propunerea de mediere.

Odată luată această hotărîre. Titus se luminează. Acum parada lui a dobîndit un sens, prezența acelei femei are și ea un sens. Privirea și glasul prințului devin juvenile, pline de încredere. Se bucură de soldații lui, se bucură de acea femeie.

Întîlnirea romanilor cu evreii avu loc în apropierea turnului Psefinus, în bătaia armelor evreilor. Romanii pe valurile taberei lor, evreii pe zidurile orașului urmăreau întîlnirea delegaților lor. Purtătorul de cuvînt al romanilor era Iosif, purtătorul de cuvînt al evreilor era doc-

torul și maestrul Amram, prietenul din tinerețe al lui Iosif. Evreii păstrau într-un mod penibil între ei și Iosif distanța de șapte pași, cînd vorbea el fețele lor rămîneau împietrite. Nu-i adresară niciodată cuvîntul, ci se adresară de fiecare dată celor doi însoțitori romani ai săi.

Stăteau pe pămîntul gol și ars de soare. Iosif nu era înarmat. Se pregătise cu ardoare să-i aducă la rațiune pe cei din oraș. Zi de zi se chinuiseră să-i arate ura lor. Adesea i se aduceau bile de plumb și alte proiectile ale asediaților pe care era scrijelită inscripția în arameică: «Lovește-l pe Iosif.» Tatăl lui, fratele lui zăceau în închisorile fortului Fasael și erau chinuiți cumplit. El nu dădea atenție la nimic. Se scuturase de toată amărăciunea din inimă. Postise, se rugase ca Iahve să dea cuvîntului său putere.

Îl ardea pămîntul sub picioare cînd începu să vorbească. Sări în sus, sta, slab cum era, în plin soare, ochii și mai arzători decît de obicei din cauza postului și voinței de a convinge. Vedea în față chipul impenetrabil, sălbăticit al doctorului Amram. Nu mai auzise nimic de Amram de cînd se afla la Iotapat, știa doar că el fusese cel care ceruse blestemarea lui. Nu era un semn bun că evreii trimiseseră ca partener tocmai pe acest camarad de studii, care-l iubea și ura cu aceeași patimă. Ca întotdeauna, propunerile făcute de Iosif sunt deosebit de blînde. Rațiunea cere ca ele să fie cîntărite. Conjurîndu-i cu o logică ascuțită, stăruitoare, Iosif le vorbea trimișilor evreilor. Romanii, le explica el, se obligă să restabilească în țară starea dinainte. El garantează viața tuturor persoanelor civile din orașul asediat, autonomia serviciului la Templu. Singura lor pretenție este ca garnizoana să se predea la voia învingătorului. Iosif încerca să-l convingă pe doctorul Amram în cîntecul monoton, în formulele disputelor teologic-juridice care le erau familiare de pe cînd studiau împreună. "Ce aveți de pierdut dacă predați orașul? Ce aveți de cîștigat dacă n-o faceți? Predați orașul și atunci salvați populația civilă, Templul, slujirea lui Iahve. Dar dacă orașul va trebui să fie luat cu asalt, atunci totul e pierdut, armata, populația, Templul. Poate

că vă spuneți că armata nu e mai vinovată decît voi, nu a făcut decît să vă împlinească voința. Se poate. Dar nu trimiteți în pustiu și capra și-i puneți în spinare toate păcatele? Trimiteți armata la romani, faceți să ispășească doar unii, nu toți." Îi vorbea doctorului Amram cu patimă, implorîndu-l. Înaintă spre el, dar acesta se dădu înapoi, păstrînd distanța de șapte pași.

Apoi, cînd Iosif termină de vorbit, doctorul Amram le comunică pe un ton de gheață romanilor contrapropunerile evreilor. Ar fi preferat să fi vorbit în arameică, dar nu voia să vorbească cu Iosif, așa că vorbi în latină. Ceru retragerea liberă a garnizoanei, onoruri pentru căpeteniile lor Simon Bar Giora și Iohan din Ghișala, garanția că niciodată trupe romane nu vor mai călca în Ierusalim. Erau pretenții de o uriașă duritate, evident menite să saboteze tratativele.

Încet, într-o latină chinuită, mascată în învelișul unor condiții la obiect, stupiditatea revoltător de nerușinată apăru pe chipul încrîncenat al lui Amram. Stînd pe pămînt, Iosif asculta chinuit de tristețea neputinței sale. De pe ziduri îi priveau multe chipuri. Unul dintre ele, îndărătnic, fanatic, cu niște ochi dementi, îl chinuia în mod deosebit pe Iosif, îl paraliza, era ca o parte din zid, tot atît de bine puteai vorbi pereților. I se păru că mai văzuse undeva acest chip. Așa erau chipurile din Galileea cînd priveau în sus, într-o admirație neroadă. Poate că tînărul era unul dintre cei care atunci îi strigaseră: Marin, Marin.

Legatul Paulin mai încercă să spună cîteva cuvinte prietenoase și pline de miez. "Să nu ne despărțim așa, domnilor", se rugă el. "Mai faceți-ne și o altă propunere, care ar putea fi luată în considerație."

Doctorul Amram se sfătui puțin în șoaptă cu cei doi însoțitori ai săi. Apoi, continuînd în latina lui greoaie, politicos, dar foarte tare, spuse: «Bine, mai avem și o altă contrapropunere. Predați-ne oamenii pe care noi îi considerăm vinovați și atunci noi vă acceptăm condițiile". «Ce fel de oameni?" întrebă neîncrezător legatul Paulin. «Este vorba", răspunse doctorul Amram, "de bărbatul

Agrippa, mai înainte rege al evreilor, femeia Berenice, mai înainte prințesă în Iudeea, și de bărbatul Flavius Iosefus, mai înainte preot de gradul întîi." "Păcat", spuse legatul Paulin, și domnii romani se întoarseră dînd să plece.

În această clipă de pe zidul orașului se auzi un strigăt strident: "Lovește-l pe Iosif!" și o dată cu strigătul veni și săgeata. Iosif încă mai văzu cum, pe zid, arcașul era tras jos. Apoi se prăbuși. Fusese tînărul cu chipul stupid, fanatic. Săgeata îl atinsese pe Iosif numai în partea de sus a brațului. Mai mult emoția decît rana îl aruncase jos.

Prințul Titus era foarte amărît din cauza jalnicului rezultat al acțiunii de mediere. De vină era femeia, din cauza ei făcuse acest pas prostesc. Ea îi luase limpezimea gîndurilor, îi strîmbase linia sa dreaptă. Acesta era prilejul de a termina, cu Berenice.

Care era condiția ei? Dacă atunci cînd romanii vor intra în Ierusalim, crîngul din Tecoa va fi neatins, atunci Titus îmi poate face un pat nupțial din lemnul pinilor mei. Condiția ei e îndeplinită. Că el va lua Ierusalimul, aici nu mai încape nici o îndoială. Îi dăduse centurionului Valens, comandantul din Tecoa, misiunea de a tăia trei pini din crîng. Diseară patul poate fi gata. Astăzi va cina singur cu Berenice. Nu mai vrea să mai aștepte. Trimise oameni să aducă patul.

Se dovedi că patul nu era acolo. Crîngul de pini din Tecoa nu mai exista, misiunea prințului n-a putut fi îndeplinită. Nu dăduse el un ordin clar ca acel crîng să fie cruțat? Da, centurionul Valens primise acest ordin, dar apoi, cînd lemnul pentru șanțuri și întăriturii nu mai era suficient, imperatorul Tiberiu Alexandru dăduse un contraordin. Centurionul Valens șovăise, întrebase din nou. Nu putea invoca dispoziția scrisă a imperatorului de a doborî crîngul în ciuda primului ordin.

Aflînd toate acestea, chipul prințului se schimbă înspăimîntător. Fața pură, aspră de soldat se transformă în figura unui băiat care spumegă de furie. Îl chemă la el pe Tiberiu Alexandru, urlă, răcni. Cu cît prințul își pierdea mai mult cumpătul, cu atît mai rece devenea impera-

torul. El explică politicos că un decret semnat de toate autoritățile în drept, ba chiar și de prinț, interzicea sub pedepse aspre, procurarea de lemn disponibil. Nevoile războiului treceau înaintea celor personale. În expedițiile pe care le mai condusese pînă atunci respectase întotdeauna această lege și nu admisese niciodată excepții. Prințul nu mai știa ce să spună. Omul acesta avea dreptate și îi era silă, îi era silă de sine însuși. O durere cumplită îi strîngea ca într-un clește capul, de la tîmple pînă la ceafă. Totul se învîrtea în jurul lui. O iubește pe Berenice. Trebuie să termine odată cu povestea asta; o va face.

Berenice trecea prin tabăra din Ierusalim, frumoasă și liniștită ca întotdeauna. Dar sub liniștea ei era numai revoltă. Numărase zilele pe care le petrecuse în Cezarea fără Titus. Nu voia să recunoască, dar el îi lipsise. De cînd preluase comanda armatei, nu mai este acel tînăr binevoitor cu figura de copil, ci este un bărbat, generalul, dominat de misiunea pe care o avea. Ea își spuse că de dragul Ierusalimului se afla aici, dar știa că este o minciună.

O pornise încîntată cînd Titus a chemat-o în tabără. Dar cînd a văzut întinderile din jurul Ierusalimului, ale Ierusalimului ei, bucuria ei s-a topit. Împrejurimile acelea splendide pustiite ca de lăcuste, livezile, măslinii, viile, casele de țară, prăvăliile bogate de pe Muntele Măslinilor rase la pămînt, totul înspăimîntător de gol, neted și pustiu. Atunci cînd asistase în tribună la paradă, lîngă comandantul romanilor, i se păruse că zeci de mii de oameni de pe ziduri și de pe acoperișurile Templului nu priveau decît la ea, acuzator.

Trecuse prin experiențe cumplite, nu era sentimentală, era obișnuită cu mirosul taberelor militare și al soldaților. Dar șederea aici, în fața Ierusalimului, fusese mai grea decît își închipuise. Bunăstarea taberei bine organizate și mizeria orașului care se sufoca din pricina numeroșilor oameni, ocupațiile milităroase ale prințului, asprimea politicoasă a lui Tiberiu Alexandru, împrejurimile pustii, pîngărite ale Ierusalimului, totul o chinuia. La fel ca prințul, și ea voia să termine odată. Fusese de mai

multe ori pe punctul de a deschide gura: Ce se întîmplă cu crîngul din Tecoa? Mai există crîngul din Tecoa? Dar nici ea nu ştia dacă îşi dorea un 'da' sau un 'nu'.

Era obosită şi surescitată cînd se duse în seara aceea la Titus. El părea sumbru, arzător şi întărîtat, ea posomorîtă şi pustie, cu toată puterea şi voinţa scurse, apărîndu-se slab. El o apucă brutal, ochii, mîinile sale, toată fiinţa sa era sălbatică şi brutală.

După ce fu posedată, Berenice zăcea zdrobită, gura îi era uscată, ochii tulburi şi rătăciţi, hainele sfîşiate. Se simţea bătrînă şi tristă.

Prinţul o privea fix, cu buzele strînse, cu aerul unui copil rău şi neajutorat. Acum deci şi-a împlinit dorinţa. A meritat. Nu a meritat. Nu fusese nici o plăcere, orice altceva în afară de plăcere. Ar fi vrut să n-o fi făcut-o. Era supărat pe el însuşi, iar pe ea o ura. «Dacă mai crezi cu adevărat», spuse el răutăcios, "că crîngul din Tecoa e încă neatins sau că acest pat este făcut din lemnul pomilor din Tecoa te înşeli amar. Pentru lemn aveam o anumită destinaţie. Propriul tău văr a ordonat tăierea crîngului."

Berenice se ridică încetişor, fără să-l privească, nu-i reproşă nimic. Era bărbat, era soldat, la urma urmei un tînăr de treabă. De vină era această tabără, de vină era războiul. În acest război toţi decad, se transformă în animale şi bărbari. Înăuntrul şi în afara zidurilor se petreceau toate ororile imaginabile, au fost pîngăriţi oameni, ţara, Iahve, Templul. Totul este hăituire de animale, ca în arenă în acele zile cu jocuri cînd nu se mai ştie care e omul şi care animalul. Aşadar, acum omul acesta o posedase, împotriva voinţei ei, înşelînd-o, după care şi-a bătut joc de ea, deşi o iubeşte. Este tabăra şi este războiul. Este această cloacă puturoasă de bărbaţi şi ei aşa îi trebuie, dacă a venit aici.

Se ridică, jalnic, cu greu, îşi adună puterile, îşi strînse hainele, le scutură, scutură de pe ea murdăria acestei tabere. Plecă. Nu-i reproşă nimic lui Titus, dar nici nu-l salută. Mersul ei, chiar şi acum cînd era atît de obosită şi atît de deprimată, era mereu acelaşi, mersul Berenicei.

Titus o urmări cu o privire ştearsă, goală. Acesta fusese planul lui, să-şi scoată din sînge femeia aceasta. Nu voia să rateze expediţia, nici misiunea sa din cauza acestei femei. Voia s-o dea la spate, apoi să ia Ierusalimul şi apoi, cu un picior în Ierusalimul învins, să se hotărască dacă s-o ia de la început cu această femeie. Planul fusese frumos, dar, din păcate, dăduse greş. S-a dovedit că nu se dobîndeşte nimic de la o femeie prin silnicie. Nici vorbă să-i fi ieşit din sînge. N-a ajutat la nimic faptul că o posedase, putea s-o facă cu oricare altă femeie. Ea i-a devenit mai străină decît oricînd. Se gîndeşte concentrat, îşi răscoleşte memoria: nu ştie nimic despre ea. Nu-i cunoaşte parfumul, înflăcărarea şi abandonul, ardoarea voluptoasă, oboseala. A rămas ferecată pentru el cu şapte lacăte şi învăluită în şapte văluri. Evreii aceştia sunt infernal de inteligenţi. Au un cuvînt profund, ironic pentru actul sexual, ei nu spun: "a se culca cu", nu spun: "a se contopi", "a se pătrunde". Ei spun: un bărbat cunoaşte o femeie. Nu, el n-a cunoscut-o pe această blestemată Berenice. Şi nici n-o va cunoaşte vreodată, atîta timp cît ea nu i se dă.

În acest timp, Berenice rătăcea pe căile taberei. Nu-şi găsise lectica şi acum alerga. Ajunse în cortul ei. Dădu cîteva porunci grăbite, pline de teamă. Părăsi tabara, fugi în Cezarea. Părăsi Cezarea, fugi în Transiordania, la fratele ei.

La 18 iunie Titus convocă un consiliu de război. Atacurile romanilor împotriva celui de al treilea zid eşuaseră. Cu mare greutate izbutiseră să sape patru şanţuri pentru a-şi instala tunurile blindate, catapultele şi berbecii pînă în apropierea zidurilor şi a fortului Antonia. Dar evreii săpaseră galerii de mine pînă la aceste lucrări, făcuseră ca stîlpii acestor galerii să ia foc cu smoală şi catran şi să se prăbuşească. O dată cu ei se prăbuşiseră şi barajele şi armele romanilor. Aceste lucrări realizate cu atîta caznă şi primejdii erau distruse.

Dispoziţia celor din consiliul de război era nervoasă şi amară. Cei mai tineri cereau un atac general cu toate mijloacele. Aceasta era calea dreaptă, abruptă spre triu-

ful, care plutea înaintea ochilor. Ofiţerii mai în vîrstă erau de altă părere. A lua cu asalt fără turnuri blndate şi fără berbeci o fortăreaţă înzestrată cu tot felul de curse şiu apărată de 25 000 de soldaţi disperaţi nu era o joacă şi, chiar dacă le-ar fi surîs norocul, i-ar fi costat pierderi imense. Nu, oricît de mult ar dura, nu rămîne altceva de făcut decît să se construiască noi baraje şi metereze.

Se lăsă o tăcere grea. Prinţul ascultase cu o mină posomorîtă, atent, fără să intervină. Îi ceru părerea imperatorului. "Dacă timpul pînă la atacul general trebuie să fie pentru noi lung", începu Tiberiu Alexandru, "de ce n-ar fi tot atît de lung şi pentru adversarii noştri?" Ceilalţi urmăreau plini de aşteptare, fără să înţeleagă ceva, gura cu buze subţiri. "Avem veşti sigure , continuă el cu vocea lui înceată, politicoasă, "şi vedem şi cu ochii noştri cum foametea care creşte în rîndurile asediaţior este aliatul nostru. Eu propun, Maiestate şi domnilor, să mizăm mai mult decît pînă acum pe acest aliat. Propun să întărim blocada mai mult decît pînă acum. Propun ca, în acest scop, să ridicăm un zid de asediu în jurul oraşului, ca nici un şoarece să nu mai poată nici să intre, nici să iasă. Asta ar fi un lucru. Al doilea ar fi următorul. Pînă acum am făcut în fiecare zi cunoscut, cu mîndrie, numărul celor care, în ciuda măsurilor luate de asediaţi, au trecut la noi. Pe domnii aceştia i-am tratat foarte bine. Eu cred că asta face mai bine inimii, decît raţiunii noastre. Nu văd de ce am scuti domnii de la Ierusalim de grija hrănirii unei părţi considerabile a populaţiei. Ni se poate cere nouă să verificăm dacă cei ce trec la noi sunt, într-adevăr, civili sau dacă poartă cu ei arme împotriva noastră? Eu propun ca, pe viitor, să-i tratăm pe aceşti dezertori, fără excepţie, ca prizonieri de război rebeli şi tot lemnul de prisos să-l folosim pentru răstignirea acestor rebeli prizonieri. Eu cred că asta îi va face pe cei din interiorul zidurilor să rămînă pe viitor frumuşel acolo. O bună parte din cei asediaţi se aşază la mese goale. Eu sper că atunci chiar şi trupele asediaţilor se vor aşeza la mese goale." Imperatorul vorbea încet, foarte politicos.

"Cu cît vom fi mai aspri în aceste săptămîni, cu atît mai umani vom putea fi în viitor. Propun Alteţă, domnilor, să-i dăm de îndată poruncă centurionului Lucian, şeful jandarmeriei, să nu arate milă la răstignirea rebelilor."

Imperatorul vorbise pe un ton egal ca la o discuţie la masă. Dar în timpul cît a vorbit, liniştea era deplină. Prinţul era un soldat. Totuşi privea consternat la evreul care, cu atîta uşurinţă, propunea măsuri atît de aspre împotriva evreilor. Nimeni din consiliu nu obiectă împotriva celor spuse de Tiberiu Alexandru. Se luă hotărîrea de a construi zidul de blocadă şi de a răstigni, de acum încolo, dezertorii.

Din fortul Fasael, Simon Bar Giora şi Iohan din Ghişala priveau cum se înălţa zidul de blocadă. Iohan aprecie lungimea lui la şapte kilometri şi-i arătă lui Simon, cu o privire competentă, treisprezece puncte în care vor fi construite turnurile. "Un mijloc cam ticălos, frate Simon, nu ţi se pare?" întrebă el cu rînjet cam sinistru. "De la vulpoiul ăla bătrîn te puteai aştepta, oricum, la aşa ceva, dar tînărul care se făleşte cu bărbăţia şi virtutea militară ar fi putut aplica mijloace mai nobile. Ei, asta-i. Acum am ajuns la roşcove sau nici măcar atît."

Zidul de blocadă fu terminat şi străzile şi înălţimile din Ierusalim se umplură de cruci. Jandarmii erau foarte inventivi în a găsi noi poziţii e răstignire. Băteau în aşa fel cuiele, încît cel ce urma a fi executat atîrna cu picioarele în sus sau îi legau de-a curmezişul crucii, răsucindu-le rafinat, membrele. La început, măsurile luate de romani avură ca efect reducerea numărului dezertorilor. Dar apoi foamea şi teroarea crescură în oraş. Mulţi se considerau pierduţi. Ce era mai înţelept? Să rămîi în oraş, să ai tot timpul în faţa ochilor crimele macabeicilor împotriva lui Dumnezeu şi a oamenilor şi să mori de foame? Sau să fugi la romani şi să fii atîrnat de ei pe cruce? Erai pierdut înăuntrul zidurilor, ca şi în afara lor. Dacă piatra cade pe ulcior, vai de ulcior. Dacă ulciorul cade pe piatră, vai de ulcior. Oricum întotdeauna era vai de ulcior.

Numărul celor care preferau morţii în Ierusalim moartea pe cruce creştea. Rareori trecea o zi, în care să nu fi fost răstigniţi sute de dezertori. În curînd abia dacă se mai gă-

sea vreun loc pentru cruci şi o cruce pentru un trup omenesc.

Sticlarul Nahum Ben Nahum stătea aproape toată ziua pe acoperişul casei din strada Producătorilor de alifii. Acolo se mai aflau soţia lui Alexas şi cei doi copii, căci sub cerul liber simţeai mai puţin foamea. Chiar dacă îţi strîngeai pe trup haina sau cingătoarea, foamea tot nu trecea de tot; ci doar pentru scurt timp.

Nahum Ben Nahum slăbise foarte mult, barba sa deasă nu mai era îngrijită, nici nu mai era pătrată şi multe fire cărunte o brăzdau. Uneori liniştea din casă îl chinuia căci, aşa cum erau de epuizaţi nu le mai ardea de vorbă. Atunci Nahum trecea podul îngust care ducea din Oraşul nou la Templu şi-şi vizita ruda, doctorul Nittai preot de gradul opt. Abia fusese tras la sorţi, aşa că doctorul Nittai locuia şi dormea acum la Templu. Ochii săi pătimaşi se uscaseră, cîntecul monoton tradiţional mai ieşea numai cu greu de pe buzele sale. Era o minune că acest om uscat se mai putea ţine pe picioare, dar izbutea. Era mai puţin zgîrcit la vorbă ca înainte, nu se jena de accentul lui babilonean era fericit. Întreaga lume este cursă şi capcană, numai Templul este sigur. Îi ridică şi inima lui Nahum arătîndu-i că, în ciuda mizeriei din jur serviciul la Templu funcţiona în continuare ca întotdeauna cu miile lui de ceremonii măreţe şi complicate, cu jertfele de dimineaţă şi jertfele de seară. Tot oraşul decădea, dar casa şi masa lui Iahve rămîneau aranjate fermecător, de secole încoace.

De la Templu sticlarul Nahum se ducea adesea la bursă, la Kippa. Acolo se întruneau o serie întreagă de cetăţeni, în virtutea obişnuinţei, în ciuda foametei. Tocmeala nu se mai făcea acum pentru caravane cu mirodenii sau corăbii cu lemn, ci pentru mărunte cantităţi de alimente. Unul sau doi pfunzi de făină stricată, o mînă de lăcuste uscate, un butoiaş cu sos de peşte. La începutul lui iunie greutatea pîinii trebuia să fie egală cu cea a sticlei, apoi cu aceeaşi greutate în aramă, apoi în argint. La 33 iunie pentru o baniţă de grîu (8,75 kg), se plăteau 40 de mene şi înainte de iulie un talant întreg.

Desigur, acest comerţ trebuia ţinut secret: căci de mult

mai-marii armatei rechiziționaseră pentru trupe toate alimentele. Soldații cotrobăiau prin case pînă în ultimul colțișor. Cu pumnalele și săbiile lor, făcînd glume grosolane, scoteau din cotloane ultimul dram de hrană.

Nahum îl binecuvînta pe fiul său, Alexas. Ce s-ar fi făcut ei fără el? El hrănea toată casa din strada Producătorilor de alifii, iar tatăl primea partea cea mai mare. Nahum nu știa unde ascunsese Alexas proviziile și nici nu voia să știe. Odată Alexas veni acasă tulburat, sîngerînd dintr-o rană urîtă. Probabil că fusese oprit de soldații care patrulau atunci cînd voise să mai scoată ceva provizii din ascunzătorile lui.

Sticlarul Nahum suferea pînă-n măduva oaselor de teamă și supărare acum, cînd sta la căpătîiul fiului său mai mare, care, cu o față pămîntie, zăcea slăbit și fără cunoștință. Ah și oi, de ce nu-l urmase mai devreme pe fiul său, Alexas? Fiul lui, Alexas, este cel mai înțelept dintre oameni, iar el, tatăl lui, n-a îndrăznit să i se mărturisească, pur și simplu din cauza copoilor stăpînirii care mișunau peste tot. Dar acum nici el nu -și va ține gura. Cînd fiul său se va face bine, va merge cu el la cel cu fața gălbejită! Căci, în ciuda teroarei, din sistemul complicat al galeriilor subterane, și din grotele de sub Ierusalim apăreau mereu noi profeți, predicau pacea și supunerea și dispăreau apoi din nou în lumea de sub pămînt, înainte ca macabeicii să poată pune mîna pe ei. Nahum era convins că fiul lui era în relații foarte apropiate cu conducătorul acestor profeți, chiar acela obscur, misterios, pe care toți îl numeau gălbejitul.

Era atît de furios pe macabeici, încît aproape că nici nu mai simțea foamea; emoția puternică alungă foamea. Furia sa se îndrepta în special împotriva fiului său. Efraim. E adevărat că, din rația îndestulătoare pe care o primea ca soldat, le dădea alimente și tatălui și fraților. Dar în fundul sufletului său Nahum se temea că Efraim fusese cel care-i asmuțise pe soldați pe urmele fratelui său. Această bănuială, neputința și amărăciunea aproape îl scoteau din minți pe sticlarul Nahum.

Alexas își revenea. Dar foamea era din ce în ce mai cumplită, hrana neîndestulătoare era mereu aceeași, vara era

fierbinte. Fiul cel mai mic al lui Alexas muri, cel care avea doar doi anişori, la cîteva zile muri cel mai mare de patru anişori. Cel de doi anişori a mai putut fi îngropat. Dar, cînd muri cel de patru anişori, erau prea multe cadavre şi toţi erau sleiţi de puteri şi trebuiră să se mulţumească să răstoarne morţii în rîpele care înconjurau oraşul. Nahum, fiii săi şi nora sa duseră micul cadavru la poarta de sud-est, pentru ca Manneus Bar Lazarus, însărcinat cu serviciile funebre, să le poată arunca în rîpe. Nahum vru să ţină cuvîntarea de înmormîntare, dar cum era foarte slab cuvintele i se învîrteau în cap şi, în loc să vorbească de micuţul Iannai Bar Alexas, spunea că Manneus a lichidat 47 203 de cadavre şi a primit în schimb 47 203 sesterţi, cu care acum ar putea să cumpere la bursă aproape două baniţe de grîu.

Alexas se aşează pe pămînt şi ţinu cele şapte zile de doliu. Clătina din cap, îşi mîngîia barba murdară. Plătise destul de scump dragostea pentru părintele său şi pentru fraţii săi.

Cînd ieşi pentru prima dată în oraş, fu uluit. Îşi închipuia că mizeria nu putea fi mai mare, dar ea crescuse. Înainte Ierusalimul fusese vestit pentru curăţenia sa, acum deasupra întregului oraş plutea o duhoare cumplită. În unele cartiere din oraş, morţii erau adunaţi în clădirile publice şi cînd acestea se umpleau, aceste clădiri erau ferecate. Dar mai înspăimîntătoare decît duhoarea era marea linişte a acestui oraş altădată atît de plin de viaţă; căci acum şi cei mai veseli nu mai aveau chef de vorbă. Oraşul alb zăcea în soarele de vară tăcînd şi puţind, plin de roiuri groase de tot felul de insecte.

Pe acoperişuri, pe străduţe oamenii zăceau epuizaţi, cu ochii uscaţi şi gurile larg deschise. Mulţi din ei se umflaseră, alţii ajunseseră numai piele şi os. Soldaţii care-i loveau cu picioarele nu-i mai puteau urni din loc. Înfometaţii aceştia boleau cu ochii înălţaţi spre Templul, care strălucea alb şi auriu în lumina albastră de pe colină şi aşteptau moartea. Alexas văzu o femeie scotocind în gunoi, căutînd împreună cu cîinii ceva de mîncare. O cunoştea pe această femeie. Era bătrîna Hanna, văduva arhiereului Anan. Înainte, în faţa ei se întindeau covoare, cînd apărea

pe stradă; căci pasul ei era prea nobil pentru a călca prin praful străzii.

Veni apoi și ziua cînd Alexas, cel mai înțelept dintre oameni, rămase ca prostit de uluire. Își găsi goală ascunzătoarea sa din subteran, căci alții îi descoperiseră resturile proviziilor sale.

Cînd Nahum izbuti cu mare greutate să-i smulgă fiului său această veste, rămase nemișcat, adîncit în gînduri. Vrednic lucru să îngropi un mort; dar culmea vredniciei în ochii lui Iahve era să te îngropi tu singur, pentru că alții să nu-ți mai poarte grija. Nahum Ben Nahum hotărî să-și dobîndească această vrednicie. Cînd vreunul dintre ei părea că nu mai are decît cel mult o zi sau două de trăit, soldații de strajă îl lăsau să stea în fața porții. Pe el o să-l lase. Își puse mîna pe capul fiului său Alexas, care privea întunecat cum i se stingea nevasta și îl binecuvîntă. Apoi luă o lopată, condica cu socoteli, cheia vechii sticlării, cîteva boabe de smirnă, tămîie și o porni spre poarta de sud.

În fața porții de sud se afla o hrubă mare cu oseminte. După ce erau lăsate în liniște timp de un an, atunci cînd cadavrul era putrezit pînă la os, osemintele erau adunate în mici sicrie de piatră, iar acestea erau puse unele peste altele în pereții hrubei și unele lîngă altele de-a lungu pereților. Și peste această grctă cu oseminte trecuse, desigur, asediul, care o distrusese, așa încît nu mai arăta tocmai demn, un morman de plăci de piatră și de oseminte zdrobite. Dar ele rămîneau mai departe un cimitir iudaic.

Așadar, Nahum se prosternă acum pe pămîntul acesta gălbui și ars de arșiță. De jur împrejur se aflau și alți înfometați, cu privirile ațintite spre Templu. Uneori spunea: Ascultă, Israel, unul și veșnic este dumnezeul nostru Iahve.' Uneori se gîndeau la soldați, la Templu, care aveau pîine și pește, la taberele romane, care aveau grăsime și carne, și apoi mînia alunga foamea chiar dacă pentru prea puțină vreme.

Nahum era foarte slăbit, dar această slăbiciune nu era neplăcută. Se bucură de soarele fierbinte. La început, cînd mai era încă ucenic, îl durea groaznic cînd se ardea la masa

fierbinte. Acum pielea i se obişnuise. Nu făcuse bine fiul său. Alexas, că înlocuise lucrul manual cu tubul de suflat sticla. În general, fiul său, Alexas, era prea trufaş. Din pricina mîndriei lui i se prăpădiseră copiii şi soţia, şi i se furaseră proviziile. Cum scrie în cartea lui Iov? **'Secerişul lui să-l mănînce flămînzii şi să-l ducă cu ei în ascunzişuri şi toată averea lui s-o soarbă însetaţii'** Cine e, la urma urmei, Iov, el sau fiul lui, Alexas? Iată ceva foarte greu. Adevărat, a luat cu el o lopată, dar îşi curăţă cu ea cojile rănilor? Nu le curăţă; aşadar, fiul lui, Alexas, este Iov.

Cine dovedeşte cinstire unui mort, acela îşi dobîndeşte merit, mai ales cînd el însuşi este acel mort. Dar, mai înainte, trebuie să se mai uite o dată în condica lui cu socoteli, să vadă dacă ultimele încasări se potrivesc; vrea să aibă cu el în groapă o condică pusă în ordine. A auzit pe aici istoria unei anumite Maria Beth Ezob. Atraşi de mirosul de carne friptă, soldaţii macabeicilor intraseră în casa acestei Maria şi găsiseră carne prăjită. Mirosul venea de la copilul acestei Maria şi ea voi să încheie cu soldaţii o înţelegere: deoarece ea născuse copilul, jumătate din carne trebuia să fie a ei, cealaltă jumătate voia s-o lase soldaţilor. Asta era o femeie şi jumătate. De fapt, o asemenea convenire ar trebui să fie făcută în scris şi depusă la primărie. Dar acum aşa ceva este greu. Funcţionarii nu sunt aici. Ştiu că le e foame şi aşa ceva nu se poate, să pleci, pentru că ţi-e foame. Unii au murit, e drept, de foame, mai bine ziua morţii decît ziua naşterii şi aceştia sunt oarecum iertaţi.

Şi iată-l pe fiul său, Alexas, cel nemaipomenit de deştept, cel mai deştept dintre oameni, şi cu toată deşteptăciunea lui, nu are ce mînca. Dintr-o dată, i se face cumplit de milă de fiul său, Alexas. Fireşte, el este Iov. Barba lui Alexas a încărunţit mai mult decît a sa, deşi el este mult mai tînăr. Fireşte, barba lui, a lui Nahum, nu mai este pătrată, şi dacă îl vede o femeie însărcinată, copilul ei nu va fi mai frumos.

Este totuşi dureros că lui, Nahum ben Nahum, sticlar, mare negustor, nu i se dă cinstea cuvenită. Faptul că el însuşi este propriul lui cortegiu mortuar este o grea încerca-

re de la Iahve, și el îl înțelege pe Iov, și acum e calr de tot: nu fiul său, Alexas, este Iov, ci el. 'Am zis mormîntului: Tu ești tatăl meu: am zis viermilor: Voi sînteți mama și surorile mele! Și acum, vino, lopată, sapă, lopată.'

Cu foarte mare greutate se ridică, oftînd ușor. Este foarte greu, ca să sapi trebuie să vezi. Musculițele astea scîrboase care se așează pe fața sa și care-i întunecă totul înaintea ochilor. Privirea lui se îndreaptă încet de tot spre pămîntul gălbui-cenușiu, spre oase, spre resturile sicrielor de piatră. Iată, aproape de tot, vede lucind ceva, are culoarea opalului, este o minune că n-a văzut-o mai înainte, este un ciob de sticlă de Murano. E autentică? Dacă nu e autentică, atunci trebuie să fie un procedeu deosebit de iscusit, cel prin care se produce o asemenea sticlă. Unde există un procedeu atît de iscusit? Unde se face o asemenea sticlă? La Tyr? În Carmania? Trebuie să știe unde se fabrică o sticlă atît de artistică, și cum se fabrică. Fiul său, Alexas, va ști. De ce ar fi el cel mai înțelept dintre oameni? O să-l întrebe pe fiul său, Alexas.

Se tîrăște spre sticlă, o ia, o pune grijuliu în buzunarul lui de la cingătoare. S-ar putea să fie de la vreo sticluță de parfum, dată unui mort în sicriul de piatră. Are sticla. Nu e autentică, dar e o imitație foarte amăgitoare, numai un specialist poate recunoaște falsul: Nu se mai gîndește să intre în groapă, în el nu mai e nimic în afară de dorința de a-l întreba pe fiul său, Alexas, de această piatră minunată. Se ridică, e adevărat, se scoală, pune piciorul drept pe pămînt, apoi stîngul, se tîrăște, se împiedică puțin de oase și pietre, dar merge. Se întoarce la poartă, nu pot fi mai mult de opt minute de mers și, vezi, n-are nevoie decît de puțin timp, n-are nevoie nici măcar de-o jumătate de oră și a și ajuns la poartă. Străjile evreiești sunt, întîmplător, bine dispuse, deschid, portița secretă, întreabă: "Ai găsit ceva de ros, mortule? Dacă da, atunci împarte cu noi." El le arată mîndru ciobul de sticlă. Ei rîd îl lasă să treacă, el se întoarce înapoi în strada Producătorilor de alifii, în casa fiului său, Alexas.

Romanii ridică patru metereze noi în fața orașului. Soldații, care nu se ocupau cu aceasta, își făceau serviciul de

tabără, făceau instrucție, se plimbau încoace și-ncolo fără nici o treabă, priveau orașul liniștit, alb, urît mirostor, așteptau.

Pentru a alunga plictiseala chinuitoare, ofițerii organizau vînători cu numeroasele animale care se adunau în jurul orașului atrase de mirosul de hoit. Căci apăruseră animale interesante, din cele care nu se mai văzuseră de multe generații în această regiune. Din Liban coborau lupi; de pe malurile Iordanului veneau lei, din Gilead și Basan pantere. Vulpile se îngrășau, fără s-și folosească prea mult viclenia, le mergea bine și hienelor, haitelor urlătoare de șacali. Pe crucile care mărgineau toate străzile se așezau stoluri de corbi, pe înălțimile munților stăteau la pîndă vulturii.

Arcașii se distrau cîteodată folosind drept țintă, în zona cimitirelor, evreii ghemuiți pe jos, înfometați. Alți soldați romani se duceau, cîte unul sau cu trupa, pînă la ziduri, în afara bătăii puștilor, dar în raza lor de vedere, le arătau celor de pe ziduri surplusul rațiilor lor, mîncau, înghițeau, strigau: Hep, Hep, Hierosolyma est perdita. Trecuseră șapte săptămîni de la începutul asediului. Evreii își sărbătoreau Rusaliile, niște Rusalii jalnice, și nimic nu se schimba. Trecu toată luna iulie, nu se schimbă nimic. Evreii mai fac cîte o incursiune spre metereze, fără succes. Și, cu toate acestea, această expediție îi călca rău pe nervi pe legionarii romani, părînduli-se mult mai rea decît campanii mai periculoase și mai dure. Avînd în față orașul care tăcea și puțea, asediatorul era cuprins treptat de o furie neputincioasă. Dacă evreii reușeau să distrugă cele patru metereze, nu mai exista altă posibilitate de a construi noi lucrări de asediere; lemnul era pe sfîrșite. Deci nu mai rămînea nimic altceva de făcut decît să aștepte, pînă ce cei dinăuntru crăpau de foame. Soldații aruncau priviri furibunde spre Templu, care rămînea mereu la fel, neatins, alb și auriu, colo sus, pe colină. Ei nu-i spuneau Templul ci, plini de spaimă, de furie și de scîrbă, spuneau: 'aia de-acolo'. Trebuia să zacă pentru totdeauna în fața acestei fortărețe albe, care îți dădea fiori? Tabăra romană era cuprinsă de o încordare sumbră, disperată. Nici un alt oraș n-ar fi îndurat atîta

vreme certuri interne, foamete, război. Smintiții, ticăloșii ăștia morți de foame n-o să poată fi niciodată învățați minte? Întoarcerea la Roma pentru jertfirea calului, în octombrie, nu prea avea șanse. De la generalii legiunilor și pînă la ultimul soldat din contingentele federale, fiecare turba de furie împotriva acestui dumnezeu Iahve, care împiedica victoria artei militare romane asupra fanatismului barbarilor evrei.

În una din ultimele zile ale lui iulie, Titus îl chemă pe Iosif să-l însoțească într-o raită. Cei doi bărbați, generalul fără însemnele demnității sale, Iosif fără arme, mergeau tăcuți în liniștea fără margini. La răstimpuri egale, se auzea strigătul străjilor, cu mereu aceeași parolă: 'Roma înainte.' Pe o distanță de douăzeci de kilometri, împrejurimile Ierusalimului se întindeau acum pustii și goale, se împlinise cuvîntul Scripturii: **'Mînia și înverșunarea lui Iahve s-au năpustit asupra locului acestuia, asupra oamenilor și asupra vitelor, asupra pomilor din livezi și asupra roadelor pămîntului.'**

Ajunseră la una din rîpele, în care cei din oraș aruncau leșurile. Din partea aceea venea o duhoare cumplită, stătută, care-ți tăia respirația; trupurile zăceau unele peste altele într-o respingătoare stare de putrefacție. Titus se opri. Iosif se opri și el, supus. Titus își privea dintr-o parte însoțitorul, care aștepta răbdător în aburul acela insuportabil. Chiar în ziua aceea primise o înștiințare confidențială, în care Iosif era învinuit de spionaj, de înțelegeri tainice cu asediații. Titus nu credea o vorbă. Știa exact cît de dificilă era situația lui Iosif, știa că atît evreii, cît și soldații romani îl considerau un trădător. El ținea mult la Iosif, îl considera un prieten sincer. Dar existau ceasuri, în care el îi era tot atît de străin și de neînțeles, cum le părea și soldaților lui. Aici, la rîpa cu leșuri pîndea un semn de oroare și de tristețe pe fața lui Iosif. Dar chipul lui Iosif era de nepătruns și prințul fu scuturat de un fior rece și neplăcut: cum putea suporta evreul așa ceva?

Pe Iosif însă îl împingea o pornire chinuitoare spre locurile unde ororile asediului se vedeau cel mai frapant. Era trimis aici pentru a fi ochiul care vede toată oroarea.

Să te emoţionezi, asta era uşor. Să rămînă liniştit şi să contemple, asta era cu mult mai greu. Adesea îl apuca o durere ascuţită, sfîşietoare, pentru că se afla aici în afara zidurilor, şi nu dor nebun de a se amesteca printre ceilalţi în oraş. Era bine de ei. Să poţi lupta, să poţi suferi împreună cu un milion de alţi oameni, asta era bine.

Primise din oraş, pe o cale tainică şi fără numele trimiţătorului, o scrisoare: 'Ne stinghereşti. Trebuie să dispari.' Ştie că scrisoarea vine de la Iustus. Din nou acest Iustus are dreptate. Încercările lui de mediere sunt fără speranţe, persoana lui stă în calea oricărei medieri.

Vara aceasta în faţa zidurilor Ierusalimului este o vară amară pentru Iosefus. Rana care se cicatrizează la braţul drept nu e gravă, dar îl doare şi-l împiedică la scris. Uneori Titus îl întreabă în glumă, dacă nu vrea să-i dicteze lui; el este cel mai bun stenograf din tabără. Dar poate că e bine că Iosif nu poate scrie acum. Nu vrea artă, elocinţă, sentiment. Tot corpul lui trebuie să fie doar ochi, în rest nimic.

Stă astfel cu Titus în mijlocul peisajului pustiu, care înainte era unul din cele mai frumoase colţuri ale pămîntului şi ale patriei sale. Acum totul e pustiu şi gol ca înainte de Creaţie. Pe ultimul zid al oraşului, zdruncinat şi el, îşi ştie compatrioţii neîngrijiţi, convinşi că trebuie să piară, iar pe el îl urăsc mai mult decît pe oricine pe lumea aceasta. Au pus un premiu pe capul său, un premiu imens, cel mai mare pe care îl cunosc, o baniţă întreagă de grîu. Stă, tace, priveşte înainte. În spatele lui, în faţa lui, lîngă el sunt cruci, de care atîrnă oameni din neamul său, la picioarele lui este rîpa în care putrezesc oameni din neamul său, aerul, toată această ţară pustie este plină de animale care aşteaptă prada.

Titus deschide gura. Vorbeşte încet, dar în pustietatea din jur glasul lui răsună tare: "Ţi se pare crud, Iosif, că te oblig să fii aici?" Iosif răspunde cu un glas chiar mai slab decît cel al prinţului, încet, cîntărindu-şi cuvintele: "Aceasta a fost voinţa mea, prinţe Titus."

Titus îi pune o mînă pe umăr: "Te ţii bine, dragă Iosif. Pot să-ţi împlinesc vreo dorinţă?" Fără să-l privească, cu aceeaşi

voce egală, măsurată, Titus răspunde: "Nu vă atingeţi de Templu, prinţe Titus." "Şi eu doresc aceasta nu mai puţin decît tine", spune Titus."Aş vrea să ceri ceva pentru tine."

În cele din urmă, Iosif se întoarse spre prinţ. Îi văzu chipul curios, cercetător, dar nu lipsit de bunăvoinţă."Vă rog să-mi daţi", spuse el încet, cu multe precauţii, "dacă oraşul va cădea, să-mi daţi din pradă." Amuţi."Ce să-ţi dau evreule?" întrebă Titus. "Să-mi daţi" se rugă Iosif, "şapte suluri ale Legii şi şapte oameni."

Cei doi stăteau, mari şi singuri, în mijlocul peisajului pustiu. Titus zîmbi: "Vei avea şaptezeci de suluri, dragă Iosif, şi şaptezeci de oameni."

Preoţii din gradul care oficia slujba se adunau zilnic în Sala Pătrată, pentru a trage la sorţi cine urma să prezideze jertfa. În dimineaţa zilei de 5 august, 17 Tamus după calculul evreiesc, printre cei adunaţi în acest scop acolo îşi făcură loc căpeteniile armatei, Simon Bar Giora şi Iohan din Ghişala, amîndoi înarmaţi, împreună cu secretarul lor, Amram, ca şi cu alţi oameni înarmaţi. Şeful serviciului la Templu, care conducea tragerea la sorţi, întrebă, stăpînindu-şi cu greu firea: "Ce vreţi?" "Astăzi n-aveţi de ce să faceţi tragerea, doctore şi maestre", spuse Iohan din Ghişala. "Nici pe viitor nu aveţi de ce s-o mai faceţi. Puteţi să vă duceţi acasă, domnilor, toţi, preoţi, leviţi, mireni. Slujba la Templu s-a încheiat."

Preoţii stau împietriţi. Foamea le veştejeşte feţele, albe ca şi veşmintele lor, erau foarte slăbiţi. Unii dintre ei, ca, de pildă, doctorul Nittai, se mai ţineau pe picioare numai cu gîndul la slujba divină. Erau prea slabi ca să mai strige, ceea ce izbucni în urma cuvintelor lui Iohan fu mai mult un gîlgîit şi un geamăt straniu de slab.

"Cîţi miei de jertfă au mai rămas?" întrebă brutal Simon Bar Giora. "Şase", răspunse cu o fermitate chinuită şeful serviciului la templu. "Vă înşelaţi, doctore şi maestre", îl corectă cu blîndeţe secretarul Amram, dezvelindu-şi cu un zîmbet politicos şi maliţios dinţii. "Sunt nouă." "Scoateţi cei

nouă miei", spuse aproape cu bunăvoinţă Iohan din Ghişala. "În oraşul ăsta de multă vreme Iahve este singurul care mai mănîncă ceva carne. Mieii nu trebuie arşi. Iahve a avut la altarul său pentru jertfă destule mirosuri dulci. Cei care luptă pentru sfinţenie trebuie să şi trăiască din sfinţenie. Scoateţi cei nouă miei, doctori şi maeştri."

Şeful serviciului la templu înghiţi cu greu, căută să se împotrivească. Dar înainte de a vorbi, doctorul Nittai ieşi din rînd. Ochii uscaţi, sălbatici erau aţintiţi pătimaş asupra lui Iohan din Ghişala. "Pretutindeni este cursă şi capcană", mormăi el cu accentul lui aspru, babilonean, "numai în templu este siguranţă. Vreţi să vă puneţi acum cursele şi în templu? Vă vor fi stricate." "Asta o să vedem", spuse nepăsător Iohan din Ghişala. "Poate că aţi aflat că fortul Antonia a căzut. Războiul se tîrăşte spre Templu. Templul nu mai este locaşul lui Iahve, este fortăreaţa lui Iahve." Dar doctorul Nittai continua să mormăie: "Vreţi să jefuiţi altarul lui Iahve? Cel ce fură pîinea şi carnea lui Iahve, fură sprijinul întregului Israel." "Tăceţi din gură", îl puse la punct Simon cu un aer sumbru. "Slujba la templu s-a terminat." Secretarul Amram se duse spre doctorul Nittai, îi puse mîna pe umăr şi spuse împăciuitor, arătîndu-şi linţii galbeni: "Fiţi mulţumit, domnule coleg. Cum spune Ieremia:" *'Aşa zice Dumnezeul lui Israel: Arderile de tot ale voastre adăugaţi-le la jertfele voastre şi mîncaţi carne; că părinţilor voştri nu le-am vorbit şi nu le-am dat poruncă în ziua aceea, în care i-am scos din pămîntul Egiptului, pentru arderea de tot şi pentru jertfă.'*

Iohan din Ghişala îşi roti ochii săi cenuşii peste cei de faţă care aşteptau uluiţi. Văzu chipul dezorientat şi aspru al doctorului Nittai. Spuse politicos şi conciliant: "Dacă vreţi să alujiţi mai departe, domnii mei, atunci psalmodiaţi, cîntaţi din instrumente, rostiţi-vă binecuvîntarea, nimeni nu vă împiedică. Dar tot ce e pe-aici, pîine, vin, ulei şi carne se rechiziţionează."

Veni şi arhiereul Fanias, care fusese înştiinţat de ce se petrecea în templu. Atunci cînd prin tragerea la sorţi a lui Iohan Ghişala s-a pomenit ridicat la cea mai înaltă funcţie în

oraş şi în templu, omul acesta greoi şi mărginit primise misiunea Domnului cu mare îngrijorare. Este conştient de prostia lui, n-a învăţat nimic, nici doctrina esoterică, nici măcar cele mai simple interpretări ale Sfintei Scripturi, el n-a învăţat decît să pregătească mortar, să care pietre şi să le aşeze unele peste altele. Acum Iahve îl învrednicise cu sfintele veşminte, ale căror opt părţi te purifică de cele opt păcate mari. Dar oricît de săracă îi este înţelepciunea şi învăţătura, în el este sfinţenie. Dar această sfinţenie este greu de purtat. Şi acum soldaţii aceştia ordonă să înceteze slujbele la templu. Asta nu se poate. Dar ce poate el să facă? Toţi se uită la el, aşteptînd că el să spună ceva. O, dacă şi-ar fi pus veşmintele sfinte, Iahve i-ar fi inspirat, cu siguranţă, cuvintele potrivite. Acum parcă ar fi gol, stă nedumerit, neajutorat. În cele din urmă, deschide gura. "Cu cei nouă miei", spuse el întorcîndu-se spre Iohan din Ghişala; "nu vă puteţi hrăni armata. Cu aceştia însă noi ne mai putem ruga încă patru zile." Preoţii sunt de părere că cele spuse de arhiereul Fanias sunt judecata simplă şi cuternică a poporului, şi de îndată îi vine în ajutor şeful serviciului la templu. "Dacă oamenii aceştia mai trăiesc spuse el arătînd spre preoţii din jur," este numai pentru că voiesc să ţină slujba lui Iahve potrivit Scripturii."

Dar Simon Bar Giora spune scurt: "Porţile templului privesc de mult cum voi vă umpleţi burţile din jertfele aduse lui Iahve", după care oameniii lui înarmaţi se reped în staulul mieilor. Iau mieii. Dau buzna în pivniţă şi iau vinul şi uleiul. Năvălesc în altar. Niciodată, de cînd există altarul, picior păcătos nu călcase într-însul. Acum soldaţii bocănesc greoi, rînjind încurcat, prin sala răcoroasă şi severă în lumina apusului. Iată sfeşnicul cu şapte braţe, cădelniţa, masa cu cele douăsprezece pîini aurite şi pîinile din grîu. Nimeni nu se sinchisea de aur, dar Simon arătă spre pîinile de grîu, frumos mirositoare, şi spuse: "Luaţi!"; spuse aceasta cu brutalitate, pentru a-şi ascunde tulburarea. Soldaţii se apropiară sfioşi de masa cu pîinile pentru jertfă. Apoi, cu un gest iute, luară pîinile. Le

duceau în braţe cu stîngăcie, ca şi cînd pîinile ar fi fost copii mici, cu care trebuie să umbli cu mare grijă.

Arhiereul Fanias venea greoi în urma soldaţilor, nefericit, bolnav de îndoială, gîndindu-se ce ar fi trebuit să facă. Privea temător spre perdeaua din dreptul Sfîntei Sfintelor, lăcaşul lui Iahve, în care doar el avea dreptul să calce în ziua împăcării. Dar Simon şi Iohan nu atinseră perdeaua, se întoarseră. O povară uriaşă căzu de pe umerii arhiereului Fanias.

Simon şi Iohan îi invitară la cină pe ofiţerii din statul lor major şi, în plus, pe secretarul Amram. De săptămîni de zile nici unul din ei nu mai mîncase carne, iar acum adulmecau lacom mirosul de prăjit. Mai era şi mult vin bun, vin de Eşcol, şi pe masă era şi pîine, din belşug, nu numai pentru mîncat, ci şi pentru a lua carnea de pe farfurie. Se îmbăiaseră, se unseseră cu ulei de la templu, îşi tăiaseră bărbile, se tunseseră. Acum se priveau cu mirare: ce bărbaţi impunători, eleganţi deveniseră aceşti sălbatici.

"Staţi comod şi mîncaţi", îi pofti Iohan din Ghişala." Cu siguranţă este pentru ultima oară că mai facem acest lucru, şi am meritat-o." Soldaţii lor le spălară mîinile, Simon Bar Giora rosti binecuvîntarea şi aduse pîinea, era o masă bogată, şi le dădură şi soldaţilor din ea.

Cele două căpetenii erau într-o dispoziţie bună, blîndă. Se gîndeau la patria lor, Galileea. "Mă gîndesc la roşcovii din oraşul tău Gherasa, frate Simon", spuse Iohan. "E un oraş frumos." "Eu mă gîndesc la smochinii şi la măslinii din oraşul tău Ghişala, frate Iohan", spuse Simon. "Tu ai venit la Ierusalim din nord, eu din sud. Ar fi trebuit să ne unim atunci cînd am venit." "Da", zîmbeşte Iohan, "am fost nişte nebuni. Eram ca nişte cocoşi. Stăpînul îi duce în curte atîrnaţi de picioare ca să-i taie, iar ei, bîţîindu-se cu capul în jos, se bat cu ciocurile."

"Dă-mi bucata aceea de la piept din farfuria ta, frate Iohan", spuse Simon," eu o să-ţi dau o bucată de pulpă. E mai grasă şî mai mustoasă. Ţin la tine şi te preţuiesc, frate Iohan." "Îţi mulţumesc, frate Simon," spuse Iohan."N-am ştiut nicio-

dată ce bărbat frumos şi impunător eşti. Văd abia acum cînd te pregăteşti să mori."

Făcură schimb de carne, făcură schimb de vin. Iohan îngînă cîntecul care îl preamărea pe Simon dînd foc maşinilor şi artileriei romanilor, şi Simon cînta cîntecul care îl lăuda pe Iohan ridicînd în spatele primului zid al fortului Antonia un al doilea. "Dacă am fi avut tot atîta noroc cît curaj am avut", zîmbi Iohan, "romanii de mult nu ar mai fi fost aici." Cîntară cîntece de pahar şi cîntece deocheate despre frumuseţea ţării Galileea. Se gîndeau la oraşele Seforis şi Tiberiada şi la oraşul Magdala cu cele optzeci de ateliere de ţesut ale sale, pe care le distruseseră romanii. "Pînă departe marea este roşie de sînge în apropierea Magdalei", cîntau ei, "pînă departe ţărmul e plin de leşuri în apropierea Magdalei." Îşi scriseră numele pe eşarfele cu iniţialele lui Macabeu şi le schimbară între ei.

De fară, în răstimpuri regulate, se auzeau loviturile surde date în ziduri. Era 'Iulius cel gros', renumitul berbec al legiunii a 10-a. "Lasă-l să izbească", rîdeau ofiţerii, "mîine îi dăm foc." Stăteau lungiţi, mîncau, glumeau, beau. Fusese o masă bună, şi era ultima.

Se apropia noaptea. Căzură pe gînduri, în marea sală plutea o atmosferă de veselie sălbatică, pe care ceva o umbrea. Se gîndeau la morţi. "Nu mai avem linte, nici ouă", spuse Iohan din Ghişala," dar cele zece cupe de jale le vom bea şi vom întoarce pernele." "Sunt mulţi morţi", spuse Simon Bar Giora," şi pentru cinstirea lor s-ar fi cuvenit să dăm o masă mai bună. Mă gîndesc la ofiţerii morţi." Fuseseră optzeci şi şapte de ofiţeri, care deprinseseră arta romană a războiului, şi dintre ei căzuseră şaptezeci şi doi. "Fie-le amintirea binecuvîntată". Băură. "Eu mă gîndesc la arhiereul Anan", spuse Iohan din Ghişala. "Ce a făcut el pentru zid a fost o treabă bună." "A fost un ticălos", spuse agresiv Simon Bar Giora, "a trebuit să-l omorîm." "A trebuit să-l omorîm", recunoscu împăciuitor Iohan, "dar a fost un om bun. Fie-i amintirea binecuvîntată." Şi băură.

"Eu mă gîndesc la un alt mort", spuse cu amărăciune secretarul Amram. "A fost prietenul meu din copilărie şi un cîine. Am deprins împreună, în aceeaşi încăpere tainele învăţăturii. Se numeşte Iosif Ben Mattias. Să nu-şi afle pacea."

Îi veni o idee, care trebuia să-l amuze în mod deosebit. Se înţelese dintr-o privire cu Simon şi cu Iohan şi porunciră să fie adus din temniţa fortului Fasael doctorul şi maestrul Mattias, tatăl lui Iosif.

Bătrînul şi uscăţivul domn petrecuse multe şi îngrozitoare zile în duhoarea unei tainiţe întunecoase, era cumplit de slăbit, dar îşi adună puterile. Se temea de aceşti soldaţi sălbatici. Omorîseră atîţia, era o minune că pînă acum el scăpase cu viaţă, trebuia să le faci pe plac. Duse mîna tremurîndă la frunte, salută."Ce doriţi, domnilor", bîigui el," de la un om bătrîn şi fără apărare?" şi clipi spre lumină şi, împotriva voinţei lui, adulmecă mirosul bucatelor. "Lucrurile nu stau bine, doctore şi maestre Mattias", spuse Iohan. "Aici unde suntem noi acuma, vor fi în curînd romanii. Ce-ţi vom face, bătrîne maestre, încă nu ne-am hotărît. Fie că te lăsăm aici romanilor, fie că te omorîm mai înainte." Moşneagul sta cocîrjat, mut, tremurînd.

"Ascultă", spuse secretarul Amram, "în oraş alimentele sunt pe sponci, după cum ştii. Nu mai avem carne, am ajuns la roşcove. Ceea ce vezi aici, sunt oasele ultimilor nouă miei pentru altarul de jertfe al lui Iahve. I-am mîncat. Nu te uita aşa prostit. Ne-a plăcut. Vezi pe perete *Mane, tekel, fares?* Eu nu văd. Cînd ne-am apucat de treaba asta, domnul fiul dumitale era de partea noastră. Între timp a cotit-o. Se cuvine ca, la sfîrşit, să fii alături de noi. Suntem oameni de onoare. Te invităm să iei parte la ultima masă. A mai rămas destule oase aici, după cîte vezi. Şi pîinea cu care am şters din farfurii e tot a dumitale."

"Domnul fiul dumitale a fost o scîrnăvie", spuse Iohan din Ghişala, şi ochii lui vicleni şi cenuşii fulgerau de mînie," o lepădătură. Ai adus pe lume un morman de murdărie, doctore şi maestre Mattias, preot de gradul întîi. Oasele şi pîinea li s-ar cuveni mai degrabă soldaţilor noştri decît dumitale. Dar

respectăm cuvîntul doctorului nostru Amram, şi te poftim." Simon Bar Giora fu şi mai puţin politicos. Îl ameninţă pe moşneag cu ochii săi întunecaţi şi înguşti: "Mănîncă!"

Bătrînul tremura puternic. Fusese nesfîrşit de mîndru de ascensiunea fiului său. El însuşi nu se avîntase niciodată prea departe. Înţelesese, ah, înţelesese bine de ce, mai tîrziu, Iosif a trecut la romani. Dar aceşti oameni n-au înţeles, ei îl urau de moarte pe fiul lui. Dar acum trebuie să mănînce. Poate că asta e o încercare, şi, dacă mănîncă, vor triumfa şi îl vor batjocori şi omorî, pentru că a încercat să-şi salveze ultimele zile printr-o asemenea nelegiuire.După putreziciunea şi duhoarea din temniţa lui fără lumină era aproape nebun de foame şi epuizare. Se uită la oase, erau oase gustoase, pline de măduvă, de la animale de un an, alese, cu siguranţă că oasele le putea mesteca şi mînca. Şi apoi pîinea, care aromea minunat, şi care, pe deasupra, mai era îmbibată de zeama şi sosul cărnii. Bătrînul îşi porunci să nu se ducă, dar picioarele nu-l ascultară. Îl traseră înainte, el se duse cu un pas care se împotrivea; apucă oasele, cu lăcomie, cu mîinile sale murdare. Muşcă cu dinţii, înghiţi, zeama se prelingea pe barba lui albă, neîngrijită. Nu spusese formula de binecuvîntare, asta ar fi fost o îndoită nelegiuire. Ştia că era carnea de la altarul lui Iahve şi pîinea de la masa lui, şi ceea ce făcea el era un înzecit păcat de moarte. Se excludea pe sine şi urmaşii săi de la izbăvire în vecii vecilor. Dar el se aşeză totuşi pe pămînt, ţinînd cu amîndouă mîinile oasele, dinţii săi bătrîni şi stricaţi rodeau la oase, muşcau din ele, mesteca, molfăia, era fericit.

Ceilalţi se uitau la el. "Priviţi", spuse doctorul Amram, "cum îşi mănîncă mîntuirea sufletului său." "Aştia sunt oamenii care ne-au adus aici, frate Iohan", spuse Simon." "Aştia sunt oamenii pentru care murim noi, frate Simon", spuse Iohan. Apoi nu mai spuseră nimic. Priviră tăcuţi cum doctorul şi maestrul Mattias stătea pe jos, la lumina făcliilor, mîncînd.

A doua zi, pe 6 august, doctorul Nittai îl trezi pe preotul de gradul opt care era de rînd, gradul Abiia. În locul şefului

complet năucit, doctorul Nittai preluase conducerea slujbei la templu, iar preoţii îl ascultau. Ei îl urmară în sală, şi doctorul Nittai spuse: "Veniţi şi trageţi la sorţi cine să spintece jertfa, cine să lase sîngele să curgă, cine să ducă mădularele la altar, cine făina, cine vinul." Traseră la sorţi. Apoi doctorul Nittai spuse:" Ieşi tu, care ai fost tras, şi veghează cînd va fi vremea pentru spintecat." Cînd veni vremea, cel care veghea, strigă: "Se crapă de ziuă. Se luminează zarea la răsărit." "Este lumină pînă la Hebron?" întrebă doctorul Nittai, şi cel care veghea răspunse: "Da." La aceasta doctorul Nittai porunci: "Duceţi-vă acolo şi aduceţi un miel din staul." Iar cei traşi se duseră în staul. Fără să ţină seama că acolo nu mai era nici un miel, scoaseră animalul, care nu era acolo, îl adăpară, dîndu-i să bea, după cum era prescris, din cupa de aur.

Cei care ieşiseră la sorţi se duseseră între timp cu două uriaşe chei de aur la Sfînta Sfintelor şi deschiseseră marea poartă. În clipa în care zgomotul puternic al deschiderii uşii ajunse la urechea sa, cel ieşit la sorţi spintecă în cealaltă încăpere jertfa, care nu era acolo. Apoi aduseră animalul, care nu era colo, la masa de marmoră, îl jupuiră şi-l tăiară după prescripţii şi toţi nouă duseră bucăţile la altar. Apoi traseră la sorţi cine să ducă la altar mădularele. Slujbaşii de grade inferioare veniră şi le puseră veşminte noi celor traşi la sorţi. Apoi aprinseră focul pentru jertfe şi arseră miresme dintr-o cupă de aur cu linguriţe de aur. Luară apoi marea trîmbiţă cu o sută de tonuri şi făcură să răsune toate o sută deodată. Atunci cînd răsuna acest bubuit puternic, nu se mai auzea alt zgomot în Ierusalim şi toţi ştiau că acum se aduce jertfa şi se aruncau la pămînt.

Celui tras la sorţi i se întinse vinul. Doctorul Nittai se urcă pe o margine a altarului, aşteptă în picioare, ţinînd în mîini ştergarul. Cei ieşiţi la sorţi aruncară bucăţile din jertfă în foc. De îndată ce preotul se aplecă să toarne vinul, doctorul Nittai dădu semnalul, fluturînd ştergarul. Şi în timp ce coloana de fum se înălţa, pe treptele Sfintei Sfintelor leviţii intonau psalmul, iar preoţii de la marginea altarului rosteau binecuvîntarea asupra poporului prosternat.

Aşa se aduseră jertfele în acest 6 august de către preoţii de gradul opt, gradul Abiia, traşi la sorţi, cu toată măreţia obişnuită, respectîndu-se cu stricteţe toate cele o sută de prescripţii. Oamenii aceştia secătuiţi, pregătiţi să moară azi sau mîine, nu vedeau că staulul mieilor şi altarul Domnului erau goale. Credinţa doctorului Nittai era în ei. Această credinţă făcuse ca ei să vadă mielul. Ei aduceau jertfă lui Iahve, iar această jertfă era sensul şi culmea vieţii lor. Numai pentru aceasta mai trăgeau cu atîta greutate aer în piept şi-i dădeau apoi iar drumul, numai aceasta îi mai despărţea de moarte.

Cînd Titus fu înştiinţat că evreii îi mîncaseră dumnezeului lor ultimii miei, fu cît se poate de afectat. Erau nişte smintiţi, nişte ciudaţi, nişte bătuţi de zei. De ce oamenii aştia pe care nu puteai să-i înţelegi, care n-aveau pe nimeni care să-i apere în afară de Dumnezeu, jefuiseră altarul lui Iahve?

Oricum, asediaţii ajunseseră acum la capăt. Era o mare ispită, să iei cu asalt oraşul vlăguit. După acest asediu lung, istovitor, armata grozav tînjea după aşa ceva. Era şi calea cea mai scurtă şi cea mai sigură spre triumf. Tatăl său nu mai avea nici un motiv să păstreze ficţiunea că era vorba de o măsură poliţienească. Avea o poziţie destul de trainică la Roma, chiar dacă nu dusese el însuşi pînă la capăt expediţia. Dacă Titus atacă acum oraşul, Roma nu-i mai poate tăgădui triumful.

Prinţul petrecu o noapte proastă, ros de îndoieli. Triumful e un lucru bun. Dar nu-i jurase Berenicei, nu-şi jurase sie însuşi să nu-şi verse asupra templului mînia împotriva răzvrătiţilor? Văzuse doar cu Berenice că, folosind forţa, nu dobîndise nimic bun. Dacă îl cruţă, dacă aşteaptă pînă ce el se predă, nu şterge astfel răul pricinuit femeii?

Îl împuternici pe Iosif să mai încerce o dată, o ultimă oară, să se înceapă tratative. El îi mai făcea o ofertă care depăşea cu mult toate concesiile de pînă acum.

Inima lui Iosif bătea nebuneşte. Se înclină adînc în faţa lui Titus, după obiceiul evreiesc, cu mîna la frunte. Ceea ce dădea

romanul, era un dar mare, oferit de o mînă puternică, care, e drept, nu avea nevoie să dăruiască, ci care putea să-şi impună voinţa. Trebuie să-i facă pe cei din oraş să înţeleagă aceasta. Acum, mai mult ca oricînd, faptul că el este aici, la romani şi nu între zidurile oraşului, ca acel Iustus, are un sens.

La ceasul stabilit, se duse direct în faţa zidurilor, singur, îmbrăcat simplu, fără arme, fără însemnele preoţiei. Astfel stătea între asediaţi şi asediatori, un om mărunt pe pămîntul pustiu din faţa uriaşului zid, iar în faţa lui zidul înţesat de evrei, iar în spatele lui zidul de asediu înţesat de romani. Era cald, duhoare, o tăcere apăsătoare, aşa încît părea să-şi audă sîngele curgînd în vine. În spatele lui simţea privirea rece, ironică a lui Tiberiu Alexandru, în faţă ochii plini de ură ai lui Simion Bar Giora, cei sălbatici ai prietenului din copilărie Amram, cei încărcaţi de dispreţ ai lui Iohan. În soarele încins el era ca de gheaţă.

Începu să vorbească. La început cuvintele îi păreau goale şi străine, apoi se stăpîni şi vorbi simplu, cu căldură şi drept ca niciodată viaţa lui. În caz că se predau, propuse solul, romanii vor face prizonieri pe cei înarmaţi, dar nimeni nu va plăti cu viaţa. Romanii, propuse el, vor trimite chiar astăzi animale de jertfă pentru Templu, presupunînd că va fi primită şi săvîrşită şi jertfa destinată lui Iahve în numele împăratului, al poporului, al Senatului din Roma, la fel ca înainte.

Asediaţii îl priviseră pe Iosif venind spre ei întunecaţi şi mîhniţi. Acum, mulţi dintre macabeici se uitau curioşi la Simon şi Iohan. Asta era, într-adevăr, o ofertă mare şi generoasă, şi ei sperau în inimile lor că ea va fi acceptată de căpetenii.

Numai că aceştia nu gîndeau la fel. Dacă se predau, ce fel de viaţă va fi aceea, mai întîi purtaţi în triumf, apoi trimişi ca robi în cine ştie ce mină? Şi chiar dacă romanii îi lasă în libertate, mai puteau ei trăi printre evrei după toate cîte se întîmplaseră? După războiul lor neizbutit, evreii îi vor proscrie pentru toată viaţa. Şi considerentele nu erau numai de acest fel; erau motive mai profunde. Merseseră atît de departe, făcuseră în aşa fel, încît ţara fusese rasă, Templul ajunsese

un cimitir şi o fortăreaţă a sîngelui, mîncaseră mieii lui Iahve, şi acum voiau să meargă pînă la capăt.

Aşadar, înainte chiar de a şti ce voiau să le ofere romanii, ei aveau răspunsul gata pregătit. Nu scuipară atunci cînd Iosif termină de vorbit, nu-şi scuturară praful de pe haine şi încălţări, nici nu se gîndeau să dea un răspuns lung, plin de mînie şi dispreţ. Nu, deschiseră doar porţile mici din metereze, lîngă poartă: guiţînd şi grohăind, pe portiţă ieşi un porc. Da, şterpeliseră cîţiva porci de la romani, şi acum dăduseră drumul unuia din ei spre Iosif.

Iosif păli. Porcul venea spre el, grohăind, rîmînd, iar cei de pe ziduri se prăpădeau de rîs. Iar apoi, în cor şi pe latineşte, şi nu era deloc uşor pentru aceşti oameni vlăguiţi, probabil că exersaseră multă vreme, strigau: "Ţi-a crescut prepuţul, Flavius Iosefus?" Rîdeau, iar romanii, ce să facă, rîdeau şi ei. Evreii ăştia infernali făcuseră iar o glumă grozavă. Dar Iosif stătea singur între cele două tabere, cu porcul pe lîngă el, avînd în faţă templul pîngărit, ciuruit de proiectile, iar evreii şi romanii se strîmbau de rîs.

În aceste clipe care păreau ani, Iosif îşi ispăşi toată înfumurarea vieţii sale. "Doctorul Iosif al vostru este un mişel", spusese odată cineva cu o figură gălbejită, la Meron semănaseră iarbă pe drumul pe unde trecuse el, alţii păstrau pînă la el o distanţă de şapte paşi de parcă ar fi fost lepros, blestemul asupra lui se dăduse cu surle şi trîmbiţe, la Alexandria fusese legat cu frînghii ca să fie biciuit. Dar ce fuseseră toate acestea pe lîngă aceste momente? Venise cu inima curată, voia să salveze oraşul, bărbaţi, femei, copii şi casa lui Iahve. Şi ei îi trimiteau un porc. Ştia bine că acum ar fi trebuit să plece, dar şovăia. Zidul îl ţintuia. Îi trebui multă voinţă ca să plece. Punea un picior în spatele celuilalt, mergea înapoi, cu privirea mereu aţintită asupra zidurilor. Îl cuprinse un frig de gheaţă, totul se scuturase de pe el, durerea şi trufia. Nu mai ţinea nici de romani, nici de evrei, pămîntul era pustiu şi gol ca înaintea Creaţiei, el era singur, în jurul lui nu era decît batjocură şi rîs.

Cînd evreii mînară porcul spre Iosif, Titus nu rîse. De fapt, se gîndi, pot fi mulţumit. Eu m-am depăşit. Am vrut să dreg ceea ce i-au făcut smintiţii ăştia dumnezeului lor; acum eu sunt în relaţii mai bune cu acest Iahve decît duşmanii mei. Dar acest considerent nu a rezistat prea mult. Se uită spre 'aia de-acolo', cea în alb şi auriu. O dorinţă îngrozitoare îl năpădi brusc de a călca totul în picioare, tot ce stînjeneşte, tot ce încurcă. Ei singuri l-au pîngărit, se va prăbuşi în cele din urmă în mizerie, aia de-acolo, care-şi bate joc de el din înălţimea sa, cu blestemata-i curăţenie. În creier îi răsună, aşa cum a auzit de la soldaţii săi, în tact, pustiu, sălbatic: Hep, Hep, şi la fiecare Hep, mai crapă o ţeastă şi se mai dărîmă o casă.

Imediat îl cuprinde spaima. Mai bine nu i-ar fi venit toate astea in minte. Nu, nu avusese deloc intenţia să se alieze cu acest Iahve. Asta o lasă în seama domnilor de cealaltă parte a zidului.

O tristeţe adîncă pune stăpînire pe el, un dor nebun de evreică. Turbează de o furie neputincioasă în faţa fanatismului acestor evrei, în faţa orbirii lor. Berenice este una de-a lor, e de neînţeles ca ei toţi, niciodată nu o va poseda cu adevărat.

Se duse la Iosif. Acesta zăcea pe pat, epuizat, scăldat în sudori reci în ciuda căldurii acelei zile de vară. Vru să se ridice. "Stai, stai", îl rugă Titus, "dar vorbeşte-mi. Poate că furia mea împotriva acestor oameni mă orbeşte. Explică-mi tu, dragă evreule: ce vor? Scopul lor nu şi-l mai pot atinge; atunci de ce preferă să moară decît să trăiască? Pot să-şi păstreze casa pentru care luptă; de ce vor ca ea să ardă? Tu înţelegi asta, evreule?" "Eu înţeleg", spuse Iosif, nesfîrşit de obosit, iar faţa lui căpătă aceeaşi expresie tristă ca cea de pe feţele evreilor de pe zid. "Eşti duşmanul nostru, evreule?" întrebă Titus, foarte delicat. "Nu, prinţe", spuse Iosif. "Te numeri printre cei de dincolo de zid?" întrebă stăruitor Titus. "Da, prinţe", spuse Iosif. Titus îl privi, fără ură, dar niciodată nu fuseseră mai străini unul de altul. Titus ieşi, mereu atent la evreu, posomorît şi gînditor.

În frumoasa şi liniştita ei casă din Tiberiada, pe colina de deasupra lacului, Berenice se căznea să-i explice fratelui ei Agrippa ce se întîmplase în tabără. Atunci cînd a văzut-o venind distrusă şi zduncinată, Agrippa n-o întrebase nimic. Acum ea îl punea în temă cu atît mai deschis. Îl dispreţuia pe Titus pentru brutalitatea lui? Nu. Tocmai asta era răul, că nu simţea nici un fel de ură împotriva barbariei lui. Indărătul figurii lui răutăcioase şi schimonosite de copil, aşa cum se arăta el acum, ea vedea figura puternică, sigură de sine a soldatului. N-avea nici o importanţă că, în faţa fratelui ei, ba chiar faţă de ea însăşi, ea-şi bătea joc de pedanteria lui exagerată, de stupida lui manie de a stenografia totul. În împuţita lui tabără, în pustietatea zdrobită din jurul Ierusalimului Titus era un bărbat, bărbatul.

Agrippa pricepea foarte bine explicaţiile chinuite ale surorii sale. Oare războiul acesta cumplit nu-i mînca şi lui nervii? Le dăduse romanilor contingentul lui, dar apoi se întorsese imediat în regatul lui din Transiordania şi nu mai voise să audă nimic de strămoşii săi. Frumosul său palat din Tiberiada, tablourile, cărţile, statuile sale erau pentru el mai importante. "Ţie ţi-e mai uşor, surioară," spuse el cu un zîmbet mic şi tulbure pe faţa frumoasă, poate puţin prea cărnoasă. "Leagă-ţi inima de Iudeea, de ţară şi de spiritul ei, şi culcă-te cu romanul: şi pentru tine ai rezolvat problema. Iubeşte-l, Nikion, pe Titus al tău. Il invidiez, dar nu pot să-ţi dau alt sfat. Dar mie ce-mi rămîne, Nikion? Eu îi înţeleg şi pe unii şi pe ceilalţi, şi pe evrei şi pe romani. Dar cum să-i împac în mine pe unii cu alţii? Dacă aş putea fi ca cei din Ierusalim, dacă aş putea fi ca romanii. Văd fanatismul unora, barbarismul celorlalţi, dar nu scap, nu mă pot hotărî."

În tăcerea din Tiberiada, Berenice pîndea încordată orice veste din tabăra de la Ierusalim. La început, înaintea ochilor vedea numai pustietatea în care se prefăcuseră strălucitoarele împrejurimi ale oraşului, în nări avea mirosul greu al taberei, în urechi urletul animalelor care îşi aşteptau prada. Cu timpul însă, aceste amintiri nu-i mai produceau atîta greaţă, iar demenţa războiului începea s-o cuprindă şi pe ea. Războiul

însemna sînge şi foc, un mare spectacol, războiul avea un miros plăcut, războiul însemna chipuri de oameni de o sălbatică credinţă, dorindu-şi cu ardoare o moarte rapidă, fericită. Înconjurată de frumuseţea visătoare a Tiberiadei, ea tînjea tot mai mult după freamătul patetic al taberei. De ce tăcea bărbatul ei? De ce nu-i scria? Trupul ei nu-i plăcuse? Se gîndea cu furie şi ruşine la ea însăşi, nu la bărbat.

Cînd sosi vestea că bătuse ceasul în care se hotăra soarta Templului, că s-a şi adunat pentru dezbateri consiliul de război al împăratului, ea nu-şi mai găsi liniştea. Acum avea destule motive să se întoarcă în tabără.

Prinţul avu sentimentul unei mari izbînzi cînd Berenice îi fu anunţată. De cînd această femeie fugise de la el, se scurseseră două luni greu de îndurat; în vara încinsă şi plină de duhori aşteptase sfîrşitul oraşului stăpînindu-şi cu greu nervii. Căutase printr-o muncă înverşunată să-şi înşele nerăbdarea, căci avansase, împinsese războiul pînă la poalele Templului şi acolo unde înainte fusese fortul Antonia, acum se afla un cort cu trei încăperi, camera de lucru, dormitorul, sufrageria. Nu-şi mai interzisese să aibă lîngă el tabloul Berenicei. El se află în camera lui de lucru, tulburător de viu, ca tot ce era făcut de Fabulus. Adesea priveşte în ochii căprui-aurii şi migdalaţi ai acestei femei. Cum îi putuse veni în cap ideea nebunească de a se purta cu ea precum cu o prostituată spaniolă? Femeia aceasta este o străină, da, ceva foarte înalt şi străin.

Îşi căuta însemnările, cuvinte ale ei, pe care el le stenografiase, le compara, le cumpănea. Petrecea mult timp în faţa tabloului, ros de îndoieli. Se stăpînea, nu întreprindea nimic, aştepta.

Şi iată, vine ea singură. O întîmpină mult în afara taberei. Berenice fu blîndă, fără reproşuri, ca o fetiţă. Peisajul golaş din jurul Ierusalimului, tot poporul acela de răstigniţi, păsările răpitoare, expresia sălbăticită, periculoasă de pe feţele soldaţilor, Gheena aceasta, acest ţinut al morţilor n-o înspăimîntară. Căci prin acest adevărat Hades trecea cu pasul

sigur prinţul, bărbatul, iar ea aflîndu-se de partea lui, se simţea liniştită.

Cinară împreună. El îi povesti despre tinerii lui, soldaţii lui. Evreii aceştia le făceau viaţa afurisit de grea. Erau fanatici, turbaţi ca nişte mistreţi răniţi. Îşi riscau viaţa pentru un sac de grîu. Născoceau tot timpul şiretlicuri noi, teribile. Aşa, bunăoară, umpluseră acoperişul sălii care lega fortul Antonia de zona Templului cu catran, vreascuri uscate şi smoală, îi atrăseseră acolo pe romani şi-i prăjiseră ca pe peşti. Dar nici cu tinerii lui nu era de glumit. Prinţul povestea de parcă n-ar fi fost vorba de pierderi sau cîştig, ci de un sport obişnuit. Nu se cruţa nici pe sine însuşi, cînd se ivea nevoia, sărea în mijlocul vălmăşagului, a fost rănit de două ori, calul i-a fost ucis sub el, ofiţerii încercau mereu să-l convingă ca el, generalul, să lase lupta obişnuită pe seama oamenilor de rînd.

Titus povestea ca un torent, era bine dispus, abia dacă băga de seamă dacă e ascultat sau nu. Deodată observă privirea Berenicei. Nu erau ochii din tablou. Felul cum îl urmăreau, cum se împăienjeneau, asta văzuse şi la alte femei. Încet, în timp ce vorbea, cu o mişcare sigură şi totuşi delicată, o cuprinse pe Berenice cu ambele braţe. Ea alunecă spre el, el nu-şi mai sfîrşi cuvîntul, în mijlocul povestirii se prăbuşiră într-o contopire.

Rămase întinsă lîngă el, liniştită, cu ochii închişi, zîmbind. Titus îşi lăsă pe pieptul ei capul său mare de ţăran, care acum părea tînăr şi proaspăt, se ghemui în trupul ei. "Ştiu", spuse el, "ştiu că nu ai venit pentru mine. Dar lasă-mă să cred că aşa este. Frumoasa mea, dulcea mea, regina mea, iubita mea. Probabil că ai venit pentru Templu. Binecuvîntat fie Templul care te-a adus aici. Planul meu a prevăzut ferm ca el să rămînă în picioare. Dulcea mea, de-ar fi să jertfesc zece mii de oameni, el va rămîne. Este templul tău. Este cadrul tău, iar zece mii de oameni nu este un preţ prea mare. Voi reconstrui şi casa mamei tale. Să urci din nou treptele ei, Nikion, cu pasul tău, care mă face fericit, iar îndărătul tău va fi Templul."

Berenice sta întinsă cu ochii întinşi, zîmbind. Îi sorbea cuvintele. Şopti încetişor: "Bărbatul meu, copilul meu, Janik, Janiki. Am venit de dragul tău, Janiki."

La 21 august, 1 Ab după calculul evreiesc, 'Iulius cel gros' începu să se dezlănţuie împotriva zidului împrejmuitor al zonei Templului. Lucră fără întrerupere 6 zile, fură puse în funcţiune şi alte maşini, la 27 august toate maşinile lucrau în acelaşi timp. Fără succes. Se încercă un atac direct, fură proptite scări, două cohorte se urcară pe scări într-o mişcare de melc. Evreii răsturnară scările pline de asediatori. Cîţiva legionari, printre care şi un stegar, ajunseră pînă pe zid, dar aici fură doborîţi , şi evreii puseră mîna pe steag.

Titus porunci să se dea foc porţilor. Colonadele exterioare, se linişti el pe sine şi pe Berenice, nu înseamnă Templul. Se puse aşadar foc la porţi, argintul care se topea peste tot deschise flăcărilor calea spre grindurile din lemn. Focul bîntui toată ziua şi toată noaptea. Apoi coloanele exterioare din nordul şi vestul Templului fură distruse, şi romanii se aflau în faţa clădirii înalte a Templului.

La 28 august, 8 Ab după calculul evreiesc, în timp ce formaţiunile de stingători romani lucrau din plin, pentru ca, prin moloz, cenuşă, cărbuni stinşi şi tot felul de resturi, să croiască un drum care să ducă pînă la casa Templului, Titus convocă un consiliu de război. Trebuia să se hotărască ce era de făcut cu casa Templului.

La acest consiliu de război luară parte şeful Statului Major, Tiberiu Alexandru, generalii comandanţi ai celor patru legiuni, Cerealis de la a cincea, Lepid de la a zecea, Literne de la a douăsprezecea, Frygus de la a cincisprezecea şi Marcantoniu Iulian, guvernatorul Iudeii. Ca secretar Titus îl aduse pe Iosif.

Titus dădu mai întîi citire unei scrisori a împăratului. Berenice era bine informată: împăratul convocase o şedinţă a cabinetului pentru a asculta părerea acelor domni despre menţinerea Templului. Unii miniştri fuseseră de părere, că acest pilon al răzvrătirii, acest centru şi simbol al leproasei

mîndrii naţionale a evreilor trebuia făcut una cu pămîntul. Numai astfel li se putea lua evreilor o dată pentru totdeauna punctul lor de întrunire. Alţii erau de părere că războiul era dus împotriva oamenilor, nu împotriva lucrurilor neînsufleţite, iar prestigiul cultural al Romei cerea ca o asemenea construcţie minunată să fie cruţată. Împăratul însuşi, se scria în încheiere în scrisoare, a ajuns la concluzia de a recomanda generalilor să păstreze, pe cît va fi posibil, construcţia.

Generalii ascultară cu luare-aminte scrisoarea. Ştiau că era vorba de triumf. Dacă Templul era dărîmat, aceasta ar fi fost sfîrşitul glorios al unei expediţii, nimeni nu ar mai fi putut scorni poveşti despre o expediţie de pedeapsă, atunci Senatul ar fi fost nevoit să aprobe triumful. Strălucirea şi beţia unei asemenea zile triumfale, apogeul carierei tuturor celor care participaseră ca învingători la această campanie erau ispititoare. Dar despre toate acestea nu se putea vorbi, despre interesele armatei se putea vorbi aici tot atît de puţin ca în consiliul de coroană al împăratului.

Puteau să-şi închipuie foarte bine cum se desfăşurase acest consiliu de coroană. Se prea poate ca grăsunul Iunius Thrax să fi rostit cîteva cuvinte liniştitoare în favoarea cruţării Templului; umflatul Claudius Reginus poate să fi scăpat şi el cîteva cuvinte nebuloase, împăciuitoare. În schimb, ministrul Talas se pronunţase cu siguranţă pentru distrugerea Templului. În cele din urmă se ajunsese la acest compromis, la acest "pe cît va fi posibil", la această scrisoare, care arunca întreaga răspundere pentru tot ce se petrecea şi ce nu se petrecea în spinarea armatei. Nu-i nimic, armata poate duce această răspundere. Armata îşi doreşte acest triumf, dorinţa sălbatică a trupelor de a călca în picioare 'aia de-acolo', această dorinţă îi însufleţea şi pe mulţi dintre conducători. Hep, Hep, se aude şi în ei. "Construcţia să fie pe cît era posibil păstrată", Romei îi era uşor să vorbească astfel. Unde începe şi unde se termină 'posibilul'?

Primul care luă cuvîntul fu şeful Statului Major, Tiberiu Alexandru. Ştie că ceilalţi îşi doresc triumful lor roman: el vrea supunerea raţională a ţării. Vorbi concis şi politicos ca

întotdeauna. Păstrarea construcţiei va costa multe jertfe. Dar zece mii de soldaţi pot fi înlocuiţi, Templul este unic şi nu poate fi înlocuit. O sută de mii de oameni pot veni acum de hac celor aproximativ cincizeci de mii de oameni din interiorul zidurilor. Este posibil ca această construcţie să fie păstrată.

Generalul Frygus de la legiunea a cincisprezecea, sprijinit de strigătele aprobatoare ale generalului Literne, se opuse. Într-adevăr era posibil ca templul să fie păstrat cu preţul a aproximativ zece mii de legionari romani, spre slava imperiului şi a lumii. Dar el nu crede că împăratul, un prieten al soldaţilor, ar vrea să împingă atît de departe limitele posibilului. Şi aşa muriseră multe mii din cauza mijloacelor necinstite folosite de evrei, jupuiţi, arşi. Soldaţii doresc cu ardoare să dea foc la 'aia de-acolo', să ia aurul de pe ea. Dacă li se refuză această răzbunare ieftină, în armată se va ajunge la o stare de spirit foarte proastă.

În timp ce generalul Literne aproba zgomotos, Tiberiu Alexandru vorbea politicos ca întotdeauna. Acest Frygus era, într-adevăr, tipul ofiţerului pe care-l detesta, îndărătnic, mîndru de forţa sa. Un general ca ăsta nu vrea decît triumful lui, nimic altceva. Un general ca ăsta nu va înţelege niciodată că o asemenea construcţie este creată de spiritul mai multor secole. Un general ca ăsta tropăie cu cizmele lui peste un asemenea monument, îndreptîndu-se drept spre triumful lui, fără să facă nici un ocol.

Dar iată că vorbea Marcantoniu Iulian, guvernatorul provinciei Iudeea. El era funcţionar, pe el nu-l interesa decît resortul lui, administrarea viitoare a proviinciilor. Nu mai voia să aibă nici o altă răspundere. Nu se îndoia că armata va lichida răzmeriţa chiar şi cruţînd Templul. Dar aceasta era o soluţie de scurtă durată, nu pentru multă vreme. Nimeni n-ar putea admira mai mult decît el valoarea artistică a construcţiei. Dar evreii au făcut din templu o fortăreaţă şi va rămîne o fortăreaţă şi după înfrîngerea răscoalei. Cînd a mai lăsat Roma fortăreţe ale răzvrătiţilor în regiunile supuse de ea? Templul trebuie ras, dacă nu se vrea ca evreii, de îndată ce se vor fi retras o parte din trupe, să se gîndească din nou la re-

voltă. Dacă se cruţă clădirea, acest popor turbulent, înfumurat va lua acest gest nu ca un semn de bunăvoinţă, ci ca slăbiciune. El, ca guvernator al Iudeii, răspunzător în faţa Romei pentru linişte şi ordine în această provincie dificilă, roagă insistent ca Templul să fie făcut una cu pămîntul. Nu e cu putinţă ca el să fie cruţat.

Titus asculta toate acestea; uneori stenografia cele spuse, puţin mecanic. Înţelegea bine dorinţa soldaţilor şi dorinţa generalilor săi. Nu arde şi el de dorinţa triumfului?

Dar acest Iahve este un adversar periculos. Chiar şi încăpăţînarea cu care îl apără acest popor dovedeşte că, oricît ar fi de caraghios, nu este un dumnezeu mărunt şi demn de dispreţ. "Pe cît e posibil". Oftează. Ar fi dorit ca scrisoarea lui Vespasian să fi fost mai clară.

În acest timp, toţi ofiţerii îşi spuseseră părerea. Rezulta că trei voturi erau pentru menţinerea Templului, trei pentru distrugerea lui. Se aştepta cu încordare hotărîrea prinţului. Pînă şi stăpînitul Tiberiu Alexandru nu-şi putea reprima un tremur mic, nervos.

Iosif zgîria nervos masa cu vîrful stiletului. Era atent la fiecare cuvînt, ce era rostit, scria prost, dar avea o memorie pe care se putea baza. Motivele invocate de soldaţi nu erau motive rele. Iar în spatele lor mai era ceva: dorinţa unui triumf roman. Titus îi promisese lui, Berenicei, lui însuşi, că va cruţa Templul. Dar Titus este soldat. Ţelul suprem al soldatului este un triumf la Roma. Va rezista? Va periclita un triumf la Roma pentru a păstra casa lui Iahve?

Titus se gîndeşte. Dar nu sunt argumente şi contraargumente. Acest Iahve, se gîndeşte el, este un dumnezeu foarte şiret. Probabil că el este cel ce mi-a vîrît în piept acest sentiment tulburător pentru femeia aceea. Ea mi s-a dăruit, am cunoscut-o: probabil că acest Iahve este cel care nu îngăduie ca dorinţa mea să se potolească. Cum ar rînji tatăl lui dacă ar afla că a dat foc Templului. "Ei, Cenis, bătrînico", va spune el, "nu l-a răbdat inima pe băiat, să-i facem cheful cu triumful."

A trecut un sfert de minut de tăcere. "Mă aliez", spune Titus, "părerii celor care consideră că este cu putinţă ca Tem-

plul să fie cruţat. Cred, că legiunile romane vor şti să se înfrîneze bărbăteşte, chiar şi atunci cînd nu le convine ordinul. Vă mulţumesc, domnilor."

În faţa cortului lui Titus s-au adunat ca în fiecare seară, după vechiul obicei din tabără, corpurile de muzicanţi pentru a suna stingerea, fanfara, simbolul celei mai mari puteri militare. Titus se afla la intrarea în cort. Primirea fanfarei era întotdeauna pentru el o deosebită bucurie. Muzicanţii, vreo două sute, se rînduiră frumos. Se dădu semnalul. Şi atunci se porni, nu prea plăcut, dar puternic, tunetul timpanelor, şuieratul şi tînguitul cornului şi flautului, bubuitul surlelor, notele ascuţite şi asurzitoare ale trîmbiţelor cavaleriei, şi Titus se bucura văzînd adunătura aceea pestriţă şi veselă şi larma dezlănţuită în cinstea sa.

Apoi se retraseră. Şi acum urmă ceva cu mult mai important, darea parolei şi a ordinului de zi. Aceasta se petrecea cu solemnitate. În fiecare zi, cu rîndul, fiecare din cele patru legiuni îl trimitea pe primul centurion pentru a lua de la general, în scris, ordinul de zi şi parola pentru a o transmite, tot atît de solemn, mai departe.

Titus fu neplăcut surprins cînd, în seara acestui 28 august, se prezentă pentru a primi ordinul centurionul Pedan, primul centurion al legiunii a cincea. Acest ordin era cel mai important din ultimul timp şi prinţul îl schimbase de trei ori. Îi înmînă acestui om tăbliţa. Centurionul o apucă cu mîinile lui puternice, scurte şi murdare. Citi: "Parola: Piei, Iudeea. Ordin: În cursul zilei de 29 august lucrările de stingere şi de curăţire în partea de nord şi vest a Templului trebuie încheiate cu orice preţ în aşa fel, încît în dimineaţa de 30 august terenul să fie pregătit pentru atac. Dacă adversarul încearcă să stingherească lucrările de stingere şi de curăţire, se va răspunde energic, dar avînd grijă să fie cruţate construcţiile, în măsura în care ţin de casa Templului."

Centurionul Pedan citi ordinul, potrivit prescripţiilor, cu glas tare. Primul centurion al legiunii a cincea avea o minte ageră, descifrase ordinul cu unicul ochi care vedea şi cu creierul lui deştept înţelesese înainte ca vocea sa ca un măcăit să

răsune. Aşadar, citea încet ceea ce era scris. Sta în faţa generalului, cu trupul său mătăhălos, cu faţa rasă, roşcovană, cu umerii lui largi şi ceafa puternică. Cuvintele ordinului îi ieşeau încet de pe buze. Cuvintele: "se va răspunde energic" răsunară clar şi accentuat, cuvintele finale: "dar avînd grijă să fie cruţate construcţiile" fură rostite de centurion nu mai repede, dar parcă cumva aruncate, ca ceva lipsit de importanţă. În timp ce citea, îşi aţintea ochii, cel viu, ca şi cel mort, mai mult asupra generalului decît asupra tăbliţei, cercetător, şovăitor, ca şi cînd n-ar fi fost sigur de ceea ce citea. Şi din nou, în aceşti ochi Titus simţi că omul acesta gălăgios şi butucănos nutrea aceeaşi împotrivire de altădată şi aceeaşi puternică tentaţie, aceeaşi poftă nebună, pe care o simţise şi în cuvintele generalilor, de a întinde focul, de a-l arunca în 'aia de-acolo'. Urmă o scurtă tăcere. Centurionul continua să-l privească, neîncrezător, aşteptînd. Da, nu încăpea nici o îndoială, aştepta. Ai perfectă dreptate, Pedan, dar şi ceilalţi au dreptate. Faceţi ce vreţi. Tot timpul unul aruncă răspunderea asupra celuilalt. Toţi vor să facă, dar nimeni nu vrea să fie el acela. Tu eşti bărbat, Pedan: fă-o tu. Poate că acestea erau sentimentele lui Titus în timp ce centurionul Pedan sta drept şi aştepta. Nici un gînd şi nici o vorbă nu s-a rostit. Titus s-a ferit. Nu ieşi la iveală decît un zîmbet mic, abia observat. Primul centurion al legiunii a cincea îl observă. A spus ceva? Generalului i se păru că el spusese ceva. Auzise ceva de genul Hep, Hep. Dar, cu siguranţă, aşa ceva nu era cu putinţă. Centurionul Pedan luă tăbliţa, o puse bine cum cere regulamentul, salută, braţul întins şi palma desfăcută. Generalul spuse: "Mulţumesc." Centurionul Pedan se depărtă şi nimic nu se întîmplase.

În noaptea aceea Titus se culcă cu Berenice. Dormi neliniştit şi Berenice îl auzi spunînd: "Dă-mi tăbliţa."

În acest timp, centurionul Pedan se înapoiase la cortul său. Cuvintele ordinului i se înfipseseră bine în cap, dar, cu toate acestea, mai scoase tăbliţa şi o mai citi. Deschise şi mai mult gura lui mare, era mulţumit. E adevărat, arşiţa din

această ţară, îngrozitoarele gîze, care erau atrase de pielea sa rozalie şi bălană, plictiseala care te rodea în tabără, toate acestea îl sîcîiau, iar un purtător al coroanei de iarbă, favoritul armatei, ar fi putut să se scutească de aşa ceva. Anul trecut, cînd aici se întrerupseseră acţiunile militare, plecase cu un detaşament al lui Mucian în Italia, pentru a participa acolo la expediţia împotriva lui Vitellius. Ar fi putut rămîne acolo, ar fi putut intra în Gardă, ar fi putut ajunge legat, general. Acum, în timp ce ţinea tăbliţa aceea în mînă, nu regreta că se întorsese ca primul centurion al legiunii a cincea, în faţa acestui împuţit de Ierusalim şi într-un asemenea blestemat asediu.

Pedan era soldat. O pornise de jos. Îi plăcea să mănînce mult şi cu grosolănie, să se ţină după femei, să bea zdravăn, să grohăie cîntece deşucheate. Omul acesta mătăhălos, neobişnuit de sprinten şi vînjos, învăţase să mînuiască sabia, arcul, să se lupte. Era foarte mulţumit de sine. Adesea îşi oglindea chipul nu numai în preţioasa oglindă de aur pe care o purta cu sine în toate expediţiile militare, dar chiar şi în orice apă pe lîngă care trecea sau chiar în scutul său. Chipul lui îl plăcea. Cînd îşi pierduse un ochi, pentru a-l înlocui, îşi comandase un altul la cel mai bun specialist care punea ochi statuilor. Acum era veşnic încîntat de felul cum arăta şi nu-i părea deloc rău că-şi pierduse ochiul. Îi plăcea primejdia. Îi plăcea şi prada. Din partea lui de pradă, din gratificaţiile pentru prestaţii deosebite şi din iscusitele lui afaceri din tabără îşi agonisise o avere considerabilă, care se afla depusă în mîini bune la un bancher din Verona şi a cărei dobîndă sporea văzînd cu ochii. Odată, cînd va fi bătrîn, fără dinţi, se va înapoia în această Verona, va juca, în calitatea lui de purtător al coroanei de iarbă, de favorit al armatei, un rol important, va face să danseze oraşul după cum îi va cînta el.

Deocamdată avea ceva mai bun de făcut. Cum ar fi, de pildă, ordinul ăsta curios. Un ordin peste măsură de îmbucurător, pe care, în fond, nu-l prea înţelege şi cu care nu ştie ce să facă. Dar chiar şi numai acest ordin curios face să merite întoarcerea lui din îmbelşugata Italie la legiunea a cincea.

Căci primul centurion al legiunii a cincea, de regulă foarte indiferent faţă de oameni, răpunîndu-şi adversarul într-un chip sportiv, fără să-l intereseze persoana, acest centurion Pedan avea o singură ură devastatoare: evreii.

Totul îl supăra la aceşti evrei, limba lor, obiceiurile lor, credinţa lor, răsuflarea lor, aerul lor. Şi ceilalţi orientali sunt barbari leneşi şi puturoşi, cu obiceiuri neroade. Dar evreilor ăştia le place trîndăvia în aşa hal, încît cu nici un mijloc, nici cu ameninţarea cu moartea, nu-i poţi convinge ca în ziua a şaptea să facă ceva. În ţara lor au chiar o apă, apa sabatului, care în cea de a şaptea zi nu mai curge. Iar cînd a început războiul, asta a văzut-o cu propriii lui ochi, s-au lăsat măcelăriţi în această a şaptea zi, fără să se apere, pur şi simplu din lene principială, prescrisă de lege. Capetele astea neroade cred că sufletele celor care ţin legile lor împuţite vor fi păstrate de Dumnezeu în vecii vecilor. De aceea, nerușinaţii aceştia sunt atît de indiferenţi la orice ce pe alţii îi ademeneşte sau îi îngrozeşte. Ei se consideră mai buni ca alţi oameni, de parcă ar fi legionari romani. Ei îi urăsc şi îi dispreţuiesc pe toţi ceilalţi. Se taie împrejur numai pentru a se deosebi de alţii. Sunt arţăgoşi, îndărătnici ca ţapii sălbatici. Atunci cînd mor, atunci cînd îi răstigneşti, strigă: "Iah, Iah. Iah este dumnezeul nostru." Din cauza acestui Iah, Iah, el a crezut la început că dumnezeul lor este un măgar, iar unii chiar spun că ei ar adora un măgar în Sfînta Sfintelor. Dar asta nu e adevărat, aceşti smintiţi şi criminali cred într-un dumnezeu care nu poate fi nici văzut, nici atins, un dumnezeu tot atît de nerușinat ca şi ei, care există numai în închipuirea lor. S-a distrat de mai multe ori zgîndărindu-l pe cîte unul spînzurat pe cruce pentru a-i băga minţile-n cap prin ameninţări sau promisiuni. Dar nu şi nu. Ei cred cu adevărat în dumnezeul lor nevăzut, strigă 'Iah' şi 'Iah' şi dau ortul popii. Centurionul Pedan este un adversar pătimaş şi înverşunat al unor asemenea stupidităţi. Vrea să le lichideze. Viaţa n-ar merita să fie trăită, dacă ceva din strigătele lor ar fi adevărat. Dar nu este adevărat, nu trebuie să fie adevărat.

Centurionul Pedan se duce cu pas legănat în cortul său, gura mare i se strîmbă în semn de batjocură. Dacă există ceva din acest dumnezeu Iahve, ar trebui să poată să-şi apere propria sa casă. Dar n-o va face, va avea grijă de asta primul centurion al legiunii a cincea. Numai cu acest gînd a rămas el în faţa împuţitului Ierusalim în această vară fierbinte, plină de miasme. Are să-i arate el lui Iahve. Are să-i dovedească şi că nici măcar nu există, că 'aia de-acolo', casa sa, nu este nimic altceva decît o cochilie goală de melc.

Centurionul Pedan vede în faţa ochilor chipul prinţului, în timp ce el îi citea textul de pe tăbliţă. "Avînd grijă să fie cruţate construcţiile, în măsura în care ţin de casa Templului." Ce înseamnă asta: "cruţare", ce înseamnă, "ţin de casa Templului"? "Adversarului i se va răspunde energic." Asta e mai clar. Asta este ceva de care te mai poţi agăţa.

Hep, Hep, se gîndeşte centurionul Pedan. Astă-seară este deosebit de bine dispus. Bea, povesteşte măscări, face glume teribile, încît pînă şi cei care îi poartă sîmbetele recunosc: pe bună dreptate este favoritul armatei.

În dimineaţa următoare, Pedan şi oamenii lui se duc la lucrările de stingere si curăţire. Se cară cu lopata ruinele fumegînde, se lucrează pe brînci, se sapă, trebuie croit un drum larg, drept spre poartă. Această poartă, placată cu aur, nu era mare; în stînga ei, la aproape două staturi de om, se deschidea o ferestruică cu ramă de aur. În rest, zidurile te ţintuiau albe, de nezdruncinat, sparte din loc în loc de cîteva ferestre mici, foarte înalte.

Munca la curăţit era murdară, istovitoare, dificilă. Evreii nu se mişcau, nici un chip nu se arăta la vreo fereastră, poarta rămînea închisă. Pedan se înfurie. Trebuia ca el şi oamenii lui să dea murdăria la o parte pentru evrei. Curgeau sudorile de pe ei, erau supăraţi. Pedan ordonă să se cînte. Îngînă el însuşi cu vocea lui ca un măcăit, grosolanul cîntec al legiunii a cincea: "La ce e bună a cincea noastră/ Legionarul face de toate/ Merge la război, spală rufe/ Răstoarnă tronuri, fierbe supa/ Goleşte hîrdaiele şi-l apără pe împărat/ Alăptează,

dacă e nevoie, şi pruncii/ Soldatul trebuie să poată orice/ A cincea a noastră face de toate."

Cînd terminară de cîntat a treia oară cîntecul, se arătă şi duşmanul. Poarta nu era atît de mică cum părea; oricum, era suficient de mare, pentru a scuipa prin ea într-un timp incredibil de scurt o mulţime de evrei. Soldaţii schimbară sapele pe sabie şi scut. Era al naibii de mic locul, iar dacă nimereai în ruinele fumegînde, cu greu mai puteai fi salvat. "Macabeu", strigară evreii. "Piei, Iudeea," strigară romanii. Era o luptă în toată regula. Evreilor nici nu le păsa că unii dintre ei nimeriră între ruinele fumegînde. Se strînseră grămadă pe stindardul roman. Purtătorul lui căzu, altul îl apucă, fu doborît la pămînt. "Macabeu", strigară evreii, aveau stindardul. Îl duseră în triumf în spatele zidului.

Romanii primiră întărituri. La al doilea atac, evreii nu mai apărură la o distanţă atît de mare ca prima oară, dar micuţa poartă continuă să scuipe afară noi trupe. Pedan înjura şi-şi lovea oamenii cu un butuc de viţă. Ei îi respinseră pe evrei, cîţiva dintre oamenii lui Pedan trecură dincolo de poartă, care se şi închise. Cei care au intrat sunt pierduţi. Dar adversarului i se răspunse energic.

Pedan rînjea. Adversarului nu i se răspunsese destul de energic. Pedan ordonă o formaţie de melc. Oamenii se minunară. Zidul li se împotrivea uriaş, maşinile nu lucrau deloc, în spatele lor nu era artileria. Ce voia primul lor? Să dărîme zidul cu mîinile goale? Totuşi respectară ordinul, îşi împreunară pavezele deasupra capetelor şi porniră. Dar ciudat, Pedan nu-i puse să atace poarta, ci locul din stînga, unde se afla ferestruica cu rama de aur.

Ei înaintară, iată-i la zid, cei din rîndul din faţă erau lipiţi de el. Şi acum se petrecu ceva ce prima cohortă a legiunii a cincea, care era obişnuită cu de toate, nu mai văzuse nicicînd. Centurionul Pedan, cît era de greu în armura lui, se aruncă pe scuturile împreunate, înaintînd pe ele cu picioarele larg desfăcute în încălţările lui cu ţinte. Nu căzu, o Hercule! îşi păstra echilibrul, într-o mînă ţinea o faclă, şi acum o aruncă prin ferestruică în rama de aur, şi apoi strigă: "Mai dă-mi una", şi

soldaţii îi întinseră încă o faclă din ruinele fumegînde şi apoi încă una. Cei de sub scuturi, asudaţi, striviţi, rezistînd cu greu, nu ştiau ce se petrecea deasupra capetelor lor, îl auzeau doar pe centurionul lor strigînd: "Mai dă-mi una", şi: "Hep, Hep." Dar şi ei, ca şi cei care întindeau faclele erau groaznic de încordaţi în aşteptarea rezultatului. Primul lor, centurionul Pedan, favoritul armatei, ştie cu siguranţă ce face, cu siguranţă se va petrece ceva.

Centurionul Pedan ştia ce face. Cunoştea planul templului, ştia că în acel loc, în spaţiul cu ferestruica în ramă de aur, erau păstrate stivele de lemne, pe care evreii le depuneau la sărbătoarea lemnului, cetăţenii Ierusalimului şi pelerinii, fiecare om un buştean. Adversarului să i se răspundă energic. Ordonă să i se dea mereu facle, le arunca, striga: "Hep Hep" şi: "Mai dă-mi una", şi ei îi auzeau încălţările cu ţinte zgîriind scuturile, rezistau, îndărătnici, supuşi, aşteptînd.

Şi acum, în sfîrşit, dinăuntru se auziră strigăte, şi ieşi fum, tot mai mult fum, şi acum Pedan ordonă: "Scara". Scara era prea scurtă, aşa că ordonă să fie pusă pe scuturi. Se căţără, scara se bălăbănea îngrozitor, dar cei de sub scuturi ţineau zdravăn, şi prin fum şi prin fereastră centurionul Pedan intră înăuntru. Sări înăuntru în mijlocul fumului şi al strigătelor, trase zăvorul porţii, în ferestruică apăru chipul lui înnegrit rînjind. Şi aşa cum mai înainte poarta scuipase într-un timp incredibil de scurt incredibil de mulţi oameni, acum înghiţi într-o clipă ostaşii lui Pedan, întîi cincizeci, apoi o sută.

În interior casa Templului era lambrisată în întregime cu lemn de cedru, vara era fierbinte, lemnul era uscat. Acum nu mai era fum, acum erau flăcări. Şi încă înainte de a se şti bine ce se petrecea, în tabăra roman i izbucni un strigăt uriaş. "Hep Hep", strigau şi: "Întindeţi focul" şi "scutieri înainte". Nu aşteptau nici un ordin, nu puteau fi ţinuţi în loc. Micuţa poartă îi înghiţi, cu sutele, şi acum sparseră şi celelalte porţi. Stingătorii evrei fură puşi la pămînt, legiunile intrară înăuntru, în şiruri de cîte doi, umăr la umăr, scuturile împreunate, secerînd totul în dreapta şi-n stînga.

Cea mai mare parte a soldaţilor evrei se afla în forturi şi în ruinele din Oraşul de Sus, la Templu mai erau doar vreo mie de oameni. Cînd romanii au aruncat faclele în casa Templului, aceştia au izbucnit într-un urlet sălbatic şi au încercat să stingă focul. Curînd se dovedi că era cu neputinţă să lupţi împotriva romanilor care pătrundeau înăuntru şi, în acelaşi timp, să stingi focul. Chemaţi de urgenţă din Oraşul de Sus, Simon Bar Giora şi Iohan din Ghişala înţeleseră că Templul nu putea fi apărat de foc şi de romani. Ordonară ca grosul armatei să se retragă în Oraşul de Sus. Detaşamente mici, care acopereau retragerea, trebuiau să ţină porţile Templului.

Aceste efective de apărători din ariergardă erau, o ştiau cu toţii, pierduţi, dar nici unul nu şovăi să se ofere voluntar. Tînărul Efraim se oferi şi el şi fu primit. Cînd plecă, Iohan din Ghişala îi puse mîna pe cap şi-i spuse: "Eşti vrednic. Du credinţa noastră mai departe fiule." Aşa le puneau mîna pe cap Marii Doctori învăţăceilor lor, atunci cînd le acordau titlul şi capacitatea de a duce mai departe învăţătura.

Romanii isprăviră repede cu mica trupă, care apăra poarta casei Templului. Pr.ceră stăpînire pe scară şi coborîră în curte, unde se afla altarul pentru arderile de tot, cu rampa sa uriaşă, cu aripile sale puternice, zidit ca pentru veşnicie din blocuri necioplite; căci fierul nu trebuia să-l atingă. Acum însă un grup de vreo cincizeci de soldaţi evrei instalaseră în faţa lui o catapultă. "Macabeu", strigau ei. Şi: "Hep Hep! Piei, Iudeea!" strigau romanii şi atacau altarul. Catapulta arunca pietre şi fier împotriva lor, dar ei înaintau, de ambele flancuri ale altarului, acum l-au încercuit, acum atacau rampele. Erau oamenii din a cincea, oamenii lui Pedan. Era un zgomot asurzitor, dar treptat se desluşi un glas, obraznic, măcăit, cîntînd cîntecul grosolan al legiunii a cincea. Cîţiva i se alăturară, iar acum cîntau toţi, nu se mai auzea nici un "Macabeu", se auzea numai cîntecul: "La ce e bună a cincea noastră/Legionarul face de toate/Merge la război, spală rufe/A cincea a noastră, care face de toate."

Iar acum puseră stăpînire şi pe celelalte porţi din această parte a zidului, le deschiseră, şi acum se vărsau înăuntru din toate părţile. În rînduri de cîte doi, cu scuturile înainte, chipurile pe jumătate plecate spre afară, umăr la umăr, treceau în cadenţă măturînd totul din cale. Veneau din amîndouă părţile, încercuiau ce găseau, duceau la altar. Pe aripa dreaptă a acestuia, unde, de regulă, şeful serviciului la templu dădea semnalul preoţilor jertfitori şi leviţilor, acum se afla centurionul Pedan, iar în jurul lui răsuna cîntecul grosolan al legiunii a cincea. Cîntă şi el, îşi agită sabia, şi uneori, pentru variaţie, apucă butucul de viţă. Oamenii sunt mînaţi spre altar, strigă: "Ascultă, Israel", iar în vîrful aripii altarului stă în picioare centurionul Pedan şi strigă "Hep" şi ridică butucul de viţă şi sfărîmă ţestele. Săbiile cosesc, sîngele curge ca un pîrîu în jos pe rampe, în jurul altarului se grămădesc leşurile.

Titus tocmai se culcase pentru cîteva clipe. Sări în sus, văzu atacul uriaş al legiunilor, pe care nimeni nu-l ordonase. Văzu apoi şi fumul urcînd şi flăcările. Ieşi în fugă din cort, aşa cum era, fără însemnele rangului său, fără arme. Se duse drept în mijlocul acelui tumult sălbatic, fericit. Îl recunoscură mulţi, dar nu se sinchisiră cine ştie ce. Îi strigară grăbiţi, mulţumiţi: "Hai, vino aici, camarade. Fugi cu noi întinde focul, Hep Hep."

Vru să se împotrivească, să frîneze pustiitoarea nelegiuire. Dar voia cu adevărat? "Hep Hep" striga şi el la fel ca ceilalţi, împotriva voinţei sale. Şi: "întinde focul, camarade", striga el.

Străjile din faţa cortului observaseră că prinţul ieşise. Ofiţerii alarmaţi, gărzile îşi făcură drum spre el prin vălmăşag. În cele din urmă, după ce el se strecurase prin poartă în interiorul Templului, ajunseră pînă la el. Acum era din nou stăpîn pe el. El fusese cel care strigase? "Stingeţi!" strigă el acum, "Apă!" Şi: "Stingeţi, apă!" strigau ofiţerii. Se aruncau, turbaţi, printre ostaşii lor şi strigau: "Stingeţi, apă!" Centurionii îi loveau pe sălbăticiţii aceia cu butucii lor de viţă.

Dar era o nebunie să te împotriveşti acestor turbaţi. Îi apucase o furie turbată, beţia omorului, toată armata era

apucată. Aşteptaseră atîta vreme în toate aceste luni fierbinţi, chinuitoare, să calce în picioare 'aia de-acolo'. Acum voiau să se răzbune pentru chinul lor, se năpusteau amestecîndu-se legiuni romane, contingente siriene, arabe de vasali. Nimeni nu voia să ajungă cu întîrziere, erau grăbiţi, nimeni nu voia să lase altuia plăcerea de a fi acolo înaintea lui. Drumul ce trebuia croit nu era gata. Treceau peste dărîmăturile încinse, se călcau în picioare, se izbeau în ruinele fumegînde. Înaintau trecînd peste munţi de leşuri.

Cînd văzu că nu se putea opune nici o rezistenţă avîntului armatei, Titus intră împreună cu ofiţerii lui în nava centrală a Templului, despărţită printr-un zid gros de partea care ardea. Sanctuarul se detaşa înalt şi rece, neatins de arşiţă şi de zarva sălbatică de-afară. Iată menorah, mesele pentru pîinile de jertfă, altarul miresmelor. Încet, Titus păşi înainte, pînă la perdeaua, în spatele căreia se afla Sfînta Sfintelor. De la Pompeius, nici un roman nu mai călcase în acel loc. Ce este în spatele perdelei? Poate că e un idol al superstiţiei, un cap de măgar, un monstru, un amestec de om şi animal? Cu mîna lui scurtă şi puternică Titus apucă perdeaua. În spatele lui, privirile încordate ale ofiţerilor lui, în special una, cea mare, roşcovană a centurionului Pedan. Ce este dincolo de perdea? Prinţul o dă la o parte. Apare o încăpere pătrată, nu prea mare, slab luminată. Titus intră. Miroase a pămînt şi a lemn foarte vechi. Piatra simplă, necioplită este acolo, în vîrful unei ridicături, o mare, uluitoare singurătate, nimic altceva. "Păi da", măcăie centurionul Pedan ridicînd din umeri, "smintiţi".

Prinţul respiră adînc cînd se află din nou în tinda mai luminoasă. A văzut simplitatea nobilă a sălii, proporţionalitatea ei, odoarele sfinte mari şi simple pe pereţi. "Trebuie să salvăm toate acestea, domnilor", spune, nu prea tare, dar desluşit. "Nu trebuie să le lăsăm să dispară", le cere el. Centurionul Pedan rînjea. Se dăduse foc la toate porţile, pocnetul focului se şi auzea. Era prea tîrziu.

Grăbiţi, soldaţii scot afară odoarele sfinte. Sunt grele, din aur masiv. Zece oameni gîfîie sub povara menorei, se poticnesc. Sfeşnicul cade şi striveşte pe unul din cei ce-l purtau.

Mînaţi de îndemnurile prinţului, de loviturile de ciomag ale centurionilor, soldaţii îşi încovoaie din nou spinările, tîrăsc odoarele din sanctuarul care arde, gata să se prăbuşească. Au scos afară cele douăsprezece pîini aurite, prinosurile, trompetele de argint ale preoţilor, împăturesc splendida perdea babiloneană, a cărei broderie închipuia cerul. Prinţul sta pe treptele casei Templului, în spatele lui era focul, şi privea cum se clătinau în învălmăşeală sfeşnicul, masa punerii înainte, care luau drumul taberei romane, săltate peste trupuri, capete, scuturi ca pe o mare agitată.

În acest timp, legionarii se agitau prin sanctuar, beţi de sînge şi de triumf. Jefuiau tot ce le cădea în mînă, smulgeau podoabele de aur şi de argint ale porţilor, de pe pereţi. Cu riscul de a-şi frînge gîtul, se căţărau pe zidurile exterioare, pentru a pune mîna pe trofeele îngrămădite acolo, steaguri şi arme ale unor vechi regi sirieni, stindardul legiunii a zecea, care îi fusese luat lui Cestius Gall cu patru ani în urmă. Jefuiau încăperile cu veşminte, cele cu mirodenii, sala instrumentelor. Cu braţele încărcate de odoare preţioase, rare, tropăiau prin tinda enormă. Aceasta era încoronarea expediţiei. Pentru a culca la pămînt această casă a dumnezeului nevăzut şi pentru a o jefui se murise, cu zecile de mii, se îndurase oroare şi mizerie. Acum voiau să-şi ia răsplata. Strigau, se loveau, rîdeau prosteşte, săreau dansînd cu încălţările lor cu ţinte pe podeaua a cărei marmoră şi al cărei mozaic erau acoperite de leşuri şi de eşarfe însîngerate cu iniţialele lui Macabeu.

În galeriile întunecoase care duceau jos la trezorerie se îmbulzeau o mulţime. Aceste încăperi erau bine ferecate, dar nerăbdătorii n-au mai aşteptat să se tragă zăvorul cu pîrghii şi cu maşini, ci au pus foc la ferecăturile metalice ale uşilor. Numai că focul se întinsese înăuntru înainte ca uşile să fie date în lături şi acum, din încăperile trezoreriei, se scurgea un pîrîu de metal topit, gros şi vîscos. În el se amestecau de-a valma ofrande ale împăraţilor romani şi regilor parţi, economiile săracilor din Galileea, bogăţiile bogaţilor din Ieru-

salim şi din oraşele de la mare, sute de mii de monede de aur, argint şi aramă, bătute de Răzbunătorii lui Israel, cu însemnul suveranităţii lui Macabeu şi data: primul, al doilea, al treilea an de la eliberare.

Perdelele mari se rupeau cu un foşnet, zdrenţe aprinse zburau prin aer. Lemnăria se prăbuşi cu un pocnet, ruinele zidului se dărîmară şi ele. Pînă cînd, brusc, se auzi ceva mai tare decît plesniturile flăcărilor, decît prăbuşitul lemnăriei, decît cîntecele sălbatice ale soldaţilor, ceva tăios, ca un urlet, ca un geamăt, pe care munţii îl înapoiară înspăimîntător şi cutremurător. Era trîmbiţa cu o sută de tonuri. Încercaseră să tîrască afară uriaşul instrument, dar apoi îl abandonaseră, fiindcă nu li se păruse a fi de preţ, iar acum adierea flăcărilor trecu prin el, făcîndu-l să răsune.

Se părea că acest zgomot va trezi Oraşul de Sus, care, după ce soldaţii evrei distruseseră podurile spre Templu, era acum izolat pe colină. Înfometaţii, vlăguiţii din Oraşul de Sus văzuseră fumul, primul incendiu, văzuseră apoi cum flăcările îi dădeau tîrcoale, pînă cînd, treptat, toată colina albă a Templului păru să ardă de la poale. Din gîtlejurile lor uscate nu mai ieşi decît un geamăt slab. Dar cînd izbucni marele tunet al trîmbiţei cu o sută de tonuri, din trupurile lor zvîcni ultima pîlpîire de viaţă, iar din geamătul sutelor de mii din Oraşul de Sus se făcu acum un urlet, strident, neîntrerupt, alb, iar munţii îl primiră şi îl înapoiară.

În zilele acelea, de altfel, mulţi oameni din Oraşul de Sus se refugiaseră în Templu. Doctorul Nittai îi chemase. Avusese o viziune şi auzise un glas. Se dusese în Oraşul de Sus, vlăguit, dar stăruitor, şi le vorbise oamenilor, chemîndu-i la Templu, unde urma să li se arate astăzi Iahve, Salvatorul şi Mîntuitorul. Glasul ruginit al acestui bătrîn fanatic răsunase atît de plin de încredere şi poruncitor, încît oricine s-a mai putut tîrî, l-a urmat. Erau multe sute de oameni. Dintre aceşti credincioşi, atunci cînd s-au retras trupele, numai puţini s-au mai putut salva; căci punţile spre Oraşul de Sus erau înguste, trupele le-au folosit numai pentru ele, tăindu-le după aceea.

De sus, dinspre templu, îi întîmpinau flăcările şi romanii. Credincioşilor nu le mai rămăsese nimic altceva de făcut decît să se refugieze în partea cea mai de jos a Templului, în marea colonadă de la marginea de sud, drept deasupra prăpastiei.

Romanii, care-i mînau pe evreii din templu în această parte, înaintaseră acum pînă în această zonă de jos. Coborîră treptele, îi văzură pe cei din sală, bărbaţi, femei, copii, nobili şi oameni mărunţi, foarte mulţi, o mare grămadă de carne vie. Deşi preţul sclavilor scăzuse extraordinar din cauza numeroşilor prizonieri, miile adunate în sală reprezentau o anumită valoare. În cel mai rău caz puteau fi vînduţi cu grămada organizatorilor de jocuri publice. Dar soldaţilor nu le mai ardea acum de socoteli negustoreşti. Voiau să-şi aibă partea lor de distracţie, şi-o cîştigaseră cu greu. Cei din a cincea împresurară colonada. Evreii îi aveau în faţa lor pe romani, în spate prăpastia. Veniră ofiţerii, superiorii. Generalul de la a zecea, Lepide. Ordonară să se aştepte, se va primi indicaţia superiorului. Dar cei din a cincea nici nu se gîndeau să aştepte. Tocmai recuperaseră stindardul, pe care a zecea îl pierduse cu patru ani în urmă, şi acum să-şi strice plăcerea din cauza generalului de la a zecea? Nu făceau scandal, doar rîdeau, bine dispuşi. De altfel, nici comandanţii nu-şi închipuiau că armata va lăsa să i se ia din mînă grămada asta de carne vie. Ca unii ce se pricepeau la treburi din acestea, ei luară poziţie în faţa colonadei, în rînduri de cîte patru, apoi aprinseră grinzile de cedru ale acoperişului. Într-adevăr se distrau de minune, văzînd cum cei din sală începuseră să ţopăie, cum primii se năpustiră afară, se făcură praf, cum se căţărau, cum săreau în prăpastie, cum se codeau dacă să piară de sabie, aruncîndu-se în prăpastie sau pradă flăcărilor. Soldaţii observau aţîţaţi cît de greu izbuteau baricadaţii să ia o hotărîre. Legiunile se delectau cu strigătul de moarte al evreilor: 'Ascultă, Israel, Iahve este unic.' Îl auziseră de multe ori, dar niciodată rostit de atîţia laolaltă. "Iahve, Iahve" imitau ei, "Iah, Iah", răgeau ca măgarii.

Printre cei baricadaţi se aflau doi membri ai Înaltului Sfat, pe care legatul Paulin îi cunoştea personal, Meïr Bar Belgas

şi Iosif Bar Daleus. Paulin îi chemă pe amîndoi, cerîndu-le să i se supună. Le promise că îi va cruţa. Dar ei rămaseră pînă ce colonada se prăbuşi, voiau să moară împreună cu ceilalţi, jertfe ale lui Iahve.

Preoţii din gradul tras la sorţi îşi îndepliniră funcţiunile slujbei lor ca şi cum în jurul lor nu s-ar fi întîmplat nimic neobişnuit. Îşi puseseră veşmintele, curăţaseră altarul şi odoarele sfinte ca în fiecare zi. Primele limbi de foc apăruseră, apăruseră şi primii romani, preoţii îşi vedeau de treabă în mijlocul tumultului, ca şi cum n-ar fi văzut nimic.

La început, romanii nu s-au atins de oamenii aceia înveşmîntaţi în alb, cu cingători albastre. Apoi, însă, îi puseră la pămînt, ca şi pe ceilalţi. Priveau cu o anumită satisfacţie cum un bărbat care purta cingătoarea albastră a acestui Iahve muri la fel ca şi altul, cînd fierul îi străpungea trupul.

Atunci cînd, împreună cu trupele sale, părăsise Templul, Iohan din Ghişala îi propusese arhiereului Fanias să-l ia cu ei. Dar Fanias refuzase. Măcar de-ar putea înţelege ce dorea Iahve de la el. Ce bine ar fi fost, dacă ar fi putut rămîne lucrător la construcţii! Acum aleargă de colo-colo, neajutorat, lăcrimînd, ochii săi tulburi, căprui caută pe cineva care să-i dea un sfat, trage cu urechea temător, dacă nu cumva înăuntrul lui vorbeşte glasul lui Iahve, dar nu aude nimic. Toate acestea numai pentru că el, cedînd maeştrilor vistieriei, a acceptat ca veşmintele sale croite din opt bucăţi, care curăţă cele opt păcate, să fie dosite într-o ascunzătoare unde nu pot fi găsite. Dacă acum ar purta aceste veşminte, împreună cu odoarele de mare ceremonie, flăcările s-ar culca la picioarele sale ca nişte cîini ascultători, iar romanii ar cădea răpuşi.

A căzut împreună cu ceilalţi preoţi în mîinile romanilor. Ostaşii se pregăteau să-i omoare. Ei cerură să fie cruţaţi. Strigau că printre ei se află Marele Preot. Soldaţii îi duseră lui Titus.

Titus este foarte grăbit, e aşteptat la poarta de sud a Templului. Lîngă el se află generalul Literne. Prinţul vede cît de încordat îl urmăreşte generalul, cu un zîmbet abia perceptibil.

Acest Literne n-a fost în stare atunci, în consiliul de război, să priceapă că se pronunţase în favoarea cruţării Templului şi cu siguranţă că îl considera un om slab cu ifose estetice. Aşadar, bădăranul acesta este Marele Preot. "Cruţaţi-l", spune Titus, "vreau să-l duc în triumf la Roma." Apoi se uită la ceilalţi preoţi, douăzeci de trupuri prăpădite, jalnice, clătinîndu-se în veşmintele lor albe, sărbătoreşti, mult prea largi. Chipul lui capătă o expresie capricioasă, răutăcioasă, copilăroasă. Le întoarce spatele. Cînd să plece, le aruncă, peste umăr, preoţilor: "Poate că v-aş fi lăsat viaţa, domnilor, de dragul Templului. Dar, o dată ce dumnezeul vostru nu s-a gîndit să-şi păstreze templul, se cuvine să pieriţi şi voi o dată cu el. N-am dreptate, domnii mei?" Plecă, iar jandarmii puseră mîna pe preoţi.

La fel ca ceilalţi preoţi, după ce îşi dusese credincioşii la Templu, bătrînul doctor Nittai se apucase să-şi îndeplinească serios şi cu toată încrederea slujba. Izbucniseră flăcările, chipul său bătrîn şi morocănos se lumină de un zîmbet. Ştiuse că astăzi va veni semnul. Cînd începu să ardă casa Templului, el nu o luă la fugă împreună cu ceilalţi prin curte, ci împreună cu cei opt preoţi din jurul lui urcară treptele casei Templului. Era plăcut să urci, încă te mai aflai într-o construcţie ridicată de mîini omeneşti, dar curînd vor fi sus, sub bolta cerului, aproape de Iahve.

Şi iată-i pe acoperiş, pe coama Templului, sub ei erau flăcările şi romanii. Ajungea pînă la ei strigătul celor ce piereau, cîntecul grosolan al legiunilor, dinspre Oraşul de Sus venea urletul alb. Atunci duhul se pogorî asupra celor de pe coamă, foamea le dădea năluciri. Clătinîndu-se în ritmul cîntecului monoton ritual, rostiră cîntecele de război şi de biruinţă ale Scripturii. Smulseră ţepile de aur înfipte pentru a nu lăsa păsările să se apropie de acoperişul Templului şi le zvîrliră în romani. Rîdeau, erau deasupra flăcărilor, iar deasupra lor se afla Iahve şi ei îi simţeau suflarea. Cînd sosi ceasul binecuvîntării preoţilor, ridicară mîinile cu degetele desfăcute, aşa cum era prescris, şi strigară, printre flăcările ce poc-

neau, binecuvîntarea preoţilor şi crezul de după ea; se simţeau uşori şi plini de evlavie.

Cînd terminară, Nittai luă cheile grele ale Marii Porţi a Templului, le ridică, pentru ca toţi să le vadă, şi strigă: "O, Iahve, nu ne-ai găsit vrednici să-ţi păstrăm casa. O, Iahve, ia înapoi cheile." Şi aruncă în sus cheile. Strigă: "Vedeţi, vedeţi mîna?" Şi toţi văzură cum, din cer, apăru o mînă şi luă cheile.

Apoi grinzile pocniră, acoperişul se prăbuşi şi preoţii avură o moarte care li se păru binecuvîntată.

Pedan aruncase facla puţin înainte de amiază. După-amiază la cinci ardea tot muntele. Primul post de semnalizare prin foc instalat din porunca lui Titus văzu incendiul şi de îndată ce se lăsă înserarea, dădu semnalul: "Templul a fost luat." Postul următor văzu şi dădu şi el semnalul şi aşa mai departe, iar într-o oră ştia toată Iudeea, toată Siria.

La Iabne află şi bătrînul Mare Doctor Iohanan Ben Sakkai: Templul a căzut. Acest bătrîn micuţ şi uitat de vremuri îşi sfîşie hainele şi-şi turnă cenuşă pe cap. Dar chiar în noaptea aceea convocă o şedinţă.

"Pînă astăzi", anunţă el, "Înaltul Sfat de la Ierusalim a avut puterea să tălmăcească cuvîntul Domnului, să hotărască anotimpurile, să arate cînd e lună nouă, cînd e lună plină, ce e drept şi ce nu e drept, ce e sfînt şi ce nu e, să lege şi să desfacă. De astăzi înainte această misiune o are Sfatul de la Iabne.

Prima noastră sarcină este să stabilim hotarele Sfintei Scripturi. Templul nu mai există, întregul nostru imperiu este acum Scriptura. Cărţile ei sunt provinciile noastre, cuvintele ei sunt oraşele şi satele noastre. Pînă astăzi cuvîntul lui Iahve a fost amestecat cu cuvîntul omului. Acum trebuie să statornicim pînă la o iotă ce ţine de Scriptură şi ce nu.

A doua noastră sarcină este de a păstra pe vecie comentariile doctorilor. Pînă astăzi era ţinut sub blestem să dai mai departe, altfel decît din gură-n gură, comentariul sfînt.Ridicăm această opreliştе. Vrem să însemnăm cele 613 porunci pe

pergament de bună calitate, să îngrădim unde încep şi unde se termină şi să întărim ceea ce zidesc, pentru ca Israel să rămînă acolo pe veşnicie.

Noi, cei şaptezeci şi unu suntem acum tot ce a mai rămas din Imperiul lui Iahve. Curăţaţi-vă inimile, ca să fim un imperiu mai trainic decît Roma."

Spuseră 'Amin'. Hotărîră chiar în noaptea aceea: Douăzeci şi patru de cărţi sunt sfinte. Au eliminat patrusprezece cărţi, pe care mulţi le socoteau sfinte. Se certară zdravăn, dar avură grijă să lase să vorbească numai cuvîntul lui Iahve, aşa cum le fusese transmis, nu propria lor înţelepciune vanitoasă. Nu-şi găsiră somnul, se simţeau posedaţi de Iahve, pînă cînd făcură această alegere care trebuia să fie obligatorie pentru toate timpurile.

Se despărţiră abia la răsăritul soarelui. Abia acum simţeau oboseala dar, în ciuda durerii pricinuite de distrugerea Templului, nu erau nenorociţi.

Ceilalţi deja plecaseră, cînd Marele Doctor Iohanan Ben Sakkai îşi aminti de elevul său Arah: "Încă nu mi-aţi dictat maxima pentru astăzi, doctorul şi maestrul meu." Marele Doctor se gîndi o clipă, apoi dictă: "Dacă eşti poftit la masă la un stăpînitor, pune-ţi cuţitul în beregată înainte de a te lăcomi la bunătăţile sale; căci ele sunt foarte amăgitoare." Arah privi faţa obosită, tristă, a Marelui Doctor; îşi dădu seama că acesta se temea pentru favoritul său Iosif Ben Mattias, că în fundul inimii lui era îngrijorat din pricina lui.

Dar sfîrşitul Templului se petrecu la 29 august al anului 823 după întemeierea Romei, 9 Ab al anului 3830 după calculul evreiesc. Tot de 9 Ab fusese distrus şi primul templu, în timpul domniei lui Nabucodonosor. Acest al doilea templu rămăsese în picioare 639 ani, o lună şi 17 zile. În tot acest timp, în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară se aduseseră jertfe lui Iahve, mii de preoţi au săvîrşit ritualul, aşa cum este prescris în Cartea a treia a lui Moise şi cum a fost tălmăcit pînă-n cele mai mici amănunte de generaţii de doctori.

Templul mai arse încă două zile şi două nopţi. În cea de a treia zi, din numeroasele lui porţi rămăseseră doar două. În mijlocul ruinelor, pe blocurile acelea uriaşe ale altarului pentru jertfe, faţă în faţă cu poarta de răsărit care se înălţa singuratică şi fără nici un rost, romanii plantară acum vulturii lor şi le aduseră jertfa de biruinţă. Atunci cînd cîmpul de luptă era acoperit cu mai mult de şase mii de leşuri duşmane, armata îl numea, de regulă, pe şeful ei imperator. Astfel, acum Titus primea de sus, de pe altar, omagiul trupelor sale.

Cu bastonul de mareşal în mînă, mantia roşie de comandant pe umeri, în spatele lui vulturii de aur, sta acum pe locul unde odinioară se înălţau coloanele de fum ale lui Iahve, el, un idol de carne în locul dumnezeului nevăzut. Legiunile treceră prin faţa lui, lovind scuturile unele de altele, strigînd: "Fii salutat, imperatore Titus." Ore în şir, sunetul fierului şi uralele soldaţilor săi îi răsunară în urechi.

Îşi dorise acest ceas, din clipa în care, la Alexandria, tatăl său îl însărcinase cu conducerea expediţiei. Acum îl lăsa rece. Berenice plecase, fugise de spectrul sanctuarului arzînd, de el, cel care-şi călcase cuvîntul. Îşi călcase cuvîntul? Dăduse limpede ordin ca Templul să fie cruţat. Zeii fuseseră cei care hotărîseră altfel, poate chiar dumneze l acela al evreilor, mînios din cauza nelegiuirilor şi îndărătniciei poporului său. Nu, nu el, comandantul poartă vina pentru pieirea Templului. Se hotărăşte să clarifice lucrurile, aşa încît toată lumea să înţeleagă.

Cîţiva evrei luaţi prizonieri declaraseră că focul a izbucnit în sala pentru lemne. Încercaseră să stingă focul. Dar soldaţii romani aduceau mereu noi făclii, pe care le aruncau pe stivele de lemne. Acest lucru nu puteau să-l facă decît cei din echipele de stingere şi curăţire. Titus îl chemă pe Pedan şi oamenii săi în faţa unui tribunal militar, prezidat de el însuşi.

Puţin înainte de a se întruni tribunalul, el avu o întrevedere cu şeful Statului Major, Tiberiu Alexandru. "Mă urăşti", îl întrebă el pe şeful Statului Major, "pentru că a ars templul acestui Iahve?" "Aţi incendiat Templul, Cezar Titus?", întrebă cu glasul său politicos Tiberiu Alexandru. "Nu ştiu", spuse Titus.

Fură întrebaţi învinuiţii: "Prima cohortă a fost cea care a aruncat făcliile aprinse în casa Templului?" "Nu ştim, Cezar Titus", declarară soldaţii tare, cu sinceritate, camaraderește. Nimeni nu văzuse nimic din care să rezulte că centurionul Pedan aruncase făcliile. "Este posibil", declară Pedan, "ca noi să ne fi apărat şi cu torţe împotriva evreilor." 'Adversarului să i se răspundă energic', sunase ordinul. 'Energic', prin asta se înţelege şi foc, dacă tocmai în clipa aceea ai în mînă grinzi aprinse. "Aţi avut intenţia de a cruţa clădirile?" fu întrebat. Pedan ridică din umeri. Soldat bătrîn, cinstit, îşi privea acum judecătorii cu un aer deschis şi simplu: "Era un zid gros, de piatră, care nu putea fi urnit de nici o maşină. Înăuntrul lui erau dale de piatră, trepte de piatră. Cine putea să-şi închipuie că piatra ia foc? Se vede că a fost voinţa zeilor."

"Aţi avut un plan al Templului?" fu întrebat. "Aţi ştiut că fereastra în ramă de aur ducea la sala cu lemne?" Centurionul Pedan nu se grăbi să răspundă. Ochiul său viu se uită la prinţ, la judecători, apoi iar la prinţ. Zîmbi viclean, lăsînd să se vadă că fusese înţeles cu Titus, ceea ce observară cu toţii. Cu vocea sa măcăită, obraznic şi netulburat răspunse: "Nu, Cezar Titus, n-am ştiut că în spatele ferestrei era lemn."

Tiberiu Alexandru văzu clar că acest centurion minţea, şi tot atît de clar văzu, că el se credea îndreptăţit, că era convins că executase ordinul nerostit al prinţului. Acest prinţ şi acest centurion, oricît de diferiţi păreau, erau, în fond, la fel: barbari. Asta înţelese clar şeful Statului Major. Prinţul îşi jurase sieşi şi jurase şi celorlalţi că va păstra Templul, poate că a fost sincer, dar în adîncul inimii lui dorise, ca şi Pedan, să dărîme 'aia de-acolo', s-o calce în picioare.

Ceilalţi, centurioni, subofiţeri, trupe, o ţineau una şi bună: nu văzuseră nimic. Nici unul nu putea să-şi explice în nici un fel cum izbucnise incendiul. La toate întrebările aveau acelaşi răspuns, foarte sincer: "Cezar Titus, nu ştim."

În tot timpul consfătuirii instanţei, Titus fu izbitor de tulburat. Privirea obraznică de complicitate pe care i-o aruncase acest ordinar Pedan îl răscolise. Dar acum el se scutură de ceea ce îl apăsase înainte şi, anume, dacă nu contribuise cu

ceva la brutalităţile acestui individ. Ordinul lui nu fusese clar? Nu veghease întotdeauna la păstrarea unei discipline severe? Aştepta încordat părerea generalilor săi, hotărît să respingă graţierea favoritului armatei, în caz că ar fi fost condamnat la moarte.

Dar nimeni dintre domnii aceia nu se gîndea la o asemenea demonstraţie. Schimbau între ei propuneri confuze. Poate că unul sau altul dintre subofiţeri ar trebui să fie trimis într-o companie disciplinară. "Şi Pedan?" strigă Titus violent, cu o voce spartă.

Se lăsă o tăcere stînjenitoare. Nimeni nu voia să rişte să-i dea o pedeapsă lui Pedan, purtătorul coroanei de iarbă. Cerealis, generalul de la a cincea tocmai se pregătea să spună ceva, cînd şeful Statului Major, Tiberiu Alexandru, ceru cuvîntul. Cele comise, probabil, de Pedan, explică el, sau măcar cele pe care el le-a îngăduit să se comită au fost dorite de întreaga armată. Nimeni nu este singur vinovat de această nelegiuire, care a pătat pentru totdeauna numele roman. Cu glasul lui încet, politicos, propuse ca toţi ofiţerii şi toţi soldaţii care au luat parte la lucrările de stingere şi curăţire să fie scoşi în faţă şi decimaţi.

Tocmai fiindcă nu se putea obiecta nimic cuvîntului şefului Statului Major, se stîrni o revoltă generală şi violentă. Era o obrăznicie ca acest om să-şi verse resentimentele lui evreieşti asupra legiunilor romane. Hotărîrea fu amînată.

În cele din urmă nu se întreprinse nimic. Printr-un nenorocit de ordin, primei cohorte a Legiunii a cincea i se reproşa nemulţumirea conducerii armatei, pentru că nu împiedicase incendiul.

Titus era foarte supărat din cauza acestui rezultat al cercetării. Nu mai avea cum să se justifice în faţa acelei femei. Nu îndrăznea să se intereseze unde se dusese ea. Se temea ca, nu cumva, vreuna din toanele ei năbădăioase, din pricina cărora se dusese de trei ori în pustiu, s-o fi făcut şi acum să-şi mortifice carnea, pentru a primi în ea glasul dumnezeului ei.

Auzi apoi că se dusese în micuţa localitate Tecoa. Pînă acolo erau doar cîteva ceasuri de mers. Dar vestea nu-l făcu mai fericit. Ce căuta acolo, în cuibul pe jumătate distrus? Voia să aibă în faţa ochilor cioturile crîngului ei, să-şi amintească veşnic că nu-i îndeplinise nici măcar această mică rugăminte?

Chipul lătăreţ al lui Titus se posomorî, bărbia triunghiulară şi ascuţită ieşea şi mai mult în afară, întreaga figură te ducea cu gîndul la un răutăcios băiat de ţăran. Ce să facă? Nu putea invoca nimic care să reziste în faţa ei. Să vorbească grosolan şi trufaş de legile războiului, să facă pe stăpînul, romanul? Nu va obţine mai mult decît în noaptea aceea cînd o posedase cu forţa.

Îşi interzise să se mai gîndească la ea. Are destul de lucru, pentru a-şi muta gîndurile. Mai stă în picioare oraşul vechi, Oraşul de Sus. Are ziduri groase, puternice, nu poate fi luat cu asalt cu una, cu două, trebuie folosite din nou maşinile, minate porţile. De îndată ce va lua Oraşul de Sus, se va duce s-o vadă pe Berenice.

Mai înainte însă culcă la pămînt tot ce putu în zona cucerită. Dărîmă pereţi, risipi pietrele. Îl apucase pofta distrugerii. Casele elegante de pe marginea rîpoasă a Templului, cartierul muncitoresc Ofla, vechile şi trainicele clădiri din Oraşul de Jos fură devastate. Primăria şi arhiva incendiate încă la începutul războiului civil, fură încă o dată distruse. Titlurile de ipotecă, documentele negustorilor, tratatele oficiale gravate în bronz, rezultatele, consemnate pe pergament, ale lungilor şi pătimaşelor învoieli la 'Kippa', la bursă, se pierdură o dată pentru totdeauna. Toată zona Templului şi părţile învecinate ale oraşului fură lăsate pradă soldaţilor care le jefuiră. Săptămîni de-a rîndul încă mai scoteau din dărîmături aur şi valori. Coborîră şi în galeriile subterane ale Templului, ceea ce se arătă a nu fi lipsit de pericol, căci mulţi se rătăciră şi nu mai ajunseră niciodată să vadă lumina zilei, iar alţii îşi găsiră moartea în luptele cu fugarii care se ascunseseră sub pămînt. Dar merita să rişti, lumea de sub pămînt era o mină de aur. Din galeriile subterane apăreau mereu noi lucruri de preţ, chiar şi comorile ascunse ale Templului fură scoase la

lumină, iar printre ele renumitele veşminte în opt părţi, pe care atîta le plîngea Marele Preot Fanias. Bijuterii, metale preţioase, ţesături rare, toate se adunau în magaziile romane, preţul aurului în tot Orientul scăzu cu douăzeci şi şapte la sută.

În Oraşul de Jos era un sanctuar iudeu, mausoleul regilor David şi Solomon. În urmă cu optzeci de ani, Irod deschisese, într-o noapte, pe ascuns, mormîntul, ademenit de zvonurile în legătură cu uriaşele comori ascunse acolo. Dar cînd voise să pătrundă înăuntru, acolo unde odihneau osemintele bătrînilor regi, fusese întîmpinat de flăcări, căci făcliile sale făcuseră să se aprindă gazul din mormînt. Lui Titus nu-i e frică. Pătrunde împreună cu oamenii lui pînă în ultima cameră mortuară. Acolo se aflau cadavrele celor doi regi, în armuri aurite, cu diademe pe cranii, uriaşe inele colorate se rostogoleau pe jos. Lămpi, şaluri, platouri, ulcioare erau puse alături, pînă şi condica de socoteli a Templului, pentru ca ei să-i poată dovedi lui Iahve evlavia lor. Tiberiu Alexandru desfăşură pergamentele şi privi semnele aproape şterse. Titus luă de pe un craniu o diademă masivă şi şi-o aşeză pe cap cu mîinile lui scurte şi puternice, apoi se întoarse spre ceilalţi: "Diadema aceasta nu vă stă bine", spuse sec şeful Statului Major.

Iosif cerceta cu o atenţie încordată templul incendiat, aşa cum un cercetător analizează un fenomen al naturii. Se înăsprise, era numai ochi, voia să vadă întreaga desfăşurare fără locuri goale, începutul, mijlocul, sfîrşitul. Se apropiase de fiecare dată de marginea incendiului, măsurase cu pasul de multe sute de ori zona în flăcări, obosit din cale-afară, dar foarte treaz. Vedea, auzea, mirosea, percepea, memoria lui fină, fidelă nota totul.

La 25 septembrie, la o lună după căderea Templului, cinci luni de la începerea asediului, căzu Oraşul de Sus din Ierusalim. În timp ce cohortele îşi jucau la zaruri diferitele cartiere ale oraşului, împărţindu-le între ei pentru a le prăda, stradă cu stradă, Iosif se duse mai întîi la fortul Fasael, acolo unde căpeteniile iudaice îşi ţinuseră prizonierii. Voia să-şi scoată

din temniţă fratele şi tatăl. Dar fortul era gol, acolo nu fură găsiţi decît leşuri, cei care muriseră de foame. Cei pe care-i căuta el nu erau acolo. Poate că macabeicii lichidaseră prizonierii atunci cînd intraseră romanii, poate că o parte din ei se salvaseră prin subterane.

Iosif pătrunse mai adînc în oraş, trecu prin flăcări şi măcel, un cronicar înăsprit în rece şi încordată obiectivitate. Toată ziua aceea lungă şi fierbinte de vară o petrecu bătînd în sus şi-n jos uliţele în pantă, scările, trecerile, de la Palatul lui Irod la Poarta grădinii, la Poarta esenienilor şi înapoi la Palatul lui Irod. Pe aceste străzi şi prin aceste cotloane umblase treizeci de ani, copil, tînăr, bărbat. Cunoştea fiecare piatră de aici. Dar îşi înăbuşea durerea, nu voia să fie nimic altceva decît ochiul şi condeiul lui de scris.

Era neînarmat; numai unealta lui de scris aurită se afla, în chip ciudat, la cingătoare. Nu era lipsit de primejdii să te plimbi prin Ierusalimul abandonat şi prăbuşit, chiar dacă semănai a evreu. S-ar fi putut apăra dacă ar fi purtat decoraţia lui Titus, placheta cu cap de meduză. Dar nu o purta niciodată cu el.

Se duse pentru a treia oară în strada Pescarilor, la casa fratelui său. Casa era goală, toate mobilele fuseseră scoase. Ostaşii trecuseră apoi la casa vecină. O jefuiseră şi pe aceasta, fuseseră pe punctul de a-i da foc. Iosif privi prin poarta deschisă curtea. Acolo, în mijlocul gălăgiei şi pustiirilor, era un bătrîn, cu şalul pentru rugăciune pe umeri, cu filacterele la cap şi la braţ, picioarele lipite. Iosif se apropie. Bătrînul rostea cu glas tare, legănîndu-şi trunchiul, rugăciunea: căci era ceasul celor optsprezece dorinţe. Se ruga cu ardoare, se ruga din tot trupul, aşa cum era prescris, şi, cînd ajunse la a paisprezecea dorinţă, o spuse în vechea formă, aşa cum fusese spusă în timpul exilului la Babel: "Îngăduie ochilor noştri să vadă cum te întorci la Ierusalim cu evlavie, ca altădată." Erau cuvinte uitate, numai învăţaţii le mai foloseau, erau istorie, de 650 de ani nici un om nu le mai spusese. Dar bătrînul le rostea acum, în această primă zi cînd aveau din nou un sens, plin de încredere, firesc. Rugăciunea lui avu un efect mai

puternic decît toate ororile acelei zile. Prin asprimea impusă a cercetătorului îşi făcu loc deodată, sfîşiindu-l dinăuntrul său, tulburarea pricinuită de căderea oraşului său.

Soldaţii, care erau ocupaţi cu casa care ardea, nu-i dăduseră pînă atunci nici o atenţie bătrînului. Acum se strînseră înveseliţi în jurul lui, îl maimuţăreau: 'Iah Iah', îl apucară, îi smulseră şalul de rugăciune, îi cerură-să repete după ei: "Iahve este un măgar şi eu sunt sluga acestui măgar." Îl trăgeau de barbă, îl îmbrînceau. Atunci interveni Iosif. Le ceru poruncitor soldaţilor să-l lase în pace pe bătrîn. Aceştia nici nu se gîndeau la aşa ceva. Cine e el, care să le dea ordine? Este secretarul personal al imperatorului, declară Iosif, şi acţionează din încuviinţarea lui. Nu primise acordul de a-şi lua şaptezeci de prizonieri?Fiecare poate să spună asta, declarară soldaţii. Vorbeau cu mînie, îşi agitau armele. Probabil că face parte şi dintre evrei, aşa fără arme, cu latina lui cu accent evreiesc. Băuseră vin, erau însetaţi de sînge. Fusese o nebunie din partea lui Iosif să se amestece, fără a putea arăta un ordin scris. Scăpase cu viaţă de la Iotapat, din atîtea alte primejdii şi să moară acum de o moarte caraghioasă, victim a erorii unor soldaţi beţi. "Dacă aş fi făcut parte dintre asediaţi, n-aş fi fost acum cu mult mai slab?" Asta-i convinse, îl lăsară să plece.

Iosif îl căută pe prinţ. Îl găsi într-o dispoziţie proastă. Termenul pe care şi-l dăduse, se scursese. Ierusalimul căzuse, mîine, cel mai tîrziu, poimîine, va pleca la Tecoa. Întîlnirea cu acea femeie nu va fi plăcută.

Iosif ceru modest un ordin scris pentru a-i putea scoate pe cei şaptezeci de oameni, a căror libertate i-o promisese prinţul. Titus îl scrise fără plăcere. În timp ce scria, îi aruncă peste umăr lui Iosif: "De ce nu m-ai rugat, la urma urmei, niciodată să încuviinţez venirea lui Dorion aici?" Iosif tăcu un timp, uluit. "M-am temut", spuse apoi, "că Dorion mă va împiedica să trăiesc expediţia dumneavoastră, prinţe Titus, în aşa fel încît s-o pot apoi descrie." Prost dispus Titus spuse: "Sunteţi afurisit de consecvenţi voi, evreii".

Pe Iosif cuvîntul acesta îl izbi. Intenţionase să ceară mai mult de şaptezeci, dar văzînd figura prinţului renunţase. Acum, brusc, înţelesese: se punea problema ca Titus să-i îngăduie să salveze mai multe vieţi omeneşti. Cu multe precauţii şi foarte umil, se rugă: "Nu scrieţi: şaptezeci, Cezar Titus, scrieţi: o sută." "Nici nu mă gîndesc", spuse prinţul. Îl privi cu răutate, vocea îi suna la fel de aspru şi brutal ca a tatălui său. "Astăzi nu ţi-aş mai aproba nici şaptezeci", spuse.

Niciodată Iosif n-ar mai fi îndrăznit să stăruie. Dar ceva îl îmboldea. Trebuia să insiste. "Daţi-mi şaptezeci şi şapte, Cezar Titus", se rugă el. "Taci", spuse Titus. "Aş avea poftă să nu ţi-i mai dau nici pe cei şaptezeci."

Iosif îşi luă tăbliţa, mulţumi, ceru să i se dea o escortă şi se duse înapoi în oraş.

Strabătea străzile purtînd la cingătoare tăbliţa ce salva atîtea vieţi. Peste tot măcel. Pe cine să salveze? Avea puţine speranţe că-şi va mai găsi în viaţă tatăl şi fratele. La Ierusalim avea prieteni, avea femei pe care i-ar fi făcut plăcere să le vadă, dar ştia că nu din cauza lor Iahve îi înmuiase atunci inima lui Titus la rîpa cu leşuri. Şi nu de dragul lor stăruise astăzi atît de curajos pe lîngă prinţ. Este bine şi este un merit să scapi de la moarte oameni, dar ce sunt cei şaptezeci de oameni ai lui pe lîngă sutele de mii care pier aici? Şi în vreme ce încă refuză să recunoască un sentiment, în vreme ce încearcă din toate puterile să-l înăbuşe, dinăuntrul lui răsare un chip anume.

A găsit, asta căuta.

Caută. Trebuie să găsească. Nu are timp de pierdut, sunt sute de mii şi el trebuie să găsească acel unul. Nu e vorba de şaptezeci de oameni oarecare, ci de unul anume. Dar în jurul lui nu e decît moarte, iar el are la cingătoare tăbliţa care poate salva vieţi omeneşti şi în piept o inimă care bate puternic. Ar fi trebuit să treacă fără a întoarce capul, el are o misiune, trebuie să-l găsească pe acela anume. Dar cînd vezi cum sunt omorîţi oamenii şi cînd tu ai mijlocul de a spune: "trăieşte", atunci e greu să treci fără să întorci capul, cu sînge

rece, în aşteptarea unui anume chip, tăcînd. Şi Iosif nu trecea înainte, spunea: "trăieşte", el desemna pe unul, pentru că îl mişca teama de pe chipul lui, pe acela, pentru că era atît de tînăr, iar pe acela, pentru că îi plăcea chipul lui. Spunea: "Trăieşte", spuse o dată, de două, de douăzeci de ori. Apoi se reculese, avea o misiune, se stăpîni, trecea pe lîngă oameni, care mureau, pentru că el trecea fără a întoarce capul. Dar nu mai suportă multă vreme, chiar la următorul spuse din nou: "trăieşte" şi tot aşa la următorul, la mai mulţi. Abia cînd îl smulse pe al cincizecilea din mîinile soldaţilor care se supuseră doar în silă, îşi aminti din nou de misiunea sa şi se opri. Nu-şi putea permite o milă atît de ieftină; altminteri ar sta cu mîinile goale în faţa celui anume căutat.

Se refugiază împotriva lui însuşi în sinagoga pelerinilor din Alexandria. Va lua acum cele şaptezeci de suluri ale Sfintei Scripturi, pe care i le-a îngăduit Titus. Tîlharii trecuseră deja prin sinagogă. Smulseseră cărţile sfinte din ladă, le luaseră învelitorile lor de preţ, brodate. Iată-le, sulurile nobile, acoperite de semne preţioase, rupte, mînjite de sînge, călcate în picioare de soldaţi. Iosif se apleacă cu greu, ridică cu grijă din murdărie şi sînge unul din pergamentele pîngărite. Se scosese ceva de-acolo, în două locuri. Iosif urmă liniile decupate, care arătau forma unor picioare de om. Înţelese că soldaţii nu se pricepuseră să facă nimic mai bun cu sulurile, decît să-şi croiască din ele pingele pentru încălţările lor. Reconstitui mecanic primul pasaj care lipsea: *"De se va aşeza vreun străin în pămîntul vostru, să nu-l strîmtoraţi, să-l iubiţi ca pe voi înşivă, căci şi voi aţi fost străini în pămîntul Egiptului."*

Iosif adună încet sulurile ferfeniţite, le ridică, cu grijă, le duse cucernic la frunte, la gură, aşa cum cerea obiceiul, le sărută. Nu putea să le încredinţeze unor mîini romane. Ieşi pe stradă, pentru a căuta evrei, care să i le ducă în cortul lui. Atunci văzu apropiindu-se un convoi care se îndrepta spre Muntele Măslinilor, probabil prizonieri, care fuseseră prinşi cu arme în mînă. Fuseseră biciuiţi, pe cefele lor rănite fuseseră puse grinzile grele, de care le legaseră mîinile. Aşa tîrau

acum, pînă la locul execuţiei, lemnul pe care urmau să moară. Iosif văzu chipurile vlăguite, pustiite. Îşi uită misiunea. Ceru să se oprească acel convoi, îi arătă centurionului care însoţea convoiul tăbliţa pe care o avea asupra sa. Mai erau douăzeci de vieţi de care putea să dispună, dar prizonierii erau douăzeci şi trei. La douăzeci din ei li se luaseră crucile, priveau prostiţi, erau pe jumătate morţi de chinuri, nu ştiau ce se petrecea cu ei. În locul crucilor, primiră acum sulurile şi, în loc de a merge pe Muntele Măslinilor, se duseră în tabăra romană la cortul lui Iosif. Era o procesiune ciudată, soldaţii se prăpădeau de rîs văzînd cum trecea Iosif prin oraş, cu unealta sa de scris aurită la cingătoare, purtînd pe fiecare braţ cîte un sul, cu delicateţea cu care porţi copiii mici, iar în urma lui evreii biciuiţi, clătinîndu-se pe picioare, aducînd celelalte suluri.

Titus a făcut drumul la Bethlehem foarte rapid, între Bethlehem şi Tecoa încetini pasul calului. Misiunea ce-i stă în faţă este dificilă. Ea se numeşte Berenice. Partea proastă este că nu te poţi agăţa de nimic, nu poţi face nimic. Nu poţi decît să stai şi să aştepţi hotărîrea femeii.

Urcă pieptiş panta. Tecoa este pe o stîncă, goală şi părăsită, în spate se întinde pustiul. Comandantul local şi-a adunat oamenii pentru a-l întîmpina pe imperator. Titus îi primeşte raportul. Aşadar, el este acel Valens, care a pus să se taie crîngul. O figură, nici inteligentă, nici proastă, cumsecade, virilă. Omul primise ordinul de a cruţa crîngul: l-a cruţat. A primit ordinul să taie crîngul: l-a tăiat. Este ciudat că Titus n-a reuşit să-şi ţină cuvîntul în faţa acestei femei.

Stă în faţa casei ei. Este clădită pe vîrful cel mai înalt al stîncii, mică, roasă de vreme, zidită la timpul ei pentru prinţii macabei, care au fost alungaţi în pustiu. Da, de aici se vede pînă departe în pustiu. Berenice, orice s-ar zice, s-a dus în pustiu.

În faţa casei apare un flăcău, îmbrăcat mizerabil, fără livrea. Titus îl trimite înăuntru să-i spună prinţesei că a venit el. N-o anunţase dinainte că va veni, poate că nu va vrea să-l vadă. Aşteaptă, aşa cum un învinuit aşteaptă judecătorul. Nu

pentru că a ars Templul. În faţa judecăţii nu e adusă purtarea sa, ci fiinţa sa, ceea ce este el. Chipul lui, atitudinea lui sunt în acelaşi timp învinuire şi apărare. Iată-l, comandantul a sute de mii de soldaţi excepţionali şi a numeroase maşini de război, omul cu puteri nelimitate în Orient, de la Alexandria pînă la graniţele Indiei, iar viaţa lui viitoare depinde de ceea ce îi va spune femeia aceea, 'da' sau 'nu', iar el este neajutorat, nu poate face nimic altceva decît să aştepte.

Uşa se deschide, vine Berenice. De fapt, este firesc să-l întîmpine cu cinste pe imperatorul, pe stăpînul ţării, dar Titus oricum simte o uşurare văzînd-o acolo sus, ştiind-o acolo. Poartă o haină simplă, în patru colţuri, dintr-o singură bucată, aşa cum poartă aici femeile. Este frumoasă, maiestuoasă ca o regină, este femeia. Titus stă pironit cu ochii în sus, spre ea, copleşit, umil. Aşteaptă.

În aceste clipe Berenice ştie că este pentru ultima oară că mai ţine soarta în mîinile ei. Prevăzuse că el va mai veni o dată, dar nu se pregătise pentru asta, bizuindu-se pe Dumnezeu, dumnezeul ei Iahve, care s-o lase să facă ceea ce se cuvine în clipa cuvenită. Stă sus, pe trepte, vede bărbatul, dorinţa lui, supunerea, umilinţa lui. Şi-a călcat din nou cuvîntul, a folosit forţa împotriva ei şi acum o va folosi din nou. Este animat de cele mai bune gînduri, dar este un barbar, fiul unui barbar, şi acest lucru este mai puternic decît toate gîndurile lui bune. Nimic n-o mai robeşte, bărbatul acesta a sfîşiat totul, trecutul e mort. Trebuie, poate, să ia o hotărîre nouă. Pînă acum putuse invoca Templul atunci cînd se ducea la Titus. Acum nu mai are nici un pretext, omul acesta a dat foc Templului. Cui va aparţine de acum înainte, evreilor sau romanilor? Pentru ultima oară are posibilitatea să hotărască. Unde să se ducă? La acest Titus? Sau la Iabne, la Iohanan Ben Sakkai, care reconstruieşte iudaismul într-un fel nou, mai tainic, mai spiritual, mai flexibil şi totuşi mai trainic decît pînă acum? Sau să se ducă la fratele ei şi să ducă o viaţă de femeie de societate, plină de o agitaţie sterilă? Sau să se ducă în pustiu, aşteptînd acel glas?

Stă în picioare şi priveşte la acel bărbat. Simte mirosul de sînge, acel îngrozitor 'Hep Hep', pe care l-a auzit în tabără şi care striga, cu siguranţă şi în sufletul acestui bărbat. Ar fi mai bine să se întoarcă în casă. În spatele casei este pustiul, acolo e bine. Îşi porunceşte să se întoarcă. Dar nu se întoarce, stă în picioare, cu piciorul stîng încă pe prag, cel drept afară. Şi iată că îl pune şi pe stîngul afară şi face încă un pas, ceva o trage, îşi porunceşte: înapoi! Dar nu se întoarce. Piciorul mai coboară o treaptă şi încă una. Este pierdută, o ştie. Ia asupra sa dorinţa de a fi pierdută. Coboară treptele.

Jos, bărbatul o vede venind. Coboară în întîmpinarea lui, este pasul acela inegalabil al Berenicei, care vine în întîmpinarea lui. El se năpusteşte năvalnic pe trepte. Străluceşte. Chipul e tînăr de tot, ca al unui copil fericit, binecuvîntat de zei. Întinde braţul spre ea, cu palma în afară, face un salt şi strigă entuziast: Nikion!

Peste noapte rămîne în căsuţa ei părăginită. A doua zi o porneşte călare spre Ierusalim, fericit. Îl întîlneşte pe Iosif. "Nu voiai tu şaptezeci şi şapte de prizonieri, dragă Iosif?" îl întreabă. "Ia-i."

Cu tăbliţa cu împuternicirea imperatorului la cingătoare, Iosif se duce în curtea din faţa Templului, unde stăteau femeile şi unde acum sunt ţinuţi prizonierii. În toate aceste zile îl chinuise gîndul că îşi tocase într-un fel atît de nesăbuit puterea ce o avea de a salva. Acum începea din nou acea căutare plină de speranţă, ca şi de frămîntare.

De organizarea prizonierilor se ocupă tot Fronton, care între timp ajunsese legat. Preia personal sarcina de a-l însoţi pe Iosif în căutări. Nu-i place evreul, dar ştie că acest Iosif are misiunea de a scrie o carte despre război; iar el ar vrea să fie frumos zugrăvit în ea. Îi explică dificultatea de a administra un lagăr de asemenea proporţii. Piaţa pentru sclavi e blocată fără speranţă. Cum să ai grijă de adunătura asta pînă s-o găsi cineva să-i ia? Dragii de copii, sunt numai piele şi oase, mulţi sunt bolnavi. Numai săptămîna asta îi intraseră unsprezece mii. Mulţi dintre ei sunt de vină pentru ceea ce li se

întîmplă. Legionarii noştri sunt binevoitori, gata să glumească, adesea le dau prizonierilor propria lor carne de porc. Dar, nici nu-ţi vine să crezi, indivizii preferă să crape de foame, decît să se atingă de ea.

Prizonierii care au purtat arme nu mai primesc mîncare, Fronton îi trimite direct la execuţie. În ce-i priveşte pe ceilalţi, el caută să dea de urmele rudelor acestora, care pot plăti pentru ei bani de răscumpărare. De ce mai rămîne speră să scape cam într-o jumătate de an, printr-o serie de licitaţii în stil mare. De prizonierii fără valoare pe piaţă, bărbaţi mai în vîrstă, slabi, femei mai în vîrstă fără vreo iscusinţă deosebită se va descotorosi vînzîndu-i ca material pentru luptele gladiatorilor.

Iosif merge, răspunzînd monosilabic, alături de zelosul legat Fronton. Prizonierii purtau la gît tăbliţe cu numele şi caracteristicile lor, stăteau pe vine sau întinşi în arşiţă şi duhoare, de săptămîni de zile vedeau moartea cu ochii, gustaseră deopotrivă speranţa şi teama şi acum erau goliţi şi storşi de vlagă.

Secţia prin care treceau acum îi cuprindea pe cei selecţionaţi pentru luptele cu animale. "Doctor Iosif", îl strigă cineva, jalnic şi bucuros, un bărbat în vîrstă, cu părul zburlit, cu o faţă cenuşie. "Sunt sticlarul Alexas", spuse bărbatul. Cum, omul acesta voia să fie inteligentul, abilul negustor? Impunătorul, corpolentul Alexas, care nu era mai în vîrstă decît el? "V-am întîlnit ultima oară la bazarul din Cezarea, doctore Iosif", îi aminti el. "Ştiuneam atunci că trebuie să sufere cel ce se converteşte la raţiune." Iosif se întoarse spre Fronton: "Cred că omul acesta n-a făcut niciodată parte dintre răzvrătiţi." "Comisia de cercetare mi l-a trimis", spuse ridicînd din umeri Fronton. "Procedura romană nu este rea", se amestecă cu modestie Alexas, "dar deocamdată se face cam sumar." "Nu e rău băiatul", rîse Fronton, "dar unde am ajunge dacă ar trebui să revizuim toate sentinţele? Este împotriva rînduielii. 'Mai bine o nedreptate decît o încălcare a ordinii', suna ordinul imperatorului, atunci cînd mi s-a încredinţat lagărul." "Nu vă necăjiţi pentru mine, doctore Iosif", spuse resemnat Ale-

xas. "Sunt aşa de împovărat de nenorocire încît nu mai simt nici o dorinţă." "Cer omul acesta", spuse Iosif, arătînd spre tăbliţa lui. "Cum doriţi", spuse politicos centurionul Fronton. "V-au mai rămas şase bucăţi", constată el şi-şi notă pe tăbliţă cele spuse.

Iosif îl conduse pe sticlarul Alexas în cortul lui. Se îngriji cu multă delicateţe de omul acela vlăguit şi trist. Alexas povesti cum, atunci cînd intraseră romanii, îl tîrîse pe tatăl său în galeriile subterane, pentru a se salva pe sine, ca şi pe el. Bătrînul Nahum s-a împotrivit. Mai bine să piară în casa lui din strada Producătorilor de alifii, atunci tot ar mai fi o slabă nădejde că îl va găsi cineva şi îl va îngropa. Dar dacă moare sub pămînt, va rămîne neîngropat, deasupra lui nu va avea ţărînă şi nu va mai fi recunoscut atunci cînd va învia. În cele din urmă, mai cu duhul blîndeţii, mai cu forţa, îl dusese în subterane, dar făclia lor se stinsese curînd şi s-au pierdut unul de altul. El fusese găsit, după un timp, de doi soldaţi. Împuns de săbiile lor, le arătase cîte ceva din ceea ce îngropase. Făcîndu-i să creadă că ar mai avea ceva, aceştia l-au ţinut mai întîi pe lîngă ei şi nu l-au dus în lagăr. Amîndoi erau nişte băieţi prietenoşi şi hazoşi şi, oricum, cu doi soldaţi te mai poţi înţelege, dar cu tabăra, cu armata romană, nu mergea. Trebuia să le povestească tot felul de năzdrăvănii. Dacă nu le plăceau, îl legau de un trunchi de pom, de mîini şi de picioare, cu burta în jos, şi-l legănau încoace şi-ncolo. Asta nu era plăcut. Dar, de regulă, glumele lui le plăceau. Cei doi soldaţi nu erau dintre cei mai răi, o scoteai la capăt cu ei. Mai mult de o săptămînă au ţinut-o tot aşa, îl puneau să facă în faţa celorlalţi tot felul de năzdrăvănii, să le spună glume. Latineasca lui cu accent evreiesc îi distra şi pe ei şi pe camarazii lor. În cele din urmă le veni ideea că ar fi bun de portar şi voiau să-l ţină pe lîngă ei pînă ar fi putut să-l vîndă ca portar. Lui îi convenea. Era mai bine decît să sfîrşească în vreo mină din Egipt sau în vreo arenă din Siria. Dar după aceea amîndoi stăpînii săi au mai coborît o dată în subterane şi nu s-au mai întors, iar tovarăşii lor de cort l-au dus în lagăr.

"Asta a fost cu mine", medită Alexas, "pentru că nu am urmat raţiunea. Dacă aş fi plecat la timp din Ierusalim, aş mai fi avut măcar nevasta şi copiii, dar am vrut să am totul, am vrut să-i am şi pe tatăl şi pe fratele meu. Am fost trufaş." Îl rugă pe Iosif să-l lase să-i dăruiască o vază de Murano. Da, acest înţelept Alexas mai avea încă rezerve. Salvase mult, socoti el cu amărăciune, numai ce era mai important nu putuse salva. Unde e acum tatăl său, Nahum? Unde sunt nevasta lui, Hanna, copiii săi, drăgălaşul, pătimaşul, smintitul său frate Efraim? El însuşi, Alexas, a suferit cît nu poate să îndure un om. Va face sticlă şi alte lucruri frumoase. Dar în faţa lui Dumnezeu nu mai are trecere, nu mai îndrăzneşte să mai aducă pe lumea aceasta, din nou, un copil.

A doua zi Iosif se duse din nou la lagărul de prizonieri. Mai avea acum doar şase vieţi omeneşti în mînă, nu vrea să le cheltuiască, înainte de a-l găsi pe acel Unul, anumit. Dar cum să-l descopere pe acesta printre miile şi miile de morţi, prizonieri, prăpădiţi? E ca şi cum ai căuta un peşte în mare.

A treia zi, cînd veni din nou, legatul Fronton începu să-şi cam bată joc de el. Spuse că se bucura că Iosif arăta mai mult interes pentru marfa sa decît orice negustor de robi. Iosif, netulburat, scotoci toată ziua. În zadar.

Seara tîrziu află că, în urma unei razii, fuseseră aduşi în lagăr opt sute de prizonieri, pe care legatul Fronton a hotărît să-i execute imediat. Iosif se întinse pe pat, era obosit şi sleit. Cu toate acestea se ridică.

Era o noapte adîncă cînd o porni spre Muntele Maslinilor, unde aveau loc execuţiile. Crucile erau una lîngă alta, multe sute de cruci. Acolo unde odinioară se aflau terasele cu măslini, magazinele fraţilor Hanan, vilele familiei de arhierei Boeth, se ridicau acum cruci. Oamenii goi, biciuiţi atîrnau de el, chirciţi de dureri, cu capetele plecate într-o parte, cu fălcile căzute, cu pleoape de culoarea plumbului. Iosif şi însoţitorii lui luminară feţele, erau cumplit de schimonosite. Cînd lumina cădea pe cîte un chip, cei spînzuraţi începeau să vorbească. Unii blestemau, cei mai mulţi bolboroseau: "Ascultă, Israel." Iosif era obosit de moarte. Era tentat ca la următo-

rul să spună: "Luaţi-l pe acesta, luaţi-l!" fără să mai aleagă, ca să poată încheia odată cumplita căutare. Tăbliţa lui salvatoare atîrna din ce în ce mai greu. De-ar pleca odată, de-ar putea dormi. O dată cei şaptezeci şi şapte salvaţi, arunca tăbliţa. Să ajungă în cort, să se prăbuşească, să doarmă.

Şi atunci îl găsi pe cel pe care-l căuta. În jurul obrajilor, omul acesta cu faţa gălbuie avea o barbă neîngrijită. Chipul nu-i mai era nici gălbui, mai degrabă cenuşiu, o limbă groasă, umflată îi atîrna din gura căscată. "Daţi-l jos!" spuse Iosif, încet de tot, cu mare greutate, îl strîngea de gît, înghiţi. Jandarmii şovăiau. Trebui chemat legatul Fronton. Dură o veşnicie, cumplit de chinuitoare pentru nerăbdarea lui Iosif. I se părea că cel cu faţa gălbuie va muri în timp ce el aştepta aici, la picioarele lui. Nu se putea. Marea discuţie între el şi Iustus nu se încheiase. Iustus nu putea muri înainte de a o duce la capăt.

În cele din urmă sosi Fronton, somnoros, arţăgos, avusese o zi obositoare. Dar politicos ca întotdeauna îl ascultă pe Iosif. Dădu imediat ordin ca omul să fie dat jos şi predat lui Iosif. "Acum mai aveţi cinci bucăţi", constată el şi-şi făcu însemnarea pe tăbliţa lui Iosif. "Daţi-i jos! Daţi-i jos!" porunci Iosif şi-i arătă pe următorii cinci. "Acum nu mai aveţi nici unul", constată legatul.

Gălbejitul fusese bătut în cuie, era un procedeu mai blînd, dar acum, cînd să-l dea jos, se dovedi a fi foarte dur. Era răstignit de cinci ceasuri, nu era mult pentru un bărbat puternic, dar gălbejitul nu era un bărbat puternic. Iosif trimise după doctori. Gălbejitul îşi veni în fire din cauza durerilor, apoi se prăbuşi din nou, durerea îl aduse din nou la viaţă. Veniră doctorii. Era vorba de un profet al evreilor, li se spuse, şi a fost dat jos de pe cruce din porunca prinţului. Aşa ceva nu se întîmpla des; erau cei mai buni doctori ai lagărului, cei care se interesau de acest caz. Iosif nu-i slăbea. Se exprimară cu multe rezerve. Înainte de trei zile nu puteau să spună dacă omul va rezista.

Iosif mergea pe lîngă targa pe care Iustus era dus în lagăr. Iustus nu-l recunoscuse. Iosif este obosit de moarte, dar liniş-

tit, în inima sa sunt adăpostite cuvintele de laudă rostite cu prilejul scăpării dintr-o mare primejdie. Somnul nu l-ar fi odihnit, hrana nu l-ar fi săturat, cărţile nu l-ar fi înălţat, succesul nu l-ar fi mulţumit, dacă Iustus ar fi pierit sau dacă n-ar fi fost găsit. S-ar fi întins nefericit lîngă tînăra Dorion, şi-ar fi scris cartea fără bucurie. Acum îl are în faţă pe acest om, se poate măsura cu el, singurul cu care merita să te măsori. 'Doctorul Iosif al vostru este un mişel'.Un cuvînt are alt gust în ureche decît în gură, omul trebuia să se gîndească la asta. Iosif este cuprins de o linişte imensă, de o senzaţie de împlinire şi de uşurare. Doarme bine şi mult, aproape pînă la amiază.

Se duce la cortul lui Iustus. Doctorii tac în continuare. Iosif nu se depărtează de cort. Toată ziua gălbejitul zace fără cunoştinţă. A doua zi începe să fabuleze, are o înfăţişare cumplită. Doctorii ridică din umeri, nu mai cred că va scăpa. Iosif rămîne la cort. Nu mănîncă, nu-şi schimbă hainele, începe să-i crească barba. Se socoteşte cu Iahve. De ce l-a cruţat de-a lungul atîtor încercări, dacă nu vrea să-i îngăduie acum o discuţie mare cu Iustus? Prinţul trimite după el. Berenice trimite după el, să vină la Tecoa. Iosif nu aude. Stă la cortul lui Iustus, cu ochii aţintiţi asupra bolnavului, repetă discuţiile avute cu el. Marea discuţie încă nu s-a terminat. Iustus nu trebuie să moară.

În a patra zi de îngrijiri, doctorii îi taie braţul stîng. În cea de a opta îl declară salvat.

De îndată ce ştie că Iustus este în afara pericolului, Iosif pleacă de la cortul lui, lasă o sumă de bani, nu se mai interesează de acest om. Oricît îi plăcea să se pună în valoare, nu-l interesează să i se arate lui Iustus ca salvatorul lui. E suficient că marea discuţie cu Iustus va fi continuată într-o zi.

În acest timp, prinţul îl rugă pe Iosif să-i facă un serviciu. Prinţul era bucuros de ceea ce dobîndise la Tecoa; dar se simţea în continuare nesigur în tot ce privea această evreică. Nu mai îndrăznea să facă un pas mai departe. Ce se va întîmpla cînd va părăsi această ţară? Îl însărcină pe Iosif s-o descoase pe Berenice, dacă nu ar vrea să vină cu el la Roma.

În casa părăsită de la Tecoa, Berenice şi Iosif stau faţă-n faţă, unul mai posomorît ca celălalt. Oare întreaga lor viaţă, supunerea faţă de roman avusese alt rost decît acela de a salva Templul? Dar Templul s-a dus, iar ei sunt nişte scoici fără cochilie. Dar sunt făcuţi din acelaşi material şi nu se sfiesc să-şi arate goliciunea. Despuiaţi, încep să-şi socotească cît de mare le e sărăcia. Acum trebuia ca, fără să te sprijini de ceva, să-ţi faci cu propriile tale mijloace o nouă viaţă. El are cartea sa, ambiţia sa, ea îl are pe Titus şi ambiţia ei. Viitorul lor este la Roma.

Da, firește, ea se va duce la Roma.

Pentru prinţ consimţămîntul acestei femei era o mare îmbărbătare. Se simţea obligat faţă de Iosif. "Nu ai nişte terenuri în Oraşul Nou, dragă Iosif?" întrebă el. "Trebuie să fi moştenit ceva şi de la tatăl dumitale. Eu voi expropria toate pămînturile din Ierusalim pentru legiunea pe care o voi lăsa aici în garnizoană. Fă-mi o prezentare exactă a pierderilor dumitale. Îţi voi înapoia în ţară preţul terenurilor confiscate." Iosif se bucură de acest dar. Cu un spirit negustoresc rece, calculat, îşi reglementă treburile din Iudeea. Voia să lase în urmă socoteli clare acum că părăsea ţara.

Titus rase Ierusalimul, aşa cum făcuseră odinioară comandanţii de oşti victorioase cu oraşele Cartagina şi Corint. Numai turnurile Fasael, Mariamne şi Hippicus, ca şi o parte din zidul de vest le lăsă ca semn care să arate cît de falnic şi de puternic fusese oraşul, pe care avusese norocul să-l supună.

La 24 octombrie, cu prilejul zilei de naştere a fratelui său, Domitian, pomicica, Titus organiză pe Stadionul din Cezarea jocuri pentru care prizonierii evrei puteau oferi din belşug material uman. "Vino să vezi!" îi spuse lui Iosif. Iosif veni.

După ce trecură prin arenă toţi cei două mii cinci sute de participanţi, două grupe de evrei, unii ca apărători, alţii, ca atacatori, trebuiră să înfăţişeze luarea cu asalt a zidului oraşului. Se împungeau unii pe alţii, aceşti jalnici bărboşi, făceau sărituri groteşti, atunci cînd primeau lovitura mortală.

Cine era prea laş, era mînat înapoi în luptă cu biciul şi cu fierul încins. Împotriva unora care nu puteau fi făcuţi cu nici un chip să se arunce unul asupra altuia, erau trimişi sclavi gladiatori de meserie. Slujitorii teatrului, purtînd masca zeului infernului, Hades, îi luau în primire pe prizonieri, verificau cu suliţe înroşite în foc dacă cei căzuţi muriseră cu adevărat. Arena răsuna de strigătul: 'Ascultă Israel, Iahve este unic'. Unor spectatori li se părea că unii mureau într-un chip prea plictisitor. Li se striga: "Ce porcărie e asta să omori în halul ăsta? L-ai gîdilat, nu l-ai lovit. Hai, dă-i drumul, bărbosule, hai, bătrîne! Ceva mai cu inimă, dacă nu vă e cu supărare! Nu ne trebuie moarte din asta lîncezită, fricoşilor!" Iosif auzea strigătele. Vai Doamne, i se spusese publicului că, în luptă, evreii mureau grav şi demn şi acum el era dezamăgit că nu i se ofereau măceluri demne de faima lor.

Nu era uşor să suporţi multă vreme monotonia. Asupra prizonierilor fură asmuţiţi lei africani, elefanţi indieni, zimbri germani. Evreii sortiţi pieirii purtau veşminte de sărbătoare, albe, cu margini negre şi înfloriturі albastre şi era foarte plăcut să vezi cum ele se colorau în roşu. Mulţi dintre ei, bărbaţi, dar şi femei, erau mînaţi în arenă goi, pentru ca spectatorii să poată observa jocul muşchilor în clipa morţii. Cîţiva bărbaţi foarte puternici fură aduşi, bine înarmaţi, în faţa unui elefant. Sumbri şi disperaţi, oamenii aceştia îi pricinuiră cîteva răni serioase animalului, înainte ca, mugind înfuriat, acesta să-i calce în picioare, iar publicului i se făcu milă de elefant.

Exista simţul umorului. Mulţi trebuiau să moară purtînd măşti stupide. Cîţiva bătrîni fură raşi şi tunşi la piele pe o parte, pe cealaltă li se lăsaseră bărbile lor lungi şi albe şi pletele lungi. Alţii trebuiau să alerge, îmbrăcaţi cu materiale uşor inflamabile; hainele lor se aprindeau în timp ce ei fugeau, la două sute de metri în faţa lor se afla un bazin cu apă şi dacă ajungeau pînă la el, erau, poate, salvaţi. Nimic mai amuzant decît să-i vezi cum aruncau picioarele, cum gîfîiau, cum se aruncau în apă chiar dacă nu ştiau să înoate. Delicii grozave producea şi o scară care era proptită de un zid pe

care trebuiau să se urce. Cei sortiţi pieirii trebuiau să se caţere pe ea, dar scara era unsă cu o masă alunecoasă şi ei căzeau în ţăpuşele înfipte în pămînt.

Timp de două zile muriră evreii, cei două mii cinci sute, în acest fel, spre hazul necircumcişilor, pe stadionul din oraşul Cezarea. Două zile Titus îi văzu şi îi auzi murind. Adesea i se părea că vede chipuri cunoscute, dar era, desigur, o eroare, căci Fronton alesese în acest scop din imensa turmă anonimă numai mici ţărani şi lucrători din provincii. Am văzut, putea el să adauge, atunci cînd zugrăvea aceste jocuri. Am văzut cu ochii mei.

Se apropia momentul în care trebuia să părăsească Iudeea şi, probabil, pentru totdeauna. Şovăise mult dacă s-o întîlnească pe Mara. Îşi interzisese. Îi trimitea o rentă îndestulătoare şi o lăsase să locuiască în una din proprietăţile sale din cîmpia Iesreel, pe care i-o cedase Titus.

Evreii îl văzuseră pe Iosif cum mergea la jocuri. Îl urau şi îl dispreţuiau şi păstrau faţă de el distanţa de şapte paşi. Nu-l însoţi nimeni cînd se îmbarcă pe corabie spre Italia.

Portul Cezarea se pierdu, apoi statuile colosale ale zeiţei Romei şi împăratului August. Apoi dispăru fortul Straton, munţii violacei ai Iudeii, la urmă vîrful înverzit al Muntelui Carmel. Iosif se afla pe drumul spre Roma. Din Iudeea luase cu el numai amintirea celor văzute, şaptezeci de suluri din Sfînta Scriptură şi o casetă mică cu pămînt, scormonit de sub dărîmăturile Ierusalimului.

Din vîrful Viei Appia, unde se afla mormîntul Ceciliei Metella, vizitiul oprea, potrivit obiceiului şi Iosif se ridică să vadă măreţul spectacol al oraşului, care se deschidea în faţa lui. Era o zi rece de martie, oraşul era scăldat în lumină, Roma, forţă, *Gewurah*, se extinsese mai mult decît atunci cînd o părăsise pentru a se întoarce la Ierusalim. Ceea ce visase atunci, privind pentru prima oară în jos, de pe Capitoliu, asupra oraşului, acum ar fi putut avea dacă doar ar fi întins mîna. Împăratul şi prinţul îi cer părerea, îi ascultă cuvîntul şi spiritul Orientului.

Iosif strîngea buzele cu amărăciune. Din păcate, Marele Doctor Iohanan Ben Sakkai avusese dreptate. Ceea ce lui i se părea atunci a fi sfîrşitul, era începutul. Contopirea înţelepciunii orientale cu tehnica Apusului este o treabă grea şi fără strălucire.

Trăsura porneşte mai departe, opreşte în poartă. Iosif nu o anunţase pe Dorion că soseşte. O iubeşte pe Dorion, n-a uitat imaginea ei, aşa cum stătuse pentru prima oară în faţa lui, cu pisica în braţe, cu vocea ei subţire şi dragă de copil, nici felul cum îşi lipea de el trupul ei lung, arămiu, sălbatic, vlăguit, supus. Dar între el şi ea se aşezaseră acum atîtea chipuri, atîtea lucruri din care ea fusese exclusă. Vrea să aştepte, nu vrea să-i trezească speranţe, vrea să vadă, să simtă, dacă între ei există acelaşi fluid ca atunci.

Casa lui Dorion este mică, plăcută, modernă. Portarul sclav îl întreabă pe Iosif ce doreşte. Iosif îşi spune numele, portarul se înclină adînc, aleargă. Iosif rămîne singur în sala de primire, se încruntă. De jur împrejur totu. este împodobit cu tablouri, statui, mozaicuri, probabil ale acestui Fabulus. Ce căuta aici? Nu poate locui aici.

Şi iată, apare Dorion. Ca şi atunci, pe un gît subţire de copil, se înalţă pur chipul prelung şi îngust cu o gură mare. Stă în picioare şi îl priveşte cu ochii ei de culoarea mării, care se întunecă vizibil. Ar vrea să zîmbească, dar este prea slabă, nu poate nici măcar să zîmbească. L-a aşteptat atît de mult şi acum, slavă Domnului, e aici. S-a temut ca această respingătoare Iudeea să nu i-l înghită pentru totdeauna şi acum, slavă Domnului, a venit. Păleşte, întîi în jurul gurii, apoi pe toată faţa, îl priveşte ţintă şi acum se duce spre el, scoate un mic strigăt strident şi se prăbuşeşte peste el, încît trebuie s-o sprijine. Iată pielea auriu-arămie a fetei pe care o iubeşte. Este dulce şi netedă şi, vai, cît e de rece această piele, pentru că fata îl iubeşte.

Trec minute, cei doi n-au scos încă nici un cuvînt. Ea este tot ce e mai dulce pe lume. Văzînd-o cum alunecă pe lîngă el, de o paloare mortală, pierită de emoţie, lui Iosif i se moaie genunchii. Să nu te însoţeşti cu ele. În faţă are cartea sa,

peisajul golaş cu rîpa leşurilor, colina Templului, toată în flăcări. Ce e cu mozaicurile astea stupide jur împrejur, cu aceste tablouri drăguţe şi sălcii ale vieţii casnice? Ce caută el aici? Ce vrea femeia aceasta? Aici se simte un străin.

"Aici eşti un străin", spune ea, este primul ei cuvînt, pe care i-l spune după un an. Îl ţine de umeri cu braţele întinse şi-l priveşte în faţă. Spune: aici eşti un străin, o constatare gravă, fără învinuiri. Îl iubeşte, de aceea ştie.

Micile consolări, micile minciuni nu-şi au rostul aici. "Da", răspunde el. "Nu pot trăi aici. Nu mai pot trăi cu tine, Dorion."

Dorion nu scoate nici un cuvînt prin care să-l contrazică. Simte că acesta nu mai e Iosif al ei, este un altul. plin de năluci, ce nu sunt ale ei. Dar ea îi aparţine, chiar dacă el este altul, este tenace şi curajoasă, îl va recuceri chiar şi în această nouă înfăţişare a lui. "Cînd ai să mă vrei, cheamă-mă", spune ea.

Iosif pleacă. Se simte foarte străin la Roma. Se strecoară pe străzi printre arcade. Cînd întîlneşte în cale chipuri cunoscute, întoarce capul, nu vrea să vorbească cu nimeni. După ce pribegeşte un timp, se hotărăşte să se ducă la Claudius Reginus.

Editorul pare obosit, toate trăsăturile chipului său cărnos atîrnă. "Fii salutat, ce te şoseşti", spune cu un zîmbet. "Ei, profetule, ce-ţi face cartea? Profeţia dumitale s-a împlinit, e drept că într-un chip foarte ciudat. Cred că acum ai putea să te pui pe treabă. Sau vrei să mai tragi chiulul?" "N-am tras chiulul", spune cu amărăciune Iosif. "Nu ştiţi cît de greu a fost cîteodată. Dar n-am tras chiulul."

"Am întîlnit-o uneori pe frumoasa dumitale soţie, egipteanca", spune editorul. "Nu voi mai trăi împreună cu ea", spune Iosif, "atîta timp cît lucrez la carte." Reginus ridică privirile. "Ciudat", remarcă. "Unde mai pui că femeia aceasta este pricina acestei cărţi." "Un prilej, poate", protestează Iosif.

"Dacă vrei să locuieşti cu mine, casa mea îţi stă la dispoziţie", spune editorul. Iosif şovăie. "Aş vrea să fiu singur", spune, "atîta timp cît lucrez la această carte". "Eu cred", spune

Claudius Reginus, "că împăratul îţi va lăsa casa în care a locuit el odinioară. Casa este puţin cam prea goală, Maiestatea Sa a fost întotdeauna foarte economicos, după cum ştii."

Iosif se mută în acea casă. Era mare, întunecoasă, părăsită. Locuia acolo cu un singur sclav. Nu se preocupa de sine, mînca numai atît cît era nevoie. Nu arătă nimănui că se află la Roma. Se strecura pe străzi atunci cînd erau pustii, privea la pregătirile pentru marşul triumfal. Pretutindeni se ridicau schele, estrade. Pe ziduri, porţi se lăfăiau uriaşe tablouri ale lui Vespasian, ale lui Titus, cu banderole în care imperatorii erau preamăriţi, Iudeea cea învinsă batjocorită. Mărite peste măsură, mutrele împăratului şi prinţului îl priveau lipsite de expresie, grobiene, schimonosite; tot ce era familiar dispăruse, erau chipurile lui Pedan.

Într-o zi, sub arcadele Cîmpului lui Marte, Iosif întîlni lectica senatorului Marulle. Iosif vru să treacă repede pe lîngă el, dar senatorul îl zărise. "Ai făcut carieră, tinere", constată el. "Te-ai schimbat. Da, soarta îl face pe om". Îl măsură prin smaragdul lui care mărea. "Îţi mai aminteşti cum ţi-am prezentat în ziua aceea Roma, cînd ne aflam la locul de alergare a cailor? Asta a fost acum cinci ani. Am văzut încă de pe atunci că merită să te informez. Ai trecut în clipa potrivită de partea potrivită."

Nu-l lăsă să plece, îl luă cu el, îi povesti. Scria o farsă, ce urma să fie pusă în scenă la începutul săptămînii triumfale la Teatrul Marcellus. Eroul farsei urma să fie evreul Zaharia, un prizonier, condamnat să apară în jocurile din arenă. Va fi interpretat de actorul Demetrius Liban. Prizonierul Zaharia trebuie să moară într-o luptă corp la corp cu un altul. Frica de moarte a evreului, rugăminţile lui, aşteptarea unei posibile graţieri, lupta şi laşitatea lui, toate astea prilejuiau foarte multe scene comice, glume, dansuri, cuplete. Rămînea problematic doar sfîrşitul. Ar fi nostim să fie găsit unul care să semene leit cu Liban – acum ai de unde să alegi – să semene atît de mult, încît propria mamă să nu-l poată deosebi de actor. şi care să fie ucis de un gladiator de meserie. Pe de altă par-

te, publicul s-a săturat pînă peste cap de răstigniri şi evrei morţi. Poate că tot ar fi mai bine ca evreul Zaharia să fie graţiat. Bucuria de a începe o viaţă nouă nu este o temă rea, iar la urmă, drept recunoştinţă, el ar putea scoate daruri scumpe din ascunzătoarea sa şi să le împartă printre spectatori. S-ar putea aduce din condei şi aşa, încît în final să fie răstignit pe cruce, iar pe urmă vine unul şi-l dă jos, n-ai făcut şi dumneata ceva de felul ăsta, Flavius Iosefus? şi apoi să arunce de acolo, de pe cruce, bani publicului spectator, monede proaspăt bătute în cinstea biruinţei.

Iosif trebuie să cineze la senatorul Marulle. Omul acesta uscat, inteligent se interesa de o mulţime de detalii din timpul expediţiei, îl storcea de tot pe Iosif. Şi el putea să-i împărtăşească lui Iosif noutăţi. Acum se ştia cu siguranţă că, dintre cei trei reprezentanţi ai evreilor, care urmau să fie purtaţi în faţa carului învingătorului, numai Simon Bar Giora va fi executat, potrivit obiceiului, în timpul ceremoniei. Ceilalţi doi, Iohan din Ghişala şi Marele Preot Fanias, urmau să fie vînduţi ca sclavi după terminarea procesiunii. Sunt avuţi în vedere trei amatori: Mucian, ministrul Talas şi el însuşi. Are toate motivele să creadă că i se va da lui preferinţă. Doamna Cenis nu-i prea darnică, dar nici el nu e un zgîrcit. Pe cine îi recomandă Iosif să-l cumpere, pe Marele Preot sau pe general?

A doua zi Iosif făcu un efort şi se duse să-l caute pe actorul Demetrius Liban. Îl găsi surprinzător de îmbătrînit şi nervos. "Ah, bine că ai venit", îl întîmpină el. "Bineînţeles că nu aveai cum să lipseşti. De altfel eu te aşteptam de mult." Era plin de o ironie ostilă. Încet, Iosif pricepu: omul acesta se socotea răspunzător de pieirea Templului. Îl adusese pe Iosif la Popeea, de fapt, el obţinuse amnistierea celor trei, şi, oare, n-a pornit tot răul de la amnistierea aceasta? Amnistierea, edictul cu privire la Cezarea, răscoala, prefacerea Templului în cenuşă, un lanţ întreg. Iar la începutul acestui lanţ era el însuşi. De el a depins atunci totul: dacă să-l joace sau nu pe evreul Apella? Iahve îi pusese în mînă biletele de loterie pentru dăinuirea sau pieirea Templului, iar mîna sa nenorocoasă trăsese lozul distrugerii.

Se ridică. Începu să rostească blestemul cel mare din Cartea a cincea a lui Moise. De bună seamă nu văzuse şi nu auzise niciodată profeţi, adevăraţi sau mincinoşi, dintre cei care apăruseră în ultimii douăzeci sau treizeci de ani la Ierusalim; dar în cuvintele sale greceşti se desluşeau gesturile acestor profeţi, cîntatul lor. Actorul Liban nu era un om impunător, mai degrabă era mic de stat, dar se înălţa ca un copac sumbru. "Dimineaţa vei spune: 'De ce nu mi-a ajuns seara?' Iar seara vei spune: 'De ce nu mi-a ajuns dimineaţa?' atît de mare îţi va fi zbuciumul inimii tale." Întunecatele blesteme ieşeau din gura lui pline de groază, monotone, violente, sfîşiind inima. "Şi aşa s-a întîmplat", constata el din cînd în cînd liniştit, dar cu o mulţumire furioasă şi deznădăjduită.

După această întîlnire cu Demetrius Liban, Iosif rămase două zile singur în casa sa mare şi întunecoasă. În a treia zi, trecu podul Aemilius, de cealaltă parte a Tibrului, unde locuiau evreii.

Atîta timp cît durase campania, evreii din oraşul Roma arătară cîrmuirii în fel şi chip cît erau de loiali. Şi acum mai sunt supuşi loiali, de vină sunt numai răzvrătiţii, desigur: dar nu se mai tem să-şi arate deschis jalea pricinuită de distrugerea Templului. Nu-şi ascund nici şcîrba la gîndul că au fost şi evrei care au contribuit la distrugere. De îndată ce trecu în cartierele de pe malul drept, Iosif fu întîmpinat cu o ură nemăsurată. Toţi de acolo păstrau distanţa de şapte paşi. Iosif trece printr-un spaţiu gol, între ziduri şi dispreţ.

Se îndreaptă către casa lui Caius Barzaarone. Căpetenia comunităţii Agrippa, care vrusese odată să-i dea de soţie propria sa fiică, stă în faţa lui, păstrînd şi el distanţa de şapte paşi. Chipul acestui om şiret, jovial, este întunecat, devorat de ostilitate. Dintr-o dată Caius Barzaarone seamănă teribil cu tatăl său, bătrînul morocănos Aaron. Iosif stă descurajat în faţa acestui chip zăvorît. "Vă rog să mă iertaţi", spune neajutorat. "N-are nici un rost." Se întoarce. Părăseşte cartierul evreilor străbătînd un culoar de duşmani de moarte, apoi trece din nou podul Aemilius.

Pe celălalt mal, de cum a dat colţul şi evreii nu-l mai pot urmări cu privirea, aude în spatele său paşi, i se pare că de mai multă vreme i-a auzit. Maşinal pune mîna pe marea sa unealtă de scris aurită. Atunci vocea din spatele său îi strigă în aramaică: "Nu vă temeţi. Nu vă fie teamă. Eu sunt." Este un bărbat foarte tînăr, chipul lui îi pare cunoscut lui Iosif. "V-am mai văzut o dată", spune tînărul "atunci cînd aţi venit prima oară la Roma." "Eşti...?" încearcă să-şi amintească Iosif. "Eu sunt Cornel, fiul lui Caius Barzaarone." "Ce doreşti?" întrebă Iosif. "De ce nu păstrezi distanţa de şapte paşi?" Dar tînărul Cornel se apropie şi mai mult. "Iertaţi-i pe ceilalţi", roagă el şi vocea sa sună cordial, prietenoasă şi curajoasă. "Ceilalţi nu vă înţeleg, dar eu vă înţeleg. Vă rog să mă credeţi." Vine aproape de el, îl priveşte. "Am citit psalmul dumneavoastră cosmopolit. Adesea, cînd în jur totul este confuz şi de nepătruns, mi-l recit. Aici totul este strîmt şi strivit între ziduri, dumneavoastră atingeţi cu privirea depărtările. În Israel sunteţi un personaj foarte important, Flavius Iosefus, unul din profeţi." O umbră caldă de mîngîiere pătrunde în inima lui Iosif. Faptul că acest tînăr a venit singur la el, că nu voia nimic de la el, doar cuvîntul lui, acest fapt este pentru Iosif o bună confirmare. "Mă bucur, Cornel", spune, "mă bucur foarte mult. Am adus pămînt de sub dărîmăturile Ierusalimului, am adus suluri de la Ierusalim, lasă-mă să ţi le arat. Vino cu mine, Cornel." Tînărul strălucea.

În acest timp Titus se întoarse în Italia. În Orient mai avusese tot felul de greutăţi. În numele legiunii a cincea şi a cincisprezecea, care fuseseră plasate în garnizoane neprimitoare pe cursul inferior al Dunării, centurionul Pedan îl rugase să rămînă cu aceste legiuni sau să le ia cu el la Roma. Prinţul înţelesese imediat ce se ascundea după cuvintele nevinovat viclene ale bătrînului şi cinstitului soldat, şi anume propunerea de a-l proclama pe el împărat în locul bătrînului Vespasian. Era ceva foarte ademenitor pentru Titus, dar şi foarte riscant şi n-a şovăit să refuze cu cuvinte la fel de naive, în glumă. Dar Orientul l-a sărbătorit în continuare ca pe un

autocrat, iar Titus nu a fost în stare să-şi refuze ispita de a-şi pune pe cap la Memfis, cu prilejul sărbătorii boului Apis, diadema Egiptului. A fost un gest negîndit, putea fi răstălmăcit, iar prinţul se grăbise să îl asigure într-o scrisoare pe tatăl său că o făcuse, firește, numai în locul lui. Vespasian îi răspunsese că nici el, firește, n-a înţeles altfel, dar că a pregătit prietenește mai multe zeci de mii de oameni împotriva Orientului.

Ca urmare, Titus se grăbi să se întoarcă foarte repede, foarte simplu, aproape fără suită. Dacă voia să nu rateze triumful, trebuia să ajungă la Roma, potrivit vechiului obicei, abia în ziua serbării. Vespasian îl întîmpină pe Via Appia. "Iată-mă, tată, iată-mă", îl salută Titus cu căldură. "Nici nu ţi-ar fi slujit la nimic, fiule", mîrîi Vespasian, "dacă mai rămîneai în Orient." Abia după aceea îl sărută pe Titus.

Imediat după masă, în prezenţa doamnei Cenis şi a lui Mucian, avu loc explicaţia între tată şi fiu. "Nu i-ai adus tatălui dumitale numai bucurie, prinţe Titus", începu, categorică, Cenis. "Am primit, nu fără îngrijorare, anumite veşti cu privire la încoronarea dumitale cu prilejul sărbătoririi boului Apis." "N-o să fac din bou un elefant", spuse împăciuitor Vespasian. "Ceea ce ne interesează aici este o altă problemă. N-a fost, într-adevăr, cu putinţă să fie cruţat templul evreilor?"

Se priviră cu ochi sfredelitori:

"Ai fi vrut să fi fost posibil?" întrebă, la rîndul său, după un timp, Titus.

Vespasian clătină din cap. "Dacă acţiunea poliţienească împotriva Ierusalimului", spune cu un aer şiret şi gînditor, "a trebuit, într-adevăr, să fie condusă ca o expediţie şi să se încheie cu triumful pe care eu l-am impus Senatului să ni-l aprobe nouă, amîndurora, atunci, poate că n-a fost posibil."

Titus roşeşte. "N-a fost posibil", spune scurt.

"Să admitem că n-a fost posibil", constată cu un rînjet împăratul. "Altminteri ai fi păstrat construcţia chiar şi de dragul doamnei Berenice. Şi cu asta am ajuns la al doilea punct care ne interesează aici pe toţi. Doamna Berenice este o femeie deosebită. Pot să înţeleg că ai vrut s-o ai lîngă tine de-a lun-

gul acestei acţiuni poliţieneşti atît de îndelungate. Dar acum s-o aduci şi la Roma?" Titus vru să replice. Dar Vespasian, fornăind usor, cu ochii săi cenuşii şi duri aţintiţi asupra lui, nu-l lăsă să vorbească. "Uite", continuă el pe un ton camaraderesc, "Cenis a mea este o persoană simplă, nu-i aşa, bătrînico? Fără pretenţii, fără titluri mari. Îmi aduce o grămadă de bănet; multe lucruri pe care bătrînii mei ochi nu le mai văd, ochii ei le descoperă. Cu toate astea, toată Roma o îndrăgeşte, atunci cînd nu trebuie să-i plătească un comision. Este o romană. Dar evreica ta, această prinţesă, tocmai pentru că este aşa de impunătoare cu mersul ei şi cu toată fiinţa ei orientală: noi suntem încă o dinastie tînără, fiule, eu sunt primul, tu eşti al doilea, nu ne putem permite o femeie atît de extravagantă. Ţi-o spun spre binele tău, dar cu toată seriozitatea. Un Nero şi-ar fi putut permite aşa ceva, să ia pe cineva dintr-o familie veche. Dar dacă o iei tu, sau eu, îţi iei şi o belea pe cap. Şi o iei tu, tinere. Spune tu, Cenis, spune dumneata, bătrîne Mucian: E nemulţumită lumea, da sau ba? Ei vezi, e nemulţumită."

"Vreau să-ţi spun ceva, tată", începu Titus, iar în glasul lui apăru acea asprime pe care o avea cînd comanda. "La Alexandria aş fi putut să port diadema. Legiunile mi-au cerut-o. Era cît p-aci s-o fac. Dacă prinţesa ar fi spus un singur cuvînt, aş fi făcut-o. Dar prinţesa n-a scos nici un cuvînt."

Vespasian se ridică. Titus fusese informat că a îmbătrînit foarte mult; dar, evident, astea erau doar vorbe, acum, în orice caz, ţăranul acesta sabin era tot atît de dur ca şi înainte. Se apropie mult de fiul său, stăteau faţă-n faţă, două animale sălbatice, puternice, gata să sară una asupra alteia. Mucian privea cu mult interes, cu o figură ce tresărea violent, cu un zîmbet aţîţat în jurul gurii aspre, cu buze subţiri. Cenis vru să intervină. Dar bătrînul se stăpîni. "E interesant ce-mi spui", spuse. "Dar acum nu mai eşti la Alexandria, aici, la Roma, chiar dacă drăgălaşa ta prietenă ar dori-o, nu te va bate gîndul să mă răstorni. Atunci?" Se aşeză oftînd uşor, îşi frecă piciorul atins de gută, începu să-l dăscălească. "Nu poţi să te porţi cu ea precum cu o copiliţă. Doamna va voi să se arate

împreună cu tine, are dreptate, este prinţesă dintr-o casă mult mai veche decît a noastră. Dar romanii n-o vor înghiţi, crede-mă. Vrei să fii împroşcat la teatru cu glume răutăcioase? Vrei ca, în timpul triumfului, să-ţi cînte cuplete despre voi? Vrei să-i opreşti? Bagă-ţi minţile-n cap, tinere. Asta nu se poate."

Titus îşi înfrînă mînia. "De la început n-ai putut s-o suferi."

"E adevărat", admise bătrînul. "Dar nici ea pe mine. Dacă ar fi fost după ea, acum nu ne-am fi aflat aici. Aş putea să-ţi spun nişte lucruri amuzante, dar le păstrez pentru mine.Doamna se bucură de dragostea ta. N-am nimic împotrivă. Dar la Roma nu vreau s-o văd. Fă-o să înţeleagă asta. A fost o prostie că ai adus-o aici. N-ai decît să faci ce crezi de cuviinţă, dar fă-o să dispară din Italia. Spune-i-o."

"Nici nu mă gîndesc", declară Titus. "Vreau să păstrez această femeie."

Vespasian îşi privi fiul, în ai cărui ochi lucea acea expresie tulbure, rătăcită, care-l speriase pe împărat la mama tînărului, Domitilla. Îi puse o mînă pe umăr. "Ai treizeci de ani, fiule", îl avertiză. "Nu te purta ca un copil."

"Pot să fac o propunere?" interveni abilul Mucian. Se apropie de ei cu bă[illegible]l la spate. Titus îl privea suspicios. Senatorul Mucian, care [illegible]refăcea că e aşa de şubred pe picioare, juca această comedie numai pentru a pune în evidenţă robusteţea lui Vespasian, iar împăratului comedia îi plăcea, chiar dacă descoperise care-i era dedesubtul. "Relaţiile dintre Cezar Titus şi prinţesă", spuse deci Mucian, "provoacă supărare. Maiestatea Sa are, fără îndoială, dreptate. Dar numai pentru faptul că prinţesa aparţine unui popor răzvrătit. Noi, cei de aici, ştim că prinţesa se numără printre supuşii noştri evrei loiali. Dar mintea poporului nu face nici o deosebire între un evreu şi altul. Ar trebui ca prinţesa să se convertească clar şi limpede la noi. Cred că ar fi suficient dacă ar privi triumful din lojă."

Toţi descifrară sensul acestei propuneri. Vespasian îşi dădu seama că înţeleptul lui prieten o împingea pe prinţesă într-o situaţie, din care ea putea găsi doar cu greu o ieşire.

Titus nu putea respinge sugestia lui Mucian. Ce va face Berenice? Dacă va asista la triumful asupra propriului ei popor, va fi compromisă în ochii romanilor. Atunci Titus nu se va mai putea gîndi s-o ia de soţie. Cenis înţelese şi ea imediat. "Dacă o femeie ţine cu bărbatul ei", sprijini ea categoric, evident şi banal propunerea lui Mucian, "atunci trebuie să aibă curajul să stea alături de el."

Toţi aşteptau cu încordare răspunsul lui Titus. Împotriva argumentului doamnei Cenis nu putea spune nimic. În fond ea avea dreptate, se gîndi el. Dacă el vrea să sărbătorească triumful, atunci poate avea pretenţia ca prietena sa, pe care vrea s-o ia odată de soţie, să privească acest triumf. O discuţie cu ea pe această temă nu va fi plăcută, dar oricum de preferat trimiterii ei acasă. Mormăie ceva, spune că nu i se poate cere aşa ceva prinţesei. Ceilalţi declară că atunci nu li se poate cere romanilor s-o accepte pe prinţesă. Titus se socoteşte în fel şi chip. Ea îşi are sensibilităţile ei orientale, stările ei devastatoare. Pe de altă parte, are simţul realităţii. După o jumătate de oră de discuţii, Titus acceptă: fie că prinţesa asistă la triumf, fie părăseşte Italia.

O pofteşte la el pe Berenice. Este sigur că va rezolva în cinci minute această treabă supărătoare. Aşteptînd-o să sosească hotărăşte încă o dată să trateze toată povestea cît mai uşor cu putinţă, ca pe un lucru foarte firesc.

Dar iat-o pe Berenice, este şi veselă şi gravă în acelaşi timp, chipul ei cutezător se pleacă spre el plin de încredere, îi vorbeşte cu glasul ei grav, şi, dintr-o dată, lui i se pare că proiectul n-are nici o şansă. Cum să-i toarne acestei femei asemenea pretenţii prosteşti? Îşi face curaj, fără pregătiri prea mari, să rezolve totul dintr-o singură mişcare; ca atunci cînd îţi ţii respiraţia ca să te hotărăşti să te arunci în apă rece. "Triumful", spune el şi vocea îi sună destul de firesc, nu trebuie nici măcar să tuşească pentru a şi-o limpezi, "triumful este stabilit definitiv să aibă loc în zece zile. Sper că o să te văd în lojă, Nikion?" De fapt, a mers destul de uşor, numai că a vorbit în gol, fără să-i arunce o privire, şi nici acum nu se uită la ea.

Berenice păleşte. Este bine că stă jos, altfel ar fi căzut. Omul acesta a tăiat crîngul din Tecoa, apoi a posedat-o cu forţa, apoi a acceptat ca Templul să fie incendiat. Iar ea n-a spus niciodată nu, a spus mereu da. A înghiţit totul, pentru că nu putea scăpa de acest bărbat, de faţa lui lată de ţăran, de brutalitatea lui, de cruzimea lui de copil capricios, de dinţii lui mici. A inspirat mirosul de sînge, mirosul fumului, a renunţat la pustiu, la glasul Domnului. Şi acum omul acesta o invită să privească triumful lui asupra lui Iahve, din loja imperială. De fapt, dorinţa lui e firească, iar pentru romani este un adaos picant la acest triumf, dacă ea, prinţesă macabeică, amanta învingătorului, va privi spectacolul. Dar nu va privi. Ar putea îndura să meargă împreună cu ceilalţi în triumf, în lanţuri, o prizonieră. Dar să stea de bunăvoie în loja învingătorului, sosul la friptura lui, asta nu. "Îţi mulţumesc", vocea nu e prea clară, dar în orice caz foarte răguşită. "În ziua triumfului nu voi mai fi la Roma. Voi pleca la fratele meu."

Titus ridică ochii şi înţelege că o rănise de moarte.

N-a vrut să faca asta. N-a vrut nimic din ceea ce a făcut totuşi. Mereu o scrînteşte. Chiar şi acum. Tatăl lui l-a împins, iar el nu s-a opus. Oamenii aceştia sunt făcuţi dintr-un material atît de usor, de diafan, iar noi, ceilalţi, atît de butucănoşi, atît de grobieni şi el mereu îşi dă prea tîrziu seama de toate astea. Cum putuse să-i pretindă să fie de faţă la acest triumf grosolan? Va renunţa el însuşi la triumf, se va îmbolnăvi. Bîiguie, vorbeşte pripit, în gol. Berenice a şi plecat.

Chipul lui Titus se schimonoseşte de furie. Împroaşcă printre dinţii lui mici sudălmi cazone împotriva femeii. Împotriva fasoanelor ei afectate de orientală. De ce nu suportă să asiste la triumf? Oare alţii, de pildă prinţii germani, n-au asistat la triumfuri, la care propriii lor fii, fraţi, nepoţi erau purtaţi în lanţuri? Nu trebuia să se fi lăsat dus de nas, trebuia să se fi purtat cu ea ca un bărbat. N-ar fi fost greu deloc s-o învinuiască de neloialitate, de acţiuni rebele, s-o ia prizonieră, s-o poarte în faţa carului triumfal în lanţuri, pentru ca apoi, terfelită, s-o ridice din gunoi, cu blîndeţe, forţă, bună-

voinţă, bărbăteşte. Atunci ar şti, în sfîrşit, care-i e locul, înfumurata.

Dar chiar în timp ce gîndea toate acestea, ştia că ele nu erau decît fantezii copilăreşti. Berenice nu era o barbară, ea nu era ca acel prinţ barbar german Segeste, era o adevărată regină, încărcată de o străveche noblеţe şi înţelepciune orientală. Toată furia lui se întorcea împotriva lui însuşi. Nu dădea doi bani pe Roma şi pe triumf. Viaţa este în Orient, aici totul este găunos şi josnic. Capitoliul era un gunoi în comparaţie cu templul lui Iahve, iar el, apucat cum e, a incendiat acest templu, iar femeia aceea, care i se dăruise de trei ori, a fost de trei ori îngrozită de brutalitatea lui romană, iar de data aceasta pentru totdeauna.

În ziua următoare Iosif se prezentă pentru a-l saluta pe prinţ. Titus era de o politeţe jovială, de gheaţă, pe care Iosif o ura. Triumful acesta, glumi el, îi mai mult de lucru decît toată expediţia. Abia aştepta să scape de el, voia să se vadă din nou în oraşul lui, dar, potrivit obiceiurilor acelea neroade, trebuia să aştepte pînă în ziua cortegiului festiv. Nu era o adevărată pacoste? Nici măcar nu va putea asista la reprezentaţia lui Demetrius Liban la teatrul lui Marcellus. Îl însărcină pe Iosif să fie atent la repetiţii, ca nu cumva să se facă vreo greşeală în redarea vieţii iudaice. "Acum am luat în propria mea mînă", povestea el, "organizarea triumfului şi tot ce ţine de el. Sunt curios ce impresie îţi va face procesiunea. Ai s-o priveşti la locul de alergare a cailor, nu-i aşa?"

Iosif văzu că prinţul aştepta încordat răspunsul lui. De fapt, romanii considerau ca de la sine înţeles că el, cronicarul expediţiei, să asiste ca martor la sfîrşitul ei. Ciudat, el însuşi nu se gîndise încă dacă să asiste sau nu. Ar fi frumos să spună: Nu, Cezar Titus, n-o să mă duc, o să stau acasă. Ar fi o mare satisfacţie să spună asta, ar fi un gest mare şi lipsit de sens. Spuse: "Da, Cezar Titus, o să privesc cortegiul la marele loc pentru alergare a cailor".

Titus deveni brusc altul. Politeţea afectată şi trufaşă îi dispăru: "Sper, evreule", spuse el pe un ton familiar, prietenos,

"că la Roma ţi s-a asigurat un trai uşor şi comod. Vreau", spuse cu multă căldură, "ca tu să te simţi bine la Roma. În ce mă priveşte, voi face tot ce pot. Crede-mă."

Pentru a se pregăti pentru participarea la triumf, Iosif se duse la Teatrul Marcellus să vadă reprezentaţia prizonierului Zaharia. Demetrius Liban era un actor mare. El îl interpreta pe prizonierul Zaharia, nespus de real şi teribil de comic. În final îi puneau o mască mică şi caraghioasă de clovn, aşa cum purtau adesea în arenă osîndiţii, aşa încît comicul măştii contrasta izbitor cu moartea osînditului. Nimeni nu vedea cum, sub masca prizonierului Zaharia, actorul Liban respira cu greutate, cum îi bătea inima. Dar rezistă. Îl întind pe cruce. Strigă, aşa cum i-o cerea rolul: 'Ascultă, Israel, Iahve este dumnezeul nostru', iar cei unsprezece clovni dansează în jurul lui purtînd măşti de măgar şi repetînd strigătul: 'Iah Iah'. S-a ţinut bine pînă la sfîrşit, cînd i s-a spus că acum va fi dat jos de pe cruce şi pînă a început să arunce cu bani de pe cruce. Atunci însă se prăbuşi grămadă. Dar nimeni nu observă, credeau că face parte din rol şi, cum toţi ovaţionau puternic aruncarea monezilor, nimeni nu mai dădu vreo atenţie actorului. Iosif pusese şi el mîna pe cîteva monede, două de argint şi mai multe de aramă. Fuseseră bătute chiar în ziua aceea şi aveau pe o faţă portretul împăratului, iar pe cealaltă o femeie în lanţuri, aşezată sub un palmier, cu o inscripţie: *Iudeea prizonieră*. Femeia avea,– era, oare, opera doamnei Cenis? – trăsăturile prinţesei Berenice.

În ziua următoare editorul Claudius Reginus îl chemă la el. "Am primit însărcinarea" spuse, "de a vă înmîna această tablă de intrare la locul de alergare a cailor." Era un loc pe băncile nobilimii de rangul al doilea. "Veţi obţine un onorariu mare pentru cartea dumneavoastră", spuse Reginus. "Cineva trebuie să fie acolo şi să vadă", spuse cu amărăciune Iosif. Reginus zîmbi sinistru. "Desigur", spuse, "iar eu ca editorul dumneavoastră am tot interesul ca să fiţi acolo. E drept că veţi fi singurul evreu, Flavius Iosefus, care va sta să privească. Fiţi pe pace", îl opri el, puţin cam obosit, cînd Iosif dădu să plece. "Cred că nu vă va fi uşor. Şi eu, cînd voi fi în alai, printre

slujbaşii împăratului, îmi voi strînge bine şireturile şi nici mie nu-mi va fi comod."

În dimineaţa de 8 aprilie Iosif se afla la locul de alergare a cailor. Noua construcţie cuprindea 383 000 de oameni, iar băncile de piatră erau pline pînă la refuz. Iosif reuşise, stătea printre domnii din nobilimea de rangul al doilea, acesta era locul pe care şi-l visase cu cinci ani în urmă. Stătea printre oamenii aceia întărîtaţi rigid şi închis în sine, chipul său trufaş îţi sărea în ochi. Pe băncile nobilimii se ştia că fusese însărcinat de împărat să scrie istoria războiului. Cărţile erau la mare trecere în oraşul Roma. Era studiat cu multă curiozitate, el, care ţinea în mîna lui faima şi hula multor oameni.

Iosif sta liniştit şi stăpînit, dar în sinea sa era foarte tulburat. Trecuse prin Roma care ovaţiona, plină de larma unei aşteptări vesele. Case, arcade împodobite, pretutindeni schelării; pe ciubucele faţadelor, în copaci, în bolţile porţilor, pe acoperişuri – puzderie de oameni cu cununi pe cap. Şi aici, la locul de alergare a cailor, toţi aveau cununi, în poală flori, în braţe de asemenea, pentru a le arunca la picioarele celor care le vor defila prin faţă. Numai Iosif avu îndrăzneala să nu poarte nici un fel de podoabe.

În fruntea cortegiului păşeau domnii din Senat, mişcîndu-se greoi din cauza încălţărilor lor înalte, porfirii. Cei mai mulţi dintre ei luau parte la paradă fără chef, destul de rezervaţi. În fundul inimii lor, erau plini de dispreţ pentru parveniţii pe care trebuiau să-i sărbătorească. Comisionarul şi fiul lui acaparaseră imperiul, dar rămăseseră şi pe tron nişte ţărani, nişte mîrlani. Iosif văzu chipul uscat, sceptic al lui Marulle, capul fin, obosit, crud al lui Mucian. În ciuda costumului lui de gală, Mucian ţinea la spate bastonul, iar faţa îi tresărea. Fusese o zi cînd talgerele balanţei erau egale, iar Iosif n-ar fi trebuit să rostească decît un cuvînt, pentru ca talgerul lui Mucian să coboare, iar cel al lui Vespasian să urce.

Veniră miniştrii. Chinuit de boală şi pipernicit, Talas făcea mari eforturi să ţină pasul, dar asta era opera lui, faptul că

avea loc această procesiune, iar bătrînul nu voia să rateze această zi mare. Apoi, singur, cu un spaţiu gol în jurul lui, păşea Claudius Reginus grav, neobişnuit de drept. Nu, cu siguranţă nu era în apele sale. Privea în jur cu ochii lui duri, răi, veninoşi, cu atenţie, stricîndu-le plăcerea celor amatori de spectacol: căutau zadarnic să vadă pe inelarul lui renumita perlă, iar curelele sandalelor lui erau bine legate.

Veni muzica, multă muzică. Astăzi toate fanfarele cîntau cîntece ostăşeşti, mai ales marşul legiunii a cincea, care devenise repede popular, *A cincea a noastră face de toate.*

Urma prada expediţiei, acea pradă despre care se spuneau adevărate poveşti. Lumea era de-acum sătulă, ghiftuită. Dar cînd trecură bogăţiile acelea, aur, argint, fildeş, nu bucăţi separate, ci un torent, era prea mult. Oamenii îşi suceau gîturile, priveau peste umerii spectatorilor din rîndurile din faţă, femeile scoteau mici strigăte stridente, de admiraţie, de poftă. Curgea un puhoi fără sfîrşit, aur, argint, stofe fine, ţesături şi iarăşi aur, în toate formele, monezi, lingouri, turnat în vase de tot felul. Apoi maşini de război, arme, eşarfe cu iniţialele lui Mâcabeu, curate, murdare, pline de sînge, în coşuri, în care, cu miile. Stindarde, steaguri cu litere masive, ebraice şi cu litere siriano-arameice, create odată pentru a înălţa inimile, acum realizate iscusit pentru a distra spectatorii blazaţi. Scene portabile cu reprezentaţii sîngeroase despre război, uriaşe schelării adesea de patru caturi, aşa încît spectatorii se aplecau îngroziţi îndărăt, cînd turnurile se clătinau, îngroziţi la gîndul că ar putea să cadă peste ei şi să-i zdrobească; veneau apoi corăbii avariate în bătălia de pe ţărmul de la Ioppe, bărci luate la Magdala. Şi iarăşi, şi iarăşi, aur. Nu este nici o mirare că preţul aurului scade, a ajuns deja la jumătate din preţul dinainte de război.

Acum însă se face linişte. Căci acum sosesc funcţionarii vistieriei imperiului, în uniformă de gală, cu crengi de laur, escortează piesele de bază ale prăzii. Purtate de soldaţi trec mesele pentru punerea înainte a pîinilor aurite, uriaşa *menorah* cu şapte braţe, cele 93 odoare sfinte ale Templului, sulurile Legii. Purtătorii lor le ridică, pentru ca toţi să poată

vedea sulurile, legea lui Iahve, luată ca pradă de marele şi bunul Iupiter de la Roma.

În urma lor o muzică grotescă. Sunt instrumentele templului, talgerele primului levit, cornul strident de la sărbătoarea Anului Nou, trompetele de argint, care anunţă la fiecare cincizeci de ani că toate proprietăţile funciare revin statului. Romanii cîntă la aceste instrumente, parodiază, totul sună ridicol şi barbar. Şi deodată un hîtru are o idee fericită. "Iah Iah", strigă el ca un măgar. Toţi strigă împreună cu el, instrumentele sfinte ale evreilor însoţesc strigătele. Lungile rînduri de la locul de alergare a cailor se zguduie de rîs. Iosif stă nemişcat, chipul îi e de piatră. Acum trebuie să-ţi ţii firea. Toţi se uită la tine. Preoţii trebuie să studieze zece ani de zile pentru a fi socotiţi vrednici să sufle în instrumentele astea pretenţioase. Chipul să-ţi rămînă liniştit, Iosif, căci tu îl reprezinţi aici pe Israel. Mînia ta vars-o asupra popoarelor.

Acum venea partea însufleţită a prăzii, prizonierii de război. Din turma uriaşă au fost selecţionaţi şapte sute, au fost vîrîţi în haine de sărbătoare pestriţe, care contrastează puternic cu feţele lor întunecate şi cu lanţurile lor. Printre aceştia se aflau şi preoţi, cu pălării şi cingători. Publicul priveşte cu interes şi încordare duşmanul învins. Iată-i. Au fost furajaţi zdravăn pentru a nu avea nici un pretext să se prăbuşească şi să le strice romanilor binemeritatul spectacol. Dar după ceremonie, învinşii vor fi trimişi la muncă silnică, o parte în mine, la morile cu pedale, la haznale, o parte la marile case de jocuri publice şi lupte cu animale.

Spectatorii stau acum liniştiţi şi privesc. Dar, din senin, izbucneşte un urlet încărcat de ură, furibund: 'Hep Hep' şi 'cîinilor, pui de javre împuţite şi păgîne'. Aruncă cu napi stricaţi, cu murdărie. Scuipă, deşi nu pot nimeri feţele ochite. Acum apar, în lanţuri, umiliţi de zei, căpeteniile duşmane, care odinioară răspîndeau spaimă şi groază, Simon Bar Giora şi Iohan din Ghişala. Mare bucurie pentru romani, cea mai frumoasă zi a lor, această defilare a duşmanului, această înfrîngere a înfumuraţilor care s-au ridicat împotriva propăşirii imperiului dorită de zei.

Pe Simon îl împodobiseră cu o coroană de urzici şi de scaieţi, şi de gît îi atîrnaseră o tăbliţă pe care scria: Simon Bar Giora, regele evreilor. Pe Iohan, 'generalul evreilor', îl vîrîseră într-o armură comică din tablă. Simon ştia că, încă înainte de a se fi împrăştiat cortegiul, va fi ucis. La fel făcuseră romanii cu Vercingetorix, la fel cu Iugurta, cu atîţia alţii, care trebuiseră să moară la picioarele Capitoliului, în timp ce, deasupra, învingătorul aducea jertfe zeilor. Ciudat, Simon Bar Giora nu mai era omul acela posac, aşa cum îl ştiau în ultima vreme oamenii lui, ci mai curînd cel plin de strălucire din primele zile. Trecea liniştit tîrîndu-şi lanţurile alături de Iohan din Ghişala, în lanţuri şi el şi vorbeau între ei.

"Cerul acestei ţări e frumos", spunea Simon, "dar atît de palid pe lîngă cerul din Galileea noastră. E frumos că am deasupra capului acest cer albastru acum, cînd mă pregătesc să mor." "Eu nu ştiu unde mă voi duce", spuse Iohan, "dar cred că mă vor lăsa în viaţă." "Pentru mine este o mare consolare", spuse Simon, "că te lasă în viaţă. Căci acest război încă nu s-a terminat. Ce ciudat, o dată am vrut să te ucid. Dar oricît de rău se arată acum totul, a fost bine că am făcut acest război. El nu s-a terminat şi cei care vin după noi au învăţat ceva. O, frate Iohan, mă vor biciui şi mă vor duce într-o piaţă unde gloata mă va scuipa şi va arunca în mine cu napi stricaţi şi mă vor omorî în chipul acesta mizerabil. Dar a fost bine că am făcut războiul acesta. Îmi pare rău doar că leşul meu va zace batjocorit pe undeva, neîngropat." Şi cum Iohan din Ghişala tăcea, Simon spuse după un timp: "Să ştii, Iohan, că ar fi trebuit să săpăm puţin mai la dreapta galeria L. Atunci turnul lor F s-ar fi prăbuşit, şi ce ar mai fi putut să facă?" Iohan din Ghişala era un om împăciuitor, dar în probleme de tactică nu ştia de glumă. Ştia că avusese dreptate cu galeria aceea L. Dar el va trăi şi Simon va muri, aşa că se stăpîni şi spuse: "Da, Simon, ar fi trebuit să săpăm puţin mai la dreapta galeria. Urmaşii noştri vor lucra mai bine." "Dacă am fi acţionat la timp împreună, dragă Iohan", spuse Simon, "am fi scos-o la capăt. L-am văzut acum de-aproape pe Titus al lor. Un băiat bun, dar nu un comandant".

Iosif îi văzu pe amîndoi venind, trecînd prin faţă. Mergeau încet, avu timp să-i privească şi să vadă acea strălucire care-l învăluia pe Simon, la fel ca odinioară, în ziua cînd îl întîlnise la Templu. Îi era cu neputinţă să se stăpînească. Vru să-şi înăbuşe strigătul ce i se zbătea în gîtlej, dar nu fu în stare, scoase un geamăt disperat, gîtuit, atît de înspăimîntător, încît vecinul lui Iosif, care tocmai strigase împreună cu ceilalţi: "Cîinilor! Pui de javre!", tăcu brusc, îngrozit, palid la faţă. Iosif nu-şi lua ochii de la cei doi prizonieri, se temea că îl vor vedea. Era un om îndrăzneţ, care răspundea pentru faptele sale, dar dacă ei l-ar fi privit, ar fi murit de ruşine şi de umilinţă. Se simţea apăsat, parcă ceva îl strîngea de gît, la gîndul că era singurul evreu care privea spectacolul. Suportase foamea şi suferise cumplit de sete, fusese biciuit, îndurase toate batjocurile ori de cîte ori fusese la un pas de moarte. Dar asta nu mai poate s-o suporte, asta n-ar putea-o suporta nimeni. Nu e ceva pe măsura puterilor omeneşti, este o pedeapsă cu mult mai dură decît a meritat.

Cei doi sunt foarte aproape.

Va ridica o sinagogă. Tot ce are, toate cîştigurile de pe urma cărţii sale le va hărăzi construcţiei, va fi o sinagogă, cum n-a mai văzut Roma. Sfinţii de la Ierusalim le va aduce în această sinagogă. Dar nu-i vor accepta sinagoga. Au primit ofrande de la necircumcişi, dar de la el nu vor primi nimic, şi au dreptate.

Acum amîndoi sunt chiar în faţa lui. Nu-l văd. Iosif se ridică. Ei nu-l pot auzi în larma asurzitoare din jur, dar el deschide gura şi rosteşte, cu o patimă fără pereche de-a lungul întregii sale vieţi: "Ascultă, Israel, Iahve este dumnezeul nostru, este unicul."

Dintr-o dată, ca şi cum l-ar fi auzit, din cortegiul prizonierilor începe să se strige, la început doar cîţiva, apoi mai mulţi, apoi cu toţii: "Ascultă, Israel, Iahve este dumnezeul nostru, Iahve este unicul." Cînd încep primii să strige, spectatorii izbucnesc în hohote de rîs, imită răcnetul măgarului: 'Iah Iah'. Dar apoi amuţesc, iar unii încep să se îndoiască dacă vaietul evreilor se îndreaptă într-adevăr către un măgar.

În momentul în care aude invocarea venită de jos, Iosif se liniştește. Desigur, în clipa asta în toate sinagogile se strigă: 'Ascultă, Israel'. L-a tăgăduit el vreodată? Nu l-a tăgăduit niciodată. Dacă a făcut ceea ce a făcut, a fost numai pentru ca toţi să-şi mărturisească sincer credinţa. Îşi va scrie cartea, o va scrie cu evlavie, Iahve va fi cu el. Va fi tăgăduită, de romani, ca şi de evrei. Va dura multă vreme pînă va fi înţeleasă. Dar va veni o vreme cînd va fi înţeleasă.

Dar cine strălucea în spatele celor două căpetenii ale evreilor, maiestuos, împodobit cu vestitul veşmînt din opt bucăţi? Marele Preot, proletarul, Fanias, lucrătorul de la construcţii. Trecea prin faţă, uscat, privind drept înaintea lui cu un aer întunecat, adîncit în gînduri, copleşit. Senatorul Marulle îl cerceta. Nu va fi mare deosebire dacă şi-l va lua ca sclav pe acest Fanias sau pe Iohan din Ghişala. Iohan pare mai inteligent, cu el s-ar putea purta discuţii interesante, dar ar fi mai picant să-l aibă ca portar pe acest Mare Preot.

Veni muzica, animalele pentru jertfă, iar apoi, ca o încoronare a cortegiului, piesa sa cea mai strălucitoare, carele triumfătorilor. Înainte mergeau lictorii cu fasciile împodobite cu lauri, magistraţii, care purtau decretul de recunoaştere a învingătorilor, apoi o ceată de clovni care parodiau obraznici şi cu bunăvoinţă anumite calităţi populare ale triumfătorilor, spiritul econom al lui Vespasian, precizia lui Titus, mania lui de a stenografia. Apoi caricaturile învinşilor, înfăţişate de cei mai îndrăgiţi actori. Printre ei Demetrius Liban, cel mai mare artist al vremii. Da, îşi biruise boala şi slăbiciunea, îşi biruise împotrivirea inimii. Era vorba de arta sa, de ambiţia sa, fusese chemat de împărat, îşi adunase puterile, se prezentase. Era evreul Apella, sărea, dansa, îşi mîngîia barba despicată, purta filacterele, îl avea cu sine pe dumnezeul lui nevăzut. Sfîşiat între arta şi evlavia lui, căci pe una o plătea prin cealaltă, se hotărîse pentru artă. Iosif îl văzu trecînd, sfîşiat, un mare actor, un biet om.

Urmau generalii legiunilor şi ofiţerii şi soldaţii, care meritaseră decoraţii înalte. În special unul din ei fu întîmpinat cu ovaţii. Oriunde apărea el, favoritul armatei, Pedan

al nostru, purtătorul coroanei de iarbă, acolo începea să se cînte, cîntecul acela grosolan al legiunii a cincea, iar inimile se înflăcărau. Da, asta era trup din trupul nostru, asta era Roma. Acest om mulţumit şi sigur de sine nu era atins de nimic. Iupiter Capitolinul era cu el. Umblau zvonuri vagi că şi de data aceasta el fusese acela căruia i se datora succesul. Ceea ce făcuse el, de fapt, nu putea fi spus mai precis din anumite motive. Dar că fusese vorba de ceva măreţ, asta reieşea din faptul că îşi cîştigase încă o decoraţie înaltă. Iosif privea chipul urît, spîn, cu un singur ochi. Trecea prin faţă şiret, netulburat, puternic, zgomotos, mulţumit, adevărat bărbat. Nu, nimic nu i se putea opune acestei vulgarităţi mulţumite. Lumea aparţinea acestui soldat, pe care nu l-a ros niciodată îndoiala, care a fost mulţumit de tot ce făcea, pentru el crease Iupiter lumea.

Iar acum, strălucitor, înalt cît un turn, acoperit de lauri, tras de patru armăsari albi, venea carul. triumfal. În el se afla Vespasian. Ca să semene cu Iupiter, îşi unsese faţa cu miniu. Pe căpăţîna mare, de ţăran, purta o coroană de laur, trupul îmbătrînit şi îndesat era îmbrăcat într-o togă de porfir, înstelată cu aur, pe care Iupiter Capitolinul trebuise să i-o dea pentru ziua aceea. Privea puţin cam plictisit la mulţimea care ovaţiona. Toată povestea va mai dura trei ceasuri. Veşmintele lui Iupiter erau grele, statul îndelung în carul hurduiat numai plăcut nu putea fi. Îşi luase asupra sa corvoada asta numai din cauza fiilor lui. Să întemeiezi o dinastie e o treabă grea. E cald. Probabil că lui Iupiter îi e foarte cald vara, de vreme ce în aprilie transpiri în aşa hal în veşmintele lui. Triumful ăsta costă enorm. Reginus a făcut o socoteală provizorie de douăsprezece milioane, dar vor fi cu siguranţă treisprezece, paisprezece. Banii aceştia puteau fi folosiţi, într-adevăr, cu mult mai bine, dar creierele astea îmbîcsite de grăsime trebuie să-şi aibă neapărat reprezentaţia lor, nu e nimic de făcut. E foarte bine că nu mai există Templul. Tînărul a făcut treabă bună. Dacă trebuie să săvîrşeşti o faptă urîtă, nu dai înapoi, iar după aceea poţi să ai şi remuşcări. Numai astfel rezişti în viaţă şi în faţa zeilor. Sclavul din spatele

lui, care îi ţine pe cap coroana grea, de aur, a lui Iupiter, îi spune formula prescrisă: "Uită-te în spate şi nu uita, că eşti un om." Ei, da, probabil că mai are de trăit încă multă vreme înainte de a deveni zeu. Se gîndeşte la statuile împăraţilor premergători divinizaţi. Acest triumf va face ca el să devină zeu cu o săptămînă mai devreme. Carul zdruncină. Vespasian se uită gemînd la ceasul solar.

În cel de-al doilea car triumfal, Titus priveşte adesea la amuleta care trebuie să-l apere de invidie şi deochi; căci lîngă el, călare, e fratele său, Domitian, pomicica. Dar îngrijorarea pricinuită de invidia fratelui său nu poate să-i strice mîndria acestei zile. Stă în carul său cu un aer rece şi strălucitor, înălţat deasupra a tot ce e omenesc, ostaş ajuns la ţel, încarnare a lui Iupiter. Trecînd prin faţa lojei imperiale se posomorăşte, desigur, o clipă. Femeia nu este acolo, i-au luat această femeie. Cui să se arate în toată strălucirea sa, ce rost au toate acestea fără ea? Ochiul lui caută în mulţime, caută locurile aristocraţiei de rangul al doilea. De îndată ce îl descoperă pe Iosif, întinde braţul, salutîndu-l.

Carele triumfătorilor trec mai departe, oprindu-se la picioarele Capitoliului. Martorii oculari vestesc: Simon Bar Giora a fost biciuit, sugrumat. Crainicii anunţă poporului vestea. Strigăte de entuziasm: s-a terminat războiul. Vespasian şi fiul lui coboară din care. Jertfesc un porc, un berbec şi un taur, pentru a se purifica ei înşişi şi a purifica armata, în cazul în care, în timpul expediţiei, ar fi supărat vreo divinitate.

Între timp, armata defila pe locul de alergare a cailor. Treceau două cohorte din fiecare legiune, toate maşinile, catapultele şi balistele, 'Iulius cel gros' şi toţi ceilalţi berbeci de spart zidurile. Stegarii smulgeau aclamaţii delirante, vulturii de aur, în mod special cel al Legiunii a douăsprezecea, luat înapoi de la evrei, aşa cum, la timpul său, fuseseră luaţi înapoi vulturii de la germanul Arminius, barbarul trădător. Iosif privea cum trecea armata, veselă, împăcată, o forţă ţinută în frîu. Chezăşia ordinii în imperiu. Dar Iosif cunoaşte şi cealaltă faţă a acestei armate. Ştie că toţi aceştia sunt Pedan. I-a auzit strigînd: 'Hep Hep', i-a văzut ţopăind, beţi

de sînge, pe lespezile Templului, a căror marmoră nu se mai vedea din cauza leşurilor care o acopereau.

Defilarea trupelor a durat mult. Mulţi, în special cei de pe băncile aristocraţiei de rangul al doilea, au plecat. Iosif mai rezistă. A văzut încă o dată, pînă la capăt, toate legiunile, pe care le văzuse pustiind oraşul şi Templul.

În seara de 8 aprilie, cîţiva evrei veniră la paznicul de serviciu al închisorii Mamertine. Îi arătară o tăbliţă pecetluită. Paznicul o citi şi-i duse în pivniţa închisorii, aşa-numita "baia rece", căci înainte fusese o fîntînă. În acest loc întunecat şi părăginit îşi găsise sfîrşitul Simon Bar Giora. Potrivit obiceiului, leşul lui ar fi trebuit să fie aruncat noaptea pe Esquilino, acolo unde se jupuiau vitele. Dar oamenii aceştia primiseră încuviinţarea de a lua leşul şi de a face cu el ce vor. Această încuviinţare le-o obţinuse Claudius Reginus. O obţinuse de la doamna Cenis, căreia îi dăduse în schimb perla sa.

Aşadar, oamenii aceia luară leşul acoperit de urmele biciului şi cruste de răni al generalului evreu, îl puseră pe o targă, îl acoperiră. Îl purtară prin oraşul scăldat în lumini festive. Mergeau pe jos. La poarta Capene îi aşteptau sute de alţi evrei, printre ei Caius Barzaarone. Şi ei mergeau pe jos şi ei îşi sfîşiaseră veşmintele. Aduseră leşul, purtat la fiecare cincizeci de paşi de altul, pe Via Appia pînă la a doua hornă. Acolo îl aştepta Claudius Reginus. Lăsară leşul în cimitirul subteran evreiesc. Îl culcară într-un sicriu, turnară peste capul învineţit ţărînă adusă din Iudeea, îl stropiră cu apă parfumată. Apoi închiseră mormîntul cu o lespede. Deasupra scrijeliră cu stîngăcie litere greceşti: Simon Bar Giora, soldat al lui Iahve. Apoi îşi spălară mîinile şi părăsiră cimitirul.

Iosif se duse acasă. Îşi împlinise misiunea, nu se cruţase, asistase la războiul evreilor pînă la capăt. Dar acum îl părăsiseră puterile. Se prăbuşi, căzu într-un somn de moarte.

Era singur în casa aceea mare, goală, părăsită, doar sclavul era cu el. Nimeni nu îi purta de grijă. Dormi douăzeci de ore. Apoi se trezi, se aşeză la pămînt, în atitudinea celui ce jeleşte.

Veni un curier de la Palatul imperial cu ramura de laur de bun augur. Cînd sclavul îl conduse la stăpînul lui ghemuit pe jos, cu faţa nerasă, cu hainele sfîşiate, cu cenuşă pe cap, curierul se îndoi că acesta ar putea fi cel pe care-l căuta. Îi înmînă şovăitor scrisoarea. Era un autograf al lui Vespasian, prin care se înştiinţa secretariatul imperial că trebuie să-i permită lui Iosif să cerceteze toate documentele de care avea nevoie pentru cartea sa. În afară de aceasta, împăratul îi acorda inelul de aur al aristocraţiei de rangul al doilea. Fu prima dată cînd curierul care purta ramura de laur nu primi bacşiş. Iosif se mulţumi să confirme primirea scrisorii. Apoi se aşeză la pămînt, ca şi înainte.

Veni tînărul Cornel. Sclavul nu îndrăzni să-l lase la Iosif.

După şapte zile, Iosif se ridică. Întrebă ce se mai întîmplase între timp. Auzi de tînărul Cornel. Trimise după el.

Cînd băiatul veni, cei doi n-au stat prea mult de vorbă. Iosif spuse că are nevoie de un secretar bun, de încredere. Îl întrebă dacă ar vrea să-l ajute la conceperea cărţii sale. Cornel strălucea de bucurie.

Încă în aceeaşi zi, Iosif se puse pe treabă.

"Se prea poate", dictă el, "că vor fi mai mulţi care vor încerca să zugrăvească războiul evreilor împotriva romanilor, autori, care n-au fost de faţă la evenimente şi care vor fi îndemnaţi să scrie vorbe necugetate şi contradictorii. Eu, Iosif, fiul lui Mattias, preot de gradul întîi din Ierusalim, martor de la început, m-am hotărît să scriu istoria acestui război, aşa cum a fost el în realitate, spre amintirea celor de astăzi, spre avertizarea celor ce vor veni".

Aici se sfîrşeşte primul din cele două romane ce-l au ca erou pe istoricul Flavius Iosefus.

CUPRINS

Cartea întîi – ROMA /5
Cartea a doua – GALILEEA /76
Cartea a treia – CEZAREA /169
Cartea a patra – ALEXANDRIA /226
Cartea a cincea – IERUSALIM /288

Culegere computerizată
SILEX. Casă de Editură. Presă şi
Impresariat. S.R.L.

Tiparul executat la tipografia «Universul», Chişinău.
Com. nr. 5053.